M. RAYMVNDI LVLLII,
VIRI ILLVMINATI, SACRÆ
paginæ professoris amplis.

ARS MAGNA,
GENERALIS ET
VLTIMA:

QVARVMCVNQVE ARTIVM ET scientiarum ipsius RAYMVNDI LVLLII assecutrix & clauigera: & ad eas aditum faciliorem præbens: antehac nusquam arti impressoriæ emunctius commendata: atque per philosophum quendam huius ævi eximium, artis illius fidelissimum interpretem elimata: vna cum figuris suo situ decenter intextis, & totius operis enucleatiuis. Intextis prætera cuilibet parti, capitulo & rubricæ, titulis & annotationibus.

ACCESSIT DEMVM INDEX ELEgans & locuples, sententias electiores complectens.

FRANCOFVRTI,
Typis Ioan. Sautii, Impensis Cornelii Sutorii.

M. D. XCVI.

Conu... S. Marie de scala

2

ADMODVM

REVERENDO, ANTIQVÆ NOBILITATIS SPLENDORE, OMNIVMQVE VIRTVTVM GENERE CLARISSIMO VIRO, DOMINO IOAN. SCHVVIGHARDO À CRONBERGK, METROPOLITANÆ ECCLESIÆ MOGUNTINÆ DECANO DIGNISSIMO, DOMINO SUO GRATIOSO.

SVNT *qui in Deorum templis, quiq; in rebus sacris dedicandis consecrandisq; occupati, Vir tum dignitatum fastigiis, Natalium nobilitate, generisque splendore atque antiquitate, tum verò pietate religiosa, doctrina excellenti, omnium virtutum ornamentis Amplissime, certis ceremoniis actus suos magna cum solennitate & deuotione conficiunt, litant Diis ad aras, votant, vocant, inuocant, nominantq; Patronos, dant, donant, dicant consecrant eorum tutelæ, quodcunque instituerant. Haud absimilis consuetudo, tum ab antiquo, tum hoc nostro sæculo apud eos inualuit, qui in auctoribus, vel recens edendis, vel recudendis operam suam*

locant; idque more sane pernecessario honestissimoq́ȝ. Namq́ȝ vt inuidia, quæ non minus hac tempestate atque olim apud Tyrannos Siculos obtinuit, placandæ, Patroni aliqui præstantes nomina sua autoritatemque prætendant, vtque fauorem & applausum scriptis suis concilient, alterum equidem maxime necessarium, alterum laudatissimum existimo: quid enim tam circumspecte a quoquam fieri dicive possit, quod obtrectatorum latratus effugiat? quid genio tam vegetabili victuroque elaboretur, quod Patroni sui splendore & existimatione non illustrari magis commendarique queat. Eodem nunc consilio pariq́ȝ fiducia, præsens quoque hoc Raymundi Lullii opus plane admirandum, Reuerend. & Nobil. V. Ampl. inscribere sacrumque facere in animum induxi meum, quò videlicet opus nobilissimum, Patrono & Mecœnati non minus nobili, gauderet frueturque, adhac vt optimorum doctissimorumque virorum hortatibus, qui id vti facerem seriò mihi autores erant, tandem modestè acquiescerem: volebant enim illi opus hoc sub Claritatis vestræ illustratione prodire foras, non minus atque ante annos aliquot, Breuis illa eiusdem autoris nostri Ars, Henrici Cornelii Agrippæ commentariis illustrata, sub Reuerendi Patris atque Generosi Domini, Domini Ioannis Laurentini Lugdunensis, Præceptoris primarii Diui Antonii apud Riuum euersum, prouinciæ Pedemontium, patrocinio atque tutela in publicum abiisset, quod hinc inde, tum dignitatis summa esset eminentia, tum instituti ratio non absimilis, paribus proinde studiis ornari quoq́ȝ operæ precium ducebant:

bant: Norant enim illi Reuer. & Nob. amplitudinem vestram maxime laudabile ducere, plurima & varia scire, eandemque optimas quasque disciplinas felicissimi ingenii fæcunditate prosequi, quin occultiores etiam abstrusioresq; scientias diligenti inuestigatione perscrutari, adhac quod vsum harum rite secum perpendens, debitum honorem literarum studiis relinquat, adeoque ea veneretur, literisque nihil prius, nihil antiquius ducat; quod & omnes quicunque literis deditos conuitiis onerare audeant, æquè dignos odio, atque sacrileges existimet, templorumq; Deûm prophanatores. Olim ad Mineruæ partum & cœlum & terra intremuit, Rhodiorumque vrbs, referente Pindaro, aureis niuibus à Ioue irrigata est, vnde incolæ aram Deæ illi artium erexerunt, vsum earundem procul dubio intelligentes: verba Pindari Lyricorum Principis, propter miram suauitatem conuersa recitabo: Rhodiorum vrbem, inquit, magnus Deorum Rex Iupiter aureis niuibus olim irrigatam reddidit, quando Vulcani artificio æreaque bipenni, è summo patris sui vertice proruens Minerua ingenti voce exultauit, adeò vsque vt cœlum terraq; mater propterea inhorruerint. Lepidissimam, μὰ ἡρακλῆ, elegantissimamque fabulam; quam haud dubie nihil quicquam Apollinis Musarumq; sacerdotes Poëtæ temere confinxerunt: Nam cum Plato dicat, nequaquam Poëticen expertem esse Philosophiæ, fieri non potest, vt nequicquam vel ab Hesiodo, vel Pindaro, vel quibus tandem cunque literis, citra iucundum suum amœnumq; mysterium tradita sit: Proinde ratio hu-

ius mythi apertissima est. Quod & ipsum Reuer. & Nobil. V. Ampl. iusta librans trutina, Rhodiorum vestigia sequens, non aram solum Musis constituit, sed & vniuersam domum suam illis aperit, eas suscipit, demiratur, fouet, contuetur, quà potest beneuolentia, beneficentiaq; complectitur & exosculatur: pro quo beneficio quam sint reciconisaturæ literæ, & disciplinæ, non est meum nunc tenuibus ieiunisque verbis exprimere. Qui literas fouet, in ingratum nihil collocat, nec enim ingratæ esse possunt literæ quæ ipsæ gratitudinem docent. Hæ aduersus tristia quæque Nepenthes suauissimum crateribus miscent, vt omnis mœror facilè euanescat. Scyllæ & Charybdes latrantes rapidiq; vortices non absorbebunt, in periculorum fluctibus Minerua submergi perinde atque Vlyssem non sinit; A dira Ciconum vi liberant; vt nec Circe quem vel in suem horribilem, vel in insanam Leænam transformet, Moly præstantissimum pharmacum Musæ sufficiunt, quo pocula venefica intoxicata, ipsamque incantatricem vincamus: tutum denique ad ipsam Ditis regiam hæ patefaciunt aditum, incolumemque ad superos reditum præstant: Pluto nobis erit impotentior, nostraque prouolutus ad genua se victum profitebitur, sicuti neutiquā pessimè cecinit Dorciæ fistula, hisce modulis insonans: Quos Musæ benignius aspexerint, eos nihil quicquam potu vel Circe læserit. Qui verò istud? Moly ἀλεξίκακον nihil non aduersi propulsans subministrant, herbam omnium longè pulcherrimam, hoc est prudentiam, & vim quandam cognitione rerum inuictam, qua se tum pectus tum

corpus

corpus totum adeò confortat corroboratque, vt nihil illi exitio esse possit. Nunquid enim aliud Princeps & Corona Poetarum Homerus nobis per Moly à Mercurio datum, ceu per transennam ostendit, nisi munitionem quandam, & Heroicam contra aduersa fortitudinem, atque sapientiam studio meliorum disciplinarum partam? nec enim abs re perpetuo Vlyssi Mineruam & Mercurium, & hoc genus reliquos Deûm comites ac tutores adiungit. Ha Musæ nos tandem non ad campum Platonis Elysium, sed ad cœlestem aulam, vbi extremus fati dies illuxerit per Christum perducent. Homerus iuxta elegantissimè & iuxta pulcherrimè Mineruam Laosoon vocat, quoniam literæ & doctrinæ populos prorsum omnes seruent & decorent. Qua Minerua qui populi ornati non sunt, non homines sed bestiæ verius reputandi sunt. Hinc illud est, quod Nicoclis Regis grauissima sententia, quam supra adduxi, conuitiatores melioris literaturæ sacrilegos esse iure pronunciat: quod enim calumniatores isti putant se Musis notam inusturos, maximè profectò errant, quin sibi potius, perinde ac Perilaus damnum struunt, quantumuis enim sæuiant, nocere non admodum possunt; in tales festiuus est Gabriæ Apologus, quem sic ille tradidit posteris.

Tauri Cornu sedens Culex, rogauit num vellet auolare se, cui quemadmodum non cognorit sedentem, sic neque auolantem percepturum, respondit: Culices prorsus sunt eiusmodi calumniatores, quibus fortiores sunt literæ, quam vt reformident, robori disciplinarum obesse non possunt calumniatores cu-

*lices, nam instar Tauri neque sentiunt quicquam, neque curant vestigiorum ruditatem, hoc est, contumeliam ludibriaque. *Qualis enim superbia in cornu tauri culicis? num incommodare vel molestius esse potest? Vlciscentur se Musæ, credite ô Culices, abstinete admoneo, priusquam Apollinis arcum & Mineruæque sentiatis vibratam hastam: non benè cessit Prometheo, neque Gygi centimano, neque Encelado, Ixoni, Tantalo, & Marsya, & aduersum tot exempla audetis Diis immortalibus reluctari? Vestra itaq. Reuer. Dignitatis, Vir amplissime, candorem erga scientias agnoscimus, obuiisque eum vlnis amplectimur. Horum verò studiorum scientiarumque progressum, Lullius noster non minus atq. & Mercurius olim ingeniosissimè hoc opere instituit, quod vt illustrius patescat, licet opus ipsum per se id abunde declaret, nos tamen Mercurii rudimentum eo libentius ex Homeri Hymno repetemus, quod eo nihil suauius, nihil iucundius esse posit; hisce itaque modis ille cecinit.*

Posteaquam ex immortalibus matris suæ membris Mercurius prosiliit, non multum porrò in sacra cura permansit, sed enim prodiens ante speluncæ vestibulum, herbam floridam ibidem depascentem testudinem lento gradu iter facientem inuenit, quam vbi conspexit, risit domumque retulit, cani ferri lamina pellem detraxit, animam in montibus versanti testudini demit, sectos calamos per dorsum & nares infixit, bouis pelle non inscite circum est eam amplexus, septem consonas ouium chordas superinduxit, tandem periculum eius faciens & Mercurius,

rius, pulchrè sub manu eius sonuit testudo, vt vel eâ tum Iouem tum Maiam oblectaret Mercurius. Hoc Hymno maximus Vates Homerus, quo ordine in studiis procedatur subindicauit, quod ipsum Lullius noster in præsenti opere affabre præstitit. Mercurius è membris Iouis & Maiæ immortalium parentum prodiit, quid aliud est nisi eloquentiam, eloquentiaque peritos, & ingenuos studiorum Præceptores, diuina sapientia cœlesti superûm dono, literis creari primùm. Mercurius itaque non diu in cunis perseuerat, sed protinus egressus foras liberale suum officium exequitur, id est literæ, vt primum in lucem sese dederint, reperiunt quos innouent, ad meliorem frugem ducant, transforment. Quid? homines ne? Testudinem sanè non homines inquit Poeta. Cur vero Conchis æquiparantur? quod syluestres rudes & inculti, quasi in montibus inter arbusta & saxa instar testudinis, non inter homines versari videantur, potissimum stolida & inscia iuuentus testudine magis agrestis tardiorque existens, & quantumuis excellentia ingenia nascantur, tamen ipsis perinde ac aliis institutio primum necessaria est. Quidam suapte sponte ad literas rapiuntur, quidam ne coacti quidem progrediuntur. Quod sectos calamos infigat, bubulaque pelle amiciat ad se receptum puerum Mercurius, eò vergunt, quod planè aliam naturam, alios mores Præceptor formet, eumque ad percipienda humanitatis studia promptiorem aptioremque reddat, donec septem intendat fibras canoras, quæ septemplicem bonarum disciplinarum orbem absoluunt, quarum rationem qui

sibi acquisiuerit, tum demum Iouem & Maiam, hoc est superos, cœlestia bona, & artes quarum alumnus est, laudat, prædicat, ac sua quam assecutus est doctrinæ felicitate lætatur & perfruitur, optatamque sibi metam contigisse exultat. Recitaui hæc eò exactius, quod plane eodem pacto Lullius noster sibi cum Musis Musarumque alumnis negocium esse intelligens, Chelyn suam septichordem hoc opere tanto artificio aptarit, vt solus omnibus aliis palmam iure optimo præripuisse iudicari possit; quod vt planius fiat, vtq; operis huius aliquem gustum gratiorem habeamus, repetam hoc loci ea, quæ viro extra omnem doctrinæ aleam posito, Henrico Cornelio Agrippæ in suis in hunc Lullium nostrum commentariis præfari visum fuit, verbis tamen ad institutum nostrum ex parte accommodatis.

Raymundus itaque Lullius, inquit, sacræ paginæ professor amplissimus, artem ad scientiarum inuentionem composuit, quam ex eo inuentiuam nuncupauit, & ipsam quidem per multos ac varios tractatus sparsim scriptis tradidit, quorum alium vocauit artem demonstratiuam, alium de mixtionibus, alium artem breuem, alium artem magnam, generalem & vltimam, eam quam impræsentiarum luci restituimus: Artem videlicet eam Dialecticæ prodigiosam, per quam tanquam olim Gorgias Leontinus (qui primus in conuentu literatorum hominum poscere ausus est, quâ de re quisque audire vellet) de quouis sermone abunde quis valeat differere, atq; inuenire quadam artificiosa nominum & verborum dispositione, atque in vtramque partem de

omni sermone proposito, hoc plus quam eleganti artificio verba facere, concinnaque argumentatione disputare, neque vllum vincendi locum aliis relinquere, quin imò res vel minutissimas in immensum dilatare: quam artem Autor quidem Lugduni super Rhodanum inchoauit, Anno Domini 1305. & eidem postea Pisis in Italia, in monasterio Dominicanorum colophonem imposuit, Anno 1308. de qua quid plenius, quid excellentius dici queat, quàm cum eam minimè vulgarem nec triuialem profiteatur, nec circa vnum aliquod obiectum occupari, sed artem artium & omnium reginam esse, qua duce ad reliquas omnes scientias & artes facilè conscendas, ita vt non modo in illis mediocrem disciplinam, sed & insignem doctrinam rationabiliter valeas profiteri. Ea autem est artis inuentiua dignitas & præcellentia, ea generalitas & certitudo, vt se sola sufficiente, nulla alia scientia præsupposita, non vllo indigens forinseco iuuamine, infallibiliter cum omni securitate & certitudine, errore omni semoto, de omni re scibili, veritatem ac scientiam sine difficultate & labore inuenire nos faciat; Insuper omnes alias scientias sub se complectens & ad verum ordinans, soluens omnes quæstiones & obiectiones, quæ circa quodcunq; scibile fieri possunt, nec vllum scibile est, quod hanc effugiat, argumentatur insuper per argumenta infallibilia, certissima & notissima, quibus nemo potest contradicere: ideoque non indiget aliarum scientiarum vel scripturarum testimoniis, sed ipsa omnem aliarum scripturarum ac scientiarum auctoritatem, etiam ipsam sacram scripturam dis-

ponit, ordinat & probat. Habet enim principia vniuersalia, generalissima & notissima, cum mutua quadam habitudine, ac artificioso discurrendi modo, in quibus omnium aliarum scientiarum principia & discursus, tanquam particularia in suo vniuersali elucescunt.

Ea insuper huius scientiæ est promptitudo, & facilitas, vt etiam pueri impuberes, hac arte freti, in omnibus fermè facultatibus doctè differere possint; multi etiam qui in extrema senectute se ad literas contulêre, hac arte paucis mensibus in viros doctissimos euasere, ita hac ars omnem temporis indigentiam vincit & inopiam. Quod ne fabulosum videatur, extant nostræ memoriæ testes, Petrus Daguinus Mediatus, & Iacobus Ianuarius, viri tota Italia celebrati, quorum prior tricesimo septimo ætatis anno, cum vix prima hausisset literarum elementa, septem duntaxat mensibus huic artificio incumbens, omnibus doctissimis viris miraculo habitus est, quem & tota ferè Italia verbo experta est, & opera eius in hunc diem quantùm doctrina præstitit, præ se ferunt. Alter autem (quod magis mirum est) cum septem peregisset lustra, à literis penitus alienus, in tantum hac arte profecit, vt sicut ex scriptis eius videre licet, nulli doctorum hominum sit postponendus. Notum est Ferdinandum Corduam Hispanum per cuncta vltra citraq; montes gymnasia, omnib. studiis hac arte celebratissimum extitisse, atque Raymundus Sabunde, qui librum creaturarum, siue Theologiam naturalem edidit, eo ipso præter reliqua scripta sua satis ostendit, quantum hac

arte valuerit. Praterea Iacobum Fabrum Stapulensem, ac Carolum Bouillum, apud Parisios diuulgata sapientia viros, Raymundo deuotißimos scimus, eorumque scripta testantur. Et vt ad Germanos veniam, Andreas, Petrus, Iacobus Germani fratres, natione Frisiones, cognomine Canterii, vnica cum sorore adhuc pueri decennes, in omni disciplinarum genere, egregiè disseruere, quos non modo Germania & Gallia, sed tota penè Italia, ipsaque Roma & nouit & admirata est. Horum Andreas Cornelio Agrippa huius artificii Praceptor contigit. Atquè hac quidem ad operis commendationem facientia, hoc loco citata sufficiant: De Autore ipso dequè scriptis eiusdem breuiter repetam, qua huic instituto seruiant.

Raymundus itaque Lullius, teste Trithemio, vir in Medicina eruditus, in sacris & diuinis literis longo studio exercitatus, eremita factus, & postea diuini verbi pradicator egregius, scripsit in theologia multa. Iacobus Faber Stapulensis in huius Raymundi libris visus est sibi plurimum proficere, vt ipse fatetur in quadam Epistola in principio Libri Raymundi Eremita de laudibus Maria. Scripsit etiam Lullius in Medicinis non contemnenda opuscula, è quibus vidimus (inquit Gesnerus) opus mirandum & celeberrimum de Febribus, cum characteribus quibusdam & nouis tabulis eligantißimè ordinatis, & alia quadam qua ad manus nostras nondum venerunt. Claruit anno 1311. Scripsit Metaphysica noua, & Philosophia in Auerroistas expostulationem, qui liber alias inscribitur duodecim

principia Philosophiæ aut Physica. Item Prouerbiorum libros tres, qui varia quidem, præcipuè autem Theologica tractant. Item de arte Cabalistica, vel introductionem in omnes scientias. Adhæc Isagogen in Rhetoricam, quæ varias rerum variarum ac artium diuisiones ac tabulas continet: Præterea Astrologiam. Item de secretis naturæ siue quinta essentia, quam vulgò destillationē vocant, libros duos. Item Lilium intelligentiæ, de Alchimia ni fallor, liber manu scriptus. Tum verò Artem hanc magnam Generalem & Vltimam, Chelyn videlicet illam Lullianam stupendam planè atque inæstimabilem, septichordem, canoram, & diuinam prorsus, Moly & Nepenthe contra præstigias quascunque efficacissimum, ab ipso Mercurio oblatum diuinitus. Quam Artem Reuer. & Nobil. V. Amplitudini dignissimè sanè offerre voluimus, quod ipsa etiam præter generosam Natalium dignitatem, amplissimo ingenio prudentiaque summa ornatus, nihil eorum quæ sciri possit, ignorare velit. Accipiat itaq; Reueren. & Nob. V. Ampl. Lullianum hoc artificium, fronte læta animoq; benignissimo, quodq; impræsentiarum offertur munus, mehercule egregium post multos nunc demum annos redux, à tinearumq; situ vindicatum, nec non à doctissimo sæculi huius Philosopho, Rudolpho illo Goglenio reuisum, recensitum, emendatum, correctum, restitutumq; summa cum diligentia atque iudicio longè acerrimo, sub nominis sui splendore, subque Genii & Mineruæ suæ patricinio, tanquam in æde Honoris publici ritè & solenniter dicatum, in doctorum virorum manus

venire

venire placidè sustineat. Velit quoque eadem Reueren. & Nobil. V. Amp saltem partem nobis in hac officii declaratione esse reliquam, quâ videlicet voluntatis nostræ significatio non omninò pessima omnibus palam innotescat. Nos verò omni ope nostra vicißim contendemus atq; enitemur sedulò, ut studia nostra erga R. & N. V. A. ab animo beneuolentißimo omni cum obseruantia profecta intelligat. Hisce eadem feliciter valeat, & nos nostraq; iudicio atque gratiâ suâ perpetuò foueat. Data Francfordii Imperialium Kal. Septemb. *Anno 1596.*

R. & Nob. V. Ampl.

officiose colens,

Cornelius Sutorius Berckarhenus Agrippinas.

LAVRENTII THEOBALDI CENOMANI SVPER DOXIS HVIVS ARTIS, À RAYMVNDO LVLLIO, nullius linguæ, nulliusve artis diuinitus experte, excogitatæ: ad lectorem epigramma.

Hic quid messis habet lector decocte libellus:
Sit tenuis quamquam, rarus Achatis honos.
Explicat hic: claris qua non nudauit Athenis
Doctorum (exemplar Pallados omne) chorus.
Quod neque nostra, vetus melius neque nouerat atas:
Cælitus atherea Lullius arte dedit.
Quicquid Aristoteles: quicquid famosa pependit
Gracia: rex Cressus Sorbona quicquid habet.
Ingenio superos facili penetrauit ad axes:
Et virtute mera grande peregit opus.
Icarus ima suis freta si temerarius alis
Rasisset: gelidas tunc cecidisset aquas.
Et quia sydereas optauit cernere sedes:
Sole sequestrata pracipitatur ope.
Lullius ex medsis contorsit ad ima volatus
Excelsisque: vtrum non tamen aquor habet.
Inter librorum cumulos decocte (tropaa
Nam tenet) hoc sapias elige lector opus.

De opere concatenatum Carmen.

Mystica tangit opus, sed opus quod mistica tangit
Grande reponit onus, sed onus quod grande reponit:
Balnea lata petit: vel opus quod mistica tangit.

αὐτ' πρ⊕ χαιρειλ.

Μήνιδα τὰς τύπλεις κύθις πολυειλία μούσας:
Οὐκ εὐαπειρεῖ ἁπλοῦς χαίριλ⊕ ἀμφὶ σοφόν.

ARS MAGNA, GENERALIS ET VLTIMA M. RAYMVNDI LVLLII, VIRI ILLVMINATI, sacræ paginæ Professoris amplissimi.

PROOEMIVM.

QVONIAM multas artes fecimus generales, ipsas volumus clarius explanare per istam quam vocamus vltimam, quia de cætero non proponimus aliam facere, ipsam quidem ex aliis compilamus: & aliqua noua explicitè addimus. Quoniam intellectus humanus est longè magis in opinione quàm in scientia constitutus: quia qualibet scientia habet sua principia propria, & diuersa a principiis aliarum scientiarum: idcirco requirit & appetit intellectus, quòd sit vna scientia generalis ad omnes scientias, & hoc cum suis principiis generalibus, in quibus principia aliarum sciẽtiarum particularium sint implicita & contenta, sicut particulare in vniuersali. Et ratio huius est, vt cum ipsis principiis alia principia subalternata sint, & ordinata, & etiam regulata: vt intellectus in ipsis scientiis quiescat per verum intelligere, & ab opinionibus erroneis sit remotus ac prolongatus. Per hanc quidem scientiam possunt aliæ scientiæ perfacile acquiri. Principia enim particularia in generalibus huius artis relucent & apparent: dum tamen principia particularia applicentur principiis huius artis, sicut pars applicatur suo toti. Principia vero huius artis sunt hæc: Bonitas, Magnitudo, Æternitas siue duratio, Potestas, Sapientia, Voluntas, Virtus, Veritas, Gloria, Differentia, Concordantia, Contrarietas, Principium, Medium, Finis, Maioritas, Æqualitas & Minoritas. Et

Intellectus humanus magis cõsistit in opinione quam in scientia.

Hæc sciẽtia ad alias est præuia.

Principia huius artis generalia.

dicuntur generalia: quia omnes bonitates aliarum scientiarum ad vnam bonitatem generalem sunt applicabiles. Et idem dico de omnibus magnitudinibus ad vnam magnitudinem generalem. Et sic de consimilibus aliis, suo modo dicendum. Amplius quidem hæc scientia generalis potest nuncupari: quia quæstiones generales habet ad omnes alias quæstiones, quæcunque sint, applicabiles. Omnes enim in istis implicantur, & sunt hæ, scil. Vtrum sit, Quid est; De quo est; Quare est; Quantum est; Quale est; Quando est; Vbi est; Quomodo est; & Cum quo est. Et sunt decem, vt apparet numeranti. Item ars ista est generalis ratione mixtionis principiorum & regularum, quam habet: vt inferius patebit. Nam sicut propositio in communi sumpta, est generalis ad omnes propositiones: sic suo modo ista principia composita, in communi sumpta, sunt generalia ad omnia principia particularia composita. Sed vt dubium remoueatur: dico quod omnia alia principia sunt particularia respectu istorum principiorum huius artis: sicut bonitas magna, quæ est composita: est communis quidem ad bonitatem Petri & Guillelmi, & equi, & sic de aliis.

Quare hæc scientia generalis vocetur.

Nota bene.

DE DIVISIONE HVIVS ARTIS.

Diuisio huius artis.

Diuiditur ars ista in 13. partes: scil. Alphabetum, Figuras, Diffinitiones, Regulas, Tabulā, Euacuationem tertiæ figuræ, Multiplicationem quartæ figuræ, Mixtionem, Nouem subiecta, Applicationem, Quæstiones, Habituationem; Et modum docendi.

PRIMA PARS PRINCIPALIS DE ALPHABETO.

Prima pars principalis huius operis.

Expositio alphabeti.

Alphabetum vero huius artis, est istud.

B. significat bonitatem; Differentiā; Vtrum; Donum; Iustitiam; & auaritiam.

C. significat Magnitudinem, Concordantiam, Quid, Angelum, Prudentiam, & Gulam.

D. significat Æternitatem siue Durationem, Contrarietatem, De quo, Cœlum, Fortitudinem, & luxuriam.

E. signi-

E. significat Potestatem, Principium, Quare, Hominem, Temperantiam, & superbiam.

F. significat sapientiam, Medium, Quantum, Imaginationem, Fidem, & acidiam.

G. significat Voluntatem, Finem, Quale, Sensitiuam, Spem, & inuidiam.

H. significat Virtutem, Maioritatem, Quando, Vegetatiuam, Charitatem, & iram.

I. significat Veritatem, Æqualitatem, Vbi, Elementatiuam, Patientiam, & Mendacium.

K significat Gloriam, Minoritatem, Quomodo, & Cum quo, Instrumentatiuam, Pietatem, & Inconstantiã. Hoc vero alphabetum, cordetenus oportet scire: quod si non: artista minime poterit vti ista arte siue ipsam practicare. Et est positum hoc alphabetum in hac arte, vt per ipsum significentur principia, & quæstiones huius artis, & ea quæ in ipsis continentur, & ad propositum adducatur id, de quo quæritur: vt intellectus sit verus, certus, & non dubitatiuus.

Nota.

Quare hoc alphabetum institutũ sit.

SECVNDA PARS PRINCIPALIS HVIVS OPERIS: QVÆ EST de figuris: & primo de prima figura per A. significata.

PRIMA FIGVRA.

Quatuor figuræ. *De prima figura, quæ est circularis.* *Circulatio primæ figuræ ad quid prodest.*

Figuræ ſunt quatuor: vt patet in præſenti pagina Prima figura eſt deſignata per A: & eſt circularis, diuiſa in nouem cameras. In prima quidē camera cōſiſtit B: in ſecūda vero C: & ſic de aliis. Et dicitur circularis: quia ſubiectū mutatur in prædicatū, & ē conuerſo: vt cum dicitur: bonitas magna, magnitudo bona, magnitudo æterna, Æternitas magna. Deus bonus; bonus Deus, & ſic de aliis: ſuo modo. Per talem circulationem quidē poterit artiſta cognoſcere ea quæ conuertuntur, & ea quæ non conuertuntur: ſicut Deus eſt bonus, & huiuſmodi: quæ poſſunt conuerti. Non autē Deus & angelus conuertuntur: neq; bonitas & angelus: neq; ſua bonitas & magnitudo: & ſic de aliis terminis. In iſta figura implicātur omnia. ſicut quando dicitur: Deus eſt bonus, magnus, æternus, & ita de reliquis. Angelus eſt bonus, magnus, durabilis: & reliqua.

qua. Auaricia non est bona, sed mala: & sic de aliis suo modo. In figura ista cognoscuntur propriæ passiones, & appropriatæ existentes inter subiectum & prædicatum. Propriæ, sicut Deus est bonus, magnus, & huiusmodi. Et angelus qui habet innatam bonitatem, magnitudinem, & similia. Appropriatæ, sicut angelus malus, qui habet maliciam appropriatam: & hoc moraliter. Et sic de igne, qui habet bonam, & magnã siccitatem, per terras. Et homo moraliter, bonam & magnam prudẽtiam, iustitiam, & sic de cæteris. Figuram quidem istam debet artista huius artis habituare & imaginari: & ad propositum applicare, secundum ea quæ diximus de ipsa, vt intellectus per ipsam veritates attingere possit: & hoc vere & realiter.

Passiones propria. *Passiones appropriata.* *Notabile pro artista huius artis.*

Finit expositio primæ figuræ.

SEQVITVR SECVNDA FIGVRA per T. significata.

Secunda figura triangularu. SEcunda figura est, de tribus triangulis: scilicet de differentia: concordantia & contrarietate: vt apparet in ipsa. Supra angulum differentiæ scribuntur sensuale & sensuale: sensuale & intellectuale: intellectuale & intellectuale. Et sic de angulis concordantiæ & contrarietatis, ad significandam differentiam quæ est inter sensuale & sensuale: sicut inter vnum corpus & aliud. Et inter sensuale & intellectuale, sicut inter corpus & animam: & inter intellectuale & intellectuale, sicut inter Deum & angelum. Et sic de concordantia & contrarietate. Supra angulum principii scripta sunt: causa, quantitas & tempus. Per causam, principia substantialia significantur, quæ sunt principia, efficiens, formale, materiale, finale. Per quantitatem & tempus, significantur principia accidentalia, sicut sunt nouem prædicamenta. Supra angulum medii scripta sunt, coniunctio, mensuratio & extremitas, ad significandum tres species medii; veluti medium coniunctionis, mensurationis & extremitatis, Medium coniunctionis est, sicut clauus qui duos postes coniungit. Medium mensurationis est, sicut centrũ quod æqualiter existit in medio circuli. Medium extremitatum, est sicut linea in medio duorum punctorum. *Tres species finis.* Supra angulum finis scripta sunt: terminationis, priuationis & causæ finalis ad denotandum quod sunt tres species finis. Est enim finis terminationis, sicut terminus regni vel campi. Item est finis priuationis: sicut mors quæ finit vitam. Et est finis causalis, sicut Deus, qui est finis & causa omnium rerum. Supra angulum maioritatis: & sic de angulis æqualitatis & minoritatis scripta sunt: inter substantiam & substantiam ad significandum quòd vna substantia est maior alia: sicut substantia hominis quæ maior est in bonitate vel virtute quàm lapidis substãtia. Item inter substantiã & accidens ad significandum quod substantia est maior accidente, veluti substantia hominis quæ maior est quàm sua quantitas & similia. Et inter accidens & accidens, ad denotandum quod vnum accidens est maius alio, sicut intelligere quàm sentire. Et sic suo modo dici potest de minoritate, cùm relatiuè se habeant. Et inter substantiã & substantiã est æqualitas, sicut homo

homo & lapis, qui æquales sunt in genere substantiæ. Et inter accidens & accidens est æqualitas, sicut intelligere & amare, quæ æqualia sunt in genere accidentis: & inter substantiam & accidens est æqualitas: sicut quantitas & subiectum suum quæ sunt æqualia per extensionem & superficiem. Angulus viridis qui est de differentia, concordantia & contrarietate est generalis ad omnia. Nam quicquid est, vel est in differentia, aut concordantia, vel contrarietate. In ipso autem triangulo quicquid est implicitum est. Differentia tamen est generalior quàm concordantia & contrarietas. Plures enim res possunt esse differentes quàm concordantes & contrariantes. Sicut Petrus & Martinus qui differunt, & specie côueniunt, sed motibus contrarii sunt: vnus enim iustus, alius vero iniustus, & sic de aliis suo modo. Differentia vero causa est pluralitatis: sed concordantia vnitatis. Quoniam sicut differentia distinguit inter vnum & alium: sic concordantia componit plures res in vnum. Côtrarietas autem corrumpit & dissoluit. Et ideo sicut triangulus viridis consistit in subiecto naturaliter, sic intellectus moraliter est discursiuus, distinguendo, concordando, descendendo & ascêdendo, per tres species differentiæ, concordantiæ & contrarietatis, quæ supradictæ sunt. Et ideo intellectus cum differentia simpliciter est generalis obiecti. Et sic de concordantia & contrarietate, sed quando contrahit se per scalam in tribus speciebus constitutam, non est omnino generalis, neque omnino specialis. Sicut quando dicitur: differentia est inter sensuale & sensuale, & reliqua: sed quando descendit ad indiuidua moraliter, est omnino particularis. Triangulus rubeus, qui est de principio, medio & fine, est generalis ad omnia, quia omnia continet in se. cum quicquid sit vel est in principio, medio, vel fine. Et extra istos tres terminos nullum ens esse potest. Principium vero, est ens cui omnia alia entia sunt subalternata; principium tamen vniuersale, absque natura aut moralitate nequaquam esse potest, in se habens principiantem, principiatum & principiare. Nam sicut natura caliditatis non potest esse sine calefactiuo, calefactibili & calefacere. Sic natura principii absq; na-

Angulus viridis.

Triangulus rubeus.

tura trium prædictorum minimè esse potest. Et sic artista debet cognoscere hæc tria in principio vniuersali: eo quòd de sua essentia sunt causaliter per proprias passiones subiecti. occasionaliter verò non: nam moraliter acquisitæ sunt. Causalia quidem principia, dicunt necessitatem: occasionalia autem contingentiam & per bene esse. Et sic artista debet ascendere & descendere ab vniuersali ad particulare & è conuerso. Medium autem est sic vniuersale sicut principium. Sicut enim agens cum principio principiat: Sic cum medio mediat. Et etiam per medium coniungit entia distincta ad vnum compositum siue mixtum. Sed per medium mensurationis mensurat actus, sicut intellectus, suum intelligere existens in medio intelligentis & intelligibilis: & visus, suum videre: generans suum generare, & iudex suum iudicare: & sic de similibus aliis. Per medium quidem extremitatum: sunt essentiæ & continuationes, sicut bonitas quæ est essentia simplex existens medium inter magnitudinem & durationem, habens in se bonificare, existens in medio bonificantis & bonificabilis, quæ se coniungunt in bonificare: & omnes tres sunt vna bonitas indiuisa: moraliter vero nequaquam. Iste quidem tres species medii sunt scala, per quam intellectus descendit & ascendit in u:stigando media entium. Et simili modo sequitur de fine, cum quo efficiens quietat entia in termino vltimo. Sed in termino priuatiuo minime, eo quod priuatiuus est: & in termino terminatiuo, vnum ens quidem est disparatum ab alio: & vna quies ab alia. Talis quidem inuestigatio est multum vtilis & lucida intellectui ad attingendum entia rerum. Per triangulum croceum intelligitur vna maioritas vniuersalis, cui omnes aliæ maioritates sunt subalternatæ: cum ipsa enim maioritate, agens sic maiorificat, sicut cum principio principiat. Et hoc idẽ est de æqualitate & etiam minoritate suo modo. Sicut bonitates & reliqua substantialia in maioritate posita sunt, sic bonitates & cætera accidentalia in genus minoritatis reducta sunt. Et in bonitate quidem substantiali innata bonificans, bonificatum & bonificare sunt æqualia per essentiam. Et sic de intellectu & voluntate, igneitate

Triangulus croceus.

tate

ſate & ſimilibus ſuo modo poteſt dici. Et ſic de æqualitate accidẽtium cauſalium & moralium. Per ipſas quidem tres ſpecies prædictas intellectus aſcendet & deſcendet, vt veritates rerum attingere poſſit, quo ad genus maioritatis, æqualitatis & minoritatis, & etiam quo ad genus ſubſtantiale & accidentale. Et iſte aſcenſus & deſcenſus eſt valde artificialis ad acquirendum ſcientias.

Epilogus. Diximus de ſecunda figura, quæ inſtrumentum eſt intellectus, cum quo agit in prima figura, quoniam per differentiam diſtinguit inter bonitatem & magnitudinem, & huiuſmodi, & cum concordantia concordat: Et ſic de aliis ſuo modo. Item diſtinguit cum differẽtia in eſſentia bonitatis per bonificantem, bonificatum & bonificare. Et cum concordantia quidem cõcordat, quòd ſint idem per eſſentiam naturaliter: moraliter vero non, quoniam differentia non innata ſed acquiſita eſt eo quòd occaſione ſunt principia.

DE TERTIA FIGVRA EX PRIMA ET SECVNDA COMPOSITA.

BC	CD	DE	EF	FG	GH	HI	IK
BD	CE	DF	EG	FH	GI	HK	
BE	CF	DG	EH	FI	GK		
BF	CG	DH	EI	FK			
BG	CH	DI	EK				
BH	CI	DK					
BI	CK						
BK							

Expoſitio tertiæ figuræ per viginti ſex cameras. Tertia figura eſt compoſita ex prima & ſecunda, quæ habet in ſe triginta ſex cameras, vt in ipſa apparet. In qualibet camera ſunt duæ literæ: in prima B.C. In ſecunda B.D. & ſic de aliis. Et dicitur compoſita ex duabus figuris: quia ſuum B. valet B. quando eſt in prima figura,

ras diuisa. & B quod est in secunda. Et sic de C. quod valet C. quod est in prima, & C. quod est in secunda, & sic de aliis. *Intentio figura.* Intentio quare hæc figura in hac arte est posita, est ad significandum, vt cùm vno principio homo applicet vel associet aliud principiũ, sicut ad B. applicatur C. D. vsque ad K. vt cum C. D. notitia habeatur de B. secundum illam notitiam de quocunque de B. quæratur, & sicut dicimus de B. ita intelligendum est de C. sicut respicere C. cum B. & postmodum cum D. & sic deinceps vsq; ad cameram de C. K. Et sic de aliis cameris per ordinem vsque ad cameram de I. K. Et hoc ad placitum secundum quod homo multiplicare voluerit rationes ad eandem conclusionem. Et hoc respiciendo, significata camerarum applicando ad propositum. *Figura applicatiz.* Hæc figura docet descendere de vniuersali ad particulare gradatim quatuor modis. primo; sic dicendo per cameram de B C. Bonitas habet magnam differentiam & concordantiam. secundo; quando intellectus considerat angulos differentiæ, descendit ab vniuersali ad particulare, intelligendo differentiam, concordantiam esse inter sensuale & sensuale: vt dictum est in secunda figura. Tertio descendit plus, quando considerat quòd differentia & concordantia bonæ sunt in igne & aëre per concordantiam in caliditate. Quarto modo descendit intelligendo quod bona differentia & concordantia sunt inter bonificatum, &c. quæ sunt de essentia bonitatis. Et sicut diximus de B. C. ita dici potest de aliis cameris huius figuræ.

QVARTA

QVARTA FIGVRA.

QVarta figura tres habet circulos,vt in ipsa apparet, & comprehendit primam figuram,secundam & tertiam: & in ipsa colliguntur illa principia,ex quibus tabula est composita. Quoniam camera de B.C.D. facit columnam in tabula de B.C.D.compositam. Et camera de B.C.E.facit columnam compositam de B.C.E. Intentio, quare hæc figura est posita in hac arte; est vt ex ipsa fiat tabula per ordinem, & quòd homo multas rationes & multas conclusiones sciat inuenire, prædictis rationibus ad vnam conclusionem applicatis, respiciendo significata literarum, & applicando ad propositum tali modo, quòd non sequatur inconueniens neque impossibile contra prædicta significata. Circulus mediocris docet inuenire medium conclusionis sicut C. & sic de aliis: quod est medium per quod B. & D. participant magnitudinem. Et sic D. existens inter B. & E, quod non permittit participare bonitatem & potestatem per contrarietatem: idcirco medium concordatiuum siue copu-

De quarta figura tres circulos habente.

Quare hac figura est in hac arte posita.

Circulus mediocris ad quid prodest.

latiuum causat cōclusionem affirmatiuam: & contrariatiuum siue disiunctiuum, negatiuam.

Finis secundæ partis principalis huius operis.

DE DIFFINITIONIBVS: ET EST TERTIA PARS PRINCIPALIS.

Tertia pars principalis huius operis: quæ est de diffinitionibus.

ISta tertia pars est de diffinitionibus principiorum: vt est diffinitio bonitatis, quæ est hæc. Bonitas est ens ratione cuius bonum agit bonum. Et magnitudo est ens ratione cuius bonitas, duratio & reliqua, sunt magna. Et istud vocabulum & reliqua significat alia principia, non tamē simpliciter, sicut dicere, in Deo est bonitas, magnitudo, &c. non intelligitur, quòd ideo sint maioritas, minoritas, neque contrarietas. Duratio, est id ratione cuius durant bonitas, magnitudo, &c. Potestas, est id ratione cuius bonitas, magnitudo & homini possunt existere & agere. Sapientia, est proprietas ratione cuius sapiens intelligit. Voluntas, est id per quod bonitas, magnitudo & similia, sunt desiderabilia, & per quam suppositum bonum, magnum &c. est volens. Virtus, est origo vnionis, bonitatis, magnitudinis, & huius generis similium. Veritas, est id quod est verum de bonitate, magnitudine & similibus. Gloria, est ipsa delectatio in qua bonitas, magnitudo & alia quiescunt. Differentia, est id per quod bonitas, magnitudo & similia, sunt rationes claræ & inconfusæ: & etiā bonificans, bonificabile & bonificare sunt inconfusa. Concordantia, est id ratione cuius bonitas & magnitudo & reliqua in vno & pluribus concordant. Contrarietas, est quorundam mutua resistentia propter diuersos fines. Principium, est id quod se habet ad omnia ratione alicuius prioritatis. Medium, est subiectum per quod finis influit principio, & principium refluit fini sapiens naturam vtriusque. Finis, est id, in quo principium quiescit. Maioritas, est imago immensitatis, magnitudinis, æternitatis & reliquorum. Æqualitas, est subiectum, in quo finis concordantiæ, bonitatis, magnitudinis & cæterorum quiescit. Minoritas, est

tas, est ens circa nihil. Principiorum vero, aliqua sunt substantialia, aliqua accidentialia. Contrarietas tamen, semper est accidens. Sed principia quæ sunt substantialia, indigent diffinitionibus substantialibus. Et quæ sunt accidentalia, accidentalibus: sicut bonitati quæ est substantialis, competit bonificare. Et bonitati accidentali competit etiam diffinitio accidentalis, cum qua agens bonificat bonificabilia accidentaliter. Sciendum verò quod diffinitio pluribus modis fieri potest: & omnes ad duos modos reducuntur. Et quilibet modus habet quatuor species. Primus quidem modus est, quando fit per efficientem, potentiam, materiam & finem. Per efficientem, sicut cum dicitur: Deo competit creare & saluare. Per potentiam vero, vt cum dicitur, potentia est ens, per quod materia propriam passionem habet. Per materiam autem, cum dicitur: materia est ens, de quo agens agit. Per finem, quod est diffinitio, sicut iam dictum est. Secundus modus, est vt in regula C. dicemus. Ad istos quidem duos modos, diffinitiones antedictæ applicari possunt, sicut forma quæ diffinitur per actum suum: vt cum dicitur, elementatiua est ens, cui propriè competit elementare: & vegetatiuè vegetare: sensitiuè sensire: imaginatiuè imaginari: & ratiocinatiuè ratiocinari. Et sic de bonitate cui propriè cõpetit bonificare, & magnitudini magnificare: & sic de aliis. Et hoc idem dici potest de efficiente. Sicut homini cui propriè competit hominificare, leoni leonare, igni calefacere, & sic de aliis. Et talis modus diffiniendi, est valde facilis & vtilis. Diffinitiones vero, quæ fiunt per regulam de C. sunt valde faciles, vtiles & claræ. Sicut diffinitio, quæ cum suo diffinito conuertitur: sicut bonitas, est ens cui propriè competit bonificare. Et est ens quod propriè habet in se & innatæ bonificantem, bonificatum & bonificare. Item est ens in subiecto, cum quo bonificans bonificat subiectum. Amplius bonitas, est ens habens actionem in subiecto. Et sicut diximus de bonitate: sic de aliis principiis dici potest. Per prædictos duos modos artifex quidem omnia diffinire potest. Sed vltra artem, est alius modus confusus, prolixus: sed quando diffinitiones fiunt, ad placitum siue per contin-

Nota de principiis.

Diffinitio pluribus modis fieri potest.

gentiam, non consideratis diffinitionibus propriis, & appropriatis inter subiectum & prædicatum existentibus, sicut quando dicitur, Deus est ens infinitum & æternum: & homo est animal rationale. Et iterum, est animal: cui soli competit equitare, scribere, & sic de aliis suo modo. Amplius autem diffinitiones fiunt per compositionem, videlicet quando vnum principium diffinitur cum alio: vt cum dicitur bonitas magna, est ens ratione cuius bonus, magnus agit bonum, magnum, & si addatur æternitas, hoc est quod bonitas magna est æterna. Diffinitur quidem ipsa bonitas sic: bonitas magna & æterna, est ens, ratione cuius bonus, magnus & æternus, agit bonum, magnum, & æternum. Per talem modum potest artista facere demõstrationes per primitiua & vera principia, & etiam necessaria, & quæ alio modo nõ se possunt habere. Vlterius sicut dicitur, bonitas est ens ratione cuius bonus agit bonum, sic dici potest de magnitudine, magnitudo est ens ratione cuius magnus agit magnum, & æternitas producit æternum: & sic de aliis. Amplius ad explanandum diffinitiones principiorum, potest artista explanare & declarare cum natura eorum, quoniam bonitas non haberet naturam sine innato bonificante, bonificato & bonificare. Neq; magnitudo absq; magnificante, magnificato & magnificare, neq; æternitas sine æternante, æternato & æternare: & sic de aliis. Et si naturam principia non haberent, bonitas quidem non esset ens ratione cuius bonus agit bonum naturaliter. Neq; duratio esset ens ratione cuius bonitas, magnitudo & reliqua durant. Et ideo destructis diffinitionibus, principia quidem nulla essent: neq; etiã totum vniuersum esset quod falsum est, eo quod de vniuerso experientiam habemus quod est. Item per hoc principium sapientia, intelligendum est, quod de intellectu intelligitur, & in omni alio ente præter substantiam rationalem, per sapientiam instinctus, & per voluntatem appetitus intelligitur. Amplius aliquis forte habens dentem caninum & linguam serpẽtinam, principia nostra & eorum diffinitiones spernet & calumniabitur. Ars autem vult, quod vnũ principium adiuuet aliud, sicut si diceretur; posito quod magnitudo

Contra æmulatores huius artis.

tudo

tudo sit ens ratione cuius bonitas est magna: & quòd omnes bonitates sint magnæ æqualiter: negandum est per principium maioritatis & minoritatis & contrarietatis, quæ quidem non permittunt quòd omnes bonitates int magnæ æqualiter.

Finis tertiæ partis principalis huius operis.

QVARTA PARS PRINCIPALIS, QVÆ EST DE REGVLIS.

Quarta partis huius operis quæ est de regulis, Rubrica.

Regulæ sunt decem: scilicet vtrum, quid, & reliquæ, vt in alphabeto iam signatum est. Istæ regulæ sunt de em quæstiones generales, per quas omnes esse omne æsitum, & quomodo id de quo quæritur, ponitur, in sis est lucefactum & coloratum & etiam significatum tellectui secundum essentiam & naturam regulæ, sicut ter in Grammatica. Nam sicut omnia vocabula declibilia nominalia includuntur in quinque declinationis: & possunt declinari per ipsas. Sic suo modo omnes æ quæstiones præter istas huius artis (quæ fieri posnt) includuntur in ipsis decem, & ad ipsas quidem recuntur, & etiam per ipsas regulantur ratione generalis quam habent. Et sicut hæ quæstiones sunt genera- : sic & species earum. Sicut enim bonitas omnino est neralis cum suis generalibus, bonificatiuo, bonificabi- & bonificare: sine quibus non potest esse omnino gealis, sic de quæstionibus decem huius artis, quæ cum ciebus generales sunt.

DE REGVLA B.

Quæstio 1 de regula B.

Egula de B. est vtrum, & est de possibilitate, vtrum hoc de quo quæritur sit, vel non sit: & talis possibili- causat fidem, siue credulitatem, siue suppositionem: supponit quòd vtraque pars sit possibilis, videlicet mariua & negatiua. Ista quidem regula de B. habet species: quæ sunt dubitatio, affirmatio, & negatio. primam speciem oportet supponere, quòd sit aut nõ, tellectus non sit obstinatus & ligatus, sed inuestiga- , vt transire possit ad attingendam affirmatiuam egatiuam esse veram. Et hoc cum tali conditione, vt

Ista regula tres habet species.

ſemper concedat hoc quod magis recolibile eſt, intelligibile, & amabile, in concluſione eſſe verum adiuuando ſe cum principiis & eorum diffinitionibus, & cum aliis regulis: vt ſi quæratur, vtrum ſit intellectus. Et videtur quod ſic, quoniã magis recolibile eſt intelligibile & amabile, ipſum eſſe, quam non eſſe. Et hoc ſecundum prædicatam inueſtigationem principiorum. Quando dicitur, quòd hoc quod eſt magis recolibile & amabile eſt eligendum: intelligendum eſt, quod eligatur cum maiori intelligibilitate & non cum minori. Quoniam quando affirmatiua aut negatiua eligitur cum minori recolibilitate & amabilitate ſubiecta: talis quidem electio non eſt de genere philoſophiæ ſiue ſcientiæ: ſed potius de genere fidei & credulitatis. Quoniã autem electio cum maioritate intelligibilis æquipollentis maiori recolibilitati & amabilitati, generatur quidem vera ſcientia & neceſſaria, in quâ intellectus vere quieſcit: quod vere attingit obiectum. Et in iſto paſſu conſiſtit tota virtus huius regulæ.

DE REGVLA C.

Quæſtio 2. de regula C. quæ habet quatuor ſpecies.

REgula de C. eſt de quidditate: eo quod eſt ſubiectum & fons diffinitionum entium, ſicut ſuprà in diffinitionibus principiorum figuratum eſt. Ipſa quidem regula habet quatuor ſpecies. Prima ſpecies eſt de diffinitione, & diffinito quod cum ipſa diffinitione conuertitur, vt cum dicitur: intellectus eſt eſſe ſuæ eſſentiæ. Iterum & eſt illud eſſe cui proprie competit intelligere, & ſic de aliis ſuo modo. Secunda ſpecies eſt, quando quæritur de eo quod habet in ſe eſſentialiter & naturaliter, ſine quo ipſa res non poteſt eſſe, ſicut cum dicitur, intellectus quid habet in ſe eſſentialiter & naturaliter, ſine quo ipſa res non poteſt eſſe? Et reſpondendum eſt, quod habet innate intellectiuum, intelligibile, & intelligere. Et innato intellectus per intellectiuum eſt agens & intelligens, & cum ſuo proprio & innato intelligibili eſt intellectus poſſibilis, in quo intelligit intelligibilia peregrina, quæ non ſunt de ſua eſſentia: & ſuum intelligere eſt actus innatus & intrinſecus. Et omnes tres ſunt vnus intellectus & vna eſſentia indiuiſa: & in ipſo quidem intelligere intrinſeco ipſius

Prima ſpecies.

Secunda ſpecies.

intel-

intellectus caratherizatur intelligere peregrinum. Sicut caratherizatur intelligibile peregrinum, in intelligibili intrinseco. Et hoc quidem necessarium est, vt passio cum passione; & actus cum actu sibi ipsis ad inuicem correspódeant & decenter se habeant. Hoc tantum dico quando intellectus est practicus: quando autem theoricus nequaquam. Sed ipse intellectus est id quod est simpliciter, sicut totum quod est per suas partes sibi coessentiales. Per hoc quidem quod dictum est de intellectu intelligitur per quem modum intellectus est vniuersalis & particularis: vniuersalis quidem est in quantum potest intelligere hoc vel illud. Et sic de suo intelligibili, cum quo est vniuersalis ad recipiendum hoc intelligibile vel illud successiue. Et sic de actu intrinseco: scilicet intelligere cum actibus peregrinis successiue. Quod autem verum sit quod dictum est de intellectu, satis quidem est probabile per diffinitiones principiorum & regulam de B. Nam si non esset verum, intellectus quidem nō haberet imaginatiuam bonitatem, neq; durationem, &c. neque etiam haberet naturam, cum qua sit vniuersalis & particularis: neque etiam regula de B. omnino esset vera, quod est impossibile. Tertia species: est quando quæritur; Quid est res in alio? Et respondendum est, quod est secundum genus qualitatis: sicut intellectus, qui est actiuus per suum intellectiuum, quando attingit obiectum, & est passiuus, quando recipit species. Et est magnus, quando habet magnum & difficile obiectum: & est verus, quando vere intelligit: & falsus, quando false. Et est ligatus & necessitatus per memoriam, quando credit: in libertate autem & in quiete est, quando veraciter intelligit. Quarta species est quando quæritur, quid habet res in alio, sicut quando dicitur quid habet intellectus in obiecto? Et est respondendum, quòd habet actionem & passionem, vt in tertia specie significatum est: & habet actionem in Grammatica, Logica & Geometria: & passionem in scientiis positiuis, & habet bonitates per morales virtutes. & culpam per peccatum: & sic de aliis qualitatibus. Diximus de regula C. & suis speciebus. Et sicut exemplificauimus per intellectum; sic suo modo ex-

Tertia species.

Quarta species.

emplificari potest in subiectis corporeis: sicut in igne cui propriè competit ignire substantialiter, & calefacere accidentaliter, igne habente ignificatiuum, ignificabile, & ignificare. Et in lampade & in pipere est igniens ipso habente in elementatis actionē. Et sicut vegetatiua in corpore vegetatiuo, & sensitiua in corpore sensato, & imaginatiua in corpore imaginato, in cœlestiali vero non est sic. Stella enim non producit stellā aliam, neque angelus alium angelum: eo quòd carēt generatione substantiali, cùm sint subinde incorruptibiles & indiuisibiles. De Deo enim intelligitur alio modo secundum diffinitionem & naturam diuinæ bonitatis atque æternitatis.

DE REGVLA D.

Quæstio 3 de regula D: quæ tres species habet.

TErtia quæstio est de materialitate, & habet tres species. Prima est de quo res est: sicut cum quæritur de quo est intellectus absolutè? & respondendum est, quod intellectus est de seipso: hoc est, quod non est factus de aliquo, sed est creatus in quantum est & non fuit.

Prima species.

Secunda species.

Secunda species est, quando quæritur de quo est aliquid factum siue constitutum: sicut quærere de quo est intellectus? Et respondendum est quod ipse est de suis principiis coessentialibus, scil. de suo intellectiuo, intelligibili, & intelligere. Et sic de homine qui constitutus est de suo corpore & sua anima. Et clauus qui est de ferro, & sic de similibus.

Tertia species.

Tertia species est, quando quæritur de aliquo cuius est: sicut quærere cuius est intellectus, & cuius est regnum? Et respondendum est, quod intellectus est hominis: & regnum est regis. Per hanc autem regulam quæritur de quo est res. Dictum est de regula D. & applicata est ad intellectum, & sic potest applicari aliis subiectis suo modo: vt patet de toto vniuerso quod est de seipso per primam speciem, & non de aliquo alio principio præiacente. Et per secundam speciē est dicendū quod est de forma & materia substantiali & vniuersali constitutum. Ex qua forma descendunt formæ particulares. Ex qua materia materiæ particulares. Ipsum quidem vniuersum est Dei: eo quod sua creatura est. Et hoc quod intelligi potest de bonitate vniuersali & substantiali & magnitudine, &c.

dine, &c. quę quidem quo ad suum genus primitiua sunt. Per secundam speciem huius regulæ bonitas quidem est de bonificatiuo, bonificabili & bonificare: & magnitudo de magnificatiuo, magnificabili & magnificare, vniuersalibus, & sic de cæteris suo modo ex eo quod partes eius sunt. Et hoc idē dici potest de omnibus bonitatibus particularibus, magnitudinibus, & sic de cæteris. Quæ bonitates descendunt à bonitate suprádicta: & magnitudines à magnitudine antedicta, & sic de aliis: similiter de elementis & elementatis suo modo. Sic tamen non est deinde de homine per secundam speciem, compositus namq; est ex anima & corpore, quæ differunt genere & natura, sicut corporea substātia & incorporea, & sic de substantia & accidente: sicut quantitas non est de essentia substantiæ, sed est habitus eius ratione cuius est quanta. Et sic de qualitate ratione cuius est qualis, & sic de aliis accidentibus. Veruntamen substantia & accidens componuntur in corpore, sine qua compositione nō potest esse corpus. Per tertiam vero speciem huius regulæ accidentia sunt substantiæ, per seipsam quidem non existunt, sed per substa[illegible]am. Ratio huius est, quod vnum & idem accidens no[illegible] est ex hoc & illo. Substantia vero sic: cum sit ex hac materia & ex illa forma constituta, ratione cuius est per se existens, & accidens est similitudo & figura & instrumentum eius. Amplius accidens sicut quantitas est de seipsa quo ad primam speciem cum qua est primitiua (in quantum est generalis) omnes aliæ quantitates sunt ex ipsa & descendunt de ipsa. Ipsa vero est indiuisa in quantum est primitiua: sed est diuisa in pluribus qualitatibus particularibus, sicut qualitas generalis est diuisa in pluribus qualitatibus particularibus. Hæc vero diuisio est per accidens, videlicet per diuisionem substātialem; quæ quidem diuiditur per fractionem & generationem, species, differentias & numerum. Vlterius sunt alia accidentia ex quibus sunt scientiæ: quod apparet in Logica quæ est de secundis intentionibus iunctis primis. Et sic de accidentibus mechanicis: sicut figura archæ quæ est figura ligni: Et figura turris ex lapidis figuris; Et sic de aliis suo modo. Per hanc regulam inquirit artista in arte ista

primitiuitates & simplicitates per primam speciem. Per secundam autem compositionem. Per tertiam vero dominationem & possessionem. Ipsa quidem regula est generalis ad omnia. Diximus de regula D. & hoc quod verum est per se patet: & per omnes diffinitiones principiorum & per regulas B. C. Satis quidem est probabile, quoniam si bonitas substantialis & sic de intellectu & huiusmodi non esset per secundam speciem huius regulæ, careret quidem ipsa specie, & sic non haberet ex quo esset, vnde sequeretur quod non esset per se existens, sed esset sicut accidens; quod careret secunda specie D. Neque etiam ipsa bonitas esset ratio substantialiter, neq; bonus produceret bonum substantialiter de essentia bonitatis: & sic bonitas aliqua non esset substantia sed accidens: Et sic diffinitio magnitudinis, durationis & cæterorum esset destructa, & sic de aliis. Amplius quidem quia omnia essent accidentia: quod est impossibile & contra regulam B C. Et in isto passu datur doctrina per quem modum artista huius artis probet vnam veritatem cum alia, applicando diffinitiones principiorum & regulas B. C. quod ad hoc dictum est de D.

QVARTA QVÆSTIO QVÆ est de quare.

Quæstio 4 quæ est de quare, duas species continet.

QVarta quæstio est de quare; quæ duas habet species: vna est per existentiam, alia vero est per agentiam: sicut per existentiam quærere quare est intellectus? respondendum est secundum existentiam intellectus, est, propter hoc: quod est de suo proprio intellectiuo, intelligibili & intelligere: sicut totum quod existit hoc quod est per suas partes coessentiales de quibus est. Et intellectus per agentiam vt intelligat, & ad finem se moueat, qui finis est quod intelligat Deum & aliorum entium veritates. Et vt homo habitum scientiæ habeat per hanc regulam: quæritur quare sunt res? Quod intellectus sit per quare formale vt supradictum est, verum videtur esse per diffinitionem bonitatis, magnitudinis & reliquorum: & per regulam B. & per secundam speciem regulæ C. sine quibus intellectus non haberet naturam existendi neq; agendi.

gendi. Vlterius ſicut dictum eſt de intellectu: ita dici poteſt de ſubſtantia quæ eſt per ſuas cauſas & per ſuas occaſiones. Per ſuas cauſas ſicut p... formam, materiam efficientem & finalem. Per occaſionem ſicut per diffinitionem, habituationem & contingentiam: & ſic de aliis accidentibus. Per ipſum quare vero ſunt genera & ſpecies, & indiuidua, & artes liberales, & mechanicæ, & virtutes, & vitia.

DE REGVLA F.

Qvinta quæſtio quærit de quantitate, quæ duas habet ſpecies: ſcilicet ſimplicem & compoſitam; ſicut quæritur quantus eſt intellectus? Et reſpondendum eſt ſecundum ſimplicitatem ſuæ eſſentiæ; quod intellectus eſt tantus, quantum eſt eſſe ſuæ eſſentiæ: ſecundum compoſitionem autem reſpondendum eſt; quod eſt tantus, quantus eſt per ſuam exiſtentiam & agentiam, ſiue per ſuum proprium intellectiuũ, intelligibile & intelligere, de quibus eſt. Per hanc autem quæruntur menſurationes entium & numerus eorum. Quod autem ſit verum quod dictum eſt de intellectu: ſatis videtur eſſe probabile per diffinitionem bonitatis, magnitudinis & reliquorum: & per ſecundam ſpeciem regulæ C D. Quoniam bonitas in quantum eſt eſſentia & forma ſimplex, habet quantitatem continuam & diſparatam ab aliis eſſentiis ratione ſui generis & naturæ: ſed in quantum eſt ratio vt producat bonum, habet naturam diſcretam per bonificãs, bonificabile & bonificare. Et ab iſta quidem influuntur quantitates peregrinæ & diſcretæ per compoſitionem quam habet in ſubiecto indiuiduato in quo bonitas habet quantitatem continuam & diſcretam; & ſicut dictum eſt de bonitate: ita dici poteſt de aliis formis ſuperioribus, quæ cauſant quantitates continuas & diſcretas inferiores. Sicut in lapide, qui eſt habituatus de vna continua quantitate ipſo habente diſcretas quantitates ratione eſſentiarum elementorum, ex quibus eſt compoſitus Et ſic de planta per elementatiuam & vegetatiuam, & de homine per elementatiuam, vegetatiuam, ſenſitiuam, imaginatiuam & ratiocinatiuam, ex quibus compoſitus eſt. *Quæſtio 5. de F.*

Et sic de turre vel naui per artificium constituta. Non tamen tantum continue, sicut subiectum naturatum: sed magis discrete quàm subiectum naturatum, ratione partium integralium.

DE SEXTA REGVLA G.

Quæstio 6. de C.

SExta quæstio quærit de qualitate, quæ duas habet species: scilicet propriam & appropriatam. Sicut quæritur per primam speciem. Qualis est intellectus? Et respondendum est, quod intellectus est talis, qualis est sua propria intellectiuitas, & sua intelligibilitas & suum proprium intelligere. Et si quæratur per secundam speciem? Respondendum est, quod intellectus est talis, qualis est suus habitus, siue qualis est sua intelligibilitas appropriata per actionem positam in sua propria intelligibilitate, per quam attingit alia entia intelligibilia. Et hoc idem est, si quæratur; Qualis est ignis per suam propriam qualitatem, quæ est sua caliditas? Et respondendum est, quod est calidus, calefaciens & per suam siccitatem quę est qualitas sibi appropriata per terram desiccabilis: Sed est in aëre desiccatiuus per siccitatem. Et sic de aliis per hanc regulam quæritur de qualitate propria & appropriata. Propriæ qualitates sunt causæ superiores, & appropriatæ sunt inferiores: sicut caliditas ignis, quæ est superior qualitas, & sua siccitas inferior. Et sic de bonitate naturali, quæ est superior: moralis autem inferior. Per hanc quidem regulam inquirit artista ea quæ sunt superiora & inferiora inter subiectum & prædicatum. Qualitates propriæ dico quòd sunt propriæ passiones, & appropriatæ qualitates similiter sunt appropriatæ passiones.

DE SEPTIMA REGVLA H.

Quæstio 7. de H. Essentia temporis difficilis ad intelligendū.

SEptima regula quærit de tempore: & tot habet species, quot habet secunda regula, & tertia, & nona, & decima. Et hoc facimus, quia essentia temporis est valde difficilis ad intelligendum. Et primo applicabimus regulam H. ad regulam C. per primam speciem regulæ C. Sicut quando quæritur intellectus quando est? Et respondendum est: quod tunc est, quando suum esse est.

ft. Et per secundam speciem respondendum est: quod ft tunc, quãdo habet suas partes sibi essentiales. Item espondendum est per speciem tertiam, quando intellectus est in alio: & tunc est in alio, quando agit in ipso, sicut intellectus practicus in subiecto. Quarta species est, quando quæritur, quando habet intellectus aliquid in a-lio? Ad quod respondendum est: quod tunc quando intelligit similitudinem illius; & sicut diximus de intellectu per regulam C. Per primam vero speciem regulæ D. respondendú est, quod tẽpus est essentia primitiua, eo quod non est de alia essentia producta, neque genita, sicut prima materia quæ non est de alia materia deducta, & sicut prima forma non est de alia forma. Et sic tempus in quantum primitiuũ est, est prima forma ex qua causantur suæ formæ particulares sicut dies, & horæ, & reliqua. Per secundã speciẽ regulæ D. mediante motu continente in se mouere, mouens & motum siue mobile est de temporificatiuo, temporificabili & temporificare: tamen nõ dico quod tempus & motus sint idem per essentiam, sed sunt duo habitus, ex quibus subiectum est habituatum & passionatum. Per tertiam speciem regulæ D. dicimus quod tempus est subditum agenti in agibili per agere: eo quod substantia de ipso induit se naturaliter siue moraliter. Per regulam modalem intelligendum est, quod tempus consistit in mouente, mouere, & mobili, siue motu: & hoc habitualiter, sicut pars in parte substantialiter. Et similitudo temporis consistit, sicut figura per præteritum, præsens & futurum: sicut in habitu caliditatis sunt figura, calefaciens, calefactibile & calefacere. Et in motu: mouere, mouens, mobile, siue motum. Per speciem secundam instrumentalem K. Tempus est instrumentum substantiæ cum motu, vt substantia possit agere: in subiecto autem sit agibilis, & sua agibilitas est figura per tempus & per motum. Et in isto passu apparet, per quem modum intellectus attingit verè & realiter essentiam temporis. Et quod hoc sit verum, probabile quidem est per diffinitiones principiorum, & per regulam B.C.D E F.G. Veruntamen oportet quòd intellectus valde altus & clarus sit, & etiam a confusione & dubitatione remotus, ra-

Regula modalis.

Species secunda instrumentalis.

tione præparationis materiæ & subiectiue & obiectiue.

DE OCTAVA QVÆSTIONE, QVÆ est de loco, signata per I.

Quæstio 8. quæ est de loco: significata per I. decem species habet.

OCtaua quæstio quærit de loco: sicut quæreretur, vbi est intellectus? Et ista regula siue quæstio quindecim habet species: quæ sunt de secunda, tertia, nona & decima regula. Et primò de prima specie regulæ C. sicut intellectus qui est in vbi, quo essentiali & naturali, scilicet in suo esse siue essentia: sicut homo, qui est homo in sua humanitate & suo esse. Et etiam intellectus est in seipso secundum secundam speciem: sicut suæ partes in suo toto, Per tertiam speciem est intellectus in anima, siue in homine, siue in loco in quo est homo. Per quartam speciem est intellectus in illa virtute per quam habet habitum sciendi, & etiam est in illo subiecto, in quo habet actum practicum, & sic de consimilibus. Per hanc regulam quæritur, vbi sunt res in loco, & vbi sunt res sine loco simpliciter? sicut intellectus qui est in loco secundum tertiã speciem & quartam, non est in loco secundum primam & secundam. Quoniam deduximus intellectum per locum; ideo aliqualiter cognouimus locum mediante regula C. videlicet quod locus est ens cui proprië competit locare ipso habente collocatiuum, collocabile & collocare. Et est habitus in subiecto collocato, in quo subiecto habet suum esse: sicut caliditas est in igne, & actio est in agente, & huiusmodi. Item locus cognoscitur per primam speciem regulæ D. quoniam sicut intellectus est primitiuus ipso non habente aliquid præiacens, ex quo fit deriuatus materialiter: sic locus est primitiuus in quantum est generalis, ipso existente vna parte vniuersi. Ipse vero quo ad primam speciem non est sensibilis neque imaginabilis, sed intelligibilis tantum. Veruntamen per secundam speciem regulæ D. sua figura visibilis & imaginabilis est, nõ dico secundum essentiam. Per tertiam speciem regulæ D. locus est collocati possidentis locum: sicut calefactum possidet caliditatem ipso habituato caliditate. Per has tres species attingitur essentia loci, per intelligere tantum

tum. Ita quod locus particularis in subiecto substetato est diffusus, & deriuatur a loco vniuersali in subiecto vniuersali substentatus. Qui quidem locus vniuersalis collocat omnia collocata. Sicut omnia calida sunt calida per vniuersalem caliditatem: & sic omnia mota sunt mota per modum vniuersalem. Per regulam de modalitate locus cognoscitur. Nam per hoc quod pars est in parte, sicut ignis in aere & econuerso, vt patet in elementato, & forma in materia & econuerso. Et omnes partes sunt in toto, & econuerso: & totum extra se transmittit suam similitudinem, siue suam figuram: sicut vnus locus in alio per accidens, & omnia loca particularia sunt in loco vniuersali. Et figura loci apparet in continente, continere & contento. Vlterius locus cognoscitur cum secunda specie regulæ K. Locus enim est instrumentum substantiæ, cum quo instrumento collocat partem in parte. Sicut habituatus est in habitu videlicet, bonus in bonitate, & albus in albedine, & magnus in magnitudine, & huiusmodi. Et figura huius instrumenti apparet per sensum & imaginationem in collocante farinam in aqua, & aquam in farina, & huiusmodi. Diximus de loco per discursum, quem fecimus de ipso, mediante regula C.D.K notitiam & cognitionem habemus de eo: & hoc attestantur diffinitiones principiorum, & regula B.C.D.E.F.G.H.

Loci diffinitio & quomodo cognoscitur.

DE REGVLA MODALITATIS, signata per K.

Nona quæstio est de modo: scilcet quærere quo modo sunt res? Et habet quatuor species. Prima quæstio est, sicut quærere quomodo res est in se: sicut intellectus est ens per se, quando intellectus habet modum essendi per se, & est remotus ab omni alia essentia. Secunda species est, quando quæritur quomodo est intellectus in alio, & id aliud in ipso? Et est respondendum, quod intellectus habet modum essendi in voluntate: & voluntas in ipso in quantum cum ipso & memoria, anima rationalis constitui potest. Tertia species est, quando quæritur quomodo intellectus est in partibus suis, & suæ partes in ipso. Et respondendum est, quod intellectus

Quæstio 9. de regula modalitatis, per K. significata.

Secunda species.

Tertia species.

est in partibus suis, & suæ partes in ipso, per istam naturam per quam potest esse ex suo proprio intellectiuo, intelligibili & intelligere, & per quem modum isti tres possunt esse partes eius. *Quarta species.* Quarta species est, quando quæritur quomodo intellectus transmittit suam similitudinem extra se? Et est respondendum, quod intellectus transmittere potest extra se suam similitudinem per habitum scientiæ, intelligendo plures res, quas intelligibiles facit in suo proprio intelligibili. Per hanc regulam quærimur de modis secundum quos quædam res habent modum essendi per seipsas, & vna in alia vt supra dictum est. Vlterius intelligendum est, quod differentia causat differentias: & sic est modalis ad distinguendum res. Et concordantia concordat plures res in vno composito. Et sicut est modalis coniungendo. Et sic sequitur modus, per quem pars est in parte, & totum in partibus suis. Sicut in denario in quo aurum est in argento: & argentum in auro, quolibet remanente in sua essentia & suo esse. Talis modalitas est ens generale, sub qua sunt omnes modalitates particulares, & subiectum est similitudo eius. Sicut figura quæ est similitudo substantiæ: & color colorati & huiusmodi. Et modalitas moralis, est similitudo naturalis modalitatis. Et quod hoc quod dictũ est de modalitate, sit verum: probabile videtur esse ratione diffinitionum principiorum: & per istas regulas scilicet B. C. D. E. F. G. H. I. Et hoc patet artistæ huius artis bene intuenti.

DE REGVLA K: QVÆ EST de instrumentalitate.

Decima quæstio est de instrumentalitate. Decima regula est de instrumentalitate: hoc est quærere cum quo res sunt, siue cum quo agunt? Et habet quatuor species similes illis quæ sunt de regula modalitatis. *Prima species.* Prima species est, sicut quærere cum quo intellectus est pars animæ? Et respondendum est, quod intellectus est pars animæ, cum differentia, concordantia & potestate; & sic de cæteris principiis excepta contrarietate. *Secunda species.* Secunda species est, cum quo intellectus alia à se intelligit? Et respondendum est, quod intelligens intelligit

telligit acquirendo,& miſcendo vnam ſpeciem cum alia, & ponendo ipſas in proprio intelligibili: ſicut oculus qui in ſpeculo ſuam ſimilitudinem attingit. Tertia ſpecies eſt, quando quæritur cum quo intellectus eſt vniuerſalis & particularis? Et reſpondendum eſt, quod eſt vniuerſalis in quantum habet vnam potentiam actiuam, intellectiuam, formalem, cum qua plures res attingit in vno intelligibili vniuerſali: quod eſt de eſſentia ipſius intellectus, cum quo & in quo ſcilicet intelligibili vniuerſali plures ſpecies ſunt intelligibiles, ſicut in vno ſpeculo plures imagines ſunt viſibiles. Et eſt particularis, quando deſcendit practicando ſcilicet intelligendo aliquam ſpeciem ſpecificatam quam acquiſiuit, & in memoria conſeruauit. Quarta ſpecies eſt, quando quæritur cum quo intellectus extra ſe ſuam tranſmittit ſimilitudinem? Et reſpondendum eſt quod cum proprio intellectiuo, intelligibili & intelligere, cum quibus facit ſpecies eſſe intellectas: & per memoriam recolibiles, & per voluntatem intelligibiles ad amandum vel odiendum. Per hanc regulam quæritur de inſtrumentis rerum ſpiritualium ſiue corporalium. Vlterius inſtrumentorum aliud eſt ſubſtantiale, ſicut maſculus & fœmella qui habent inſtrumentum ſubſtantiale cum quo generant genitum. Aliud eſt accidentale, ſicut ignis qui cum ſua caliditate calefacit calefactibile. Et ſicut homo qui cum iuſtitia facit ſe iuſtum. Aliud eſt vniuerſale; ſicut intellectus qui cum ſuo intelligibili facit intelligibile peregrinum hoc & illud. Et ſicut maſculus qui cum vna & eadem virga generat plures filios: & ignis cum ſua caliditate calefacit plura calefactibilia. Et ſicut faber, qui cum vno & eodem martello facit plures clauos, inſtrumenta verò particularia ſunt iſtud & illud, & reliqua, cum quibus domificator conſtruit domum. Et ſicut duæ propoſitiones cum quibus fit concluſio. Et ſic de aliis ſuo modo. Aliud eſt intrinſecum inſtrumentum: ſicut intelligibile, quod eſt de eſſentia intellectus. Aliud eſt extrinſecum, quod eſt peregrinum, cum quo docens generat ſcientiam. Et ſicut martellus cum quo faber fabricat clauum. Quod ſit verum quod

Tertia ſpecies.

Quarta ſpecies.

Diuiſio inſtrumentorũ.

diximus de instrumentalitate: omnes diffinitiones huius artis principiorum & omnes regulæ attestantur & probant. Et similiter quod de decem regulis dictum est; quæ regulæ sunt vasa ad omnia i .teil.ctibilia & proportionabi'es intellectui humano.

Finis quartæ partis.

bcdt	bcet	bcft	bcgt	bcht	bcit	bckt	bdet	bdft	bdgt	bdht
bctb	bctb	bctb	bctb	bctb	bctb	bctb	bdtb	bdtb	bdtb	bdtb
bctc	bctc	bctc	bctc	bctc	bctc	bctc	bdtd	bdtd	bdtd	bdtd
bctd	bcte	bctf	bctg	bcth	bcti	bctk	bdte	bdtf	bdtg	bdth
bdtb	betb	bftb	bgtb	bhtb	bitb	bktb	betb	bftb	bgtb	bhtb
bdtc	betc	bftc	bgtc	bhtc	bitc	bktc	betd	bftd	bgtd	bhtd
bdtd	bete	bftf	bgtg	bhth	biti	bktk	bete	bftf	bgtg	bhth
btbc	btbc	btbc	btbc	btbc	btbc	btbc	btbd	btbd	btbd	btbd
btbd	btbe	btbf	btbg	btbh	btbi	btbk	btbe	btbt	btbg	btbh
btcd	btce	btcf	btcg	btch	btci	btck	btde	btdf	btdg	btdh
cdtb	cetb	cftb	cgtb	chtb	citb	cktb	detb	dftb	dgtb	dhtb
cdtc	cetc	cftc	cgtc	chtc	citc	cktc	detd	dftd	dgtd	dhtd
cdtd	cete	cftf	cgtg	chth	citi	cktk	dete	dftf	dgtg	dhth
ctbc	ctbc	ctbc	ctbc	ctbc	ctbc	ctbc	dtbd	dtbd	dtbd	dtbd
ctbd	ctbe	ctbf	ctbg	ctbh	ctbi	ctbk	dtbe	dtbf	dtbg	dtbh
ctcd	ctce	ctcf	ctcg	ctch	ctci	ctck	dtde	dtbd	dtdg	dtdh
dtbc	etbc	ftbc	gtbc	htbc	itbc	ktbc	etbd	ftbd	gtbd	htbd
dtbd	etbe	ftbf	gtbg	htbh	itbi	ktbk	etbe	ftbf	gtbg	htbh
dtcd	etce	ftcf	gtcg	htch	itci	ktck	etde	ftdf	gtdg	htdh
tbcd	tbce	tbcf	tbcg	tbch	tbci	tbck	tbde	tbdf	tbdg	tbdh

bdit	bdkt	beft	begt	beht	beit	bekt	bfgt	bfht	bfit	bfkt	bght
bdtb	bdtb	betb	betb	betb	betb	betb	bftb	bftb	bftb	bftb	bgtb
bdtd	bdtd	bete	bete	bete	bete	bete	bftf	bftf	bftf	bftf	bgtg
btdi	bdtk	betf	betg	beth	beti	betk	bftg	bfth	bfti	bftk	bgth
bitb	bktb	bftb	bgtb	bhtb	bitb	bktb	bgtb	bhtb	bitb	bktb	bhtb
bitd	bktd	bfte	bgte	bhte	bite	bkte	bgtf	bhtf	bitf	bktf	bhtg
biti	bktk	bftf	bgtg	bhtb	biti	bktk	bgtg	bhth	biti	bktk	bhth
btbd	btbd	btbe	btbe	btbe	btbe	btbe	btbf	btbf	btbf	btbf	btbg
btbi	btbk	btbf	btbg	btbh	btbi	btbk	btbg	btbh	btbi	btbk	btbh
btdi	btdk	btef	bteg	bteh	btei	btek	btfg	btfh	btfi	btfk	btgh
ditb	dktb	eftb	egtb	ehtb	eibb	ektb	fgtb	fhtb	fibt	fktb	ghtb
ditd	dktd	efte	egte	ehte	eite	ekte	fgtf	fhtf	fitf	fktf	ghtg
diti	dktk	eftf	egtg	ehth	eiti	ektk	fgtg	fhth	fiti	fktk	ghth
dtbd	dtbd	etbe	etbe	etbe	etbe	etbe	ftbf	ftbf	ftbf	ftbf	gtbg
dtbi	dtbk	etbf	etbg	etbh	etbi	etbk	ftbg	ftbh	ftbi	ftbk	gtbh
dtdi	dtdk	etef	eteg	eteh	etei	etek	ftfg	ftfh	ftfi	ftfk	gtgh
itbd	ktbd	ftbe	gtbe	htbe	itbe	ktbe	gtbf	htbf	itbf	ktbf	htbg
itbi	ktbk	ftbf	gtbg	htbh	itbi	ktbk	gtbg	htbh	itbi	ktbk	htbh
itdi	ktdk	ftef	gteg	hteh	itei	ktek	gtfg	htfh	itfi	ktfk	htgh
tbdi	tbdk	tbef	tbeg	tbeh	tbei	tbek	tbfg	tbfh	tbfi	tbfk	tbgh

bgit	bgkt	bhit	bhkt	bikt	cdet	cdft	cdgt	cdht	cdit	cdkt	ceft
bgtb	bgtb	bhtb	bhtb	bitb	cdtc	cdtc	cdtc	cdtc	cdtc	cdtc	cetc
bgtg	bgtg	bhth	bhth	biti	cdtd	cdtd	cdtd	cdtd	cdtd	cdtd	cete
bgti	bgtk	bhti	bhtk	bitk	cdte	cdtf	cdtg	cdth	cdti	cdtk	cetf
bitb	bktb	bitb	bktb	bktb	cetc	cftc	cgtc	chtc	citc	cktc	cfct
bitg	bktg	bith	bkth	bkti	cetd	cftd	cgtd	chth	citd	cktd	cfte
biti	bktk	biti	bktk	bktk	cete	cftf	cgtg	chtd	citi	cktk	cftf
btbg	btbg	btbh	btbh	btbi	ctcd	ctcd	ctcd	ctcd	ctcd	ctcd	ctce
btbi	btbk	btbi	btbk	btbk	ctce	ctcf	ctcg	ctch	ctci	ctck	ctcf
btgi	btgk	bthi	bthk	btik	ctde	ctdf	ctdg	ctdh	ctdi	ctdk	ctef
gitb	gktb	hitb	hktb	iktb	detc	dftc	dgtc	dhtc	ditc	dktc	eftc
gitg	gktg	hith	hkth	ikti	detd	dftd	dgtd	dhtd	ditd	dktd	efte
giti	gktk	hiti	hktk	iktk	dete	dftf	dgtg	dhth	diti	dktk	eftf
gtbg	g bg	htbh	htbh	itbi	dtcd	tdcd	dtcd	dtcd	dtcd	dtcd	etce
gtbi	gtbk	htbi	htbk	itbk	dtce	dtcf	dtcg	dtch	dtci	dtck	etcf
gtgi	gtgk	hthi	hthk	itik	dtde	dtdf	dtdg	dtdh	dtdi	dtdk	etef
itbg	ktbg	itbh	ktbh	ktbi.	etcd	ftcd	gtcd	htcd	itcd	ktcd	ftce
itbi	ktbk	itbi	ktbk	ktbk	etce	ftcf	gtcg	htch	itci	ktck	ftcf
itgi	ktgk	ithi	kthk	ktik	etde	ftdf	gtdg	htdh	itdi	ktdk	ftef
tbgi	tbgk	tbhi	tbhk	tbik	tcde	tcdf	tcdg	tcdh	tcdi	tcdk	tcef

cegt	ceht	ceit	cekt	cfgt	cfht	cfit	cfkt	cght	cgit	cgkt	chit
cetc	cetc	cetc	cetc	cftc	cftc	cftc	cftc	cgtc	cgtc	cgtc	chtc
cete	cete	cete	cete	cftf	cftf	cftf	cftf	cgtg	cgtg	cgtg	chth
cetg	ceth	ceti	cetk	cftg	cfth	cfti	cftk	cgth	cgti	cgtk	chti
cgtc	chtc	citc	cktc	cgtc	chtc	citc	cktc	chtc	citc	cktc	citc
cgte	chte	cite	ckte	cgtf	chtf	citf	ckif	chtg	citg	cktg	cith
cgtg	chth	citi	cktk	cgtg	chth	citi	cktk	chth	citi	cktk	citi
ctce	ctce	ctce	ctce	ctcf	ctcf	ctcf	ctcf	ctcg	ctcg	ctcg	ctch
ctcg	ctch	ctci	ctck	ctcg	ctch	ctci	ctck	ctch	ctci	ctck	ctci
cteg	teh	ctei	ctek	ctfg	ctfh	ctfi	ctfk	ctgh	ctgi	ctgk	cthi
egtc	ehtc	eitc	cktc	fgte	fhtc	fitc	fktc	ghtc	gitc	gkic	hitc
egte	ehte	eite	ekte	fgtf	fhtf	fitf	fktf	ghtg	gitg	gktg	hith
egtg	ehth	eiti	cktk	fgtg	fhth	fiti	fktk	ghth	giti	gktk	hiti
etce	etce	etce	etce	ftcf	ftcf	ftcf	ftcf	gtcg	gtcg	gtcg	htch
etcg	etch	etci	ctck	ftcg	ftch	ftci	ftck	gtch	gtci	gtck	htci
eteg	eteh	etei	etek	ftfg	ftfh	ftfi	ftfk	gtgh	gtgi	gtgk	hthi
gtce	htce	itce	ktce	gtcf	htcf	itcf	ktcf	htcg	itcg	ktcg	itch
gtcg	htch	itci	ktck	gtcg	htch	itci	ktck	htch	itci	ktck	itci
gteg	hteh	itei	ktek	gtfg	htfh	itfi	kifk	high	itgi	ktgk	ithi
tceg	tceh	tcei	tcek	tcfg	tcfh	tcfi	tcfk	tcgh	tcgi	tcgk	tchi

chkt	cikt	deft	dege	deht	deit	deᴋt	dfgt	dfht	dfit	dfᴋt	dght
chtc	citc	detd	detd	detd	detd	detd	dftd	dftd	dfdt	dftd	dgtd
chth	citi	dete	dete	dete	dete	dete	dftf	dftf	dftf	dftf	dgtg
chtk	citk	detf	detg	deth	deti	detᴋ	dftg	dfth	dfti	dftᴋ	dgth
cktc	cktc	dftd	dgtd	dhtd	ditd	dᴋtd	dgtd	dhdt	ditd	dᴋtd	dhtd
ckth	ckti	dfte	dgte	dhte	dite	dᴋte	dgtf	dhtf	ditf	dᴋtf	dhtg
cktk	cktk	dftf	dgtg	dhth	diti	dᴋtᴋ	dgtg	dhth	diti	dᴋtᴋ	dhth
ct·h	ctci	dtde	dtde	dtde	dtde	dtde	dtdf	dtdf	dtdf	dtdf	dtdg
ctck	ctck	dtdf	dtdg	dtdh	dtdi	dtdᴋ	dtdg	dtdh	dtdi	dtdᴋ	dtdh
cthk	ct·k	dtef	dteg	dteh	dtei	dteᴋ	dtfg	dtfh	dtfi	dtfᴋ	dtgh
hktc	iktc	eftd	egtd	ehtd	eitd	eᴋtd	fgtd	fhtd	fidt	fᴋtd	ghtd
hk h	·kti	efte	egte	ehte	eite	eᴋte	fgtf	fhtf	fitf	fᴋtf	ghtg
hktk	iktk	eftf	egtg	ehth	eiti	eᴋtᴋ	fgtg	fhth	fiti	fᴋtᴋ	ghth
htch	itci	etde	etde	etde	etde	etde	ftdf	ftdf	ftdf	ftdf	gtdg
htck	itck	etdf	etdg	etdh	etdi	etdᴋ	ftdg	ftdh	ftdi	ftdk	gtdh
hthk	itik	etef	eteg	eteh	etei	eteᴋ	ftfg	ftfh	ftfi	ftff	gtgh
ktch	ktci	ftde	gtde	htde	itde	ᴋtde	gtdf	htdf	itdf	ᴋtdf	htdg
ktck	ktck	ftdf	gtdg	htdh	itdi	ᴋtdᴋ	gtdg	htdh	itdi	ktdk	htdh
kthk	ktik	ftef	gteg	hteh	itei	ᴋteᴋ	gtfg	htfh	itfi	ktfk	htgh
tchk	tcik	tdef	tdeg	tdeh	tdei	tdeᴋ	tdfg	tdfh	tdfi	tdfk	tdgh

dgit	dgkt	dhit	dhkt	dikt	efgt	efht	efit	efkt	eght	egit	egkt
dgtd	dgtd	dhtd	dhtd	ditd	efte	efte	efte	efte	egte	egte	egte
dgtg	dgtg	dhth	dhth	diti	eftf	eftf	eftf	eftf	egtg	egtg	egtg
dgti	dgtk	dhti	dhtk	ditk	eftg	efth	efti	eftk	egth	egti	egtk
ditd	dktd	ditd	dktd	dktd	egte	ehte	eite	ekte	ehte	eite	ekte
ditg	dktg	dith	dkth	dkti	egtf	ehtf	eitf	ektf	ehtg	eitg	ektg
diti	dktk	diti	dktk	dktk	egtg	ehth	eiti	ektk	ehth	eiti	ektk
dtdg	dtdg	dtdh	dtdh	dtdi	etef	etef	etef	etef	eteg	eteg	eteg
dtdi	dtdk	dtdi	dtdk	dtdk	eteg	eteh	etei	etek	eteh	etei	etek
dtgi	dtgk	dthi	dthk	dtik	etfg	etfh	etfi	etfk	etgh	etgi	etgk
gitd	gktd	hitd	hktd	iktd	fgte	fhte	fite	fkte	ghte	gite	gkte
gitg	gktg	hith	hkth	ikti	fgtf	fhtf	fitf	fktf	ghtg	gitg	gktg
giti	gktk	hiti	hktk	iktk	fgtg	fhth	fiti	fktk	ghth	giti	gktk
gtdg	gtdg	htdh	htdh	itdi	ftef	ftef	ftef	ftef	gteg	gteg	gteg
gtdi	gtdk	htdi	htdk	itdk	fteg	fteh	ftei	ftek	gteh	gtei	gtek
gtgi	gtgk	hthi	hthk	itik	ftfg	ftfh	ftfi	ftfk	gtgh	gtgi	gtgk
itdg	ktdg	itdh	ktdh	ktdi	gtef	htef	itef	ktef	hteg	iteg	kteg
itdi	ktdk	itdi	ktdk	ktdk	gteg	hteh	itei	ktek	hteh	itei	ktek
itgi	ktgk	ithi	kthk	ktik	gtfg	htfh	itfi	ktfk	htgh	itgi	ktgk
tdgi	tdgk	tdhi	tdhk	tdik	tefg	tefh	tefi	tefk	tegh	tegi	tegk

C

ehit	ehkt	eikt	fght	fgit	fgkt	fhit	fhkt	fikt	ghit	ghkt	gikt
ehte	ehte	eite	fgtf	fgtf	fgtf	fhtf	fhtf	fitf	ghtg	ghtg	gitg
ehth	ehth	eiti	fgtg	fgtg	fgtg	fhth	fhth	fiti	ghth	ghth	giti
ehti	ehtk	eitk	fgth	fgti	fgtk	fhti	fhtk	fitk	ghti	ghtk	gitk
eite	ekte	ekte	fhtf	fitf	fktf	fitf	fktf	fktf	gitg	gktg	gktg
eith	ekth	ekti	fhtg	fitg	fktg	fith	fkth	fkti	gith	gkth	gkti
eiti	ektk	ektk	fhth	fiti	fktk	fiti	fktk	fktk	giti	gktk	gktk
eteh	eteh	etei	ftfg	ftfg	ftfg	ftfh	ftfh	ftfi	gtgh	gtgh	gtgi
etei	etek	etek	ftfh	ftfi	ftfk	ftfi	ftfk	ftfk	gtgi	gtgk	gtgk
ethi	ethk	etik	ftgh	ftgi	ftgk	fthi	fthk	ftik	gthi	gthk	gtik
hite	hkte	ikte	ghtf	gitf	gktf	hitf	hktf	iktf	hitg	hktg	iktg
hith	hkth	ikti	ghtg	gitg	gktg	hith	hkth	ikti	hith	hkth	ikti
hiti	hktk	iktk	ghth	giti	gktk	hiti	hktk	iktk	hiti	hktk	iktk
hteh	htek	itei	gtfg	gtfg	gtfg	htfh	htfh	itfi	htgh	htgh	itgi
htei	hteh	itek	gtfh	gtfi	gtfk	htfi	htfk	itfk	htgi	htgk	itgk
hthi	hthk	itik	gtgh	gtgi	gtgk	hthi	hthk	itik	hthi	hthk	itik
iteh	kteh	ktei	htfg	itfg	ktfg	itfh	ktfh	ktfi	itgh	ktgh	ktgi
itei	ktek	ktek	htfh	itfi	ktfk	itfi	ktfk	ktfk	itgi	ktgk	ktgk
ithi	kthk	ktik	htgh	itgi	ktgk	ithi	kthk	ktik	ithi	kthk	ktik
tehi	tehk	teik	tfgh	tfgi	tfgk	tfhi	tfhk	tfik	tghi	tghk	tgik

hikt hith hiti hitk hkth hkti hktk hthi hthk htik ikth ikti iktk ithi ithk itik kthi kthk ktik thik

DE TABVLA RVBRICA.

TAbula iſta compoſita eſt ex lxxxiiij. columnis, vt dictum eſt. Et eſt ſubiectum ſiue inſtrumentũ, in quo inueſtigantur ſolutiones quæſtionum; recipiendo ad propoſitum affirmando vel negando, cõcordando principia & regulas & euitando eorum contrarietatem. Significat autem T. in tabula; quod literæ quæ ſunt ante ipſum, principia ſunt de prima figura: & literæ quæ ſunt poſt ipſum, ſunt de ſecunda. ſicut in camera b. c. t. b. in qua b. præcedens t. dicit bonitatem: & c. magnitudinem. Et b. poſt t. dicit differentiam: & ſic de aliis. Inueſtigatio autem quæ fit in tabula, eſt in alteriori gradu ſignificationis veritatum quàm illa quæ fit in figuris. Tabula verò quartæ figuræ deriuata eſt voluendo circulum ſecundum & tertium: vt in ipſa tabula apparet vſq; ad octuaginta quatuor colũnas. In qua reuolutione conſiſtit ligamen columnarum b. c. d. quæ conuertit ſe cum columna b. c. f. Et ſic ſucceſſiue de columna in columnam; vſque ad vltimam quæ eſt h. i. k. vt in tabula apparet. Et ſic in qualibet columna ſunt omnes columnæ implicatæ; ratione cuius implicationis quælibet columna eſt coadiuuatiua alterius. Ad quamlibet ſolutionem vnius quæſtionis poſſunt applicari omnes ſignificationes omnium quæſtionum abſtractarum & manuductarum ad ipſam quæſtionem. Et in iſto paſſu apparet magna generalitas iſtius tabulæ huius artis. Amplius in qualibet columna ſunt viginti quæſtiones per ordinem ſuperficialiter. Et de hoc dabimus exemplum in prima columna, quæ eſt b. c. d. prædicando primo de bonitate, deinde de magnitudine, poſtmodum de æternitate, & hoc ſic. Prima eſt, vtrum bonitas ſit in tantum magna, quod ſit æterna? Secunda, vtrum ſit aliqua bonitas in tantum magna, quod contineat in ſe res differentes & ſibi coeſſentiales? Tertia, vtrum bonitas

sit in tantum magna quod contineat in se res concordantes & sibi coessentiales? Quarta, vtrum bonitas continens in se res contrarias sit magna? Quinta, vtrum bonitas æterna sit ... [illegible]terens? Sexta, vtrum bonitas æterna sit concordans? Septima, vtrum bonitas æterna habeat in se contrarietatem? Octaua, vtrum bonitas contineat in se differentiam & concordantiam? Nona, vtrum bonitas contineat in se differentiam & contrarietatem? Decima, vtrum bonitas contineat in se concordantiam & contrarietatem? Vndecima, quid est magna differentia æternitatis? Duodecima, quid magna & æterna concordantia? Decimatertia, quid est magna & æterna contrarietas? Decimaquarta, quid est magna differentia & concordantia? Decimaquinta, quid est magna differentia & contrarietas? Decimasexta, quid est magna concordantia & contrarietas? Decimaseptima, differentia concordantiæ æternitatis de quo est? Decimaoctaua, differentia æternitatis de quo est? Decimanona, concordantia contrarietatis & æternitatis de quo est? Vigesima, differentia concordantiæ & contrarietatis de quo est? Fecimus 20. quæstiones per columnam B.C.D. continentem in se 20. cameras. Prima camera est b.c.d. secunda b c.t.b. & sic vsq; ad 20. quæ est t.b. c. d. Ex qualibet camera abstraximus vnam quæstionem, vt supra patet. Et sicut fecimus 20. quæstiones in prima columna, ita fieri possunt aliæ 20. in secunda: & aliæ 20. in tertia: & sic per ordinem vsque ad columnam vltimam, quæ est h.i.k. Per has quæstiones & solutiones eleuatur in tam altum gradum vniuersalitatis ipse intellectus: quod innumerabilis & inæstimabilis redditur: Et hoc ratione generalitatis prædicati & subiecti: Et in isto passu patet per quem modum ars ista est valde generalis & vtilis. Ad dandam doctrinam & modum soluendi quæstiones volumus antedictas quæstiones soluere: applicando significationes literarum ad propositum tali modo, quod diffinitiones principiorum & species regularum non destruantur. Et primò: ad primam respondendum est cum dicitur, vtrum bonitas in tantum sit magna quod sit æterna? dico quod sic. Et hoc

Ad primā quæstionem.

hoc quidem est manifestum per diffinitionem bonitatis, magnitudinis & æternitatis. Nam si bonitas est ens ratione cuius bonus agit bonum, & magnitudo magnificat bonitatem & æternitatem, & diffinitio æternitatis facit durare bonitatem & magnitudinem: necessarium est vt actus bonitatis sit infinitus & æternus, & per consequens essentia bonitatis. Et sic concluditur quod bonitas est magna & æterna. Nam sine magnitudine & æternitate non posset habere actum infinitum & æternum, videlicet bonificare: & hoc est affirmabile per regulam B. & per secundam speciem regulæ C. & D. Vlterius per primam speciem regulæ D. affirmatio est tenenda: eo quod æternitas est essentia primitiua vltra quam nō est aliud præiacens, & sua primitiuitas est bona & magna: & sic sequitur de necessitate quod sit aliqua bonitas magna & æterna. Vlterius per tertiam speciem regulæ D. significatum est, quod non est aliqua contrarietas quæ habeat dominium in æternitate, sed potius e conuerso: quod dominium haberet, si æternitas non haberet primitiuam & magnam bonitatem: ergo bonitas in tantum est magna, quod est æterna. Ad secundam quando dicitur vtrum sit aliqua bonitas in tantum magna quod sit differens? Solutio. Dico quod sic: & hoc quidem est manifestum per diffinitiones eorum. Si enim bonitas est ens ratione cuius bonus agit bonum: & magnitudo est ens ratione cuius bonitas & differentia sunt magnæ, necessarium quidem est quod in bonitate sint res differentes sibi coessentiales; videlicet bonificans, bonificatum & bonificare. Nam hoc est de ratione bonitatis, magnitudinis & differentiæ: quod in essentia bonitatis sint res distinctæ realiter & simpliciter. Et quod ipsa bonitas indiuisa sit essentialiter & magna & inconfusa. Item quæstio est tenenda affirmatiua per regulam B. vt per se patet & etiam per regulam C. Per primam enim speciem ipsa bonitas cum suis concretis diffinitur & conuertitur essentialiter & concretiue. Et per secundam speciem differentia ponit cum magnitudine: quod bonitas habeat in se bonificans, bonificare & bonificatum, quæ quidem non haberet naturam absque distinctione: *Ad secundam quæstionem.*

neque bonitas posset esse ratio bono, quod de seipsa produceret bonum. Et sic ipsa bonitas esset vacua natura magnitudinis: differentia tamen deficiente. Amplius ad idẽ magnitudo & di[illegible]entia sunt in bonitate naturaliter: vt patet per tertiã speciem regulæ C. Et etiã bonitas est in ipsis naturaliter. Et per quartam speciẽ magnitudo & differentia habent actus suos in bonitate & similiter bonitas in ipsis, ratione quartæ speciei regulæ C. Ad tertiam quæstionem quando quæritur, vtrum in tantum bonitas sit magna, quod contineat in se res concordantes & sibi coessentiales? Ad quod respondendum est quod sic: vt patet per diffinitiones eorum: quoniam si bonitas non continet res concordantes & sibi coessentiales siue naturales: iam bonitas magna non distaret à contrarietate, neque esset magna sine tali concordantia, quod est impossibile: quam impossibilitatem necessitant diffinitiones bonitatis, magnitudinis, ęternitatisque. Vlterius ad hoc idem consentit affirmando prima species regulæ C. quæ ponit conuersionem diffiniendo bonitatem & suas res concordantes; videlicet bonificans, bonificatum & bonificare: & concordant, concordatum & concordare: cum quibus conuertitur supremą bonitas & concordantia cum suprema magnitudine. Amplius per secundam speciem ostenditur; quod bonitas habet in se res bonas, concordantes, sine quibus bonitas magna non posset esse. Et etiam tertia species regulæ C. ponit, quod magnitudo & concordantia sunt in bonitate cum actibus suis, videlicet cum magnificare concordare. Et bonitas cum ipsis cum bono agere. Et quarta species dicit, quod quælibet ratio habet in alia actum suum & essentiam suam. Et in isto passu apparet altitudo intellectus qui vere & realiter hoc attingit: ad quam altitudinem nõ posset ascendere nisi Deo adiuuante. Ad quartam quæstionem quando quæritur, vtrum bonitas continens res in se cõtrarias & sibi coessentiales sit magna? Respondendum est quod non: quia caret concordantia quæ quidem est plus absolutè quàm contrarietas. Ratio huius est, quod concordantia cum bonitate ponit esse generando. Et contrarietas cum malicia ponit priuationem bonitatis

Ad tertiam quæstionem.

nitatis corrumpendo: & hoc volunt diffinitiones bonitatis, magnitudinis & contrarietatis: quod sit verum quod diximus, regula equidem B. hoc requirit: & etiam prima species regulæ C. Quoniam si bonitas magna contineret in se res contrarias, magnum malum quidem esset sibi; & conuerterentur in ipsam bonitatem magnitudo & paruitas; quod est impossibile. Et etiam per secundam speciem regulæ C. quæ ponit in bonitate bonificans, bonificatum & bonificare cum magnitudine: ergo de hac quæstione negatiua est tenenda. Item tertia species dicit, quod contrarietas non posset esse in subiecto bono cum magnitudine. Et idem est iudicium de quarta specie, quæ dicit quod contrarietas non posset habere actum suum in magna bonitate. Ad quartam quæstionem cum dicitur, vtrum bonitas æterna sit differens? Respondendum est quod sic: quoniam nisi bonitas æterna esset differens, non posset ab æterno agere bonum æternum: ex eo quod differentia non gubernaret agentem in suo numero actiuo: neque agibile in numero passiuo. Et illud idem dico de agere, & differentia deficiente causaretur confusio eorum: & æternitas non haberet naturam æternandi, neque bonitas bonificandi: & sic omnes istæ diffinitiones essent destructæ, quod est impossibile. Amplius ad idem regula B. consentit affirmatiue, adiuuando se cum diffinitionibus præfatis. Item per primam speciem regulæ D. affirmabile quidem est. Nam ipsa regula dicit, quod bonitas æterna tantum est primitiua per agere; sicut per existere: priuata enim differentia inter agentem & agibile priuatur quidem agere & per consequens agentia: Et generatur ociositas, & priuatio naturæ bonitatis æternæ quod est impossibile. Adhuc secunda species regulæ D. videtur hoc idem affirmare: nam absque differentia bonificantis, bonificabilis & bonificare non haberet ex quo esset: neque æternitas posset ipsam gubernare, quod sibi esset malum cõtra bonum æternaliter quod est impossibile. Adhuc per tertiam speciem regulæ D. manifestum est, quod si de quæstione negatiua est tenenda, sequeretur quod aliquod ens esset æternum,

Ad quartā quæstionem.

habens æternam maliciam; quæ impediret quod æterna ratio bonitatis non esset ratio bono æterno, quod produceret bonum æternum carens differentia: quod est falsum, & etiam impossibile . contra regulam B. ergo &c.

Ad sextã quæstionem, Ad sextam vtrum bonitas æterna sit concordans? Respondendum est affirmatiue per eorum diffinitiones: eo quod æternitas dicit, quod bonitas & concordantia durant. Et concordantia dicit, quod bonitas & æternitas in vno & in pluribus concordant: & bonitas æterna est ratio ab æterno concordanter; quod bonus producit bonum. Hoc autem non posset esse nisi bonitas æterna esset concordans per bonificantem, æternantem & concordantem: & bonificatum, æternatum & concordatum: & per bonificare, æternare & concordare. Amplius quod diximus satis probabile est; & etiam per regulam C. affirmatio est tenenda: nam bonitas est illa forma, quæ proprie continet in se differentiam, & concordantiam, & bonificantem, & bonificatum, & bonificare bene habituatos de differentia, concordantia, cum quo habitu differens & cõcordans sunt agentes: differentiabile & concordabile sunt patientes: & per quartam speciem habent differentiare & concordare: & bonitas bonificare.

Ad septimã quæstionem. Ad septimam quando quæritur, vtrum bonitas æterna habeat in se contrarietatem? Respondendum est quod sic, posito quod mundus sit æternus; quod patet per diffinitionem contrarietatis: quoniam ab æterno & in æterno mundus est bonus & malus: per æternam bonitatem & æternam maliciam, generationem, corruptionem & priuationem. Et bonitas æterna non posset esse bona ratio, quod producat bonum æternum sine contrarietate & malicia. Et æternitas est causa; quare bonus & malus durant ab æterno: & hoc regula B. non potest consentire, neque prima species regulæ D. Nam ab æterno essent priuatiua bonum & malum concordando. Et per secundam speciem totum vniuersum esset compositum ex bono & malo: & prima causa scilicet Deus, esset necessitatus ad causandum mundum ab æterno tantum cum malicia, quantum cum bonitate: quod est impossibile ratione huius impossibilitatis. de hac quæstione negatiua

est

est tenenda; & in isto passu apparet quod impossibile est, quod mundus sit ab æterno. Ad octauam cum quæritur, vtrum bonitas contineat in se differentiam & concordantiam? Respondendum est quod sic. Quod patet per eorum diffinitiones. Si enim bonitas non haberet res differentes & concordantes; non posset esse ratio bono, quod produceret bonum, & concordantia non posset esse absque differentia rerum. Et priuata differentia esset confusio & occultatio inter bonificantem, bonificatum, & inter concordantem & cõcordatum. Immo dico quod esset implicita contradictio, quæ est impossibilis. Item prima species regulæ C. dicit, quod æternitas est ens cui proprie competit æternare. Hæc autem proprietas esse non potest sine concordantia æternantis, æternati & æternare: quæ concordantia est naturalis necessaria, vt per secundam speciem eiusdem regulæ significatum est. Et per tertiam speciem videndum est, quod æternans in æternabili est agens: & æternatum siue æternabile patiens, & æternans habet actum scilicet æternare; vt per quartam speciem regulæ C. significatum est. Ad nonam quæstionem quandõ quæritur, vtrum bonitas contineat in se differentiam & contrarietatem? Respondendum est quod sic in aliquibus subiectis: sicut in elementato, in quo elementa differunt & contrariantur: sicut ignis & aqua per calidum & frigidum, & sicut aer & terra per humidum & siccum. Et hoc bonum est, quia absque tali contrarietate elementatum esse non posset. Vlterius regula B. ad hoc quod diximus consentit. Item per primam speciem regulæ D. negatiua de quæstione est tenenda: hoc est quod in essentia bonitatis sunt bonificans, bonificatum & bonificare non possunt contrariare: quia si sic, per secundam speciem eiusdem regulæ bonitas quidem non haberet ex quo esset. Et per tertiam speciem subdita eiusdem esset maliciæ: neque etiam haberet naturam quod est impossibile. Ad decimam quando quæritur, vtrum bonitas contineat in se concordantiam & contrarietatem? Respondendum est quod sic, in aliquo subiecto, quod est habituatum bonitate: sicut elementatum quod est bonum per bonitatem, in quo elementato

Ad octauam quæstionem.

Ad nonã quæstionem.

Ad decimã quæstionem.

aër & ignis concordant per caliditatem, & aër & aqua per humiditatem, & aqua & terra per frigiditatem, & terra & ignis per ficcitatem. Et ignis & aër per ficcum & humidum ſunt contrarii: aër & aqua per frigiditatem & caliditatem ſunt contrarii, & aqua & terra per humiditatem & ficcitatem ſunt contrarii, & terra & ignis in motu per leuitatem & ponderoſitatem. Et quod diximus manifeſtum eſt per diffinitiones concordantiæ & bonitatis atque contrarietatis. Quoniam elementans non poſſet eſſe ratio in ſubiecto quod produceret bonum elementatum: & etiam diffinitiones concordantiæ & contrarietatis eſſent diſtinctæ. Amplius regula B. ad idem conſentit affirmando: & etiam prima ſpecies regulæ C. Elementatum namque eſt ſubiectum bonum in quo concordantia & contrarietas aliquam conuenientiam & contrarietatem habent, ſicut ignis & aër qui in elemento concordant per caliditatem & ficcitatem, ſed per humiditatem contrariantur; & ſic circulariter vt ſupra dictum eſt. Vlterius per ſecundam ſpeciem regulæ C. affirmatiua eſt tenenda: ſicut elementatum quod continet in ſe innatam concordantiam & contrarietatem, vt ſupra dictum eſt. Et per tertiam eiuſdem regulæ ſpeciem eſt in aëre concordans: & aër in igne concordabilis, quo ad genus caliditatis: ſed quo ad genus humiditatis & ficcitatis contrariantur: eo quod ignis ratione ficcitatis eſt contrarians aëri, & aër igni per humiditatem. Adhuc per quartam ſpeciem patet, quod quodlibet elementum habet actionem & paſſionem in alio circulariter; ratione cuius elementa ſunt remiſſa, & confracta, vt ad mixtionem & compoſitionem venire poſſint, exiſtente elementato bonitate habituato: & etiam de concordantia & contrarietate. Ad vndecimam quando quæritur, quid eſt magna differentia æternitatis? Reſpondendum eſt, quod eſt forma neceſſitans æternantem, æternatum & æternare in æternitate; vt magnitudo ſit ens, ratione cuius differentia & æternitas ſint magnæ. Et æternitas ſit ens ratione cuius magnitudo & differentia durent. Et differentia eſt ens, ratione cuius vnus ſit æternans, & alius æternatus, & aliud æternare. Vlterius quod ſit verum

Ad vndecimam quæſtionem.

rum

rum quod diximus; regula quidem B. hoc testatur. Et etiam prima & secunda species regulæ C. Et similiter tertia species regulæ C. vt æternans sit in æternitate, magnitudine & differentia, ag.ns & producens productum ipso habente in æternitate, magnitudine & differentia naturam; & hoc ratione quartæ speciei. Item prima species regulæ C. hoc idem concedit, vt magnitudo primitiuæ & æternæ habeat æternantem, æternatum & æternare. Et secunda species regulæ D. hoc idem ponit, vt æternitas habeat ex quo sit. Et ad hoc tertia species eiusdem regulæ concordat. Ad duodecimam quando quæritur, quid est magna & æterna concordantia? Et est dicendum quod est forma necessitans in æternitate & magnitudine concordantiam inter æternantem, æternatum & æternare. Et hoc per primam speciem regulæ C. & D. satis est videndum. Et etiam per secundam speciem C. & D. Et sic de tertia specie regulæ C. vt æternans sit in magnitudine, & æternitate & concordantia, magnificans & æternans. Per quartam speciem regulæ C. vt habeat naturam æternandi æternatum, magnificandi magnificatum, concordandi concordatum. Et ad hoc tertia species regulæ D. concordat. Amplius eorum diffinitiones hoc idem approbant & restantur; quoniam magnitudo absque concordantia æternantis & æternati & æternare non posset esse ens, ratione cuius æternitas & magnitudo essent magnæ. Neque etiam æternitas haberet naturam cum quadutate posset; atque sine ipsis concordantiam habere. Neque sine concordantia distare à contrarietate. Ad decimamtertiam quando quæritur, quid est magna & æterna contrarietas? Respondendum est, quod est æternitas mundi: posito tamen quod mundus sit æternus. Et hoc patet per eorum diffinitiones & per regulas eorundem. Quoniam diffinitio contrarietatis ponit, quod æternitas Dei & æternitas mundi magnam habent controuersiam ipsis existentibus primitiuis per primam speciem regulæ C. & D. Quoniam æternitas Dei non est singularis: & priuata sua singularitate magnitudo quidem non est ens, ratione cuius æternitas sit magna.

Ad duodecimam quæstionem.

Ad decimamtertiã quæstionem.

Er eſtens, ratione cuius contrarietas magna eſt magna inter æternitatem Dei & æternitatem mundi, eo quia æternitas mundi ponit æternum malum non quietatum: & æternitas Dei æternum bonum quietatum: & æternitas Dei ponit æternum malum eſſe durabile: & æternitas mundi ponit bonum eſſe durabile, quo ad diffinitionem æternitatis: & ſecunda ſpecies regulæ D. ponit, quod æternum bonum & æternum malum ſunt coniuncta in compoſito. Et diffinitio quidem magnitudinis ponit magnam coniunctionem; & tertia ſpecies regulæ D. ponit ſubiectionem ab vtraque parte. Et ſecunda ſpecies regulæ E. contrariantem & contrariatum & contrariare. Et æternitas quidē eſt deuians in æternitate Dei & in æternitate mundi, ipſa habente in vtraq; dominium, producendo æternum contrariatum inquietatum, quod eſt impoſſibile: ratione cuius impoſſibilitatis mundus non poteſt eſſe æternus. Ad decimamquartam cum dicitur, quid eſt magna differentia & concordantia? dicendum eſt, quod in eſſentia magnitudinis eſt magnificans, diſtinguens & concordans vnam perſonam eandem numero: & quod magnificatus, & differentiatus, & concordatus ſit alia perſona: & magnificare, differentiare & concordare alia perſona: & quod omnes iſtæ tres perſonæ ſint idem per eſſentiam, naturam, magnitudinem, differentiam & concordantiam; & hoc videndum eſt per eorum diffinitiones. Et per primam & ſecundam ſpeciem regulæ C. & D. & per tertiam C. vt magnitudo, differentia & concordantia ſint in actu agentes & concordantes, & à vacuitate & ocioſitate diſparatæ: & per quartam ſpeciem C. vna habet actum in alia, ſine quibus actibus diffinitionis eorundem non eſſent veræ, quod eſt impoſſibile, vt regula B. teſtatur. Ad decimamquintam quæritur, quid eſt magna differentia & contrarietas? Reſpondendum eſt, quod eſt illa cauſa cauſans vnum contratium in alio: ſicut in elemento in quo ignis & aqua ſunt mixta: ſimiliter aër & terra: & inter bonum naturale innatum & malum morale; videlicet peccatum & hominem. Et patet per diffinitiones magnitudinis, differentiæ, contrarietatis. Et differentia quod declaret & diſtinguit ipſa con-

Ad decimāquartam quæſtionem.

Ad decimamquintam quæſtionem.

contraria. Et contrarietas in subiecto priuat concordantiam, & generat contrarios appetitus & fines. Et per regulam B. significatum est: per primam & secundam speciem regulæ C. & D. & per tertiam speciem regulæ C. Similiter est satis planum, quod vnum contrarium est agens & patiens in alio. Et per quartam speciem regulæ C. habet vnum in alio actionem: per tertiam verò speciem regulæ D. subiectionem. Et in hoc passu figurantur magnæ pœnæ infernales. Per quartam speciem C. vna habet actum in alia, sine quibus actibus diffinitiones eorum non essent veræ: quod est impossibile, vt regula B. testatur. Ad decimamsextam quæstionem cum quæritur, quid est magna concordantia & contrarietas? Dicendum est quod est illud ens, quod ponit in eodem subiecto res concordantes & contrariantes, generando & corrumpendo in elemento: sicut ignis & terra qui habent concordantiam per generationem cum aëre, ipso existente calido & sicco, & recipiente siccitatem à terra, & dante caliditatem aëri: per tertiam speciem regulæ D. ipse quidem est existens dominans siccitati & humiditati, in quibus ponit magnam contrarietatem corrumpendo. Et sicut diximus de igne: ita potest dici de aliis elementis secundum qualitates eorum: & sic videndum est per primam & secūdam species regulæ C, D. & per diffinitiones magnitudinis & concordantiæ & contrarietatis: & per quem modum elementa intrant mixtum, & componunt elementatum. Et per tertiam speciem regulæ C. & D. vnum elementum est in alio agens & patiens. Et per quartam speciem regulæ C. vnum elementum habet actionem & passionem in alio: & etiam motum generando & corrumpendo. Ad decimamseptimam quæstionem quando quæritur, differentia concordantiæ æternitatis de quo est? Respondendum est, quod est de natura & relatione. Differentia enim ponit res distinctas & relatas naturaliter per distinguentem, distinctum & distinguere in æterna concordantia, quæ quidem secundum suam diffinitionem ponit concordantem, concordatum & concordare; & vnam essentiam & naturam: in qua æternitas ponit æternantem, æternatum & æternare, ratione

Ad decimamsextam quæstionem.

Ad decimamseptimam quæstionem.

ſuæ diffinitionis; & hoc eſt manifeſtum per regulam B. & per primam & ſecundam ſpeciem regulæ C. & D. Et tertia ſpecies regulæ C. ponit actionem & paſſionem ſine materia. Et quarta ſpecies eiuſdem regulæ actus æternos naturales. Et ad hoc tertia ſpecies regulæ D. non poteſt contradicere: eo quia eſt diſparata à primitiuis actibus differentibus & concordantibus. Ad decimamoctauam quæſtionem quando quæritur, differentia æternitatis & contrarietatis de quo eſt? Dicendum eſt, quod eſt de Deo & mundo, poſito quod mundus ſit æternus: Et hoc patet per eorum diffinitiones. Æternitas enim ponit innatum bonum, æternum bonum, & malum morale: & differentia diſtinguit ipſa. Et contrarietas ponit æternos fines & contrarios abſque quiete. Et hoc per regulam B. clarum eſt. Et per primam ſpeciem regulæ C. & D. dicendum eſt eſſe differentias contrarias; & ſecunda ſpecies earundem regularum: ipſa tamen talis compoſitio impoſſibilis eſt. Et tertia ſpecies regulæ C. dicit quod mundus eſt infinitus per infinitam bonitatem innatam; ſed ſua moralis bonitas, malicia, ſunt ſimul duratio æterna. Et mundus habet infinitatem per æternitatem innatam, & omnes aliæ ſuæ partes innatæ, ſunt finitæ: eo quod cœlum eſt corpus finitum per quantitatem, habitum & ſitum. Et tertia ſpecies regulæ D. dicit primitiuas dominationes & ſubiectiones contrarias, quod eſt impoſſibiliſſimum. Ad decimamnonam quæſtionem quando quæritur: concordantia contrarietatis & æternitatis de quo eſt? Reſpondendū eſt, quod eſt de duabus æternitatibus, ſcilicet de æternitate Dei & æternitate mundi, poſito quod mundus ſit æternus: quę quidem concordant & diſcordant in duratione infinita. Deus namque habet ſubſtantiam infinitam, & mundus finitam: & æternitas Dei ſimpliciter eſt bona: & æternitas mundi bona & mala moraliter. Et diffinitio concordantiæ deſtruitur. Et diffinitio contrarietatis eſt æterna & neceſſitata. Et diffinitio æternitatis eſt deſtructa, eo quod non præcedit durationem magnitudinis, bonitatis, virtutis, ad durationem magnitudinis, maliciæ & vitiorum. Et hoc per primam regulam videndum eſt. Et ſic

Ad decimamnonam quæſtionem.

ſic patet quod concordantia eſt primitiua bonitate & malicia: vt patet per primam ſpeciem regulæ C.& D. & per ſecundam ſpeciem C. & D. Et eſt compoſita ex con[illegible]is primitiuis æterna[illegible] extra ſuum genus. Et ſic eſt in ſuis contrariis concordantia habens nomen per contradictionem implicatam, vnde eſt æterna concordantia,& æterna contrarietas per tertiam ſpeciem regulæ D. & ſubdita,& non ſubdita,quod eſt impoſſibile. Ad vigeſimam quæſtionem quando quæritur: differentia,concordantia & contrarietas de quo ſunt? Reſpondendum eſt, quod ſunt de ſeipſis, eo quia ſunt genera generaliſſima,vt patet per diffinitiones eorum. Et hoc regula B.teſtatur: & prima & ſecunda ſpecies regulæ C. & D. tamen non dico quod contrarietas cadat,ſiue ſit in ſpecie ſecunda regulæ C.vel D.eo quod eſt accidens: & accidens non habet materiam ex qua ſit ſimpliciter. Nam ſi haberet, iam eſſet ſubſtantia compoſita ex forma & materia,quod eſt impoſſibile.Et hoc patet per tertiã ſpeciem regulæ D. *Ad vigeſimam quæſtionem.*

Diximus de prima columna,& dedimus doctrinam de ipſa, per quem modum quæſtiones extrahuntur ab ipſa: & ſolutiones earum per diffinitiones & regulas. Et ſicut fecimus de ipſa, ita poteſt fieri de aliis columnis ſuo modo. Et quæſtiones quas fecimus de ipſa,ſunt generales:& poſſunt applicari ad quæſtiones particulares,deſcendendo per ſcalas trianguli viridis: per quas intellectus eſt diſcurſiuus,faciendo ſcientias differentes. Et de hoc damus exemplum in eadem columna ad ſoluendum quæſtiones per viginti rationes differentes ratione dictarum camerarum, à quibus extrahuntur. *Epilogus.*

VTRVM MVNDVS SIT æternus.

SOlutio huius quæſtionis patebit per primã columnã tabulæ: & poteſt fieri per alias columnas,eo quod columnæ ſunt colligatæ. Et primo per primam cameram columnæ: & deinde per ſecundam; & ſic per ordinẽ vſq; ad cameram vltimam, multiplicãdo viginti rationes ad eandem quæſtionem, tenendo de quæſtione negatiuam per diffinitiones & regulas in ipſa columna implicatas.

De doctrina huius artis. Doctrina huius artis est, quod accipiantur termini explicati, qui sunt in quæstione: sicut quando dicitur, vtrū mundus sit æternus. In ista quæstione est æternitas, quæ est terminus explicatus, cur. ut in prima figura. Et per æternitatem acquiritur D. & per D. acquiruntur termini per ipsum D. significati. Et scala quæ est in angulo D. videlicet contrarietas, quæ est inter sensuale & sensuale, & inter sensuale & intellectuale, & inter intellectuale & intellectuale. Item per vtrum acquiritur B. & per B. acquiruntur ea quæ sub eo existunt: vt patet in alphabeto. Et quoniam volumus applicare in quæstione C. ipso implicato in quæstione, acquiritur quicquid C. continet. Et sic datur doctrina ad applicandum primam columnam: ad soluendum quęstionem antedictam: ad inueniendum terminos explicatos & implicatos, applicando ipsos ad propositum: videlicet ad solutionem quæstionis cum tali modo, quod diffinitiones principiorum & regulæ remaneant illesæ; adiuuando se cum speciebus aliarum regularum: ad dandam doctrinam quomodo homo potest se iuuare cum aliis. Et primò per primam cameram sic.

DE PRIMA CAMERA B. C. D.

Quæstio 1. de camera B. C. D. QVando quæritur, vtrum mundus sit æternus? & dicimus per B.C.D. quod non. Quoniam si esset æternus, sua ratio esset ab æterno producens æternum bonū: & magnitudo magnificaret illam rationem bonam ab æterno, & in æterno, vt patet per suam diffinitionem: & æternitas ab æterno & in æterno, ipsam productionem durare faceret: & sic nullum malum esset in mundo, eo quod bonum & malum sunt contraria: sed malum est in mundo: vt patet per experientiam. Concluditur ergo quod mundus non est æternus. Vlterius regula B. ponit, quod de quæstione negatiua est tenenda secundum diffinitiones supradictas, & secundum quod proponimus dicere per regulam C.D. dicendo sic: si mundus est æternus, sua æternitas est causans tantum durationem maliciæ, quantum durationem boni. quod patet per primam speciem regulæ C. & per primam speciem regulæ D. malum tantum

tantum primitiuum, quantum bonum. Nullus enim dies est primitiuus neque vltimus. Et per secundam speciem regulæ C. & D. mundus quidẽ est compositus de bono & malo ab æterno & in æternum. Et per tertiã speciem regulæ C. mundus est in æternitate infinitus, & in bonitate & malitia finitus. Et per quartã speciem regulæ C. habet quietẽ in generabilibus & corruptibilibus: in generabilibus ratione boni & in corruptibilibus ratione mali. Et per secundam speciem regulæ D. diuina æternitas & sua bonitas necessitant malum, & quietẽ causando æternitatem mundi, & cum omnia ista sint impossibilia, patet quod de quæstione negatiua tenenda est.

DE CAMERA B. C. T. B.

Quæstio 2. de camera B. C. T. B.

SI mundus est æternus, sunt duæ æternitates differẽtes; scilicet æternitas Dei & æternitas mundi. Et sic differentia quę est inter sensuale & sensuale, inter sensuale & intellectuale, inter intellectuale & intellectuale ponit quidem tres æternitates generales differẽtes. Et bonitas ponit ipsas bonas; & magnitudo magnas; sed hoc est falsum & impossibile; eo quia differentia ponit ipsas malas secundum quid: & sic deficit magnitudo bonitatis; & per consequens bonitas magnitudinis ponit confusionem: quod est impossibile. Concluditur ergo quod de quæstione negatiua est tenenda.

DE CAMERA B. C. T. C.

Quæstio 3. de camera B. C. T. C.

SI mundus est æternus, concordantia innata quæ est de essentia mundi inter sensuale & sensuale, &c. est æterna: & sic sunt tres concordantiæ & tres æternitates subalternatæ generales cum magnitudine bonitatis & æternitatis: & cum duratione æterna magnitudinis & bonitatis: quod falsum est & impossibile, eo quod sunt tres contrarietates subalternatæ & eis oppositæ cum magnitudine maliciæ & æternitatis. Vlterius per regulam B. & per hoc quod de diffinitionibus diximus, negatio est tenenda: & hoc idem patet per primam speciem regulæ C. & D. quoniam concordantia generalissima per suam

ſcalam ponit, quod æternitas Dei & æternitas mundi in vno bono cum magnitudine concordant, quod falſum eſt: quod contrarietas magna & æterna hoc impedi Item ad idem ſecunda ſpecies regulæ C & D. ponit, quod ſi mundus eſt æternus, quod concordantia bona, magna & æterna ambit totam eſſentiam mundi diſparatam ab omni contrarietate, quod falſum eſt. Vlterius per tertiam ſpeciem regulæ C. poſito quod mundus ſit æternus, eſt eſſentia mundi æterna cum magnitudine æternitatis, quod falſum eſt: cum in mundo ſit corruptio & culpa, quæ ſunt effectus magnitudinis & contrarietatis & maliciæ. Ad idem per quartam ſpeciem regulæ C. concordantia habet magnam bonitatem & æternitatem in ſubiecto in quo eſt, quod falſum eſt: cum ſubiectum ſit habituatum de magna malicia & æternitate per contrarietatem. Ad idem per tertiam ſpeciem regulæ D. ſignificatum eſt, quod mundus ſit æternus, & eſt tantum ſubditus maliciæ, quantum bonitati, quod non eſt dicendum, vt manifeſtum eſt per diuinam æternitatem, quæ prima cauſa eſt cum magna concordantia bonitatis, durationis, &c.

DE CAMERA B. C. T. D.

Quæſtio 4 de camera B. C.T.D.

SI mundus eſt æternus, ſequitur quod eſt bona & magna contrarietas æterna inter ſenſuale & ſenſuale, &c. quod eſt impoſſibile. Quoniam contrarii fines non poſſunt eſſe boni cum magnitudine æterna. quod ſi ſit bonitas, eſt & ratio quod produceret bonum & malum. Et magnitudo magnificaret bonum & malum infinitè cum æterna contrarietate, & æternitas faceret durare illam contrarietatem magnam, bonam & malam, quod eſt impoſſibile. Regula B dicit, quod mundus non eſt æternus per hoc quod dictum eſt de diffinitionibus. Et prima ſpecies regulæ C.D. ponit primitiuas contrarietates bonas, magnas & æternas, & ſecundæ ſpecies C. & D. ponunt compoſitionem bonitatis & maliciæ, magnitudinis & paruitatis, æternitatis, & temporis & contrarietatis, atque concordantiæ, quod eſt impoſſibile. Ad idem tertia ſpecies regulæ C. ponit, quod contrarietas eſt

est bona & magna in æternitate, & per consequens bonitas & malicia sunt bonæ & magnæ in æternitate, quod est impossibile. Ad idem per quartam speciem regulæ C. etiam tertia species regulæ D. habent dominium in æternitate: & bonitas & magnitudo habent possessiones æternas super æterna contrarietate, quod est impossibile. Concluditur ergo per prædicta, quod mundus non est æternus.

DE CAMERA B. D. T. B.

Posito quod mundus sit æternus, differentia quidem quæ est inter sensuale & sensuale, &c. ponit quod sunt tres æternitates bonæ & æternæ, in quibus bonitas est ratio producens bonum inconfusum & æternum, quod falsum & inopinabile est. Differentia quidem existens inter sensuale & intellectuale, scilicet in sorte & platone, non fuit producta ab æterno & in æterno. eo quod non est. Et simili modo potest dici de brutis corruptis, elementatis & vegetatis. Sed posito quod mundus non sit æternus. Differentia quæ fuit inter sensuale & intellectuale, & sic de aliis hominibus defunctis, potest quidem reduci in æternitatem per resurrectionem cum habitu bono & æuiterno à Deo per meritum datos. Item regula B. hoc idem affirmat, & prima specias regulæ C. nam Deus est ens remunerans in æternum. Adhuc prima species regulæ D. dicit, quod æternitas Dei simpliciter est primitiua per æternitatem differentem ab omni tempore. Et bonitas quidem ponit talem differentiam bonam. Secunda species vero regulæ C. ponit, quod in æternitate mundi non est innatum æternare: quia si esset, multiplicaret extensiue infinitum æternatum, quod est impossibile. Ad idem secunda species D. ponit, quod si mundus est æternus, quod est cum differentia, ipsa tamen æternitate continente in se æternantem, æternatum & æternare: ex quibus æternitas mundi est, quod est impossibile. Ad idem potest dici per secundam speciem regulæ C. & tertiam D. quod differentia in æternitate Dei & mundi est bona: quod falsum est, eo quia submittit æternitatem Dei in quantum aufert

Quæstio 5. de camera B. D. T. B.

ab ipsa singularitate æternam. Vlterius quarta species regulæ C. ponit, quod si mundus est æternus, quod habet nimis de similitudine cum Deo per infinitam durationem, quod est malum æternum & cõfusum: ergo, &c.

DE CAMERA B. D. T. C.

Quæstio 6. de camera B. D. T. C.

POsito quod mundus sit æternus, æternitas Dei & æternitas mundi bene quidem concordant, quod est impossibile: cum æternitas mundi in se contineat æternam maliciam per corruptionem & peccatum: & hoc apparet satis per regulam B. cum diffinitione bonitatis, æternitatis & concordantiæ. Vlterius prima species regulæ C. ponit, quod si mundus est æternus, sequitur quod sua æternitas est ens, vltra quod non est aliud præiacens per durationem, quod est contra æternitatem Dei: vt patet per tertiam speciem regulæ D. quę quidem ponit subiectionem, quæ non potest producere in non esse hoc quod est sibi simile in duratione. Et hoc etiam affirmatur per primam speciem regulæ D. quæ quidem dicit quod mundus semper fuit, est & erit. Item secundæ species regulæ C. & D. hoc ponunt. nam substantia mundi est de æternitate, æternabili & æternare: Et sic impossibile est ipsum reducere in non esse. Ad idem tertia species regulæ C. ponit, quod bonitas & æternitas sunt subditæ in æterna contrarietate. Et quarta species eiusdem regulæ dicit, quod habet passionem cum malicia. ergo, &c.

DE CAMERA B. D. T. D.

Quæstio 7. de camera B. D. T. D.

SI mundus est æternus, sua contrarietas innata est bona & æterna; quod falsum est. Contrarietas enim æterna est contra bonitatem æternam cum malicia & econuerso. Vnde sequitur, quod æternitas mundi est subiectum ex contrariis innatis compositum. Et hoc patet per primam & secundam speciem regulæ D. & per primam speciem regulæ C. quod substantia est composita ex primitiuis contrariis & æternis. Et per secundam speciem regulæ C. mundus habet æternaliter innatos, contrariantem, contrariatum & contrariare. Et per quartam speciem regulæ

ulæ C. bonitas æterna habet actionem in æterna malitia & econuerso, quod est valde impossibile, cum regula . minime ad hoc consentire possit. Concluditur ergo quod impossibile est quod mundus sit ab æterno.

DE CAMERA B. T. B. C.

SI mundus non est æternus, bonitas & differentia existentes inter sensuale & intellectuale, &c. possunt habere concordantiam in æuo æterno. Sed si est ab æterno, nequaquam: cum nunquam fuerit primus homo neque vltimus erit. Et sic mundus est subiectum confusum, in quo bonitas moralis non haberet concordantiam ab æterno, neque concordantia in ipso haberet concordantiam ab æterno, neq; concordantia in ipso haberet suam diffinitionem: quod patet per æuiternam corruptionem, priuationem & culpam, quod est contra primam regulam. Et per primam speciem regulæ C. mundus est subiectum in quo bonitas non habet concordantiam neque quietem. Et per primam speciem regulæ D. bonitas, differentia, concordantia sunt primitiuæ formæ & innatæ à perfectione separatæ: & mundus est confusus per secundam speciem regulæ D. Et per secundam speciem regulæ C. habet innatos, confusiuum, confusibile & confundere. Per tertiam vero speciem regulæ D. est aliquod ens dominans quod ponit mundum confusum. Adhuc per tertiam speciem regulæ C. prima causa mundi est mala, ipsa quidem habente in mundo dominium. Et hoc ratione quartæ speciei regulæ C. quod est impossibile: ergo concluditur quod mundus non est æternus. *Quæstio 8 de camera B. T. B. C.*

DE CAMERA B. T. B. D.

SI mundus est æternus, contrarietas sua est innata & æterna & sustentata in bonitate & malicia, contra clarã differentiam: & hoc per æternam & vniuersalem scalam existentem inter sensuale & sensuale, &c. Talem quidem scalam contrarietas nequaquam sustinere posset. Vlterius prima regula consentit omnimode, & affirmat quod de quæstione negatiua est tenenda. Ad idem prima spe- *Quæstio 9. de camera B. T. B. D.*

cies regulæ C. ponit quod si mundus est æternus: quod contrarietas est impediens omne bonum diuisum per sensuale & sensuale, &c. Et bonitas quidem æterna est ens perficiēs scalam existentem [illegible] sensuale & [illegible]. Et differentia existens inter sensuale & sensuale, est ens distinguens inter bonum & malum. Et iterum per secundam speciem regulæ D. mundus est compositus ex primitiuis contrarietatibus bonis & differentibus. Quod quidem est falsum & manifestum per primam speciem regulæ D. Per secundam vero speciem regulæ C. & tertiam speciem eiusdem regulæ: & tertiam speciem regulæ D. patet, quod mundus est subditus suis partibus innatis. Adhuc per tertiam speciem regulæ C. est in suis partibus innatis corruptibilibus, ipso habente ratione quartæ speciei habitum æternum. Et cum omnia sint impossibilia: ergo, &c.

DE CAMERA B. T. C. D.

Quæstio 10. de camera B. T. C. D.

SI mundus est æternus, sua bonitas quidem æterna & innata est per scalam de sensuali & sensuali, &c. ipsa scala existente habituata de æterna concordantia atque contrarietate, quod est impossibile, ex eo quod est contra diffinitiones prædictarum rationum. Vlterius regula B. idem testatur negatiue. Adhuc prima species regulæ C. dicit, quod mundus est substantia composita ex contrariis æternis ipso existente corruptibili, cum sit æternus: quod est valde impossibile & dissonum rationi. Item prima species regulæ D. ponit quidem primitiuam corruptionem, ratione primitiuæ contrarietatis existentis inter bonitatem & maliciam. Concordantia autem primitiuæ ponit oppositum, & secundæ species regulæ C. & D. ponunt, quod mundus est commixtus ex contrariis, vno posito in alio. Amplius tertia species regulæ C. dicit quod mundus est corruptibilis in sua contrarietate, & incorruptibilis in sua concordantia, & bonus in sua bonitate, & malus in sua malicia. Vlterius regula D. ponit, quod mundus est subditus suæ imperfectioni per aliquod ens existens extra suam essentiam. Et etiam est à Deo in tantum separatus, quod Deus bonus non est; sed

sed est Deus malus, quod est impossibilissimum: quare, &c.

DE CAMERA C. D. T. B.

POsito quod mundus sit æternus, quæritur quid est differentia magna suæ æternitatis per scalam de sensuali & sensuali, &c. Et respondendum est, quod est ista essentia quę ponit æternitatem distinctam inter sensuale & sensuale per æternantem, æternatum & æternare; quod est impossibile: quia illa genetabilia sunt incorruptibilia, quod est contra eorum diffinitiones. Regula etiam B. de prædictis testatur negatiue. Adhuc prima species regulæ C. ponit & consentit, quod diffinitio antedicta est falsa & impossibilis. Amplius prima species regulæ D. affirmat primitiuas esse corruptiones & incorruptiones per magnitudinem, magnas, & per æternitatem, æternas, & per differentiam, differentes siue claras. Item secundæ species C. & D. ponunt mundum esse compositum ex ipsis. Adhuc tertia species regulæ C. dicit quod mundus est in cœlo incorruptibilis, mundo habente naturam incorruptibilem ratione quartæ speciei regulæ C. & est incorruptibilis æternaliter cum magna differentia, quod est contradictio, & etiam contra tertiam speciem regulæ D, ergo, &c. *Quæstio 11. de camera C. D.T.B.*

DE CAMERA C. D. T. C.

SI mundus est æternus: quæritur quid est magna concordantia æternitatis suæ? Et respondendum est per diffinitiones magnitudinis, concordantiæ & æternitatis, per secundam speciem regulæ C. quod est ens habens in se innatos æternantem, æternatum & æternare. Adhuc per secundam speciem regulæ C. & per primam & secundam speciem regulæ D. quod sit de ipsis ab omni contrarietate remota, & quod habeat per magnitudinem sic extensitatem, sicut habet per æternitatem infinitam durationem secundum quartam speciem regulæ C. & per tertiam quod sit in magnitudine infinita, sicut in æternitate à tertia specie regulæ D. separata, quod est falsum; ut patet per scalam de sensuali & sensuali, &c. *Quæstio 12. de camera C. D.T.C.*

DE CAMERA C. D. T. D.

Quæstio 13. de camera C. D.T.D.

COncesso quod mundus sit æternus: quæritur quid est magna contrarietas magnitudinis & æternitatis? Et respondendum est per primam speciem regulæ C. quod est infinita resistentia inter diuinam magnitudinem & æternitatem. Et ad hoc testatur prima species regulæ D. nam diuina æternitas causat infinitam durationem sibi similem: & magnitudo causat magnitudinem cœli finitam sibi dissimilem, & per tertiam speciem regulæ D. magnitudo Dei est impedita in suo effectu agendo: æternitas vero nequaquam. vnde sequitur per accidens magna & æterna contrarietas inter diuinam æternitatem & magnitudinem per secundam speciem regulæ C. & D. vnde sequitur quod magnitudo Dei est in sua æternitate contrarians, & econuerso. Et etiam videtur, quod diuina æternitas habeat altius posse & vigorem, quàm magnitudo sua: quod est falsum & impossibile, & hoc probatur per regulam B. & diffinitiones magnitudinis, bonitatis & æternitatis: ergo, &c.

DE CAMERA C. T. B. C.

Quæstio 14. de camera C. T.B.C.

DAto quod mundus sit æternus: quæritur quid sit magnitudo suæ differentiæ & concordantiæ? Et respondendum est per primam speciem regulæ C. D. quod sunt primitiuæ essentiæ & æternæ ab omni contrarietate separatæ, & per secundam speciē regulæ C.D. est compositus ex ipsis absque contrarietate: quod est impossibile, vt apparet per scalam de sensuali & sensuali, &c. Quæ quidē scala est propria passio mundi cum tertia specie regulæ D. quæ ponit, quod mūdus sit subditus corruptioni ratione contrarietatis habentis in mundo magnam & æternam actionem. Hæc autem regula B. & diffinitiones prædictorum principiorum sustinere non possent. ergo, &c.

DE CAMERA C. T. B. D.

Quæstio 15. de camera C. T.B. D.

SI mundus est æternus: quæritur quid est magna contrarietas suæ differentiæ? Et est respondendum per primam speciem regulæ C.D. quod est, illa scala existens est

est inter sensuale & sensuale, &c. habituata simpliciter de contrarietate composita per secundam speciem regulæ C.D. Solutio qua differentia coessentialis mundi est subiecta. & per tertiam speciem regulæ C, D. contrarietas est actiua in differentia. Et per quartam speciem, contrarietas habet actus æternos simpliciter: quod est impossibile, vt est manifestum per scalam sensualis & sensualis, &c. & etiam per regulam B. & diffinitiones dictorum principiorum. ergo, &c.

DE CAMERA C. T. C. D.

Quæstio 16. de camera C. T. C. D.

POsito quod mundus sit æternus: quæritur quid est magna distantia existens inter suam magnam concordantiam & contrarietatem? Et respondendum est per primam speciem regulæ C. D. quod est illa forma quæ causat contradictionem: quod apparet per scalam æternam existenté inter sensuale & sensuale, &c. eo quod coniungit se in æternitate quę est simplex principium, in quo sunt composita per secundam speciem regulæ C. D. Et vnum quidem principium est subditum alteri, per tertiam speciem regulæ D. & secunda & tertia species regulæ C. ponunt magnam distantiam & æternam: cum concordantia & contrarietas sint oppositæ in subiecto, vna habente in alia contrariam naturam per quartam speciem regulæ C. & quod æternitas mundi ponit sibi coessentialem contradictionem, quæ quidem contradictio minime potest esse. Concluditur ergo, quod mundus non est æternus.

DE CAMERA D. T. B. C.

Quæstio 17. de camera D. T. B. C.

DAto quod mundus sit æternus: quæritur de quo est sua æternitas? Respondendum est per primam speciem C. D. quod est de primitiuis infinitis & finitis differentiis, concordantiis in scala sensualis & sensualis, &c. substentatis. Æternitas quidem quo ad suum genus, est infinita duratio differentiæ atq; concordantiæ, quæ sunt in scala quo ad genus earum: & sunt finitæ in extensitate, quantitate atq; habitu & situ: & in æternitate sunt æternę. vnde sequitur per secundam speciem regulę C. D.

quod mundus est compositus ex partibus infinitis & finitis, æternitate habente dominationem per quartam speciem regulæ C. per omnes alias partes innatas, quæ finitæ sunt. Adhuc habet subiugationem per tertiam speciem regulæ D. quod est falsum & impossibile, & etiam comprobatur per regulam B. & per diffinitiones antedictorum principiorum. ergo, &c.

DE CAMERA D. T. B. D.

Quæstio 18. de camera D. T.B.D.

SI mundus est æternus: quæritur de quo sunt suæ contrarietates & differentiæ innatæ & sibi coessentiales, quæ sunt propriæ passiones eius in scala sensualis & sensualis, &c. substentatæ? Et respondendum est per primam speciem regulæ C. D. quod sunt de primitiuis & æternis differentiis, & contrarietatibus, quæ componuntur per secundam speciem regulæ C. D. ipsis habentibus dominationem & subiugationem per quartam speciem C. & per tertiam speciem D. vna ratione siue principio existente in alio subiecto æterno, sicut vnus punctus naturalis in alio puncto; ex quibus linea est continua & composita: quod est falsum & impossibile, & etiam est manifestum per regulam B. & per diffinitiones principiorum: ergo, &c.

DE CAMERA D. T. C. D.

Quæstio 19. de camera D. T. C.D.

POsito quod mundus sit æternus: quæritur de quo sunt suæ naturales & sibi coessentiales concordantiæ & contrarietates per scalam de sensuali & sensuali &c. designatæ: & similiter quæritur, de quo sunt suæ morales concordantiæ & contrarietates? Et respondendum est per primam speciem regulæ D. quod sunt de seipsis: & per primam speciem regulæ C. Æternitas est ens ex contrariis compositum: quod patet per secundam speciem regulæ C. D. ipsa habente in seipsa concordantẽ, contrariantem & æternantem: & concordatum, contrariatũ & æternatum: concordare, & contrariare & æternare: quod quidẽ est ponere oppositum in obiecto. Et mundus est in partibus suis corruptibilibus & incorruptibilibus, vt est manifestum per tertiã speciem regulę C. ipsa habente per

quartam speciem eiusdem regulæ infinitas in numerò reuolutiones, multiplicando infinitum numerum & æternum, mundo existente in infinito, quiete & labore, quod est falsum & impossibile: & hoc probatur per regulam B & diffinitionem æternitatis & concordantiæ & contrarietatis. Concluditur ergo satis manifestè, quod mundus non est æternus.

DE CAMERA T. B. C. D.

SI mundus est æternus: quæritur vtrum suæ differentiç, concordantiæ & cõtrarietates sint æternæ? Et respondendum est quod sic, vt patet in secunda figura per triangulum viridem. Nam priuata vniuersali differentia, concordantia atque contrarietate, mundus quidem non haberet ex quo esset. Et sic patet per secundam speciem regulæ D. & C. quod mundus est ex partibus primitiuis ad aliquem finem æternum ordinatis per differentiam & concordantiam, & non ex partibus primitiuis ordinatis ad aliquem finem æternum per differentiam & contrarietatem. Et sic diuina æternitas est causa mundi & non causa. Et per secundam speciem regulæ C. D. mundus est compositus & nõ compositus, ipso habente per quartam speciem partes innatas & non innatas. Et per tertiam speciem regulæ C. est in fine & non in fine. Et per tertiam speciem regulæ D. mundus est subditus Deo & non subditus, necessitatus & non necessitatus, & à contingentia remotus, & cum contingentia coniunctus: & sic est & non est. Et cum omnia ista sint contradictoria, falsa & impossibilia: quod patet per regulam & diffinitiones antedictorum principiorum. Demonstratum est ergo satis euidenter, quod mundus non est æternus. Probauimus mundum esse nouum, per quam probationem est necessarium Deum esse, cum mundus non possit seipsum causare atque deducere de non esse in esse: quia sic, iam esset antequam esset, quod est contradictio. Inuenimus ergo Deum esse cum sua gratia & benedictione, ex qua inuentione gaudeamus valde, ex eo quod habebimus esse post mortem ratione suæ magnæ bonitatis & iustitiæ & charitatis.

Quæstio 20. de camera T. B. C. D.

Correlatiuum.

Cõclusio.

Data est ergo doctrina practicæ istius artis, videlicet per quem modum intellectus descendit ad particularia, multiplicando viginti rationes ad vnam & eandem conclusionem, miscẽdo principia & species regularum, cum quibus mixtionibus & inuentionibus fiunt solutiones quæstionum. Et hoc exemplificatum est per primam columnam: & similiter exemplificari potest per secundam & tertiam, &c. per ordinem.

Generale subiectũ huius artis.

Et in isto passu apparet, per quem modum intellectus habet generale subiectum, scilicet tabulam huius artis ad inueniendum media de quacunq; materia sint, posito quod sciatur, quod dicitur per nomen, de quibus & cum quibus scilicet mediis fit conclusio, quæ quidem media sunt subiectum huius artis.

Finis quintæ partis principalis huius operis.

SEXTA PARS PRINCIPALIS DE EVACVATIONE TERTIAE FIGVRAE.

Rubrica sextæ partis.

TErtia figura est diuisa in 36. cameras vt in ipsa patet: & in qualibet camera sunt implicatæ 12. propositiones & 24. quæstiones & solutiones earũ. Et vocamus euacuare, quando extrahimus propositiones, & quæstiones, & solutiones earum: & de implicatione ad explicationẽ ipsam deducimus doctrinam, dando artificialiter & practicam huius artis.

Euacuare quid est.

Sicut enim has soluemus quæstiones cum principiorum diffinitionibus & speciebus regularum, sic potest artista huius artis cum ipsis quæstiones soluere peregrinas, supposito tamen quod artista sciat, quid dicitur per nomen.

DE CAMERA B. C.

Prima camera quæ est B C.

IN camera ista primo faciemus propositiones mutando subiectum in prædicatum: deinde faciemus quæstiones & sicut exemplificabimus de duodecim propositionibus cameræ B. C. ita potest exemplificari de aliis cameris contentis in ista tertia figura. Et postmodum solutiones faciemus probando per tres propositiones in qualibet camera. Et sicut de illis exemplum dabimus, ita potest dari de aliis propositionibus contentis in eisdem

eisdem cameris. De primo igitur dicendum est sic. Vnde sciendum est quod in tertia figura intellectus euacuat cameras [illegible] abstrahit ab ipsis tantum quantum potest, recipiendo a qualibet camera ea quæ literæ significant, & applicet illa significata ad propositum. Et sic ipse intellectus facit se applicatiuum, inuestigatiuum & inuentiuum. Et de hoc dabimus exemplum de vnà camera continente duodecim propositiones supradictas. Et sicut sequitur de illa, ita sequetur de aliis. Et hòc sic. De camera B.C. intellectus haurit duodecim propositiones dicendo sic. Bonitas est magna, bonitas est differens, bonitas est concordans. Magnitudo est bona, magnitudo est differens, magnitudo est concordans. Differentia est bona, differentia est magna, differentia est concordans. Concordantia est bona, concordantia est magna, concordantia est differens. Factis istis duodecim propositionibus mutando subiectum in prædicatum & econuerso, hæc camera est euacuata ipsis propositionibus. Deinde euacuet eam duodecim mediis, eo quod consistit inter subiectum & prædicatum, cum quibus cõueniunt genere aut specie. Et cum illis mediis intellectus faciet se disputatiuum & determinatiuũ. Et ista media supradicta extrahuntur à duodecim propositionibus supradictis: vt cum dicitur omne id quod magnificatur à magnitudine, est magnum; sed bonitas est id quod magnificatur à magnitudine: ergo bonitas est esse magnum, & sic de aliis. Facta ista euacuatione, intellectus euacuet ipsam cameram viginti quatuor quæstionibus: eo quia in qualibet propositione sunt duæ quæstiones implicatæ. Et hoc sic. Bonitas est magna. Vtrum bonitas sit magna? Quid est bonitas magna? Bonitas est differens. Vtrum bonitas sit differens? Quid est bonitas differens? Bonitas est concordans. Vtrum bonitas sit concordans? Quid est bonitas concordans? Magnitudo est bona. Vtrum magnitudo sit bona? Quid est magnitudo bona? Magnitudo est differens. Vtrum magnitudo sit differens? Quid est magnitudo differens? Magnitudo est concordans. Vtrum magnitudo sit concordans? Quid est magnitudo concordans? Differentia est bona. Vtrum differentia sit bo-

na? Quid est differentia bona? Differentia est magna. Vtrum differentia sit magna? Quid est differētia magna? Differentia est concordans. Vtrum differentia sit concordans? Quid est differentia concordans? Concordantia est bona. Vtrum concordantia sit bona? Quid est concordantia bona? Concordantia est magna. Vtrum concordantia sit magna? Quid est cōcordantia magna? Concordantia est differens. Vtrum concordantia sit differens? Quid est concordantia differens? Facta ista euacuatione quæstionum, deinde intellectus euacuet cameram cum diffinitionibus bonitatis & magnitudinis, & cum tribus speciebus, differentiæ & concordantiæ, vt patet in secunda figura. Deinceps euacuet cameram cum tribus speciebus regulæ B. & cum quatuor speciebus regulæ C. & expedita ista euacuatione intellectus postmodum soluat quæstiones prædictas in illa euacuatione, sequendo conditiones cameræ, affirmando aut negando. Et sic intellectus expellit à camera dubitationes, & cōsistit in illa quietatus, & etiam cognoscit se valde generalem & artificiatum, & de magna scientia habituatum. Modo autem solutiones faciemus probādo per tres propositiones, vt sequamur ordinem prælibatum: Et hoc sic. Bonitas est magna. Vtrum bonitas sit magna? Et respondendum est, quod sic. Quod patet per diffinitionem magnitudinis, & per primam speciem regulæ C. quæ dicit quod magnitudo est ens ratione cuius bonitas est magna. Et per secundam speciem regulæ C. visum est, quod bonitas magna est, eo quod habet coessentiales bonificatiuum, bonificabile & bonificare, cum quibus habet magnam naturam & quietem: vt patet per quartam speciem regulæ C. & per tertiam speciem eiusdem regulæ est in differentia & concordantia cum diffinitionibus earum, distinguendo & concordando: & hoc intra suum genus & suam essentiā, ex quibus oritur moraliter bonitas magna. Probatum est ergo quod bonitas est magna. Et ad hoc quidem testatur regula B. Quæritur quid est bonitas magna? Et respondendum est per primam speciem regulæ C. quod bonitas magna, est illa essentia, quæ per secundam speciem regulæ C. continet in seipsa distinctos & concordantes, bonificantem,

ficantem, bonificatum & bonificare: quiquidem sunt de sua essentia & natura, cum quibus habet per quartam speciem proprias actiones, passiones & actus; cum quibus per tertiam speciem sit nota moraliter: tunc quomodo est magna ratio bono, quod producat de seipsa magnum bonum. Absque omnibus istis, bonitas non potest esse intense & naturaliter magna, neq; etiam esse de genere substantiæ. Quæritur vtrum bonitas sit differens? Et respondendum est quod sic: vt patet in angulo secundæ figuræ: & etiam per differentiam bonitatis. Bonitas enim non esset ratio bono, quod produceret bonum: nisi esset differentia, siue nisi haberet naturam differentiæ: neque etiam differentia posset causare omnes naturales cum propriis & naturalibus passionibus. Et hoc probat regula B. & etiam C. Et hoc per primam speciem, quoniam nisi bonitas esset differens, iam non posset fieri de ipsa ista diffinitio, bonitas est ens cui proprie competit bonificare. Et per secundam speciem, bonitas est relatiua naturaliter. Et per tertiam, bonitas est habitus: vnus inter istud sensuale & illud sensuale: & alius habitus inter istud sensuale & illud intellectuale, &c. Vlterius per quartam speciem eiusdē regulæ, bonitas habet vnam naturam in isto lapide: & aliam in illa planta, &c. Quæritur quid est bonitas differens? & respondendum est per primam speciem, quod bonitas est illa ratio cum qua bonificans distinguit à seipso bonificatum & bonificare. Adhuc per secundam, bonitas differens est illud ens, quod habet in se coessentiales & naturales relationes, tota essentia bonitatis existente in quolibet relato cum simplicitate. Vlterius per tertiam speciem, bonitas differens est in pluribus habitibus specie differentibus diffusiua. Vna namque est in auro: alia vero in rubisso, &c. Ad idem per quartam speciem, bonitas differens habet vnum habitum in vno subiecto: alium in alio, vt per regulam B. C. probatum est. Bonitas est concordans. Vtrum bonitas sit concordans? Et respondendum est quod sic, per primam speciem. Nisi enim esset concordans, iam non esset ratio bono, quod produceret bonum in sua specie,

Et per secundam speciem, nisi bonitas esset concordans, sui quidem relatiui carerent cõcordantia: quod esset sibi malum: & essent contra suam naturam & suum genu. Ad idem per tertiam speciem ratione concordantiæ bonitatis, est bonitas inter sensuale & sensuale, habitus bonus concordatiuus, diffusiuus. Ad idem per quartam speciem, bonitas cum sua concordantia habet naturam diffusiuã inter sensuale & sensuale, &c. Et hoc per diffinitionem bonitatis & cõcordantiæ, & per regulam B. demonstratum est. Quæritur quid est bonitas concordans? Et respondendum est per primam speciem regulæ C. quod bonitas concordans est illa essentia, in qua concordant proprie bonificans, bonificatum & bonificare: Et hoc probabile est per secundam speciem. Ad idem per tertiam, bonitas concordans est illa forma, qua vnus homo & alius homo sunt idem specie. Ad idem per quartam speciem bonitas concordans est illa natura, cum qua vnus homo bonus habet concordantiam bonam cum alio naturaliter siue moraliter.

DE CAMERA B. D.

Secunda camera de B. D. Bonitas est durans. Vtrum bonitas sit durans? Et respondendum est quod sic, per diffinitionem durationis: & hoc idem per suam diffinitionem, & per angulos B. C. designatos in secunda figura. Et hoc probat regula B. & similiter regula D. per omnes suas diffinitiones: sicut per primam, per quam est primitiua; vt cum dicitur: bonitas habet res relatas & sibi coessentiales, cum quibus in sua natura durat, & hoc probat secũda species D. Si enim bonitas esset de bonificatiuo, bonificabili & bonificare: impossibile quidem esset, quod habitet naturam durandi per se. Et per tertiam speciem regulæ D. bonitas quidem est durabilis quo ad se substantialiter, & etiam durant accidentia bona influxa ab ipsa: & hoc naturaliter & moraliter. Quæritur bonitas durans de quo est? Et respondendum est per primam speciem quod est de seipsa, eo quod habet primitiuos relatiuos, ex quibus est: quod patet per secundam speciem D. Ad idem: bonitas est subdita suo toti in quo est. Et hoc probatum est per regulã B.

Bonitas eſt differens. De iſta autem camera iam ſuperius dictum eſt in camera B.C. Bonitas durans de quo eſt? Et reſpondendum eſt per ſpecies regulæ D. vt ſupra ſignificatum eſt. Bonitas eſt contrarians. Vtrum bonitas ſit contrarians? Et reſpondendum eſt, quod ſic: vt patet per ſcalam de ſenſuali & ſenſuali, &c. Et ad hoc teſtantur diffinitiones bonitatis, differentiæ & contrarietatis, & per regulam B. Ad idem bonitas contrarians de quo eſt? Et reſpondendum eſt quod eſt de pluribus habitibus bonis: ſicut de caliditate, frigiditate, humiditate & ſiccitate, ponderoſitate & leuitate, generatione & corruptione, & huiuſmodi. Et hoc per primam ſpeciem verum eſt. Per ſecundam vero ſpeciem regulæ D. bonitas contrarietatis eſt per accidens, ſicut in elemento in quo elementa contrariantur per contrarias qualitates. Per tertiam vero ſpeciem viſum eſt, quod contrarietas quæ eſt accidens, eſt ſubdita bonitati ſubſtantiali, ſicut inſtrumentum cauſæ efficienti.

DE CAMERA B. E.

Tertia camera de B.E.

Bonitas eſt potens. Vtrum bonitas ſit potens? Et reſpondendum eſt per diffinitiones bonitatis atq; poteſtatis quod ſic, eo quia poteſtas eſt ens ratione cuius bonitas poteſt exiſtere & agere. Et niſi bonitas eſſet potens, iam non poſſet eſſe ratio, quod bonus produceret bonum. Et etiam regula B. affirmat, quod bonitas potens eſt. Bonitas quare eſt potens? Et reſpondendum eſt per primam ſpeciem regulæ E. eo quia eſt de coeſſentialibus bonificatiuo, bonificabili & bonificare. Et ſic bonitas vt agens & potens bonificat bonificabilia peregrina in ſuo bonificabili intrinſeco: quæ quidem bonificabilia peregrina non ſunt de genere, neque natura bonificabilis intrinſeci ipſius bonitatis. Per ſecundam vero ſpeciem, bonitas eſt potens vt aliæ eſſentiæ ex ipſa ſint habituatæ: & hoc per regulam B. viſum eſt. Bonitas eſt differens: ad hoc iam reſponſum eſt in camera B. C. Bonitas eſt principians: vtrum bonitas ſit principians? Reſpondendum eſt quod ſic, per ſuam diffinitionem: eo quia eſt ratio bono, quod producat bonum: & hoc pro-

bat diffinitio principii & differentiæ per ſcalam de ſenſuali & ſenſuali,&c. in quibus bonitas eſt principium generale,à quibus deſcendit bona differentia exiſtens inter iſtam plantam & illam. Et ſic de bono principio ſubſt. & accidentali. & hoc affirmat regula B. & prima ſpecies regulæ E. ex eo quod bonitas eſt per ſuum bonificatum, bonificabile & bonificare. & per ſecundam ſpeciem bonitas eſt: vt alia principia ſint ſub ipſa bona habentia bonos habitus per ipſam bonitatem.

DE CAMERA B. F.

Quarta camera de B.F.

BOnitas eſt ſcibilis. Vtrum bonitas ſit ſcibilis? Et reſpondendum eſt quod ſic: quod patet per regulam B. & per ſcalam differentiæ exiſtentis inter ſenſuale & ſenſuale, &c & etiam per tres ſpecies medii deductas in eſſentiam bonitatis,cum quibus intellectus cognoſcit diſcretas relationes naturales,ex quibus bonitas habet continuam quantitatem:& diffinitio medii hoc probat. Vtrum bonitas ſit differens? Et reſpondendum eſt quod ſic: vt probatum eſt in camera B.C. Bonitas eſt mediabilis. Vtrum bonitas ſit mediabilis? Et reſpõdendum eſt quod ſic: quoniam differẽtia declarat, quod in bonitate eſt bonificare medium exiſtens inter bonificantem & bonificabile. Aliter enim bonitas non poſſet eſſe ratio bono, quod produceret bonum, neque haberet motum naturalem,neque etiam relationes reales. Et hoc eſt ſatis probabile per regulam B. Bonitas quantum eſt ſcibilis? Et reſpondendum eſt, quod tantum quantum medium naturale ſiue morale intrare poteſt ipſam bonitatem per ſcalam exiſtentem inter ſenſuale & ſenſuale cum diffinitione bonitatis,differentiæ,ſapientiæ & medii: & hoc teſtatur regula B. Bonitas quantum eſt differentiabilis? Et reſpondendum eſt,quod tantum quantum ipſa eſt diffuſa per cameras tertiæ figuræ ratione mixtionis principiorum habituatorũ de bonitate. Bonitas quantum eſt mediabilis? Et reſpondendum eſt,quod tantum quantũ medium ipſam intrare poteſt quo ad diffinitionẽ medii, bonitatis, ſapientiæ & differentiæ, vt probatum eſt per

:gulam B. Et per primam & secundam speciem regulæ F. eo quia bonitas quo ad suam essentiam, habet continuam quantitatem: & quo ad suas relationes habet quantitates discretas à differentia causatas.

DE CAMERA B. G.

Bonitas est amabilis. Vtrum bonitas sit amabilis? Et respondendum est quod sic: vt patet per diffinitionem bonitatis & finis, & regulam B. & scalam sensualis & sensualis, &c. Vtrum bonitas sit differentiabilis? Et respondendum est vt supra dictum est. Bonitas est finibilis. Vtrum bonitas sit finibilis? Respondendum est quod sic. Nam si non esset finibilis, iam non esset ratio bono, quod produceret bonum, neque per differentiam esset ratio clara habens rationes naturales & intrinsecas, & morales extrinsecas: & sui termini essent malicia & priuatio, quod est falsum & impossibile. & hoc affirmat regula B. cum diffinitione bonitatis, differentiæ atque finis: & similiter scala de sensuali & sensuali, &c. Qualis bonitas est amabilis & differentiabilis & finibilis? Et respondendum est, quod bonitas substantialis est amabilis per suas proprias passiones innatas & relatas, & per differentiam declaratas, & per finem quietatas. Et est alia bonitas moralis siue accidentalis, sicut bonitas voluntatis, magnitudinis, &c. Et similiter bonitas iustitiæ, sapientiæ, &c. Qualis differentia bonitatis est amabilis? Et respondendum est, quod est illa quæ ponit in bonitate intrinsecas relationes & passiones. Et extra ponit relationes morales, & hoc per scalam sensualis & sensualis probatum est. Qualis finis est amabilis? Et respondendum est, quod est summus finis qui est prima causa & proprius finis bonitatis naturalis & etiam moralis. Et sic de fine differentiæ, sine qua scala sensualis & sensualis, &c. vniuersum quidem esse non potest: & esset priuatio, disparatio, ratione cuius priuationis mundus quidem non haberet esse. Nam ad destructionem partium sequitur destructio totius. Et hoc per regulam B. significatum est, & etiam per regulam G.

Quinta camera de B. G.

E 2

DE CAMERA B. H.

Sexta camera de B.H.

BOnitas eſt virtuoſa. Vtrum bonitas ſit virtuoſa? Et reſpondendum eſt quod ſic: qu[illegible]nitionem boniratis, virtutis & maioriraris, & per ſcalam differentiæ exiſtentis inter ſenſuale & ſenſuale, &c. Et ſimiliter per ſcalam maioritatis exiſtentis inter ſubſtantiam & ſubſtanriam, &c. & hoc per ſecundam regulam B. affirmabile eſt. Vtrum boniras ſit differens? Et reſpondendum eſt ſicut prius. Bonitas eſt maior. Vtrum bonitas ſit maior? Et reſpondendum eſt quod ſic: nam bonitas magis bona eſt per ſubſtantiam quam per accidens, & per relationes ſubſtantiales minores quam accidenrales; & bonitas maior eſt in vno ſubiecto quàm in alio, ſicut in ſcala ſenſualis & ſenſualis; & in ſcala maioriratis exiſtentis inter ſubſtantiam & ſubſtantiam, &c. Bonitas quomodo eſt virtuoſa? Et reſpondendum eſt, quod eſt virtuoſa tunc quando ſuum eſſe eſt, ſed moraliter eſt virtuoſa tunc quando eſt habituata habitu iuſtitiæ & prudentiæ, &c. & hoc per diffiniriones boniratis, virtutis, maioritatis, differentiæ: & per regulam B. demonſtratum eſt. Bonitas quando eſt differentiabilis? Reſpondendum eſt tunc, quando eſt ſuum eſſe; & hoc per differentiam quæ ponit reales relationes, ſine quibus non poteſt habere naturam. & etiam tunc eſt differentiabilis, quando eſt moralis. Vnus namque habitus eſt per iuſtitiam: alius vero per prudenriam, &c. & per diffinitiones antedictorum principiorum probatum eſt. Bonitas quando eſt maior? Et reſpondendum eſt, quod tunc quando ſubſtantialiter & non moraliter. Adhuc eſt maior tunc quando eſt habituata de virtute morali exiſtente in practica, quam quando non eſt in practica. Vlterius eſt maior, quando agit cum charitate quàm quando cum iuſtitia. Et ſic illud idem iudicium eſt de agere ſubſtantiali & de agere accidenrali. Et hoc per regulam B. probabile quidem eſt.

DE CAMERA B. I.

Septima camera de B. I.

BOnitas eſt vera. Vtrum bonitas ſit vera? Et reſpondendum eſt per regulam B. quod ſic. & ſimiliter per diffi-

diffinitionem bonitatis, virtutis, differentiæ & æqualitatis. Si enim bonitas non esset vera, iam bonitas non esset ratio bono quod produceret bonum: neque veritas posset ponere hoc in vero: neque enim differentia posset intrare inter bonificantem, bonificabile & bonificare veraciter: neque æqualitas haberet subiectum in quo quiesceret, ipsa existente inter concreta bonitatis: & sic esset destructa scala de sensuali & sensuali, &c. & similiter scala de substantia & substantia, &c. & mundus absq; ipsis scalis minime potest esse, quod est impossibile. ergo bonitas est vera essentia & per se existens. Bonitas est differens. Vtrum bonitas sit differens? Et est respondendum sicut prius dictum est. Bonitas est æqualis. Vtrum bonitas sit æqualis: Respondendum est quod sic. quod patet per regulam B. & per diffinitiones antedictorum principiorum. Nam bonitas est ratio bono, quod producat bonum: & veritas ponit hoc in vero cum differentia & æqualitate, ad hoc vt bonitas existat æqualiter diffusa inter veros bonificantem, bonificatum, bonificare: & per scalas de sensuali & sensuali, &c. & de substantia & substantia, &c. in secunda figura designatas. Bonitas vera vbi est? Et respondendum est per primam speciem regulæ C. D. quod ipsa est in seipsa, cum ipsa sit primitiua essentia quo ad suum genus. & etiam per secundam speciem regulæ C. D. est in suis bonis & veris concretis. Et est in veritate, differentia & æqualitate, sicut habitus in habituato. Et etiam in scala de sensuali & sensuali, &c. Et in scala de substantiali & substantiali, &c. Et hoc affirmant regulæ B. I. K.

DE CAMERA B. K.

Octaua camera de B. K.

Bonitas est gloriosa. Vtrum bonitas sit gloriosa? Et respondendum est quod sic. Et hoc probant regulæ K. & diffinitiones bonitatis, gloriæ, differentiæ & minoritatis; vt patet in scala de sensuali & sensuali, &c. & in scala de substantiali & substantiali, &c. Gloria quidem est ipsi bonitati, quod habeat distincta cōcreta, bona & gloriosa, quæ sint de suo genere & natura, cum quibus quiescat, & sit disparata confusione & minoritate. Vtrum voluntas sit differens? Et respōdendum est quod sic: sicut

ſuperius eſt probatum. Bonitas eſt minor. Vtrum bonitas ſit minor? Et reſpondendum eſt, quod ſicut patet in ſcala ſenſuali & ſenſuali, &c. & in ſcala ſubſtantiali & ſubſtantiali, &c. Bonitas quidem eſt minor in lapide quàm in planta, & in planta eſt minor quàm in bruto, & in colore minor quàm in videre, & in videre minor quàm in intelligere, & ſic de aliis: Et hoc per regulam B. K. affirmabile eſt. Bonitas glorioſa quomodo eſt? Et reſpondendum eſt, quod bonitas glorioſa habet modum per differentiam quæ ponit, quod ipſa ſit vna eſſentia ſubſtantialis ab omnibus aliis diſtincta: & quod habeat res differentes ſubſtantiales quæ ſint de ſuo genere & natura, cum quibus habeat naturam intrinſecam & in quiete poſitam. Et hoc quidem glorioſum eſt ei, ipſa exiſtente in gloria, & gloria in ipſa bonitate, & habet modum moralem in cauſando habitus morales diſtinctos, bonos & glorioſos. Et ad hoc teſtantur regulæ B.K. Bonitas cum quo differens eſt? Reſpondendum eſt, quod differens eſt per ſeipſam, & cum differentia quæ ponit quod ipſa eſſentia ſit diſtincta ab omnibus aliis eſſentiis, quæ nō ſunt de ſua ſpecie & natura. Et eſt alius modus cum quo bonitas eſt differens: videlicet cum ſuis relatiuis ſibi coeſſentialibus & ſubſtantialibus, cum quibus cauſat bonitates accidentales. Et hoc ſignificatum eſt in ſcala ſenſuali & ſenſuali, &c. & in ſcala ſubſtantiali & ſubſtantiali, &c.

DE CAMERA C. D.

Nona camera, quæ eſt C.D.

MAgnitudo eſt æterna. Magnitudo æterna quid eſt? Reſpondendum eſt per diffinitionem magnitudinis, æternitatis, concordantiæ & contrarietatis: dicendo ſic. Magnificatio æterna eſt ens habens in ſe per primam & ſecundam ſpeciem regulæ C. D. concreta magna, infinita & æterna, atque primitiua. Et per tertiam ſpeciem regulæ C. D. dicta concreta ſunt exiſtentia cum infinita magnitudine concordantiæ & etiam contrarietate, atq; ab omni ſubiectione ſeparata, & quolibet concreto exiſtente in alio concreto. Tota quidem eſſentia æternitatis exiſtit in quolibet prædictorum concretorum, & ſimiliter totum eſſe concordantiæ, & quodlibet

in

in alio ſuum numerum diſtinctum habet ab alio, tribus concretis exiſtentibus pro vna eſſentia, & non pro pluribus. Magna concordantia quid eſt? magna concordantia eſt illa eſſentia, quæ ſtat per ſecundam ſpeciem regulæ C. D. & per tertiam ſpeciem regulæ C. eſt in alio tota eſſentia concordantiæ, & quodlibet concretum concordantiæ eſt tota eſſentia concordantiæ. Et etiam eſt domina omnium aliarum cõcordantiarum accidentalium ſiue peregrinarum. Magna contrarietas quid eſt? Reſpondendum eſt, quod eſt illa forma, quæ cauſat corruptiones in eleuatis, & cauſat habitus priuationis, videlicet iniuriã, luxuriam, &c. Quæritur, magnitudo æterna, magnitudo concordans & magnitudo contrarians de quo ſunt? Et reſpondendum eſt per hoc quod dictum eſt ſuperius: vt patet bene intuenti. Et hoc facimus iſto modo cauſa alleuiationis; & vt tædium non generetur in intellectu addiſcentis, propter replicationem.

DE CAMERA C. E.

Decima camera, qua eſt C.E.

MAgna poteſtas quid eſt? Reſpondendum eſt, quod eſt ens, in quo magnitudo & poteſtas conuertuntur. Et hoc per primam ſpeciem regulæ C. ſignificatum eſt. Et per ſecundam ſpeciem regulæ C. E. magna poteſtas eſt, eo quia habet concreta formalia & ſibi coeſſentialia; ſcilicet magnificantem, poſſificantem, magnificatum, poſſificatum, & magnificare & poſſificare. Et hoc per ſecundam ſpeciem regulæ C. ſignificatum eſt: & etiam per primam E. Per tertiam vero ſpeciem regulæ C. eſt in aliis eſſentiis ad hoc, vt per ipſam poſſint exiſtere & agere. Per quartam autem habet actiones & paſſiones agendi & patiendi in ſubiecto appropriato. Adhuc per ſecundam ſpeciem regulæ E. magna poteſtas eſt, vt omnia alia à ſe ſint poſſibilia magnifice: & hoc probatur per diffinitionem magnitudinis & poteſtatis. Magnitudo eſt concordans, quid eſt magna concordantia? Reſpondendum eſt per hoc quod dictum eſt in camera C. D. Magnitudo eſt magnum principium. Quid eſt magnum principium? Ad quod dicendum eſt, quod eſt eas, in quo magnitudo & principium cõuertuntur abſq;

omni materia & accidente; & hoc per secundam speciem regulæ C. & per primam E. significatum est. Sed magnificans principians est, vt sit magnificatum principiatum; & quod ab vtroque procedat magnificatum, principiare cum diffinitione magnitudinis, potestatis, concordantiæ & principii. Magna potestas, magna concordantia & magnum principium quare sunt? Et respondendum est, quod sunt per hoc quod significatum est per species regulæ C. E. & per diffinitiones antedictorum principiorum.

DE CAMERA C. F.

Vndecima camera, quæ est de C. F.

MAgnus intellectus est. Quid est magnus intellectus? Respondendum est, quod est ens in quo magnitudo & intellectus conuertuntur. Et hoc per primam speciem regulæ significatum est. Adhuc magnitudo intellectus est, quod habeat concreta sibi coessentialia & relatiua, scilicet intelligentem, intelligibile & intelligere, cum quibus habet naturam discretiuam: & quod sua essentia sit continua & indiuisibilis. Et hoc per secundam speciem regulæ C. significatum est. Vlterius magnitudo intellectus est, vt in sua essentia sint omnia intelligibilia, & hoc per tertiam speciem regulę C. significatum est, vt ipse intellectus magnifice sit practicus. Adhuc per quartam speciem intellectus est, vt habeat relationem generalem ad omnia, sicut intellectus qui intelligit hoc & illud: & quod habeat intelligibile, in quo intelligat hoc & illud; & cum ipsis sit practicus & particularis & successiuus, & per scalam de sensuali & sensuali, &c. & per scalam medii coniunctionis, &c. Magnitudo concordans quid est? Respondendum est per hoc quod dictum est in camera C. D. Magnitudo est medians. Quid est magnum medium? Ad quod respondendum est per scalam medii & per scalam concordantiæ: & per primam & secundam speciem regulæ C. F. Sine istis namque, medium magnum minimè posset esse: & etiam absq; tali medio, magnitudo esset vacua & ociosa: & similiter sine tali magnitudine, medium non posset esse magnum. Et quod verum sit quod antedictum est, probatum quidem est per diffinitiones principiorum & species regularum, & etiam

per

per ſcalas ſupradictas, in quibus intellectus eſt ſucceſſiuus aſcendendo & deſcendendo, ſcientias acquirendo & habituando. Quæritur. Magnitudo intellectus quanta eſt? & quant[illegible] concordantia & ſic de ſuo medio? Et eſt dicendum quod tantus e[illegible], quantus ſignificatus eſt. Per hoc autem quod dictum eſt de ſua magnitudine & concordantia, & medio in paragraphis poſitis in camera C. F. dimittimus homini bene ſpeculanti antedicta, & ſcienti artem iſtam. Et hoc facimus cauſa breuiloquii.

DE CAMERA C. G.

Duodecima camera qua eſt de C. G.

MAgna voluntas quid eſt? & per primam ſpeciem regulæ C. reſpondendum eſt; quod eſt ens, in quo omnia magna ſunt amabilia: & per ſecundam ſpeciem regulæ C. & per primam G. habet magnū amantem, amatum & amare formaliter: in quo amato, eſt actiuus formaliter cum amare. & per quartam ſpeciem habet omnia amabilia in ſe. & per ſecundam ſpeciem G. cauſat habitus amabiles appropriatos de genere qualitatis. Et probabile ſatis eſt per diffinitionem magnitudinis, voluntatis, concordantiæ atque finis: & per ſcalas C. G. in ſecunda figura poſitas. Magna concordantia quid eſt? Et reſpondendum eſt per hoc quod ſuperius dictum eſt de ipſa. Magnus finis quid eſt? & reſpondendum eſt per primam ſpeciem regulæ C. quod magnus finis eſt illud ens quod in eſſentia magnitudinis habet ſuas proprias relationes, videlicet quietantem, quietatum & quietare: in quo quietato proprio & intrinſeco, omnia quidem quieſcibilia peregrina ſiue appropriata ſunt quietata: & hoc per primam & ſecundam ſpeciem regulæ C. ſignificatum eſt: & etiam per diffinitiones principiorum cameræ C. G. Qualis voluntas eſt magna, & qualis concordantia & qualis finis? Ad iſtam quæſtionem reſpondendum eſt per hoc quod ſupradictum eſt. Solutiones enim in hoc quod dictum eſt ſupra, ſunt implicatæ, & artificialiter poſſunt explicari ad propoſitum.

DE CAMERA C. H.

Decimatertia ca-

MAgnitudo eſt virtuoſa. Quæritur. Quid eſt magna virtus? & reſpondendum eſt quod eſt ens diſtinctum

mera, qua est de C.H. magnificè à corruptione & peccato: & hoc per primam speciem regulæ C. significatum est. Adhuc per secundam speciem. Magna virtus est illa, quæ habet in se virtuosos, magnificantem, magnificatum & magnificare naturaliter & substantialiter creatos extra ipsum & in ipso existentes. Per tertiam autem speciem, virtus magna est illa, quæ est causa magnarum virtutum in tempore positarum. Amplius per quartam speciem, virtus magna est illa, quæ habet dominium supra alias virtutes, quæ non sunt de suo genere & natura. Magna concordantia quid est? Respondendum est sicut superius dictum est. Magnitudo est maior magnitudo: maior quid est? Respondendum est, quod est illa substantia quæ distat magis a paruitate & minoritate & accidente. Adhuc per secundam speciem regulæ C. est ens habens in se maiores, magnificantem, magnificatum & magnificare. Amplius per tertiam speciem est in aliis essentiis maior dominus, in quibus per quartam speciem habet, quicquid vult. Et hoc quod dictum est per cameram C. H. probabile quidem est satis. Magnitudo virtuosa quando est? Et sic de magnitudine concordantiæ & maioritatis? Respondendum est quod est antequam tempus & motus sint: & hoc per omnes species regulæ C.H. probabile est.

DE CAMERA C. I.

Decima-quarta camera de C. I. Magnitudo est vera. Magnitudo vera quid est? Respondendum est, quod est illa substantia quæ magis distat à falsitate & ab accidente ipsa habente per secundam speciem regulæ C. veros, magnificatum, magnificabile, magnificare, extra locum & in loco existentes infinitæ, sine contradictione. Adhuc per tertiam speciem est causa causans magnitudines veras in loco existentes & non falsas, tam substantiales quàm accidentales. Amplius per quartam speciem habet in omni subiecto nouo magnas & veras actiones. Et hoc per diffinitiones principiorum cameræ C.I. vt per regulas probatum est. Magna concordantia quid est? Respondendum est sicut prius

prius: sed si quæratur quid sit concordantia maior? Respondendum est, quod est substantia maior habens in se substantiales & maiores relationes ab omnibus accidentibus remotas. Magna æqualitas est. Quid est magna æqualitas? Respondendum est, quod est substantia habens in se sua relatiua ab omni maioritate, & minoritate segregata. Adhuc per secundam speciem est causa omnium maioritatum & minoritatum relatarum, ipsa existente in loco, non collocata & extra locum infinita. Adhuc per quartam speciem habet in loco quicquid vult. Et hoc probabile est per regulam & per diffinitiones principiorum cameræ C. I. Magna virtus, magna concordantia, magna æqualitas vbi sunt? Respondendum est quod sunt in seipsis per secundam speciem regulæ C. Et per tertiam sunt in aliis subiectis causatis ab ipsis. Et sic de prima & quarta specie suo modo. Et hoc idem intelligendum est per species regulæ I. suo modo.

DE CAMERA C. K.

Decimaquinta camera de C.K.

MAgna gloria, quæritur quid est? Respondendum est quod est illa substantia quę magis distat à prauitate & pœna: & est ens habens in se per secundam speciem regulæ C. gloriosos, magnificantem, magnificatum & magnificare. Per tertiam speciem est causa in omnibus substantiis & accidētibus peregrinis. Et per quartā speciem habet magnā gloriam in magno gloriato: & econuerso. Et sic de magnificare & gloriari. Et hoc per regulas C.K. & diffinitiones principiorū cameræ C. K. affirmabile est. Magna concordantia quid est? Respondendum est sicut prius. Sed si quæratur: magna concordantia gloriæ quid est? Respondendum est per omnes quatuor species regulæ C. quod ipsa est hoc quod per ipsas significatum est. Et ad hoc testantur diffinitiones magnitudinis, concordantiæ atq; gloriæ. Magna minoritas quid est? Et respondendum est, quod est accidens magis circa non ens quam substantia. Item est ens non habens relatiua sibi coessentialia per secundam speciem regulæ C. Sed per accidens tamen sunt aliquæ magnitudines substātiales:

vt patet in ſcala ſenſuali & ſenſuali, &c. ſibi coniuncta ſcala de ſubſtantia & ſubſtantia, &c. Et hoc probatum eſt per regulas C. K. & per diffinitionem minoritatis. Magna gloria quomodo eſt? Et ſic de magna concordantia? Reſpondendum eſt per tertiam ſpeciem regulæ C. ipſis relationibus exiſtentibus vna in alia magnificando, glorificando & concordando ab omni minoritate ſegregatis. Magna gloria cum quo eſt. Et ſic de magna concordantia? Reſpondendum eſt quod eſt cum magnificante, glorificante, & concordante, magnificato, glorificato & concordato, magnificare, glorificari & concordare: & etiam cum conuerſione identitatis eſſentiæ, ſubſtantiæ & naturæ, ipſis tribus relatiuis per ſecundam ſpeciem regulæ C. & quolibet per ſe diſtincto ab alio per ſuum numerum. Adhuc eſt magna gloria, & ſic de magna concordantia cum ſcala ſenſuali & ſenſuali, &c. & ſimiliter cum ſcala ſubſtantiali & ſubſtantiali, &c. Sed iſta non eſt in tanto magna ſicut prima: eo quia prima cauſa eſt, alia vero ſecunda.

DE CAMERA D. E.

Decima-ſexta camera quæ eſt D.E.

DVratio potens per primam ſpeciem regulæ D. de quo eſt? Reſpondendum eſt, quod eſt de ſeipſa, cum ſit primitina quo ad ſuam eſſentiam & poteſtatem, quæ dat ei poſſe vt poſſit exiſtere & agere. Et per ſecundam ſpeciem regulæ D. quæritur, duratio potens de quibus eſt? Reſpondendum eſt: quod eſt de ſuis relatiuis & de relatiuis poteſtatis. Et per tertiam ſpeciem eiuſdem regulæ quæritur: duratio potens cuius eſt? Dicendum eſt quod eſt ſubſtantialis, durationis & poteſtatis cum ſit habitus, cum quo duratio & poteſtas ſubſtantiales poſſunt durare. Duratio contrarietatis de quo eſt, quod eſt de primitiuis qualitatibus & veritatibus & vitiis quæ durant, eo quia poſſunt durare. Duratio principiorum de quo eſt? dicendum, quod eſt de primitiuis durationibus, & primitiuis principiis duratione commũnicante ſuam eſſentiam principio, & principio communicante ſuam eſſentiam durationi. Poteſtas quare durat? reſpondendum eſt, quod durat ex eo quod eſt de potente, durante, & durabili

rabili & possibili durare, & posse in subiecto composito, in quo sunt. Contrarietas potestatis quare durat? dicendum est ex eo quod est de contrariis relatiuis habituata, & de duratione & potestate in subiecto composito, in quo sunt. Principia potestatis quare durant? Dicendum est, quod durant ratione relatiuorum substantialium habituatorum de genere durationis & potestatis.

DE CAMERA D. F.

Decima-septima camera, quæ est D.F.

DVratio scibilis de quo est? Et respondendum est, quod est de duratiuo intellectiuo, durabili & intelligibili, durare & intelligere. Duratio contrarietatis de quo est? & dicendum est, quod est de durare, coniungere & mensurare, ratione continuæ durationis. Duratio quanta est? respondendum est, quod est tanta, quanta est sua essentia, & sunt sua concreta. Duratio contrarietatis quanta est? Respondendum est, quod est tanta, quantæ sunt contrarietates siue moralitates in subiecto in quo sunt. Duratio medii quanta est? dicendum est, quod est tanta quanta sunt durare & mediare existentia inter durationem mediantem durabile & mediabile.

DE CAMERA D. G.

Decima-octaua camera, quæ est D. G.

DVratio amabilis de quo est? Respődendum est, quod est de speciebus peregrinis in durabili & amabili deductis & ipsis. Duratio contrarietatis de quo est? Et est respondendum sicut prius. Duratio finis de quo est? & respondendum est, quod est de quietante siue quietare, & durare vltra quæ non extenditur appetitus. Duratio voluntatis qualis est? & respondendum est, quod est talis qualis est per correlatiua substantialia: quæ quidem sunt de genere durationis voluntatis, ex quibus oriuntur propriæ passiones: appropriatæ vero passiones sunt illæ, de quibus subiectum est habituatum & assituatum. Contrariæ durationes quales sunt? & est dicendum quod sunt tales quales durant in subiecto contrariando. Durabiles fines quales sunt? & est respondendum, quod sunt tales qualis appetitus per ipsas est habituatus, in tantum quod extra ipsas non appetit habere quietem.

DE CAMERA D. H.

Decimanona camera, quæ est D. H.

DVratio virtuosa de quo est? Et respondendum est, quod est de seipsa & de virtute substantialiter aut accidentaliter. Duratio contrarietatis de quo est? Et est dicendum sicut prius. Duratio maioritatis de quo est? Et respondendum est, quod est de maiori durante, durabili & durare: & maiorificante, maiorificabili & maiorificare. Duratio virtuosa quando est? & dicendum est, quod est tunc quando est in speciebus D. & H. realiter. Duratio contrarietatis quando est? Et est respondendum, quod est tunc quando sunt generatio & corruptio siue contrariæ qualitates, siue contrarii mores in subiecto in quo sunt. Duratio maioritatis quando est? Respondendum est, quod est tunc quando potentiæ siue substantiæ habent actus

DE CAMERA D. I.

Vigesima camera, quæ est D. I.

DVratio est vera. Quæritur, duratio vera de quo est? Et est respondendum per primam speciem D. quod est de seipsa, eo quod duratio est principium primitiuum, & veritas similiter quo ad suum genus per secundam speciem D. est de suis correlatiuis. Duratio contrarietatis de quo est? & est dicendum, quod est sicut prius. Duratio æqualitatis de quo est? & est dicendum, quod est de durante coæquante, & durabili coæquabili, & durare coæquare. Duratio veritatis vbi est? Et est respondendum, quod est in omnibus speciebus I. Duratio contrarietatis vbi est? Et est dicendum quod est in subiecto in quo sunt contrariæ qualitates habentes contrarios actus. Et est in disputatione in qua sunt disputantes. Duratio æqualitatis vbi est? Et respondendum est, quod est in correlatiuis per secundam speciem C. & D. significatis. Et est in modalitate & instrumentalitate.

DE CAMERA D. K.

Vicesima prima camera de D. K.

DVratio est gloriabilis. Duratio gloriæ de quo est? Et respōdendum est, quod est de durāte, durabili & durare, & gloriante, gloriabili & gloriari. Duratio contrarietatis

rietatis de quo est? Dicendum sicut prius dictum est. Duratio minoritatis de quo est? Et est respondendum, quod de durãte, minorificante, durabili, minorificabili, & durare & minorificare. Duratio gloriæ quomodo est? Et dicendum est quod est per modum per quem duratio & gloria agunt in durabili & glorificabili & ipsa intrante actiuis. & durabile & gloriabile habent modum passiuum sub duratione & gloria. & durare & gloriari habent modum neutralem processum ab actiuis & passiuis. Duratio contrarietatis quomodo est? Et respondendum est, quod est per modum quem habent qualitates, vna existente in alia. Duratio minoritatis quomodo est? Et respondendum est, quod est per modum durationis, diuisionis & corruptionis. Duratio gloriæ cum quo est? Dicendum est, quod est cum relatiuis durationis & gloriæ. Duratio cõtrarietatis cum quo est? & dicendum est, quod est cum partibus contrariantibus suas similitudines influentibus. Duratio minoritatis cum quo est? & est dicendum, quod cum relatiuis diuisiuè in subiecto de corruptione habituato.

DE CAMERA E. F.

Vicesima secunda camera de E. F.

POtestas est scibilis. Quare potestas est scibilis? Respondendum est ex eo quia intellectus habet sua correlatiua, & potestas similiter: & ita vno principio communicante alteri suam essentiam & naturam, inde sequitur quod potestas est scibilis. Quæritur, quare potestas est principium? & dicendum est ad hoc, vt alia principia possint existere & agere. Quæritur, quare est mediabilis? & respondendum est, vt suum posse sit in medio potentis & positi, cum quo posse sint coniuncti. Sapientia est potens: quantum est potens? Ad quod dicendum est, quod est tantum potens quantum potestas se communicat & se diffundit in ipsa. Principium quantum est? & respondendum est, quod est tantum, quantum medium intrat. Quæritur: medium quantum est? Dicendum est, quod est tantum, quantæ sunt suæ species in subiecto in quo sunt.

DE CAMERA E. G.

Vicesima tertia camera de E.G.

POtestas est amabilis. Quare est amabilis? Dicendum est ex eo quod causat, quod voluntas sit potens in existendo & agendo. Potestas quare est principium? & respondendum est sicut prius. potestas quare quiescit? & respondendum est ex eo, quia quo ad suum genus potest existere & agere. Potestas qualis est? Dicendum est quod vna est propria, sicut sua possibilitas, alia est appropriata, sicut sua amabilitas. Principium quale est? Respondendum est quod est vnum principium quale, substantialiter, aliud vero accidentaliter; & substantiale habituatum est de accidentali. Finis qualis est? Respondendum est, quod vnus finis est perfectiuus, alius terminatiuus, & alius priuatiuus, vt patet in scala secundæ figuræ.

DE CAMERA E. H.

Vicesima quarta camera de E.H.

POtestas est virtuosa. Quare est virtuosa? Dicendum est ex eo quod in virtute est assituata & ex virtute habituata. Potestas est maior. Quare est maior? Dicendum est ex eo quia habet maiora relata & in maiori fide quiescit. Potestas quare est in tempore? Dicendum est, quia in tempore & cum tempore fuit creata & in tempore est suus actus. Potestas quando est? Dicendum est, quod est tunc, quando est causa vt alia principia possint existere & agere. Principium quando est? Dicendum est, quod est tunc, & quando sua primitiuitas est, & quando habet sua correlatiua, &c. Maioritas quando est? Dicendum est, quod est tunc quando potentiæ habent maiores actus siue effectus.

DE CAMERA E. I.

Vigesima quinta camera, quæ est E.I.

POtestas est vera. Quare est vera? dicendum est quia de veritate & suis speciebus est habituata. Potestas quando & quare est principium? dicendum est sicut prius. Potestas quare habet æqualitatem? Respondendum est, quod habet æqualitatem, cum in suis correlatiuis sit situata. Potestas vbi est? dicendum est, quod est in suis correlatiuis & in veritate ex qua est habituata. Principium

pium vbi est? respondendum est, quod est in suis correlatiuis: & est in potestate, cum per ipsam possit existere & agere. Et est in veritate, eo quia in veritate est habituata. Et est in æqualitate, cum sua correlatiua sint æqualia. Æqualitas vbi est? dicendum est, quod est in suis correlatiuis intrinsecis potestatis, principii & veritatis.

DE CAMERA E. K.

Potestas est gloriosa. Quæritur, quare est gloriosa? Respondendum est, ex eo quia habet sua correlatiua substantialia, in quibus gloria est impressa & habituata. Potestas quare est principium? Respondendum est sicut prius. Potestas quare est minor? & dicendum est ex eo quia in minoritate sunt sua correlatiua assituata, & ex ipsa habituata ratione cuius causat diuisiones, & minus quod est de genere minoritatis, sicut maius quod est de genere maioritatis. Potestas quomodo est? respondendum est, quod est per modum modalitatis, quando de modalitate est habituata. Principium quomodo est? Respondendum est, quod est per modum quem habet in suis correlatiuis ex quibus est, ipso habente modum cum sit habituatum de potestate cum qua potest principiare. Et sic de gloria cum qua habet modum gloriandi, quando in suo intrinseco principiabili, principiat entia peregrina, quæ non sunt de suo genere. Minoritas quomodo est? Respondendum est, quod suus modus est participare cum diuisione, inanitione, corruptione & annullatione. Potestas cum quo est gloriosa? Dicendum est, quod est gloriosa cum gloria, sicut gloria est potens cum potestate. Principium cum quo est? Dicendum est, quod est cum suis correlatiuis & cum potestate sine qua esse non potest. Minoritas cum quo est? dicendum est, quod est cum diuisione & corruptione & inanitione.

Vigesima sexta camera, quæ est E. K.

DE CAMERA F. G.

Sapientia est amabilis. Quæritur quantum est amabilis? Respondendum est, quod tantum est amabilis, quantum voluntas est scibilis, eo quod æqualia correlatiua habent. Medium est amabile. quæritur; quantum

Vigesima septima camera, quæ est F. G.

est amabile? Dicendū est, quod tātum est amabile quantū in voluntate est amare per cōiungere & mensurare. Finis quātum est scibilis? Respondendum est, quod tantum est scibilis, quantū scientia in fine est quiescibilis. Quæritur, qualis scibilitas est p' opria passio intellectus? Dicendum est, quod illa per quam intellectus habet intrinsecam passionem, in qua sunt genitæ intelligibilitates siue species peregrinæ, ipsis positis in genere intelligibilitatis per secundam speciem G. Quale est medium proprium? Respondendum est, quod est mediabile in quo sunt mediabilitates peregrinæ siue appropriatæ. Quæritur qualis est proprius finis intellectus? Dicendum est, quod est res intellecta in propria intelligibilitate quietata.

DE CAMERA F. H.

Vigesima octaua camera, qua est F. H.

INtellectus est virtuosus. Quæritur quantū est virtuosus? Dicendum est, quod est tantum quantum est de virtute habituatus. Medium intellectus quātum est virtuosum? dicendum est, quod est tantū quantum sua scala medii est habituata. Maioritas intellectus quanta est? & respondendum est, quod est tanta quātum intellectus transit in attingendo obiecta cum maiori intelligere. Intellectus quādo est virtuosus? Respondendū est, quod est tūc quādo de virtute naturali & morali est habituatus. Virtus quādo est mediata? Respondendū est, quod tunc est, quando virtus intrat mediū ratione cuius introitus virtus cōsistit in medio. Maioritas quādo est intellecta? dicendū est, quod est tūc quādo intellectus attingit essentiā & actū virtutis.

DE CAMERA F. I.

Vigesima nona camera, qua est F. I.

INtellectus est verus. Quæritur, quantū est verus? dicendum est, quod quātum existit inter intellectiuum & intelligere. Æqualitas intellectus quanta est? Et est respondendum, quod est tanta quanta sua correlatiua ex quibus est. Veritas intellectus vbi est? dicendū est, quod est in suis correlatiuis, eo quod de veritate habituata & situata sunt. Æqualitas intellectus vbi est? dicendū est, quod est in suis correlatiuis, extra quæ æqualitas sua esse non potest.

DE CAMERA F. K.

Trigesima came

INtellectus est gloriosus. Quæritur quantum est gloriosus? Dicendum est, quod est tantum quantum sua correlatiua

relatiua de gloria sunt habituata & in gloria quietata. • Mediu m intellectus quantum est gloriosum? Dicendum est, quod tantum quantū mensurat gloria in intelligendo. Minoritas intellectus quāta est? Dicendum est, quod est tanta quantum intellectus de ipsa habituatus est. Intellectus quomodo intelligit? Dicendum est, quod est per modum sensitiue & imaginatiue, cum quibus est coniunctus: quem modum habet imponendo species peregrinas in suo proprio intelligibili. Intellectus quomodo mensurat suum intelligere? & respondendum est, quod mensurat ipsum habendo modum agendi & patiendi in attingendo obiecta. Intellectus quomodo habet minus intelligere? & respondendum est, quod est per modū credendi, eo quod credere nō est de suo genere. Item habet minus intelligere quando de minori modalitate est habituatus. Intellectus cum quo intelligit? dicendū est, quod cum intelligere & cum speciebus sensitiue & imaginatiue, ipsis speciebus impressis in suo proprio intelligibili. Intellectus cum quo coniungit species sensitiue & imaginatiue? Dicēdum est, quod est cum suo intelligere. Intellectus cum quo habet minus intelligere? Dicendum est, quod est cum propinquitate & vicinitate ignorantiæ, & cum ociositate intellectus, voluntatis & memoriæ. *ra, quæ est F. K.*

DE CAMERA G. H.

VOluntas est virtuosa. Quæritur qualis volūtas est virtuosa? Dicendum est, quod est illa quæ à peccatis est separata & ex virtutibus est habituata. Voluntas in quali fine quiescit? Dicēdum est, quod in summo fine per secundam speciem G. Et in suo proprio fine per primam speciē, tamen cum appropriato fine qui est sibi instrumentum. Qualis voluntas est maior? Respondendum est, quod est illa quæ habet maius amare, & maiorē amantē, & maius amabile, & etiam quæ habet maiorem habitum virtutis, bonitatis, &c. Voluntas quando habet maiorem virtutē? dicendum est, quod est tunc quando diligit maiorē virtutem. Voluntas quādo habet maiorem quietem? dicendū est, quod est tunc quando diligit maiorem amatum cum maiori amare. Voluntas quando est maior? dicendū est, quod est, quando habet maius amare in fine & in virtute. *Trigesima prima camera, quæ est G. H.*

DE CAMERA G. I.

Trigesima secunda camera, quæ est G. I.

QVæritur qualis voluntas est vera. Et respondendum est, quod est illa quæ habet sua correlatiua vera & veram bonitatem, magnitudinem, &c. Voluntas in quali fine quiescit? dicendum est, quod in fine perfecto & vero. Æqualitas voluntatis qualis est? dicendum est, quod est talis qualia sunt sua correlatiua assituata & habituata. Veritas vbi est amabilis? dicendum est, quod est in amabilitate, quæ est propria passio voluntatis. Voluntas vbi est æqualis? dicendum est, quod est in suis correlatiuis & in correlatiuis æqualitatis. Voluntas vbi quiescit? dicendum est, quod est in suo fine, & in fine voluntatis.

DE CAMERA G. K.

Trigesima tertia camera, quæ est G. K.

VOluntas est gloriosa. Quæritur qualis voluntas est gloriosa? dicendū est, quod est illa quæ habet correlatiua ex gloria habituata. Finis voluntatis qualis est? dicendū est, quod suus finis est bonus. Minoritas voluntatis qualis est? Dicendū est, quod est talis quale est minus velle habituatū de minori veritate & gloria. Volūtas quomodo est vera? & respōdendum est, quod est per modū quem habet in diligendo veritatem. Voluntas quomodo quiescit in fine? dicendum est, quod est per modum quem habet in diligendo verum & gloriosum finem. Voluntas quomodo se prolongat à minoritate? dicendum est, quod per modum obiectandi amatum, maiorem verum & gloriosum. Voluntas cum quo est gloriosa? & respondendum est, quod est cum suis correlatiuis ex gloria habituatis. Voluntas cum quo quiescit? Et est respondendum quod cum volente & volibili intrinseco: & cum velle ponit volibilitates peregrinas in suo proprio volibili. Voluntas cum quo est in minoritate? dicendum est, quod cum minori velle & cum minori bonitate, &c.

DE CAMERA H. I.

Trigesima quarta camera, quæ est H. I.

VIrtus est vera. Quæritur, quando est vera? & dicendum est, quod est tunc quando causat veras virtutes. Virtus quando est maior? & est dicendum, quod tunc est, quando causat maiores virtutes. Virtus quando est æqualis? dicendum est, quod tunc est, quando causat virtuosum

tuoſum intelligere, recolere & amare. Virtus vbi eſt vera? Reſpondendum eſt, quod in veritate extra quam non poteſt eſſe vera. Virtus vbi eſt maior? dicēdum eſt, quod eſt tam in ſubſtantia quàm in accidente. Virtus vbi eſt æqualis? dicendum eſt, quod eſt in ſuis correlatiuis ſubſtantialibus, quæ de æqualitate ſunt habituata.

DE CAMERA H. K.

Trigeſimaquinta camera, quæ eſt H. K.

VIrtus eſt glorioſa. Quæritur quando eſt glorioſa? dicendum eſt, quod eſt tunc, quando in ſuis correlatiuis gloria eſt impreſſa. Gloria quando eſt maior? dicendum eſt, quod eſt tunc, quando habet maius gloriari. Virtus quando eſt æqualis? dicendum eſt, quod eſt tunc, quando cauſat æqualiter intelligere, recolere & amare. Gloria quomodo eſt virtuoſa? Reſpondenſium eſt, quod eſt per modum quem habet induendo ſua correlatiua de virtute. Gloria quomodo eſt maior? dicendum eſt, quod eſt per modum quem habet in cauſando maiorem actū. Gloria quomodo eſt minor? dicendum eſt, quod eſt per modum quem habet in cauſando minorem actū. Virtus cum quo eſt glorioſa? & eſt reſpondendum, quod eſt cum gloria ex qua eſt habituata. Maioritas cum quo eſt glorioſa? Reſpondendum eſt, quod cum maiori actu gloriæ. Minoritas cum quo eſt glorioſa? dicendum eſt, quod eſt cum minori actu ſibi appropriato, ex gloria habituato.

DE CAMERA I. K.

Trigeſimaſexta camera, quæ eſt I. K.

VEritas eſt glorioſa. Quæritur vbi eſt glorioſa? Et eſt reſpondendum, quod eſt in ſuis correlatiuis in gloria collocatis ſiue aſſituatis. Veritas vbi eſt æqualis? Reſpondendum eſt, quod in ſuis correlatiuis ſubſtantialibus extra quæ minimè poteſt habere æqualitatem. Veritas vbi eſt minor? Reſpondendum eſt, quod eſt in minori habitu & actu. Veritas quomodo eſt glorioſa? & eſt reſpondendum, quod per modum quem habet in cauſando verum & glorioſum actum. Veritas quomodo eſt æqualis? Reſpondendum eſt, quod eſt per modum quem habet in ſuis correlatiuis ſubſtantialiter æqualibus. Voluntas quomodo eſt minor? Reſpondendum eſt, quod eſt per modum quem habet in cauſando minorem actum.

Veritas cum quo est gloriosa? dicendum est, quod est cum quiete quam habet in gloria & in suis correlatiuis. Veritas cum quo est æqualis? & est respondendum quod cum æqualitate suorum correlatiuorum & suorum habituum. Veritas cum quo est minor? dicendum est, quod est cum accidente, sicut est maior cum substantia.

Conclusio. Diximus de euacuatione tertiæ figuræ, & sicut euacuauimus ipsam cum propositionibus & quæstionibus in ipsa nominatis: sic potest artista huius artis euacuare cameras per omnes propositiones & quæstiones implicatas in cameris, de quibus non sum locutus ratione prolixitatis, quam euitare volumus. Nam quælibet camera habet 12. propositiones & 24. quæstiones. Vlterius diximus, quod quælibet camera est generalis ad quæstiones particulares: videlicet ad quæstionem factam de Deo, de angelo, &c. Vlterius dicimus, quod qui bene sciret doctrinam quam dedimus in ista tertia figura, per totam quidem artem generaliter sciret practicare.

Finis sextæ partis principalis huius operis.

SEPTIMA PARS PRINCIPALIS DE MVLTIPLICATIONE QVARTAE FIGVRAE.

Septima partis principalis Rubrica. Figuram quidem istam quinque modis tractabimus. Primo multiplicando plures rationes ad eandem conclusionem. Secundo ad inueniendum plura media, cum quibus fiunt conclusiones syllogizando. Tertio modo tractabimus de propositionibus maioribus & minoribus. Quartus modus est de cognitione fallaciarum. Quintus modus est, quomodo per istam scientiam faciliter addiscuntur aliæ scientiæ, & veriori modo. Et prius de primo modo dicendum est.

DE MVLTIPLICATIONE PLVRIVM RATIONVM.

De multiplicatione plurium rationum. In tabula datur exemplum de columna B. C. D. per quem modum dantur 20. rationes ad eandem conclusionem: quando quæritur, vtrum mundus sit æternus? Similiter in

in ista quarta figura in camera facta de B.C.D.& in camera B.C.E. vsq; ad cameram B.C.K. Vlterius cameris factis scilicet B.C.E.& B.C.F. vsq; ad cameram B.I.K. Possunt igitur fieri viginti rationes in qualibet camera. Et sic tot vicibus voluendo circulos vsq; quo sint octuaginta-quatuor columnæ in tabula, secūdū quod de ista materia in tabula quartę figuræ dictum est. Vlterius fit multiplicatio de camera in cameram, sicut de camera C D E. & camera C. D. F. & camera D. E. F. & camera D E.G. sic se habent sicut camera C,D E. & sic de aliis suo modo vsq; ad cameram H.I.K. Et sic de multiplicationibus per reuolutiones circulorum. Et ista multiplicatio est; quia vnum principiū est habituatum & multiplicatum cum alio principio & cum propriis passionibus & appropriatis. Vlterius est quarta multiplicatio. Quarta enim figura continet in se tertiam figuram, sicut camera B.C.D. cōtinet in tertia figura cameram B.C.& cameram C.D. similiter camera C. D.E continet in tertia figura cameram C. D. & cameram D.E.& sic de aliis suo modo: in istis quatuor modis consistit multiplicatio.

DE INVENTIONE MEDIORVM.

IN camera B. C.D. Et sic de aliis suo modo cōsistit in circulo mediocri: eo quod existit inter B.&D. Et quod C. coniungitur cum B & cum D. per aliquas positiones: scilicet habituationes & situationes existentes inter subiectum & prędicatum. Et cum artista vult medium, semper inuestiget in medio circuli. Nam sicut animali competit stare mensuratiue & cōiunctiue inter substantiam & hominem, quando concluditur quod homo est substantia: sic litera quę est in medio circuli, debet stare inter literam existentē in superiori circulo & literā quæ est in inferiori circulo; sicut quādo arguitur sic: Omne C. est B.& omne D. est C. ergo omne D. est B. Et sicut necessariū est per aliquas cōiecturas & passiones, quod animal sit substātia & homo sit animal: sic artista huius artis debet cōiecturare per ea quæ B.& C. significant, videl. sua principia subalternata sicut B. quæ sonat siue significat Bonitatē, Differentiam & v.rum. E.C. significat Magnitudinē, Concordan-

De inuētione mediorum.

tiam & quid Et D. significat Durationem, Contrarietatē & de quo. Et in isto sonare siue significare consistunt diffinitiones principiorum & species regularum, cum quibus artista debet coniecturare mediū cum litera superiori & cum litera inferiori suo modo. Et in isto passu intellectus facit scientiā de vniuersali affirmatiua, & vniuersali negatiua, & particulari affirmatiua, & particulari negatiua: & de instantiis & demonstratione & manuductione: & etiam de possibili & impossibili. De istis quinque modis habituat se intellectus; & hoc isto modo: quando dicitur: omne C. est D. & omne B. est C. concedatur distinguendo. Sicut magnitudo quæ est bona per bonitatem, & bonitas magna per magnitudinem, & bonitas quæ habet magna correlatiua per secundam speciem C. significata, & magnitudo quæ habet bona correlatiua per bonitatem per secundam speciem C. significata: & sic de magnitudine & duratione suo modo. Vlterius quando dicitur: omne C. est B. & omne D. est C. oriuntur vniuersalis affirmatiua & vniuersalis negatiua: & hoc ratione differentiæ in B. subalternata, & in D. contrarietas est subalterna: & sicut quando dicitur: nullus lapis est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. Ratio enim huius est, lapis enim non habet sensum, &c. Omne animal est substantia, quidam homo est animal, ergo quidam homo est substantia. Et sic: omne C. est B. quoddam D. est C. ergo quoddam D. est B. Ratio huius est, quia contrarietas quæ est subalterna in D. non potest esse concordantia quæ est subalternata in C. neq; magna malicia posset esse magna bonitas: quia si sic, esset quidem ponere oppositum in obiecto: quod est impossibile & contra correlatiua secundæ speciei regulæ C. Et cum dicitur: nullum animal est lapis, quidam homo est animal, ergo quidam homo non est lapis. Sicut quando dicitur: nullum C. est B. quoddam D. est C. ergo quoddam D. non est B. & ratio huius est suo modo, secundum hoc quod dictum est in tertio syllogismo, in quo concluditur particularis affirmatiua. Per hoc quod dictum est in quatuor modis syllogizandi cognoscit intellectus instantias necessarias, negando quod omne C. non est D.

nec

nec omne D. est C. Et etiam cognoscit possibilitates & impossibilitates. Sicut bonitas creata, quæ non potest esse magnitudo creata ratione differentię, quæ ponit quod quodlibet principium sit per se: sed ponit possibile quod bonitas de magnitudine sit habituata. Vlterius cognoscit demonstrationes per primam speciem regulæ G. & manuductionem per secundam speciem regulæ G. & hoc figuratum est in omnibus cameris tertiæ figuræ, in quibus est G. Vlterius inuenitur medium contrahendo, videlicet quando principium quod est omnino generale, contrahitur ad principium, quod non est omnino generale, neq; omnino speciale, sicut differentia quæ est principium generalissimum, siue omnino generale, contrahitur ad differentias quæ est inter sensuale & sensuale, quæ non sunt generalissimæ neq; specialissimæ. Et quando contrahuntur ad specialissimas siue omnino speciales, sicut ad istud animal, vel ad istam plantam, aut ad istum lapidem indiuiduo ex ipsis differentiis constituto, substantialiter & etiam accidentaliter per propriam quãtitatem, qualitatem, &c. etiam ipso indiuiduo in propria specie posito: tunc ipsæ differentiæ sunt medium inter principium generalissimum & specialissimum. Et sicut dictum est de differentia: ita potest dici de bonitate, &c. Bonitas enim est principium omnino generale siue generalissimum, & quando contrahitur ad magnitudinem, &c. tunc non est principium generalissimum, neq; specialissimum. Sed quando contrahitur bonitas magna ad istud concretum de ipsa bonitate magna constitutum quo ad suam formam & suam materiam, & etiam quo ad suam quantitatem & qualitatem, &c. quod sit in propria specie positum, vt sub ipsa sit indiuiduatum: tunc bonitas magna quæ non est generalissima neque specialissima, est medium existens inter abstractum & concretum sapiens naturam extremorum. Per quam naturam potest artista inuenire medium, existens naturaliter inter propositionem maiorem & minorem: & per tale medium fiunt demonstrationes ex primis & veris necessariis principiis, cum quibus nulla instantia inuenitur. Vlterius inuenitur medium per propriam literam & per proprium cir-

culum, videlicet per F. quæ significat medium & per circulum mediocrem sicut ponere F. sub B. & super C. quæ est inferius, considerando quod per B. habet bonitatem & differentiam, & per C. magnitudinem & concordantiam. Et sic cõsistunt inter B. & C. ratione cuius C. transit ad B. per medium, sicut quando dicitur: omne F. est B. & omne C. est F. ergo omne C. est B. sed hoc quo ad genus medii tantũ. Et sicut diximus in camera B. F. C ita potest dici in camera C F. D. & in camera D. F. E. &c. Per hoc quod dictum est de medio, potest artista habere materiã valde generalem ad inueniendum plura media. Et hoc clarum est cum diffinitionibus principiorum, & cum speciebus regularum.

EE MODO PROBANDI.

Modus probãdi.

PRobatio est genus: & suæ species sunt per demonstrationem propter quid & per demonstrationem æquiparantiæ: & per quod diuisæ: & per istum syllogismum proponimus dare exemplum. Omne animal est substantia: omnis homo est animal: ergo omnis homo est substantia. Et primo probabimus maiorem: deinde minorem. Et primo per demonstrationem propter quid animal est constitutum ex sensuali & sensuali, eo quod est elementatum, vegetatum & sensatum & imaginatum. Et sic sequitur quod sit substantia, eo quod de partibus substantialibus est compositum. Et quod substantia est superius, & animal inferius: animal quidem habet causas superiores: videlicet formam & materiam, ex quibus est constitutum: & suæ partes sunt inferiores, eo quod sunt causatæ à forma & à materia quæ sunt principia generalia. Et sic verè concluditur propter quid, quod animal est substantia. Per demonstrationem æquiparantiæ probatur sic: Generalis forma & generalis materia æqualiter sunt causæ primitiuæ. Et hoc patet per primã speciẽ regulæ D. & quod animal est causatum ex sua propria forma & materia discursis per elementatiuam, vegetatiuam, &c. sunt æqualia principia ipsius animalis ratione cuius sequitur quod animal sit substantia constituta ex

ſua propria forma & materia, quæ æqualiter deſcendunt ab æqualibus principiis generaliſſimis, ſcilicet a prima forma & a prima materia: & hoc patet per ſecundam ſpeciem regulæ D. & per primam E. & per regulam B. Per demonſtrationem, quod probatur ſic. animal eſt: & quia eſt, ſuæ quidem cauſæ ſunt, videlicet forma & materia ex quibus eſt, ſine quibus eſſe non poteſt. Et quod forma & materia conſtituunt ſubſtantiam, verè ſequitur quod animal eſt ſubſtantia. Modo intendimus probare minorem per eaſdem tres ſpecies. Et primo propter quid, quando embrio eſt conſtitutus in matrice, ex elementatiua, vegetatiua, &c. & in ipſo lineato, & mēbris humanis formato: & quādo anima rationalis quæ eſt ſubſtantia in ipſum embrionem eſt introducta; tunc de ſeipſa & partibus ſuis inferioribus conſtituit hominem: & ſic animal quod eſt embrio, transmutatur in hominem per ſpeciem humanam, in qua eſt poſitus cum omnibus ſuis partibus coeſſentialibus. Et ſic ſequitur, quod anima eſt cauſa, quare homo eſt ſubſtantia: & hoc per primam ſpeciem regulæ C. clarum eſt. Per æquiparantiam probo ſic: Anima rationalis habet partes coeſſentiales æquales, videlicet intellectum, voluntatem & memoriam: & per conſequens embrio qui æqualiter eſt conſtitutus ex elementatiua, vegetatiua, &c. & quia ſua principia ſunt ſubſtantialia, æqualiter eſt totus homo per ſua principia ſubſtantialia coniuncta animæ rationali cum corpore hominis. Et hoc per regulas B. C. D. E. clarum eſt quod homo eſt animal. Per demonſtrationem, quod probatur ſic: ſortes eſt, quod animal eſt, ſine quo ſortes eſſe non poteſt. Probata eſt minor per tres ſpecies ſupradictas, per quarum duas ſpecies; videlicet propter quid: & per æquiparantiam fiunt concluſiones potiſſimæ: non autem per quia: cum in plus ſe habeat cauſa quàm effectus. Vlterius ſicut dedimus exemplum de homine, quod ſit ſubſtantia par animal, ſic poteſt dici de bruto, de planta & de lapide. Et ſic intellectus facit ſcientiam probando maiorem & minorem per artem iſtam, cum qua intellectus eſt diſpoſitus ad omnes concluſiones, vt patet per hoc quod dictum eſt.

DE COGNITIONE FALLACIARVM.

Fallacia quomodo cognoscũtur.

Diversitas medii est genus fallaciarum: & quod F. significat medium F. quæ in medio circulo est instrumentum ad inveniendum & ad cognoscendum fallacias, ponendo & volvendo sub literis, quæ sunt in superiori circulo, ponendo super literas quæ sunt in inferiori, componendo cameras: sicut ponere F. sub B. super C. respiciendo quomodo se habent B. C. in fallaciis cum F. & econuerso. Postmodum B. sub F. &c. multiplicando revolutiones, tunc apparebit variatio medii in quo peccat. Et de hoc dabimus exemplum in fallaciis.

DE FALLACIA ÆQVIVOCATIONIS.

Fallacia æquiuocationis quid est?

Æquiuocatio, est vnius & eiusdem nominis diversa significatio, quæ provenit ex eo quod vnum nomen plura diversa significat. Et fit vnus paralogismus sic: Omnis canis est latrabilis: cœleste sydus est canis: ergo cœleste sydus est latrabile. Et assignamus istam cameram B. F.C. Per B. intelligimus differentiam inter corpus animatum & corpus inanimatum. Per F. intelligimus, quod corpus animatum & inanimatum non coniunguntur ratione eiusdem speciei. Per C. intelligimus, quod corpus animatum habet correlatiua sensibilia, & inanimatum non habet sensibilia correlatiua. & sic artista cognoscit per quem modum peccat reducendo ad impossibile: ratione cuius cognitionis cognoscit intellectus, quod logicus coram naturali stare non potest, & maxime per artem istam reducendo ad impossibile, sicut sydus, quod est ens, in quo est impossibile quod sit de genere & natura latrabilitatis. Vlterius per cameram D.F.E. & sic de aliis, cognoscitur in quo peccat paralogismus. Quoniam iste canis qui est de elementatiua, vegetatiua & sensitiua, per secundam speciem regulæ D. potest latrare: sed sydus si non habet talia principia correlatiua, non potest latrare: quia non est constitutum de ipsis principiis. Et hoc patet per secundam speciem regulæ D. & per primam C. & etiam per scalam medii.

DE

DE AMPHIBOLOGIA.

Amphibologia, est deceptio proueniens ex eo quod vna oratio penitus eadem plura significat; & formatur sic paralogismus: Quicquid est Aristotelis, possidetur ab Aristotele: sed iste liber est Aristotelis: ergo possidetur ab Aristotele. Ad istam fallaciam assignamus istam cameram D.F.H. Per D. cognoscimus quod sua tertia species significat, quod iste liber non est possessus ab Aristotele, cum non sit possessus nisi per hominem coniunctum cum elementatiua, vegetatiua, sensitiua, imaginatiua, & ratiocinatiua: vt patet per secundam speciem regulæ D. Sed F. significat medium mensurationis, coniunctionis, & continuationis in subiecto in quo est. H. vero significat, quod liber qui in isto nunc est, non est possessus ab Aristotele, eo quod mortuus est. Et hoc idem potest cognosci per cameram B.F.G. &c. Quoniam B ponit differentiam inter hominem mortuum & viuum. Et F. ponit coninunctionem inter sensuale & intellectuale in mortuo homine; non G. quod ponit appropriationem, videlicet quod Aristoteles fecit talem librum sicut istum, sed propriè non possidetur ab Aristotele, eo quod mortuus est. *Amphibologia quid est.*

DE FALLACIA COMPOSITIONIS.

Fallacia compositionis, est deceptio proueniens ex potentiali multiplicitate alicuius orationis, cuius dictiones diuersimodè possunt componi adinuicem. Et formatur sic paralogismus: Quodcunque est possibile esse album, possibile est quod ipsum sit album: sed nigrum possibile est esse album: ergo possibile est quod nigrum sit album. Et assignamus istam cameram D F.E. Per D. intelligimus contrarietatem. Per F. intelligimus, quod album & nigrum non consistunt coniungendo medium extremitatum in colore. Per E. intelligimus quod possibile est hoc quod est secundum sua principia, ex quibus est: vt patet per speciem primam regulæ E. Concluditur ergo quod impossibile est quod album sit nigrum. Per cameram G F.H.&c. cognoscitur deceptio. Per G. significatum est quod habituatus de albedine propriè, habi- *Fallacia compositionis quid est.*

tuatus non poteſt eſſe de nigredine. Per F. cognoſcitur, quod albedo & nigredo non ſe coniungunt, nec ſe menſurant, neque etiam conſtituunt medium extremitatum continuum: quia ſi ſic, eſſet dare obiectum in oppoſito. Per H. cognoſcimus, quod habituatus de albedine in iſto nunc: ſicut iſte pannus albus, poſſibile eſt quod ſit habituatus in alio nunc futuro de nigredine.

DE FALLACIA DIVISIONIS.

Fallacia diuiſionis quid eſt.

FAllacia diuiſionis, eſt deceptio proueniens ex potentiali multiplicitate alicuius orationis, cuius orationes ad inuicem poſſunt diuidi. Et formatur ſic paralogiſmus: Omne animal eſt rationale aut irrationale: ſed non omne animal eſt rationale: ergo omne animal eſt irrationale. Ad iſtam deceptionem iſtam cameram applicamus C F.G Per C cognoſcimus, quod quando vnà dictio eſt in vno ſubiecto cum concordantia correlatiuorum ſubiecti, per ſecundam & tertiam ſpeciem regulæ C. ſequitur vnum ſignificatum. Sed quando ponitur in contrario ſine relatiuis ſubiecti, variatur diuidendo ſignificatum: vt patet per ſcalam B.C in ſecunda figura. Per F. cognoſcimus quod entia rationale ſcil. & irrationale, non ſunt coniuncta: neque menſurant ſe in eadem ſpecie per medium continuum. Per G. cognoſcimus quod enti rationali proprium eſt riſibilitas, non autem irrationali. Per cameram E F.I &c. cognoſcitur deceptio. Per C. F. vt ſupra dictum eſt. Per I. cognoſcimus, quod veritas non ponit in vero, quod diuerſa ſint idem: neque æqualitas ponit, quod ſint æquales in ſpecie; neque in eodem loco ad inuicem.

DE FALLACIA ACCENTVS.

Fallacia accentus quid eſt.

FAllacia accentus, eſt deceptio proueniens ex eo, quod aliqua dictio diuerſimodè pronunciata diuerſa ſignificat. Et formatur ſic paralogiſmus: Omnis populus eſt arbor: ſed aliqua gens eſt populus: ergo aliqua gens eſt arbor. Ad iſtam deceptionem applicamus cameram B. F.C. Per B. intelligimus differentiam inter vnum accentum

tum & alium accentum, & per F. coniunctionem & mensurationem, & per C. concordant ad vnum significatum secundum vocem. Populus cum prima syllaba longa significat arborem; & cum breui gentem. Per cameram B F K. &c. cognoscitur deceptio. Nam contrarietas est inter syllabam lõgam & breuem Per F intelligitur quod non coniunguntur nec mensurantur, sic in voce quando intelligitur de arbore, sicut de gente. Per K. intelliguntur modi accentuandi, quod non producit simile significatum cum mixtione syllabarum.

DE FALLACIA FIGVRÆ DICTIONIS.

Fallacia figuræ dictionis, est deceptio proueniens ex eo quod aliqua dictio similis est alteri dictioni. Et formatur sic paralogismus: Quicquid heri vidisti, hodie vides: sed heri vidisti album: ergo hodie vides album. Ad istum paralogismum applicamus cameram B. F G. Per B intelligimus differentiam inter quod & quale. Per F quod non se coniungunt, neq; se mensurant ad idem obiectum in vno, postquam diuersa sunt. Per G intelligimus quod propriè quid requirit suum significatum, & quale similiter: sed in appropriatione in qua principium non quiescit, consistit deceptio. Per cameram D F H. cognoscitur deceptio. Per D cognoscuntur contrarii fines, eo quia quicquid mutatur in quale. Et per F. cognoscitur priuatio cõtinuitatis inter nunc præteritum, & nunc præsens. Per H. cognoscitur, & per quartam speciem regulæ C. & per primam D. vnam significationem habet per quid, & aliam per quale: eo quia quid, dicit substantiam: quale vero accidens.

Fallacia figuræ dictionis quid est.

DE FALLACIA EXTRA DICTIONEM.

Fallaciæ extra dictionem in hoc differunt à fallaciis in dictione, primum motiuum est sine causa apparente ex parte vocis. In fallaciis autem extra dictionem ex parte rei.

De fallacia extra dictionẽ.

DE FALLACIA ACCIDENTIS.

De fallacia accidentis.

Fallacia accidentis est deceptio proueniens ex eo, quod aliquid simpliciter inest vtriq; eorum, quæ aliqualiter per accidés vnum sunt. Et formatur sic paralogismus: Cognosco coriscum: sed coriscus est veniens: ergo cognosco venientem. Ad istam deceptionem cameram B. F. C. assignamus. Per B. intelligimus differentiam inter sensibile & sensibile. nam vnus est coriscus, & alius est veniens. Per F. cognoscitur quod veniens & coriscus non sunt in medio cōtinuo extremitatum. Per C intelligimus quod coriscus potest esse in via sedens, & alius homo sit veniés. Amplius per cameram G F H. cognoscitur deceptio. Per G. intelligimus quod coriscus habet suum proprium numerum & alius homo veniens: similiter quod nomen est ei appropriatum cum deceptione. Per F. cognoscitur, quod coriscus non est coniunctus cum aliquo homine veniente in vna & eadem mensura. Per H. cognoscitur, quod coriscus sedens non est in illo tempore quando est veniens.

DE FALLACIA SECVNDVM QVID ET SIMPLICITER.

De fallacia secundū quid & simpliciter.

Fallacia secundum quid & simpliciter est deceptio proueniens ex eo quod dictum secundum quid sumimus ac si esset dictum simpliciter. Et formatur sic paralogismus: Omnis homo cui inest albedo, est albus: fortes est albus quo ad dentes: ergo fortes est albus. Ad istam deceptionem applicamus cameram C. F. I. Per quartam speciem regulæ C. intelligimus quod æthyops habet albedinem in dentibus & in oculis & in vnguibus: & in corpore nigredinem. Per F. intelligimus quod illa albedo non est continuata per totum corpus. Per I. intelligimus quod est albus in vno loco, & niger in alio. Amplius per cameram G F. K. Per G. intelligimus quod proprie est albus in dentibus: & appropriatæ quando concluditur falsè quod est albus. Per F. cognoscitur quod æthyops est subiectum, in quo sunt plures quantitates discretæ. Sicut quantitas dentis: quantitas pedis, dente existente habituato de albedine & pede de nigredine. Per K. intelligimus,

mus, quod æthyops est coloratus tantum albedine in dente, & nigredine in corpore.

DE FALLACIA SECVNDVM IGNOrantiam elenchi.

Fallacia secundum ignorantiam elenchi, est deceptio proueniens ex eo quod non obseruantur ea quæ sunt necessaria ad diffinitionem elenchi, & præcipuè ex parte contradictionis. Est autem elenchus syllogismus contradictionis qui quandoque est vnus syllogismus: quandoque duo. Vnus quidem est, quando syllogismus concludit contradictionem alicuius propositionis prius datæ: sicut si detur aliquod animal quod est incorruptibile & procedatur sic: Omne compositum ex contrariis, est corruptibile: omne animal est huius: ergo animal est corruptibile. Hæc est contradictoria conclusio prioris propositionis datæ. duo enim syllogismi constituunt elenchum. Quoniam ex duobus syllogismis contradictoriè concluditur: sicut in prædicto syllogismo contraponatur alius talis syllogismus: Nullum beatum est corruptibile: aliquod animal est beatum: ergo aliquod animal non est corruptibile. De ratione igitur elenchi est syllogismus & contradictio. Quicquid ergo est contra diffinitionem syllogismi & contradictionis, etiam est contra elenchi diffinitionem. Et formatur sic paralogismus: duo sunt duplum ad vnum: duo non sunt duplum ad tria: ergo duo sunt duplum & non duplum. Non valet, quoniam omissio huius quod est esse idem, non est contradictio, & hoc per secundam speciem regulæ C. denunciatum est. Ad istam deceptionem applicamus B.F.C. Per B. intelligimus quod duo differunt ab vno & econuerso. Per F. intelligimus quod plus sunt duo quàm vnum in quantitate discreta. Per C. intelligimus, quod duo concordant in pari numero, & tres in impari numero cōcordant. Amplius per cameram D.F.E. Per D. intelligimus quod numerus par, videlicet duo est constitutus ex duabus vnitatibus secundum secundam speciem regulæ D. Vnum est principium numeri secundum primam speciem regulæ D. Per F. cognoscimus, quod duo & vnum non sunt men-

De fallacia secundum ignorantiam elenchi.

Elenchus quid sit.

ſurati æqualiter in numero per primam ſpeciem regulæ E. quia duo ſunt duplum, & vnus non eſt duplum.

DE FALLACIA PETITIONIS principii.

De fallacia petitionis principii.

FAllacia principii, eſt deceptio proueniens ex eo quod idem ſumitur ad probationem ſuiipſius ſub aliquo vocabulo. Et formatur ſic paralogiſmus: Animal rationale currit: ergo homo currit. Ad iſtam deceptionem applicamus cameram E. F. H. Per E. intelligimus, quod principium non probatur in maiori propoſitione, ſed ſupponit tantum. Per F. intelligimus, quod maior propoſitio & minor non ſunt coniunctæ, eo quod maior propoſitio eſt poſitiua. Et minor quidem indiget probatione maioris. Per H. intelligimus, quod animal rationale non omni tempore currit. Item per cameram G F. I. cognoſcitur deceptio. Nam per G. cognoſcimus quod vero ſyllogiſmo competit, quod propoſitio maior ſit probata. Per F. intelligimus, quod maior propoſitio & minor cum probatione ſint coniunctæ & menſuratæ. Per I. cognoſcimus, quod non ſunt æqualiter in concluſione.

DE FALLACIA CONSEQVENTIS.

De fallacia conſequentis.

FAllacia conſequentis, eſt deceptio proueniens ex eo quod conſequens exiſtimatur omnino idem antecedenti eſſe. Et formatur ſic paralogiſmus: Si aſinus eſt, animal eſt: ſed tu es animal: ergo tu es aſinus. non valet. Non enim conſequentia primo poſita conuertitur. Ad iſtam deceptionem applicamus cameram B. F. D. Per B. intelligimus aſinum & animal rationale differentes ſpecie, eo quod differentia quæ eſt inter ſenſuale & ſenſuale, non eſt illa quæ eſt inter ſenſuale & intellectuale. Per F. intelligimus, quod ſenſuale & intellectuale coniunguntur in homine & non in aſino. Per D. intelligimus, quod in homine coniunguntur ſenſuale & intellectuale, in conſtituendo ipſum hominem: in aſino vero non.

Per

Per cameram D. F. E. Per D. intelligimus, quod suppositum quod est de sensuali & sensuali, non conuertitur cum supposito de sensuali & intellectuali. Per F. intelligimus, quod homo & asinus non intrant sub vno medio continuo extremitatum. Per E. intelligimus, quod homo est vt intelligat: & asinus vero non.

DE FALLACIA SECVNDVM NON causam vt causam.

De fallacia secundum non causam vt causa

Fallacia secundum non causam vt causa, est quando inter præmissas in quibus sequitur conclusio, ponitur aliqua propositio quæ nihil ad conclusionem operatur, & sic non est causa. Causa autem hic dicitur, quod est causa, inferendo secundum quod præmissæ dicuntur esse causæ conclusionis. Et formatur sic paralogismus: Vt anima & vita sunt idem: & mors & vita sunt contraria: Generatio & corruptio sunt contraria: sed mors est corruptio: ergo vita est generatio: & viuere est generari, quod est impossibile. Ad istam deceptionem applicamus B. F. C. Per B. intelligimus differentiam inter animam & vitam, quæ vita est superius, vt patet in brutis per animam vegetatiuam & sensitiuam continuatas: & per animam ratiocinatiuam continuatam de sensuali & intellectuali intelligimus differentiam. Per F. intelligimus vitam animæ rationalis non continuatam vitæ bruti. Per C. intelligimus, quod in anima rationali vita est magnitudo continuata de intellectu, voluntate & memoria: In brutis vero & in plantis nequaquam. Amplius cognoscimus deceptionem per cameram D. F E. Per D. cognoscimus, quod vita in plantis siue in brutis est de correlatiuis corruptibilibus; in anima vero rationali minime: cum non sit ex contrariis. Per F. cognoscimus, quod causa & non causa non coniunguntur in supposito. Per E. cognoscitur, quod anima viuit quiescendo in fine, scilicet in Deo: mors autem non.

DE FALLACIA SECVNDVM PLVRES INTERROGATIONES.

De fallacia secundum plures interrogationes.

FAllacia secundum plures interrogationes est deceptio proueniens ex eo quod ad interrogationem quæ est plures, datur vna responsio, ex eo quod de vno modo interrogandi proponitur; & formatur sic paralogismus: Putas ne vt homo & asinus sint animal rationale. Et si dicatur sic: procedatur sic. Homo & asinus non sunt animal rationale: ergo homo non est animal rationale. Ad istam deceptionem applicabimus istam cameram B. F. C. Per B. intelligimus quod differentia existens inter sensuale & sensuale, differunt a differentia existente inter sensuale & intellectuale: ratione cuius homo & asinus non possunt esse idem. Per F. intelligimus quod homo & asinus non sunt sub vno medio continuò extremitatum. Per C. intelligimus quod homo & asinus non concordãt in eadem specie neq; in eodem numero. Item per cameram D. F. G. cognoscitur deceptio. Per D. intelligimus, quod homo est constitutus de tribus animabus, scilicet de anima vegetatiua, sensitiua, & ratiocinatiua. asinus vero non; sed de vegetatiua & sensitiua tantum. Per F. intelligimus, quod homo potest habere scientiam in habitu: asinus vero non. Per G. intelligimus, quod risibilitas est propria passio hominis, & etiam intelligibilitas est ei substantialis: asino autem ista non competunt.

DE FALLACIA CONTRADICTIONIS.

De fallacia contradictionis.

FAllacia contradictionis est deceptio: & est dependens ab octo propositionibus supradictis, quæ euidenter conclŭdunt contradictionem quam composuimus in logica noua per modum artis generalis inuenta. Et formatur sic paralogismus: Nullus lapis est visibilis: quidam lapis est visibilis: ergo quidam lapis est visibilis & non visibilis. Ad istum paralogismum applicamus istam cameram B. F. C. Per B. intelligimus quod est differentia inter lapidem visibilem & inuisibilem, ex eo quia lapis inuisibilis non est visibilis per se, vt non sit habituatus de habitu sensitiuo. Lapis autem visibilis fit per accidens, ex eo

quod

quod visus se habituat de colore ipsius & situ. Per F. intelligimus, quod quando lapis est inuisibilis, nõ est coniunctus cum specie visibilitatis: sed quando est visibilis sic. Per C. intelligimus quod visus non est agens in lapide inuisibili per quartam speciem eiusdem regulæ; nec habet passionem sub potentia visiua. Sed de lapide visibili totũ contrariũ potest dici. Amplius per camerã G.F.H. cognoscitur deceptio. Per G. cognoscimus, ꝙ visibilitas non est propria passio hominis; sed per accidens visus appropriat ei visibilitatem: eo ꝙ color, figura, situs, sunt sua obiecta. Per F. intelligimus, quod lapis non est cũ sensitiua. Per H. intelligimus, quod lapis aliquãdo est visibilis, & aliquando nõ est visibilis. Diximus de fallaciis applicatis regulis vt cognoscantur deceptiones fallaciarũ. Et per hoc quod diximus, cognoscit intellectus, quod logicus cum fallaciis non est ausus stare coram naturali, posito quod sit ita sicut tu logicus dicis hoc quidẽ impossibile & illud & cætera sequerentur in natura rerum: vt patet in natura diffinitionum principiorum & regularum. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod in disputatione aliquis logicus cum alio logico non quiescit in fine, eo quia non descendunt ad veritatem rei: sed tantum stant ad nomen & ad similitudines rerum per diffinitionem contrarietatis. Sed si logicus disputat cum naturali, cito inquiritur veritas rei & in fine cito quiescunt. Quia logicus experientias minime negare potest, quas attingunt cum sensitiua, imaginatiua & ratiocinatiua: vt supra dictum est.

DE MODO DOCENDI.

De modo docendi.

PEr quartam figuram verius quàm per alias datur modus quæ aliæ scientiæ possunt faciliter & breuiter acquiri: sicut Theologia, Philosophia, &c. Et hoc inueniendo medium non existens generalissimum, neque specialissimum. Ratio huius est: quod ista scientia habet principia generalissima; & etiam regulas generalissimas. Aliæ vero scientiæ habent subalternata principia: & sic medium earum est imperfectum sine ista scientia. Et sic cum difficultate homines addiscunt longo tempore. Et quando dubitant, non habent principia generalissima,

ad quæ recurrant artificialiter: ſicut facit artiſta huius artis. Vlterius docebuntur aliæ ſcientiæ per artem iſtam, ponendo cameram in qua ſit F. pro medio in auctoritatibus aliarum ſcientiarum exponendo auctoritates in camera, ſecundum illum modum per quem F. poſſet intrare ipſas auctoritates, exponendo & reducendo ipſas ad ſyllogiſmum ſecundum illam doctrinam quæ iam ſuperius dicta eſt. Et de hoc dabimus exemplum. Sic legitur in Theologia, quod Deus eſt purus actus. Iſta auctoritas eſt probabilis per iſtas duas cameras, videlicet B. F. C. & per cameram D. F. E. Et hoc iſto modo per B habebimus bonitatem & differentiam. Per C. quod bonitas eſt magna ratio habens in ſe correlatiua magna & bona & diſtincta. Per D. æterna & primitiua. Per E. ſunt quietata ratione finis: & per ſecundam ſpeciem regulę D. & per primam E. ſunt neceſſaria, & per F. ſunt cōiuncta & menſurata bene, infinite & æterne ab omni accidēte ſeparata. Et ſic facta iſta expoſitione viſum & clarū eſt, quod Deus purus actus eſt in exiſtendo & agendo. Vlterius legitur in Philoſophia, quod de nihilo nihil fit. Ad exponendum & explanandum iſtam auctoritatem aſſignamus camerā D. F. E. Per D. exponimus quod nihil non eſt principium: quia ſi ſic, nihil iam aliquid eſſet. Item per D. quod nihil non eſt materia ad aliquid. Nam ſi de ipſo poſſet fieri aliquid, iam eſſet aliquid hoc. Idem intelligitur de tertia ſpecie D. Si enim eſſet nihil ſubditum alicui, aliquid quidem eſſet. F. etiā ſonat ſiue ſignificat, quod de nihilo non fiat aliquid. Neque nihil medium habere poteſt: quod ſi haberet medium, iam eſſet aliquid. Per E intelligitur, quod nihil nō poteſt eſſe cauſa materialis, formalis, efficiens & finalis: atq; de nulla poteſtate poteſt eſſe habituatū, quia ſi eſſet in oppoſito, iam ſequeretur, quod eſſet aliquid. Et ſic explanata eſt & expoſita prædicta auctoritas per antedictā cameram. Non tamen dico, quod mundus ſit æternus, imo eſt nouus & inceptus, vt probatū eſt ſuperius: ſed illa auctoritas quæ dicit, quod mundus creatus eſt ex nihilo, exponi poteſt per dictam camerā. D. quidem ponit, quod Deus eſt primitiuus per æternitatem, poteſtatem & intellectiuitatem. Et per tertiam ſpeciem D. non eſt ſubditum

ſuum

ſuùm poſſe: & ſic poteſt intelligere & producere quod mundus qui nõ erat actu, neq; potentia in nihilo. Sequitur ergo quidem mundus actu per creationem Deo menſurante ſuam infinitam poteſtatem, intellectiuitatẽ, primitiuitatem, &c. Vlterius legitur, quod ens & vnũ conuertuntur: & veritas & vnum: & bonũ & verum: & huius auctoritates iſtæ poſſunt exponi per camerã B. F. C. & ſic de aliis cameris, ſicut de camera B F G. Quoniã per B habemus differentias, ſicut inter ſenſuale & ſenſuale. Quoniam in lapide vnum eſt ens: & in plãta aliud eſt ens, & in ſenſato aliud, &c. & ſic de vno & vero, & bono & vero. Iſtæ bonitates, vnitates & veritates non cõuertuntur: quod ſi ſic, deſtructa eſſet differentia, & per conſequens medium. Et ſic de concordantia, quod eſt impoſſibile. Nam vnà menſuratio eſt in lapide: & vnum medium cõtinuum: & vna quãtitas in lapide, alia in plãta, &c. Et ſic quo ad literam, auctoritates ſtare non poſſunt: eo quod camera non poteſt intrare auctoritates ſecundum expoſitionem literarum, ſed intrat cum ſenſu allegorico, & hoc cum regula G. Quoniam correlatiua quo ad vnitatem, nõ ſunt propriæ quo ad entitatem atq; ad bonitatem & veritatẽ: ſed appropriatæ ſic, eo quia quodlibet principium ſe communicat alteri. Et ſic remanent principia differentiabilia, & concordabilia, & mediabilia, & rationes quales: & quodlibet principium habet ſuam quietem propriam per ſuam propriam eſſentiam & actum, & nullum inconueniens ſequitur. Et ad hoc regula B. conſentit cum omnibus aliis regulis. Secundum quod de Theologia & Philoſophia dedimus exemplum, exponendo & declarando cum cameris: ita poteſt fieri de aliis ſcientiis, videlicet de medicina, iure & moralibus, &c. Quoniam ſi auctoritas continet in ſe veritatem cameræ quartæ figuræ, poſſunt ipſam intrare auctoritatem cum ſuis diffinitionibus & ſpeciebus affirmando vel negando. Et ſic non impoſſibile eſt, quod auctoritas ſit vera. Nulla enim auctoritas conſtituta ex primis veris & neceſſariis principiis contradicit rationi. Et iſta regula eſt infallibilis & neceſſaria. *Regula generalis.*

Finis ſeptimæ partis principalis.

OCTAVA PARS PRINCIPALIS DE MIXTIONE PRINCIPIORVM ET REGVLARVM.

Octaua partis rubrica. PArs ista in duas partes diuiditur; videlicet in mixtionem principiorum deductorum vno deducto cum alio. Secunda pars est de principiis deductis per regulas. In parte ista datur doctrina, quomodo vnum principium cognoscatur per alia principia deducendo ipsum per ipsa principia & per omnes species regularum. Ideo quando est dubium super aliquo principio, recurratur ad istam partem; ibi quidem poterit inuenire veritatem de ipso cum prædictis principiis, & de speciebus regularum: sicut si quæratur vtrum aliqua bonitas sit ens substantiale. Iterum vtrum aliqua bonitas moralis sit habitus & ens reale. Et tunc temporis recurratur ad capitulum bonitatis deductæ per alia principia & per regulas: & teneat id quod magis videbit rationale per regulam B. mixtis aliis regulis ei & diffinitionibus principiorum. Et ista mixtio est centrum & subiectum huius artis. *Centrum & subiectum huius artis.* Verumtamen in tertia figura facta est mixtio regularum & principiorum. Sed in parte ista declarabimus per ordinem, vno principio deducto per omnia principia & per omnes regulas per deductionem continuam: vt intellectus sit discursiuus singulariter per quodlibet principium. Et primo de prima parte dicemus.

DE BONITATE PER PRINCIPIA DEDUCTA.

De bonitate per principia deducta. BOnitas per se est ratio bono quod agat bonum siue producat: & quod est magna per magnitudinem, est ratio duplicata bono quod producat magnum bonum. Bonitas per durationem est durabilis: & sic est ratio bono quod producat bonum durabile. Et quod est magna per magnitudinem, vt dictum est; est ratio triplicata, vt bonum agat bonum magnum & durabile. Bonitas per potestatem potest existere & agere: & sic bonitas per hoc quod per se habet, & per hoc quod habet à potestate & per hoc quod habet à magnitudine, & per hoc quod habet

bet à duratione, est ratio quadruplicata bono quod producat & agat bonum, magnum, durabile & potens: & sic de aliis principiis cum quibus possunt multipliciter commisceri tenendo modum quem dedimus. Tamen excludimus contrarietatem & minoritatem, cum quibus non potest habere multitudinem. Et quod euitamus prolixitatem, volumus exemplificare quod sit quintuplicata & sextuplicata, &c. Sed exemplificabimus & ostendemus, quomodo est per omnia principia combinata. Bonitas per sapientiam est scibilis. Et sic est ratio bono scientifice quod agat bonum scitum aut scientificum. Bonitas per voluntatem est amabilis, ergo est ratio bono per amorem quod agat bonum amabile siue amatum. Per virtutem bonitas est virtuosa: Et sic est ratio bono virtuoso quod agat bonum virtuosum. Bonitas per veritatem est vera, & sic bene & vere est ratio bono quod agat bonum verum. Bonitas per gloriam est gloriosa; & sic est ratio bono quod agat bonum gloriosum. Bonitas per differentiam est clara & non confusa: Et sic benè distinctè & clarè est ratio bono quod agat bonum clarè à seipso distinctum. Bonitas per concordantiam est concordabilis, & sic benè & concorditer est ratio bono quod agat concorditer bonum concordatum. Bonitas est contra maliciam quæ est suum contrarium. Et sic concordantia est contra contrarietatem, eo quod sunt contraria; & sic bonitas benè & concorditer est contra maliciam & contrarietatem. Bonitas per principium habet rationem principii, & sic est ratio bono benè, & principiantur quod producat bonum principiatum. Bonitas habet rationem medii per medium: & sic benè & medianter est ratio bono quod cum medio agat bonum. Bonitas per finem habet rationem finis: & sic benè & finaliter siue perfectè est ratio bono, quod agat bonum perfectum & quietatum. Bonitas per maioritatem habet rationem maioritatis, & sic benè maiorificè est ratio bono quod agat bonum maiorificatum. Bonitas per æqualitatem est de ratione æqualitatis: & ideo benè & æqualiter est ratio bono quod producat bonum ex pluribus rebus æqualificatum. Bonitas quæ minor est habet rationem minori-

tatis per minoritatẽ: & ideo est ratio bene & minorifice bono minori quod agat bonum minorificatum, & hoc dicitur respectiue siue comparatiue. Dictum est de bonitate deducta linealiter per omnia principia. Et quia generaliter de ipsa locuti sumus, potest artista in linea bonitatis multa ad placitum inuenire.

DE MAGNITVDINE DEDVCTA per principia.

Deductio magnitudinis per principia.

Magnitudo est bona per bonitatem, & bonitas est magna per magnitudinem. Et sic ex istis sequitur concretum, quod est magnum bonum. Magnitudo est durans per durationem, & duratio est magna per magnitudinem: & ex istis sequitur concretum magnum & durans. Magnitudo per potestatem potest existere & agere, & potestas per magnitudinẽ est magna: & sic magnitudo cum potestate est ratio, quare est magnum concretum habens magnam potestatem existendi & agendi. Magnitudo est scibilis per sapientiam, & sapientia per magnitudinem est magna: & ista duo causant concretum magnum & scientificum habens magnum scire. Magnitudo est amabilis per voluntatem, & voluntas est magna per magnitudinem: & si causant magnum concretum amatum, in quo substentationem habent. Magnitudo per virtutem est virtuosa, & virtus per magnitudinem est magna: & ex istis causatur magnum concretum & virtuosum, in quo habent substentationem: & ipsum concretum est esse, & ipsæ sunt essentiæ. Et in isto passu apparet, quomodo plures essentiæ componunt vnum esse cum seipsis. Magnitudo per veritatem est vera, & veritas per magnitudinem est magna: & ex ipsis sequitur magnum concretum verum, in quo substentationem habent. Magnitudo per gloriam est gloriosa, & per magnitudinem gloria est magna. Et ex ipsis sequitur subiectum, in quo magnificentiam & delectationem habent. Magnitudo per differentiam est distincta, ratione cuius distinctionis in essentia magnitudinis distinguuntur, magnificans, magnificabile & magnificare: & differentia est

est per magnitudinem magna, & ideo in eodem subiecto participant per magnificare & distinguere. Magnitudo per concordantiam est concordata, & concordantia per magnitudinem magnificata: & ideo in eodem subiecto participant per magnificare & concordare. Magnitudo est contrariabilis per contrarietatem, in quantum est per transmutationem; sed naturaliter non est contra se. Et contrarietas per magnitudinem magna est: sicut ignis & aqua quæ per magnitudinem habent contrarietatem magnam, calefaciendo & frigefaciendo. Magnitudo per naturam Principii habet in se principia sibi coessentialia, scilicet magnificatiuum, magnificabile & magnificare: & principium per magnitudinem est magnificatum, habens in se naturaliter magnum principiatiuum, principiabile & principiare. Magnitudo per medium habet rationem mediandi: & medium per magnitudinem habet rationem magnificandi, supposito tamen quod sint in eodem subiecto. Magnitudo est causa, quare finis est magnus, & finis est causa, quare magnitudo est in quiete, & hoc in eodem subiecto. Magnitudo per maioritatem est maior: & maioritas est magna per magnitudinem: & hoc est necesse vt in subiecto quodlibet habeat actum suum; scilicet magnitudo, magnificare, & maioritas, maiorificare. Magnitudo per rationem æqualitatis habet in se res coæqualiter, videlicet magnificatiuum, magnificabile & magnificare, quæ æqualiter sunt de magnitudine: & æqualitas ratione magnitudinis in se habet res magnas sibi coessentiales, scilicet magnum, æqualificatiuum, æqualificabile & æqualificare. Magnitudo quo ad maius, est disparata à minoritate: quoniam cum ipsa non posset esse hoc quod est: ratio huius est, quod paruitas & minoritas conuertuntur, scilicet quo ad subiectum in quo sunt: sicut peccatum quod non est aliquid; & sic de accidente quod non potest per se existere.

DE DVRATIONE DEDVCTA per principia.

De duratione deducta per principia.

DVratio est bona per bonitatem,& bonitas durat per ipsam. Et ideo duratio rectè causat durationem: bonitas vero indirectè, hoc est, per accidens; & est ratio bono quod agat bonum durans. Duratio est causa quare magnitudo durat, & est magna per magnitudinem: & ideo in subiecto in quo sunt, participāt per durare & magnificare: supposito tamen quod non sit aliquod praiacens, quod impediat actus eorum. Duratio est causa quare potestas durat: & potestas est causa quare duratio potest existere & agere; & sic in subiecto in quo sunt, participant per durare & posse. Sapientia durat per durationis rationem: & duratio est scibilis per sapientiam; & sic in subiecto in quo sunt, participant per durare & scire. Duratio est amabilis per voluntatem: & voluntas est durabilis per durationem: & ideo in subiecto in quo sunt, conueniunt per durare & amare. Duratio est virtuosa per virtutem: & virtus est durabilis per durationem: & ideo in subiecto in quo sunt, duratio distat à vitio per virtutem: & virtus à priuatione per durationem. De ratione durationis est durare. De ratione veritatis est verificare: & veritas durat per durationem: & duratio per veritatem est vera. Gloria durat per rationem durationis: & duratio est gloriosa per rationem gloriæ; & ideo duratio distat à pœna per gloriam: & gloria distat à priuatione per durationem. Duratio est clara & inconfusa per differentiam: & differentia durat per durationem: & sic duratio per differentiam habet duratiuum, durabile & durare differenter & distinctè; & differentia habet per durationem duratiuum, durabile & durare permanenter & duranter. Per rationem concordantiæ duratio habet in se res concordantes: & per rationem durationis concordantia habet in se res durantes & permanētes. Duratio contradicit suo contrario & destruit quantum potest: & contrarietas destruit quantum potest durationem: & ratio huius est, quod contrarietas concordat cum non esse; & duratio dicit esse. Duratio per principium habet rationem principii; vt omnia quæ durant, sub ratione durationis

rationis durant: Et ideo principium per rationem durationis durat. Duratio ratione medii habet medium scilicet durare existens in medio durantis & durabilis. Et medium ratione durationis durat in subiecto in quo est. Duratio ratione finis est perfecta & quieta: & finis durat per rationem durationis in subiecto in quo est. Duratio ratione maioritatis est maiorificata in aliquo subiecto: & maioritas per rationem durationis est substētata duranter in subiecto. Duratio ratione æqualitatis habet rationem coæquandi: nam habet inter durativum, durabile & durare sibi coessentialia: Et æqualitas ratione durationis durat in subiecto in quo est. Duratio in subiecto in quo est ratione minoritatis est circa nihil: & minoritas ratione durationis durat & valet circa esse.

DE POTESTATE DEDVCTA per principia.

Potestas ēst bona per bonitatem: Et bonitas per potestatem potest existere & agere; & ideo innicē in subiecto in quo sunt secundum naturam quam habent: mouēt se subiectum ad agendum & existendum cum ipsis benè & potenter. Potestas est magna per magnitudinem: & magnitudo potest existere & agere secundum potestatē. Et ideo in subiecto in quo sunt, quod deficit vni, supplet alteri secundum rationem suam. Sed quandoque est aliquid præiacens, quod impedit hoc quod est principium de alia ratione. Potestas est durabilis per durationem. Et duratio potest existere & agere per potestatem: & si duratio est æternitas, existere & agere sunt necessaria, eo quia in æternitate nulla est nouitas. Potestas per sapientiam est scibilis. Et sapientia per potestatem potest existere & agere: & si conuertuntur, existere & intelligere, & agere sunt de necessitate, quoniam non possunt aliter se habere: sed hoc de Deo intelligitur tantummodo. Potestas per voluntatem est amabilis, & voluntas per potestatem potest existere & agere: & si conuertuntur, subiectum in quo sunt, potest de necessitate existere & agere & amare. Potestas per virtutem est virtuosa: & virtus per potestatem potest existere & agere: & sic subiectum in quo sunt,

De potestate deducta per principia.

potest de necessitate existere & agere & amare. Potestas per virtutem est virtuosa: & virtus per potestatem potest existere & agere: & sic subiectum in quo sunt, potenter & virtuosè potest esse existendo & agendo. Potestas per veritatem est vera: & veritas per potestatem potest existere & agere. Et si in subiecto in quo sunt, non conuertuntur: priuatio conuersionis ponit quod subiectum in quo sunt, potest esse mendax & ociosum. Potestas per gloriam est delectabilis: & similiter gloria per potestatem potest existere & agere. Et si in subiecto in quo sunt, conuertuntur: necessario potestas distat a pœna; & gloria ab impotentia. Potestas per differentiam est ratio inconfusa & clara: & differentia per potestatem potest existere & agere. Et si in subiecto in quo sunt, conuertuntur: sequitur de necessitate, quod subiectum sit actu in posse & in distinguere benè ab ipso. Potestas per concordantiam est concordabilis: & concordantia per potestatem potest existere & agere. Et si non conuertuntur, priuatio conuersionis ponit impossibile esse in subiecto posse & concordare. Potestas per contrarietatem non potest esse contra se: nec contrarietas per potestatem potest esse impotens. Et quod non conuertuntur, priuatio conuersionis ponit, quod potestas aliqua est à contrarietate disparata. Potestas per principium habet naturam principiandi: & principium per potestatem habet naturam possificandi: & si conuertuntur, posse & principiare sunt disparata à cõtingentia & nouitate. Potestas per medium habet naturam mediandi: & per istam naturam, posse existit in medio potentis & possiti. Et medium per potestatem potest existere & agere: & ideo mediũ ponit influentias a fine, & refluentias à principio, & naturam eorum sapere. Potestas per finem est quiescibilis: & finis per potestatem potest existere & agere. Et si conuertuntur, impossibile est quietem non esse in subiecto, in quo sunt. Potestas per maioritatem habet naturam maiorandi: & maioritas per potestatem habet naturã possificandi. Et quod non conuertuntur, priuatio cõuersionis facit ipsas esse limitatas in subiecto in quo sunt. Et in isto passu apparet, quomodo entia crescibilia crescunt vsque ad terminum

minum determinatum à natura: & in senectute ad corruptionem inclinationem habent. Potestas per æqualitatem habet naturam coæquandi inter potentem, possitum & posse. Et æqualitas per potestatem habet naturam possificandi: & si conuertuntur, impossibile est posse, & coæquare aliter se posse habere. Potestas per minoritatem est circa non esse: & minoritas per potestatem est circa esse; & ideo potestas & minoritas non conuertuntur. Et si conuerterentur, esse & non esse essent conuertibilia: quod est impossibile.

DE SAPIENTIA DEDVCTA per principia.

Sapientia est bona per bonitatem, & bonitas per sapientiam est scibilis. Et si conuertuntur in subiecto in quo sunt, sunt ei rationes benè agendi & bene intelligendi, & aliter non possunt se habere. Sapiētia per magnitudinem est magna: & magnitudo per sapientiam est scibilis. Et si conuertuntur, subiectum in quo sunt, consistit per inuenire & intelligere, & aliter nō possunt se habere. Sapientia per durationem est durabilis; & duratio per sapientiam est scibilis: & si illa duratio est æternitas, scire & æternare in subiecto in quo sunt, sunt de necessitate; & oppositum eorum est impossibile. Sapientia est potens per potestatem, & potestas scibilis per sapientiam: & si conuertuntur, tantum est de posse quantum est de intelligere & in ipsis magis & minus est impossibile. Sapientia est amabilis per voluntatem, & voluntas est sapiens per sapientiam: & si conuertuntur, tantum est in subiecto de amare, quantum de intelligere. Sapientia est virtuosa per virtutem: & virtus scibilis per sapientiam. Et si non conuertuntur in subiecto in quo sunt, est ignorantia possibilis & etiam vitium. Sapientia per veritatem est vera; & veritas per sapientiam est scibilis. Et si non conuertuntur, veritas est credibilis; & intelligere potest esse mendacium. Sapientia per gloriam est delectabilis; & gloria per sapientiam est scibilis: & quando non conuertuntur, scire potest esse cum passione, & delectatio cum ignorantia. Sapientia per differentiam est clara, ratione

De sapiētia deducta per principia.

cuius habet intellectum, intelligibile & intelligere inter se distincta: sine autem distinctione esset confusa. Et differentia per sapientiam est intelligibilis: quæ tamen sine differentiatiuo, differentiabili & differentiare, non esset intelligibilis. Sapientia per concordantiam habet in se res concordantes, scilicet intellectiuum, intelligibile & intelligere: quæ concordant in vna essentia quæ est ex ipsis. Et concordant in existendo plura, eo quod vnum non est aliud. Et ipsa scilicet concordantia per sapientiam est intelligibilis. Per contrarietatem ignorantia est, inimica sapientiæ, eo quod impedit ei intelligere: sed sapientia quæ cum concordantia conuertitur, non timet contrarietatem, eo quod ei non potest intelligere impedire. Sapientia per principium est principium intelligendi. Et principium per sapientiam est intelligibile. Et si conuertuntur in subiecto in quo sunt, sunt de necessitate: & non possunt aliter se habere. Intelligere per naturam medii consistit in medio intelligentis & intellecti. Et medium est intelligibile per sapientiam: sapientia per finem est quiescibilis: & finis per sapientiam est scibilis. Et in subiecto in quo sunt, si non conuertuntur, potest esse intelligere sine quiete & quies sine intelligere. Sapientia ratione maioritatis potest in se recipere maius intelligere: sed quod cum maioritate non conuertitur, non potest infinitè maiorare: sed finitè, vltra quod finitum non potest se extendere. Sapientia ratione æqualitatis habet in se rationes essentiales æquales: videlicet innatum, intellectiuum, intelligibile & intelligere: & æqualitas per sapientiam est intelligibilis, quæ intelligibilitas est deducta per æquatiuum, æquabile & æquare obiectiuè. Sapientia siue intellectus cum minoritate non conuertitur: quoniam si conuerteretur, semper haberet minus intelligere, & magis competeret ei ignorare quàm intelligere, quod est impossibile.

DE VOLVNTATE DEDVCTA per principia.

De Volũtate de-

Voluntas per bonitatem est bona, & bonitas per voluntatem est amabilis: & si conuerterentur, subiectum

ctum in quo essent semper esset bonum agens & amans, & in contrarium non posset se habere. Voluntas per magnitudinem est magna: & magnitudo per voluntatem est amabilis: & ideo amabilitas voluntatis est magna: & amabilitas etiam magnitudinis est magna. Et si conuerterentur, essent amatiuitas & amabilitas in infinito de magnificabili, magnificatiuo & magnificare & amare. Voluntas per durationem est durabilis. Et duratio per voluntatē est amabilis; & si duratio quæ est æternitas & voluntas conuerterentur, de necessitate æternare & amare essent ab æterno & in æternum. Voluntas per potestatem potest existere & agere. Et potestas per voluntatem est amabilis: Et in subiecto in quo non conuertuntur, voluntas potest esse impotens & potestas non dilecta. Voluntas per sapientiam est scibilis: & sapientia per voluntatem est amabilis. Et si hoc est cum magnitudine & æternitate, sequitur quod intelligere & amare sunt de necessitate. Voluntas per virtutem est virtuosa, & virtus per voluntatem est amabilis, sed si non conuertuntur, virtus potest esse odibilis & voluntas vitiosa. Voluntas per veritatem est vera. Sed vbi voluntas & veritas non conuertuntur, veritas potest esse odibilis & voluntas falsa. Voluntas per gloriam est delectabilis; & sic gloria per voluntatem est amabilis; & sic voluntas per gloriam distat à pœna; & gloria per voluntatem distat ab odio. Voluntas per differentiam continet in se distinctionem inter amantem, amabile & amare: & sunt in ipsa clare & non confuse. Et differentia per voluntatem est amabilis. Voluntas per concordantiam habet in se res concordantes, videlicet amantem, amabile & amare: & concordantia per voluntatem est amabilis. Et quod est amabilis cum bonitate, magnitudine, duratione, potestate, &c. sunt in ipsa amabilia, concordans, concordabile & concordare. Voluntas cum contrarietate odit vitium & peccatum: & si voluntas & contrarietas conuerterentur, nunquam voluntas cum concordantia posset diligere virtutes. Voluntas per principium est principium diligendi. Ratio huius est: quia omnia amabilia sunt amabilia per rationem voluntatis. Vnde sequitur, quod principium quo ad rationem *ducta per principia.*

voluntatis est amabile, & in isto passu apparet quomodo vnum ens causat aliquid ex se, vt ab ipso aliquam vtilitatem accipere possit. Voluntas ratione medii habet in se medium, videlicet amare: & medium ratione voluntatis est amabile. Voluntas ratione finis est perfecta quiete, cum videt se habere in ipsa quietem bonam, magnam & durantem, & potentem amare, sine quo finis non potest sibi sufficere. Voluntas cum maioritate est in maiori actu amandi: & vt maiorem actum habere possit, maioritas est amabilis. Voluntas quoad rationem æqualitatis habet naturam coæquandi per amantem, amabilem & amare. Et æqualitas per voluntatem est amabilis. Voluntas cum minoritate est circa nihil & cum nihilo est extra vacuitatē, ociositatem, & si voluntas & minoritas conuerterentur, non esse esset magis desiderabile quàm esse, quod est impossibile.

DE VIRTVTE DEDVCTA per principia.

De virtute deducta per principia.

Virtus est bona per bonitatem: & bonitas est virtuosa per virtutem, & sic virtus mediante bonitate est ratio bono quod agat bonum, & per se quod agere sit virtuosum. Virtus per magnitudinem est magna: & magnitudo est virtuosa per virtutem, quod non esset si non haberet virtuificantem, virtuificabile & virtuificare, quæ essent de sua essentia & idem cum ipsa. Virtus durat per durationem, & si est idem numero cum duratione, semper durant in sua essentia virtuificans, virtuificabile & virtuificare. Virtus est potens per potestatem; & sic potest contra vitium & peccatum, sed non potest quando homo non vult agere de potestate: & ratio huius est, quia vitiosus & ociosus est. Virtus est scibilis per sapientiam, & sapientia habet scire virtuosum per virtutem, supposito tamen quod transeat actus voluntatis, qui causat amantem. Et in isto passu apparet quomodo vna virtus est coadiuuatiua alterius. Virtus est amabilis per voluntatem; & voluntas est virtuosa per virtutem, & sic conueniunt per amare & virtuificare. Virtus est vera per veritatem, & veritas virtuosa per virtutem, & si in subiecto in

quo

quo sunt, essent idem; nunquam esset in illo falsificare aut peccare. Virtus est delectabilis per gloriam, & illa delectatio est per virtutem virtuosa. Et in isto passu apparet, quomodo virtuosus in delectando appetit gloriā. Virtus per differentiam est clara non confusa, eo quia differentia ponit distinctionem inter virtuificantem, virtuificabile & virtuificare, & sunt idem per essentiam: & virtus ponit quod differentia habeat virtutem ad hoc faciendum. Virtus per concordantiam habet in se res essentiales concordantes, ex quibus est vna essentia, & virtus ponit quod concordantia sit virtuosa ad hoc faciendum. Virtus est contra suum contrarium, scilicet vitium & peccatum: & est contra ipsum cum bonitate, magnitudine, &c. Contrarietas est contra virtutem cum priuatione sui habitus & cum priuatione habitus voluntatis, magnitudinis, &c. Virtus per prioritatem est primitiua, eo quia quicquid est primitiuum, est per prioritatem primitiuum: & quicquid est virtuosum, per virtutem est virtuosum; & ideo principium est virtuosum per virtutem. Virtus per medium est mediabilis: & medium per virtutem est virtuosum. Virtus per finem est perfecta & in quiete: & sic iusti cum virtute tendunt ad quietem. Virtus per maioritatem habet naturam maiorem: & maioritas per virtutem habet essentiam virtuosam. Virtus per æqualitatem habet naturam coæquandi iusticiam cum prouidentia, &c. Et sic de intelligere & amare, quæ quandoque æqualiter sunt virtuosa. Virtus ratione minoritatis quandoque est minor, sicut quandoque est maior. Et sic quando est minor, conuenit cum non esse, sicut quando est maior, conuenit cum esse.

DE VERITATE DEDVCTA per principia.

De veritate deducta per principia.

VEritas per bonitatē est bona: Et bonitas per veritatem est vera, & si conuertuntur, sunt idem semper bonus & verus. Sed quando in aliquo subiecto non conuertuntur, aliquis optat habere bonum falso modo, & non vere neque virtuose: & in isto passu apparet, quod in homine bonitas & veritas non conuertuntur. Veritas

est magna per magnitudinem: & magna non esset nisi haberet verificantem, verificabilem, verificare essent aliter in se. Veritas per durationem durat, eo quia durant in ipsa verificans, verificabile & verificare. Similiter & quandoque moraliter agendo intra, cùm hoc quod est extra, sicut in sensato humidum radicale cum nutrimentali, veritas per potestatem est potens: & si est idem cum potestate, nulla falsitas contra ipsam potest. Veritas est scibilis per sapientiam: Et sapientia optat veritatem vt vere se habere possit ad scitum. Veritas est amabilis per voluntatem, vt voluntas vere possit habere suum amatum. Veritas per virtutem est virtuosa: & virtus per veritatem est vera: & ideo participant per verificare contra falsificare & peccare. Veritas per gloriam est delectabilis: & gloria per veritatem est vera. Et sic iusti vere & gloriose tendunt ad gloriam sempiternam. Veritas per differentiam est clara & à confusione disparata. Et differentia ponit, quod in veritate vnus sit verificans, alius verificatus, & alius verificare, & veritas ponit hoc in vero. Veritas per concordantiam habet in se res coessentiales concordantes scilicet verificatiuũ, verificabilem & verificare, quæ concordant in essentia: & concordant quod sint plura: & veritas ponit, quod concordantia habeat vere quod habet. Veritas est contra falsitatem: & est cõtra ipsam cum suo verificatiuo, verificabili & verificare; & ideo est ab ipsa simpliciter disparata. Veritas per principium habet naturam principiandi, sicut principium per naturam veritatis habet naturam verificandi: & ideo veritas est principium, quia quicquid est verum sub ratione veritatis est verum. Veritas per medium habet verificare in medio verificantis & verificabilis; & veritas ponit hoc in vero. Veritas per finem est in quiete: & finis per veritatem est verus, & in subiecto in quo sunt idem, veritas nunquã est cum labore neq; finis in errore. Vna veritas est maior altera: & vna maioritas verior est alia: & hoc est, quia nõ conuertuntur. Veritas ratione æqualitatis, habet in se æqualiter per veritatem verificantem, verificabilem & verificare: & æqualitas habet vere hoc quod habet. Vna veritas est minor alia: & illa quę minor est, participat

cum

eum non esse; eo quia minus habet de esse, & veritas ponit hoc in vero; & minoritas etiam hoc ponit in suo genere.

DE GLORIA DEDVCTA per principia.

De gloria deducta per principia.

Gloria per bonitatem est bona. Et sic ratione bonitatis quam habet, est bono ratio, quod agat bonum & per se: & quod illud agere sit gloriosum. Gloria per magnitudinem est magna: & magna non est sine proprio gloriante, gloriabili & gloriare: & si sua magnitudo est infinita in suo gloriari, est infiuire. Gloria per durationem durat: & si est æternitas, suum durare est per æternare in quo non potest esse innouatio. Gloria per potestatem est potens agendo & existendo: & si est idem cum potestate, impossibile est ipsam esse in defectu & ociositate. Gloria per sapientiam est scibilis, & sapientia per gloriam est delectabilis, & sic conueniunt per delectare & scire. Gloria per voluntatem est amabilis, & voluntas per gloriam delectabilis, & sic voluntas delectando appetit amatum: & si in subiecto in quo sunt voluntas & gloria non sunt idem: voluntas quandoque habet tristitiam, eo quod non habet amatũ. Gloria per virtutem est virtuosa, & virtus per gloriã est gloriosa: & sic homo virtuosus delectando acquirit virtutes. Gloria per veritatem est vera; & veritas per gloriam est gloriosa; & sic homo verus in sua veritate & gloria est in delectatione & quiete. Gloria cum differentia est clara a confusione disparata. Quoniam differentia ponit, quod vnus sit gloriosus, alius gloriatus, & sic de gloriari: & gloria in hoc ponit per delectationem. Gloria per concordantiam habet res concordantes in vno & in pluribus scilicet gloriatiuum, gloriabile & gloriari. Gloria cum gloriare distat à pœna sui contrarii, sine quo non posset perfecte d stare. Gloria per principium habet rationem principii, & in subiecto in quo sunt idem glorians & principians, de seipso principiant gloriatum & vnitum: & similiter glorificant & principiant gloriari & principiare, spirando & amando; vt apparet in diuinis. Gloria per medium est influxiua

& refluxiua: & medium per gloriam est in delectatione & glorificatione. Gloria per finem est in quiete: & finis per gloriam in glorificatione. Et ideo glorians fine gloriato & gloriari non potest esse in quiete. Gloria quanto maior est, tanto magis in delectatione est: & maioritas quanto maior est, tanto magis imago delectationis est. Gloria sine æqualitate sibi essentiali non potest esse per se in quiete, eo quia deficit in habendo æqualiter gloriantem, gloriabile & gloriari. Gloria cum minoritate est circa pœnam & non esse: ergo cum maioritate distat à pœna & non esse.

DE DIFFERENTIA DEDVCTA per principia.

De differentia deducta per principia.

DIfferentia est bona per bonitatem: & bonitas est distincta per differentiam. Et ideo differentia & bonitas sunt rationes subiecto in quo sunt, vt bene & distincte agat siue producat bonum distinctum. Differentia est magna per magnitudinem, eo quod causat distinctionem inter genus: & genus inter genus: & species inter speciem: & indiuiduum inter indiuiduum: & indiuiduum inter indiuiduum & suum actum. Et sic differentia est ita magna quod in se continet omnia: magnitudo vero per differentiam est distincta, eo quia ponit eam in suo proprio numero siue genere: & in ipsa ponit distinctionem inter magnificatiuũ, magnificabile & magnificare, quæ de essentia sunt & natura magnitudinis. Differentia per durationem durat, & duratio per differentiam habet in se res distinctas, quæ sunt de sua essentia, scilicet durans, durabile & durare. Et differentia per durationem durat: distinctio quæ cum æternitate conuertitur ab æterno in æternum durat distinguendo inter æternantem, æternabilem & æternare: & hoc significatum est per beatissimã trinitatem. Differentia est potentia innata absolute; & est potens per potestatem; eo quia causat in potestate distinctionem inter potentem, positum & posse. Et potestas potest hoc cum differentia. Differentia est scibilis & per sapientiam, & sapientia per naturam differentiæ potest intelligere distinctionem inter intellectiuum, intelligibile

bile & intelligere, vt sint intelligibilia: quoniam sine differentia non possent esse obiectabilia siue intelligibilia. Differentia per voluntatem est desiderabilis, vt voluntas possit in se habere naturam amādi; & existere clara ratio inter amantem, amabilem & amare, sine qua distinctione esset ratio confusa & imporens ad amādum. Differentia per veritatem est virtuosa: & virtus per differentiam habet in se res distinctas, in quibus habet agentiam & existentiam: & virtus per differentiam est disparata à vitio; imo sine ipsa omnia essent idem numero. Differentia per veritatem est vera, & veritas per differentiam res veras ponit, sicut verum est distinctionem esse inter verificantem, verificabilem & verificare: inter intelligentem, intelligibilem & intelligere. Differentia per gloriā est delectabilis: & gloria per differētiam potest habere delectationem per gloriantem, gloriabilē & gloriari; quę sine distinctione in gloria non possent esse. Differentia per concordantiam habet in se res cōcordantes, quas in se recipit distinguendo inter concordantem, concordabilem & concordare. Et hoc facit differentia cum suo differentiatiuo, differentiabili & differentiare: & insimul differentia & concordantia in subiecto in quo sunt, ponunt ipsum subiectum vnum in communi, quod habet in se plues res concordantes & differentes, ex quibus est constitutum, sicut vna substantia, vnus homo, &c. Differentia & contrarietas innata differunt. Et hoc quod quandoque differentia concordat cum concordantia innata distinguendo, concordando & generando. Et quandoque differentia cum contrarietate agit contra concordantiam distinguendo, contrariando & concordando, & hoc vt corruptio vnius sit generatio alterius, & econuerso. Et hoc simili modo fit in moralibus, vt significabimus. Differentia per principium habet rationem prioritatis, vt sit principium generale ad omnes differentias: & hoc cum suo proprio differentiatiuo, differentiabili & differentiare: sine quibus non posset esse in ista altitudine, neq; rationem principii habere. Differentia per medium habet naturam medii, & in se habet medium scilicet differre, cum quo distinguit vnum ab alio, scilicet ipsum

differre, & ipsum existit inter differentiatiuum & differentiabile. Differentia per finem est in quiete: & sua quies est distinguere inter vnum & aliud, vt habeat subiecta, in quibus sit, & agentiam habere possit. Differentia ratione maioritatis est maior in vno subiecto quam in alio. Quoniã in essentiis substantialibus maior est quam in accidentalibus. Vnde differentia maiorem actionem habet distinguendo bonitatem substantialem à magnitudine accidentali, & maiorem actionem habet in distinguendo in eadem essentia plures res constituentes ipsam essentiam, quam in distinguendo essentiam ab essentia: vt significatum est in intellectu, in quo differunt per differentiam, intellectiuum, intelligibile & intelligere: quæ innatæ & æqualiter sunt partes intellectus. Veruntamen inter essentiam & essentiam magis ponit se extensiue. Differentia per æqualitatem habet in se res æquales: sicut æqualitas per differentiam habet in se res distinctas. Et ideo in subiecto in quo sunt, se communicant per differre & coæquare. Differentia per minoritatem est minor, si per maioritatem est maior: & quia minoritas est paruum subiectum siue paruum quid, differentia non potest intrare ipsam cum sua magnitudine, nec potest multum differre per ipsam; & secundum quod paruum intrat, paruum distinguit.

DE CONCORDANTIA DEDVCTA per principia.

Deductio concordãtia per principia.

Concordantia est bona per bonitatem, & bonitas est concordata per concordantiam: & sic in subiecto in quo sunt, participant bonificando & cõcordando. Concordantia per magnitudinem est magna; & magna non esset si careret cõcordatiuo, concordabili & concordare, quæ sunt de sua essentia: imo contrarietas esset magis magna, quæ hoc impediret, imo concordantia est magis magna quàm contrarietas, eo quod impedit ei quod non sit principium substantiale, vt in arte maiori probatum est. Concordantia est durabilis per durationem, durantibus in ipsa concordatiuo, concordabili & concordare; ex quibus est. Concordantia per potestatẽ potest existere

& agere,

& agere, & potestas per concordantiam habet res concordantes: & ideo in quanto concordantia & potestas in subiecto in quo sunt, se coniungunt, in tanto a contrarietate se prolongant. Concordantia est scibilis per sapientiam siue intellectum: & quando intellectus ipsam obiectat intelligendo suam essentiam, & suum essentiale concordatiuum, cōcordabile & concordare, magis ipsam obiectat & attingit quàm obiectando ipsam per essentiam tantummodo, & concordantia magis intellectui se communicat concordando. Concordantia per voluntatem est amabilis; eo quod concordantia ponit in voluntate actum suum: vt amans, amabile & amare, conueniant in identitate essentiæ. Concordantia cōcordat virtutem cum virtute in subiecto in quo sunt: & hoc facit in sua essentia, & in essentia virtutis, quoniam extra non posset hoc facere, eo quia suus actus non haberet subiectum, in quo esset substentatus. Concordantia per veritatem est vera; & veritas per concordantiam est concordata: & ideo in subiecto in quo sunt per concordare & verificare, distant à contrarietate & falsitate. Concordantia per gloriam est delectabilis, & gloria per concordantiam concordabilis: & ideo vna ratio appetit aliam. Concordantia non potest esse sine differentia: differentia vero potest esse sine ipsa, secundum quod conuenit cum contrarietate, & in isto passu apparet, quod differentia est principium magis generale quàm concordantia. Concordantia & cōtrarietas sunt opposita, eo quia hoc quod concordantia construit, contrarietas destruit; & econuerso: sed concordantia est altius principium quàm contrarietas, eo quia conuenit cum esse concordando: contrarietas vero cum non esse in contrariando. Concordantia per rationem principii est generalis ad omnia concordabilia; eo quia principium ponit, quod concordantia habeat vnum principium actiuum, & aliud passiuum, & aliud neutrale; cum quibus continet in se omnes concordantias inferiores contentas sub ipsa. Concordantia per medium est influxiua & refluxiua, per concordatiuum, concordabile, & econuerso: & concordare est medium inter ista. Concordantia quiescit per concor-

dare, concordatiuum & concordabile: extra quę non posset quiescere, neque finis sine concordantia posset esse quies. Concordantia quandoque est maior, quandoque minor. Ratio huius est: quod in aliquo subiecto maiores res concordant quàm in alio, sicut in homine magis quàm in rosa, & in rosa quàm in lapide. Concordantia cum æqualitate conuenit, vt habeat in se æqualiter concordatiuum, concordabile & concordare, sibi coessentialia, sine quibus æqualitas non posset esse subiectum, in quo finis concordantiæ quiescere posset. Aliqua concordantia est minor alia: & est minor, eo quia cum magnitudine & maioritate minoritatem intrare non potest. Et ideo concordantia cum minoritate est circa nihil, hoc est, circa contrarietatem quæ sua est opposita.

DE CONTRARIETATE DEDVCTA per principia.

Deductio contrarietatis per principia.

Contrarietas quandoque est bona per bonitatem, quandoque mala per maliciam. Per bonitatem: sicut homo qui cum virtute contradicit vitio: & sicut contrarietas elementorum, sine qua non esset generatio. Mala, per maliciam: sicut homo iniustus, qui cum vitio contradicit virtuti: & sicut infirmitas quæ est contra sanitatem, & mors contra vitam. Contrarietas est magna per magnitudinem, quoniam magna contrarietas est inter Deum & peccatorem, & inter aquam & ignem, & inter bonum & malum, & inter verum & falsum, & huiusmodi. Contrarietas durat per durationem, non autem per seipsam, eo quod est accidens quod per se non est existens: sed durat per accidens cum sit habitus priuatiuus inclinans esse ad non esse & durat: quod entia sunt contraria, sicut iustus & iniustus, visus & cæcitas, intelligere & ignorare, calefacere & frigefacere lætitia & tristitia; & sic de aliis. Contrarietas per potestatem potest existere & agere, quoniam vna contrarietas est innata, & alia moralis innata, sicut per caliditatem & frigiditatem. Moralis: sicut possibile est peccare, tamen contrarietas in peccando per se non habet contrariandi potestatem: sed est habitus acquisitus per hominem, cum quo homo

homo peccat. Contrarietas est scibilis ratione sapientiæ obiectiuæ: non quòd contrarietas causet scire, imo est contra scire per ignorantiam. Contrarietas vno modo est desiderabilis, alio modo non desiderabilis: sicut contrarietas elementorum, & contrarietas per quam virtus est contra vitium; contrarietas non desiderabilis: sicut contrarietas per quam mors est contra vitam, & vitium contra virtutem. Contrarietas inter vitium & virtutem se ponit & communicat, vt homo per ipsam sit contra vitium, aut homo si vult per vitium sit contra virtutem: non quod ipsa cogat hominem ad agendum de ipsa: eo quod habet liberum arbitrium ad agendum cum ipsa, bene aut male. Aliqua contrarietas est vera, alia falsa. Vera, sicut iustitia contra iniustitiam. Falsa, sicut iniuria quæ vere est habitus cõtra habitum iustitiæ. Aliqua contrarietas est, per delectationem, alia per tristitiam. Per delectationem; sicut homo qui in committendo vitium, per virtutem gaudet. Per tristitiam: sicut qui habet dolorem de commissis. Contrarietas habet tres modos differentes, vt in capitulo suo dictum est in prima Parte primæ distinctionis. Contrarietas cum suis modis est contra concordantiam, & econuerso: vt in capitulo concordantiæ, & in capitulo contrarietatis apparet in prima parte primæ distinctionis. Contrarietas ratione principii naturaliter est innata, vt omnes contrarietates naturales contineat in se: tamen contrarietas moralis est habitus acquisitus per hominem, vt supra dictum est. Contrarietas est mediabilis, & hoc duobus modis, scilicet naturaliter & moraliter. Naturaliter, sicut calefacere, quod contradicit frigefacere, & econuerso. Moraliter, sicut bene agere, hoc est, quod vnus homo qui bene agit, & alius qui male agit, per contrarietatem quodammodo contrariantur. Contrarietas nunquam per se est in quiete: quod si esset, sua quies esset perfecta, & sic contrarietas cum perfectione, conueniret cum non esse: & esse cum non esse, quod est impossibile. Contrarietatum vna est maior, alia minor. Maior sicut vitium contra virtutem. Minor, sicut calefacere contra frigefacere.

Contrarietas vno modo conuenit cum æqualitate, alio modo non: ficut patet in quatuor elementis. Absolute non conuenit cum æqualitate: ficut in virtute & peccato, quæ nullam conuenientiã habent. Contrarietas semper conuenit cum minoritate, ratione sui generis. Ratio huius est: quod inclinat esse ad non esse. Et ideo qui magis pungit: pungit per ipsam, est magis punctus, & in periculo & tribulatione positus, & a patientia prolongatus. Et à tali contrarietate, velit nos omnipotens Deus liberare.

DE PRINCIPIO PER PRINCIpia deducto.

Deductio principii per principia.

Principium est bonum per bonitatem, & bonitas per rationem principii acquirit nomẽ principii. Quoniã quicquid est bonificabile vel bonificatiuum, est per rationem bonitatis. Et ideo principiare bonum, est bonum. Et bonitas est ratio, & principium bono quod agat bonum. Et si bonus non bonum agit: agit malum, eo quod est contra suam rationem, & contra rationem boni principii. Principium est magnũ per magnitudinem. Quoniam quicquid est principiabile siue principiatum, est sub ratione principii. Et quod tot & tanta sunt magna principiabilia & principiata: ergo principium est magnum, tamen non est magnum, si nõ principiat magnum, postquam principiare potest magnũm. Et si magnitudo & principium conuertuntur in subiecto, in quo sunt: necesse est quod in ipso subiecto sint, infinire & principiare. Et in isto passu apparet, quod de necessitate inesse Dei est, producere per infinire & principiare. Principium est durabile per durationem: & si duratio est æternitas, & principium est idem cum æternitate, necessarium est, quod sint principiare & æternare in subiecto, in quo principium & æternitas sunt idem. Principium est potens per potestatem: & si potestas & principium sint idẽ, sequitur quod absolute & sine aliquo impedimento principium potest tantum principiare, quanta est sua essentia, & quanta est essentia potestatis. Principium est scibile per sapientiã: & si sapientia est infinita & æterna, & est idem cum principio, cum ipso principio est scibile infinire,

infinire,& æternare & ſcire; & hoc de neceſſitate. Principium per voluntatem eſt amabile:& ſi eſt idem cum magnitudine & æternitate,& cum voluntate in ipſo principio eſt amabile, principiare, magnificare, æternare & amare,& aliter non poteſt ſe habere. Principium per virtutem eſt virtuoſum, & per principium virtus eſt principialis: & ſi in ſubiecto in quo ſunt principiare & virtuificare ſunt impedita, principium & virtus non ſunt idem. Principium per veritatem eſt verum;& ſi eſt idem cum veritate,& æternitas cum veritate, neceſſarium eſt quod in ipſo principio ſunt principiare, verificare & æternare. Per gloriam principium eſt gloriabile & delectabile: & ſi conuerteretur cum gloria, gloriari & principiare de neceſſitate conuertuntur. Principium per differentiam eſt clarum & inconfuſum,& ſi principiũ eſt intellectus principiare & intelligere conuertuntur; & differentia ponit, quod vnus ſit intelligens, alius intelligibilis: vnus principians, alius principialis. Alioquin principium & intellectus non poſſent diſtare à confuſione. Principium per cõcordantiam habet naturam concordandi, quam non poſſet habere ſine concordantia: & principiatiuũ, principiabile & principiare, quæ eſſent de eſſentia principii. Contrarietas eſt contra principium, quando impedit ei actum ſcilicet principiare: ſed in ſubiecto in quo principium eſt idem cum poteſtate: contrarietas non poteſt impedire principio principiare. Quoniam non habet cum quo habeat poſſe, quod eſt de genere poteſtatis. Principium per medium vadit ad finem, ſine quo medio ad finem non poſſet ire: & quando medium impeditur, deficit poteſtas principii & finis; & dolet appetitus, & ſequitur triſticia & labor: ſed quando ſuperuenit bonitas, magnitudo, duratio, multiplicatur poteſtas, & deſtruitur impedimentum. Principium quieſcit per finem, & non quieſcere poſſet per finem ſine principiare: ſed quando principians in principiato quod eſt de ſua eſſentia per principiare, quod eſt accidens, credit quietem inuenire non poteſt; & in iſto paſſu apparet quod ſolus Deus eſt principium & quies: Principiũ vnum eſt maius, & aliud minus. Maius quando eſt in actu de potentia non dedu-

cto, in qua nullum principium potest esse maius quàm principium in actu existens. Quoniam principium quod est in potentia, est circa nihil, respectu huius quod est in actu. Et in isto passu apparet, quod Deus qui est maius principium quàm esse potest, habet actum in seipso, videlicet principiantem, principiatum & principiare, vt apparet in diuinis. Nullum principium sine natura æqualitatis in se quiescere potest. Ratio huius est: quia petit in se æqualitatem habere per principiantem, principiabilem & principiare: sed Deus quiescit in se: ergo, &c. Deus est principium, & est principium summum & perfectum. Vnde sequitur, quod hoc per quod Deus magis distat à minoritate principii, sit in ipso: de necessitate ergo in Deo est principiare, principians & principiabilis, siue principiatus: ergo, &c.

DE MEDIO DEDVCTO per principia.

Deductio medii per principia.

MEdium est bonum per bonitatem: quod principium non posset venire ad finem sine medio, neque finis posset esse quies: ergo bonitas per bonificare quod est medium, est ratio bono quod agat bonum. Medium per magnitudinem est magnum, & quod est magna distantia inter principium, & finem, oportet medium esse magnũ: tamen multum magnum non est, nisi sit de essentia principii & finis. Medium durat per durationem & influentiam finis ex refluentia principii: & si medium & duratio conuertuntur & sunt, æternitas ab æterno durat influentia & refluentia, mediare & æternare. Medium per potestatem potest existere & agere: & potestas ratione medii habet posse. Medium est scibile per sapientiam, & nõ est scibile sine principio in fine. Medium est amabile per voluntatem, sine quo non posset habere amare, neque amans, amatum, neque principium in fine quiesceret. Et si medium & voluntas conuertuntur, mediare & amare conuertuntur. Medium per virtutem est virtuosum, & virtus per medium transit de principio ad finem: & virtus consistit in medio suiipsius. Medium per veritatem est verũ: & veritas ratione medii habet in se verificare, quod

est medium suum. Medium sine gloria non posset habere gloriam, neq; glorians in gloria delectationem habere. Medium per differentiam est clarum & inconfusum: sicut in essentia intellectus intelligere; eo quod vnus est intelligens & alius intelligibilis; & intelligere est actus eorum: sed si non esset differentia inter intelligentem & intelligibilem, mediũ esset confusum & non clarum: sine concordia intelligentis & intelligibilis intelligere non posset esse medium, quia non haberet cum quo. Mediũ quandoq; est impeditum per cõtrarietatem: ratio huius est, quod deficit influentia finis & refluentia principii in subiecto in quo sunt: eo quia subiectum est imperfectũ: sed quando perficitur, contrarietas est à subiecto remota, & medium perficitur. Medium est de ratione principii sine quo non posset esse: & quando non est perfectum, non est de ratione finis; & quando perficitur, est de ratione finis. Medium in fine quiescit, quod per ipsum principium transit ad finem, & in transitu principii ad finem transit medium, eo quod sine medio transire non potest. Et in isto passu apparet per quem modũ elementa & alia miscibilia intrant mixtum. Medium vnum est maius, aliud minus. Maius, sicut medium substantiale, quod est de substantiali principio & fine, cum quibus est vna substantia, vna essentia, vna natura. Minus quidem est medium accidentale: sicut currere, comedere, &c. quæ non sunt de essentia currentis & curribilis, comedentis & comestibilis. Medium per æqualitatem æqualiter consistit inter principium & finem: & hoc perfecte, quando est de essentia eorum & formaliter ab omni materia disparatum. Quoniam cum materia non posset esse in medio, eo quod forma plus dicit quàm materia: tamen secundum modum loquendi & propositioné dicitur quod actus æqualiter ab ipsis est causatus. Nullum medium existens inter materiam & formam distat à minoritate. Ratio huius est: quod materia dicit minus, & forma maius: & ideo sequitur quod medium existens inter formantem & formatum disparatos, distat omnimodè & simpliciter à minoritate.

DE FINE PER PRINCIPIA deducto.

De fine per principia deducto.

FINis est bonus per bonitatem, vt quies sit bona, & bonitas quiescat: & sic bonitas quiescendo est ratio bono quod agat bonum: sed quando bonus non agit bonum, bonitas atque bonus non quiescunt, eo quod bonus contra finem bonitatis existit ociosus. Finis per magnitudinem est magnus, vt essentia in ipso fine cum magnitudine quiescant. Finis vero non est multū magnus, si quiescens, quiescibilis & quiescere non sunt de sua essentia. Finis per durationem durat; & si cōuertitur cum duratione, per se quiescit. Et si appetit finem peregrinum cum quo quiescat, non est summus finis. Finis per potestatem potest existere & agere; & potestas per finem quiescere: & si conuertuntur, tantum potest quiescere per agere; sicut per existere. Sicut in Deitate, in qua tantum quiescit in agendo sicut in existendo, & sic de aliis. Finis per sapientiam est intelligibilis, & est in tanto intelligibilis quantum per quiescere, sicut per existere: & si non: non est summus finis, sed inferior habens appetitum ad superiorem. Et in isto passu apparet, quod omnia entia creata appetunt summum finem aut debent appetere. Finis est amabilis per voluntatem; & quod est magnus, magne est appetibilis: Et quod est bonus, bene est appetibilis: & quod voluntas est magna, magnaliter debet ipsum amare & desiderare: & si non facit hoc de sua magnitudine, est ociosa; & iniuriam facit fini; ratione cuius est in labore sine quiete. Finis est virtuosus per virtutem; & sic cum virtute est quies. Finis cum veritate est verus; & sic vere acquiritur quies, & non vere labor & tristicia. Finis vltra gloriam non potest esse quies neque gloria extra finem est in delectatione. Finis cum differentia est ens inconfusum. Et hoc est, quod habet naturam perficientis, perfectibilis & perficere, quæ sint de sua essentia, sine quibus esset confusus: & etiam esset finis alterius, & non suiipsius, quod est impossibile. Finis per concordantiam habet res concordantes: & concordantia per finem res quiescentes. Finis cum contrarietate non potest esse quies. Ratio huius est, quia finis & concordantia sunt

amicæ:& contrarietas & concordantia inimicæ. Finis est illud in quo principium quiescit: & quando conuertitur, finis cum principio est principians: & quando non conuertuntur, possibile est quod principium in ipso non quiescat. Finis sine medio non potest esse subiectum principii, vt in ipso quiescat: quoniam finis & principium sine medio sunt disparata. In fine maiori est maior quies: & maior quies est, quando quiescens, quiescibilis & quiescere sunt idem per essentiam. Finis sine æqualitate quiescentis, quiescibilis & quiescere non potest esse subiectum in quo concordantia quiescat: quoniam deficiente æqualitate, deficit quies. Nullus finis cum minoritate est quies, quia minoritas est circa nihil, & nihil procurat laborem & tristitiam in quantum est habitus priuatiuus perfectionis.

DE MAIORITATE DEDVCTA per principia.

De maioritate deducta per principia.

Maioritas bona est ratio bono quod agat maius bonum: & talis bonitas est substantialis, eo quod substantia maior est accidente. Et ideo quando magis bonus producit quo ad rationem bonitatis & maioritatis, substantia vel maius bonũ substantialiter producit & ipsum productum ponit in specie substantiali bonitatis & maioritatis. Maioritas est magna, & aliqua magnitudo est maior: vnde sequitur, quod ipsa est substantia; quod si non esset maior, neque substantia posset esse magis magna quàm accidens. Maioritas durat per durationem, & duratio maior est per substantiam: quod si non accidens duraret per se & non per substantiam; & magis per minoritatem posset esse maior quam per maioritatem, quod est impossibile. Maioritas per potestatem potest existere & agere, & potestas per maioritatem potest esse maior: vnde sequitur quod maioritas & potestas possunt esse partes substantiales in supposito in quo sunt. Maioritas est scibilis per sapientiam; & sic est obiectum substantiale. Et si non maioritas non est scibilis per se, sed per accidens, quod est impossibile: maioritas est amabilis per voluntatem, vt voluntas per maioritatem potest

habere maius obiectum. Maioritas est imago immensitatis virtutis, vnde sequitur, quod aliqua maioritas sit subiecta: quod si non, non posset esse imago immensitatis virtutis, eo quia accidens non posset ad hoc sufficere, cum dicat minoritatem, & substantia maioritatem. Maioritas est vera per veritatem, & veritas maior per veritatem, vnde sequitur quod aliqua veritas est substantialis, quia si non, iam non posset esse maior quàm accidens: neq; maioritas posset esse vera per veritatem substantialem. Maioritas est delectabilis per gloriam, & gloria per maioritatem habet maiorem delectationem: ergo oportet dare de necessitate aliquam maioritatem substantialem, vt sit maior gloria per substantiam quàm per accidens. Maioritas est inconfusa per differentiam quæ distinguit inter maioritatem substantialem & accidentalem, sine qua distinctione maioritas esset confusa. Maioritas sine concordantia non posset esse imago immensitatis, virtutis, magnitudinis, &c. quæ concordantia ponit, quod aliqua maioritas sit subiectum existendo & agendo. Maioritas vincit minorem contrarietatem cum maiori concordantia: maioritas vero cum maiori contrarietate non posset vincere maiorem concordantiam. Ratio huius est, quia maioritas est de suo genere. Et isto passu apparet, per quem modum peccant peccatores & habent culpam, eo quod virtutes sunt maiores positiuæ, & vitia minora priuatiuæ. Maioritas per rationem principii est principium, & principium per maioritatem habet rationem substantiæ: quod si non, non posset esse maius ad hoc quod principium sit tantum maius, quod non potest plus, oportet quod habeat in se partes coessentiales ex quibus sit: quia si non posset esse maius potentialiter & nõ actualiter, & maior maioritas posset esse in potentia quàm in actu, quod est impossibile. Maioritas sine medio sibi coessentiali scilicet maiorificare, non posset esse in suo genere: neque medium sine maioritate posset esse ens substantiale. Maioritas causat maiorem quietem, vnde sequitur, quod aliquis finis sit substantialis ratione maioritatis simpliciter: quod quies non sit respectu minoritatis, sed respectu esse maioritatis. Ratio huius

huius est, vt quies sit separata à superbia & inuidia, & huiusmodi. Maioritas sine æqualitate non posset esse imago immensitatis, bonitatis, magnitudinis, & cætera, eo quia non haberet cum quo habet: ergo res æquales sibi coessentiales scilicet maiorificans, maiorificabile & maiorificare. Maioritas & minoritas opponuntur in subiecto in quo sunt respectiuæ, sicut substantia & accidens: tamen non naturaliter, eo quia substantia & accidens conueniunt in constituendo vnum terminum sicut corpus: & ideo maioritas per se conuenit cum esse: & minoritas cum non esse. Tamen aliqua maioritas conuenit cum non esse: eo quia causat peccatum siue corruptionem.

DE ÆQVALITATE PER PRINcipia deducta.

Æqualitas bona est ratio bono quod æqualiter agat bonum. Et ista diffinitio est fons, à quo oritur iusticia naturalis & moralis. Æqualitas est magna per magnitudinem; & magnitudo ratione æqualitatis habet res æquales sibi coessentiales in se: æqualitas vero non posset esse magna per magnitudinem sine natura coæquatiua per coæquantem, coæquabilem & coæquare sibi coessentiales & naturales. Æqualitas durat per durationem, eo quia duratiuum de durabili sufficit coæquatiuo, eo quia facit durare coæquabile & coæquare. Et si æqualitas & æternitas essent idem in inferioribus in æterno: & ab æterno, durarent in ipsis coæquare, æternare sine corruptione vnius & generatione alterius, quod est impossibile. Et sic patet, quod mundus sit nouus, eo quia in ipso æqualitas & æternitas non conuertuntur. Æqua, est potens per potestatem, potestas per æqualitatem habet in se res coæquales sibi & coessentiales. Et sic in subiecto in quo sunt causant coæquare & posse. Et si essent idem in inferioribus, essent coæquare & posse de necessitate in tanto, quod euacuarent omnes inæqualitates de mundo: & omnia essent æqualia, & æquæ potentiæ, quod est impossibile: Et in isto passu apparet, quomodo vna

De æqualitate per principia deducta.

impossibilitas adducit aliam. Æqua, est scibilis per sapientiam, & quia sapientia est magna per magnitudinem, & similiter æqualitas: sequitur ergo de necessitate, quod æqualitas sit actu per coessentiales, coæquante, coæquabilem & coæquare. Et si æqualitas est idem quod intellectus, sequitur quod in ipso sunt semper coæquare & intelligere. Æqua, est amabilis per voluntatem: ratio huius est vt voluntas posset eam habere per amantem, amabilem & amare. Et quia voluntas & æqualitas sunt magnæ per magnitudinem, potentes per potestatem, quiescentes per finem, sunt actu de necessitate. Æqua, est virtuosa per virtutem; & virtus per æqualitatem habet in se res æquales. Et ideo in isto passu apparet, quod virtutes sunt coæquabiles: & quod illa coæquatio est virtuosa. Æqua, per veritatem est vera: quia non posset recipere habitum veritatis sine sua natura; oportet quod imprimat in veritate suum habitum & suam naturam; vt veritas per rationem æqualitatis habeat in se res coæquales & coessentiales. Æqua, per gloriam est delectabilis, & gloria per æqualitatem coæquabilis; & ideo in gloria glorians delectatur in coæquando sibi gloriatum & gloriabile. Æqua, per differentiam est ratio inconfusa, ostensiua & clara. Ratio huius est: quia differentia ponit, quod vnus sit coæquans, alius coæquabilis, alius coæquare: sed remota differentia ab æqualitate esset æqualitas euacuata à claritate, & esset tenebris obumbrata & repleta. Æqua, per concordantiam habet res concordantes: & concordantia per æqualitatem res coæquantes. Et si conuertuntur, semper sunt permanentes per coæquare & concordare. Et contrarietas & æqualitas non possunt cum ipsis principiare. Æqualitas & contrarietas non sunt amicæ, eo quia æqualitas & concordantia sunt amicæ: & in isto passu apparet, quod iustitia oritur de æqualitate & concordantia, & iniuria de contrarietate & inæqualitate. Æqua, est principium per rationem principii: & principium ratione æqualitatis habet in se res æquales sibi coessentiales. Et si conuertuntur, semper sunt permanentes per principiare & coæquare. Æqualitas per medium habet mediati-

diatiuam naturam & medium per æqualitatem coæquatiuam: & sic conueniunt inter se per coæquare & mediare. Æqua, est subiectum in quo finis concordantiæ quiescit: & in ipsa quiete est maioritas, vt quies non sit sine maioritate æqualitatis disparata simpliciter à minoritate, quæ non est de genere quietis. Æqua, per maioritatem est maior & æqualitas quo ad suam essentiam & naturam requirit res æquales sibi coessentiales, vt commode sit disparata à minoritate sua inimica. Et in isto passu apparet, quomodo maioritas extra animam ens reale & naturale. Æqua, & minoritas sunt inimicæ. Ratio huius est: quia vbi est æqualitas, non potest esse minoritas: eo quia si esset, destrueret æqualitatem: veruntamen in quantum aliqua æqualitas est minor alia cum minoritate, habet aliquam conuenientiam per quam conuenit cum non esse.

DE MINORITATE PER PRINcipia deducta.

De minoritate per principia deducta.

Minoritas per bonitatem non est circa nihil, eo quod bonitas semper est circa aliquid: sed bonitas per minoritatem est circa nihil, & ideo quando bonus non attingit bonum, est ociosus: de bonitate bonitas est minor & circa nihil, sed hoc est per accidens. Minoritas nõ est de ratione magnitudinis respectu maioritatis, quæ est suum contrarium: tamen est magna, in quantum est substantia, & est substantia vt entia substantialia specialiter differant per maioritatem & minoritatem. Minoritas durat per durationem in suo genere, quod esset impossibile, si esset de æternitate quæ non est de genere minoritatis. Et in isto passu apparet, quod mundus non est æternus: quia si sic, esset de genere æternitatis, quæ æternitas esset minor quàm æternitas Dei: sicut bonitas mundi quæ est minor quàm bonitas Dei. Minoritas per potestatem potest esse hoc quod est; sed non vltra hoc quod est; & sic de sua agentia. Minoritas ratione sapientiæ est scibilis; & sapientia ratione minoritatis est minor: minor dico, quando est in potentia aut ociosa, eo quia esse in

potentia & ociositas,cum minoritate conueniunt: Actus vero & agentia cum maioritate. Minoritas per voluntatem est amabilis, non vt voluntas dirigat minoritatem in se: sed vt diligat in aliquo obiecto minoritatem, vt possit diligere maioritatem, sicut in aqua in qua diligit caliditatem, quæ causat minoritatem in aqua: vt homo per aquam sit calefactus & balneatus. Minoritas per virtutem est virtuosa: quoniam virtus restaurat hoc quod subiectum minoritatis habet per paruam quantitatem, sicut granum sinapis habet magnam virtutem per gustum & acutam, & multiplicat multa grana. Minoritas per veritatem est vera: ratio huius est, quod veritas vere ponit quod ipsa sit circa non esse; & minoritas minorando ponit quod vna veritas sit minor alia. Gloria per minoritatem est minor; & sic gloria per minoritatem non est quies, sed gloria ratione suæ abundantiæ multiplicaret suam delectationem in subiecto in quo est minoritas, nisi minoritas hoc impediret & impedit: quia in se magnam delectationem habere non potest. Minoritas per differentiam est ratio inconfusa: sed secundum genus, sua charitas parua est. Minoritas participat cum concordantia, vt ex pluribus concordantibus sit constituta. Sed illa concordantia parua est, eo quia minoritatem non potest intrare cum magnitudine. Minoritas cum contrarietate est contra maioritatem: & minoritas cum contrarietate contra minoritatem. Et in hoc passu apparet, quomodo minoritas de facili potest vinci. Minoritas per principium est de ratione principii: & sic est principium sub quo sunt omnia agentia minora & parui valoris. Minoritas per medium est mediabilis, videlicet est medium æqualitatis & maioritatis, per quod tendunt ad non esse in quo non sunt, quousque transeant per ipsam minoritatem & suam naturam recipiant, & ad nihil eueniant. Minoritas quo ad se, nunquam est in quiete. Ratio huius est, quia est circa non esse: sed maioritas quiescit, quia ipsa est circa esse, & de maioritate ipsam ancillam facit. Minoritas & maioritas nō possunt esse idē, eo quod maioritas dicit esse, minoritas non esse:

sed

ſed bene conueniunt quo ad vnum finem, ſicut domina & ancilla. Minoritas & æqualitas nõ poſſunt eſſe idem ſpecie. Ratio huius eſt, quia minoritas conſiſtit inter æqualitatem & non eſſe; & æqualitas inter maioritatem & minoritatem.

SECVNDA PARS OCTAVÆ PARTIS PRINCIPALIS IN QVA principia deducta ſunt per regulas.

Licet principia diſcurſa ſint in tertia figura per cameras: hic vero diſcurſus erit continuus per regulas, vt intellectus per rectam lineam de quolibet per regulas notitiam habeat. Vlterius in parte iſta intendimus probare quodlibet principium eſſe generale, vt cognoſcatur quod ars iſta generalis per prædicta principia probata eſſe generalia, & ſimiliter propter hoc, vt volentes mordere artem iſtã non poſſint prædictis principiis reſiſtere. *Secunda pars octaua partis. Contra æmulatores huius artis.*

DE BONITATE PER REGVLAS deducta.

VTrum bonitas ſit principium generale? Et reſpondendum eſt, quod ſic, vt patet per regulam B. & per ſcalas ſecundæ figuræ, in qua omnia bona comprehenduntur. Quæ quidem ſcalæ ſunt generales & bonæ per bonitatem, quam bonitatem non poſſent habere deficiente bonitate generali. Per primam ſpeciem regulæ C. quæritur, quid eſt bonitas generalis? Et reſpondendũ eſt, quod eſt ens continens in ſe omnes bonitates ſpirituales in ſubiectis ſpiritualibus ſubſtentatas. Per ſecundam ſpeciem regulæ C. quæritur, quid habet bonitas in ſe ſibi coeſſentiale? Et reſpondendum eſt, quod habet concreta relata & ſibi coeſſentialia ex quibus eſt & ſine quibus eſſe non poſſet, principium generale: & hoc probabile eſt per primam ſpeciem regulæ C. & per ſecundam D. Per tertiam ſpeciem C. quæritur, quid eſt bonitas in alio? Ad quod reſpondendum eſt, quod eſt habitus in ſubiecto, quo eſt habituatum de bonitate actiua ſiue paſſiua qui *De bonitate per regulas deducta.*

per actiuam est bene agens: per passiuam est bene patiēs. Per quartam speciem quæritur, quid habet in alio? Et respondendum est, quod habet existentiam in subiecto, sine qua non posset esse: & habet in ipso actionem & passionem ratione suæ naturæ in secunda specie significatæ. Quæritur per primam speciem regulæ D. bonitas de quo est? Respondendū est, quod est de seipsa, vt sit generalis & habeat per se naturam suā designatam in secunda specie regulæ C. & in prima & secunda D. & per secundam speciē, bonitas cōtracta de quo est? Et respondendū est, quod est de seipsa, in quantum est substantia innata; vt per secundā speciem regulæ C. & per primam regulam E. significatum est, aliter enim per se non haberet existentiam naturalem, quod est impossibile. Amplius bonitas existens habitus naturalis siue moralis est significatiua de bonitate substantiali, deducta & diffusa: sicut similitudo de simulato. Adhuc per tertiam speciem D. bonitas cuius est? & respondendum est, quod est subiecti in quo est: sicut habitus habituati, & quantitas quanti, & huiusmodi. Per primam speciem regulæ E. quæritur: bonitas quare est? & respondendum est, quod est per seipsam, vt per secundam speciem C. & per primam visum est. Vlterius per secundam speciem regulæ E. quæritur, bonitas quare est? Respondendum est, quod bonitas est vt principia alia sint bona per ipsam: priuata enim bonitate nullum quidem principium esset bonum, sicut priuata caliditate nullum ens esset calefactum. Per primam speciem regulæ F. quæritur: bonitas quanta? Et respondendum est, quod est tanta quantus est habitus eius: in subiecto autem est pars eius. Per secundam speciem quæritur, bonitas quanta est? Et respondendum est, quod est tanta, quāta sunt sua concreta correlatiua & sibi coessentialia, vt iam probatum est in secunda specie regulæ C. Per primam speciem regulæ G. quæritur, bonitas qualis est? Et respondendum est, quod est propria passio subiecti substantialis siue accidentalis in quo est, & cum propria passione prædicatum est deductum; sine quo subiectum esse non potest, sicut animal de homine. Adhuc per secundam speciem quæritur: bonitas qualis est? Et dicendum

est,

eſt, quod eſt talis qualis eſt habitus bonus in ſubiecto de ipſo habituato: ſicut dulcedo mellis quæ bona eſt, & iuſticia iuſti. Per omnes ſpecies regulæ H. quæritur: bonitas quando eſt? & reſpondendum eſt, quod eſt tunc temporis, quando ipſum bonum eſt, tempore exiſtente in motu bono & continuo ſucceſſiue, per ſcalam ſecundæ figuræ, in hac quidem reſponſione ſunt implicatæ omnes regulæ H. in tempore habituatæ. Sed applicationes dimittimus homini bene intuenti habituato de iſta arte, & hoc facimus cauſa breuiloquii. Et in iſto paſſu intellectus eſt valde oneratus. Veruntamen quanto magis eſt oneratus, tanto magis altus & generalis eſt. Quæritur per omnes ſpecies regulæ I bonitas vbi eſt? & reſpondendũ eſt, ſicut prius de tempore dictũ eſt, videlicet eſt in ſeipſa: vt per ſecundam ſpeciem C. manifeſtum eſt, & per primã & ſecundam regulam D. E. & per principia primæ figuræ quæ de bonitate habituata & ſituata ſunt, Per primam regulam K. quæritur: bonitas quomodo eſt? & reſpondendum eſt, quod bonitas eſt pars ſubiecti in quo eſt, vt patet per ſcalam differentiæ, & per ſecundam ſpeciem regulæ C. & per primam G. Vlterius per ſecundam ſpeciem regulæ K. quæritur: quomodo eſt bonitas in alio principio? & reſpondendum eſt per ſecundam ſpeciem regulæ C. Et hoc patet in prima parte mixtionis principiorum. Et in prima ſcala tertiæ figuræ per cameram B. C. & per cameram B. K. Amplius quæritur per tertiam ſpeciem K. quomodo bonitas eſt in toto, & totum eſt in ipſa? Et eſt dicendum, quod eſt in toto, ſicut habitus in habituato; vt per ſcalam ſupradictam ſignificatum eſt. Per quartam ſpeciem K. quæritur, quomodo bonitas tranſmittit ſuam ſimilitudinem extra? & reſpondendum eſt per modum quem habet in ſecundam ſpeciem regulæ C. in qua bonificans in ſuo bonificabili generat bonitates peregrinas ſiue accidentales de ipſa habituatas: ſicut dulcedo eſt in melle quæ bona eſt; & iuſticia eſt in iuſto. Quæritur per omnes ſpecies regulæ K. bonitas cũ quo eſt? ad quod reſpondendum eſt, quod eſt cum ſeipſa & cum aliis principiis, ac etiam cum ſuis correlatiuis, ſine quibus eſſe non poſſet, vt patet in ſecunda ſpecie regulæ C. cum quibus

generat & imprimit bonitates peregrinas, & est cum prima & secunda specie regulæ D. Et similiter cum scala tertiæ figuræ determinata per B. C. & per B. K. in qua scala diffundit se, dando eis suas similitudines.

DE MAGNITVDINE PER REgulas deducta.

Deductio magnitudinis per regulas.

VTrum magnitudo sit principium generale? & respondendum est quod sic, vt patet in scala tertiæ figuræ terminata per cameram B. C. & C D. vsq; ad cameram C K. Quoniam nisi magnitudo esset principium generale: & bonitas, differentia, concordantia, &c. non haberent de quo essent magnæ, vt per regulam B probatum est. Per primam speciem regulæ C. quæritur: quid est magnitudo? Et respondendum est quod est illud principium, cui propriè competit magnificare, siue cum quo magnum causat magnificare: Et hoc per regulam B. visum est. Per secundam speciem quæritur, magnitudo quid habet in se? & respondendum est, quod in rebus corporalibus habet magnificantem, magnificatum & magnificare ei coessentiales, cum quibus causat extensitates substantiales in subiecto, ex quibus causantur quantitates, cum quibus mēsurat seipsam & alia principia in subiecto corporali in quo est. In spirituali vero magno causat actus magnos, videlicet magnum intelligere, recolere & amare ex magnitudine spirituali habituatos, ipsa magnitudine existente in spirituali principio. Et hoc idem est de magno spirituali bonificare, durare, iudicare, &c. vt per regulam B. probatur. Adhuc per tertiam speciem magnitudo quid est in alio? Et est dicendum, quod est forma formans magnum formatum & magnum materiatum, vt per primam speciem D. significatum est. Amplius per quartam speciem quæritur, magnitudo quid habet in alio? Respondendum est, quod habet magnam actionē & passionem in subiecto magno in quo est, cum quibus est naturalis: Et hoc per primam regulam D. significatum est. Per primam speciem regulæ D quæritur, magnitudo de quo est? Respondendum est, quod est de seipsa, vt sit primitiua in actu magnificandi; quod si non magni-

magnificaret, non haberet de quo esset; neque per consequens magnificatum quod esset, quod est impossibile: hoc autem patet per regulam B. Per secundam speciem quæritur, magnitudo de quo est? Et respondendum est, quod est de suis correlatiuis naturalibus in secunda specie C. significatis. Vlterius per tertiam speciem quæritur, cuius est? Et respondendum est, quod est subiecti in quo est: quia subiectum cum ipso agit in seipso naturaliter siue moraliter. Et hoc per regulam B. significatum est. Per primam speciē regulæ E. quæritur, magnitudo quare est? Et respondendum est per secundam speciem regulæ C. eo quod est de magnificante, magnificabili & magnificare, ratione cuius magnitudo habet naturam existendi hoc quod est. Per secundam speciem quæritur, magnitudo quare est? Et respondendum est, ad hoc vt alia principia per ipsam sint magna. Et hoc significatum est in figura per omnes alias cameras in quibus C. est. Per primam speciem regulæ F. quæritur, magnitudo quāta est? Et respondendum est, quod tanta est, quanta sua essentia in subiecto continua est per scalam tertię figuræ designata per B.C. & C.D. vsq; ad cameram C.K. Per secundam speciem quæritur, magnitudo quanta est? Et respondendum est, quod est tanta, quantum capere potest de suis correlatiuis per secundam speciem C. significatis. Et sic de habitibus magnitudinis ab ipsa influxis in prima & secunda figura substentatis & assituatis & numeratis. Per primam speciem regulæ G. quæritur, magnitudo qualis est? Et respondendum est, quod talis est, qualis est per primam speciem regulæ C. & per primam & secundam D.E. F. Et ad hoc testatur regula B. Adhuc per secundam speciem quæritur, magnitudo qualis est? Et respondendum est, quod est talis, quales sunt sui habitus diffusi & discursi in tertia figura per scalam B.C. & C.D. vsque ad C.K. Per primam speciem H. quæritur, magnitudo quando est? Et respondendum est, quod est tunc quando suum subiectū est, in quo est substentata & coniuncta. Et probabile est per scalam tertiæ figuræ per B.C. & C.D. vsque ad C.K. constitutā: in qua scala sunt implicatę omnes quindecim species regulæ H. cum magnitudo mota consistit in tem-

pore, & tempus in ipſa: ſed hoc explicare eſſet valde prolixum; ſed ſpectat ad artiſtam ſcientem artem iſtam. Per omnes ſpecies regulæ I. quæritur, magnitudo vbi eſt? Et reſpondendum eſt, quod ipſa eſt cum omnibus ſpeciebus I, in cameris tertiæ figuræ deſignatis: Et per artem applicabile eſt ad propoſitum homini intuēti, ſcientiq; artem iſtam. Quæritur per ſpecies primæ regulæ K. magnitudo quomodo eſt? Et reſpōdendum eſt, quod eſt per illum modum quem habet in regula C.& D.& E.& F. G. H. & I. vt in ſcala tertiæ figuræ ſignificatum eſt. Per ſecundam regulam K. quæritur, per omnes ſpecies cum quo eſt? Et reſpondendum eſt, quod ipſa eſt cum ſuis correlatiuis in ſecunda ſpecie C. ſignificatis. Et eſt cum prima & ſecunda ſpecie regulæ D.E.F.G H.I. & cum prima modali, ſine quibus ipſa non poteſt eſſe hoc quod eſt. Vlterius eſt cum aliis principiis, ſine quibus non poſſet eſſe hoc quod eſt, nec haberet naturam quam habet in ſeipſa & in aliis. Et hoc quod dictum eſt per ſeipſum eſt notum & etiam per B. comprobatum eſt. Dictum eſt de magnitudine per regulas diſcurſa, ratione cuius oſtenſum eſt per quem modum intellectus humanus habet ſubiectum valde generale ad attingendum multas & magnas operationes per magnitudinem cauſatas & deductas in ſubiectum in quo ſunt. Et ideo cum ita ſit, quid mirum ſi per iſtam artém generalem intellectus humanus eſt valde generalis ad cauſandum ſcientias magnas & multas & faciliter inuentas?

DE ÆTERNITATE PER REgulas deducta.

De æternitate per regulas deducta.

QVæritur, vtrum ſit æternitas? Et reſpondetur quod ſic: quod ſi non mundus ſeipſum principiaſſet, & nouum ſe feciſſet, & eſſet antequam eſſet: & ſic ſequeretur contradictio quæ eſt impoſſibilis, & hoc per regulam B. probatum eſt. Per primam ſpeciem regulæ C. quæritur, quid eſt æternitas? Reſpondendum eſt, quod eſt ens quod cum ſua infinita bonitate, magnitudine, poteſtate & virtute conuertitur. Et hoc per primam ſpeciem & ſecundam D.E.F. probabile eſt. Per ſecundam ſpeciem quæritur,

quæritur, æternitas quid habet in se? Et respondendum est, quod habet sua correlatiua substantialia & primitiua, vt per primam speciem & secundam regulæ D. E. probatum est. Per tertiam speciem quæritur, quid æternitas est in alio? Respondendum est, quod est ens ante tempus existens, & hoc per suam diffinitionem supradictam, & per primam speciem regulæ D probabile est. Et per quartam speciem quæritur, æternitas quid habet in alio? Et respondendum est, quod habet potestatem annihilandi quicquid est, eo quia sua potestas infinita est. Per primã speciem regulæ D. quæritur, æternitas de quo est? Et respondendum est, quod est de seipsa, eo quod primitiua & singularis est, & hoc patet per regulam B. Et per secundam speciem quæritur, æternitas de quo est? Et respondendum est, quod est de æternante, æternabili & æternare, sine quibus non posset esse hoc quod est; & sine ipsis vacua quidem & ociosa esset, & etiam suum esse in non esse posset contingere, & hoc per secundam speciem regulæ C. & per primam D. & E. manifestum est. Adhuc per tertiam speciem quæritur, æternitas cuius est? Et respondendum est, quod est nullius: quia ens infinitum sub aliquo alio existere minime potest. Per primam speciem regulæ E. quæritur, æternitas quare est? & respondendum est, quod est de infinitis primitiuis & substantialibus, & sibi coessentialibus scil. de æternante, æternabili & æternare, sine quibus non posset esse hoc quod est, neq; per se existere posset: & hoc per omnes species regulæ C. & B. satis euidenter probabile est. Per secundam speciem quæritur, æternitas quare est? Respondendum est, vt sua bonitas, magnitudo, potestas sint primitiua & ante omnia inchoatiua. Et hoc per regulam B. manifestum est, & per primam speciem D. similiter. Per primã speciem regulæ F. quæritur, æternitas quanta est? & est respondendum, quod est tanta quanta extra tempus existere potest, alioquin non esset infinite primitiua atque continua & singularis sine tempore, & hoc per regulam B. & per primam speciem C probabile est. Per secundam quæritur, æternitas quanta est discretè? & respondendum est, quod est tanta quanta ostensa est per secundam

ſpeciem regulæ C D. E. Per primam ſpeciem regulæ G. quæritur, æternitas qualis eſt? Ad quod dicendũ eſt, quod eſt talis quales ſunt ſua diffinitio & ſignificatio deductæ per ſecundam ſpeciem regulæ C. & per omnes ſpecies D. E. F. Per ſecundam ſpeciem quæritur, æternitas qualis eſt? Et eſt reſpondendum, quod eſt cauſa noui temporis, ſic extra tempus & motum exiſtens & præcedens, ſicut eſt ſua ſubſtantia extra quãtitatem mundi intenſa & extenſa: Et hoc per omnes ſpecies regulæ C. D. E. F. & etiam per regulam B affirmabile eſt. Per omnes ſpecies regulæ H. quæritur, æternitas quando eſt, ſiue quando fuit, & quando erit? Ad quod dicendum eſt per ſpeciem regulæ C. D. K. videlicet quod fuit antequam tempus fuiſſet, vt præcederet ad tempus quo ad ſuam durationem æternã: ſicut ſua magnitudo infinita præcedit quantitatẽ mundi finitã. Vlterius æternitas eſt nunc in quo fuit ab æterno, & in quo nunc erit in æterno, & hoc ſine motu & ſucceſſione; & in tali nunc tempus exiſtere minime poteſt, nunquam etiam poteſt eſſe de genere æternitatis. Vlterius æternitas erit tunc, quando tempus non erit. in ſubiecto æterno. Ratio huius eſt, vt immobilitas æternitatis ſic menſuret & comprehendat mobilitatem mundi: ſicut in ſubſtantia Dei immenſa & infinita quantitatem mundi finitam, & ad hoc teſtantur omnes regulæ cum ſpeciebus earum. Per regulam I. quæritur, vbi eſt æternitas? Et reſpondendum eſt per regulas C. D. K. & per alias regulas, videlicet quod ipſa eſt ita extra cœlum cum ſua immenſa infinitate: ſicut cum ſua infinitate & immobilitate extra tempus & motum, & ſicut eſt cum ſua bonitate infinita extra bonitatem finitam. Veruntamen diuina æternitas eſt in mundo & in omnibus partibus eius, non quod ſit collocata, eo quia infinita & indiuiſibilis eſt, vt patet per ſecundam ſpeciem regulæ C D. & etiam per regulam B. probatum eſt. Per regulam de modalitate quæritur, æternitas quomodo eſt? Et reſpondendum eſt, quod modus deſignatus eſt in ſecunda ſpecie regulæ C. D. E. ſine quibus æternitas non haberet modum exiſtendi atque agendi in ſua natura, & hoc quidem omnes regulæ affirmant. Per regulam de inſtrumentalitate quæritur, æternitas

nitas cum quo est? Et respondendum est, quod est cum suis coessentialibus relatiuis in regula C.D.E. designatis. Et sic cum sua infinita singulari bonitate, magnitudine, potestate, &c. sicut cum sua singulari duratione. Ratio huius est, cum quicquid sit, sit comprehensum per hoc quod ipsa est. Nam ens infinitum simpliciter comprehendit finitum. Et ad hoc omnes regulæ testantur & consentiunt. Dictum est de æternitate discursa per regulas, ratione cuius ipsam artificialiter inuenimus & cognoscimus adiuuante sua gratia: ipsam quidem æternitatem Deum vocamus, cui sit laus & honor in æternum.

DE POTESTATE PER REGVLAS DEDUCTA.

De potestate per regulas deducta.

QVæritur, vtrum sit aliqua potestas infinita? Et respondendum est quod sic, & hoc protestatum est per capitulum de æternitate. Nam si non esset aliqua potestas infinita, iam æternitas quæ est infinita non haberet, cum quo posset esse infinita: & hoc per regulam B probatum est. Item per tertiam speciem regulæ D. nisi enim esset potestas infinita, sequeretur quod potestas finiti impediret ipsam esse. vnde sequeretur, quod potestas esset habitus priuatiuus subditus habitui infinito & positiuo, quod est impossibile. Quæritur per primam speciem regulæ C. infinita potestas quid est? Et respondendum est, quod est ens, cui proprie cōpetit infinitum posse, & istud per primam speciem regulæ D visum est, & etiam regula B. ad hoc testatur. Per secundam speciem quæritur, potestas infinita quid habet in se? Et dicendum est, quod habet naturales & essentiales relationes, cum quibus potest esse hoc quod est: Et hoc per regulam B. & per secundam & tertiam regulam D.E. demonstrabile est. Per tertiam speciem quæritur. Quid est potestas in alio? Et dicendum est, quod est ens causans actiones & passiones in subiecto, ratione cuius subiectum potest habere actiones & passiones: & hoc per regulam B. affirmabile est Per quartam speciem quæritur, quid habet potestas in alio? Et dicendum est, quod habet actiones, sicut causa in effectu habet passiones in subiecto in quo est, ipsa potestate existente

habituata de bonitate & magnitudine,&c.Et hoc per regulam B.visum est. Per primam speciem regulæ D. quæritur,potestas de quo est?Dicendum est,quod est de seipsa, eo quod principium generale est. Et hoc per regulam B. probabile est. Per secundam speciem quæritur, potestas de quo est? Dicendum est,quod est de possificante,possificabili & possificare. Et hoc per secundam speciem C. E. probabile est. Adhuc per tertiam speciem quæritur, potestas cuius est?Ad quod respondendum est,quod est subiecti in quo est: quod quidem cum sua potestate agit in patiente, & hoc per se patet. Per primam speciem regulæ E. quæritur,potestas quare est? Dicendum est,quod est ex eo quod est de possificante,possificabili & possificare; sed accidentaliter est habitus in subiecto in quo est: sicut albedo quæ est eo quod suum subiectum album est. Amplius per secundam speciem quæritur, potestas quare est?Dicendum est,vt alia principia per ipsam possint habere existentiam & agentiam. Per primam speciem regulæ F.quęritur,potestas quanta est?Dicendum est,quod est tanta quantum intrare potest suam naturam, & hoc per secundam speciem C.manifestum est, vt ex ipsis fit vna continua existentia,& ad hoc regula B. & prima & secunda species regulæ D.testantur. Adhuc per secundam speciē quæritur,potestas quanta est?Dicendum est, quod est tanta quanta sunt sua concreta relata per secundam speciem regulæ C.& per primam G.& per regulam B. visum est. Per primam speciem regulæ G. quæritur, potestas qualis est?Dicendum est,quod est talis qualis est propria passio subiecti: sicut infinitas & æternitas Dei, sine quibus Deus non posset esse hoc quod est. Item per secundam speciem quæritur,potestas qualis est?Dicendum est, quod est talis qualis est habitus in subiecto, sicut bonitas,magnitudo,quę possunt esse hoc quod sunt per potestatem, & iudex potest esse per potestatem, & hoc per regulam B.manifestum est. Quæritur per omnes species regulæ H. potestas quando est? Et dicendum est per primam speciem regulæ quod est tunc quando sua diffinitio est,& per secundam eiusdem est, tunc quando habet correlatiua sibi coessentialia. Adhuc per tertiam est tunc quando

quando in subiecto habitus est. Amplius per quartam eiusdem est tunc quando habet actiones & passiones in subiecto. Et per primam speciem regulæ D. est, tunc quãdo tempus potest esse per potestatem & per motum, & motus in tempore. Adhuc per secundam D. est tunc quando est de suis correlatiuis. Amplius per tertiam D. est tunc quando est instrumentum subiecti in quo est. Et per primam speciem regulæ modalis est tunc quando per seipsam habet modum, & per secundam speciem est tunc quando est habitus in subiecto. Et per tertiam speciem est tunc quando vnum correlatiuũ est in alio; & omnes sunt in vna essentia & essentia in ipsis. Et per quartam speciem est tunc quando alia principia de ipsa sunt habituata, & de similitudinibus ipsius potestatis. Per regulã instrumentalitatis adhuc potestas est tunc quãdo est cum suis correlatiuis. Et per secundam speciem est tunc quãdo vnum principiũ cum alio est. Et per tertiam est tunc quando plures essentiæ possunt esse in vno communi, & vna in alia, & commune in ipsis. Adhuc per quartam est tunc quando causat suas similitudines in subiecto transeunte cum suis coessentialibus relatiuis intrinsecis. Et sic ostensum est, quomodo potestas existit in tempore, & tempus & motus in ipsa: Sed in isto discursu intellectus est valde aggrauatus, tamen exaltatus est. Et hoc omnes regulæ probant, sine quibus intellectus non posset esse ita altus. Per omnes species regulæ I. quæritur: potestas vbi est? Dicendum est, quod est in vbi per illum modum per quem supra de tempore dictum est. Nam est in sua diffinitione, & est in suis correlatiuis, in quibus omne possibile est possibile, & extra ipsos nullum ens est possibile in ipsis, quod nullum impossibile existere potest. Iterum est in subiecto in quo est habitus: & in subiecto in quo habet actiones & passiones: Et est in loco primitiuæ, & est in eis, de quibus est, & est in subiecto cuius est: Et est in modalitate, in qua habet modum existendi & agendi, & suas similitudines generandi: Et est in subiecto, quod quidem cum ipsa potestate agit & patitur: Et hoc per omnes species prædictas demonstratum est, & per regulam B. probabile est. Per regulam modalitatis quæritur: po-

testas quomodo est? Et respondendum est, quod modus potestatis est secundum quod habet modum essendi & agendi in subiecto in quo est, & subiectum in ipsa, habendo per potestatem actiones & passiones. Et hoc per lineã continuam in speciebus regularum est substentatum. Sed hoc declarare esset prolixum: tamen ipsa declaratio possibilis & facilis est, tenendo modum huius artis. Quæritur, potestas cum quo est per regulam instrumentalitatis? Et dicendum est, quod est cum suis coessentialibus relatiuis, & est cum omnibus speciebus regularũ, sine quibus ipsa esse non potest, neq; ipse sine potestate. Et hoc satis est declarabile habituatis de ista arte. Et hęc de potestate sufficiant.

DE SAPIENTIA PER REGVLAS deducta.

Deductio sapientiæ per regulas.

QVæritur vtrum aliqua sapientia sit habitus? Et dicendum est quod sic. Nam si non esset aliqua sapientia habitus, iam intellectus non haberet cum quo obiectaret veritates reales & necessarias: & sic esset nudus & impotens, quod est impossibile, & hoc per regulam B. probabile est. Per primam speciem regulæ C. quæritur: sapientia existens habitus quid est? & est respondendum, quod est instrumentum cum quo proprie & bene intellectus agit, ex quo ita bene est habituatus: sicut ignis de caliditate, & cappatus de cappa, & iustus de iusticia. Per secundam speciem quæritur: quid habet in se sapientia coessentialiter? & respondendum est, quod ipsa habet sua correlatiua, sine quibus esse non potest. Per tertiam speciem quæritur: quid est in alio? & est dicendum, quod est habitus existens in alio. Per quartam speciem quæritur: sapientia quid habet in alio? & est dicendum, quod sapientia existens substantia habet habitum in subiecto, cum quo subiecto bene intelligit. Per primam speciem regulæ D. quæritur: sapientia de quo est? Dicendum est, quod est de seipsa, vt principium primitiuum & generale sit ad omnia scibilia. Per secundam quæritur: de quibus est? & dicendum est, quod est de suis relatiuis essentialibus: illa quæ est substantia, & quæ est accidens siue habitus, non habet

habet de quibus fit: cum fit forma simplex. Et hoc per regulam B. & per secundam speciem C. & per quartam K. manifestum est. Adhuc per tertiam speciem quæritur: cuius est sapientia? ad quod dicendum est, quod est subiecti in quo est: sicut cappa cappati, & huiusmodi. Per primam speciem regulæ E. quæritur: sapientia quare est? & est dicendum, quod sapientia existens in subiecto, est ex eo, quod est de intellectiuo, intelligibili & intelligere, & si est accidens, est ex eo, quia intellectus est de ipsa habituatus: sicut logicus de logica, & huiusmodi. Amplius per secundam quæritur: quare sapientia est? & respondendum est, quod vt sapiens bene & prudenter habeat scientiam, & hoc per regulam B. probatum est. Per primã speciem regulæ F. quæritur: sapientia quanta est? & est respondendum, quod est tanta quantus est habitus existens in subiecto in quo est. Adhuc per secundam speciẽ quæritur: sapientia quanta est? Et est respondendum, quod tanta quanta sua concreta sunt ex ipsa sapientia habituata, sicut sunt calefactiuum, calefactibile & calefacere: quæ quidem existunt habituata de caliditate. Per primam speciẽ regulæ G. quæritur: sapientia qualis est? & dicendum est, quod est talis qualia sunt sua concreta relatiua innata per ipsum habituata, & per secundam speciem C. signata. Amplius per secundam speciem quæritur: qualis est sapientia? dicendum est, quod est talis qualis potest habituare sua concreta relatiua, scilicet bene, magnifice, &c. vt per regulam B. manifestum est, & etiam per tertiam speciem regulæ C. & per quartam speciem regulæ K. Per omnes species regulæ H. quæritur: sapientia quando est? & dicendum est, quod est in illo nunc in quo est, veruntamen in vno est in potentia & in alio in actu: aut in vno nunc in theorica; & in alio in practica, secundum quod subiectum in tempore & in motu est habituatum: & per regulam C. D. K. probabile est. Per omnes species regulæ I. quæritur, sapientia vbi est? Et respondendum est per omnes suas species quod est in subiecto: sicut bonitas in bono: & caliditas in igne: & iustitia in iusto, & huiusmodi, & ad hoc testatur regula B. Per regulam modalitatis quæritur, sapientia quomodo est?

Et eſt dicendum, quod eſt per modum differentiæ & proprietatis. Differentia enim abſtrahit habitum ab omnibus aliis habitibus, & ponit proprietas quod ſit plus habitus intellectus, vt per ſecundam ſpeciem regulæ C. quodlibet relatiuum ſit habitus tum in alio; & omnia ſua relatiua ad inuicem ſiot habituata in vno habitu, & hoc per regulam B. patet, & per omnes ſpecies regulæ K. Per omnes ſpecies regulæ K. quæritur, ſapientia cum quo eſt? Dicendum eſt, quod eſt cum ſuis fundamentis correlatiuis, vt ex ipſa ſint habituata: Et eſt cum actu bonitatis, eo quod bene eſt: Et eſt cum actu veritatis, quia vera eſt, & eſt cum actu poteſtatis; poſſibilis enim eſt: Et eſt cum actu voluntatis, cum ſit deſiderabilis: Et eſt cum actu virtutis, nam virtuoſa eſt: Et eſt cum actu gloriæ, delectabilis quidem eſt.

DE VOLVNTATE PER REgulas deducta.

De voluntate per regulas deducta.

QVæritur, vtrum voluntas ſit immortalis? Et reſpondendum eſt quod ſic: quo ad ſuam eſſentiam: quia non eſt conſtituta de relatiuis contrariis compoſitis, vt patet per ſecundam ſpeciem regulæ C. D. E. Veruntamen mortalis eſt, quando eſt habituata de peccato: eo quia de ſecunda ſpecie E deuiata eſt, & ad hoc teſtatur regula B. Per primam ſpeciem regulæ C. quæritur, voluntas quid eſt? Et eſt reſpondendum, quod eſt ens cui competit velle & nolle, vt per ſecundam ſpeciem regulæ E. poſſet eſſe in quiete. Per ſecundam ſpeciem quæritur, voluntas quid habet in ſe naturale? Et reſpondendum eſt, quod habet amantem, amatum & amare conſtitutos ex ſua relatione: & hoc ſubſtantialiter, cum quibus ſe habituat de bono habitu, aut de malo: & de magno, aut de paruo: & hoc moraliter, & per regulam B. probatum eſt. Per tertiam ſpeciem quæritur, voluntas quid eſt in alio? Et reſpondendum eſt, quod eſt in ſubiecto in quo eſt potentia habituata de virtutibus, aut de vitiis per ſuum velle, aut nolle. Per quartam ſpeciem quæritur, quid habet in alio? Ad quod reſpondendum eſt, quod habet actiones & paſſiones obiectando. Per primam ſpeciem regulæ D.

læ D. quæritur, voluntas de quo eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt de ſeipſa: alioquin ſi eſſet de aliquo principio ſibi præiacente, iam non eſſet primitiua ad volendum & nolendum. & etiam eſſet nuda de ſecunda ſpecie C. quod eſt impoſſibile. Per ſecundam ſpeciem quæritur, voluntas de quo eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt de ſuis conſubſtantialibus relatiuis per ſecundam ſpeciem C. deſignatis: alioquin non haberet per ſe exiſtentiam, eo quod eſſet accidens. Per tertiam ſpeciem quæritur, voluntas cuius eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt hominis: cum ipſe moueat ipſam libere ad actum ſuum, ſcilicet ad velle aut nolle. Per primam ſpeciem regulæ E. quæritur, voluntas quare eſt? Et reſpondendum eſt eo quod de ſuis correlatiuis naturalibus conſtituta eſt. Moraliter autem eſt, quod in ſubiecti in quo eſt, de ſuo habitu habituata eſt: ſicut cappatus de ſua cappa habituatus eſt. Per ſecundam ſpeciem quæritur, voluntas quare eſt? Reſpondendum eſt, vt entia ſint amabilia ſiue amata: abſq; enim ipſa non poſſent eſſe oblectata quo ad genus voluntatis. Et ſic quies eſſet vacuata de bonitate, magnitudine, quod eſt impoſſibile: & hoc per regulam B. patet. Per primam ſpeciem regulæ F. quæritur, voluntas quanta eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt tanta quanta eſt ſua eſſentia ab omnibus aliis differens. Per ſecundam ſpeciem quæritur, quanta eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt tanta quanta eſt ex ſuis eſſentialibus relatiuis, ex quibus eſt per ſecundam ſpeciem regulæ C. D. E. deſignatis, & hoc per regulam B. probatum eſt Per primam ſpeciem regulæ G. quæritur, voluntas qualis eſt proprie? Et reſpondendum eſt, quod eſt propria paſſio ſubſtãtialis in ſubiecto in quo eſt: ſicut homo qui non poteſt eſſe abſque voluntate ſua. Per ſecundam ſpeciem quæritur, voluntas qualis eſt appropriate? Et reſpondendum eſt, quod eſt bona per habitum bonum: aut mala per habitum malum, cum quo voluntas ſe induit ad velle bene aut male. Et hoc per regulã B patet. Per omnes ſpecies regulæ H. quæritur, voluntas quando eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt tunc ſubiectiue & obiectiue, quando ipſa deducta eſt per omnes ſpecies C.D.K. Iſtud autem non oportet declarari: nam

ſatis eſt manifeſtum intellectui bene ſpeculanti & habituato de arte iſta. Et hoc per regulam B. E. F. G. probatum eſt. Per omnes ſpecies regulæ I. quæritur, voluntas vbi eſt? Et reſpondendum eſt per omnes ipſius regulæ ſpecies, quod eſt in ſubiecto in quo eſt ſubiectiue & obiectiue. Et hoc ſatis clare patet bene intuenti regulas E. F. G. H. Per omnes ſpecies regulæ modalitatis quæritur, quomodo voluntas eſt ſubiectiue & obiectiue? Et reſpondendum eſt, quod eſt per illum modum per quem diſcurſa eſt per omnes alias regulas & ſpecies earum clare viſum eſt: hoc autem narrare valde prolixum eſſet; idcirco dimittimus artiſtæ huius artis. Per omnes ſpecies inſtrumentalitatis quæritur, voluntas cum quo eſt? Et hanc reſponſionem dimittimus lectori huius artis: quam reſpõſionem poteſt habere per capitulum ſapientiæ in vltimo paragrapho. Sed hic quæritur, voluntas cum quo obiectat obiectum? Et reſpondendum eſt, quod cum ſua libertate, quæ quidem eſt ſibi habitus innatus. Adhuc obiectat cum ſuis relatiuis: eo quod volens coniunctus cum ſenſitiuo & imaginatiuo extrahit & deducit ſpecies peregrinas de ſenſibilibus & imaginabilibus, & in ſuo proprio volibili ipſas imprimit, & ipſis impreſſis generantur & oriuntur volibiles per concupiſcentiam, & odibiles per iram: & hoc eſt in intrinſeco velle à quo oritur velle aut nolle peregrinum per accidens. Et in iſto paſſu apparet, quod nolle non eſt de eſſentia voluntatis, ex eo quia cum iraſcibilitate cauſatum eſt. Quæ quidem iraſcibilitas eſt oppoſitum volibilitati: Et in iſto paſſu intellectus eſt valde altus.

DE VIRTVTE PER REGVLAS deducta.

De virtute per regulas deducta.

QVæritur, vtrum virtus ſit habitus communis principiorum, vt ipſa principia habeant actus virtuoſos? Et reſpondendum eſt quod ſic: vt patet per ſecundam ſpeciem regulæ E. quæ quidem non poſſet eſſe ſubiectum quietis principio, niſi virtus eſſet habitus principiorum communis. Et hoc per regulam B. probabile eſt. Per primam ſpeciem regulæ C. quæritur, virtus quid eſt? Et reſpon-

respondendum est, quod est habitus cum quo principia habent habitus virtuosos: & hoc per regulam B. significatum est. Per secundam speciem quæritur, voluntas quid habet in se coessentialiter? Et respondendum est, quod habet sua correlatiua ex quibus est & cum quibus est fons ad causandum actus virtuosos. Per tertiam speciem quæritur, virtus quid est in alio? Et respondendum est, quod est habitus in subiecto, vt subiectum habeat actum virtuosum, sicut ignis qui est in caliditate, vt habeat actum calefaciendi. Per quartã speciem quæritur, virtus quid habet in alio? Et respõdendum est, quod habet actũ in subiecto de virtute accidentali habituato. Per primã speciem regulæ D. quæritur, virtus de quo est? Dicendum est, quod est de seipsa, alioquin non esset principium generale, quod est impossibile. Per secundam speciem quęritur, virtus de quo est? Respondendum est, quod virtus substantialis est ex suis correlatiuis substantialibus per secundam speciem C. significatis: aliter enim non posset habere fundamentum per se existendi, neque etiam naturam, quod est impossibile. Per tertiam speciem quæritur, virtus cuius est? Et respondendum est, quod virtus existens habitus, est virtutis substantialis, quæ est substantia: Et hoc per regulam B. probatum est. Per primam speciem regulæ E. quæritur, virtus quare est? Et est respondendum, quod est ex eo quia ex suis relatiuis substantialibus est constituta. Virtus autem accidentalis est ens accidentale, quia per virtutem substantialem causatum est. Adhuc per secundam speciem quæritur, virtus quare est? Respondendum est, vt alia principia cum ipso fine quiescere possint virtuose: Et hoc per regulam B. manifestum est. Per primam speciem regulæ F. quæritur, quanta est virtus? Et respondendum est, quod virtus naturalis est tanta quanta est sua extensitas per totum vniuersum. Adhuc per secundam speciem quęritur, virtus quanta est? Et respondendum est, quod est tanta quanta sunt sua correlatiua diuersimode existentia in subiectis differentibus specie. Et istud per regulam B. significatum est, & etiam per primam speciem regulæ D. & per secundam speciem C. Per primam speciem regulæ G. quæritur, virtus qua-

lis est? Et respondendum est, quod virtus est propria passio in subiecto. Per secundam speciem quæritur, virtus qualis est? Et respondendum est, quod virtus accidentalis est ens appropriatum cum quo subiectum est habituatum. Sic iustus de iusticia, & virtus visiua de abstractione specierum coloris, & tactus de speciebus caloris frigiditatis & huiusmodi: & sic de potentiis superioribus suo modo, & hoc per regulam B. significatum est, & per primam speciem D. & per secundam. Per omnes species regulæ H. quæritur, virtus quando est? Et respondendum est, quod est tunc quando in suis speciebus substentata & discursa est; Et hoc dimittitur generali artistæ huius artis Per omnes species regulæ I. quæritur, virtus vbi est? Et est dicendum, quod est in omnibus suis speciebus, & est per totum vniuersum, & in verbis, & in herbis, & in lapidibus, & omnibus subiectis de ipsa habituatis, & in omnibus actibus per virtutes causatis. Sed virtus maxime consistit in causa prima, quæ cum ipsa conuertitur. Per regulam modalem per K. designata quæritur, virtus quomodo est? Et est dicendum, quod est per modum quem habet virtus substantialis habituando se de virtute accidentali, cum qua transit ad habendum actus peregrinos influendo suas similitudines subiectiue, obiectiue, refluendo similitudines obiectorum, & suam propriam passionem in qua ipsas similitudines imprimit & catherizat, vt sint virtuosæ. Et in isto passu intellectus est valde altus, oneratus & etiam fatigatus, vt per regulam B. manifestũ est. Per regulam instrumentalitatis quęritur, virtus cum quo est? Et est respondendum, quod est cum suis correlatiuis, & vna virtus est cum alia: sicut patet in linea recta constituta de virtute elementatiua, vegetatiua, sensitiua, imaginatiua & intellectiua: in qua linea vna virtus attrahit species cum alia, vt sit participiatiua cum alia. Et hoc per regulam I. & per secundam speciem regulæ E. & per regulam B. probatum est.

DE VERITATE PER REGVlas deducta,

QVæritur: vtrum veritas creata conuertatur cum sua veritate? Respondendum est, quod non: quod si sic, nimis esset similis veritati Dei, quæ quidem cum sua vnitate conuertitur. Et vlterius conuerteretur cum bonitate, magnitudine, duratione, &c. ratione cuius extenderet se extra tempus & locum, quod est impossibile, & hoc per regulam B. patet Per primam speciem regulæ C. quęritur, quid est veritas? Et respondendum est, quod est ens incorruptibile. Nam si esset corruptibile, implicaretur contradictio, videlicet quod esset & non esset, quæ contradictio est impossibilis. Per secundam speciem quæritur, veritas quid habet in se essentialiter & naturaliter? Et respondendum est, quod habet sua correlatiua, sine quibus esse non potest, in quibus & cum quibus omnia sunt verificabilia, & extra suā essentiam nullum ens potest essę verum, vt per primam speciem D. visum est. Amplius per tertiam speciem quæritur, veritas quid habet in alio? Et respondendum est, quod habet habitum cum quo verificat est subiectum in quo est. Per primam speciem regulæ D. quęritur, veritas de quo est? Et respondendum est, quod est de seipsa, vt falsitas quæ est suum contrarium, nō sit ei præiacens, & vt in sua essentia quiescere posset; & hoc per secundam speciem regulæ C. visum est. Per secundam speciem quæritur, de quibus est? Et est dicendum, quod est de suis correlatiuis: alioquin non esset fundamentum sui habitus, cum quo transit ad verificandum alia principia, Per tertiam speciem quæritur, veritas existens habitus cuius est? Et respondendum est, quod est sui fundamenti substantialis, in quo substentata est, & hoc per regulam B. patet. Per primam speciem regulæ B. quæritur, veritas quare est? Ad quod respondendum est, ex eo quod est ex suis correlatiuis substantialibus. Per secundam speciem quæritur, veritas quare est? Et respondendum est, vt alia principia per ipsam veritatem sint verificabilia. Per primam speciem regulæ F. quæritur, veritas quanta est? Et respondendum est, quod est tanta, quātà alia principia per ipsam veritatem sunt verificata. Per secundam speciem quæritur, veritas quanta est? Ad quod respondendum est, quod est tanta quantum de suo pro-

De Veritate per regulas deducta.

prio habitu est habituata, cum quo causat actus peregrinos. Et hoc per regulam B. patefactum est. Per primam speciem regulæ G. quæritur, veritas qualis est? Et respondendum est, quod veritas propria est proprius habitus subiecti in quo est cum quo verificat alia principia. Amplius per secundam speciesn quæritur, veritas qualis est? Et respondendum est, quod est habitus appropriatus, cum quo intellectus vere intelligit & attingit ipsa principia realiá, quæ quidem sunt vere intelligibilia, recolibilia & amabilia, & vere sunt, & sic de sensibilibus & imaginabilibus, & sic de moralibus: & ad hoc regula B. testatur. Per omnes species regulæ H. quæritur, veritas quando est? Et respondendum est, quod est tunc quando tempus est in ipsis speciebus substentatum & discursum: cuius ratio est. Nam sine ipsa veritate tempus quidem & species eius vere nequaquam esse possent. Per omnes species regulæ I. quæritur, veritas vbi est? Et respondendum est, quod est extra falsitatem, & est per omnes species ipsius I. quę quidem species absque veritate minime esse possent. Vlterius est in omnibus elementatis, vegetatis, sensatis & imaginatis: Et in omnibus quæ per animam sunt obiectata, & sic de angelo. In Deo quidem est infinita & æterna veritas per existere & agere: & hoc per regulam B. manifestum est. Per omnes species moderitatis quæritur: veritas quomodo est? & respondendum est, quod est per illum modum quem habet differentia, concordantia & alia principia: quoniam differentia ponit in creatis, quod veritas sit vnum principium, bonitas aliud, magnitudo aliud, & sic de cæteris, & quod in essentia veritas vnus sit verificans, alius verificatus, & alius verificare. Et quod vna sit veritas substantialis & alia habitualis: proprietas autem ponit quod veritas substantialis habeat proprium habitum, videlicet veritatem accidentalem, cum qua ponit alia essentia in vero. Et ad hoc est coadiuuatiua concordantia, vt veritas multiplicet suas similitudines: & hoc per regulam B. visum est. Per omnes species instrumentalitatis quæritur: veritas cum quo est? Et respondendum est, quod est cum suis correlatiuis, Et veritas quæ est habitus, est cum suo fundamento quod est veritas

tas substanrialis. Et veritas quæ est moralis, est cum bonitare & virtute. Nam cum malicia & vitiis esse non potest, cum sint habitus priuatiui, cum quibus falsitas est, in qua falsitate nulla similitudo veritatis existere potest: quod si sic: iam esser composita ex conrrariis, & implicaret contradictionem quod est impossibile.

DE GLORIA PER REGV- las deducta.

Deductio gloriæ per regulas.

PEr regulam B. quæritur: vtrum gloria sit principium generale & reale? Et respondendum est quod sic: quia si non, vniuersum esset euacuarum in secunda specie regulæ E. & omnia principia essent sine delectarione & quiete; quod est impossibile. Per primam speciem regulæ C. quæritur, gloria quid est? Et respōdendum est, quod est essenria vltra quam nulla delectatio esse potest. Per secundam speciem quæritur: gloria quid habet in se coessentialiter & naturaliter? Et respondendum est, quod habet sua correlatiua scilicet glotiantem, gloriabilem & gloriari: cum quibus & in quibus omnia sunr gloriabilia atque delectabilia, & hoc per primam speciem D. significarum est. Per tertiam speciem quæritur: gloria quid est in alio? Ad quod respondendum est, quod gloria existens habitus, est instrumentaliter in gloria substantiali: cum qua gloria substantialis ponit alia principia in appetiru delectationis & quietis. Per quartam speciem quæritur: gloria quid habet in alio? Et respondendum est, quod habet in subiecto in quo est, actiones & passiones, & delectando & quierando. Et in isto passu apparet, per quem modum se delectat in agendo forma, & in patiendo materia. Et hoc paret per masculum & fœmellam, & per secundam speciem regulæ C. Per primam speciem regulæ D. quærirur: gloria de quo est? & respondendum est, quod est de seipsa, vt sit principium primitiuum, in quo sint delectabilia, alioquin appetitus & delectario essent extra essentiam gloriæ; quod est impossibile. Et hoc per regulam B. manifestum est. Adhuc per secundam speciem quæritur: gloria de quo est? Et est respondendum, quod est de suis correlatiuis, alioquin gloria existēs

habitus non haberet in quo esset substentata. Adhuc per tertiam speciem quæritur? gloria cuius est? respondendũ est, quod gloria existens, habitus est gloriæ existentis substantialiter. Per primam speciem regulæ E. quæritur: gloria quare est? Respondendum est, quod gloria de suis correlatiuis constituta. Adhuc per secundam speciem quæritur: gloria quare est? Respondendum est, quod gloria existens habitus cum gloria substantiali ponit alia principia in delectatione & quiete. Per primam speciem regulæ F. quæritur: gloria quanta est? Et respondendum est, quod tanta est, quanta est in suo esse, sicut abstractum in suo concreto. Amplius per secundam speciem quæritur, gloria quanta est? Et respondetur, quod est tanta quãta sunt sua correlatiua & suus habitus cum quo multiplicat species quietatas, sicut intellectus cum suo habitu ponit species intellectas. Et in isto passu apparet, quomodo vnum principium se adiuuat cum alio ad multiplicandum species. Per primam speciem regulæ G. quæritur: gloria qualis ést propriè? Et respondendum est, quod propriè gloria est propria passio subiecti in quo est. Et adhuc per secundam speciem quæritur: gloria qualis est? Ad quod dicendum est, quod gloria appropriata est talis, qualis de ipsa principia sunt habituata & quietata Per omnes species H. quæritur: gloria quando est? Et respondendum est, quod est tunc quãdo tempus est discursum per omnes species H. de vno nunc in aliud successiue: sicut glorians qui in vno nunc se delectat in vna specie, & in alio nunc in alia: & hoc in suo intrinseco gloriabili, in multiplicando gloriari peregrinum, cum quo ponit suum gloriari innatum in practica: & hoc per omnes species H. probabile est. Per omnes species regulæ I. quæritur, gloria vbi est? Ad quod respondendum est, quod est in suis correlatiuis & in seipsa, primitiua enim est: & est in suo habitu ex quo habituata est: & in modo, quod modalis est: & est in instrumentalitate, cum sit instrumentum: & est in bonitate, quod bona est: & in magnitudine, nam mágna est: & est in omnibus subiectis cum quibus appetitur, & quies ést. Et hoc per regulam B. probatum est. Per regulam modalitatis quæritur, gloria quomo-

quomodo est? Et respondendum est, quod est per illum modum per quem sua correlatiua sunt, vno existente in alio: & per quem glorians in suo gloriabili intrinseco bene & magne, &c. ponit alia principia in quiete delectando & dando eis suas similitudines. Et hoc per secundam speciem regulæ C. significatum est. Per regulam instrumentalitatis quæritur, gloria cum quo est? Et respondendum est, quod est cum correlatiuis & gloria quæ est substantialis, est cum suo habitu cum quo habituat alia principia: est cum bonitate innata, eo quod naturaliter bona est: & in bonitate morali, quomodo bonus se delectat in agendo bonum cum iusticia & prudentia, &c.

DE DIFFERENTIA PER REGVLAS deducta.

De differentia per regulas deducta.

VTrum differentia sit principium generale & reale? Et dicimus quod sic: vt per regulam B. patet: quod si non, mundus non esset de suis partibus naturaliter quę sunt primitiue naturaliter per differentiam, & concordantes per concordantiam: & contrariantes per primitiuam contrarietatem: quæ non possent esse sine primitiua differentia, sine qua mundus esset euacuatus primitiuis concordantiis & contrarietatibus: & etiam in secunda specie regulæ E. & appetitu naturali & quiete; & omnia quidem vellent esse idem numero, & sic mundus non esset hoc quod est. Concluditur ergo; de quæstione affirmatiua est tenenda. Per primam speciem regulæ C. quæritur: differentia quid est? Respondendum est, quod est causa plurium entium per actum suum scilicet differre. Et hoc per regulam B. probatum est, & per scalam differentiæ positam in secunda figura siue in tertia de camera B. C. vsque ad cameram B. K. in quibus differentia est discursa & diffusa causando plura. Per secundam speciē quæritur, quid habet in se naturaliter & essentialiter? Et respondendum est, quod habet sua correlatiua scil. differentem, differentiatum & differentiare, sine quibus non potest esse, cum quibus continet in se omnes suas species differentes inter se. Adhuc per tertiam speciem quæritur, quid habet differentia in alio? Et dicendum est,

quod est ens habens in suo essentiali differentiabili differentias peregrinas, cum quibus causat pluralitatem de ipsa differentia habituatam. Adhuc per quartam speciē quæritur, differentia quid habet in alio? Et dicendum est, quod habet pluralitatem, sic de ipsa habituatam, sicut carbones de caliditate sunt habituati, & hoc per regulam B. monstratum est. Per primam speciem D. quæritur, de quo est differentia primitiuæ? Et est respōdendum, quod est de seipsa: quod si non omnia appeterent esse vnum & idem numero; quod est impossibile. Nam ego non appeto te esse, neq; lapidem, &c neq; econuerso. Amplius per secundam speciem quæritur, differentia de quibus est? Et est respondendum, quod est de differente, differentiabili, & differentiare: qui quidem sunt eius consubstantiales, cum quibus facit differre omnia cum suo proprio habitu, quæ sine ipsa non essent per se existentia, neque haberent fundamentum, neque possent differre substantia & accidens. Per tertiam speciem quæritur, differentia cuius est? Et dicimus, quod differentia existens habitus est differentiæ substantialis; & omnia per regulam B. sunt probabilia. Per primam speciem regulæ E. quæritur, differentia quare est formaliter? Et respondendum, quod ex eo quia est de suis coessentialibus relatiuis. Adhuc per secundam speciem quæritur, differentia quare est finaliter? Et est respondendum, vt sint plura quæ sine ipsa esse non possunt. Et priuato mundo differentia prædicta, ipse quidem esset euacuatus & annullatus, eo quia non esset neque finem haberet. Per primam speciem F. quæritur, differentia quanta est? Et est dicendum, quod sunt duæ differentiæ generalissimæ: quarum vna substantialis est causans differentias substantiales differentes substantialiter, eo quod differentia se diffundit in ipsis ratione mixtionis. Est & alia differentia habitualis, cum qua differentia substantialis facit differre principia adinuicem. Adhuc per secundam speciem quanta est differentia? Ad quod est dicendum, quod est tanta quantum quantitas se extendit in suis correlatiuis: sicut enim differentia habituat quantitatem continendo in suo genere, sic quantitas mensurat differentiam, continendo ipsam in suo genere,

genere. Et hoc per regulam B. videri potest. Per primam speciem regulæ G. quæritur: differentia qualis est? & respondendum est, quod differentia propria est pars mundi sine qua esse non potest. Amplius per secundam speciem quæritur: differentia qualis est appropriatè? Et dicimus, quod est passio mundi appropriata cum qua differentia substantialis habituat alia principia, quæ non sunt de suo genere, & per regulam B. manifestũ est. Per omnes species regulæ H. quæritur: differentia quando est? & est dicendum, quod differentia fuit tunc, quando mundus fuit creatus & inceptus, eo quod primitiua est. Nam sicut mundus fuit creatus cum partibus suis, scilicet tempore & loco & motu, &c. Sic fuit cum sua differentia creatus, vt iam dictum est. Vlterius differentia nunc est, & erit in alio, nunc in æterno, sine quibus ipsa esse non potest. Et hæc sufficiant de differentia quantum ad tempus; quod per regulam B. patet, & per omnes species regulæ H. Per omnes species regulæ I. quæritur: differentia vbi est? & est dicendum, quod in omnibus istis speciebus, & hoc clarum est per se. Vlterius differentia est in loco: eo quod locus differt à quantitate, tempore, &c. Et differentia est in loco: eo quod differentia sine ipso non posset esse propria passio mundi. Per regulam modalitatis quæritur: differentia quomodo est? & respondendum est, quod est per illum modum, quem habet in suis correlatiuis, & etiã per illum modum quem habet in habituando de seipsa alia principia. Nam sicut homo habet modum scribendi mouendo manum, & cum manu mouendo pennam, & cum penna mouendo incaustum, & cum motu incausti mouendo & figurando literas. Sic differẽtia habet modũ per modum, differentiando vnum ab alio substantialiter. Et hoc per omnes species regularum demonstrabile est. Per regulam instrumentalitatis quæritur: differentia cũ quo est? & est respondendum, quod est cum suis relatiuis cum suo habitu, cum quo habituat alia principia diuersificando, & etiam cum bonitate, magnitudine, &c. & cum motu, quantitate & qualitate, &c. & sine istis principiis differentia esse non potest, & cum ipsa differentia principia sunt hoc quod sunt: quoniã priuata differentia principia quidem non essent hoc quod sunt.

DE CONCORDANTIA PER REgulas deducta.

Deductio concordantiæ per regulas.

PEr regulam B.quæritur: vtrum concordantia sit substantialis? Et respondendum est quod sic: vt substantia ex partibus suis substantialibus esse possit tota composita, ipsa existente vna sub ratione vnitatis, & existente multiplici sub ratione pluralitatis, & hoc ratione concordantiæ substantialis. Nam si concordantia non esset substantialis siue substãtia, tota quidem essentia formæ, & tota essentia materiæ non essent concordantes ad constituendum tertiũ substantiale, & sic ipsum tertium substantiale esset euacuatio totius mixtionis & compositionis, quod est impossibile. Concluditur ergo quod concordantia est pars substantialis in subiecto in quo est, & hoc per regulam B patet. Per primam speciem regulæ C. quæritur: concordantia quid est? Et respondendum est, quod est illa essentia cui proprie competit concordare, & extra quam essentiam nullum ens est concordatum siue concordabile. Adhuc per secundam speciem quæritur: quid habet essentialiter & naturaliter in se? Et est dicendum, quod habet sua correlatiua, scilicet concordantem, concordatum & concordare. Adhuc per tertiam speciem quæritur: quid est in alio? Et respondendum est, quod est in contrarietate concordans: sicut ignis in aqua calefaciens, cum sit suum contrarium; & est in differentia distincta: & est in suis correlatiuis simpliciter sustentata: & etiam in contrarietate: & in regula D. materialiter, & in regula E. formaliter: Et in regula F. quantitatiue: & in regula G. qualitatiue: & in regula H. temporaliter: & in regula I. localiter: & in regula K. modaliter & instrumentaliter. Et per quartam speciem quæritur: quid habet in alio? Et respondendum est, quod habet in suis correlatiuis existentiã, & agentiam & naturam, & in regula D. materialiter, & sic de aliis suo modo, vt supra dictum est in tertia specie, & hoc per regulam B. demonstrabile est. Per primam speciem regulæ D. quæritur: concordantia de quo est? Et est respondendum, quod est de seipsa, eo quod primitiua est, alioquin esset de aliquo ente sibi præiacente, quod non esset de suo genere & natura,

tura, quod eſt impoſſibile. Amplius per ſecundam ſpeciem quæritur: concordantia de quibus eſt? & eſt dicendum, quod eſt de ſuis correlatiuis, vt ex ipſis ſubſtantialiter exiſtere poſſit. Et per tertiam ſpeciem quæritur: concordantia cuius eſt? & eſt reſpondendum, quod concordantia exiſtens habitus eſt concordantiæ ſubſtantialis, ſicut cappa cappati & huiuſmodi; & hoc per regulam B. demonſtrabile eſt. Per primam ſpeciem regulæ E. quæritur: concordantia quare eſt formaliter? & eſt dicendũ, quod eſt per ſua correlatiua: & in iſto paſſu enucleatur, quod ſubſtantia eſt propter quid ſubſtantialiter. Item quæritur: quare eſt concordantia? & dicendum eſt, quod concordantia quæ eſt habitus, eſt eo quod concordantia ſubſtantialis habituat ſe de habitu ipſo, ſicut cappatus de cappa: & in iſto paſſu cognoſcit intellectus propter quid, quid eſt, & quod quid eſt; & de hoc ſcientiam facit. Amplius per ſecundam ſpeciem quæritur: concordantia quare eſt finaliter? & reſpondendum eſt, vt alia principia in ipſa concordantia quieſcere poſſent, & hoc per regulam B oſtenſum eſt. Per primam ſpeciem regulæ F. quæritur: concordantia quanta eſt? & eſt dicendum, quod eſt quanta duobus modis. Primo modo eſt tanta quanta eſt ſua ſubſtantia. Secundo autem modo eſt tanta quantus eſt ſuus habitus: ſicut cappatus, qui eſt tantus quanta ſua ſubſtantia eſt. Iterum eſt tantus quantus cappatus eſt. Vlterius per ſecundam ſpeciem quæritur, quanta eſt diſcretè? & reſpondendum eſt, quod eſt tanta quanta ſunt ſua correlatiua, & hoc per regulã B. manifeſtum eſt. Per primam ſpeciem regulæ G quæritur: concordantia qualis eſt? & dicendum eſt, quod eſt talis qualis eſt propria paſſio ſubiecti in quo eſt. Et in iſto paſſu cognoſcit intellectus magnum & neceſſarium ligamen exiſtens inter ſubiectum & prædicatum. Amplius per ſecundam ſpeciem quæritur, qualis eſt appropriatè? Et eſt dicendum, quod eſt talis qualis eſt per ſuam bonitatem, magnitudinem, &c. Et hoc per ſe clarum & manifeſtum eſt. Per omnes ſpecies regulæ H. quæritur: concordantia quando eſt? & eſt reſpondendum, quod eſt tunc, quando diſcurſa eſt per omnes ſpecies regulæ H. & ſic concordantia eſt in

ipſo tempore: ſicut tempus eſt in ipſa concordantia ſubſtentatum & diſcurſum concordando. Et hoc per ſe patet artiſtæ huius artis bene intuenti. Per omnes ſpecies regulæ I. quæritur: concordantia vbi eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt in omnibus ſpeciebus I. & eſt ibi vbi diſfinibilis eſt, & eſt in ſuis correlatiuis: & eſt ibi vbi contradicit contrarietati, & eſt ibi vbi ſuum actum habet. Adhuc eſt ibi, vbi primitiua eſt, & eſt ibi vbi conſtituta eſt. Amplius eſt ibi, vbi eſt ſubiectiua modalis & inſtrumentalis. Per regulam modalitatis quæritur, concordantia per quem modum eſt? & eſt dicendum, quod eſt per illũ modum per quem diſcurſa eſt in ſubiectis, in quibus eſt, videlicet in omnibus ſpeciebus: ſicut criſtallus poſitus ſupra ſubiectũ viride, recipit inde colorẽ viridem: & ſupra rubeum, colorem rubeum: ſic concordantia poſita in bonitate recipit vnum modum, & in magnitudine alium modũ, &c. Et ſimiliter dici poteſt de ſpeciebus regularũ; & hoc per ſe planum eſt. Per regulam inſtrumentalitatis quæritur: concordantia cum quo eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt cum ſuis correlatiuis ex quibus eſt, & eſt cũ omnibus ſpeciebus regularum: & eſt cum bonitate bona, & cum magnitudine magna, &c. Et hoc oſtenſibile eſt. Dictum eſt de concordantia, & ſecundum hoc quod de ipſa dictum eſt, homo cum concordantia contradicere poteſt contrarietati, quæ vitium eſt: & hæc regula eſt valde generalis & moralis contra peccata.

DE CONTRARIETATE PER REgulas deducta.

Deductio contrarietatis per regulas.

QVæritur per regulã B. Vtrum contrarietas ſit principium ſubſtantiale? Et reſpondendum eſt quod non: ſed potius accidentale; vt in principio capituli concordantiæ dictum eſt: nam ſi eſſet ſubſtantiale, impediret concordantiam, quod non eſſet prima in coniunctione formæ & materiæ ipſius ſubſtantiæ; & in ſecunda ſpecie E. nullum principium quieſcere poſſet, quod eſt impoſſibile, vt per ſecundam ſpeciem regulæ B. patet. Per primam ſpeciem regulæ C. quæritur: contrarietas quid eſt? Ad quod reſpondendum eſt, quod eſt illa eſſentia, extra quam nullum ens contrariare poteſt. Per ſecundam

ſpeciem

ſpeciem quæritur: contrarietas quid habet in ſe eſſentiale? & reſpondendum eſt, quod habet ſua correlatiua accidentalia, ſcilicet contrariantem, contrariare & contrariabile, ſine quibus eſſe non poteſt: ſicut habitus, qui diuerſimode conſiſtit in ſuis ſubiectis. Per tertiam ſpeciem quæritur: contrarietas quid eſt in alio? & eſt dicendum, quod eſt in concordantia contrarians, impediendo ei concordare cum contrariare: ſicut concordantia in contrarietate eſt concordans impediendo contrarietati ſuum contrariare. Per quartam ſpeciem quæritur: quid habet in alio? & eſt reſpondendum, quod habet naturam corruptionis, ſicut concordantia habet naturam generationis. Et hoc per regulam B. patet. Per primam ſpeciem regulæ D. quæritur: contrarietas de quo eſt? & eſt dicendum, quod eſt de ſeipſa: eo quod primitiua eſt, niſi enim primitiua eſſet, eſſet quidem deriuatiua de concordantia ſibi placente, quod eſt impoſſibile. Per ſecundam ſpeciē quæritur: cōtrarietas de quibus eſt? & eſt reſpondendū, quod eſt de obiectione & obuiatione qualitatum: ſicut ſunt caliditas, frigiditas, ſiccitas & humiditas, leuitas & ponderoſitas, luciditas & tenebroſitas, ſanitas & infirmitas, mors & vita, iuſticia & iniuria, affirmatio & negatio, generatio & corruptio, & huiuſmodi. Per tertiam ſpeciem quæritur, cuius eſt contrarietas? & eſt reſpondendum, quod eſt ſubiecti in quo eſt: Et hoc per regulam B. manifeſtum eſt. Per primam ſpeciem regulæ E. quæritur: contrarietas quare eſt? & dicendum eſt, quod eſt ex eo, quod ſubiectum de ipſa habituatum eſt, ſicut caliditas eſt, quod ſubiectum calidum eſt, & ſic de ipſa habituatum eſt, & ſurditas eſt, quod homo aliquis ſurdus eſt, & iniuria eſt, quod iniurioſus aliquis eſt, & huiuſmodi. Per primā ſpeciem regulæ F. quæritur: contrarietas quāta eſt? & dicimus, quod eſt tanta, quantū ſubiectum de ipſa habituatū eſt. Amplius per ſecundam ſpeciē quæritur, cōtrarietas quanta eſt? & eſt dicendū, quod eſt tanta, quāta ſubiecta ex ipſa habituata ſunt diſcretiue: ſicut igniens, ignitū & ignire ſunt de ipſa habituata: & hoc per regulam B. vidēdum eſt. Per primā ſpeciem regulæ G. quęritur: cōtrarietas qualis eſt? Et reſpondendū eſt, ꝙ eſt ꝓpria paſſio ſubiecti: ſicut cōtrarietas mūdi q̄ innata eſt.

Per ſecundam ſpeciem quæritur: contrarietas qualis eſt appropriatè? Dicendum eſt, quod eſt appropriata paſſio in ſubiecto in quo eſt: ſicut peccator qui de peccato ſe habituat contra virtutem: & ſic ſurditas, & triſticia & huiuſmodi: & hoc per regulam B. manifeſtum eſt. Per omnes ſpecies regulæ H. quæritur: contrarietas quando eſt? & eſt dicendum, quod eſt tunc, quando ſubiectum de ipſa habituatum eſt: Amplius eſt tunc, quando eius ſubiectum eſt practicum modaliter & inſtrumentaliter, & hoc per ſe viſum eſt. Per omnes ſpecies regulæ I. quæritur, contrarietas vbi eſt? & eſt dicendum, quod eſt in ſpeciebus vbi habet actum ſuum, ſicut in elementato in generatione & corruptione, & eſt inter velle & nolle, & eſt inter bonum & malũ, & eſt in omnibus habitibus priuatiuis, & hoc per ſe patet. Per regulam modalẽ quæritur: contrarietas quomodo eſt? Et eſt reſpondendum, quod cõtrarietas habet modum imponendo vnum cõtrarium in alio, vt de ſubiecto in quo eſt, expellat concordantiam, & habeat modum priuatiuum priuando cõcordare cum contrariare, & habet modum impediendi in fine, & habet modum multiplicandi perſeuerando, & huiuſmodi, & hoc per ſe eſt probabile. Per regulam inſtrumentalitatis quæritur: contrarietas cum quo eſt? Et eſt dicendum quod eſt cum contrarietatibus mixtis in ſubiecto in quo ſunt, & eſt cũ habitibus priuatiuis. Nam ſicut concordantia eſt cauſa eſſendi cum ſuis correlatiuis ſubſtantialibus, ſic contrarietas eſt cauſa non eſſendi cum ſuis correlatiuis accidentalibus: & ſicut concordantia cum generatione producit eſſe; ſic & contrarietas cum deuiatione finis cauſat non eſſe & huiuſmodi.

DE PRINCIPIO PER REGVLAS DEDVCTO.

Deductio principij per regulas.

PEr regulã B. quæritur: vtrum ſit principale ſubſtantiale? & reſpondendũ eſt, quod ſic: quod ſi nõ, ſubſtantia non eſſet de genere principii: ſed eſſet accidens principiatum; & ſic ſubſtantia non eſſet per ſe exiſtens: ſed per accidens, quod eſt contra ſpecies regulæ D. & E. & regulam B. ergo, &c. Per primam ſpeciem regulæ C. quæritur:

tur, quid est principium? & est dicendum quod est ens extra quod nullum ens potest principiare. Per secundam speciem quæritur: quid habet essentialiter in se? Et est respondendum, quod habet sua correlatiua substantialia, in quibus omnia principia peregrina sunt principialia. Adhuc per tertiam speciem quæritur: quid est in alio? Et respondendum est, quod principium quod est agens est in principiabili agens, & principiabile est in principiante patiens, & ambo sunt coniuncta in principiare. Et principium quod est habitus, est in principio substantiali habituato de ipso, & in principiabili est motus. Item per quartam speciem quæritur: quid habet in alio? Et respondendum est, quod principium existens formaliter habet actionem in materia, & materia ab ipso passionem, & ab agente mobilitatem, & in fine quietem, & hoc per regulam B. manifestum est. Per primam speciem regulæ D. quæritur: principium de quo est? Et est dicendum, quod est de seipso, vt possit esse primitiuum, aliàs ipsum non esset generale principium. Per secundam speciem quæritur, de quibus est? & est dicendum, quod est de efficiente forma, materia & fine. Principium vero accidentale, est de similitudine substantialiter, & inuicem componunt principium corporale per quantitatem, quantum: & per qualitatem, quale, & huiusmodi. Amplius per tertiam speciem quæritur: cuius est? Respondendum est, quod principium existens habitus est principii existentis substantialiter; sicut cappa cappati. Et omnia ista sunt necessaria, vt per regulam B. videndum est. Per primam speciem regulæ E. quæritur: principium quare est? & est dicendum quod dupliciter. Primo modo: ex eo est quod de principiãte, principiabili & principiare constitutum est. Secundo modo: est principium accidentale, quod de ipso principium substantiale habituatum est. Et in isto passu facit intellectus scientiam, & etiam cognoscit demonstrationes propter quid, & quod: à quo oriuntur. Adhuc per secundam speciem quæritur: quare est finaliter? Et dicendum est, vt alia principia sint subalternata sub ipso quod est generalissimum, & hoc de se planum est. Per primam speciem regulæ F. quæritur:

principium quantum eſt? Et eſt reſpondendũ, quod eſt tantum, quanta eſt ſua eſſentia, vt per medium extremitatum manifeſtum eſt. Adhuc per ſecundam ſpeciem quæritur: quantum eſt? & reſpondendum eſt, quod eſt tantum quãta ſunt ſua correlatiua, per differentiam differentia, & per concordantiam concordantia, & ſunt idẽ per eſſentiam, & hoc per regulam B. probatum eſt: & de hoc experientiã habemus de homine, in quo elementatiua eſt vnum principiũ, vegetatiua aliud, ſenſitiua aliud, imaginatiua aliud, & ratiocinatiua aliud, & omnes quinque ſub quinario numero ſunt vnus homo. Per primam ſpeciem regulæ G. quæritur: principium quale eſt? & eſt dicẽdum, quod principium proprium eſt generaliſſimũ, quod inueſtigamus: appropriatum autem eſt principium peregrinum acquiſitum & ſubalternatum, vt per ſecundam ſpeciem regulæ G. ſignificatum eſt. Per omnes ſpecies regulæ H. quæritur: principium quãdo eſt? & reſpondendum eſt, quod eſt tunc quãdo fuerunt ſua correlatiua, cum quibus generaliſſimum eſt; & fuit tunc quãdo principia ſubalternata fuerunt: ſicut quantitas, qualitas, &c. prædicamenta: & etiã eſt tunc, quando curſus eſt ſub quo ſunt mouens, mobile & mouere habituata: & ſunt tranſeuntes de vno nunc in aliud ſucceſſiuè per vnũ locũ: & de vno nunc in aliud, nunc per alium locum generando motũ cum curſu cõuerſum: & hoc planum eſt per omnes ſpecies regulæ H. Per omnes ſpecies regulæ I. quæritur, vbi eſt principium? Et reſpondendum eſt, quod eſt in ſuis correlatiuis ex eo quia in ipſis eſt; & eſt in omnibus principiis ſubalternatis: ſicut cauſa eſt in effectu ſuo: & eſt in motu, eo quod de ipſo habituatum eſt, & eſt in ſitu quod in ipſo aſſituatũ eſt: & hoc modaliter & inſtrumentaliter: & hoc per regulam B. probabile eſt. Per regulam modalitatis quæritur, principium quomodo eſt? & reſpõdendum eſt, quod eſt principiũ cauſale per modum correlatiuorum, ex quibus eſt: & principiũ habituale eſt per modum quẽ habet principium cauſale, in habituãdo alia principia peregrina cum quo habitu proprio, vt ſint principia, multiplicando in ipſis ſuas ſimilitudines; & hoc per ſe viſum eſt. Per omnes ſpecies regulæ inſtrumentalitatis

tatis quæritur, principium cum quo est? & respondendum est, quod est cum suis correlatiuis, ex quibus est: & est cum sua natura, sine qua esse non potest: & principia quæ sunt generalia, sunt cum principio generalissimo substantiali, in quo sunt assituata: & per secundam speciem regulæ C. manifestum est.

DE MEDIO PER REGVLAS DEDVCTO.

De medio per regulas deducto.

VTrum in substantia mundi sit dare vnum medium generalissimum? Et respondendum est quod sic: alioquin nō essent media subalternata: & sic mundus esset euacuatus de medio continuatiuo, mensuratiuo, & coniunctiuo: nec concordantia haberet esse: neque principium haberet subiectum per quod transiret ad finem in quo quiesceret: & sic non esset motus: & multa alia inconuenientia sequerentur, quod est impossibile, vt per regulam B. patet. Per primam speciem regulæ C. quæritur, quid est medium? Et est dicendum, quod est subiectū in quo principium & finis ad inuicem sibi obuiant, & se inuicem cōiungunt, vt principium in fine quiescere possit: & medium generalissimum est causa omnium mediorū corporalium. Per secundam speciem quæritur, medium quid habet in se essentialiter? Et est dicendum, quod habet sua correlatiua scil. coniungere, & extremitatem cum extremitate applicare & continuare, vt in angulo F. in secunda figura significatum est. Per tertiam speciem quæritur, medium quid est in alio? Et respōdendum est, quod est coniunctio in forma & materia, vt in igne ignire, & est in calore calefacere, & in planta vegetare, & in sensu sentire, & in imaginatiua imaginari, & ratiocinatiua ratiocinari, & in motu mouere, & in generatione generare, & huiusmodi. Per quartam speciē quæritur, quid habet in alio? Et respondendū est, quod habet habitum ex quo est habituatū: & cum quo actus secundarios causat, qui non sunt de suo genere, & hæc omnia per regulā C. manifesta sunt. Per primā speciem regulæ D. quęritur, mediū de quo est primitiue? & respōdendum est, quod de seipso est, vt sit principiū generale per se. Per secundam speciē quæritur, de quibus est? Et respondendum est, quod est de essentia formæ & materiæ in qua est: & est de motu & huiusmodi.

prio habitu est habituata, cum quo causat actus peregrinos. Et hoc per regulam B. patefactum est. Per primam speciem regulæ G quæritur, veritas qualis est? Et respondendum est, quod veritas propria est proprius habitus subiecti in quo est cum quo verificat alia principia. Amplius per secundam speciem quæritur, veritas qualis est? Et respondendum est, quod est habitus appropriatus, cum quo intellectus vere intelligit & attingit ipsa principia realia, quæ quidem sunt vere intelligibilia, recolibilia & amabilia, & vere sunt, & sic de sensibilibus & imaginabilibus, & sic de moralibus: & ad hoc regula B. testatur. Per omnes species regulæ H. quæritur, veritas quando est? Et respondendum est, quod est tunc quando tempus est in ipsis speciebus substentatum & discursum: cuius ratio est. Nam sine ipsa veritate tempus quidem & species eius vere nequaquam esse possent. Per omnes species regulæ I. quæritur, veritas vbi est? Et respondendum est, quod est extra falsitatem, & est per omnes species ipsius I. quę quidem species absque veritate minime esse possent. Vlterius est in omnibus elementatis, vegetatis, sensatis & imaginatis: Et in omnibus quæ per animam sunt obiectata, & sic de angelo. In Deo quidem est infinita & æterna veritas per existere & agere: & hoc per regulam B. manifestum est. Per omnes species moderitatis quæritur: veritas quomodo est? & respondendum est, quod est per illum modum quem habet differentia, concordantia & alia principia: quoniam differentia ponit in creatis, quod veritas sit vnum principium, bonitas aliud, magnitudo aliud, & sic de cæteris, & quod in essentia veritas vnus sit verificans, alius verificatus, & alius verificare. Et quod vna sit veritas substantialis & alia habitualis: proprietas autem ponit quod veritas substantialis habeat proprium habitum, videlicet veritatem accidentalem, cum qua ponit alia essentia in vero. Et ad hoc est coadiuuatiua concordantia, vt veritas multiplicet suas similitudines: & hoc per regulam B. visum est. Per omnes species instrumentalitatis quæritur: veritas cum quo est? Et respondendum est, quod est cum suis correlatiuis, Et veritas quæ est habitus, est cum suo fundamento quod est veritas

tas substantialis. Et veritas quæ est moralis, est cum bonitate & virtute. Nam cum malicia & vitiis esse non potest, cum sint habitus priuatiui, cum quibus falsitas est, in qua falsitate nulla similitudo veritatis existere potest: quod si sic: iam esset composita ex contrariis, & implicaret contradictionem quod est impossibile.

DE GLORIA PER REGVLAS deducta.

Deductio gloriæ per regulas.

PEr regulam B. quæritur: vtrum gloria sit principium generale & reale? Et respondendum est quod sic: quia si non, vniuersum esset euacuatum in secunda specie regulæ E. & omnia principia essent sine delectatione & quiete; quod est impossibile. Per primam speciem regulæ C. quæritur, gloria quid est? Et respōdendum est, quod est essentia vltra quam nulla delectatio esse potest. Per secundam speciem quæritur: gloria quid habet in se coessentialiter & naturaliter? Et respondendum est, quod habet sua correlatiua scilicet gloriantem, gloriabilem & gloriari: cum quibus & in quibus omnia sunt gloriabilia atque delectabilia, & hoc per primam speciem D. significatum est. Per tertiam speciem quæritur: gloria quid est in alio? Ad quod respondendum est, quod gloria existens habitus, est instrumentaliter in gloria substantiali: cum qua gloria substantialis ponit alia principia in appetitu delectationis & quietis. Per quartam speciem quæritur: gloria quid habet in alio? Et respondendum est, quod habet in subiecto in quo est, actiones & passiones, & delectando & quietando. Et in isto passu apparet, per quem modum se delectat in agendo forma, & in patiendo materia. Et hoc patet per masculum & fœmellam, & per secundam speciem regulæ C. Per primam speciem regulæ D. quæritur: gloria de quo est? & respondendum est, quod est de seipsa, vt sit principium primitiuum, in quo sint delectabilia, alioquin appetitus & delectatio essent extra essentiam gloriæ; quod est impossibile. Et hoc per regulam B. manifestum est. Adhuc per secundam speciem quæritur: gloria de quo est? Et est respondendum, quod est de suis correlatiuis, alioquin gloria existēs

habitus non haberet in quo esset substentata. Adhuc per tertiam speciem quæritur? gloria cuius est? respondendũ est, quod gloria existens, habitus est gloriæ existentis substantialiter. Per primam speciem regulæ E. quæritur: gloria quare est? Respondendum est, quod gloria de suis correlatiuis constituta. Adhuc per secundam speciem quæritur: gloria quare est? Respondendum est, quod gloria existens habitus cum gloria substantiali ponit alia principia in delectatione & quiete. Per primam speciem regulæ F. quæritur: gloria quanta est? Et respondendum est, quod tanta est, quanta est in suo esse, sicut abstractum in suo concreto. Amplius per secundam speciem quæritur, gloria quanta est? Et respondetur, quod est tanta quãta sunt sua correlatiua & suus habitus cum quo multiplicat species quietatas, sicut intellectus cum suo habitu ponit species intellectas. Et in isto passu apparet, quomodo vnum principium se adiuuat cum alio ad multiplicandum species. Per primam speciem regulæ G. quæritur: gloria qualis est propriè? Et respondendum est, quod propriè gloria est propria passio subiecti in quo est. Et adhuc per secundam speciem quæritur: gloria qualis est? Ad quod dicendum est, quod gloria appropriata est talis, qualis de ipsa principia sunt habituata & quietata Per omnes species H. quæritur: gloria quando est? Et respondendum est, quod est tunc quãdo tempus est discursum per omnes species H. de vno nunc in aliud successiue: sicut glorians qui in vno nunc se delectat in vna specie, & in alio nunc in alia: & hoc in suo intrinseco gloriabili, in multiplicando gloriari peregrinum, cum quo ponit suum gloriari innatum in practica: & hoc per omnes species H. probabile est. Per omnes species regulæ I. quæritur, gloria vbi est? Ad quod respondendum est, quod est in suis correlatiuis & in seipsa, primitiua enim est: & est in suo habitu ex quo habituata est: & in modo, quod modalis est: & est in instrumentalitate, cum sit instrumentum: & est in bonitate, quod bona est: & in magnitudine, nam magna est: & est in omnibus subiectis cum quibus appetitur, & quies est. Et hoc per regulam B. probatum est. Per regulam modalitatis quæritur, gloria quomo-

quomodo eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt per illum modum per quem ſua correlatiua ſunt, vno exiſtente in alio: & per quem glorians in ſuo gloriabili intrinſeco bene & magne, &c. ponit alia principia in quiete delectando & dando eis ſuas ſimilitudines. Et hoc per ſecundam ſpeciem regulæ C. ſignificatum eſt. Per regulam inſtrumentalitatis quæritur, gloria cum quo eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt cum correlatiuis & gloria quæ eſt ſubſtantialis, eſt cum ſuo habitu cum quo habituat alia principia: eſt cum bonitate innata, eo quod naturaliter bona eſt: & in bonitate morali, quomodo bonus ſe delectat in agendo bonum cum iuſticia & prudentia, &c.

DE DIFFERENTIA PER REGVlas deducta.

De differẽtia per regulas deducta.

VTrum differentia ſit principium generale & reale? Et dicimus quod ſic: vt per regulam B. patet: quod ſi non, mundus non eſſet de ſuis partibus naturaliter quę ſunt primitiue naturaliter per differentiam, & concordantes per concordantiam: & contrariantes per primitiuam contrarietatem: quæ non poſſent eſſe ſine primitiua differentia, ſine qua mundus eſſet euacuatus primitiuis concordantiis & contrarietatibus: & etiam in ſecunda ſpecie regulæ E. & appetitu naturali & quiete; & omnia quidem vellent eſſe idem numero, & ſic mundus non eſſet hoc quod eſt. Concluditur ergo; de quæſtione affirmatiua eſt tenenda. Per primam ſpeciem regulæ C. quæritur: differentia quid eſt? Reſpondendum eſt, quod eſt cauſa plurium entium per actum ſuum ſcilicet differre. Et hoc per regulam B. probatum eſt, & per ſcalam differentiæ poſitam in ſecunda figura ſiue in tertia de camera B. C. vſque ad cameram B. K. in quibus differentia eſt diſcurſa & diffuſa cauſando plura. Per ſecundam ſpeciẽ quæritur, quid habet in ſe naturaliter & eſſentialiter? Et reſpondendum eſt, quod habet ſua correlatiua ſcil. differentem, differentiatum & differentiare, ſine quibus non poteſt eſſe, cum quibus continet in ſe omnes ſuas ſpecies differentes inter ſe. Adhuc per tertiam ſpeciem quæritur, quid habet differentia in alio? Et dicendum eſt,

quod est ens habens in suo essentiali differentiabili differentias peregrinas, cum quibus causat pluralitatem de ipsa differentia habituatam. Adhuc per quartam speciē quæritur, differentia quid habet in alio? Et dicendum est, quod habet pluralitatem, sic de ipsa habituatam, sicut carbones de caliditate sunt habituati, & hoc per regulam B. monstratum est. Per primam speciem D. quæritur, de quo est differentia primitiuæ? Et est respōdendum, quod est de seipsa: quod si non omnia appeterent esse vnum & idem numero; quod est impossibile. Nam ego non appeto te esse, neq; lapidem, &c neq; econuerso. Amplius per secundam speciem quæritur, differentia de quibus est? Et est respondendum, quod est de differentę, differentiabili, & differentiare: qui quidem sunt eius consubstantiales, cum quibus facit differre omnia cum suo proprio habitu, quæ sine ipsa non essent per se existentia, neque haberent fundamentum, neque possent differre substantia & accidens. Per tertiam speciem quæritur, differentia cuius est? Et dicimus, quod differentia existens habitus est differentiæ substantialis; & omnia per regulam B. sunt probabilia. Per primam speciem regulæ E. quæritur, differentia quare est formaliter? Et respondendum, quod ex eo quia est de suis coessentialibus relatiuis. Adhuc per secundam speciem quæritur, differentia quare est finaliter? Et est respondendum, vt sint plura quæ sine ipsa esse non possunt. Et priuato mundo differentia prædicta, ipse quidem esset euacuatus & annullatus, eo quia non esset neque finem haberet. Per primam speciem F. quæritur, differentia quanta est? Et est dicendum, quod sunt duæ differentiæ generalissimæ: quarum vna substantialis est causans differentias substantiales differentes substantialiter, eo quod differentia se diffundit in ipsis ratione mixtionis. Est & alia differentia habitualis, cum qua differentia substantialis facit differre principia ad inuicem. Adhuc per secundam speciem quanta est differentia? Ad quod est dicendum, quod est tanta quantum quantitas se extendit in suis correlatiuis: sicut enim differentia habituat quantitatem continendo in suo genere, sic quantitas mensurat differentiam, continendo ipsam in suo genere,

generé. Et hoc per regulam B. videri potest. Per primam speciem regulæ G. quæritur: differentia qualis est? & respondendum est, quod differentia propria est pars mundi sine qua esse non potest. Amplius per secundam speciem quæritur: differentia qualis est appropriatè? Et dicimus, quod est passio mundi appropriata cum qua differentia substantialis habituat alia principia, quæ non sunt de suo genere, & per regulam B. manifestũ est. Per omnes species regulæ H. quæritur: differentia quando est? & est dicendum, quod differentia fuit tunc, quando mundus fuit creatus & inceptus, eo quod primitiua est. Nam sicut mundus fuit creatus cum partibus suis, scilicet tempore & loco & motu, &c. Sic fuit cum sua differentia creatus, vt iam dictum est. Vlterius differentia nunc est, & erit in alio, nunc in æterno, sine quibus ipsa esse non potest. Et hæc sufficiant de differentia quantum ad tempus; quod per regulam B. patet, & per omnes species regulæ H. Per omnes species regulæ I. quæritur: differentia vbi est? & est dicendum, quod in omnibus istis speciebus, & hoc clarum est per se. Vlterius differentia est in loco: eo quod locus differt à quantitate, tempore, &c. Et differentia est in loco: eo quod differentia sine ipso non posset esse propria passio mundi. Per regulam modalitatis quæritur: differentia quomodo est? & respondendum est, quod est per illum modum, quem habet in suis correlatiuis, & etiã per illum modum quem habet in habituando de seipsa alia principia. Nam sicut homo habet modum scribendi mouendo manum, & cum manu mouendo pennam, & cum penna mouendo incaustum, & cum motu incausti mouendo & figurando literas. Sic differẽtia habet modũ per modum, differentiando vnum ab alio substantialiter. Et hoc per omnes species regularum demonstrabile est. Per regulam instrumentalitatis quæritur: differentia cũ quo est? & est respondendum, quod est cum suis relatiuis cum suo habitu, cum quo habituat alia principia diuersificando, & etiam cum bonitate, magnitudine, &c. & cum motu, quantitate & qualitate, &c. & sine istis principiis differentia esse non potest, & cum ipsa differentia principia sunt hoc quod sunt: quoniã priuata differentia principia quidem non essent hoc quod sunt.

DE CONCORDANTIA PER REGULAS DEDUCTA.

Deductio concordantiæ per regulas.

PEr regulam B.quæritur: vtrum concordantia sit substantialis? Et respondendum est quod sic: vt substantia ex partibus suis substantialibus esse possit tota composita, ipsa existente vna sub ratione vnitatis, & existente multiplici sub ratione pluralitatis, & hoc ratione concordantiæ substantialis. Nam si concordantia non esset substantialis siue substãtia, tota quidem essentia formæ, & tota essentia materiæ non essent concordantes ad constituendum tertiũ substantiale, & sic ipsum tertium substantiale esset euacuatio totius mixtionis & compositionis, quod est impossibile. Concluditur ergo quod concordantia est pars substantialis in subiecto in quo est, & hoc per regulam B patet. Per primam speciem regulæ C. quæritur: concordantia quid est? Et respondendum est, quod est illa essentia cui proprie competit concordare, & extra quam essentiam nullum ens est concordatum siue concordabile. Adhuc per secundam speciem quæritur: quid habet essentialiter & naturaliter in se? Et est dicendum, quod habet sua correlatiua, scilicet concordantem, concordatum & concordare. Adhuc per tertiam speciem quæritur: quid est in alio? Et respondendum est, quod est in contrarietate concordans: sicut ignis in aqua calefaciens, cum sit suum contrarium; & est in differentia distincta: & est in suis correlatiuis simpliciter sustentata: & etiam in contrarietate: & in regula D. materialiter, & in regula E. formaliter: Et in regula F. quantitatiue: & in regula G. qualitatiue: & in regula H. temporaliter: & in regula I. localiter: & in regula K. modaliter & instrumentaliter. Et per quartam speciem quæritur: quid habet in alio? Et respondendum est, quod habet in suis correlatiuis existentiã, & agentiam & naturam, & in regula D. materialiter, & sic de aliis suo modo, vt supra dictum est in tertia specie, & hoc per regulam B. demonstrabile est. Per primam speciem regulæ D. quæritur: concordantia de quo est? Et est respondendum, quod est de seipsa, eo quod primitiua est, alioquin esset de aliquo ente sibi præiacente, quod non esset de suo genere & natura,

tura, quod est impossibile. Amplius per secundam speciem quæritur: concordantia de quibus est? & est dicendum, quod est de suis correlatiuis, vt ex ipsis substantialiter existere possit. Et per tertiam speciem quæritur: concordantia cuius est? & est respondendum, quod concordantia existens habitus est concordantiæ substantialis, sicut cappa cappati & huiusmodi; & hoc per regulam B. demonstrabile est. Per primam speciem regulæ E. quæritur: concordantia quare est formaliter? & est dicendū, quod est per sua correlatiua: & in isto passu enucleatur, quod substantia est propter quid substantialiter. Item quæritur: quare est concordantia? & dicendum est, quod concordantia quæ est habitus, est eo quod concordantia substantialis habituat se de habitu ipso, sicut cappatus de cappa: & in isto passu cognoscit intellectus propter quid, quid est, & quod quid est; & de hoc scientiam facit. Amplius per secundam speciem quæritur: concordantia quare est finaliter? & respondendum est, vt alia principia in ipsa concordantia quiescere possent, & hoc per regulam B ostensum est. Per primam speciem regulæ F. quæritur: concordantia quanta est? & est dicendum, quod est quanta duobus modis. Primo modo est tanta quanta est sua substantia. Secundo autem modo est tanta quantus est suus habitus: sicut cappatus, qui est tantus quanta sua substantia est. Iterum est tantus quantus cappatus est. Vlterius per secundam speciem quæritur, quanta est discretè? & respondendum est, quod est tanta quanta sunt sua correlatiua, & hoc per regulā B. manifestum est. Per primam speciem regulæ G quæritur: concordantia qualis est? & dicendum est, quod est talis qualis est propria passio subiecti in quo est. Et in isto passu cognoscit intellectus magnum & necessarium ligamen existens inter subiectum & prædicatum. Amplius per secundam speciem quæritur, qualis est appropriatè? Et est dicendum, quod est talis qualis est per suam bonitatem, magnitudinem, &c. Et hoc per se clarum & manifestum est. Per omnes species regulæ H. quæritur: concordantia quando est? & est respondendum, quod est tunc, quando discursa est per omnes species regulæ H. & sic concordantia est in

ipſo tempore: ſicut tempus eſt in ipſa concordantia ſubſtentatum & diſcurſum concordando. Et hoc per ſe patet artiſtæ huius artis bene intuenti. Per omnes ſpecies regulæ I. quæritur: concordantia vbi eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt in omnibus ſpeciebus I. & eſt ibi vbi diffinibilis eſt, & eſt in ſuis correlatiuis: & eſt ibi vbi contradicit contrarietati, & eſt ibi vbi ſuum actum habet. Adhuc eſt ibi, vbi primitiua eſt, & eſt ibi vbi conſtituta eſt. Amplius eſt ibi, vbi eſt ſubiectiua modalis & inſtrumentalis. Per regulam modalitatis quæritur, concordantia per quem modum eſt? & eſt dicendum, quod eſt per illũ modum per quem diſcurſa eſt in ſubiectis, in quibus eſt, videlicet in omnibus ſpeciebus: ſicut criſtallus poſitus ſupra ſubiectũ viride, recipit inde colorẽ viridem: & ſupra rubeum, colorem rubeum: ſic concordantia poſita in bonitate recipit vnum modum, & in magnitudine alium modũ, &c. Et ſimiliter dici poteſt de ſpeciebus regularũ; & hoc per ſe planum eſt. Per regulam inſtrumentalitatis quæritur: concordantia cum quo eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt cum ſuis correlatiuis ex quibus eſt, & eſt cũ omnibus ſpeciebus regularum: & eſt cum bonitate bona, & cum magnitudine magna, &c. Et hoc oſtenſibile eſt. Dictum eſt de concordantia, & ſecundum hoc quod de ipſa dictum eſt, homo cum concordantia contradicere poteſt contrarietati, quæ vitium eſt: & hæc regula eſt valde generalis & moralis contra peccata.

DE CONTRARIETATE PER REgulas deducta.

Deductio contrarietatis per regulas.

QVæritur per regulã B. Vtrum contrarietas ſit principium ſubſtantiale? Et reſpondendum eſt quod non: ſed potius accidentale; vt in principio capituli concordantiæ dictum eſt: nam ſi eſſet ſubſtantiale, impediret concordantiam, quod non eſſet prima in coniunctione formæ & materiæ ipſius ſubſtantiæ; & in ſecunda ſpecie E. nullum principium quieſcere poſſet, quod eſt impoſſibile, vt per ſecundam ſpeciem regulæ B. patet. Per primam ſpeciem regulæ C. quæritur: contrarietas quid eſt? Ad quod reſpondendum eſt, quod eſt illa eſſentia, extra quam nullum ens contrariare poteſt. Per ſecundam

ſpeciem

speciem quæritur: contrarietas quid habet in se essentiale? & respondendum est, quod habet sua correlatiua accidentalia, scilicet contrariantem, contrariare & contrariabile, sine quibus esse non potest: sicut habitus, qui diuersimode consistit in suis subiectis. Per tertiam speciem quæritur: contrarietas quid est in alio? & est dicendum, quod est in concordantia contrarians, impediendo ei concordare cum contrariare: sicut concordantia in contrarietate est concordans impediendo contrarietati suum contrariare. Per quartam speciem quæritur: quid habet in alio? & est respondendum, quod habet naturam corruptionis, sicut concordantia habet naturam generationis. Et hoc per regulam B. patet. Per primam speciem regulæ D. quæritur: contrarietas de quo est? & est dicendum, quod est de seipsa: eo quod primitiua est, nisi enim primitiua esset, esset quidem deriuatiua de concordantia sibi placente, quod est impossibile. Per secundam speciē quæritur: cōtrarietas de quibus est? & est respondendū, quod est de obiectione & obuiatione qualitatum: sicut sunt caliditas, frigiditas, siccitas & humiditas, leuitas & ponderositas, lucidiras & tenebrositas, sanitas & infirmitas, mors & vita, iusticia & iniuria, affirmatio & negatio, generatio & corruptio, & huiusmodi. Per tertiam speciem quæritur, cuius est contrarietas? & est respondendum, quod est subiecti in quo est: Et hoc per regulam B. manifestum est. Per primam speciem regulæ E. quæritur: contrarietas quare est? & dicendum est, quod est ex eo, quod subiectum de ipsa habituatum est, sicut caliditas est, quod subiectum calidum est, & sic de ipsa habituatum est, & surditas est, quod homo aliquis surdus est, & iniuria est, quod iniuriosus aliquis est, & huiusmodi. Per primā speciem regulæ F. quæritur: contrarietas quāta est? & dicimus, quod est tanta, quantū subiectum de ipsa habituatū est. Amplius per secundam speciē quæritur, cōtrarietas quanta est? & est dicendū, quod est tanta, quāta subiecta ex ipsa habituata sunt discretiue: sicut igniens, ignitū & ignire sunt de ipsa habituata: & hoc per regulam B. vidēdum est. Per primā speciem regulæ G. quæritur: cōtrarietas qualis est? Et respondendū est, ꝙ est ꝓpria passio subiecti: sicut cōtrarietas mūdi q̄ innata est.

Per ſecundam ſpeciem quæritur: contrarietas qualis eſt appropriatè? Dicendum eſt, quod eſt appropriata paſſio in ſubiecto in quo eſt: ſicut peccator qui de peccato ſe habituat contra virtutem: & ſic ſurditas, & triſticia & huiuſmodi: & hoc per regulam B. manifeſtum eſt. Per omnes ſpecies regulæ H. quæritur: contrarietas quando eſt? & eſt dicendum, quod eſt tunc, quando ſubiectum de ipſa habituatum eſt: Amplius eſt tunc, quando eius ſubiectum eſt practicum modaliter & inſtrumentaliter, & hoc per ſe viſum eſt. Per omnes ſpecies regulæ I. quæritur, contrarietas vbi eſt? & eſt dicendum, quod eſt in ſpeciebus vbi habet actum ſuum, ſicut in elementato in generatione & corruptione, & eſt inter velle & nolle, & eſt inter bonum & malũ, & eſt in omnibus habitibus priuatiuis, & hoc per ſe patet. Per regulam modalẽ quæritur: contrarietas quomodo eſt? Et eſt reſpondendum, quod cõtrarietas habet modum imponendo vnum cõtrarium in alio, vt de ſubiecto in quo eſt, expellat concordantiam, & habeat modum priuatiuum priuando cõcordare cum contrariare, & habet modum impediendi in fine, & habet modum multiplicandi perſeuerando, & huiuſmodi, & hoc per ſe eſt probabile. Per regulam inſtrumentalitatis quæritur: contrarietas cum quo eſt? Et eſt dicendum quod eſt cum contrarietatibus mixtis in ſubiecto in quo ſunt, & eſt cũ habitibus priuatiuis. Nam ſicut concordantia eſt cauſa eſſendi cum ſuis correlatiuis ſubſtantialibus, ſic contrarietas eſt cauſa non eſſendi cum ſuis correlatiuis accidentalibus: & ſicut concordantia cum generatione producit eſſe; ſic & contrarietas cum deuiatione finis cauſat non eſſe & huiuſmodi.

DE PRINCIPIO PER REGVLAS DEDVCTO.

Deductio principij per regulas.

PEr regulã B. quæritur: vtrum ſit principale ſubſtantiale? & reſpondendũ eſt, quod ſic: quod ſi nõ, ſubſtantia non eſſet de genere principii: ſed eſſet accidens primitiuum; & ſic ſubſtantia non eſſet per ſe exiſtens: ſed per accidens, quod eſt contra ſpecies regulæ D. & E. & regulam B. ergo, &c. Per primam ſpeciem regulæ C. quæritur:

tur, quid est principium? & est dicendum quod est ens extra quod nullum ens potest principiare. Per secundam speciem quæritur: quid habet essentialiter in se? Et est respondendum, quod habet sua correlatiua substantialia, in quibus omnia principia peregrina sunt principialia. Adhuc per tertiam speciem quæritur: quid est in alio? Et respondendum est, quod principium quod est agens est in principiabili agens, & principiabile est in principiante patiens, & ambo sunt coniuncta in principiare. Et principium quod est habitus, est in principio substantiali habituato de ipso, & in principiabili est motus. Item per quartam speciem quæritur: quid habet in alio? Et respondendum est, quod principium existens formaliter habet actionem in materia, & materia ab ipso passionem, & ab agente mobilitatem, & in fine quietem, & hoc per regulam B. manifestum est. Per primam speciem regulæ D. quæritur: principium de quo est? Et est dicendum, quod est de seipso, vt possit esse primitiuum, aliàs ipsum non esset generale principium. Per secundam speciem quæritur, de quibus est? & est dicendum, quod est de efficiente forma, materia & fine. Principium vero accidentale, est de similitudine substantialiter, & inuicem componunt principium corporale per quantitatem, quantum: & per qualitatem, quale, & huiusmodi. Amplius per tertiam speciem quæritur: cuius est? Respondendum est, quod principium existens habitus est principii existentis substantialiter; sicut cappa cappati. Et omnia ista sunt necessaria, vt per regulam B. videndum est. Per primam speciem regulæ E. quæritur: principium quare est? & est dicendum quod dupliciter. Primo modo: ex eo est quod de principiãte, principiabili & principiare constitutum est. Secundo modo: est principium accidentale, quod de ipso principium substantiale habituatum est. Et in isto passu facit intellectus scientiam, & etiam cognoscit demonstrationes propter quid, & quod: à quo oriuntur. Adhuc per secundam speciem quæritur: quare est finaliter? Et dicendum est, vt alia principia sint subalternata sub ipso quod est generalissimum, & hoc de se planum est. Per primam speciem regulæ F. quæritur:

tatis quæritur, principium cum quo est? & respondendum est, quod est cum suis correlatiuis, ex quibus est: & est cum sua natura, sine qua esse non potest: & principia quæ sunt generalia, sunt cum principio generalissimo substantiali, in quo sunt assituata: & per secundam speciem regulæ C. manifestum est.

DE MEDIO PER REGVLAS DEDVCTO.

De medio per regulas deducto.

Vtrum in substantia mundi sit date vnum medium generalissimum? Et respondendum est quod sic: alioquin nō essent media subalternata: & sic mundus esset euacuatus de medio continuatiuo, mensuratiuo, & coniunctiuo: nec concordantia haberet esse: neque principium haberet subiectum per quod transiret ad finem in quo quiesceret: & sic non esset motus: & multa alia inconuenientia sequerentur, quod est impossibile, vt per regulam B. patet. Per primam speciem regulæ C. quæritur, quid est medium? Et est dicendum, quod est subiectū in quo principium & finis ad inuicem sibi obuiant, & se inuicem cōiungunt, vt principium in fine quiescere possit: & medium generalissimum est causa omnium mediorū corporalium. Per secundam speciem quæritur, medium quid habet in se essentialiter? Et est dicendum, quod habet sua correlatiua scil. coniungere, & extremitatem cum extremitate applicare & continuare, vt in angulo F. in secunda figura significatum est. Per tertiam speciem quæritur, medium quid est in alio? Et respōdendum est, quod est coniunctio in forma & materia, vt in igne ignire, & est in calore calefacere, & in planta vegetare, & in sensu sentire, & in imaginatiua imaginari, & ratiocinatiua ratiocinari, & in motu mouere, & in generatione generare, & huiusmodi. Per quartam speciē quæritur, quid habet in alio? Et respondendū est, quod habet habitum ex quo est habituatū: & cum quo actus secundarios causat, qui non sunt de suo genere, & hæc omnia per regulā C. manifesta sunt. Per primā speciem regulæ D. quęritur, mediū de quo est primitiue? & respōdendum est, quod de seipso est, vt sit principiū generale per se. Per secundam speciē quæritur, de quibus est? Et respondendum est, quod est de essentia formæ & materiæ in qua est: & est de motu & huiusmodi.

168

Amplius per tertiam speciem quæritur, mediũ cuius est? Et respondendum est, quod est totius subiecti in quo est: & hoc per se patet & per regulam B. probatum est. Per primam speciem regulæ E. quæritur, medium quare est formaliter? Ad quod dicimus, quod de suis correlatiuis constitutum, vt per secundũm speciem regulæ C. manifestum est. Adhuc per secundam speciem quæritur, medium quare est finaliter? Et dicimus vt subiecta plena & continua sint, & vt prædicamenta possint habere actus secundatios, sicut substantia substentare, & quantitas quantificare: & sic agens agere: & mouens mouere; & sic de cæteris suo modo, sicut lineans lineare, &c. sine quibus actibus potentiæ non possent esse in quiete, & hoc per se & per regulam B. clarum est. Per primam speciem regulæ F. quæritur, quantum est medium? Et est dicendum, quod est tantum quantum cõtinuatiuum est in subiecto in quo est: sicut coniungere in coniunctione: & generare in generatione: & currere in cursu: & componere in compositione: in tertio modo sicut homo qui est tertium medium constitutum ex anima & corpore, & huiusmodi. Per secundam vero speciem quæritur, medium quantum est? Et respondendum est, quod est tantum quanta est pars totius medii: sicut in elementato, ignire, aërificare, aquæificare & terræificare: ex quibus est vnum cõmune elementare; & sic de aliis suo modo, & hoc clarum est. Per primam speciem regulæ G. quæritur, medium quale est? Respondendum est, quod est tale qualis est propria passio subiecti in quo est: sicut in igne, ignire: & in cursu currere, & huiusmodi. Amplius per secundam speciem quæritur, medium quale est? Et respondendum est, quod est clauus coniungens duos postes in medium appropriatum; & similiter calefacere in aqua calida, & huiusmodi: & hoc per se patet. Per omnes species regulæ H. quæritur, medium quando est? Et respondendum est, quod tunc est, quando sua subiecta sunt, sicut coniungere, mensurare, continuare, & moderare & artificiare: & hoc per regulam B. visum est. Per omnes species regulæ I. quæritur, medium vbi est? Et respondendum est, quod est in omnibus subiectis, in quibus est: sicut homo qui est in anima &

ma & corpore: vt ignire in igne: & mouelein motu: & modare in modo: & instrumentare in instrumēto, & huiusmodi; hoc quidem manifestum est bene intuenti istā artem. Per regulam modalitatis quæritur, mediū quomodo est? Et respondendum est, quod est per modum, quem forma habet in agendo & materia in patiendo: & ignis in calefaciendo: & planta in vegetando: & sensus in sentiendo: & imaginatio in imaginando: & ratiocinatiua in ratiocinando. Et ista media modalia sunt partes, cum quibus agens habet modum modaliter & medialiter, siue moraliter: Et hoc per se visum est. Per omnes species instrumentalitatis quæritur, medium cum quo est? Et respondendum est, quod est cum suis correlatiuis: & est cum extremitatibus, in quarum medio existit: & generare cum generante & generabili: Et bonificare cum bonificante & bonificabili, & huiusmodi: Et currere cum currente & curribili. Et hoc per se & per regulam B. clarum est.

DE FINE PER REGVlas deducto.

De fine per regulas deducto.

QVæritur per regulam B. vtrum sit finis vltimus? Et respondendum est quod sic: alioquin medium esset determinatum à parte principii, & non à parte finis. Et sic esset motus & processus à parte post infinitum & nunquam principium attingeret finem atque quietem: quod est impossibile, & contra primam speciem regulæ D. & secundam E. Per primam speciem regulæ C. quæritur, finis quid est? Et respondendum est, quod est principium extra quod nulla quies est. Adhuc per secundam speciem quæritur, quid habet essentialiter in se? Et respondendum est, quod habet sua correlatiua, scilicet quietantem, quietatum & quietare, in quibus omnia alia principia quiescunt. Per tertiam speciem quæritur, quid est in alio? Et respondendum est, quod est in bonitate bonus, in magnitudine magnus, in differentia differens ab omnibus aliis principiis: & in concordantia concordans cum omnibus aliis principiis, excepta contrarietate. Per quartam speciem quæritur, quid habet in alio? Et respon-

de fine terminationis,& per cõſequens de natura motus & appetitus,quod eſt impoſſibile. Per primam ſpeciem regulæ G. quæritur finis qualis eſt?Et reſpondendum eſt, quod eſt talis qualis per propriam paſſionem ſubiecti poteſt eſſe. Sicut voluntas quæ eſt talis,qualis per amabilitatem poteſt eſſe; quæ eſt propria paſſio ipſius voluntatis & poſſibilitatis,poteſtatis & huiſmodi. Per ſecundam ſpeciem quæritur, finis qualis eſt appropiatè? Et reſpondendum eſt, quod eſt talis qualis poteſt eſſe per appropriatam paſſionem,ſicut voluntas eſt qualis appropriatæ per odibilitatem,& intellectus per ignorantiam, & ſimiliter poteſtas eſt qualis per impoſſibilitatem: cum impoſſibilitas non exeat à natura ipſius poteſtatis; & ſic de aliis ſuo modo. Et ſicut ſurditas homini, & iniuſticia,& iniuria,& huiuſmodi.Et hoc per regulã B.manifeſtum eſt. Per omnes ſpecies regulæ H. quæritur, finis quando eſt? Et reſpondendum eſt,quod eſt tunc quando eſt in omnibus ſpeciebus ſuarum regularum, in quibus abſque tempore nequaquam eſſe poteſt: ſicut ipſum tempus non poteſt eſſe ſine ipſo fine. Et hoc regula B. ſignificat intellectui bene intelligenti. Per omnes ſpecies regulæ I. quæritur, finis vbi eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt in omnibus ſpeciebus: ſicut in ſua primitiuitate & ſuis correlatiuis:& eſt habitus puerſus in priuatione & in iniuria:& eſt habitus rectus in termino & iuſticia:& hoc patet ſubtiliter inueſtiganti. Per omnes ſpecies modalitatis quæritur,finis quomodo eſt? Et reſpondendum eſt,quod eſt per modum differentię quæ ponit,quod ſua correlatiua ſint differẽtia ab omnibus aliis principiis & relatiuis illorum. Et eſt per modũ concordantiæ quæ cõcordat finem cum omnibus aliis principiis,excepta tamen contrarietate. Iterũ eſt per modũ medii, eo quia mediat ipſum finem per omnia alia principia:& eſt per modum appetitus,qui appetit in ipſo fine quieſcere,& ſic de cæteris ſuo modo. Per omnes ſpecies inſtrumentalitatis quæritur: finis cum quo eſt? Et reſpondendum eſt,quod eſt cum ſuis correlatiuis, & cum omnibus ſpeciebus ſuarũ regularũ, ſine quibus eſſe nõ poteſt,& eſt cũ bonitate bonus: ſicut cappatus eſt bonus cũ bona cappa. Et cũ appetitu eſt appetibilis & huiuſmodi.

DE MAIORITATE PER REgulas deducta.

De maioritate per regulas deducta.

QVæritur: vtrum maioritas sit principium primitiuum quoad suum genus? Et respondendum est, quod sic, per primam regulam B. quod si non, esset per accidens & non per se: & sic substantia existens primitiua & maior accidente, non esset per se existens, sed per accidens, quod est impossibile. Per primam speciem regulæ C. quæritur, maioritas quid est? Et respondendum est, quod est ens per se existens extra quod impossibile est maiorificare. Per secundam speciem quæritur, maioritas quid habet in se essentialiter & naturaliter? Et respondendum est, quod habet sua correlatiua, ex quibus est. Per tertiam speciem quæritur, quid est in alio? Et respondendum est, quod est habitus sub quo maioritates subalternatæ sunt assituatæ: Sicut maioritas bonitatis substantialis & accidentalis. Iterum est ens distinctum ab omnibus aliis principiis in subiecto in quo est; sine qua distinctione omnia principia essent idem numero & extra æqualitatem & minoritatem & relationem, quod est impossibile: cum mundus non possit esse euacuatus supradictis. Per quartam speciem quæritur, maioritas quid habet in alio? Et respondendum est, quod habet suum actum, scil. maiorificare cum quo oritur generare, crescere, mouere & huiusmodi. Per primam speciem regulæ D. quæritur, maioritas de quo est? Et respondendum est, quod est de seipsa, quia si non, aut esset de æqualitate aut minoritate; quod de genere relationis est. Per secundam speciem quæritur, de quibus est? Respondendum est, quod est de suis correlatiuis, scil. de maiorificãte, maiorificabili & maiorificare: in quibus sua essentia est substentata & fundata. Per tertiam vero speciem quæritur, cuius est? Respondendum est, quod est subiecti in quo est, eo quod ex ipsa habituatum est. Et omnia ista sunt clara & manifesta. Per primam speciem regulæ E. quæritur, maioritas quare est? Et dicendum est, quod est ex eo quia in ea sunt sua cõcreta relata naturaliter & essentialiter. Amplius per secundam speciem quæritur, maioritas quare est? Et respondendum est, vt alia principia sint

ſubalternata de ſuo genere & cum ipſo ſint quietata. Per primam ſpeciem regulæ F. quæritur, maioritas quanta eſt? Et dicendum eſt, quod eſt tanta, quanta eſt continentia in ſubiecto in quo eſt. Adhuc per ſecundam ſpeciem quæritur, quanta eſt? Et dicendum eſt, quod eſt tanta quantæ ſunt maioritates ſubalternatæ ſubſiſtentes ei; & hoc per regulam B. ſignificabile eſt. Per primam ſpeciem regulæ G. quęritur, maioritas qualis eſt? Reſpondendum eſt, quod eſt talis qualis poteſt eſſe per propriam paſſionem exiſtentem in ſubiecto in quo eſt. Iterum per ſecundam ſpeciem eiuſdem regulæ quæritur, qualis eſt? & eſt dicendum, quod eſt talis qualis poteſt eſſe per appropriatam exiſtentiam in ſubiecto in quo eſt: ſicut aliquis homo eſt maior in quantitate, & albior intenſe per albedinem, & magis iuſtus per iuſticiam quàm alter homo. Per omnes ſpecies regulæ H. quæritur, maioritas quando eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt tunc quando eſt: & realiter in omnibus ſuis ſpeciebus ſuarum regularum, in quibus eſt aſſituata, & hoc bene intuenti viſum eſt. Per omnes ſpecies regulæ I. quæritur, maioritas vbi eſt? Et eſt dicendum, quod eſt in maiori ſubiecto, habitu, loco & huiuſmodi, & hoc per omnes ſpecies regulæ I. clarum eſt. Per regulam modalitatis quæritur, maioritas quomodo eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt per modum differentiæ quæ cauſat ſua correlatiua quod ſint maiora differendo. Item eſt per modum concordantiæ, quæ cauſat quod ſint maiora concordando. Et eſt per modum regulæ G. ratione maiorum appropriationum & huiuſmodi: iſtis tamen maioritatibus exiſtentibus ſub maioritate, quæ eſt genus ad iſtas maioritates ſupradictas: ſicut particulares albedines ſunt ſub vniuerſali albedine, & hoc per ſe patet. Per omnes ſpecies inſtrumentalitatis quæritur, maioritas cum quo eſt? Et dicendum eſt, quod eſt cum ſuis correlatiuis & cum ſuo maiori habitu, cum quo ſunt habituatæ maioritates ſubalternatæ, ſiue maiores actus in quibus relucent ſuæ ſimilitudines.

DE ÆQVALITATE PER REgulas deducta.

De æqualitate per regulas deducta. QVæritur, vtrum sit dare aliquam æqualitatem quæ sit principium generalissimum? Et respondendum est, quod sic: vt patet per æqualitates subalternatas & indiuiduatas plantarum, quæ idem sunt speciꝫ: & similiter est manifestum in fructibus qui sunt æqualiter indiuiduati, & hoc per regulam B. visum est. Per primam speciem regulæ C. quæritur: æqualitas quid est? Et dicendum est, quod est ens cui proprie competit coæquare. Amplius per secundam speciē quæritur, quid habet in se essentialiter? Et respondendum est, quod sua correlatiua innata ex quibus est constituta, videlicet ex coæquante, coæquabili & coæquare. Adhuc per tertiam quæritur, quid est in alio? Et est dicendum, quod est actiua & passiua: quod æqualiter est constituta ex forma & materia. Itē per quartam speciem quæritur, quid habet in alio? Et est dicendum, quod habet suos habitus, cum quibus indiuidua sunt æqualiter habituata: sicut in pomario poma sunt æqualiter eiusdem speciei: & sic de elementalibus, sensibilibus, & imaginalibus, & rationalibus, & mechanicis, & artibus liberalibus, & etiam de moralibus. Per primam speciem regulæ D. quæritur, æqualitas de quo est? Et respondendum est, quod est de seipsa: alioquin æqualitates subalternatæ non haberent genus, sine quo esse non possunt. Amplius per secundam speciem quæritur, æqualitas de quibus est? Et est dicendum, quod est de suis correlatiuis essentialibus, sine quibus minime potest esse hoc quod est: & ipsis deficientibus deficerent æqualitates peregrinæ. Adhuc per tertiam speciem quæritur, æqualitas cuius est? & dicendum est, quod æqualitas actuum, est æqualitatum potentiarum: sicut æqualitas intelligendi, recolendi, volendi est æqualitatis, intellectus, memoriæ & volūtatis: & sic de sensibilibus, & hoc per se patet. Per primam speciem regulæ E. quæritur: æqualitas quare est? Et respondendum est, quod est ex eo quod est ex suis æqualibus relatiuis substantialibus & veris & necessariis, cum quibus demonstratio propter quid est: & etiā demonstratio per æquiparentiam. Iterum per secundam speciem quæritur: æqualitas quare est? Et est respondendū, quod est in anima, vt Deus ab ipsa æqualiter

ter sit intellectus, recolitus & amatus: & in sensibilibus est, vt æqualiter obiecta sint sensibilia & huiusmodi. Per primam speciem regulæ F. quæritur, æqualitas quanta est? Et dicendum est, quod æqualitas continua est tanta, quanta est substentata in suis subiectis. Adhuc per secundam speciem quæritur, quanta est? Et respondendum est, quod est tanta quanta est in suis correlatiuis & impari numero peregrino: & hoc per se clarum est. Per primam speciem regulæ G. quæritur: æqualitas qualis est proprie? Et dicendum est, quod est talis qualis potest esse per propriam passionem subiecti in quo est. Sicut æqualitas substātiæ, formæ & materiæ. Et sicut sunt æqualitates innatæ entium sensualium. Item per secundam speciem quæritur: qualis est appropriatè? & est dicendum, quod est talis, qualis potest esse per appropriatas passiones subiectorum peregrinorum in quibus est: sicut duo logici in logica, & duo iudices in iusticia, & duo cappati in cappis, & huiusmodi. Per omnes species regulæ H. quæritur: æqualitas quando est? Et respondendum est, quod est tunc quando vere est in speciebus H. sicut in suis concretis, &c. & sicut in cursu qui æqualiter consistit inter currentem & curribile: & tempus præsens inter præteritum & futurum, & sic de aliis suo modo. Per omnes species regulæ I. quæritur, æqualitas vbi est? Et respondendum est, quod est in semetipsa: eo quod in suis correlatiuis est: & in subiecto in quo est æqualiter deducta per actionem & passionē: & est in bonitate, magnitudine, &c. in quibus æqualiter est, vt principia sint æqualia. Et est in differentia, vt sua correlatiua sint æqualiter differentia: & est in concordantia, vt sua correlatiua similiter sint æqualiter concordantia: & est in modalitate, vt modaliter sit: & est in instrumentalitate vt instrumentaliter sit; & cum hoc per B. manifestum est. Per regulam modalitatis quæritur, æqualitas quomodo est? Et dicimus, quod est per modum quem habet in suis correlatiuis: & per modum iusticiæ pōderis & mensuræ & proportionis in subiecto in quo est; & hoc naturaliter & artificialiter. Et hoc per se satis clarum est. Per omnes species instrumentalitatis quæritur, æqualitas cum quo est? Et

respondendum est, quod est cum suis correlatiuis: & est cum differentia cum qua agens distinguit:& est cum concordantia cum qua agens ęqualiter concordat:& est cum proprietate propria cum qua causat habitus proprios & huiusmodi, vt patet in elementatis, vegetatiuis, &c. & per regulam B. significabile est.

DE MINORITATE PER REgulas deducta.

De minoritate per regulas deducta.

QVæritur, vtrum minoritas aliter sit substantia,& aliter sit accidēs? Et respondendum est, quod sic: quod si non, destrueretur relatio substantialis existens inter maioritatem & minoritatem, & etiam omnia principia essent æqualia: & etiam relatio realis maioritatis & minoritatis non essent inter substantiam & accidens, quod est impossibile. Et hoc regula B probat. Per primam speciem regulæ C. quæritur, minoritas quid est? Et dicimus, quod est ens cui propriè competit minorificare, & à maioritate se prolongare. Et per secundam speciem quæritur, quid habet in se? & dicendum est, quod habet sua correlatiua innata, in quibus & cum quibus omnia alia principia sunt minorificabilia, diuidendo & annihilando subiectum in quo est. Per tertiam speciem quæritur, quid est in alio? Et dicendum est, quod est ens consummatiuum, vt circa nihil esse possit. Per quartam speciem quæritur, quid habet in alio? Et respondendum est, quod habet minorem essentiam, minus esse, & minorem naturam, quantitatem, qualitatem, &c. & hoc per se clarum est. Per primam speciem regulæ D. quæritur, minoritas de quo est? Et respondendum est, quod est de seipsa: vt sit principium generale, sine quo minoritates subalternatæ esse non possent de genere minoritatis. Per secundam speciem quæritur, minoritas substantialis de quo est? Et dicendum est, quod est de suis correlatiuis, sine quibus naturam atque existentiam habere non posset. Minoritas vero accidentalis est de seipsa, in quantum habitus est, cum quo minoritates substantiales sūnt habituatæ, & minoritates potentiarum sunt de suo genere. Per tertiam speciem quæritur, minoritas cuius est? Et dicendum

dum est, quod est agentis in quantum de ipsa & cum ipsa causat minoritates. Et omnia per se patent & etiam per regulam B. Per primam speciem regulæ E. quæritur, minoritas quare est? & est dicendum, quod est ex eo quia de correlatiuis ratione quorum est principium quantum ad suum genus. Adhuc per secundam speciem quæritur, quare est? Et dicendum est, vt sint entia minora de suo genere, sine quibus non posset esse motus, diuisio, generatio, corruptio & priuatio. Et hoc per se satis apprehensibile est. Per primam speciem regulæ F. quæritur, minoritas quanta est? Et respondendum est, quod est tanta, quanta est extra genus maioritatis & æqualitatis. Amplius per secundam speciem quæritur, minoritas quanta est? Et dicendum est, quod est tanta quanta sunt sua correlatiua, & suæ minoritates subalternatæ, & ia indiuidua quæ sunt de suo genere. Per primam speciem regulæ G. quæritur, minoritas qualis est? Et respondendum est, quod est talis qualis potest esse per propriam passionem subiecti in quo est: sicut vna substantia est minor alia per suam propriā passionem sine qua non potest esse. Item per secundā speciem quæritur, qualis est? & est dicendū, quod est talis quale est minus pdicamētum sibi appropriatum, sicut minor quantitas, qualitas, &c. Per omnes species regulæ H. quæritur, minoritas quando est? Et respondendum est, quod est tunc quando realiter est substentata per omnes species regulæ H. quæ sunt de suo genere, & etiam est tunc quando est in practica per minorificare, & totum hoc patet beneintuenti. Per omnes species regulæ I. quæritur, minoritas vbi est? Et dicendum est, quod est in seipsa cum sit in suis correlatiuis cum quibus est, & est in subiecto composito minoris substantiæ & accidentis: sicut aliquis cappatus qui est in minori cappa, & aqua in minori caliditate, & equus in minori cursu, & huiusmodi, & homo in minori modo, & artifex in minori artificio. Per regulam modalitatis quæritur, minoritas quomodo est? Et est dicendum, quod est per modum quem habet in suis correlatiuis, vt sit minor in agendo & agendo quàm aliquid aliud principium, sicut aliquis homo in moralibus qui habet modum existendi

in minori virtute, faciendo paruum bonum: & equus in currendo habet aliquotiens paruum currere. Et hoc per se clarum est. Per regulam instrumentalitatis quæritur: minoritas cum quo est? Et est respondendum, quod est cum omnibus aliis quæ sunt de suo genere ad inuicem in subiecto in quo est cum minoribus essentiis, & cum minoribus actibus potentiarum, videlicet cum minore currere, calefacere & huiusmodi. Diximus de principiis per regulas deductis: & per hoc quod de ipsis dictū est, datur doctrina cum qua potest homo alia principia implicita & peregrina deducere, & per talem modum & doctrinam est intellectus valde generalis ad inueniendū plura media; ad inuestigandum veras conclusiones.

NONA PARS PRINCIPALIS; DE NOVEM SVBIECTIS SVPERius in alphabeto nominatis.

Nona pars principalis de nouem subiectis superius in alphabeto nominatis.

QVONIAM *in nouem subiectis omne quod est, implicatur: & extra ea nihil est. Idcirco volumus ponere ipsa in hac arte, vt cum ipsis ars sit generalis: eo quod sunt generalia ad omnia; & ideo discurrendo prædicta subiecta per principia huius artis regulas, de ipsis quidem subiectis noticiam habere poterimus: & si aliquid dubium alicuius subiecti oriatur, applicetur ad suum subiectum, vt inferius exemplificabimus, secundum quod in tractatu applicationis significatur. Et de primo subiecto, quod est de Deo dicemus per B. significato.*

DE PRIMO SVBIECTO QVOD est Deus.

De priori subiecto, quod est Deus.

ISTVD subiectum diuiditur in duas partes principales. Prima pars est de discursu Dei per principia. Secunda pars est de discursu Dei per regulas. Prima autem istarū partium in quinq; partes diuiditur. Prima pars est de inuestigatione diuinarum dignitatum siue rationum. Secunda pars est de earum actibus intrinsecis & consubstantialibus. Tertia est de infinitate dignitatum. Quarta est de infinitate actuum earum. Quinta est de discursu Dei per principia. Adhuc secunda pars diuiditur in decem

decem regulas, vt apparet in ipsis: & primò de prima parte videndum est.

DE INVESTIGATIONE DIVInarum dignitatum.

De inuestigatione diuinarum dignitatum.

PRimo suppono, Deum esse, quod probabimus in secunda parte principali prædictę diuisionis. Deus est: & suum esse est bonum: suum vero esse non posset esse bonum absque bonitate, sicut coloratum quod non potest esse coloratum absque colore: est ergo sua bonitas, postquam suum esse est bonum; & hoc necessariè. Deus est: & suum esse est magnum. Nam si non esset magnum: iam non esset dignus quod esset Deus, vnde sequitur quod magnitudo diuina est ens reale. Deus est: & suum esse est æternaliter. nam alioquin si esset inceptum, iam non esset dignus quod esset Deus: est ergo æternitas sine qua ens æternum esse non potest. Deus est: & postquam est, esse potest: ergo potestas est, sine qua Deus esse non potest. Deus est: & ipsemet scit seipsum; Aliter ei suum esse non esset dignum quod esset Deus: Est ergo diuina sapientia, sine qua Deus non posset scire seipsum. Deus est: & ipse amat seipsum; aliàs enim nō esset dignus quod esset Deus. Est ergo diuinus amor sine quo Deus non posset amare seipsum. Deus est: & suum esse virtuosum est; alioquin esset vitiosus Deus: & sic non esset dignus esse Deus. Est ergo diuina virtus, sine qua Deus non potest esse virtuosus. Deus est; & suum esse est verum: quod non, falsum esset, & per consequens non esset dignus vt esset Deus. Est ergo diuina veritas, sine qua Deus non posset esse verus. Deus est; & suum est gloriosum; quod si non, iam non esset dignum quod esset Deus: Est ergo diuina gloria, sine qua Deus non potest esse gloriosus. Probauimus diuinas dignitates esse realiter, sine quibus Deus esse non posset; idcirco numerabiles sunt, qualibet existente in suo proprio numero. Ratio huius est: nam nisi quælibet existeret in suo proprio numero, iam Deus non esset. Et ideo vt Deus sit, oportet esse in eo plures rationes siue dignitates reales. Veruntamen quantum ad essentiam non differunt. Nam omnes

sunt vna & eadem essentia diuina: vel vna est alia essentialiter: vel enim bonitas esset magna per accidens, & econuerso. Et sic de aliis potest dici. Et in isto passu cognoscit intellectus humanus, quod Deus in quantum considerat vnitatem suæ essentiæ, non considerat plures rationes: sed in quantum considerat quod non potest esse sine pluribus rationibus numerat ipsas realiter. sicut homo qui in quantum non considerat esse vnum, non considerat plura. Sed in quantum considerat, quod non potest esse sine pluribus, intelligit & cognoscit in se esse plura. Inquisiuimus diuinas dignitates, & inuenimus ipsas Deo coessentiales & substanciales ab æterno & in æterno. Finis vero quare ipsæ sunt, consistit in se ipsis; non autem extra eas. Nam aliter essent per accidens; & similiter Deus, quod est impossibile. Et hoc est contra quosdam Sarracenos credentes habere altam & subtilem noticiam de Deo, qui dicunt quod Deus est vnus, & non habet dignitates quo ad se: sed habet eas, vt cum ipsis agat in creaturis: videlicet est bonus vt agat bonam creaturam: & est magnus vt creet magnam creaturam: & est æternus vt creatura sit durabilis, &c. Vnde patet manifestè, quod in verbis siue dictis suis implicant contradictionem, quoniam si sic esset sicut ipsi dicunt, iam sicut Deus est infinitus quo ad suas rationes, crearet quidē creaturas infinitas & æternas quod non facit, neque vt ipsimet dicūt. Mundū enim dicunt esse nouum & quantum siue limitatum. Amplius implicant contradictionem, dicendo Deum esse causam primam: quod non esset causa prima si suæ rationes essent propter mundum: & sic Deus esset cum suis dignitatibus vt mundus esset: quod est valde absurdum dicere.

DE ACTIBVS INTRINSECIS DIuinarum rationum.

De actibus intrinsecis diuinarū rationū.

Dicitur, quod frustra est potentia quæ non reducitur ad actum. Adhuc dicitur, quod potentia cognoscitur p actus, & actus cognoscuntur per obiecta, & sic significatum est quod diuinæ dignitates habent actus, sine quibus dignitates Dei essent frustra in infinitate & æternitate:

nitate: & Deus non cognoſceret ſuas dignitates, neq; obiectaret ſeipſum. Vnde ſequeretur quòd Deus non eſſet Deus per ſuas dignitates, quod falſum eſt; vt ſupra probatum eſt. Vlterius, ſi diuina bonitas non haberet actum, & ſic de aliis, iam non haberet naturam, & eſſet ocioſa & vacua, & non ſe haberet ad aliquem finem, quod eſt impoſſibile & contra regulam E. & etiam contra ſecundam ſpeciem regulæ C, ergo, &c. Habent ergo diuinæ dignitates actus intrinſecos & coeſſentiales & naturales. Vlterius ſi dignitates non haberent coeſſentiales, quælibet quidem eſſet habitus priuatiuus. Nam ſicut cæcitas eſt habitus priuatiuus: eo quod non habet actum ſcil. videre: ſic diuina bonitas eſſet habitus priuatiuus, ſi non haberet actum intrinſecum ſibi coeſſentialem, ſcil. bonificare, & ſimiliter magnitudo ſine magnificare, & æternitas ſine æternare, & poteſtas ſine poſſe, ſapientia ſine ſcire, voluntas ſine velle, & virtus ſine virtuificare, & veritas ſine verificare, & gloria ſine gloriari, & Deus non eſſet diuinus vt eſſet Deus cum habitibus priuatiuis & ſibi coeſſentialibus, quod eſt impoſſibile. Habent ergo diuinæ dignitates actus intrinſecos & ſibi coeſſentiales & reales. Amplius cognoſcit. Omnis bonitas perfecta habet actũ: & ſic de diuina magnitudine & æternitate, &c. poteſt dici: ergo, &c. Vlterius nulla bonitas eſt perfecta abſque actu: & ſic de diuina magnitudine & æternitate poteſt dici: ergo, &c. Concluditur ergo affirmando & negando, quod diuinæ dignitates habent actus intrinſecos & coeſſentiales.

DE INFINITATE DIVINArum rationum.

Diuina bonitas eſt ratio bono, quod producat bonũ: & iam probatum eſt, quod ipſa habet actum videlicet bonificare. Et ideo ſi magnitudo eſt ens, ratione cuius bonitas eſt magna, eſt quidem bonitas ratio bono quod producat magnum bonum. Et quod æternitas eſt ratio per quam bonitas & magnitudo durant: eſt ergo bonitas ratio quod producat magnum bonum & æternum. Sed bonitas non poſſet eſſe talis ratio, niſi ipſa eſſet infinita *De infinitate diuinarum rationũ.*

& immensa: ergo est bonitas infinita necessario. Diuina magnitudo est, vt probatum est: & habet actum similiter, scil. magnificare: & quod æternitas est ens ratione cuius magnitudo durat: & potestas est id ratione cuius magnitudo potest existere & agere. Est ergo subiectum infinitum & immensum, per quod magnificare posset se diffundere ab æterno & in æterno: & tale subiectum vocamus magnitudinem infinitam. Æternitas est mensura simul & semel existens non habens aliquid à parte ante, neque a parte post: & suum obiectum est æternum ab æterno: & sic æternitas est infinita ratio: & hoc quidem bonum & magnum est, & per potestatem potest esse. Æternitas est vt probatum est: & habet actum, scilicet æternare; & quia æternitas potest existere & agere infinitè: ergo sequitur de necessitate quod potestas infinita est, sine qua potestate æternitas non posset habere actum, neque essentiam infinitam. Sapientia Dei siue intellectus est, vt iam probatum est superius: & æternitas est ratione cuius durat: & per potestatem potest existere & agere: & magnitudo est, per quam se potest diffundere immensè: & per bonitatem infinitas intellectus bona est: & per voluntatem est amabilis propter quod infinitas intellectus necessitata est, quod aliter non potest se habere. Diuina voluntas est, & similiter suus actus, vt iam superius probatum est; & si ipsa est infinita in æterno, & ab æterno, intelligibilis quidem est infinite: sed si est finita, est intellecta: & non est intelligibilis infinite, neque per consequens diuinus intellectus est amabilis & amatus ab æterno & in æternum: & sic diffinitiones bonitatis, magnitudinis, &c. déficiunt; quod est impossibile. Est ergo probatum, quod diuina voluntas est infinita. Diuina virtus est: & sui actus sunt, vt supra probatum est, & ideo si ipsa est infinita, bene quidem: si autem non, vitiosa quidem est per aliquod vitium impediens ipsam, quod non sit infinita. Et per cõsequens omnes aliæ rationes quæ permittunt eã finitari, ipsis tamen existentibus infinitis; & quod finitum non potest tantum se extendere siue diffundere, quam infinitum: manifeste igitur apparet, quod aliæ dignitates partim sunt vitiosæ, & partim non; quod est valde im-

le impossibile. Est ergo diuina virtus infinita. Diuina
eritas est: & suus actus sunt, vt supra probatum est: & cũ
erum sit quod bonitas, magnitudo, &c. sunt rationes in-
initæ realiter: necessarium est ergo quod veritas sit infi-
ita: alioquin infinitas prædictarum rationum non esset
era, quod non haberet cum quo. Diuina gloria est: &
ius actus sunt, vt supra probatum est: sed essentia ipsius
loriæ aut est infinita, aut finita, aut partim finita & par-
im infinita: sed si absolute est infinita: bene quidem, eo
quod non sequitur aliquod inconueniens quo ad se, nec
uo ad alias dignitates: si autem est partim finita & par-
m infinita, maximum quidem inconueniens sequitur.
Nam omnes aliæ dignitates non haberent subiectum
loriæ & quietis infinitum: & sic finitas gloriæ esset habi-
us priuatiuus, per quem aliæ dignitates haberent pœ-
am: quod est valde impossibile. Sequitur ergo neces-
ario, quod diuina gloria est infinita.

DE INFINITATE ACTVVM diuinarum rationum.

De infinitate actuum diuinarum rationũ.

Diuina bonitas est ratio bono vt producat bonum. Et
quod magnitudo est ratio quare bonitas est magna:
adhuc per æternitatem est æterna: per potestatem potest
existere & agere: per intellectum est intellecta: per volun-
tatem amata: per virtutem virtuosa: per veritatem vera:
per gloriam est gloriosa. Sequitur ergo de necessitate,
quod actus bonitatis, scil. bonificare, sit infinitus quo ad
infinitatem bonitatis: & etiam quo ad infinitatem o-
mnium aliarum dignitatum siue rationum. Magnitudo
ei est infinita, & habet actum, vt supra probatum est. Et
eo suus actus, scilicet magnificare, aut est infinitus, aut
t finitus. Si infinitus, bene quidem: sed si non, similis est
bori, in qua elementatiua magis est extensa quàm ve-
tatiua, eo quod in extremitatibus arboris aliquotiens
nt rami sicci, in quibus vegetatiua non est, sed elemen-
tiua tãtum: & sic competit magnitudini infinitæ actus
itus; non autem infinitus, quod est malum contra bo-
m: & paruum contra magnum; & per consequens ma-
ificare & æternare non possent se cõuertere: & omnes

alii actus diuinarum rationum deficerent actui magnitudinis; & similiter actus magnitudinis eis, ratione cuius essent parui. Vnde sequeretur quod infinitas essentiæ quiesceret in finitate sui actus, prolōgando se ab actu infinito, quod est contra suam naturam: & magis quiesceret in paruo actu quàm in magno, quod est dissonum rationi: & contra infinitare, bonificare, quod superius probauimus. Concluditur ergo quod magnificare diuinus est infinitus. Æternare est, vt supra probatum est: & similiter infinitas & æternitas. Actus autem æternitatis, scil. æternare, aut est infinitus, aut est finitus. Si est infinitus, bene quidem: nullum enim inconueniens sequitur: sed si est finitus, magnum sequitur inconueniens: quod æternare esset terminatus per tempus, & per consequens æternitas esset subiectum temporis ab æterno & in æterno, quod est valde impossibile, & contra infinitatem diuinarum dignitatum iam superius probatam. Concluditur ergo quod æternare est infinitus actus. Possificare est actus potestatis, vt superius probatum est: sed possificare, aut est actus infinitus, aut finitus. Si est infinitus, bene quidem: quod sicut possificare finitus se conuenit cum potestate finita: sic & multo melius possificare infinitus se conuenit cum potestate infinita supra probata, & possificare creatus competit infinitæ potestati: & sic potestas quo ad Deum, & etiam quo ad creaturam degenerat, & exit à sua natura. Adhuc bonificare, magnificare & æternare non possent esse actus infiniti, eo quia nemo dat quod non habet: propter quod sequitur contradictio, eo quod bonificare, magnificare & æternare, qui sunt actus infiniti, vt probatum est: non possent esse infiniti: & quia contradictio stare non potest. Concluditur ergo quod possificare diuinus est infinitus. Intelligere diuinum, aut est finitum aut infinitum: si infinitum, bene quidem: si vero est finitū, sequitur magnum inconueniens: videlicet essentia intellectus quæ infinita est, non est intellecta; & sic in parte est subiectum ignorantiæ, quæ est habitus priuatiuus, per quem infinitas prędictarum rationum ignoratur, quod est malum contra bonum, paruum contra magnum. Concluditur ergo quod intelligere diuinum,

est

est finitus actus. Amare siue velle diuinum, aut est infinitum, aut finitum: si infinitum, bene quidem. Sed si est finitum, iam infinitas diuinarū rationum & actuum earū non esset infinite amabilis, neque amata. Et sic infinitas intellectus, & sui actus non essent infinitæ amabiles. Et sic de infinitate bonitatis, &c. potest dici, quod est impossibile. Concluditur ergo quod diuinum amare est infinitum. Actus diuinæ virtutis aut est infinitus, aut finitus in essentia & numero virtutis. Si infinitus, bene quidem: si autem est finitus, sequitur quod est infinitus in essentia & numero aliarum dignitatum: eo quod virtuosæ sunt infinitæ, & non in suo proprio numero, quod est valde impossibile. Actus diuinæ veritatis aut est infinitus, aut finitus. si infinitus, bene quidem: si autem est finitus, sequitur quod est infinitas in essentia & numero aliarum dignitatum, eo quod verificæ sunt infinitæ, & non in suo proprio numero, quod est impossibile. Actus diuinæ gloriæ aut est finitus, aut infinitus in essentia & numero. si est infinitus, bene quidem. si est finitus, sequitur, quod est infinitas in essentia aliarum dignitatum: eo quod verifice sunt infinitæ, & non in suo proprio numero, quod est valde absurdum & impossibile. Nullus enim actus est maior in alio quàm in seipso.

DE DEO PER PRINcipia deducto.

IN isto capitulo discurremus Deum per principia, duobus modis. Primus erit intrinsecus, & quo ad suam naturam. Secundus vero erit extrinsecus & voluptuosus quo ad seipsum erga creaturas. Et in quolibet capitulo per istos duos modos discurremus: & ideo per illum modum (Deo tamē adiuuante) intellectus humanus de essentia Dei, & sua intrinseca operatione, & etiam de modo quem habet erga creaturas, noticiam habere poterit: & hoc sic. *De Deo per principia deducto.*

DE DEO PER BONITAtem deducto.

DEus est bonus: & ipse est suamet bonitas: vnde sequitur quod sua bonitas est ei ratio quod producat bo *De Deo per boni-*

tatem deductio. num necessarium. Ratio huius est: quia bonitas & Deus conuertuntur in vnitate naturæ: & hoc patet per diffinitionem bonitatis, sicut in planta in qua vegetatiua est ei ratio quod producat vegetatiuum necessarium: planta tamen habente suas conditiones ad vegetandum. Sicut Deus habet suas ad producendum bonificatum intrinsecum: ergo producit Deus bonificatum intrinsecum, & hoc cum suo bonificare infinito per totam suam bonitatem infinitam. Dum Deus cognoscit se bonum in producendo bonificatum, considerat quod bonum quidem est producere bonum creatum, vt intelligatur, ametur & recolatur, & laudetur per ipsum sua bonificatio intrinseca: & vt Deus bonificet illas potentias, quādo ab ipsis bene obiectatur. Et propter hoc creauit potentiam intellectiuam, volitiuam & recolitiuā, in angelo & in anima rationali. Et per consequens omnes suas conditiones pertinentes eis, vt perfectè Deo possint frui, & bonum meritum acquirere. Et in isto passu cognoscit intellectus humanus primam intentionem suam quam Deus habuit ad creandum bonas creaturas.

DE DEO PER MAGNITVDINEM discurso.

De Deo per magnitudinem discurso. DEus est magnus: & ipse est sua magnitudo infinita cum qua habet magnificare infinitum, sine quo non posset habere magnitudinem infinitam. Neq; etiam eius actum infinitum. Et quod magnitudo est id ratione cuius bonitas & æternitas sunt magnæ: ideo istæ dignitates cum suis actibus concurrunt ad producendum magnificatum infinitum, & sit bonificatus, æternatus, &c. & adhuc vt quælibet dignitas habeat suum actum infinitum in magnificato infinito. Dum Deus se cognoscit sic magnum & etiam infinitum, existendo & agēdo: & per consequens se cognoscit bene conditionatum & dispositum ad producendum creatum magnum; & hoc in tantum quod produceret creatum infinitum si creatum esset capax ad recipiendum magnitudinem infinitam: sicut ignis qui si haberet copiam lignorum, magnificaret & multiplicaret suam flammam vsque ad sphæram lunæ: & sic Deus

eus creauit magnũ creatum: ficut cœlum, angelum, animam rationalem, & fimiliter alias creaturas quæ de magnitudine funt habituatæ. Et in isto paſſu cognoſcit intellectus humanus vnum magnum ens creatum, quod ſt maius quam omnes creaturæ, quod nõ audeo denunare fiue demonſtrare. Nam hæc ars generalis eſt, vt m ſuperius alibi dictum eſt.

DE DEO DISCVRSO PER æternitatem.

DEus eſt æternus: & ipſe eſt ſua æternitas. Et ſic Deus neceſſitat ſe ad producendum æternatum, ſine quo æternitas non eſſet infinita, neque haberet actum infiniium. Et ad hoc concurrunt omnes dignitates cum actibus ſuis, vt æternatus ſit infinitè bonificatus, & magnificatus, &c. Et vt ipſæ dignitates cũ ſuis actibus in æterno nfinito ſint actu. Et de iſta ſublimi productione valde nitatur intellectus humanus. Et dum ſic Deus conſideat æternando & intelligendo ſe diſpoſitum & ordinatũ d producendum mundum ab æterno & in æterno, reſpectu ſuiipſius: ſed non poteſt ipſum creare ab æterno, atione defectus mundi à parte ante. Nam finitus eſt, ſicut cœlum quod non eſt ab æterno: ſicut non eſt infinium immenſiue. Nam corpus ſuum habituatum eſt de uantitate, ſuperficie & figura & motu: veruntamen poeſt eſſe in æuo æterno, vt angelus & homo cognoſcant, liligant & recolant & laudent diuinam productionem ummam. *De Deo diſcurſo per æternitatem.*

DE DEO PER POTESTA- tem deducto.

DEus eſt potens: & ipſe eſt ſuamet poteſtas. Et ſic Deus eſt neceſſitatus ad producendum infinitum poſſificatum, vt ſua poteſtas poſſit eſſe infinita, & habere actum infinitum. Et quod per poteſtatem infinitam diuina bonitas, magnitudo, &c. poſſunt exiſtere & agere infinitè: ideo omnes aliæ dignitates cum ſuis actibus concurrunt infinitè ad producendum poſſificatum, vt poſſificatus ſit *De Deo per poteſtatem deducto.*

bonificatus, magnificatus, &c. Et Deus dum sic cognoscit se potentem existendo & agendo, cognoscit se dispositum & ordinatum ad producendum potestatem creatam non infinitam neque æternam. Deus enim cognoscit se intrinsece cum potestate absoluta & ordinata: sed extrinsece cum potestate ordinata tantum; eo quia Deus non producit de sua natura creaturas, sed effectiue producit eas. Sicut homo verus qui depingit hominem in pariete, qui non est de sua natura. Et sic intellectus humanus cognoscit, qua intentione Deus creauit potentias creatas: videlicet vt creaturæ cum ipsis Deum possent intelligere, amare, & recolere, & laudare: & sic cognoscit intellectus humanus, quod possificatus infinitus & intrinsecus, est causa omnium possificabilium, finitorum & extrinsecorum.

DE DEO PER SAPIENTIAM deducto.

De Deo per sapientiam deducto.

DEus est sapiens siue intellectus: & ipse est ipsamet sapientia: & ipsa sapientia est id ratione cuius sapiens intelligit se necessitatum ad producendum intellectum in infinitate ipsius sapientiæ cum infinito intelligere per totam essentiam infinitam ipsius intellectus, sicut ignis qui cum suo appetitu naturali necessitat se ad producendum ignitum siue ignire per suam essentiam. Et ideo omnes aliæ rationes concurrunt ad producendum intellectum infinitum, vt in ipsa productione quęlibet dignitas habeat actum infinitum, & hoc naturaliter. Dum Deus sic se cognoscit, quod dignum & iustum est, quod sit intellectus creatus, qui cognoscat honorifice summũ intellectum infinitum, & sic creauit intellectum angelorum & hominum. Sed miratur humanus intellectus, postquam creatus est ad intelligendum summum intellectum, quæ est causa quare ignoratur ab ipso intellectu creato: sed postmodum cognoscit, quod peccatum est causa, quę quidem deuiat angelos malos & homines peccatores à fine quare sunt.

DE DEO PER VOLVNTAtem deducto.

Deus

DEus est volens: & ipse est suamet voluntas; ideo in- *De Deo per Voluntatem deducto.*
telligit se necessitatum ad producendum volitum
iue amatum infinitum cum suo velle infinito pertotam
ssentiam infinitam ipsius voluntatis. Et sic producit se-
undum quod se intelligit & vult. Et quod omnes cum
liæ dignitates cum suis actibus sunt per voluntatem di-
igibiles: idcirco ipsæ dignitates cum suis actibus concur-
unt ad producendum volitum infinitum, vt qualibet di-
gnitas possit habere actum infinitum in volito infinito,
onificato, magnificato, &c. Sic Deus se cognoscens &
mans, transit ad creandum voluntatem, vt cum ipsa be-
e & magnifice & durabiliter, &c. suus volitus sit intelle-
tus, amatus & recolitus & laudatus super omnia. Et
uod propter hoc, volitus infinitus diligat voluntatem:
reata interuo remunerando eam, dando ei gloriam. Et
n isto passu cognoscit intellectus iusticia Dei vnde oti-
ur. Quoniã sicut Deus cognoscit se dispositum & ordi-
atum ad creandum: sic cognoscit se ad iustificandum &
emunerandum; & hoc idem cognoscit de diuina mise-
icordia, cum qua cognoscit se dispositum ad parcendũ,
ecundum quod peccator conscientiã habet de peccato
uo, promittendo satisfactionem secundum suum posse.

DE DEO PER VIRTVTEM deducto.

DEus est virtuosus: & ipse est sua virtus, & eius actus *De Deo per Virtutem deducto.*
qui sunt ei coessentiales & naturales, & ideo sicut a-
at se necessitatum ad producendum amatum infinitũ:
c diligit & cognoscit se necessitatum ad cognoscendum
producendum virtuosum infinitum, & ad hoc concur-
nt omnes dignitates cum suis actibus, vt per virtutem
finitam sint virtuosæ & infinitæ: & aliter non possunt
habere. Deus sic amans & cognoscens se intrinsece in-
inat se, & transit ad amandum & cognoscendum se esse
rdinatum & dispositum ad creandum virtutes natura-
s; vt sunt figuræ & signa virtutis infinitæ & æternæ, &c.
im quibus virtutibus creatis cognoscatur, ametur & re-
latur, & laudetur virtus infinita & æterna, &c. Adhuc
ansit ad creandum virtutes morales, de quibus loque-

mur infra in nono subiecto, eo quod sunt via paradisi, & vt Deus cum ipsis remuneraret homines de sua gloria virtuosa: & dum sic intellectus considerat, miratur quare homines in hac vita non sunt magis virtuosi moraliter quam vitiosi, postquam virtutes eorum habēt originem à virtute suprema: vitia autem non. Sed deinde cognoscit quod hoc est, quod homines habent liberum arbitrium ad agendum bonum aut malum: Sed plus se inclinant ad potentiam sensitiuam, & plus amāt ipsam, quàm ratiocinatiuam. Amplius quærit intellectus diuinus, quare hoc permittit fieri, cum ipse sit virtuosus & non vitiosus, & sit spiritualis & non sensualis. Deinde cognoscit intellectus quod ratio huius est, vt iustitia Dei habeat subiectum, in quo agere possit. Veruntamen sciendum est, quod liberum arbitrium se habet ad duas partes diuersas: videlicet ad partem bonam creatam cum qua agit bonum: & ad partem malam increatam cum qua agit malum & peccatum quæ est pars increata, & ex parte nihili increati per accidens. Homo enim in quātum est deductus de nihilo, habet inclinationem ad nihilum quod est contra esse: vnde manifestatur quod liberum arbitriū partim conuenit cum esse, & partim cum non esse, siue cum nihilo, quod idem est: & hoc æqualiter. Sed adhuc quæritur, intellectus postquā Deus scit quod homo peccabit, quare ipsum creauit. Et hoc cognoscit propter hoc, quod bonum liberum arbitrium ei creauit, cum quo potest se remouere à peccato, & ipsum odire si voluerit: si autem non creasset hominē, iniuriaretur Deus suæ iustitiæ, quia non ageret subiectum in quo agere posset.

DE DEO PER VERITATEM deducto.

De Deo per Veritatem deducto.

DEus est verus: & ipse est sua veritas; & sic vere diligit & cognoscit se necessitatum ad producendum verificatum infinitum per totam essentiam infinitā; & ex ipsa ipsum producit vt suum verificatum infinitam sufficientiam possit habere ab æterno & in æterno, vt aliæ dignitates actus veros infinitos habere possint per ipsum verificatum: sic Deus amans & cognoscens se necessitatum

ad

ad producendum verum infinitum: inde diligit & cognoscit quod verum quidem est creare veritatem creatam naturalem, & etiam moralem, vt per ipsas verificatũ infinitum intelligatur, ametur & recolatur, & etiam laudetur. Sed hic miratur intellectus quærendo, vnde oritur mendacium. Et postmodum cognoscit, quod à nihilo oritur, de quo homo creatur: sicut lapis cadens qui sua grauitate tendit ad centrum quod appetit.

DE DEO PER GLORIAM deducto.

De Deo per gloriam deducto.

DEus est gloriosus: & ipse est sua gloria; & sic diligit & cognoscit se ad producendum infinitum glorificatum de infinita gloria productum. Nam de alia essentia produci non potest. Omnes enim aliæ essentiæ sunt finitæ & nouæ: neque etiam de nihilo produci potest. Nam aliter esset finitum & nouum; quod est impossibile. Et ad hoc glorificatum infinitum concurrunt omnes aliæ dignitates cum suis actibus, vt in ipso glorificato infinito possit habere actus gloriosos. Dum Deus sic diligit & cognoscit se necessitatum ad producẽdum glorificatum infinitum intrinsecum: deinde cognoscit & diligit quod gloriosum est creare glorificatum extra se in æuo æterno positum, à quo summus glorificatus & infinitus intelligatur, ametur, recolatur & laudetur glorificato infinito, dando ei gloriam. Sed in isto passu intellectus considerat & miratur; quare Deus non disposuit sic omnes homines, vt ipsum intelligerent & recolerent, gloriam ab ipso recipiendo. Sed recordatur capitulum iusticiæ, in quo tractatur de libero arbitrio. Nam si homines non possent peccare, iam non possent multum amare, multum enim Deũ ille diligit, qui ab amare suo se retinere potest. Et si non esset pœna, iam gloria non esset bene cognita. Nam vnumquodq; cõtrarium magis cognoscitur per reliquũ.

DE DEO PER DIFFERENTIAM deducto.

De Deo per differentiam deducto.

REcordatus est intellectus humanus scalam differentiæ in secunda figura posita: & negat quod differentia quæ est in Deo, non est inter sensuale & sensuale, neq;

inter sensuale & intellectuale: sed est inter intellectuale & intellectuale esse existentia, idem essentialiter. Et hoc manifestat quod de principiis primæ figuræ dicitur. Absque enim differentia siue distinctione diuinæ dignitates suæ rationes non possent habere actus infinitos. Et hoc manifestè apparet in bonitate. Nam bonificare ipsius bonitatis absque differentia bonificantis & bonificati nequaquam esse posset. Agere quidem sine distinctione agentis agibilis esse non potest: sic quidem nec bonificare absque prædictis. Hic autem quærit intellectus, vtrũ prædicta differentia ponat in Deo multas essentias? & considerat & cognoscit quod non: sicut non sunt in ipso multæ bonitates. Ratio huius est: quod bonificans qui est tota ipsa bonitas, producit de seipso totum bonificatum, infinitum & æternum; & bonificare & æternare à totis ipsis ambobus est productum. Et in isto passu cognoscit intellectus quod differentia est clara & inconfusa in ipsa bonitate infinita; eo quod ponit quod bonificatiuus, sit vnus distinctus à bonificato & bonificare; & bonificatus sit alter distinctus à bonificante & bonificare; & similiter quod bonificare sit alter distinctus ab ipsis duobus supradictis, quolibet istorum existente in suo numero. Ipsis tamen existentibus idem per essentiam, alioquin differentia esset confusa in ipsis; & per consequens deficeret æternitas, & sic non conseruaret numerum suum vnicuique trium prædictorum, quod est impossibile. Et adhuc deficeret intellectus diuinus: ignoraret quidem qualis esset bonificans, & qualis esset bonificatus, & qualis esset bonificare. Et sic istæ duæ dignitates deficerent, & per consequens omnes aliæ cum suis actibus; & sic essent actus primitiui, quod est impossibile. Veruntamen de prædicta differentia sciendum est sane quod ipsa non est supra prædictas dignitates, neque etiam supra prædicta correlatiua, scilicet bonificantem, bonificatum & bonificare: sed eadem ratio essentialiter & æqualiter est cum eis distinguendo, sicut bonitas in bonificando, magnitudo in magnificando, &c. Dum Deus cognoscit in se esse prædictam differentiam, cum qua suæ rationes sunt claræ, & actus infinitos habere possunt, cognoscit quod bonum

quidem

uidem est creare differentias, cum quibus multę creatu-
e possent esse, a quibus possit intelligi, amari & recoli &
iam conlaudari. Et in isto passu cognoscit intellectus
uæ est causa multitudinis rerum differentium genere,
ecie atque numero. Adhuc quærit intellectus: vtrum
ter Deum & creatutam sit differentia realis aut inten-
onalis facta ab anima? & cognoscit quod per differen-
am quam Deus habet in se naturalem & coessentialem,
eus, & per illam quam creaturæ habent naturalem &
essentialem, Deus & creaturæ realiter differunt. Absq;
im talibus differentiis realiter non different: sed per
fferentiam intentionalem tantum factam ab anima,
uod est valde impossibile. Vnde ergo patet, quod per
ales differentias differunt, non autem per intentiona-
s.

DE DEO PER CONCORDANTIAM deducto.

De Deo per concordantiam deducto.

Deus est concordans, & ipse est sua concordantia, in qua suæ dignitates in vno & pluribus concordant: si-
t sua bonitas bonificando; & sua magnitudo magnifi-
ndo; & sua æternitas æternando, &c. Concordant qui-
m in identitate essentiæ, quæ est vna natura & vna Dei-
s, & concordant in pluribus, quod sunt plures rationes,
nificatiuus, magnificatiuus & ęternificatiuus, &c. Sunt
ter numerus, bonificare, magnificare, æternare, &c.
nt alter numerus, bonificatus, magnificatus, &c. Et o-
nes isti tres sunt relatiui referentes vnum ens absolutū,
l. Deus. Dum Deus sic se considerat ratione diffinitio-
s concordantiæ, creat vnum mundum ratione suæ vni-
tis, & creat plura diuersa ratione suæ pluralitatis, vide-
et multa significata; vt patet in scala concordantiæ, ex
ibus est vnus mundus constitutus: & creat vnam sub-
ntiam constitutam ex materia & forma; & creat vnum
minem constitutum ex anima & corpore, & eorum
niunctionem; & creat vnum intellectum ex suis corre-
tiuis: sicut vnus syllogismus fit ex duabus propositioni-
s & vna conclusione, & sic de consimilibus aliis. Et hoc
cit vt reluceat & appareat sua concordantia: Et adhuc
ipse laudetur & ei seruiatur.

DE DEO PER CONTRARIETATEM deducto.

De Deo per cõtrarietatem deducto.

DEus est contrarians: sed non est contrarietas, contrarians quidem est. Nam peccatori dat pœnitentiam effectiue: tamen causat contrarietates, vt manifestatur in scala contrarietatis. Deus quidem nõ est contrarietas: ipsa namque concordantia infinita est, habens actum infinitum & æternum. Sed in isto passu dubitat intellectus, cum Deus sit infinita concordantia: quare ergo permittit contrarietatem esse? Et huic respondetur, quod contrarietas existit inter Deum & hominem peccatorem, vt iustitia Dei possit extrahere suum actum in peccatore: nam sicut speculum est dispositum ad recipiendũ omnes figuras ei impressas; sic Deus est dispositus ad cruciandũ peccatores. Amplius nisi Deus in mundo crearet contrarietates naturales, iam mundus non esset talis qualis est. Adhuc dubitat hic intellectus cum in diuina voluntate sit velle infinitum: quare igitur Deus habet nolle? Et vt hoc intelligatur, adiuuat se cum exemplo superius dato. Nam sicut speculum recipit similitudinem albedinis & nigredinis: sic Deus diligit hominem virtuosum volẽdo: odit autem peccatores nolendo.

DE DEO PER PRINCIPIVM deducto.

De Deo per principium deducto.

DEus est principiãs, & etiam est suũ principiũ: sicut in sua bonitate in qua Deus est principiãs principiatũ scil. bonificatũ. Et est principians nõ habens aliquid præiacens sibi: sicut suus coessentialis bonificare, qui non est in natura suæ bonitatis principians; sed tantum principiatus est à principiante & principiato: sicut amare principiatus est ab amante & amato. Dum Deus considerat, quod est tale principium perfectum, transit ad creandum mundũ de nihilo tali modo, vt vnũ indiuiduum generet aliud indiuiduum, sicut vnus homo alium hominẽ, & vna planta aliam plantam sibi similẽ: Et hoc cum principiare substãtiali & naturali. Adhuc creat aliud principiũ: sicut intelligens qui causat intellectum obiectiue. Et intelligens & intellectus causant intelligere accidentaliter, vt intel-

intellectus scientiam possit acquirere: & sic de voluntate potest dici, vt de habitu amoris induatur.

DE DEO PER MEDIVM discurso.

IN Deo est medium, sicut in sua bonitate bonificare, & in sua magnitudine magnificare, &c. Et ipse est suum medium, eo quod infinitum est cum quo Deus mensurat se in tanto quod sit infinitus per suum intrinsecum agere, sicut per suum existere, in quo mediare se coniungunt medians & mediatus, vt sint vnum medium continuum & absolutum. Dum Deus sic se cognoscit esse medium, deinde transit ad causas ab ipso creatas; vt patet in diffinitione medii, & etiam in scala medii in secunda figura posita: sicut agere quod est medium existens inter agentem & agibile: & sicut amare inter amantem & amabile siue amatum. *De Deo per medium discurso.*

DE DEO PER FINEM discurso.

DEus est suus finis, & nō est finis priuatiuus, sed in ipso fine sunt multi termini, sicut in sua bonitate, in qua bonificatiu9 est vnus terminus, bonificatus alter termin9: & bonificare alter terminus: & omnes isti tres quiescūt in vna bonitate. Dū Deus sic se cognoscit, ratione finis trāsit ad creandū multos fines in mundo, sicut habitū bonitatis qui est vnus finis moraliter, de quo bonificans se habituat producendo bonificatum, qui est alter finis: Et sic de bonificare suo modo. Et omnes isti tres termini quiescunt in ipsa bonitate quæ est eorum finis: sed quando priuatur homo, transit ad peccatum quidem habitus bonitatis & etiam sui termini. Et per consequens homo deuiat à suo fine ratione cuius tendit ad laborem æuiternum. *De Deo per finem discurso.*

DE DEO PER MAIORITATEM discurso.

DEus est maior mundo, & etiam omnibus contentis in eo: nam suæ rationes sunt infinitæ & habēt actus infinitos. Et ob hoc sicut est maior quàm mundus cum sua bonitate & magnitudine: sic est antequam mundus *De Deo per maioritatem discurso.*

cum sua maioritate. Adhuc sicut Deus cum sua substantia est maior mundo cum sua maioritate: sic quidẽ Deus cum sua æternitate est maior mundo, ipso existente cum sua nouitate. Iterum sicut substantia diuina est maior quàm accidens: sic substantia diuina est antequam accidens mundi. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod impossibile est quod mundus sit ab æterno. Dum Deus cognoscit sic suam maioritatem, transit ad creãdum maioritates, cum quibus cognoscatur & diligatur sua maioritas, quæ significatur in scala secundæ figuræ.

DE DEO PER ÆQVALITATEM discurso.

De Deo per æqualitatem discurso.

IN Deo est æqualitas; vt in sua coessentiali bonitate apparet, &c. Nam cum bonificans habet duas actiones substantialiter: eo quod bonificat, bonificatum & bonificare. Bonificatus quidem habet vnam passionem a bonificante, & habet vnam actionem; quod bonificat bonificare; qui quidem bonificare habet duas passiones prælibatas. Et cum diuina bonitas sit infinita & habeat actũ infinitum; vt superius iam probatum est. Ideo ipsa diuina æqualitas est infinita, ab omni accidente separata. Nam in subiecto infinito nullum accidens existere potest. Deus sic considerans suam æqualitatem infinitam, transit ad creandum æqualitatem finitam substantialem, & etiam æqualitatem accidentalem. Creat quidem æqualitatem substantialem, vt per similitudinem infinitam æqualitas cognoscatur. Item creat æqualitatem accidentalem; vt per dissimilitudinem infinita æqualitas cognoscatur: vnum namque oppositum cognoscitur per reliquum.

DE DEO PER MINORITATEM deducto.

De Deo per minoritatem discurso.

IN Deo non est minoritas; quod ipse est maioritas infinita, & æterna. Nam aliàs vnum oppositum esset aliud oppositum, quod est impossibile. Et ob hoc Deo competit maiorificare: non autem minorificare. Sed quod mundus absque minoritatibus minime esse potest: idcirco Deus disposuit se ad creandum minoritatem in mundo, vt

do, vt per minoritates finitas, sua maioritas infinita cognoscatur. vnum enim oppositum magis cognoscitur per reliquum: vnde intellectus cognoscit quod Deus est maior absolutè, ratione æternitatis: mundus autem minor, ratione minoritatis siue nouitatis. Deus sic se cognoscens dispositum ad creandum maioritatem magis quàm minoritatem. Ideo creat minoritates propter maioritates, sicut corpus hominis propter animam rationalem. Et omnia corporalia ad corpus hominis, & folia & flores ad fructum, & sic de aliis secundariis intentionibus ad primas intentiones. Inuestigauimus Deum per principia explicata antedicta, vt de ipso noticiam habere possimus: & sicut dedimus exemplum per principia explicata prędicta, sic potest dari per principia implicata, tenendo modum quem tenuimus.

DE DEO PER REGVLAM B. deducto.

De Deo per regulam B. deducto.

QVæritur, vtrum Deus sit? Ad probãdum Deum esse, volumus tenere modum artis: videlicet miscere principia cum regulis, ad inuestigandum & probandum Deum esse, faciendo de æternitate subiectum: applicando ipsum aliis principiis; & primò per bonitatem. Æternitas est. Nam si non esset, mundus quidem seipsum principiasset. Et sic esset antequam esset, quod est impossibile: nullum enim ens seipsum principiare potest: est ergo æternitas & per consequens suum concretum videlicet ens æternum, nulla quidem essentia absque suo concreto esse potest; & econuerso. Ipsa infinita duratio est; & ita infinitas bona est. vnde sequitur quod bonitas est ratio æterno quod agat bonum ab æterno, & in æterno per infinitam & bonam durationem. Illud quidem ens infinite bonum, cui bonitas est ratio, vt agat bonum infinitè & æternè; & tale ens vocamus Deum: ergo patet per prædicta quod Deus est: & hoc intellectus humanus tenendo modum artis generalis negare non potest. Æternitas est, vt supra iam probatum est: & est magna per magnitudinem in tanto immensiue & infinite: sicut sua magnitudo est infinita duratiuè siue æternatiuè. Et tale ens æter-

num, exiſtens ſubiectum prædictæ æternitati & magnitudini vocamus Deum exiſtentem neceſſarium ratione prædictorum, nam ens infinitum & æternum eſt neceſſarium, quod aliter non poteſt ſe habere. Æternitas eſt (vt ſuperius probatum eſt) & poſtquã eſt, poteſtas infinita eſt, ſine qua infinita eſſe non poteſt: ipſa quidem poteſtas eſt ratio æternitati, quod poſſit exiſtere & agere infinite; & tale ſubiectũ prædictæ æternitati vocamus Deum. Æternitas eſt, & ſuum eſſe infinitum & intelligibile eſt: vnde ſequitur quod aliquod ens æternum eſt viuum ſiue habet vitam, ſine qua non poſſet eſſe intelligibile æternum, & tale ens infinitum & æternũ vocamus Deum. Æternitas eſt, & eſt infinita duratio; ipſa quidem amabilis eſt: vnde ſequitur quod ens æternum habet vitã, ſine qua nõ poteſt eſſe amatum ab æterno & in æterno, & tale ens amatũ & æternum vocamus Deum. Æternitas eſt infinita, & ſic eſt virtuoſa: nam abſque virtute infinita minime poteſt eſſe virtuoſa. vnde ſequitur, ꝙ ſua virtus eſt infinita, vt vitium non ſit ei præiacens: vnde ſequitur, ꝙ ſua æternitas habet actũ, ſcil. æternare, in quo actu omnia principia primæ figuræ habẽt actus æternos: ſicut bonitas bonificare; æternitas ęternare, & poteſtas poſſificare, &c. alioquin ipſa virtus vitioſa eſſet & iniurioſa: ꝙ eſt impoſſibile, & tale ens æternũ & virtuoſum vocamus Deum. Æternitas eſt, & ꝙ eſt infinita, ideo eſt ens infinitũ & glorioſum: eſt ergo infinita gloria, ſine qua ens æternum infinitũ & glorioſum minime eſſe poteſt; in quo ente gloriari & æternare ſunt infinitæ, ſine quibus ens æternũ haberet æternam pœnã, ꝙ eſt falſum & impoſſibile. Et tale ens in quo ſunt æternare & gloriari vocamus Deum. Æternitas eſt, & in ipſa ſuæ coeſſentiales rationes ſunt claræ & non cõfuſæ, videl. ſuũ cõcretum quod eſt æternũ, & eſt per bonitatẽ bonũ, & magnum per magnitudinẽ, & potens per poteſtatẽ, &c. non quod ſint differẽtes rationes exiſtẽdo, ſed agẽdo: vid. in ipſo æterno ente ſua bonitas & magnitudo ſunt idẽ per eſſentiã, vt æternitas non ſit bona & magna per accidens: ſed per ſe, ratione quidem actionis ſunt claræ, eo quod æternitas eſt ratio æterno quod agat bonũ, & magnitudo quod agat magnũ, &c. & ratione æternitatis eſt quod ſit æterna-

æternatus productus: vnde sequitur necessario quod in essentia æternitatis sit ęternans bonus: & magnus producens, distinctus ab æternato bono & magno, & quod ipsi sint distincti ab æternare, bonificare & magnificare per essentialem relationẽ existentẽ vnam essentiã: alioquin rationes essent cõfusæ. & tale ens æternum & absolutum vocamus Deum. Æternitas est, & p cõsequens ens æternũ est, & in ipso ente æterno suæ coessentiales rationes in vno & in plurib. cõcordant, videl. quod sicut æternitas est infinita duratio, quod sua bonitas sit infinita bonificatio, & sua magnitudo infinita magnificatio; & sua potestas infinita possificatio; & suus intellectus infinita intellectio; & sua voluntas infinita volitio, &c. & ꝙ omnes sint vnũ ens bonum, magnũ, &c. quod quidẽ ens habeat per bonitatẽ bonificare infinitũ, per magnitudinẽ magnificare infinitum, &c. tale ens appellamus Deum. Æternitas est, & per cõsequens ens æternũ est; & quod ipsa æternitas est infinita, &c. sequitur quod ens æternũ est infinitũ; quod ipsũ ens est bonũ. Nullum quidẽ ens finitũ potest cõtradicere enti æterno & infinito, quin agat bonũ æternũ & magnũ &c. neq; enim ipsum ens æternũ nõ posset cõtra se aliter habere, postq̃ suæ coessentiales virtutes rationes sunt infinitæ, & habent actus infinitos: & tale ens appellamus Deũ. Æternitas est, & tempus est; sed æternitas est infinita duratio: tempus vero nõ potest esse infinita duratio: ratio huius est, quod tẽpus sine motione esse nõ potest: æternitas autẽ absq; motione est: vnde sequitur quod æternitas est primũ & vltimũ principiũ p̃iacęns tẽpori absolutè: & tale ens æternum existens primum & vltimũ principium dicimus esse Deũ. Æternitas est: & ꝙ est infinita essentia absolute idẽ sequitur quod in ipsa est æternare ꝙ est mediũ inter æternantẽ & æternatũ, sine quo æternitas esset infinita, quo ad existere, & finita quo ad agere ratione cuius sua infinita absolute destructa esset; ꝙ est impossibile, & talis ęternitas in qua est coessentiale æternare, dicimus quod est Deus. Æternitas est, & quod est infinita existendo, similiter & agendo, vt suus finis sit æqualis suę existentiæ, videlicet quod sicut est infinita quo ad existentiam, quod sic se habeat ad infinitam agentiam, per æternantem, æternatum & æternare: & talem æternitatem quæ se

habet ad vltimum finem, dicimus esse Deum. Æternitas est, & ipsa est maior duratio quæ esse potest, cum maiori bonitate quæ esse potest, & cum maiori magnitudine quæ esse potest: quibus minoritas contradicere non potest quin sint infinitæ rationes existendo & agendo, & talis maior duratio est Deus. Æternitas est, & per consequēs ens æternū est. In quo ente æterno suæ coessentiales bonitas, magnitudo, &c. æternitati sunt æquales; vt sua bonitas, magnitudo, &c. sic sit infinita quo ad bonificationem, sicut æternitas quo ad durationem: & tale ens æternum dicimus esse Deum. Æternitas est; & quod infinita duratio distat quidem infinitè à minoritate quæ est finita: & per consequens à finito quod est minus æternitate. Et sic de minori agentia & existentia potest dici quęcunque sint. Probauimus Deum esse secundum prosam per omnia principia: veruntamen probari potest per omnia principia syllogizando, nullum ens infinitum est, absque infinita potestate: æternitas est infinita: ergo, &c. & tale ens non est cœlum, neque aliquid contentum sub eo: idcirco tale ens dicimus esse Deum. Et soluta est quæstio, qua quæritur, vtrum Deus sit: quia ipsum probauimus esse cum principiis & regula B. de sua quidem existentia, & de sua intrinseca agentia, noticia haberi potest, sua gratia mediante: hoc autem dico cum apprehensione; non tamen cum comprehensione: Deus namque infinitus est, sed noster intellectus finitus.

DE DEO PER REGVLAM C. deducto.

De Deo per regulam C. deducto.

Per primam speciem regulæ C. quęritur, quid est Deus? Vt de Deo clariorem noticiam habeamus, per eius diffinitiones ipsum diffinire volumus. In quibus conuertuntur subiectum & prædicatum: eo quod vnum non potest esse sine reliquo, ratione naturalis coniunctionis quam habent subiectum & prædicatum: sicut quærere, quid est substantia? Et respondendum est, quod est ens per se subsistens: & quærere, quid est ens per se subsistens? Est dicendum quod est substantia. Deus est ens in quo suæ rationes conuertuntur. Ens quidem in quo suæ rationes con-

conuertuntur, est Deus. Deus est ens in quo diuinæ rationes habēt actus infinitos: sicut bonitas infinita habet bonificare infinitum, & magnitudo magnificare infinitum, &c. Ens autem in quo est bonitas habens actum infinitum, &c. est Deus. Deus est ens cui sua coessentialis bonitas est ratio, quod agat bonum infinitum & æternū; ens quidem cui sua coessentialis bonitas est ratio quod agat bonum infinitum & æternum, est Deus. Deus est ens quod sine infinitis rationibus esse non potest: sed ens quod sine infinitis rationibus esse non potest, est Deus. Deus est ens bonificans qui sine infinitis bonificato, bonificare non potest: esse infiniti autem bonificati esse, & bonificare qui absq; bonificante esse non potest, est Deus. Deus est substantia ab omni accidente denudata: substantia quidem ab omni accidente denudata est Deus. Deus est ens absolutum non ab aliquo dependens: ens absolutum non ab aliquo dependens, est Deus. Deus est ens quod extra se non indiget aliquo: ens quod extra se non indiget aliquo, est Deus. Deus est ens quod aliter se non potest habere: ens autem quod aliter se non potest habere, est Deus. Deus est ens, quod tantum se habet ad suum finem quantum ipse est: ens autem quod tantum se habet ad suū finem quantum ipse est, est Deus. Deus est ens quod tantum potest ex seipso, quantum ipse est: Ens autem quod tantum potest de seipso & in seipso quantum ipse est, est Deus. Deus est ens supra quod nulla maioritas est: ens supra quod nulla maioritas est, est Deus. Deus est ens quantum se cognoscit agentē quantum ipse est. Ens quantum se cognoscit agentem quantum ipse est, est Deus. Deus est ens cui impossibile est nō esse: Ens cui impossibile est non esse, est Deus. Diffiniuimus Deum per viginti rationes, in quibus necessario subiectum & prædicatum conuertuntur; vt patet per regulam B. Et per tales diffinitiones necessarias intellectus quidem humanus est multum clarificatus ad cognoscendum diuinam essentiam, & suos actus intrinsecos, & naturales. De Deo autem possunt fieri descriptiones per accidens sic. Deus est creator, & gubernator, & prima causa, & primus motor, & saluator, & huiusmodi. Per

tales autem descriptiones, intellectus non est multum clarificatus, sicut per diffinitiones substantiales supradictas. Per secundam speciem regulæ C. quæritur, quid habet Deus in seipso coessentialiter & naturaliter? Huic respondendum est, quod habet coessentialia & naturalia & substantialia relatiua. Sicut per suam bonitatem habet bonificantem, bonificatum & bonificare: Et per suam magnitudinem, magnificantem, magnificatum & magnificare: Et per suam æternitatem, æternantem, æternatum & æternare, &c. Sine istis quidem correlatiuis prædictæ rationes fieri non possent de Deo; neque etiam de essentia eius noster intellectus posset habere noticiam. Nã sine ipsis rationes siue dignitates Dei essent vacuæ & ociosæ & imperfectæ: & qualibet esset habitus priuatiuus; Et per consequens Deus indigeret esse digno, postquam ipse indigeret rationibus perfectis: quia sine tali habete intrinseco, natura relationis esset destructa, & etiam natura prędictarum rationum, quod est impossibile. Per tertiam speciem regulæ C. quæritur, quid est Deus in alio? Ad quod dicendum est, quod est in effectu suo causa prima, primus motor, dominator & gubernator, agens in effectu suo ad placitum, & absolutus sine aliqua resistentia sui effectus. Extrinsece quidem Deus habet dominium & potestatem ad placitum, sicut causa absolute in effectu suo: habet etiam in creaturis ius vltimum, eo quod creator & gubernator est. Ratione cuius Deus est dispositus ad iudicandum peccatores secundum opera eorum. Nam creauit creaturas ad suum seruitium, quod est vltimus finis creaturæ.

DE DEO PER REGVLAM D. deducto.

De Deo per regulam D. deducto.

PEr primam speciem regulæ D. quæritur, Deus de quo est? Et respondendum est, quod est de seipso. Sic enim habens rationes infinitas habentes actus infinitos, non potest esse de aliquo præiacente alio. Sed ipse quidem est præiacens omnibus aliis entibus ab eo per essentiam distinctis; vt diuina bonitas quæ est primitiua omni alii bonitati. Sicut ens infinitum quod est primitiuum enti finito,

nito. Et sic potest dici de diuina magnitudine & æternitate, &c. Et in isto passu cognoscit intellectus humanus quod Deus est actus purus. Per secundam speciem regulæ D. quæritur, Deus de quo est? Et huic respondendum est, quod est de suis correlatiuis ante dictis: sicut diuina bonitas quæ est Deus, quæ est de suis bonificante, bonificato & bonificare, & omnes isti tres sunt de ipsa bonitate: sicut concretum quod est de sua essentia, & sicut homo de sua humanitate, & leo de sua leonitate, &c. Et in isto passu cognoscit intellectus noster, quod in Deo nulla malicia, paruitas & nouitas esse potest. Per tertiam regulam D. quæritur, Deus cuius est? Et huic respondendum est, quod non est alicui subditus; nam infinitus & æternus est: veruntamen in paradiso est subiectum omnibus sanctis ab eo recipientibus gloriam obiectam.

DE DEO PER REGVLAM E. deducto.

Per primã speciẽ regulæ E. quæritur, Deus quare est? Et est respondendũ, quod est formaliter per sua correlatiua, ex quibus est. Et per cõsequens per suas coessentiales rationes: & quia in ipso subiectum & prædicatum conuertuntur, vt superius probatum est in sua diffinitione. Sicut substantia quę est per hoc, quia est de sua materia, & forma, & cõiunctione. Et homo de suo corpore & anima & coniunctione. Et sic de syllogismo potest dici quod suum medium coniunctiuum est cum superiori suo & inferiori. Vlterius Deus est per hoc, quia suæ rationes infinitæ conuertuntur secundum identitatem essentiæ. Omnes enim sunt vna essentia diuina singularis, & adhuc quia omnes suæ dignitates habent actus infinitos, & in sua diffinitione subiectum & prædicatum conuertuntur essentialiter, vt superius dictum est. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod Deus immutabilis est: & quod suum esse aliter se non potest habere. Per secundam speciem regulæ E. quæritur, Deus quare est? Et respondendum est, quod est propter suum finem absolutum. Finis enim infinitus & æternus non potest esse propter finem finitum. Adhuc manifestatur videlicet, quod Deus sit propter finem ab-

De Deo per regulam E. deducto.

ſolutum,& non propter alium. Quilibet enim correlatiuus ſuarum dignitatum eſt propter alium correlatiuum: quod quilibet eſt vt alter ſit; alioquin nullus poſſet habere infinitam bonitatem, magnitudinem, &c. Vlterius Deus eſt, vt ſua agentia eſſe poſſit, & econuerſo: Amplius in Deo ſuæ coeſſentiales rationes ſunt, vt ipſæ quidem cum ipſis poſſit habere actus intrinſecos & infinitos, vt ſua agentia in tantum infinita ſit ſicut ſua exiſtentia. Et in iſto paſſu cognoſcit intellectus errorem illorum in quo ſunt dicentes quod Deus habeat rationes, vt agat finite cum ipſis intrinſece, ſicut efficiens in ſubiecto alieno & per accidens: Talis quidē error eſt euidens. Deus enim abſque coeſſentialibus naturalibus rationibus habentibus actus intrinſecos & infinitos non eſſet ſummum ens & infinitum: quia non eſſet ſummus bonus, magnus, æternus per ſe, ſed per aliud: imo homo, aut roſa, aut leo ſe haberet in plus reſpectu finis quàm Deus, eo quia habent proprios fines naturales, ad quos ſe habent vt eſſe poſſint hoc quod ſunt. Et ſic patet quod prædictus error manifeſtatur.

DE DEO PER REGVLAM F. deducto.

De Deo per regulam F. deducto.

QVæritur, Deus quantus eſt? Ad quod reſpondendum eſt, quod quantitas dicitur duobus modis, videlicet realiter & numeraliter. Realis quantitas eſt, ſicut quantitas corporis: numeralis autem, ſicut quando computatur vnum, duo, &c. Realis quidem quantitas ſignificat quantitatem continuam: numeralis autem diſcretam. Deus quidem non habet quantitatem realem: quod nō habet corpus, ens quidem corporeum quantitatem habet: ſed ipſe Deus habet continuam eſſentiam & bonitatem, &c. In ſubiecto enim infinito quantitas nequaquam exiſtere poteſt, ſicut in æternitate tempus & motus non poſſunt habere eſſe. Quantitas numeralis in Deo eſſe poteſt ratione ſuorum correlatiuorum: ſicut in diuina bonitate, in qua bonificans cognoſcit ſe eſſe vnum diſtinctum, & cognoſcit bonificatum alterum diſtinctum ab eo. Et inuicem bonificans & bonificatus cognoſcunt bonifi-

bonificare esse alterum distinctum ab ipsis: & sic sequitur in ipsis quãtitas numeralis, videlicet vnum. duo, tres, & in isto passu intellectus dubitat, vtrum tria correlatiua aut plura sufficiunt in diuina bonitate. Sed recordatus est de diuina vnitate & singularitate, per quas Deus est: vnus & singularis: sicut per suam bonitatem bonus; & suam magnitudinem magnus, &c. Quapropter sufficit vnus singularis bonificans, & non bonificatus: & vnus singularis bonificatus & bonificans & alter vnus singularis bonificare & non bonificans. Si autem esset ibi quartus numerus, &c. iam esset ibi destructio vnitatis & singularitatis. Quartus quidem numerus aut esset bonificans non bonificatus, aut bonificatus & bonificans, aut bonificare & non bonificans: & sic esset superfluitas ibi quæ esset mala contra naturam bonitatis infinitæ: & vitiosa contra magnam & æternam virtutem diuinæ bonitatis, & etiam ageret contra gloriam diuinæ bonitatis & esset habitus malus & priuatiuus: sicut surditas, ignorantia, aut priuatio, quod est impossibile. Vlterius considerat intellectus quantitatem numeralem quæ est principium numeri: & secunda vnitas oritur ab ipsa, & tertia vnitas oritur ab ipsis: sicut conclusio à duabus propositionibus, & sic sequitur numerus perfectus; eo quod omnis numerus in ipsis concluditur, videlicet par & impar: duo quidem sunt numerus par: tres autem impar. Vnde patet manifestè quod quarta vnitas est superflua, & etiam quinta, &c. Nam tam sunt habiti par & impar; & etiam quod quarta vnitas disiuncta est à secunda vnitate quæ est ita medium inter primam vnitatem & tertiam: sicut in modo primæ figuræ, in quo medium est subiectũ in quo cõiunguntur prædicatum maioris propositionis, & subiectum minoris propositionis, vt subiectum & prædicatum in conclusione conueniant in natura; vt patet per istum syllogismum. Omne animal est substantia: omnis homo est animal: ergo omnis homo est substantia. Inde igitur cognoscit intellectus quod in diuina bonitate sufficit numerus ternus: & quod maior neque minor numerus non est necessarius. Veruntamen in speciebus sunt plura indiuidua quàm tres. Sicut vnus, duo, tres &

quatuor homines in ſpecie humana: & illa oportet numerari per plures vnitates ſiue numeros, vt per ſe patet.

DE DEO PER REGVLAM G. deducto.

De Deo per regulam G. deducto.

PEr primam ſpeciem regulæ G. quæritur, Deus qualis eſt? & huic debet reſponderi quod Deus eſt talis quales ſunt ſuæ proprietates ſiue rationes, & earum actus cõſubſtantiales: ſicut per ſuam bonitatem, quod per ipſam eſt bonus; & per magnitudinem magnus eſt; & per æternitatem æternus, & ſic de aliis. Adhuc quoniam bonitas eſt ratio bono quod producat bonum: & eſt per magnitudinem magna: & per æternitatem æterna; & ipſa bonitas: ergo bonitas eſt ratio Deo quod ſit qualis propriè in producendo bonum infinitum & æternum; ſicut caliditas & multo melius eſt ratio igni quod per ipſam ſit qualis in calefaciendo calefactum bonum, magnum & durabile. Et hoc ſignificatur in correlatiuis qui ſunt per ſecũdam ſpeciem regulæ C. Abſq; enim talibus qualitatibus propriis & conſubſtantialibus Deus non poſſet habere eſſe proprium, neque per ſe eſſe, neq; per conſequens haberet actus intrinſecos & infinitos & æternos. Adhuc neq; appropriatè poſſet aliquid extra ſe in alio ſubiecto: nam eſſe quale appropriatum oportet, quod cauſentur à quali proprio: ſicut aër & aqua qui calefacti ſunt per propriam caliditatem ignis. Per ſecundam ſpeciem regulæ G. quæritur, Deus qualis eſt? Et eſt dicendum, quod Deus eſt qualis per deſcriptionem; quod eſt creator & gubernator & ſaluator & huiuſmodi: ſicut Deus qui ſe diſponit ad eſſe iuſtum & miſericordem, pium & benignum tanquam efficiens cauſa in effectu ſuo diſtincto ab eo per eſſentiam & naturam.

DE DEO PER REGVLAM H. deducto.

De Deo per regulam H. deducto.

QVæritur, vtrum Deus ſit in tempore? Ad hoc reſpondetur, quod non propriè: ſed per accidens. Nam ens æternum habens actum æternum, non poteſt eſſe in tempore. Sicut infinitum ens quod in quantitate non poteſt

esse: & sicut numerus senarius in numero quinario; neq; essentia mala in essentia bona; neque videre in accidente; neque audire in videre; neque intelligere in ignorare, &c. Et omnia ista sunt manifesta per regulam C.D.K. homini subtiliter intuenti, cui dimittimus declarari propter vitandam prolixitatem.

DE DEO PER REGVLAM I. discurso.

De Deo per regulam I. discurso.

QVæritur, vtrum Deus sit in loco? Et respondendū est quod Deus propriè nō est in loco: sed per accidens. nam sicut æternitas nō potest esse in tēpore; neq; bonitas in malitia, neq; intellectus intelligens vere in ignorātia: sic quidē Deus ratione suæ infinitatis & immensitatis nō potest collocari in aliquo loco. Infinitas.n. & immensitas sunt id per quod Deus comprehendit & pertransit omnē locum. Vnde patet manifestè, quod ipse est in omni loco, & extra omnem locum immensiue, & infinite ab omni quantitate & superficie denudatus existit. Et hoc probāt regulæ B.C.D.K.

DE DEO PER REGVLAM MOdalitatis discurso.

De Deo per regulam modalitatis discurso.

PEr regulam K. quæritur, quomodo Deus est, & quomodo agit? Ad primum sic respōdendum, quod Deus habet modum essendi hoc quod est per illum modum quem habent suæ coessentiales & naturales rationes: & hoc figuratur in capitulo loci, in quo quæritur, vbi Deus sit, & quomodo Deus producit in suis correlatiuis; vt supradictū est. Adhuc manifestè apparet scienti hanc artē, quod Deus habet modum in agendo in suis relatiuis: sicut sua bonitas quæ in quātum est ratio bono quod agat bonum, & magnitudo quod agat magnū, & æternitas, & ratio ei quod sit æterna: ergo bonitas est ratio bono quod producat bonū, magnum & æternū, &c. Et hoc intrinsece, videlicet in suamet essentia & natura sine aliquo accidente. Amplius Deus habet modū extrinsece ratione cōuersionis suarum dignitatum. Nam quando Deus creauit mundū, intellectus ipsius intellexit eum, & sua voluntas

voluit,& ſua poteſtas poſſificauit,& ſua bonitas illum bonificauit. Nam bonum fuit creare mundum, & hoc fuit in inſtanti,ſine ſucceſſione ſuarum rationum. Et hunc eundem modum habet Deus in faciendo miracula, & in iudicando,& parc[illegible] & gratias dando, & huiuſmodi: quia vult obiectiui[illegible]e,& ſcit ipſum agere,& ſua poteſtas poſſificat illum,& ſua veritas facit illum verum. Et ad tale agere ſubiectum cauſatum eſt obediens. Ens enim finitum enti infinito reſiſtere non poteſt.

DE DEO PER REGVLAM INſtrument[illegible]itatis diſcurſo.

De Deo per regulam inſtrumentalitatis diſcurſo.

QVæritur,cum quo Deus eſt exiſtens & agens? Et reſpondendum eſt, quod eſt exiſtens cum ſuis correlatiuis coeſſentialibus rationibus,ſine quibus non poteſt eſſe hoc quod eſt, neque eſt ſummum ens, ſicut homo ſine anima,& corpore,& capite. Nam ſi Deus eſſet ſummus abſq; ſua bonitate, iam non haberet naturam, cum qua eſſet diſparatus à malicia, & ſic iam non eſſet ſummus; ſed potius eſſet infimus,quod eſt impoſſibile. Et ſi eſſet ſummus abſque immenſitate,iam non haberet cum quo diſtaret à quantitate. Et ſi non eſſet æternus,nõ poſſet ſegregari à tempore. Et ſi non eſſet per ſe potens, iam non eſſet per ſe: & ſic de aliis. Et quod eſt per ſe,vt ſupra probatur: ergo patet quod eſt exiſtens cum ſuis coeſſentialibus rationibus, ſine quibus non eſſet ſummus. Adhuc Deus agit intrinſece cum ſuis rationibus; vt apparet in ſuis correlatiuis per ſecundam ſpeciem regulæ C. deſignatis. Iterum agit cum prædictis rationibus & relatiuis extrinſece effectiue, non autem naturaliter. Nam ipſe inclinat ſe moraliter ad ſuum effectum: ſicut iuſtus ad iudicandum cum iuſticia: & logicus ad ſyllogiſmum cum ratione,& huiuſmodi. Diximus de Deo per regulam K. deducto; & per ea quæ diximus de ipſo explicite, poteſt artiſta dicere de Deo per principia implicata reducta ad principia explicata: ſicut nos fecimus. De primo ſubiecto largo modo tractauimus, quia ſua materia eſt valde diffuſa. De aliis autem ſubiectis non ita loquemur, quia eorum materia non eſt tantum diffuſa. Et quoniam noticia

ticia poteſt haberi de ipſis ſubiectis per hoc quod de primo ſubiecto diximus; & hoc quidem ſignificatum eſt in patria. Nam ſancti in obiectando Deum omnia cognoſcunt.

De ſecundo ſubiecto, ſcilicet de angelo: & primo per principia deducto.

BONITAS angeli eſt ei ratio quod agat bonum, in quantum talis ratio eſt magna, eſt ei ratio vt agat magnum bonum: & in quantum eſt durabilis, eſt ei ratio, vt agat bonum durabile, &c. Veruntamen non dico, quod angelus producat ſiue generet alium angelum: quod ſi ſic, iam euacuaret ſe ratione ſuæ infinitatis, nouitatis, indiuiſibilitatis, quas habet à longitudine & latitudine remotas. Illud quidem quod angelus habet in ſe, eſt bonũ intelligere, amare, & recolere principia naturalia. Adhuc angelus cum alio habet bona verba. Sed miratur intellectus, cur non habeant linguas angeli, & organa, & huiuſmodi: quomodo hæc locutio poteſt eſſe. Quouſq; recordatur quod locutio eorum nihil aliud eſt quàm bonum intelligere, amare & recolere ad inuicem: nam per eorũ bonitatem totum hoc eſt bonum. Magnitudo angeli eſt ratio quod bonitas & duratio illius ſint magnæ. vnde ſequitur, quod bonitas ſit magna per ſuos correlatiuos, ſine quibus non eſſet magna. Sed hic miratur intellectus, quid bonificat angelus, poſtquam ipſe non producit ſiue non generat alium angelum, donec recordatur actum aliorum principiorum bonificatorum in ſuo proprio bonificabili: ſicut intellectus qui proprio in ſuo intelligibili alia principia intelligibilia ſiue intellecta facit. Duratio angeli eſt ratio, qua ipſe durat: & etiam durant ſua principia & actus in inſtanti ſine ſucceſſione eorum. Sed miratur intellectus, quæ eſt cauſa ſuæ ſuſtentationis, cum nõ recipiat nutrimentum ab extra, atque augmentum quouſque recordatus eſt angelicam naturam: quæ quidem non eſt compoſita ex contrariis. Et ſi ſol qui eſt ens corporeum durat ſine nutrimento, & multo magis angelus, qui eſt ſpiritus à ſuperficie denudatus. Poteſtas angeli

Deductio angeli per principia.

est ei ratio quod possit existere & agere. Sed miratur intellectus, cum ipse nō habeat organa, quæ sint sua instrumenta agendi: & tunc temporis recordatur correlatiuos suæ potestatis cum quibus agit, quasi per modum instrumentorum possificando. nam sicut caliditas quæ est accidens, est instrumentum cum quo ignis potest agere calefaciendo, sic & multo potius angelus per correlatiuos suę potestatis potest existere & agere: ipsi enim correlatiui substantiales sunt ei. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod principia consubstantialia angelorum sunt eis quasi per modum instrumentorum. Et in isto passu cognoscit intellectus, quæ est ratio, quare angelus est in altiori gradu quàm entia inferiora. Intellectus angeli est ei ratio, qua ipse intelligit cum suis correlatiuis: nā cum suo intellectiuo est intelligens, videlicet est actiuum intelligendo in suo intelligibili, in quo alia entia intelligit. Quid mirum si hoc facit? ignis namque qui non habet tam aliam virtutem sicut angelus, in suo ignibili alia elementa calefacit. Adhuc quidem miratur intellectus, per quem modum intellectus angeli, cum non faciat species per sensum, neque per imaginationem, quomodo intelligit ipsas? Sed recordatus est intellectum angelicum, qui est quasi per modum instrumenti ad intelligendum: licet sit angelo consubstantialis, sicut & alia principia sunt ei consubstantialia, sicut voluntas hominis ad volendum: & multo magis, eo quod non potest velle sine organo corporali: angelus autem qui altior creatura est quam homo, potest intelligere sine organo ei coniuncto. Angelus vtitur sua voluntate tanquam instrumento, quamuis vere non sit instrumentum, voluntas quidem naturalis est angelo ad volendum, vt cum ipsa voluntate agat diligibilitatem ei signatam per ordinem supremum. Sed miratur intellectus quæ est causa, quare voluntas angeli potest diligere illa, quæ non sunt in sensu, neque in imaginatione: sed recordatur suam ruditatem & grossiciem quam habet, eo quod cum sensu & imaginatione est coniunctus: voluntas autem angeli sic, & multo magis se potest habere ad obiectū absq; sensu & imaginatione, sicut planta ad appetitū sine sensu & imaginatione.

ginatione. Angelus habet virtutem,cum qua naturaliter agit in suis principiis,in quantum per ipsam virtuté sunt virtuosa,&habenractus virtuosos,&per bonitaté bonos, & per magnitudinem magnos,&c. Sed miratur intellectus,per quem modū angelus acquirit virtutes accidentales, vsquequo recordatur angelū habere virtuosos habitus,obiectando obiecta per virtuosum intelligere & amare, & etiam per iustum & prudentem & charitatiuum agere ipsis adiuuantibus nos contra peccata,& malos angelos,nobis denunciationes faciendo à supremo principio,& nostras orationes ad ipsum reportando,& pro nobis rogando. Angelus per suam virtutem est verus intelligens, amans & recolens: sicut homo, & multo melius qui per suam animam vere intelligit, diligit & recolit, & per suam imaginationem vere imaginatur, & per suum sensum vere sentit. In isto passu miratur intellectus, quare angelus vere intelligit hominem coloratum, iustum & iniustum,cum non habeat oculos, quousque recordatur quendam rusticum, qui mirabatur, quare rex habeat diuitias & honores, postquam ipse rusticus pauper erat & sine honore. In angelo sua gloria est ei quasi instrumentum cum quo est gloriosus: sed sua voluntas est ei quasi instrumentum cum quo diligit se: & sua bonitas cum qua est bonus. Sed hic miratur intellectus quærendo quæ est causa, quare angelus est gloriosus; postquam non habet delectationem per sensum & imaginationem, donec recordatur hominem habentem maiorem delectationem, & gloriam,obiectando suum obiectum, intelligendo, amando & recolendo, quàm obiectando; etiam inferiora sentiendo & imaginando. In angelo sua differentia coessentialis est ei ratio, quod sit ex pluribus principiis differentibus numero. Sed miratur intellectus, quæ causa est illius differentiæ, cum in angelo sua principia non differant per colores, sapores & figuras, & huiusmodi; donec recordatus est quod sonus non est obiectum visus,nec color auditus. In angelo sua cōcordantia est causa quare sua principia (quæ sunt multa) conueniunt in vna substātia bona per bonitatem & magna per

magnitudinem,&c. Sed miratur de hoc intellectus quousque recordatur elementatum, in quo multa elementa conueniunt in vno composito, per ignem ignitum & calefactum, per aërem aërificatum & humefactum, per aquam aqueificatum & frigefactum, & per terram terrificatum & desiccatum. Angelus non est ex contrariis cōpositus: nam sic est extra elementa per naturam; sicut est extra punctos, numeros, figuras, & huiusmodi. Sed miratur intellectus cum angeli boni & mali non sint ex contrariis compositi: quid ergo est causa quare ipsi sunt ad inuicem contrarii; donec recordatur quod bonus angelus est habituatus de fine primo: angelus vero malus euacuatus est illo. Et in isto passu cognoscit intellectus quod illa cōtrarietas est valde admirabilis in æuo sempiterno. Angelus per suum principium est efficiens effectiue: & sua forma est de suis tiuis constituta, videlicet de suo essentiali bonificatiuo, magnificatiuo, &c. Et sua materia est constituta de suo bonificabili, magnificabili, &c. sine qua non esset receptibilis suus finis naturalis, vt sit hoc quod est sine alia essentia sibi coniuncta. Sed est vnus alius finis supremus, videlicet Deus benedictus in quo quiescit intelligendo, amando, recolendo suum intelligere, amare & recolere, bonificando, magnificando, &c. Sed miratur intellectus per quem modum angelus habet naturam, cum sua essentia non sit diuisibilis, neque alterabilis: sed recordatur solem esse indiuisibilem & inalterabilem, eo quia à motu & à successione est remotus. Angelus est medium siue subiectum, in quo suus finis influit suis principiis, & principia refluunt fini quolibet principio mensurante seipsum cum alio tantum quantū ipsum est; vt ex eis sit vna substantia completa. Sed miratur intellectus, cum angelus non habeat quantitatem cum linea, per quem modum habere potest mēsurationes, ac si posset esse cōpositus ex pluribus principiis, donec recordatur quantitatem spiritualem extra lineam & punctos substentatam in subiecto: sine qua vnus angelus non posset habere maiorem essentiam & actum quàm alius, neq; etiam vnus angelus posset recipere à Deo maiorem gloriam quàm alius. Finis angelis consistit duobus modis, videlicet

videlicet naturaliter & supernaturaliter. Naturalis est sicut bonus magnus finis, &c. vt naturaliter habeat bonos & magnos actus, &c. Supernaturalis finis est ille, qui est ex parte sui obiecti supremi, quod summe est intelligibile, amabile & honorabile. Et quia Deus per angelum intelligitur, amatur & recolitur: non autem per angelum bonus & magnus fit, &c. sunt in essentia angeli intellectus & voluntas, & memoria in altiori fine, quam sua alia principia. Sed miratur intellectus de ista maioritate & minoritate existentibus in eo, cum in sua essentia omnia sua principia sint æqualia, donec recordatur illud quod dictum est de suo obiecto superius. Maioritas quã habet angelus quo ad suam speciem est maior quàm maioritas hominis quo ad suam speciem. Et ideo sicut adamas attrahit ferrum per speciem: sic angelus per maioritatem suæ speciei habet scientiam de inferioribus absq; organo, & etiam potestatem in ipsis sine organo. Sed miratur intellectus, per quem modum hoc esse potest, donec recordatur quod ille modus est ei difficilis ad cognoscendum: non autem angelo ad agendum: angelus namque maiorem maioritatem habet quo ad suam speciem, quàm homo quo ad suam. In angelo est æqualitas intellectus, memoriæ & voluntatis, vt ipse æqualiter possit obiectare Deum, intelligendo, amando & recolendo. Ratio huius est: quod Deus æqualiter est intelligibilis, amabilis & recolibilis; & hoc quidem bonum est & magnum, &c. aliàs suum oppositum esset magnum malum potestatis, æternitatis, &c. quod est impossibile. Sed miratur intellectus, quæ est causa quare rationes angelorum non sunt æquales in agendo intellectui voluntati & memoriæ: sed recordatus est solutionem huius quæstionis superius factæ. In angelo est minoritas innata, eo quod creatus, finitus & nouus est. Nam Deus creauit ipsum ex nihilo; quod non est aliud. Et de illa minoritate angelus malus est habituatus ad agendum peccatum, inclinando se libere ad agendum peccata. Sed miratur intellectus, quæ est causa, quare inclinat se ad peccandum, quousque recordatur quod angelus malus sic volendo inclinat se ad peccatum: sicut angelus bonus ad virtutẽ, diligendo illas.

De angelo per regulam B. deducto.

De angelo per regulam B. deducto.

PEr regulã B. quæritur, vtrum angelus sit siue angeli sint? Et videtur per ipsam regulam B. quod sic: vt patet in mixtione principiorum. Sed in hac parte intendimus hoc explicare & probare per mixtionem principiorum; isto modo resumendo aliqua quæ dicta sunt in capitulo bonitatis. In principio capituli de bonitate dicitur in prima parte secundæ partis principalis distinctionis, quod bonitas per se est ratio bono quod agat bonum siue producat, & quia est magna per magnitudinem: est ratio duplicata bono quod producat magnum bonum: & hoc scit diuina sapientia quæ bona & magna est. Et quod diuina voluntas æquiparatur diuinæ bonitati; & sapientia in magnitudine vult quod sint angeli, & si vult, ergo sunt angeli. Dicitur in capitulo sapientiæ, capitulo præallegato, quod bonitas per sapientiam est scibilis, &c. Et ideo diuina bonitas est scibilis: & sicut est scibilis, & est amabilis, est scibilis, & amabilis cum magnitudine suę scibilitatis, & amabilitatis: ergo est scibilis & amabilis suus actus, & per consequens suus effectus, quia amabile est. Ergo angelus, qui est magnus effectus, magis bonus, magnus, qui esse possit in creatura: & si non est effectus diuinæ bonitatis, est scibilis & maiori magnitudine possibilitatis scilicet in potentia. Et diuina voluntas non vult, quod veniat in actum: quod est impossibile, & contra amabilitatem effectus diuinæ bonitatis. Dicitur in capitulo voluntatis: capitulo dicto, quod bonitas per voluntatem est amabilis, &c. Si angelus est, totum vniuersum est perfectum: & quia in vniuerso nos habemus corpus inanimatum non coniunctum, sicut lapis; & habemus corpus animatum coniunctum, sicut planta, leo, homo, &c. Et ideo debemus habere spiritum non coniunctum, qui est superior, & magis similis Deo, & hoc scit diuina sapientia. Et si spiritum non coniunctum non habemus, scilicet angelum, diuina voluntas impedit ipsum esse: eo quia non vult ipsum esse & contradicit magnæ actioni diuinæ bonitatis in hoc quod est superius: & non in hoc quod est inferius, quod est impossibile; & contra diuinæ

diuinæ ſapientiæ ſcibilitatem: ergo probatum eſt per cauſas ſuperiores quod angeli ſunt. Probauimus angelos eſſe per tres rationes ſupradictas: & quia euitamus prolixitatem, ſufficiat quod dictum eſt. Et in iſto paſſu oſtenſum eſt, quod mixtio principiorum eſt materia, & ſubiectum in quo artiſta poteſt multa ad placitum inuenire, & ad propoſitum applicare.

De angelo per regulam C. deducto.

De angelo per regulam C. deducto.

PEr primam ſpeciem regulæ C. quæritur, quid eſt angelus? Et reſpondendum eſt per iſtam primam ſpeciem, quod angelus eſt illa creatura, quæ magis ſimilis eſt Deo; eo quia eſt ſpiritus non coniunctus; & agit de inferioribus ſine organo corporali & huiuſmodi. Per ſecundam ſpeciem quæritur, quid habet angelus in ſe ſibi coeſſentiale & naturale? Et reſpondendum eſt, quod habet ſuas partes innatas, ex quibus eſt conſtitutus: ſicut ſunt ſua innata bonitas & magnitudo, &c. excepta contrarietate, quæ non eſt ſibi qualitas innata; & quia habet ſuam bonitatem innatam cum natura bonificantis, bonificabilis & bonificare, & ſic de magnitudine & aliis, habet ſuas innatas actiones & paſſiones; & cum ſuis accidentibus agit intus & extra, & in ſuis paſſionibus innatis recipit intra quod venit ab extra: ſicut cum ſua intelligibilitate recipit intelligibilitates peregrinas. Per tertiam ſpeciem quæritur, quid eſt angelus in alio? Et reſpondendum eſt, quod eſt agens & patiens: agens ſicut in inferioribus, in quibus agit intelligendo & diligendo, &c. Et ſua poteſtas perficit hoc quod ſua voluntas vult; & hoc quod ſuus intellectus intelligit, & de ſua memoria recolit. Et hoc ſine ſucceſſione & phantaſmate: adiuuante tamen diuina bonitate, magnitudine, &c. Et per præſentiam Dei recipiendo ab ipſo influentias cauſatum patiendo, & iſta paſſio eſt ſibi ſalus & perfectio: angelus vero malignus recipit ab extra paſſiones, quando non poteſt peccata impetrare. Et habet paſſiones, quod Deus abeſt ei per

gratiam;& euacuatus est a suo fine. Per quartam speciem quæritur,quid habet angelus in alio? Et respondendum est, quod habet in inferioribus potestatem,eo quod agit sine tactu,sine visu,auditu & imaginatione; & istam potestatem habet per præsentiam Dei sic in qua est: sicut anima coniuncta quæ habet potestatem in potentiis inferioribus, eo quia cum ipsis coniuncta est. Habet adhuc angelos bonos gloriam in Deo; & malus angelus pœnã; sed hoc esset longum enumerare.

De angelo per D. deducto.

De angelo per D. deducto.

PEr primam speciem regulæ D.quæritur,de quo angelus est? Et respondendum est,quod est de seipso,quod non est deriuatus de aliquo alio. Ratio huius est, vt sua innata bonitas, magnitudo, &c. sint ei principia innata primitiua,& dissimilia,& incorruptibilia, vt sua essentia possit esse permanens incorruptibilis: tamen dicimus, quod à Deo est creatus. Per secundam speciem quæritur,de quo est angelus? Et respondendum est,quod est de suis principiis innatis: sicut de sua vera bonitate, magnitudine,&c.& quia quodlibet inest ei tripliciter: sicut bonitas per bonificatum,bonificabile & bonificare; & magnitudo per magnificatum,magnificabile & magnificare,&c. Et quia ista principia differunt essentialiter:angelus est compositus de sua bonitate,magnitudine, &c. Et de omnibus suis tiuis est in ipso constituta vnâ forma in communi cum qua est actiuus,& de omnibus suis bilibus videlicet bonificabili & magnificabili, &c. est constituta vna materia cum qua passiuus est, & de omnibus suis scil. bonificare,magnificare,&c. est constitutus vnus actus in communi,cum quo causat actus extrinsecos,vt de omnibus supradictis tribus sit sua substantia composita,& vnita, & substantialiter ab omni materia corporali disparata. Per tertiam speciem quæritur, angelus cuius est? Et est respõdendum,quod est Dei cum benedictione,& gloria & glorificatione: sed angelus malus est Dei cum contradictione,pœna & dolore.

De

De angelo per regulam E. deducto.

PEr primam ſpeciem regulæ E quæritur, quare eſt angelus? Et reſpondendum eſt, quod eſt ex ſuis principiis naturalibus conſtitutus, vt ſupra diximus in ſecunda ſpecie regulæ D. quoniam ſuum principium cum alio componitur, oportet dari ens in cõmuni de neceſſitate compoſitum. Sicut dicitur quod iuncta anima cum corpore, ſequitur homo de neceſſitate. Et poſita elementatiua cũ vegetatiua, ſequitur elementum vegetatiuum de neceſſitate. Per ſecundam ſpeciem quæritur, quare eſt angelus? Et reſpondendum eſt reſpectu finis quod angelus eſt, vt Deum intelligat, diligat, & recolat, & ei honorem faciat, & impleat vniuerſum, quia ſi non eſſet angelus in parte, eſſet vacuum vniuerſum; vt ſuperius probatum eſt. *De angelo per regulam E. deducto.*

De angelo per regulam F. deducto.

PEr regulam F. quæritur, angelus quantus eſt? Reſpondendum eſt, quod eſt tantus quantum eſſe eſt ſuæ eſſentiæ: quod eſſe habet quantitatem continuam in quã tum eſt vna ſubſtantia. Et habet quantitates diſcretas: eo quia ex pluribus principiis eſt compoſitus: & quod hoc ſit verum, ſignificatum eſt in ſecunda ſpecie regulæ D. vbi quæritur, de quo angelus eſt. Per regulam G. quæritur, qualis eſt angelus? Reſpondendum eſt, quod angelus eſt duobus modis, qualis videlicet per qualitates innatas & proprias: Et per qualitates appropriatas non ſibi naturales. Vocamus autem propriam ſuam naturalem & ſubſtantialem bonitatem, magnitudinem, &c. ex quibus eſt conſtitutus. Et vocamus appropriatas ſuam bonitatem acquiſitam, magnitudinem, iuſticiam, &c. Et in angelo malo vocamus appropriatas qualitates maliciam ſuam, inuidiam, &c. Per regulam H. quæritur de tempore angeli. Et dicimus quod angelus eſt in tempore, eo quod eſt inceptus in tempore ſine quo inceptus non fuiſſet. Ratio huius eſt: quod hoc quod eſt & non erat ſine tempore nõ poteſt eſſe. Eſt adhuc angelus in tempore quantum ad ſuam contrarietatem, hoc eſt ſine ſucceſſione & ſine motu; ſed quando agit extra, agit de vno nunc in alio: ſicut *De angelo per regulam F. deducti*

quando agit in die dominico hoc quod agebat in die sabbati. Et est in vno tempore quando est Romæ de die; & est in alio tempore quando est de nocte Parisiis. Veruntamen quando recedit à Roma, & est Parisius, suus recessus non est cum motu, nec cum successione. Quoniam sicut non indiget oculis ad videndum colorem; sic non indiget motu, neque successione in recessu, sed vult & est vbi vult. Per regulam I. quæritur de loco angeli? Respondendum est, quod angelus est in loco, eo quia in loco creatus est: sed non est in loco occupans locum, quia locus non potest esse occupatus sine linea, angulo & figura, a quibus est omnis angelus separatus. Et est in loco, eo quia in vno loco est, & non in alio in quo non est: & est in illo in quo agit, in quo loco agere non potest sine præsentia sua. Ratio huius est, eo quia cũ sua essentia agit & non cum organo. Per primã speciem regulæ K quæritur, quomodo angelus est & quomodo agit? Et respondendum est ꝙ angelus habet modum essendi per compositionem suorum principiorũ; vt figuratum est in secunda specie regulę D. supradicta. Et habet modum agendi cum suis principiis, cum quibus causat actus exteriores: sicut cum sua bonitate bonificatum, & cum sua potestate possificatum, & sic de aliis. Per secundam speciem regulæ K. quæritur, angelus cum quo est, & cum quo agit? Et respondendum est, quod est cum suis principiis innatis & naturalibus aggregatis, vt in secunda specie regula D. significatum est. Et agit cum ipsis, videlicet cum intellectu intelligit, cum voluntate diligit, cum memoria recolit: & si bonus est, cum sua bonitate bonificat, & cum sua potestate potest, &c. Et si malus est, malificat suum intelligere, recolere & amare, & sic de aliis: & hoc intrinsece & extrinsece agit cum suis principiis in causando extra cum actu qui est intra. Sicut homo qui causat mente verba, quæ profert ore.

De cœlo per principia deducto.

De cœlo per principia deducto.

IN capitulo isto tractabimus de cœlo cum principiis innatis ex quibus est, cum quibus se habet ad principia inferiora

inferiora effectiue, sicut efficiens ad suum effectum. Cœlum est bonum per suam bonitatem innatam, & est magnum per suam magnitudinem naturalem; & ideo sua bonitas & sua magnitudo sunt ei rationes, vt bene agat magne & naturaliter in istis inferioribus mouendo se & alia. Et si dicatur quod quandoque agit male, vt Saturnus qui est malus? Respondeo quod hoc est per accidens: quod inferiora non recipiunt bene propter contrarietates elementorum ratione quarum Saturnus causat quandoque monstruositates in inferioribus per nimiam frigiditatem & siccitatem. Cœlum est magnum & durabile. Magnum quo ad essentiam & agentiam; & est durabile, eo quia est incorruptibile & immateriabile: & non est aliquod ens excepto Deo quod possit illud cogere, neque suum motum impedire. Cœlum est durabile per se, eo quia duratio est ei qualitas innata. Cœlum est per se potens, eo quia sua potestas est qualitas sibi innata, & sicut sua duratio est magna & bona: sic sua potestas est bona & magna. Et in isto passu apparet, quod cœlum potest seipsum mouere, vt sua bonitas, magnitudo & duratio non deficiant potestati, neque potestas eis. Cœlum sicut habet voluntatem naturalem sibi coessentialem, sic habet instinctum naturalem sibi coessentialem cum quo gubernat suum ordinem, & suum modum, & actus suorum principiorum, sine quo instinctu hoc non posset facere. Sicut leo qui cum Saturno habet vnum instinctum per calidum & siccum & frigidum: & per nocturnitatem, & masculinitatem, & diuturnitatem, maliciam, plumbitatem, & dyasobriitatem. Alium vero cum Ioue per bonitatem, & stagneitatem, & dyaioueitatem, & sic de aliis. Cœlum habet instinctum, vt supradictum est: & habet appetitum quod cum appetitu suo mouet se & inferiora, vt habeant appetitum ad ipsum. Et habet vnum appetitum cum vno planeta, & alium cum alio, sicut supra per instinctum exemplificatum est. Cœlum habet appetitum, & habet virtutem. Et sicut suus appetitus est sibi naturalis & coessentialis, sic sua virtus: & sicut est bonus suus appetitus

per suam bonitatem, magnus per suam magnitudinem; sic sua virtus. Et sicut habet vnum appetitum cum leone, alium cum virgine, alium cum Saturno, alium cum Ioue; sic de virtute. Cœlum est virtuosum, vt dictum est; & est verum per se: quoniam sicut est virtuosum per virtutem innatam, sic est verum per veritatem innatam, per quam veritatem ponit in vero appetibilia, & ad hoc concurrunt instinctus, potestas, &c. Cœlum est verum, vt dictum est, & habet delectationem innatam; non dico vegetatiuam, sensitiuam, imaginatiuam, & etiam ratiocinatiuam, sed motiuam: quoniam sicut planta in vegetando habet aliquam delectationem naturalem; sic cœlum mouendo seipsum & inferiora. Et sicut delectatio vegetatiue non attingitur per sensum, nec per imaginationem; sic de delectatione eius: sed solum intellectus hoc attingit. Cœlum habet delectationem, vt dictum est, & sua delectatio est inconfusa per differentiam quæ est sibi principium innatum in quo agit, & causat multas differentias delectando. Ipsa vero differentia est insensibilis, eo quia est principium generale. Cœlum est ex pluribus differentiis, sicut totum ex pluribus partibus suis. Et concordantia est vnum principium sibi coessentiale cum quo causat multas concordias: & sic est vna substantia habens in se plura per differentiam & concordiam. Cœlum habet concordantiam, vt dictum est, & habet contrarietatem peregrinam non sibi coessentialem, vt non sit corruptibile. Sed est instrumentum quo contradicit inferioribus: sicut per calidum & frigidum, siccum & humidum, per diuturnitatem & nocturnitatem, & huiusmodi: cum quibus causat menstruositates, fulgura, tonitrua, infirmitates, infortunia & huiusmodi. Contrarietas non est principium cœli sibi coessentiale; sed concordantia est suum principium, vt dictum est. Et sic cœlum magis agit in inferioribus concordando quàm contrariando, ratione cuius sunt plures sanitates quàm infirmitates: plura fortunia quàm infortunia: & frequentius oritur homo cum duobus oculis quàm cum vno; & sic de aliis. Cœlum habet sua principia innata, vt dictum est, cum quibus principiat inferiora effectiue, mediantibus entibus naturalibus

bus inferioribus: ſicut ſunt cœli qualitates & proprietates eorum. Et ſicut de elementis: ſicut de metallis,& vegetatis, & ſenſuatis. Et ad hoc concurtit magnitudo cœli quæ magnificat poteſtatem cœli & ſuum inſtinctum, appetitum,virtutem,& huiuſmodi: vnde ſequitur influentia à ſuperioribus ad inferiora;& refluentia de inferioribus vſque ad lunam,& hæc continuè: & ratio huius eſt, quia cœlum ſemper eſt in continuo motu. In cœlo eſt medium ſibi coeſſentiale cum quo cauſat media inferiora:ſicut bonificare cœleſte cauſat bonificare æternum,& mouere cœleſte cauſat mouere terrenum, & ſic de aliis. Cœlum habet mediũ,vt ſupra dictum eſt, per quod & cũ quo ſua principia tranſeunt ad finem;vt in ipſo quieſcãt: quæ quies eſt mouere ſeipſum & inferiora. Ratio huius eſt; quia ad hoc creatum eſt. Finis cœli eſt cum maioritate,vt ſeruiat homini,& homo Deo, quoniam ſuus finis non poteſt eſſe in altiori gradu, ſcilicet ſub iſto maiori fine eſt ſuus finis maior,ſcilicet mouere, &c. Sicut maior finis vegetatiue, vegetare: & maior finis ſenſitiue eſt ſentire. Dictum eſt de maioritate cœli; & ſua maior æqualitas eſt æqualitas ſuorum principiorum ſibi coeſſentialium. Æqualitates cœli participant cum minoritate reſpectu animæ: quia non habet intellectũm, memoriam, & voluntatem,neque meritum accipere poteſt.

De cœlo per regulas deducto.

QVæritur,vtrum cœlum ſit ab æterno? Et reſpondendum eſt,quod non: vt ſignatum eſt per regulam B. Sed ad maiorem euidentiam huius ſcientiæ,ſiue artis & doctrinæ, in iſto capitulo intendimus explicare illud quod eſt quantum ad cœlum: & per hoc quod dicemus de cœlo,dabimus doctrinam artiſtæ per quã ſciet agere. Et quia prolixitatem volumus euitare,applicabimus tantummodo B. ad alias literas poſitas in alphabeto huius artis vſque ad K. & ſicut applicabimus B. ad alias literas, ita poſſunt aliæ literæ aliis ad inuicẽ applicari. Si cœlum eſt ab æterno, non eſt creatum de nihilo, eo quia ſemper fuit,neque eſt factum de aliquo, eo quia vltra cœlum nõ eſt dare materiam de qua poſſit fieri,neque infra;eo quia

De cœlo per regulas deducto.

ſua magnitudo omnia continet. Et ſic diuina bonitas nō eſt ratio Deo quod agat bonum cœlum, neque bonitatem cœli; eo quia eſt æterna. Et ſic de magnitudine Dei quæ non cauſat magnitudinem cœli. Vnde ſequitur, quod mundus non eſt effectus quo ad ſuam bonitatem & magnitudinem. Et ideo ſit differentia inter bonitatē Dei, & bonitatem cœli, ſiue concordantiam: & ſic de magnitudine quæ concordantiam requirit ſecundum iuſticiam inter cauſam & effectum. Et ideo priuata concordantia, oritur cōtrarietas & iniuria, & cauſatur auaricia: & bonitas Dei non eſt magis ratio ei quod agat bonum magnum effectum, poſtquam Deus non conſentit rationi ſuæ bonitatis; & quod omnia iſta ſunt impoſſibilia, ſequitur quod cœlum creatū eſt & nouum. B.D. Si cœlum eſt æternum: plures æternitates ſunt, videlicet æternitas Dei & æternitas cœli, & cum æternitate cœli implicantur infinitæ æternitates: ſicut innata bonitas, duratio, &c. & ſic de ſuis ſtellis & reuolutionibus. Et ita cito fuit iniuria & gula: ſicut iuſticia & malicia, & contrarietas, ſicut bonitas & concordantia in hominibus: quia nunquam fuit primus homo, neque ſecundus, nec erit vltimus. Et ſic deficit diuina bonitas: & non eſt ratio Deo quod diuina bonitas præcedat maliciam & æternitas Dei æternitatem cœli. Et ſequitur etiam quod non ſit alia vita, quoniam tota materia contenta per cœlum, non ſufficeret ad reſurrectionem hominum mortuorum, quod intendimus probare: & ſi ciuſticia Dei eſſet defectiua & impedita ad remunerandum iuſtos, & puniendum iniuſtos in æternum; & iniuria & malicia eſſent cauſæ huiuſmodi. Et fortitudo Dei eſſet debilitata, & luxuria eſſet æterna: & quia omnia iſta eſſent impoſſibilia, ſequitur quòd cœlum ſit nouum & inceptum. B.E. Si cœlum eſt æternum per ſe, poteſt eſſe æternum: quoniam ens æternum nunquam fuit in potentia ad eſſendum, neque eſt in potentia ad non eſſendum: & ſic poteſtas Dei non eſſet cauſa poteſtatis cœli, bonitas Dei bonitatis cœli. Etiam poteſtas Dei non poſſet priuare poteſtatem cœli, eo quia cœlum per ſe gubernat ſe: & ſic ſuperbia eſt æterna; & per conſequens peccatum. Vnde ſequitur quod cœlum habet

bet in se suum finem: & Deus non est suus finis. Quoniam priuata causa priuantur effectus. Et quod omnia sunt mala, iniuriosa, & plena superbia, & contra regulam B. ostensum est, quod sunt impossibilia: ergo de qua stione negatiua est tenenda. B.F. Si cœlum est æternum: tempus est æternum. Et sic æternitas Dei non præcedit tempus, quod est contra iusticiam, fidem; & accidia est æterna; & sequitur iniuria æterna; & hoc est scibile a diuina sapientia; & diuina bonitas est ratio Deo quod agat bonum, mala prædicta destruendo; & Deus ad hoc non consentit; & sic sua sapientia scit ipsum iniuriosum & pigrum & malum; & quoniam omnia impossibilia, ideo, &c. B. G. Si cœlum est æternum: aut est vna voluntas æterna generalis omnibus voluntatibus hominum, ex qua omnes aliæ particulares materialiter generantur: aut Deus creat voluntates particulares hominum. & sicut est vna generalis, ipsa voluntas generalis est diuisibilis; & voluntates particulares sunt corruptibiles generales æternaliter. Et sic iniuria est facta istis voluntatibus particularibus quæ diligunt Deum. Et iusticia Dei non habet iudicium æternum in ipsis, neque in voluntatibus quæ odiunt Deum & spem, & diligunt inuidiam. Et ista sunt impossibilia, & contra iusticiam Dei, & bonitatem, supposito quod voluntates particulares non corrumpentur; quoniam generalis voluntas ad hoc non posset sufficere tanquam materia: ergo est impossibile esse generalem voluntatem æternam. Et si voluntates à Deo sunt creatæ, & cœlũ est æternum, creatio non habet finem in quo quiescat: quoniam nunquam fuit prima voluntas, neque secunda, neque vltima erit: & tale inconueniens & quale posuimus in paragrapho B. D. ergo, &c. B H. Si cœlum est æternum, ab æterno fuerũt virtutes & vitia & in quantitate vitia sunt maiora quàm virtutes: & diuina bonitas & charitas sunt ratio Deo quod virtutes sint maiores quàm vitia; & Deus ad hoc non consentit, & sic est iniuriosus, & contra suam charitatem & iusticiam, quod est impossibile; & suum oppositum est necessarium. B.I. Si cœlum

est æternum, sua æternitas est æqualis in duratione æternitati Dei, & veritas est mendacium, & patientia in patientia sunt æqualiter æternæ: & quia omnia sunt contra bonitatem diuinam, iusticiã & veritatem, sequitur quod cœlum est nouum; & quod iustum est quod diuina bonitas & veritas sic præcedant durationem cœli per æternitatem earum: sicut præcedunt bonitatem & veritatem cœli, quæ terminatæ sunt & finitæ, cum immensitate & infinitate earum. B.K. Si cœlum est æternum, ab æterno fuerunt artes liberales & mechanicæ: & sic non fuit quies in hac vita: & pietas & inconstantia non sunt æternæ: & per consequens martellus & forpices, & ista non est, vt sit alia, eo quia vna æternitas non creat aliam, neque in alia quiescit: & est minoritas circa nihil; & nunquam transit ad nihilum. Et quod omnia ista mala & iniuriosa sunt, & contra diuinam bonitatem & iusticiam: sequitur de necessitate quod cœlum est nouum & creatum.

De cœlo per regulam C. deducto.

De cœlo per regulam C. deducto.

PEr primam speciem regulæ C. quæritur, quid est cœlum? Et est respondendum, quod est primum mobile: & est corpus habens maiorem magnitudinem, maiorem motum: & vltra ipsum non est mobile: & est corpus per se mouens, eo quod nulla mobilitas est maior sua: & ideo motus ab ipso incipit, naturaliter loquẽdo & ab ipso remanet: & ipse est fons à quo motus aliquando deriuatur, sicut riuuli à fonte. Per secundam speciem quæritur, quid habet cœlum in seipso sibi coessentiale & naturale? Et respondendum est, quod habet suam motiuitatem, mobilitatem & mouere: per quam motiuitatem habet formam: per mobilitatem habet materiam: & per mouere actum cum quo creat actus extrinsecos, & habet suam innatam bonitatem, magnitudinem, &c. & etiam stellas, planetas & signa, & sic de aliis partibus suis coessentialibus. Per tertiam speciem quæritur, quid est cœlum in alio? Et respondendum est, quod cœlum est in elementis agens, mouens, & influens, nullam passionem in illis habens: & hoc est ratione suæ magnæ actiuitatis & motiuitatis; etiam in seipso non recipit augmentum, neque diminutio-

minutionem. Et de hoc miratur intellectus, cum cœlum sit in ita magna motiuitate, sine aliqua alteratione & mutatione subiecti. Sed fortificat se considerando potestatem diuinam & infinitam, quæ potest creare talem effectum ad placitum. Per quartã speciem quæritur, quid habet cœlum in alio? Et respondendum est, quod cœlum habet naturaliter dominium in elementis & elementatis, cum quo causat mobilitates naturales in inferiores regiones, quatuor tempora, dies, horas, tonitrum, fulgur, ventum, pluuiam, niuem, menstruositates, infirmitates, & huiusmodi. Et hoc facit, quia inferiora recipiunt suas mobilitates & influentias; cum quibus est efficiens. Per primam speciem regulæ D. quæritur, de quo cœlum est? Respondendum est, quod est de seipso, eo quia non est de aliqua materia sibi præiacente a q̃ua sit deriuatũ. Et quia est primitiue de seipso propter suam primitiuitatem est incorruptibile: & per seipsum in sua motiuitate est permanens. Per secundam speciem quæritur, cœlum de quo est? Et respondendum est, quod est de partibus suis sibi coessentialibus: sicut de sua innata bonitate, magnitudine, &c. Et hoc significatum est per secundam speciem regulæ D. Per tertiam speciem quæritur, cœlum cuius est? Respondendum est, quod est Dei: sicut effectus est causæ; & quod est possessum à Deo, causat in inferioribus effectus sicut Deus vult. Per primam speciem regulæ E. quæritur, quare est cœlum? Et respondendum est, quod cœlum est: quia est constitutũ est ex partibus suis coessentialibus, sicut sunt sua innata bonitas, magnitudo, &c. excepta contrarietate, quæ non est sibi coessentialis, quia si esset, corruptibile esset. Est etiam quia in ipso sua materia & sua forma cœlestes in ipso sunt cõiunctæ, cum quibus est necessitatum: sicut homo, quando anima & corpus in ipso coniunguntur. Per secundam speciem quæritur, quare est cœlum? Et respondendum est ratione finis, quod cœlum est vt sit causato causans motiuitates inferiores, cum quibus homo sit dispositus ad essendum & seruiendum Deo. Per primam speciem regulæ F. quæritur, de quantitate cœli? Et respondendum est, quod cœlum habet quantitatem continuam, & discretam conti-

nuam circulariter; vt in ipso figuratum est, discreta: sicut per octauam sphæram quæ concaua est; & sic de sphæra Saturni, &c. Per regulam G. quæritur, quale est cœlum? Et respondendum est, quod est quale per qualitates primas & appropriatas proprie sunt, sicut sua innata bonitas, magnitudo, &c. suus motus & suæ figuræ; & sic de sua quantitate appropriatæ sunt: sicut caliditas & siccitas, frigiditas & humiditas, masculitas & fœmininitas, & huiusmodi. Et dicitur quod suæ appropriatæ qualitates sunt in eo quod cum ipsis agit in inferioribus: sicut sol qui dicitur calidus, & siccus, eo quia calefacit & desiccat. Per regulam H. quæritur, de tempore cœli? Et respondendum est, quod essentia octauæ sphæræ est in illo, nunc in quo caussata fuit, circulus qui sine successione existit quo ad suam essentiam. Sed ratione sui motus causat tempus in inferioribus: sicut in Saturno qui mouetur successiue de vno nunc, in aliud nunc. Et est vnus dies de octaua sphæra vsque ad sphæram ignis: sed sphæra ignis vsque ad terram, sunt plures dies, & plures noctes, ratione præsentiæ & absentiæ solis: ita quod sol est causa quare sunt plures dies, & plures noctes, & horæ, & cætera. Per regulã I. quæritur de loco cœli? Et respondendum est, quod octaua sphæra est in illo loco in quo creata fuit quo ad suam essentiam: & sic de Saturno, &c. Sed ratione motus & plurium circulationum de octaua sphæra vsque ad sphæram ignis, respectu rectitudinis, est in pluribus locis: sicut Saturnus qui in vno tempore est iunctus cum ariete: & in alio tempore cum tauro. Et sic de sole, qui vno tempore est in vno loco cœli; & in alio tempore in alio; & in vno loco causat dies artificialiter; & in alio causat noctes. Per primam speciem regulæ K. quæritur, quomodo est cœlum? Et respondendum est, quod cœlum est modale per particulares modalitates, quæ sunt de sua essentia, quæ sunt suæ partes innatæ: sicut bonitas, magnitudo, &c. Et sic de suo habitu, situ & huiusmodi. Per secundam regulam K. quæritur, cum quo est cœlum? Respondendum est, quod est cum suis partibus naturalibus cum quibus est compositum: sicut sunt sua bonitas, magnitudo, &c.-

cum

cum quibus causat circularitates, & mobiles bonitates, magnitudines, & cætera.

De quarto subiecto, quod est de homine per principia discurso.

De quarto subiecto, quod est de homine per principia discurso.

IN homine sua bonitas est ei ratio, quod agat bonum specificum: homo quidem id quod agit per suam speciem agit naturaliter, siue moraliter. In homine bonitas spiritualis & corporalis coniunguntur ratione suæ animæ & corporis. Et ideo ista duplicitate rationum habet naturam siue rationem agendi bonum, obiectando, intelligendo, amando, atque recolendo: corporaliter autem, sicut generando hominem, & sentiendo, & imaginãdo: & ab ambobus exeunt bonæ operationes, vt apparet in artibus liberalibus & mechanicis. In homine sua magnitudo est duplex, sicut sua bonitas. Et ideo quãdo homo agit bonum, cum magnitudine agit ipsum magnum. Sicut cum bonitate agit ipsum bonum. In homine est duratio: & ipsa est ratio suæ bonitatis & magnitudinis; & sic de aliis quod durent: & hoc dupliciter, sicut superius dictum est; moraliter vero & ad placitum. In homine sua potestas est duplex, sicut de bonitate dictum est. Et est id cuius ratione potest existere & agere. Inde igitur patefit quod potest existere & agere per suam speciem. Et in isto passu cognoscit intellectus per quem modum habet specificam libertatem ad agendum. In homine suus intellectus est specificatus, cum quo specialiter intelligit: non quod suus intellectus descendit ab alio intellectu, generando ipsum; neque est idem cum alio intellectu essentialiter: alioquin esset genitus, & etiam post mortem hominis esset annihilatus siue corruptus; & in tempore, loco, quantitate, superficie & diuisione, successione, motu affituatus, figuratus, punctuatus & lineatus, quod est impossibile. Nam hæc omnia sunt de natura corporeitatis siue corporis. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod male & falso dixerunt illi qui cogitauerunt & affirmauerunt,

quod in omnibus hominibus non erat nisi vnus intellectus. Adhuc cognoscit intellectus noster per hoc quod dictum est, quod instinctus naturalis corporis humani coniungitur cum intellectu hominis: sicut de bonitate dictum est. Intellectus habet modum per quem faciat speciem intelligibilem per sensitiuum & imaginatiuum in suo proprio intelligibili: de quibus speciebus intelligibilibus facit scientiam. In homine sua voluntas est potentia specifica ei cum qua agit speciales amabilitates: non quidem ista voluntas descendet ab alia voluntate generali. nam aliter esset generabilis & corruptibilis sua essentia; sicut dictum est de intellectu: & esset destructa sua libertas, ex eo quia esset necessitata ad volendum per suum generale principium: sicut corpus quod habet appetitum necessitatum per hoc quod est superius, sicut quando appetit cibum, potum aut coitum, aut calidum; quando sentit magnam frigiditatem; & sic de aliis. Adhuc si omnes haberent vnam voluntatem: iam omnes homines se haberent ad inuicem ad idem obiectum, & etiam mortuo homine, mortua esset anima rationalis. Et sic iam non esset alia vita: neque iusticia & misericordia Dei haberent subiectum in quo agerent, quod est impossibile & valde absurdum differentiæ. Amplius appetitus corporis & voluntatis coniunguntur: sicut de bonitate dictum est, ratione cuius voluntas facit species per sensitiuum & imaginatiuum volendo, sicut intellectus intelligendo; & sic de memoria quæ est pars animæ potest dici suo modo. In homine virtus corporalis & spiritualis coniunguntur: & quia virtus spiritualis est superius; ideo format & perficit virtutem inferiorẽ. Et in isto passu cognoscit intellectus per quem modum morales virtutes oriuntur à virtute spirituali & corporali, sicut à forma & materia: de quibus virtutibus erimus locuti in nono subiecto. In homine est veritas spiritualis & corporalis; & quod veritas spiritualis est superior; ideo perficit inferiorem. Vnde cognoscit intellectus, quod sicut sensus naturæ sentit per visum & auditum, & sic de aliis: sic anima vere rerum essentias attingit, intelligendo, amando & recolendo. Nam aliter inferius ageret plus cũ

sua

sua virtute, quàm superius cum sua: quod est absurdum rationi intellectus. Et in isto passu gaudet multum intellectus. In homine coniunguntur naturalis gloria, spiritualis & corporalis; id est, coniunguntur naturales delectationes spiritualiter & corporaliter. Vnde sequitur, quod anima habet delectationem in agendo in corpore; & corpus sub ipsa in patiendo; & homo cum istis prædictis. Et corpus sub ipsa in patiendo: & homo cum istis prædictis. Et hic cognoscit intellectus per quem modum homo habet delectationem in moribus. In homine, differentię spirituales & corporales coniunguntur, ratione cuius intellectus per vnum modum intelligit cum visu, & per alium cum auditu; & sic de aliis: similiter & corpus per vnum modum patitur sub intellectu: & per alium sub voluntate; & per alium sub memoria; & sic per prædicta cognoscit intellectus per quem modum facit ipsemet scientiam discurrendo, & voluntas amationem, & memoria memorationē. In homine, anima & corpus conueniunt inter se, componendo ipsum, anima remanentē in sua essentia, & corpore in sua similiter: & in isto passu cognoscit intellectus per quem modū anima & corpus conueniunt, obiectando idem obiectum corpus in videndo, audiendo, & huiusmodi: anima intelligendo, amando & recolendo. Corpus hominis est compositum ex quatuor elementis. Anima autē non est ex contrariis, quia incorruptibilis est; & quia in homine coniunguntur anima & corpus: idcirco patitur homo contrarietates rectas & naturales ex parte corporis; ex parte vero animæ obliquas & accidentales: & in isto passu cognoscit intellectus, quod omne peccatum est per accidens. Quoniam in homine anima & corpus coniunguntur: idcirco homo est efficiens, mouendo formā in materia propter finem, videlicet mouet animam in corpore: & in isto passu cognoscit intellectus, per quem modū homo est principium efficiens, materiale, formale. & finale. Et in homine coniunguntur anima & corpus. In quo actu significatur coniunctio, quæ est medium influxum ab anima & corpore. Et istud medium est connaturale, & substantiale, intelligere, velle, recolere, elementare, vegetare, senti-

te;imaginati. [illegible] e quibus homo non esset coniunctus substantialiter. Et tamdiu viuit homo, quamdiu ista materialis coniunctio durat in eo: quando autem dissoluitur, ilico moritur homo. Et in isto passu cognoscit intellectus per quem modum anima & corpus coniunguntur & mensurant suos actus secundum modum dispensando & proportionando animae influente suam virtutem: & corpore refluente suam, homine existente medio in tertium numerum deducto. Et in isto passu cognoscit intellectus per quem modum in homine est humidum radicale & nutrimentale. Radicale est ex principiis primitiuis & punctis & lineis, cum quibus anima est coniuncta. Et humidum nutrimentale est suum instrumentum: sicut nauicula textoris in textura in qua inducuntur puncta lineae per motum elementatiue, vegetatiue, sensitiue & imaginatiue, influendo, & refluendo: & humidum radidicale viuet, & seipsum augmentet de hoc quod venit extra, sic in suam speciem conuertendo per vegetatiuam. Sicut vegetatiua transsubstantiat cibum in carnem, neruos, & ossa, & potum in sanguinem, & cibum & potum transsubstãtiat in medullam, & etiam in choleram, phlegma, & melãcholiam, & cerebrum, & aquam oculorum, & in sputum, & etiam in sudorem transmutat. In homine coniunguntur finis spiritualis & finis corporalis naturaliter: ratione quorum homo se habet ad fines supradictos ad spiritualem finem cum anima, & ad corporalem cum corpore. Et ab anima quidem & corpore oriuntur siue egrediuntur fines morales, cum quibus anima & corpus inueniunt delectationes, cum quibus quiescunt. In homine anima est maior imago substantialis. Sed corpus est minor imago quã imago animae. Iterũ in corpore imaginatio est maior imago quàm sensitiua, eo quia obiectat, & etiam magis mouet ipsam sensitiuam secundarie; & sensitiua est maior imago quàm vegetatiua: nam super ea inserta & fundata est. Et deinceps vegetatiua est maior quàm elementatiua; vegetatiua namque super elementatiua fundatur. Et ideo in isto passu cognoscit intellectus quod sicut potentiae substantiales sunt maiores & minores & similiter accidentales in homine: anima & cor-

& corpus non sunt æquales, anima enim ... principia superiora; sed corpus inferiora: veruntamen coniunguntur; anima quidem est tota in corpore, & econuerso, vt homo æqualiter sit coniunctus & compositus: Quoniã homo est ex nihilo deductus respectu creationis; ideo est in minoritate inductus, cum qua se habet ad res minores. Et quod in ipso homine anima & corpus coniunguntur: idcirco homo mouet se cum anima ad minores mores, & cum corpore ad minora naturalia, cum quibus componit moralitates. Et in isto passu cognoscit intellectus per quem modum anima habet inclinationem ad peccatum, quod in tãtum est prauum, quod nullam essentiam habet: sed est habitus priuatiuus, deuians suum subiectum à fine ad quem debet esse. Et in isto passu cognoscit intellectus, quid est peccatum; & per quem modum augetur; & quæ sunt sua principia.

De homine per regulas deducto.

PEr regulam B. quæritur: vtrum homo sit magis cognoscibilis per affirmationem quàm per negationẽ? Et respondendum est, quod sic: nam prædicari prædicatum de subiecto affirmãdo est diffinire subiectũ de quo prædicatum prædicatur, existente natura inter subiectũ & prædicatũ: vt cum dicitur, homo est animal rationale. Quãdo autẽ prædicatũ prædicatur de homine negatiue, nulla quidẽ certitudo siue noticia de homine habetur: vt cum dicitur, homo nõ est lapis: homo nõ est planta. Affirmatio enim vera ponit ea quę sunt in subiecto: negatio autem vera semper remouet à subiecto. Falsa quidẽ similiter habet modũ remouẽdi à subiecto. Adhuc quoniam affirmatio præcedit ad negationem, sicut antecedens præcedit ad suum consequens: quare patet quod magis est homo cognoscibilis per affirmationem quàm per negationem. Hominem esse & ignorare quid est homo, est negligere hominis esse. Et ideo vt sciamus quid est homo, & de ipso magnam noticiam habeamus, diffiniemus ipsum per 30. diffinitiones largo modo sumptas, quãuis per vnam diffinitionem stricto modo sumptam possit diffiniri. Sed hominem isto modo diffinimus, vt ipsum

Deductio hominis per regulas.

ciem. Per ſecundam ſpeciem regulæ C. quæritur: quid habet homo in ſe coeſſentiale? Et reſpondendũ eſt, quod homo habet ſubſtãtiam & accidens, ſine quibus eſſe non poteſt. Adhuc habet in ſe correlatiuos ſuorum principiorum, & habet in ſe habitus quos acquiſiuit accidentaliter. Per tertiam ſpeciem quæritur: quid eſt homo in alio? Et dicendum eſt, quod homo eſt in fœmina hominificãs, fœmina autem eſt in ſemine nutriens ipſum mouens, & multiplicans de hoc quod euenit ei ab extra per nutrimentum. Vidi quoddam ouum poſitum ſub gallina, & teſta ipſius oui deficiebat in vna parte ipſius, ad quantitatẽ vnius denarii: & in medio pelliculæ intraneæ, erat vna gutta ſanguinis ad quantitatem vnius grani milii, à qua gutta procedebant lineæ rubeę & graciles ad modum capillorum; & erant aſſituatæ ad modum telæ aranearum, & illa gutta mouebat ſeipſam, & etiam illam telam: ſicut facit aranea exiſtens in medio ſuæ telæ. Adhuc homo eſt in habitu habituatus, & in ſitu aſſituatus. Per quartam ſpeciem quæritur: quid habet homo in alio? Et reſpondendum eſt, quod habet in habitu ſcientiam, & in ſitu figuram, & in tempore motum, & in loco collocationem. Per primam ſpeciem regulæ D. quæritur: homo de quo eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt de ſuis primis parentibus quo ad corpus; ſed quo ad animam nequaquam: ſicut ſuus intellectus qui non deſcendit ab alio intellectu; vt ſuperius iam probatum eſt. Per ſecundam ſpeciem quæritur: homo de quo eſt? Et reſpondendum eſt; quod eſt de ſua anima & de ſuo corpore; & ſua anima eſt de ſuis principiis ſpiritualibus, & ſuum corpus de ſuis principiis corporalibus. Per tertiam ſpeciem quæritur: homo cuius eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt Dei, & vnus homo eſt alterius, ſicut ſeruus ſui domini: & homo peccator eſt mundi, carnis & diaboli. Per primam ſpeciem regulæ E. quæritur: homo quare eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt eo quod de ſua anima & corpore coniunctus eſt, eo quia ipſa coniunctio neceſſitat ipſum eſſe. Per ſecundã ſpeciem quæritur, quare eſt homo? Et reſpondendum eſt, quod eſt vt intelligat, recolat & diligat Deũ: & quod ab eo beatitudinem ſempiternam recipiat. Adhuc vt ſit mo-

dium cum quo, & per quod omnia creata corporalia seruientia homini, seruiant Deo; adhuc vt homo multiplicet suam speciem. Per primam speciem regulæ F. quæritur: homo quantus est? huic dicendum est, quod homo tantus est, quanta est sua substantia continua, per quantitatem continuam quantam. Per secundam speciem quæritur: homo quantus est? Et huic respődendum est, quod tantus est, quantus est per suas partes discretas. Adhuc quæritur, quantus est bonus aut malus, &c? Et respondendum est, quod tantus est, quãtus est suus habitus suæ bonitatis aut maliciæ. Per primam speciem regulæ G quæritur: homo qualis est? Et respondendum est, quod est talis quales sunt suæ propriæ qualitates, sine quibus esse non potest: sicut est sua risibilitas, figura & huiusmodi. Per secundam speciem quæritur: qualis est homo? Et huic respondendum est, quod est bonus, aut magnanimus, &c. Per regulam H quæritur: homo quando est? Et est respondendum, quod est tunc quando Deus creat in corpore animam rationalem, quæ deducet corpus in speciem humanam. Adhuc est tunc quando est in præsenti nunc, non autem prærerito & futuro, & cum tali nunc præsenti deducto per regulam C.D.K. homo est cognoscibilis siue cognoscendus. Et istum discursum dimittimus homini subtiliter intuenti causa breuitatis. Per regulam I. quæritur: homo vbi est? Et est respondendum, quod est in sua humanitate. Nam extra ipsam nequaquã esse potest. Adhuc homo est in loco, vbi est contentus & collocatus, & hoc per regulam C. D. K. significatum est. Per regulam K. quæritur de homine, quomodo ipse est: & quomodo transmittit suam similitudinem extra se? Ad primum respondendum est, quod ipse est per illum modum, per quem suæ partes habent modum coniungendi, & ponendi ipsum. Ad secundum est dicendum, videlicet quod habet modum transmittendi suam similitudinem, extra generando & literas figurasà mente abstrahendo, cum motu manus & pennæ & huiusmodi. Per secundam speciem K. quæritur: homo cum quo est? Et est dicendum, quod est cum primis parentibus & cum suis coessentialibus principiis, & etiam accidentibus,

sine quibus esse non potest: & est cum sua iusticia iustus: & cum sua manu est scribens, & huiusmodi. Vlterius quæritur, verum intellectus humanus sit de memoria & voluntate cum quo est vniuersalis & particularis? Et est dicendum, quod est vniuersalis cum principiis vniuersalibus animæ: sicut cum spirituali bonitate, magnitudine, &c. Adhuc est vniuersalis per suos correlatiuos naturales per secundam speciem K. designatos. Particularis autem est cum particularitate obiectorum, & tunc est practicus, faciendo vnam speciem intelligibilem, & deinde aliam successiue.

De quinto subiecto, quod est de imaginatione.

IMaginatio est potentia, cum qua animal imaginatur in suo imaginabili intrinseco imaginabile peregrinum siue similitudinem, aut similitudines eorum quæ fuerunt præsentata sensui aut similia illis. Imaginatio est bona: bonum enim effectum deducet, quia si non esset imaginatio, iam non esset scientia de rebus præteritis. Neque animal sciret reuerti ad fontem, & sic de aliis. Imaginatio habet magnitudinem, cum qua magnificat sua alia principia. Et istud apparet in hoc, quia imaginatur ad placitum. Imaginatio est durabilis: nam sua obiecta durant, dum ab imaginatione obiectantur. Nam sicut durant in animali rationali obiecta, spiritualia per memoriam extra imaginationem: sicut durant obiecta sensibilia per imaginationem extra sensum in brutis. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod sicut anima rationalis perficit potentias inferiores, sic imaginatiua in brutis perficit potentias inferiores. Imaginatio habet posse in sensitiua: potencia quidem imaginationis descendit ad posse inferius, vt cum ipso possit agere in seipsa: sicut humidum radicale descendit ad humidum nutrimentale, vt cum illo viuere possit. Imaginatio habet instinctum naturalem; vt patet in brutis, quæ quidem per imaginationem habent industriam ad viuendum, & ad malum euadendum: sicut capra

De quinto subiecto, quod est de imaginatione.

ad lupum. Imaginatio habet appetitum, cum quo appetit imaginatum. Et in isto passu cognoscit intellectus quod imaginatio habet instrumentum, vt suum actum exercere possit, & obiectum attingere. Imaginatio habet virtutem, cum qua attrahit species à sensibilibus, ponendo in suo imaginabili, in quo illas characterizat & imaginatur illas. Veritas est instrumentum imaginationis, vt cum ipsa vere attingere possit obiectum, veruntamen quandoque deficit: sicut agens qui deficit in agibili, deficiente instrumento: aut quod nescit operari cum illo. Imaginatio causat delectationem aut tristiciam, in subiecto in quo est. Imaginatio habet differentiam, cum qua & per quam diuersimode agit in obiecto: sicut speculum quod per suam differentiam diuersas imaginationes recipit. Imaginatio concordat obiectum cum subiecto in quo est: sicut mater quæ imaginatur filium suum, gaudendo cum filii imagine siue similitudine ipsius acquisita cum sua imaginatione. Imaginatio cum contrarietate contradicit siue resistit subiecto in quo est, obiectando obiectum odibile siue inappetibile: sicut est mater imaginans filium suum mortuum cum tristicia. Imaginatio est principiũ efficiens, nihil extra se transmittens & de sensitiuis materiam faciens, abstrahẽdo ab ipsis species sensibiles cũ sua forma, videl. cum suo imaginatiuo qui est forma illius, vt ratione illius in obiecta quiescere possit. Imaginatio est mediũ in homine, existens inter potentiã sensitiuam & intellectiuã, vt intellectus in imaginatione possit acqrere species sensibiles & imaginabiles. Et in isto passu cognoscit intellectus quod species quas acquirit de sensitiuis, quod deinde ab imaginatione illas haurit siue abstrahit extra sensum, aut absq; sensu. Imaginatio vero non est medium in bruto; sed est sua suprema extremitas siue forma, cum qua sua vita est habituata atque completa: sicut est anima rationalis in corpore humano. Imaginatio habet naturam, cum qua quiescit in suo fine, qui est obiectum imaginatum, alioquin suum imaginari nõ esset ei actus proprius. Imaginatio habet maioritatem: nã maior est sua bonitas substantialis quàm accidentalis, & maior est suus actus intrinsecus quàm extrinsecus. Adhue

huc habet maioritatem in obiectando iconem respectu capræ;& habet maioritatem in obiectando magnum hominem,aut maiorē illo aut maximum illorū. Imaginatio habet æqualitatem in suis correlatiuis,per secundam speciem regulæ C.designatis:nisi enim essent æquales per essentiam , iam æqualiter nōn se possent habere ad obiectum,quod est impossibile. Imaginatio ratione minoritatis est,ad quam minoritatem tendit, quando obiectat minimum obiectum.

De imaginatione per regulas deducta.

QVæritur, vtrum imaginatio sit de natura corporis? Et respondendum est quod sic. Nam imaginatio non potest obiectare obiectum denudatum à conditionibus sensitiuis,videlicet à linea, figura, punctis & huiusmodi. Per primam speciem regulæ C.quæritur,quid est imaginatio? Et respondendū est,quod sua diffinitio iam data est in principio istius subiecti: sed quod imaginatio est difficile obiectum intellectui; idcirco volumus diffinire eam per decem diffinitiones, largo modo sumptas, vt à nostro intellectu clarius cognoscatur, & erunt abstractæ à decem prædicamentis. Et primo sic est dicendum. Imaginatio est pars substantiæ animatæ, cum qua ipsa substātia imaginatur. Imaginatio est potentia cum qua animal imaginatur quale,cum qualitate: & quātum cum quantitate: & quomodo qualitas & quantitas coniungitur, animal tunc temporis imaginatur quantum quale ad inuicem, sicut lignum longum & viride. Imaginatio est potentia, cum qua animal imaginatur quantum cum quantitate. Imaginatio est potentia cum qua animal per correlationes imaginationis, attingit obiectum imaginatum,in imaginabili intrinseco. Imaginatio est actiua per imaginatiuam existentem sub ratione formæ motæ ab animali,vt obiectum sit motum in imaginabili intrinseco ipsius imaginationis. Imaginatio est passibilis in suo imaginabili tanquam in materia, vt in ipso imaginabili sit obiectum characterizatum & imaginatum. Imaginatio est habitus animalis cum quo facit species imaginabiles. Imaginatio est potentia assituata

Deductio imaginationis per regulas.

in medio cuiusdam pelliculæ teste capitis animalis, in qua apparent imaginationes obiectorum suo imaginatiuo, sicut apparent imaginationes oculis in speculo. Imaginatio est potētia in tempore per subiectum in quo est, sine quo non potest esse neque obiecto vti. Imaginatio est potentia existens in loco ad imaginandum obiectum in illo loco. Diffiniuimus imaginationem per decem prædicamenta: & sicut diffiniuimus eam per illa, ita possunt diffiniri aliæ potentiæ corporeæ per eadem suo modo. Per secundam speciem regulæ C. quæritur, imaginatio quid habet in se? Et respondendum est, quod ipsa habet suos correlatiuos, sine quibus non potest esse, videlicet imaginatiuum, imaginabile & imaginari. Per tertiam speciem quæritur, imaginatio quid est in alio? Ad quod est dicendum, quod in homine est dispositio, cum qua intellectus se disponit ad obiectandum inferiora: & sensus se disponit ad sentiendum cum ipsa imaginatione, & in bruto ipsa imaginatio est forma & complementum illius. Per quartam speciem quæritur, quid habet in alio? Et respondendum est, quod habet obiectum in subiecto in quo est: & habet inuentionem in sensatis, vt de eis abstrahat species cum suo lumine, videlicet cum suo imaginatiuo: imaginatiuus vero est inuestigatiuus specierum, & etiam positiuus, & clarificatiuus in suo proprio imaginabili sibi coessentiali: sicut cristallus qui cū sua diafaneitate colorat se de colore supra quem ponitur: & etiam sicut speculum quod se habituat de speculatis præsentatis ei. Per primam speciem D. quæritur, imaginatio de quo est? Et respondendum est, quod est de seipsa eo quia species specificata est. Per secundam speciem quæritur, imaginatio de quo est? Et respondendum est, quod est de sua materia & forma, vt cum ipsis sit actiua & passiua in subiecto in quo est. Per tertiam speciem quæritur, imaginatio cui est subdita? Et est dicendum quod homini, & etiam animæ ipsius hominis. In bruto autem est subdita ei, sicut pars suo toti. Per primā speciem regulæ E. quæritur, imaginatio quare est? Et est respondendum, quod est de suis partibus cōstituta, videlicet imaginatiuo, imaginabili & imaginari. Per secundam speciem quæritur,

quare est? Et est dicendum, vt anima. potest obiectare suũ obiectum imaginando in absentia sensus: & ipse sensus cũ ipsa imaginatione disponit & proportionat se ad sentiendum sensibilia, existente præsentia sensus: sicut carpentarius qui imaginatur figuram archæ, vt ipsam deducat de potentia in actum. Et sicut auis disponens se ad volandum quando ei necesse est. Per primam speciem regulæ F. quæritur, imaginatio quanta est? Et est respondendum, quod est tanta quanta est sua essentia extensa in suis correlatiuis: vel quantus est suus habitus subiecti in quo est: sicut cappa quæ est tanta, quãtus est habitus cappati. Per secundam speciem quæritur, imaginatio quanta est? Et est dicendum, quod est tanta quot sunt sua correlatiua discreta. Sed hic miratur intellectus, quæ est causa, quare imaginatio crescit aut decrescit suum actum: sicut quando homo imaginatur vnum paruum lapidem; & imaginatur eundem ita magnum sicut montem: deinde reflectit se supra se, considerãdo quod in brutis imaginatio imaginatur obiectum, illo modo quo sensus sentit siue apprehendit ipsum obiectum, & non aliter, sicut capra quæ imaginatur lupum: sicut sensus suus sentit siue apprehendit illum; non autem quod possit imaginari ipsum ita magnum sicut montem, quia si sic posset crescere suum imaginari, iam faceret scientiam, quod est impossibile. Sed quod imaginatio est subdita intellectui, & intellectus est altior potentia quàm illa; ideo intellectus vtitur ea super sensu, in tãtum quod facit illam imaginari vnum lupum ita magnum, sicut vnum montem. Et isto passu cognoscit intellectus per quem modum Geometria mensurat cœlum & altitudines illius. Et etiam Arithmetica per quem modum numerat vnitates infinitas cum Geometria, diuidendo vnam partem in duas, & deinceps in infinitas partes. Et etiã cognoscit per quem modũ logicus vtitur secundariis intentionibus adiunctis primis. Adhuc cognoscit, quod aliquid est in intellectu quod nunquam fuit in sensu: lupus enim magnus sicut mons, nunquam fuit in sensu. Et cum intellectus hæc omnia cognouerit, deinde intelligit, quod totaliter procul dubio ipse est alia essentia remota ab aliis essentiis cor-

poreis & ab ipsarum conditionibus. Et de hoc quamplurimum gaudet, quia ipse intelligit se immortalem & incorruptibilem. Per primam speciem regulæ G. quæritur, imaginatio cui est proprietas? Et quid est proprium ipsi imaginationi? Ad primum est respondendum, quod imaginatio est proprietas animali cuius est. Ad secundum est dicendum, quod proprium ipsius imaginationis est obiectare similitudinem sensus in absentia ipsius sensus: sed de hoc miratur intellectus, cum imaginatio non habeat scilicet auditum, oculos, &c. quomodo potest attingere similitudines sensus quousque recordatur attractionem adamãtis attrahentis ferrum per suam speciem; & rebarbatum attrahentem coleram similiter per suã: sic animal attrahit species seu similitudines per suã speciẽ mediante imaginatione in absentia sensus. Per secundã speciẽ quæritur, quæ est appropriata qualitas ipsius imaginationis? Et est dicendum, ꝙ similitudo sensati abstracta ab ipso & deducta in imaginatione: sicut est color colorati, & quantitas quantificati, & sonus cãpanæ, & frigiditas aquæ, &c. cum quibus imaginatio obiectat obiectum imaginando. Per omnes species regulæ H. quæritur, imaginatio quãdo est? Et est dicendum, quod est in illo tempore, in quo animal est; quod animal sit, absq; imaginatione esse non potest, sicut absq; sensitiua esse nõ potest, modum autem per quẽ imaginatio est discurribilis per speciẽ H. dimittimus bene intuenti illas causa breuitatis. Per regulam I. quæritur, imaginatio vbi imaginatur suum obiectũ? Ad quod respondendum est, quod in sua essentia, videlicet in suo imaginabili intrinseco & substantiali, extra quod & sine quo nullum imaginabile imaginari potest: nam sicut calidus non potest esse calidus nisi in caliditate: sic obiectũ imaginatum non potest esse imaginatum, nisi in prædicto imaginabili intrinseco & consubstantiali ipsius imaginationis, quod est vniuersale subiectum ad omnia imaginabilia. De discursu autem imaginationis deductæ per omnes species I. hic nõ tractamus: sed dimittimus ipsum discursum bene intuenti; sicut supra dictum est in regula H. Per primam regulam K. quæritur, imaginatio quomodo obiectat suum obiectum. Sed intellectus prima fronte

fronte impeditus est ad respondendum, eo quia ille modus nō est sensibilis vsquequo recordatus est quatuor species regulæ K. cum quibus intendit solutionem dictæ quæstionis. Nam in animali, sensitiua & imaginatio sunt partes compositæ ad inuicem, habentes vnum organum compositum, vna existente in alia: ratione cuius imaginatio abstrahit à sensatis similitudines mediante sensitiua, cum quibus obiectat obiectum suum: sicut ignis mixtus cum aqua attrahit similitudines ab illa, cum quibus calefacit carnes: vt apparet per coitum quando imaginatio imaginatur modum per quem fit coitus. Per secundam regulam K. quæritur, imaginatio cum quo imaginatur suum obiectum? Et respōdendum est, quod cum organo in quo est, videlicet cum illa pellicula intranea existente in capite, de qua superius locuti sumus, & attingit obiectum cum complexione prædictæ pelliculæ, videlicet cum melancholia. Nam pars vltima ipsius pelliculæ est coagulata ratione frigiditatis, quæ causat restrictionem sicut plumbum quod claudit partes existentes retro in speculo, vt dyaphaneitas non sit transparens in illam partem. Prædicta autem pellicula à parte ante, videlicet versus frōtem, est porosa ratione siccitatis quæ est proprietas terræ: quæ quidem est abstracta & euacuatiua, in qua fronte homo cum intellectu inuenit species, Animalia autem bruta cum instinctu speciebus præsentatis cum intellectu aut instinctu ipsi faciei prælibatæ pelliculæ. Qui videlicet intellectus & instinctus sunt præsentationes specierum prędictæ faciei per suam speciem; sicut adamas est attrahens ferrum per suam speciem; & tunc antedicta pellicula colorat & pingit & induit se de imaginibus per suam speciem: sicut facit speculum per suam. Adhuc imaginatio attingit obiectum cum dispositione sensitiuæ, & etiam cum sua; & cum proportione vtriusque; & cum appetitu & obiectione; & cum inuentione specierum, & cum descensu ipsiusmet imaginationis ad sensatum mediante sensitiua. Et postmodum cum accessu recedente à sensato ad ipsam imaginationem mediante sensitiua; & etiam cum nutrimento specierum; & sic de aliis quæ possent dici, cum quibus imaginatio at-

tingit suum obiectum. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod sicut ipse est valde occupatus & oneratus per suum obiectum: sic & imaginatio per suum suo modo.

De sexto subiecto, quod est de sensitiua, per principia deducto.

De sexto subiecto, quod est de sensitiua per principia deducto.

SEnsitiua est potentia cum qua animal sentit; & etiam est sensatum in quo animali sensitiua est sensus communis, & habet sensus particulares. Sensitiua est potentia bona, eo quia causat cum sua bonitate bonum sentire; & quando additur magnitudo, bonum & magnum sentire. Sensitiua est magna potentia, eo quia causat magnum sentire; vt patet in coitu & tactu ferri calidi, aut in tactu aquæ bullientis. Sensitiua durat per durationem subiecti in quo est, cum innata bonitate, magnitudine, &c. Sensitiua per suam potestatem potest existere & agere. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod animal sentit per suam speciem: sicut adamas attrahit speciem per suam.. Sensitiua habet instinctum innatum; vt patet in homine habente timorem de serpente quem videt; & similiter capra de lupo: & sicut catulus nō videns qui habet instinctum & appetitum & tactum, & inuenit mamillam; & imaginatur illam. Et isto passu cognoscit intellectus, quæ sunt principia disponentia imaginationem ad imaginandum. Sensitiua causat in animali appetitum ad sentiendum, vt mediante animali in quo est, possit suum actum exercere. Sensitiua habet virtutem sentiendi; vt patet in suis particularibus. nam sicut visus non potest videre sine aëre illuminato; neque etiam potest videre, nisi sit de virtute innata habituatus, & in ipsa assituatus. Sensitiua vere sentit per veritatem: sicut manus tangens ferrum calidum, vere sentit calidum. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod ipse vere intelligit obiectum suum. Nam aliter potentia sensitiua quæ est inferior quam intellectus per suum actum, esset superius; & intellectus qui est potentia superior quam sensitiua, esset inferius, quod est impossibile: de quo impossibili valde est gauisus intellectus. Animal per sensitiuam habet delectationem sentiendi; vt patet quando videt pul-

chram

chram figuram: & quando audit pulchram cantilenam; & huiusmodi. Sensitiua per differentiam habet sensus particulares mediantibus organis, cum quibus obiecta differunt: sicut color qui est obiectum visus, & sonus, auditus, & huiusmodi: sed miratur intellectus, vtrum iudicium obiecti fiat per sensum communem aut particularem, donec recordatur aquā fontis habentem multos riuulos, quæ est in se vna essentialiter, & in suis riuulis; sed vnum situm & vnam figuram habet in vno riuulo, & aliū & aliam in alio riuulo: similiter sensus communis vnum situm & vnam figuram habet in vno organo, & alium & aliam in altero organo. In sensitiua cōsistit concordantia innata; cum qua potentia, obiectum & actus vt plures concordant in vno, videlicet in sensitiua, quæ est essentia eorum: quod patet per suos relatiuos per secundam speciem C. significatos. Et in isto passu cognoscit intellectus per quem modum sensus sentit sensatum cum habitu peregrino ex quo sensatus est habituatus: sicut per videre coloratum, & per odorare odoratum. In sensitiua est contrarietas per accidens: sicut in gustu amaritudo; & in tactu asperitas, & huiusmodi. Sed miratur intellectus, quid causat contrarietatem in sensu, vsquequo recordatur sensitiuam esse compositam ex quatuor elementis, quæ quidem causant in elementato contrarias qualitates habitus, situs, actiones, passiones: sicut quælibet planta est agens per suam speciem, sicut pomum per dulcedinem, & absynthium per amaritudinem. Item considerat intellectus, quod infirmitas sensus causat mōstruositates: sicut homo infirmus, qui in cibo dulci inuenit amaritudinem per accidens. Sensitiua in principio assituata est efficiens, eo quod causat cibum per saporem & per coitū, delectationem & dulcedinem: ipsa quidem sensitiua est forma in animali quidem, quæ mouet eam in materia, vt materia sit disposita ad recipiendum passiones, vt sequatur finis, videlicet sensatum: sicut coloratum, odoratum, & huiusmodi. Animal per sensitiuam est sensatum: sicut coloratus est per colorem, odoratus per odorem. Sensus communis est medium; sensus autem particulares sunt extremitates: sicut circumferentia centri est

extremitas ipsius centri, & situs assituati, & habitus habituati. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod sensus communis est causa sensatorum in quârum sensata sunt, ipso sensu communi vtente suis particularibus sensibus, tanquam instrumentis: sicut pomum quod est sensatum per sensum communem vtentem gustu, odoratu, & visu, & tactu, & affatu: per quem nominatum est pomum: & auditu per quem est auditum. Item sensitiua est existens inter vegetatiuam & imaginatiuam: sicut linea inter duo puncta. Imaginatiua quidem in sensitiua fundata est, & sensitiua in vegetatiua, vt imaginatiua possit imaginari conditiones vegetatiue, mediante sensitiua, & hoc patet per diffinitionem medii, & per eius scalam designatam in secunda figura. In sensitiua consistit finis innatus; ad quem finem se mouet, videlicet ad sensatum cum suo instinctu & appetitu, & sic de aliis principiis innatis. Sicut homo qui cum pedibus suis & visu mouet se ad locum in quo quiescere desiderat: & in isto passu cognoscit intellectus, quod sensitiua cum suis principiis innatis agit. Vna sensitiua est maior altera sensitiua: sed hoc est per accidens. Nam sicut aliqua aqua alicuius fontis est maior in frigiditate, sapore & sanitate, ratione maioris dispositionis qualitatis sui situs: sic vna sensitiua est maior altera ratione maioris dispositionis qualitatis sui situs quo ad speciem subiecti in quo est: sicut aquila quæ habet maiorem sensitiuam per visum, quàm aliud animal; & vultur per odoratum quàm aliud; & canis per auditum quàm aliud: homo autem per gustum & tactũ quàm aliud. In sensitiua consistit qualitas inter potentiam, obiectum & actum: & hoc intrinsece quo ad suos correlatiuos, videlicet ad sensitiuum, sensibile, sentire. Veruntamen non dico quo ad obiectum peregrinum: sicut sapor sensatus pomi, & sapor causatus à sentire. Vna sensitiua minor est quàm altera sensitiua secundum subiectum in quo est. Nam auis non viuens de rapina, non sentit tantum per gustum, quantum auis viuens de rapina; & sic de aliis suo modo potest dici, vt in capitulo maioritatis significatum est.

De

De sensitiua per regulas deducta.

QVæritur, vtrum sensitiua sit à generante vel à creante? Et respondendum est quod à generante: vt patet in hoc quod animal absque sensitiua non potest sentire conditiones corruptas, quas debet sentire & in imaginatione & non in se; eo quod non est inserta & fundata in vegetatiua naturaliter. Adhuc Martinus non esset filius Ioannis secundum speciem; quod est impossibile. Sed miratur intellectus, homo quando moritur, sensitiua quo vadit & vbi est? Et est dicendum, quod ipsa vadit ad sua principia vniuersalia, in quibus remanet & stat in suo numero miraculose: supposito tamẽ quod sit resurrectio hominum, vt iusticia & misericordia Dei habeant subiectum in quod agere possint. Quæritur per primam speciem regulæ C. quid est sensitiua? Et huic respondendum est, quod sua diffinitio iam data est superius. Per secundam speciem quæritur, quid habet in se sensitiua? Respondendum est, quod habet sua correlatiua, ex quibus sensus communis constitutus est. Per tertiam speciem quæritur, quid est in alio? Et dicendum est, quod est ens causans entia sensata, cum quibus sentit: sicut visus qui sensat coloratum, in quantum ab eo visum est: & sicut olfactus qui causat odoratum, in quantum ab eo est. Per quartã speciem quæritur, sensitiua quid habet in alio? Et est dicendum, quod habet obiectum: sicut visus coloratum & figuratum; & olfactus odoratum, & habet noticiam de ipso obiecto, eo quia de illo facit iudicium. Per primam speciem regulæ D. quæritur, sensitiua de quo est? Et respondendum est, quod est de suis principiis videlicet primis parentibus, à quibus deriuata & genita est: nam vnum animal aliter non esset filius alterius, quod est impossibile. Per secundam speciem quæritur, de quo est sensitiua? Et respondendum est, quod ipsa est de sua materia & forma; eo quia per suam materiam est passiua, & per suam formam est actiua. Per tertiam speciem quæritur, sensitiua cuius est? Et respondendum est, quod ipsa est animalis in quo est: sicut instrumẽtum est sui agentis vtentis illo. Nam animal cum illa sentit, viuit & generat

De sensitiua per regulas deducta.

Quæstio notabilis.

aliud animal. Per primam speciem regulæ E. quæritur, sensitiua quare est? Et respondendum est, quod ex sua materia & forma coniuncta & constituta est. Per secundam speciem quæritur, sensitiua quare est? Et respondendum est, quod est vt suus instinctus & appetitus possint habere actus naturales, vt animal possit habere industriam ad viuendum. Vlterius est, vt imaginatiua possit haurire species ab illa, & imaginari obiectatum & sensatum, & habere actum suum. Per primam speciem regulæ F. quæritur, sensitiua quanta est? Et respondendum est, quod est tanta, quantum suum subiectum ex ipsa est sensatum. Sed miratur intellectus per quem modum potest esse continua in subiecto in quo est: & in quo sunt pili & vngues & ossa, quæ non sentiunt; vsquequo recordatur suam quantitatem discretam per secundam speciem significatam. Adhuc miratur intellectus, cum sensitiua nō sit punctualis, neque linealis, neque figuram habeat, per quem modum habeat quantitatem; vsquequo recordatur cristallum positum supra coloratum, & de illo se colorat: sic sensitiuá à quātitate subiecti in quo est, est quāta & habituata. Nam quantitas punctualis & linealis multiplicat suam speciem in sensitiua: sicut coloratum in cristallo multiplicat suum colorem prædicto cristallo. Et in isto passu cognoscit intellectus, per quem modū vnus habitus est positus supra alium. Per primam speciem regulæ G. quæritur, quæ sunt appropriatæ qualitates sensitiue? Et respondendum est, quod est sensatum in quantum est acquisitum ex alio, & est positum in ipsa sensitiua, sicut lapis coloratus, qui per visum est sensatus: sicut pomum odoratum, quod per olfactum est sensatum, & sic de aliis. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod sicut imaginatiua multiplicat suam: sic & sensitiua suam. Per regulam H. quæritur, per quem modum sensitiua consistit in tempore & motu: cum ipsa non sit punctualis neque linealis? Et respondendum est, quod consistit per subiectum in quo est. Et hoc approbāt regulæ B.C.D.K. vt apparet bene intuenti; & hæc declaratio sufficiat causa breuitatis. Per regulam I. quæritur, sensitiua vbi sentit? Et respondendum est, quod in sensibili intrinseco,

quod

quod est de essentia sensiriue. Nam extra tale sensibile nullum obiectum est sensatum: sed in isto passu miratur intellectus, quomodo lapis est sensatus, & sic de aliis, cum non sit collocatus in essenria sensitiue siue sensus, neque etiam cum oculis parricipet per contactum, quia si sic, visus attingeret substantiam, & audirus campanam, & adhuc brutum attingeret substantiam, & sic haberer scientiam; quod est impossibile. Sed recordatur rosam multiplicantem suum odorem in aëre, qui cum ipsa rosa participat per contactum. Similirer visus multiplicat suam speciem in aëre, qui participat cum visu & obiecto colorato & sensato; & hoc sufficiat quo ad species regulæ I. causa breuiratis. Per primam speciem regulæ K. quæritur, sensitiua quomodo sentit? sed inrellectus in prima fronte est impeditus ad respondendum prædictæ quæstioni, eo quia ille modus non est sensibilis: & quod voluit declarare secundum sensum, fuit impeditus, sed descender ad imaginationem in qua modus ille est imaginabilis, & ad memoriam in qua regula K. est memorabilis, & tunc intellectus respondet prælibatæ quæstioni, videlicet sensitiua siue sensus haber modum sentiendi per mixtionem sui instinctus & appetirus & virtutis, & sic de aliis principiis, cum quibus haurit & colligit similitudinem elementorum, quibus sensat ipsa obiecta, sicut coloratum à quo haurit & colligit similitudinem eius, in qua similitudine sensus, videlicet visus ponit suam similitudinem. Et cum istis similitudinibus substantiat coloratum. Per secundam regulam K. quæritur, sensitiua siue sensus cum qua sentit? Et respondendum est, quod est cum sua specie, sicut adamas qui cum sua specie attrahit ferrum. Et etiam sentit cum suis instrumentis naturalibus, videlicet auditu, visu, &c. Adhuc sentit cum speciebus acquisitis, cum quibus sentit obiecta peregrina; & etiam cum suo instinctu, & appetitu, virtute, posse, &c. cum quibus mouet organa sua ad sentiendum.

De septimo subiecto, videlicet de vegetatiua, per principia deducto.

De septimo subiecto, videlicet de vegetatiua per principia deducto.

Vegetatiua est bona, vt patet in plantis quæ per bonitatem sunt bonæ ad seipsas, & quo ad alia quæ viuunt ex illis, quæ quidem absque illis viuere nõ possent, neque tale esse quale habent, habere possent. Vegetatiua est magna: nam ambit & comprehendit omne vegetatiuum & plantatum in ipsa vegetatiua: & hic quærit intellectus, vtrum vna & eadem sit vegetatiua quæ est in animalibus, & illa quæ in plantis? Cui respondendum est, quod vna eadem est vegetatiua in genere: sed est plures differentes specie in diuersis subiectis ratione ipsorum, non autem ratione suimet. Nam qui diceret, quod ratione suimet vegetatiua esset plures, diceret quidẽ quod vnum esset plura, & plura esset vnum, quod est impossibile; quare patet quod vna & eadem est in genere: plures autem differentes specie in diuersis subiectis. Vegetatiua durat per suam specificam durationem: sed quærit intellectus de quo durat ipsa, cum suum subiectum in quo est, sit corruptibile; sed recordatur elementatiua de qua durat: sicut flamma ignis in lampade ex oleo. Vegetatiua est potens per suam specificam potestatem, in qua omnes potestates vegetabiles plantatum & animaliũ sunt plantatæ & radicatæ. Vegetatiua habet instinctum, cum quo quodlibet vegetatiuum se habet ad suam operationem, specificãdo, habituando se de suo specifico habitu, situ, quantitate, qualitate & huiusmodi. Vegetatiua habet appetitum, videlicet vt hoc quod est elementatum, sit vegetatum: sicut visus qui habet appetitum ad hoc quod est coloratum & per ipsum sit sensatum: ipse quidẽ appetitus est generalis ad omnes appetitus qui sunt in genere vegetatiuæ. Vegetatiua est de virtute habituata, quantificata, qualificata, assituata, &c. vt patet in planta. Nam illud quod euenit ei per per terram, aquam, aërem, ignem, in quo est plantata, transmutat per suam speciem; & hoc idem facit per cibum & potum. Adhuc vegetatiua habet virtutem in plantis, de qua medici habent experientiam. Vegetatiua ratione veritatis vere vegetat & veras con-

ras conditiones habet, ſcil. veram ſubſtãntiam, qualitatem, &c. ſine quibus in veritate ſua non eſſet plantata. Vegetatiua habet delectationem in conſeruando ſuum eſſe, multiplicando ſuam ſpeciem, vt apparet in plantis, quæ generant quantum poſſunt euitando non eſſe. Vegetatiua eſt radicata & plantata in differentia, vt plures ſpecies ſint de ſuo genere: ſed quærit intellectus, quæ eſt cauſa quod viridis color eſt generalior in plãtis quam alius color; vſquequo recordatur terram & aquam quæ componunt viridem colorem, in quibus maxime planta eſt radicata, & nutricata. Adhuc miratur intellectus: quare ficulnea non generat ſuperficiem duram fructus ſui, ſicut facit nux; & quare roſa habet colorem rubeum, & lilium album, ſed recordatur magnitudinem ratione cuius differentia eſt magna. Vegetatiua habet concordantiam ad hoc, vt ſuæ ſpecies conueniant inter ſe in aliquibus rebus: ſicut concordant piper, & allium in caliditate, lactuca quidem & cucurbita in frigiditate, & multæ res in eodem colore, ſitu & huiuſmodi; & hoc idem de vegetatiua, quæ eſt in animalibus, poteſt dici ſuo modo: vegetatiua quidem ſemper ſequitur vegetando maiorem complexionem ſubiecti in quo eſt. Contrarietas eſt ſubiectum in quo vegetatiua eſt plantata, vt contrarietas ſit cauſa corruptionis: ſicut concordantia eſt cauſa generationis; ſed quærit intellectus, quæ eſt cauſa quare realgal interficit animal, triticum autem ipſum viuificat, & quare alliũ & cucurbitæ contrariantur: ſed recordatur magnitudinem in qua contrarietas vegetationis eſt plantata. Vegetatiua eſt principium, in ipſa quidẽ vegetans ſiue compoſitum tranſmittit vnam ſpeciem in aliam, & forma in ipſa vegetatiua eſt aliud principium, in quo compoſitum tranſmutat formam nouam in ſuam antiquam, & materiam nouam in materiam antiquam: & hoc propter finem, videlicet vegetatũ, in quo ſpecies ſit genita & multiplicata. Vegetatiua eſt medium generale exiſtens inter elementatiuam & ſenſitiuam: ſicut linea inter duo puncta; vegetatiua quidem in ipſa elementatiua eſt inſerta & plantata; ſenſitiua autem in ipſa vegetatiua; & quod ſenſitiua eſt finis, ideo eſt ſupra vegetatiuam, & influit ei, &

vegetatiua refluit sensitiue seipsam cũ suis principiis specificis: & idcirco quod ipsa vegetatiua est, supra elementatiuam influit, & elementatiua refluit vegetatiue. Et in isto passu cognoscit intellectus, per quem modum plantæ & animalia viuunt & nutriuntur, & crescunt per vegetatiuam, & de vegetatiua & per elementatiuam & de elementatiua; & iste quidem passus est vtilis medico. Adhuc cognoscit intellectus, quod arbor est medium & subiectum siue instrumentum in quo & cum quo vegetatiua habet suum actum; & similiter sua principia habent actus suos: sicut aqua intrans aliquod vas per aliquod foramen illius, & exiens illud idem vas per aliud foramen eiusdem vasis, & hoc per modum generationis, & corruptionis; & priuationis. In vegetatiua finis habet suas species in secunda figura, in angulo de fine designatas. Finis priuationis est in vegetatiua causa corruptionis: & sensitiua & elementatiua sunt termini vegetatiue, in quibus ipsa vegetatiua terminatur. Finis perfectionis est obiectum & subiectum ipsius vegetatiue. In vegetatiua plantarum vna planta est maior altera: similiter in vegetatiua animalium, vnum animal est maius altero: nam vnus leo est maior altero leone vel alio animali; sicut capra lepore, & huiusmodi. Ratio huius est, vt vegetatiua in maioritate possit esse plantata. Et hoc quo ad maioritatem decem prædicamentorum & principiorum huius artis. Sed miratur intellectus, quæ est causa, quare vna magna arbor est in potentia in vno paruo grano: sed recordatur scintillam ignis exeuntem à lapide, homine percutiente ipsum lapidem cum chalibe; quæ quidem scintilla magna flamma est in potentia respectu materiæ euanientis. Adhuc miratur intellectus, quare maiores fructus in eadem arbore inueniuntur, cum idem sunt specie; & similiter potest quæri de foliis: sed recordatur quæstionem prælibatam scintillæ, & in continenti apud eum soluta est talis quæstio. In vegetatiua est æqualitas, vt multæ plantæ possint esse æquales per speciem, & similiter multa alia: sicut iste leo & ille leo, qui sunt æquales per speciem: & similiter piper & allium sunt æqualiter in gradu caliditatis; & multa poma in eodem pomario,

quæ ſunt æqualia in odore, ſapore, colore, & huiuſmodi. Hoc autem eſſe non poſſet: niſi vegetatiua in æqualitate eſſet plantata & radicata. De minoritate quidem vegetatiue ſic poteſt dici, ſicut de eius maioritate dictum eſt: nam relatiue ſe habent. Vegetatiua vero reducibilis eſt per minoritatem ad non eſſe, eo quia eſt: & non erat antequam creata fuiſſet.

De vegetatiua per regulas deducta.

PEr regulam B. quæritur, vtrum vegetatiua ſit potentia ſenſata? Et reſpondendum eſt, quod ſic, aliqualiter videlicet ſecundum coniunctionem ſiue compoſitionem quam habet vegetatiua cum ſenſitiua in ſubiecto in quo eſt. Et alio modo per vocem ſicut affatus qui nominat eam; & per auditũ qui audit nomen ſuum. Alii vero ſenſus ipſam ſenſare non poſſunt. Et in iſto paſſu cognoſcit intellectus, quod affatus eſt ſenſus, poſtquam ſenſat ſuũ obiectum & dat auditui audibile. Per primam ſpeciem regulæ C. quæritur, quid eſt vegetatiua? Et reſpondendũ eſt, quod eſt potentia tranſmutans vnam ſpeciem in aliã: ſicut in animalibus in quibus tranſmutat cibum in carnẽ: & in plantis elementatiuam in ſemet ipſam. Per ſecundam ſpeciem quæritur, vegetatiua quid habet in ſe? Et reſpondendum eſt, quod habet ſuos correlatiuos, ex quibus eſt. Et cum quibus habet ſuas operationes, videlicet cum vegetatiua, vegetabili & vegetare. Nam in ſuo vegetabili vegetat omnia vegetabilia peregrina: ſicut ſenſitiuus in ſuo ſenſibili ſentiat omnia ſenſibilia peregrina adhuc, & ſicut calefactiuus in ſuo calefactibili calefacit omnia calefactibilia. Per tertiam ſpeciem quæritur, vegetatiua quid eſt in alio? Et reſpondendum eſt, quod eſt in ſenſitiua fundamentum: in elementatiua autem eſt fundata, & in prædicamentis eſt idem quod eſt, videlicet eſt pars ſubſtantialis ipſius ſubſtantiæ in qua eſt, quantitate quidem vegetatiue exiſtente ſupra quantitatem elementatiue: & ſic poteſt dici de ſua quantitate & relatione, &c. Et in iſto paſſu cognoſcit intellectus, quod vegetatiua eſt altior potentia quàm elementatiua: ſed dubitat intellectus, vtrum relatio ſua

De Vegetatiua per regulas deducta.

fit accidens vſquequo recordatur ſuam relationem ſubſtantialem habentem relationem accidentalem exiſtentem ei inſtrumentum, & habitum cum quo agit in ſubiecto in quo eſt: ſicut ſubſtantia quæ cum ſuo accidente agit. Per quartam ſpeciem quæritur, vegetatiua quid habet in alio? Et reſpondendum eſt, quod in ſubſtantia elementatiuæ habet ſuam ſubſtantiam: & in quantitate elementatiuæ habet ſuam quantitatem, & ſic de aliis prædicamentis: & in iſto paſſu cognoſcit intellectus per quem modum vegetatiua in elementatiua eſt aſſituata & collocata. Per primam ſpeciem regulæ D. quæritur, vegetatiua de quo eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt de ſuis principiis ſpecificis cum quibus agit. Per ſecundam ſpeciem quæritur, de quo vegetatiua eſt? Et eſt dicendum, quod eſt de ſuis correlatiuis. Per tertiam ſpeciem quæritur, vegetatiua cuius eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt ſubiecti in quo eſt: ſicut pars quæ eſt ſui totius, & inſtrumentum agentis. Vegetatiua enim eſt pat animalis cum qua ipſum agit & viuit. Et ſimiliter planta. Per primam ſpeciem regulæ E. quæritur, vegetatiua quare eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt; quia eſt ex ſuis partibus conſubſtantialibus conſtituta, videlicet de ſuis correlatiuis. Per ſecundam ſpeciem quæritur, vegetatiua quare eſt? Et reſpondendum eſt, vt ſit vegetatum & vt viua nutriatur & creſcat; & in generatione vnam ſpeciē in aliā tranſmutet. Per primam ſpeciem regulæ F. quæritur, vtrum vegetatiua habeat quantitatem continuam in ſubiecto in quo eſt? Et reſpondendum eſt, quod ſic: vt poſſit eſſe in continuo motu. Per ſecundam ſpeciem quæritur, vtrum vegetatiua habeat quantitatem diſcretam? Et reſpondendum eſt, quod ſic: vt poſſit eſſe in motu ſucceſſiuo. Sed miratur intellectus per quem modum poteſt habere in ſubiecto quantitatem continuā & diſcretā; quouſque recordatur quod per reſpectum ad ſuam eſſentiam eſt in continua quantitate, & per reſpectum ad correlatiuos, habet quantitatem diſcretam. Per primam ſpeciē regulæ G. quæritur, vegetatiua quā proprietatem habet proprie? Et eſt dicendum, quod illam qualitatem generalem, à qua deſcendunt qualitates particulares: ſicut

caliditas

caliditas piperis, & alii, &c. quæ descendunt à caliditate generali: & sicut frigiditas lactucæ & cucurbitæ, quæ descẽdunt à generali frigiditate, &c. de qua generali qualitate elementali, ꝓprietas propria ipsius vegetatiue est deriuata: sicut à generali quantitate elementorũ deriuatur quantitas vegetatiue, generalem quantitatem siue proprietatem vegetatiue dicimus esse transmutationem vnius substantiæ in aliam. Per secundam speciem quæritur, quid est qualitas appropriata vegetatiue? Et est respondendum, quod vegetatio facta est in vegetatis per motum cœli effectiue: sicut visio lapidis quæ est per accidens. Per regulam H. quæritur, per quem modum vegetatiua consistit in tempore? Sed hic impeditus est intellectus ad respondendum quousque recordatur elementatiua à qua vegetatiua influxa est, cum qua sic cõsistit in tempore & in motu: sicut per ipsam consistit in quantitate, qualitate, &c. Ratio huius est, quare essentia elemẽtatiua est punctualis & linealis: essentia autem vegetatiue nequaquam, & hoc per regulam C. D. K. significatum est bene intuenti. Per regulam I. quæritur: vegetatiua vbi vegetat vegetatũ? Ad quod respondendum est, quod in suo vegetabili intrinseco & ei consubstantiali, extra quod & sine quo vegetare non potest: sicut calefactiuum extra suum calefactibile, calefacere non potest. Locus quidem vegetatiue est cognoscibilis per regulam C. D K. Ipsa vero vegetatiua attingit substantiam, eo quia participat cum ea per contactum. Per primam speciem regulæ K. quæritur, vegetatiua quomodo vegetat vegetatũ? Et est dicendum, quod vegetat per illum modum quem habet quo ad suos correlatiuos: vegetatiuus namque ponit in suo vegetabili intrinseco formã & materiam, quæ eueniunt ei de elementatiua. Et in ipso vegetabili mutat suam substantiam in aliam, vegetatiuo expoliante formam & materiam ab elementatiua, veniente ab ea. Et ex illis induit vegetatiua ipsa vegetatum nouum. Sed ad istum modum concurrunt multi modi, videlicet modus proportionis, modus generationis, corruptionis, priuationis, & augmentationis, & huiusmodi, imponendo partem in parte; & partes in toto, & econuerso, & toto transf-

mittente suam similitudinem suo assimulato. Per secundam speciem K. quæritur, cum quo vegetatiua vegetat? Et respondendum est, quod vegetat ipsum cum suis propriis correlatiuis, scilicet vegetatiuo, vegetabili, & vegetare, qui sunt ei coessentiales. Nam vegetatiuus in suo vegetabili intrinseco, vegetat omnia vegetabilia peregrina mediante vegetare. Adhuc vegetat cum principiis huius artis, videlicet cum bonitate, magnitudine. Et hæc quæ de vegetatiua dicta sunt, sufficiant; licet de ipsa multa sint dicenda: veruntamen quicquid de ipsa dici potest, in prædictis implicatum est.

De octauo subiecto, scilicet de elementatiua per principia deducto.

De octauo subiecto, scil. de elementatiua per principia deducto.

Elementatiua est potentia cum qua elementa intrant compositionem, & existunt sub elementis. Elementatiua est potentia bona: nam sine ipsa corporalia essent ociosa, & deuiata à suo fine ad quẽ sunt; & mundus nullam haberet perfectionem. Et ideo quantum est bona tantum est ratio bono vt agat bonum. Elementatiua est magna potentia, & quod per suam magnitudinem ambit multa, & sua magnitudo multum magnificat suam bonitatem & durationem, &c. Elementatiua durat tanto quod corrupto vno elemento, immediate & protinus generat aliud, nullis eius speciebus differentibus, neque eorum conditionibus, eo quia nullum elementum est corruptibile, quo ad suam essentiam. Elementatiua est potens per suam speciem existẽtem, secundum id quod est, & agendo secundum id quod agit, quæ quidem potestas ei in aliquo non deficit. Elementatiua enim sic potest elementare elementata: sicut vegetatiua vegetare vegetata, & sensitiua sentire sensata, & imaginatiua imaginari imaginata. Elementatiua habet instinctum generalem, à quo descendit instinctus specierum, & ab illis instinctus & indiuiduati & elementati descendunt. Et de hoc experimentum habemus in quatuor temporibus anni, videlicet in vere, æstate, autumno & hyeme: in quibus elementatiua habet diuersas operationes. Et etiã in quatuor regionibus, videl. in oriente, & occidente, meridie

& septen-

& ſeptentrione. Et hoc idem dici poteſt de vita plantarum & animalium. Adhuc habet inſtinctum reperiendi virtutem planetarum & octauæ ſphæræ. Et in iſto paſſu cognoſcit intellectus cauſam, quare quodlibet elemẽtum agit per ſuam ſpeciem. Elementatiua habet appetitum ad elementandum elementata, ratione cuius appetitus elementa intrant mixtionem; & compoſitionem vno elemento habente appetitum ſurſum, alio autem deorſum, vt ipſa ſub elementatis exiſtere poſſit. Et in iſto paſſu cognoſcit intellectus, quid eſt cauſa motus elemẽtorum generando, corrumpendo & priuando. Elementatiua habet generalem virtutem, à qua deſcendunt ſpeciales virtutes elementorum; quæ quidem virtutes ſunt fundamenta virtutibus vegetatis & ſenſatis. Veruntamen ſua virtus quandoque eſt defectiua per monſtruoſitates cauſatas ab elementorum contrarietatibus. Elementatiua habet veras conditiones, vt vna ſpecies non ſe tranſmutet in aliam ſpeciem Et in iſto paſſu Alchimiſtæ dolẽt & habent occaſionem flendi. Elementatiua habet naturalem delectationem ſic elementando, ſicut habet vegetatiua in vegetando, & ſenſitiua in ſentiendo; ratione cuius elementatiua magnificat & multiplicat actus ſuos quãtum poteſt, vt ſua elementata in magna delectatione eſſe poſſint. Et in iſto paſſu cognoſcit intellectus, quid eſt cauſa intenſi caloris, ſaporis, & coloris & huiuſmodi. Elementatiua per ſuam differentiam habet diuerſa ſubiecta, in quibus eſt diffuſa: ſicut in quatuor maſſis quæ ſunt obiecta ſenſuum: ſicut iſta flamma, iſte aër, iſta aqua, iſta terra quibus vtimur. Iterum elementatiua eſt in metallis, plãtis & animalibus, non quod in illis ipſa ſit obiectum ſenſibus: Sed tantum imaginationi & intellectui. Et iſto paſſu cognoſcit intellectus, quæ fuit cauſa illorum Philoſophorum dicentiũ elemẽta non eſſe actu in elementis: ſed tantũ ipſa in illis eſſe in potentia & virtute. Elementatiua ratione ſuæ cõcordantiæ, finis, magnitudinis, bonitatis, poteſtatis, inſtinctus, appetitus, & virtutis, in eorũ elemẽtatis eſt remiſſa & confracta, vt fiat temperamentum inter qualitates contrarias, aqua mordente ignem cum ſua frigiditate, & igne aquam cum ſua caliditate; & aëre te-

extremitas ipsius centri, & situs affituati, & habitus habituati. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod sensus communis est causa sensatorum in quâtum sensata sunt, ipso sensu communi vtente suis particularibus sensibus, tanquam instrumentis: sicut pomum quod est sensatum per sensum communem vtentem gustu, odoratu, & visu, & tactu, & affatu: per quem nominatum est pomum: & auditu per quem est auditum. Item sensitiua est existens inter vegetatiuam & imaginatiuam: sicut linea inter duo puncta. Imaginatiua quidem in sensitiua fundata est, & sensitiua in vegetatiua, vt imaginatiua possit imaginari conditiones vegetatiue, mediante sensitiua, & hoc patet per diffinitionem medii, & per eius scalam designatam in secunda figura. In sensitiua consistit finis innatus; ad quem finem se mouet, videlicet ad sensatum cum suo instinctu & appetitu, & sic de aliis principiis innatis. Sicut homo qui cum pedibus suis & visu mouet se ad locum in quo quiescere desiderat: & in isto passu cognoscit intellectus, quod sensitiua cum suis principiis innatis agit. Vna sensitiua est maior altera sensitiua: sed hoc est per accidens. Nam sicut aliqua aqua alicuius fontis est maior in frigiditate, sapore & sanitate, ratione maioris dispositionis qualitatis sui situs: sic vna sensitiua est maior altera ratione maioris dispositionis qualitatis sui situs quo ad speciem subiecti in quo est: sicut aquila quæ habet maiorem sensitiuam per visum, quàm aliud animal; & vultur per odoratum quàm aliud; & canis per auditum quàm aliud: homo autem per gustum & tactũ quàm aliud. In sensitiua consistit qualitas inter potentiam, obiectum & actum: & hoc intrinsece quo ad suos correlatiuos, videlicet ad sensitiuum, sensibile, sentire. Veruntamen non dico quo ad obiectum peregrinum: sicut sapor sensatus pomi, & sapor causatus à sentire. Vna sensitiua minor est quàm altera sensitiua secundum subiectum in quo est. Nam auis non viuens de rapina, non sentit tantum per gustum, quantum auis viuens de rapina; & sic de aliis suo modo potest dici, vt in capitulo maioritatis significatum est.

De

De sensitiua per regulas deducta.

QVæritur, vtrum sensitiua sit à generante vel à creante? Et respondendum est quod a generante: vt patet in hoc quod animal absque sensitiua non potest sentire conditiones corruptas, quas debet sentire & in imaginatione & non in se; eo quod non est inserta & fundata in vegetatiua naturaliter. Adhuc Martinus non esset filius Ioannis secundum speciem; quod est impossibile. Sed miratur intellectus, homo quando moritur, sensitiua quo vadit & vbi est? Et est dicendum, quod ipsa vadit ad sua principia vniuersalia, in quibus remanet & stat in suo numero miraculose: supposito tamẽ quod sit resurrectio hominum, vt iusticia & misericordia Dei habeant subiectum in quod agere possint. Quæritur per primam speciem regulæ C. quid est sensitiua? Et huic respondendum est, quod sua diffinitio iam data est superius. Per secundam speciem quæritur, quid habet in se sensitiua? Respondendum est, quod habet sua correlatiua, ex quibus sensus communis constitutus est Per tertiam speciem quæritur, quid est in alio? Et dicendum est, quod est ens causans entia sensata, cum quibus sentit: sicut visus qui sensat coloratum, in quantum ab eo visum est: & sicut olfactus qui causat odoratum, in quantum ab eo est. Per quartã speciem quæritur, sensitiua quid habet in alio? Et est dicendum, quod habet obiectum: sicut visus coloratum & figuratum; & olfactus odoratum, & habet noticiam de ipso obiecto, eo quia de illo facit iudicium. Per primam speciem regulæ D. quæritur, sensitiua de quo est? Et respondendum est, quod est de suis principiis, videlicet primis parentibus, à quibus deriuata & genita est: nam vnum animal aliter non esset filius alterius, quod est impossibile. Per secundam speciem quæritur, de quo est sensitiua? Et respondendum est, quod ipsa est de sua materia & forma; eo quia per suam materiam est passiua, & per suam formam est actiua. Per tertiam speciem quæritur, sensitiua cuius est? Et respondendum est, quod ipsa est animalis in quo est: sicut instrumẽtum est sui agentis vtentis illo. Nam animal cum illa sentit, viuit & generat

De sensitiua per regulas deducta.

Quæstio notabilis.

aliud animal. Per primam speciem regulæ E. quæritur, sensitiua quare est? Et respondendum est, quod ex sua materia & forma coniuncta & constituta est. Per secundam speciem quæritur, sensitiua quare est? Et respondendum est, quod est vt suus instinctus & appetitus possint habere actus naturales, vt animal possit habere industriam ad viuendum. Vlterius est, vt imaginatiua possit haurire species ab illa, & imaginari obiectatum & sensatum, & habere actum suum. Per primam speciem regulæ F. quæritur, sensitiua quanta est? Et respondendum est, quod est tanta, quantum suum subiectum ex ipsa est sensatum. Sed miratur intellectus per quem modum potest esse continua in subiecto in quo est: & in quo sunt pili & vngues & ossa, quæ non sentiunt; vsquequo recordatur suam quantitatem discretam per secundam speciem significatam. Adhuc miratur intellectus, cum sensitiua nõ sit punctualis, neque linealis, neque figuram habeat, per quem modum habeat quantitatem; vsquequo recordatur cristallum positum supra coloratum, & de illo se colorat: sic sensitiua à quãtitate subiecti in quo est, est quãta & habituata. Nam quantitas punctualis & linealis multiplicat suam speciem in sensitiua: sicut coloratum in cristallo multiplicat suum colorem prædicto cristallo. Et in isto passu cognoscit intellectus, per quem modũ vnus habitus est positus supra alium. Per primam speciem regulæ G. quæritur, quæ sunt appropriatæ qualitates sensitiuę? Et respondendum est, quod est sensatum in quantum est acquisitum ex alio, & est positum in ipsa sensitiua, sicut lapis coloratus, qui per visum est sensatus: sicut pomum odoratum, quod per olfactum est sensatum, & sic de aliis. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod sicut imaginatiua multiplicat suam: sic & sensitiua suam. Per regulam H. quæritur, per quem modum sensitiua consistit in tempore & motu: cum ipsa non sit punctualis neque linealis? Et respondendum est, quod consistit per subiectum in quo est. Et hoc approbãt regulæ B.C.D.K. vt apparet bene intuenti; & hæc declaratio sufficiat causa breuitatis. Per regulam I. quæritur, sensitiua vbi sentit? Et respondendum est, quod in sensibili intrinseco,

quod

quod eſt de eſſentia ſenſitiue. Nam extra tale ſenſibile nullum obiectum eſt ſenſatum: ſed in iſto paſſu miratur intellectus, quomodo lapis eſt ſenſatus, & ſic de aliis, cum non ſit collocatus in eſſentia ſenſitiue ſiue ſenſus, neque etiam cum oculis participet per contactum, quia ſi ſic, viſus attingeret ſubſtantiam, & auditus campanam, & adhuc brutum attingeret ſubſtantiam, & ſic haberet ſcientiam; quod eſt impoſſibile. Sed recordatur roſam multiplicantem ſuum odorem in aëre, qui cum ipſa roſa participat per contactum. Similiter viſus multiplicat ſuam ſpeciem in aëre, qui participat cum viſu & obiecto colorato & ſenſato; & hoc ſufficiat quo ad ſpecies regulæ I. cauſa breuitatis. Per primam ſpeciem regulæ K. quæritur, ſenſitiua quomodo ſentit? ſed intellectus in prima fronte eſt impeditus ad reſpondendum prædictæ quæſtioni, eo quia ille modus non eſt ſenſibilis: & quod voluit declarare ſecundum ſenſum, fuit impeditus, ſed deſcendet ad imaginationem in qua modus ille eſt imaginabilis, & ad memoriam in qua regula K. eſt memorabilis, & tunc intellectus reſpondet prælibatæ quæſtioni, videlicet ſenſitiua ſiue ſenſus habet modum ſentiendi per mixtionem ſui inſtinctus & appetitus & virtutis, & ſic de aliis principiis, cum quibus haurit & colligit ſimilitudinem elementorum, quibus ſenſat ipſa obiecta, ſicut coloratum à quo haurit & colligit ſimilitudinem eius, in qua ſimilitudine ſenſus, videlicet viſus ponit ſuam ſimilitudinem. Et cum iſtis ſimilitudinibus ſubſtantiat coloratum. Per ſecundam regulam K. quæritur, ſenſitiua ſiue ſenſus cum qua ſentit? Et reſpondendum eſt, quod eſt cum ſua ſpecie, ſicut adamas qui cum ſua ſpecie attrahit ferrum. Et etiam ſentit cum ſuis inſtrumentis naturalibus, videlicet auditu, viſu, &c. Adhuc ſentit cum ſpeciebus acquiſitis, cum quibus ſentit obiecta peregrina; & etiam cum ſuo inſtinctu, & appetitu, virtute, poſſe, &c. cum quibus mouet organa ſua ad ſentiendum.

De septimo subiecto, videlicet de vegetatiua, per principia deducto.

De septimo subiecto, videlicet de vegetatiua per principia deducto.

Vegetatiua est bona, vt patet in plantis quæ per bonitatem sunt bonæ ad seipsas, & quo ad alia quæ viuunt ex illis, quæ quidem absque illis viuere nõ possent, neque tale esse quale habent, habere possent. Vegetatiua est magna: nam ambit & comprehendit omne vegetatiuum & plantatum in ipsa vegetatiua: & hic quærit intellectus, vtrum vna & eadem sit vegetatiua quæ est in animalibus, & illa quæ in plantis? Cui respondendum est, quod vna eadem est vegetatiua in genere: sed est plures differentes specie in diuersis subiectis ratione ipsorum, non autem ratione suimet. Nam qui diceret, quod ratione suimet vegetatiua esset plures, diceret quidẽ quod vnum esset plura, & plura esset vnum, quod est impossibile; quare patet quod vna & eadem est in genere: plures autem differentes specie in diuersis subiectis. Vegetatiua durat per suam specificam durationem: sed quærit intellectus de quo durat ipsa, cum suum subiectum in quo est, sit corruptibile; sed recordatur elementatiua de qua durat: sicut flamma ignis in lampade ex oleo. Vegetatiua est potens per suam specificam potestatem, in qua omnes potestates vegetabiles plantarum & animaliũ sunt plantatæ & radicatæ. Vegetatiua habet instinctum, cum quo quodlibet vegetatiuum se habet ad suam operationem, specificãdo, habituando se de suo specifico habitu, situ, quantitate, qualitate & huiusmodi. Vegetatiua habet appetitum, videlicet vt hoc quod est elementatum, sit vegetatum: sicut visus qui habet appetitum ad hoc quod est coloratum & per ipsum sit sensatum: ipse quidẽ appetitus est generalis ad omnes appetitus qui sunt in genere vegetatiuæ. Vegetatiua est de virtute habituata, quantificata, qualificata, assituata, &c. vt patet in planta. Nam illud quod euenit ei per per terram, aquam, aërem, ignem, in quo est plantata, transmutat per suam speciem; & hoc idem facit per cibum & potum. Adhuc vegetatiua habet virtutem in plantis, de qua medici habent experientiam. Vegetatiua ratione veritatis vere vegetat & veras con-

tas conditiones habet, scil. veram substantiam, qualitatem, &c. sine quibus in veritate sua non esset plantata. Vegetatiua habet delectationem in conseruando suum esse, multiplicando suam speciem, vt appaiet in plantis, quæ generant quantum possunt euitando non esse. Vegetatiua est radicata & plantata in differentia, vt plures species sint de suo genere: sed quærit intellectus, quæ est causa quod viridis color est generalior in plãtis quam alius color; vsquequo recordatur terram & aquam quæ componunt viridem colorem, in quibus maxime planta est radicata, & nutricata. Adhuc miratur intellectus: quare ficulnea non generat superficiem duram fructus sui, sicut facit nux; & quare rosa habet colorem rubeum, & lilium album, sed recordatur magnitudinem ratione cuius differentia est magna. Vegetatiua habet concordantiam ad hoc, vt suæ species conueniant inter se in aliquibus rebus: sicut concordant piper, & allium in caliditate, lactuca quidem & cucurbita in frigiditate, & multæ res in eodem colore, situ & huiusmodi; & hoc idem de vegetatiua, quæ est in animalibus, potest dici suo modo: vegetatiua quidem semper sequitur vegetando maiorem complexionem subiecti in quo est. Contrarietas est subiectum in quo vegetatiua est plantata, vt contrarietas sit causa corruptionis: sicut concordantia est causa generationis; sed quærit intellectus, quæ est causa quare realgal interficit animal, triticum autem ipsum viuificat, & quare alliũ & cucurbitæ contrariantur: sed recordatur magnitudinem in qua contrarietas vegetationis est plantata. Vegetatiua est principium, in ipsa quidẽ vegetans siue compositum transmittit vnam speciem in aliam, & forma in ipsa vegetatiua est aliud principium, in quo compositum transmutat formam nouam in suam antiquam, & materiam nouam in materiam antiquam: & hoc propter finem, videlicet vegetatũ, in quo species sit genita & multiplicata. Vegetatiua est medium generale existens inter elementatiuam & sensitiuam: sicut linea inter duo puncta; vegetatiua quidem in ipsa elementatiua est inserta & plantata; sensitiua autem in ipsa vegetatiua; & quod sensitiua est finis, ideo est supra vegetatiuam, & influit ei, &

vegetatiua refluit sensitiue seipsam cũ suis principiis specificis: & idcirco quod ipsa vegetatiua est, supra elementatiuam influit, & elementatiua refluit vegetatiue. Et in isto passu cognoscit intellectus, per quem modum plantæ & animalia viuunt & nutriuntur, & crescunt per vegetatiuam, & de vegetatiua & per elementatiuam & de elementatiua; & iste quidem passus est vtilis medico. Adhuc cognoscit intellectus, quod arbor est medium & subiectum siue instrumentum in quo & cum quo vegetatiua habet suum actum; & similiter sua principia habent actus suos: sicut aqua intrans aliquod vas per aliquod foramen illius, & exiens illud idem vas per aliud foramen eiusdem vasis, & hoc per modum generationis, & corruptionis; & priuationis. In vegetatiua finis habet suas species in secunda figura, in angulo de fine designatas. Finis priuationis est in vegetatiua causa corruptionis: & sensitiua & elementatiua sunt termini vegetatiue, in quibus ipsa vegetatiua terminatur. Finis perfectionis est obiectum & subiectum ipsius vegetatiue. In vegetatiua plantarum vna planta est maior altera: similiter in vegetatiua animalium, vnum animal est maius altero: nám vnus leo est maior altero leone vel alio animali; sicut capta lepore, & huiusmodi. Ratio huius est, vt vegetatiua in maioritate possit esse plantata. Et hoc quo ad maioritatem decem prædicamentorum & principiorum huius artis. Sed miratur intellectus, quæ est causa, quare vna magna arbor est in potentia in vno paruo grano: sed recordatur scintillam ignis exeuntem à lapide, homine percutiente ipsum lapidem cum chalibe; quæ quidem scintilla magna flamma est in potentia respectu materiæ euanientis. Adhuc miratur intellectus, quare maiores fructus in eadem arbore inueniuntur, cum idem sunt specie; & similiter potest quæri de foliis: sed recordatur quæstionem prælibatam scintillæ, & in continenti apud eum soluta est talis quæstio. In vegetatiua est æqualitas, vt multæ plantæ possint esse æquales per speciem, & similiter multa alia: sicut iste leo & ille leo, qui sunt æquales per speciem: & similiter piper & allium sunt æqualiter in gradu caliditatis; & multa poma in eodem pomario,

quæ

quæ sunt æqualia in odore, sapore, colore, & huiusmodi. Hoc autem esse non posset: nisi vegetatiua in æqualitate esset plantata & radicata. De minoritate quidem vegetatiue sic potest dici, sicut de eius maioritate dictum est: nam relatiue se habent. Vegetatiua vero reducibilis est per minoritatem ad non esse, eo quia est: & non erat antequam creata fuisset.

De vegetatiua per regulas deducta.

PEr regulam B. quæritur, vtrum vegetatiua sit potentia sensata? Et respondendum est, quod sic, aliqualiter videlicet secundum coniunctionem siue compositionem quam habet vegetatiua cum sensitiua in subiecto in quo est. Et alio modo per vocem sicut affatus qui nominat eam; & per auditũ qui audit nomen suum. Alii vero sensus ipsam sensare non possunt. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod affatus est sensus, postquam sensat suũ obiectum & dat auditui audibile. Per primam speciem regulæ C. quæritur, quid est vegetatiua? Et respondendũ est, quod est potentia transmutans vnam speciem in aliã: sicut in animalibus in quibus transmutat cibum in carnẽ: & in plantis elementatiuam in semet ipsam. Per secundam speciem quæritur, vegetatiua quid habet in se? Et respondendum est, quod habet suos correlatiuos, ex quibus est. Et cum quibus habet suas operationes, videlicet cum vegetatiua, vegetabili & vegetare. Nam in suo vegetabili vegetat omnia vegetabilia peregrina: sicut sensitiuus in suo sensibili sentiat omnia sensibilia peregrina adhuc, & sicut calefactiuus in suo calefactibili calefacit omnia calefactibilia. Per tertiam speciem quæritur, vegetatiua quid est in alio? Et respondendum est, quod est in sensitiua fundamentum: in elementatiua autem est fundata, & in prædicamentis est idem quod est, videlicet est pars substantialis ipsius substantiæ in qua est, quantitate quidem vegetatiue existente supra quantitatem elementatiue: & sic potest dici de sua quantitate & relatione, &c. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod vegetatiua est altior potentia quàm elementatiua: sed dubitat intellectus, vtrum relatio sua

De vegetatiua per regulas deducta.

ſit accidens vſquequo recordatur ſuam relationem ſubſtantialem habentem relationem accidentalem exiſtentem ei inſtrumentum,& habitum cum quo agit in ſubiecto in quo eſt: ſicut ſubſtantia quæ cum ſuo accidente agit. Per quartam ſpeciem quæritur, vegetatiua quid habet in alio? Et reſpondendum eſt, quod in ſubſtantia elementatiuæ habet ſuam ſubſtantiam:& in quantitate elementatiuæ habet ſuam quantitatem,& ſic de aliis prædicamentis: & in iſto paſſu cognoſcit intellectus per quem modum vegetatiua in elementatiua eſt aſſituata & collocata. Per primam ſpeciem regulæ D.quæritur, vegetatiua de quo eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt de ſuis principiis ſpecificis cum quibus agit. Per ſecundam ſpeciem quæritur,de quo vegetatiua eſt? Et eſt dicendum, quod eſt de ſuis correlatiuis. Per tertiam ſpeciem quæritur, vegetatiua cuius eſt?Et reſpondendum eſt,quod eſt ſubiecti in quo eſt: ſicut pars quæ eſt ſui totius, & inſtrumentum agentis. Vegetatiua enim eſt pars animalis cum qua ipſum agit & viuit. Et ſimiliter planta. Per primam ſpeciem regulæ E. quæritur,vegetatiua quare eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt; quia eſt ex ſuis partibus conſubſtantialibus conſtituta, videlicet de ſuis correlatiuis. Per ſecundam ſpeciem quæritur, vegetatiua quare eſt? Et reſpondendum eſt, vt ſit vegetatum & vt viua nutriatur & creſcat; & in generatione vnam ſpeciẽ in aliã tranſmutet. Per primam ſpeciem regulæ F. quæritur, vtrum vegetatiua habeat quantitatem continuam in ſubiecto in quo eſt? Et reſpondendum eſt, quod ſic: vt poſſit eſſe in continuo motu. Per ſecundam ſpeciem quæritur, vtrum vegetatiua habeat quantitatem diſcretam? Et reſpondendum eſt, quod ſic: vt poſſit eſſe in motu ſucceſſiuo. Sed miratur intellectus per quem modum poteſt habere in ſubiecto quantitatem continuã & diſcretã; quouſque recordatur quod per reſpectum ad ſuam eſſentiam eſt in continua quantitate, & per reſpectum ad correlatiuos, habet quantitatem diſcretam. Per primam ſpeciẽ regulæ G. quæritur, vegetatiua quã proprietatem habet proprie? Et eſt dicendum, quod illam qualitatem generalem, à qua deſcendunt qualitates particulares: ſicut

caliditas

caliditas piperis, & alii, &c. quæ descendunt à caliditate generali: & sicut frigiditas lactucæ & cucurbitæ, quæ descẽdunt à generali frigiditate, &c. de qua generali qualitate elementali, ꝓprietas propria ipsius vegetatiuæ est deriuata: sicut à generali quantitate elementorũ deriuatur quantitas vegetatiuæ, generalem quantitatem siue proprietatem vegetatiuæ dicimus esse transmutationem vnius substantiæ in aliam. Per secundam speciem quæritur, quid est qualitas appropriata vegetatiuæ? Et est respondendum, quod vegetatio facta est in vegetatis per motum cœli effectiue: sicut visio lapidis quæ est per accidens. Per regulam H. quæritur, per quem modum vegetatiua consistit in tempore? Sed hic impeditus est intellectus ad respondendum quousque recordatur elementatiua à qua vegetatiua influxa est, cum qua sic cõsistit in tempore & in motu: sicut per ipsam consistit in quantitate, qualitate, &c. Ratio huius est, quare essentia elemẽtatiua est punctualis & linealis: essentia autem vegetatiuæ nequaquam, & hoc per regulam C. D. K. significatum est bene intuenti. Per regulam I. quæritur: vegetatiua vbi vegetat vegetatũ? Ad quod respondendum est, quod in suo vegetabili intrinseco & ei consubstantiali, extra quod & sine quo vegetare non potest: sicut calefactiuum extra suum calefactibile, calefacere non potest. Locus quidem vegetatiuæ est cognoscibilis per regulam C. D K. Ipsa vero vegetatiua attingit substantiam, eo quia participat cum ea per contactum. Per primam speciem regulæ K. quæritur, vegetatiua quomodo vegetat vegetatũ? Et est dicendum, quod vegetat per illum modum quem habet quo ad suos correlatiuos: vegetatiuus namque ponit in suo vegetabili intrinseco formã & materiam, quæ eueniunt ei de elementatiua. Et in ipso vegetabili mutat suam substantiam in aliam, vegetatiuo expoliante formam & materiam ab elementatiua, veniente ab ea. Et ex illis induit vegetatiua ipsa vegetatum nouum. Sed ad istum modum concurrunt multi modi, videlicet modus proportionis, modus generationis, corruptionis, priuationis, & augmentationis, & huiusmodi, imponendo partem in parte; & partes in toto, & econuerso, & toto trans-

& ſeptentrione. Et hoc idem dici poteſt de vita plantarum & animalium. Adhuc habet inſtinctum reperiendi virtutem planetarum & octauæ ſphæræ. Et in iſto paſſu cognoſcit intellectus cauſam, quare quodlibet elemẽtum agit per ſuam ſpeciem. Elementatiua habet appetitum ad elementandum elementata, ratione cuius appetitus elementa intrant mixtionem; & compoſitionem vno elemento habente appetitum ſurſum, alio autem deorſum, vt ipſa ſub elementatis exiſtere poſſit. Et in iſto paſſu cognoſcit intellectus, quid eſt cauſa motus elemẽtorum generando, corrumpendo & priuando. Elementatiua habet generalem virtutem, à qua deſcendunt ſpeciales virtutes elementorum; quæ quidem virtutes ſunt fundamenta virtutibus vegetatis & ſenſatis. Veruntamen ſua virtus quandoque eſt defectiua per monſtruoſitates cauſatas ab elementorum contrarietatibus. Elementatiua habet veras conditiones, vt vna ſpecies non ſe tranſmutet in aliam ſpeciem Et in iſto paſſu Alchimiſtæ dolẽt & habent occaſionem flendi. Elementatiua habet naturalem delectationem ſic elementando, ſicut habet vegetatiua in vegetando, & ſenſitiua in ſentiendo; ratione cuius elementatiua magnificat & multiplicat actus ſuos quãtum poteſt, vt ſua elementata in magna delectatione eſſe poſſint. Et in iſto paſſu cognoſcit intellectus, quid eſt cauſa intenſi caloris, ſaporis, & coloris & huiuſmodi. Elementatiua per ſuam differentiam habet diuerſa ſubiecta, in quibus eſt diffuſa: ſicut in quatuor maſſis quæ ſunt obiecta ſenſuum: ſicut iſta flamma, iſte aër, iſta aqua, iſta terra quibus vtimur. Iterum elementatiua eſt in metallis, plãtis & animalibus, non quod in illis ipſa ſit obiectum ſenſibus: Sed tantum imaginationi & intellectui. Et iſto paſſu cognoſcit intellectus, quæ fuit cauſa illorum Philoſophorum dicentiũ elemẽta non eſſe actu in elementis: ſed tantũ ipſa in illis eſſe in potentia & virtute. Elementatiua ratione ſuæ cõcordantiæ, finis, magnitudinis, bonitatis, poteſtatis, inſtinctus, appetitus, & virtutis, in eorũ elemẽtatis eſt remiſſa & confracta, vt fiat temperamentum inter qualitates contrarias, aqua mordente ignem cum ſua frigiditate, & igne aquam cum ſua caliditate; & aëre tex-

ram cum sua humiditate; & terra aërem cum sua siccitate, vt elementatiua possit generare elemẽtatum, elementando: sicut digestiua digerere digestum; & faber mollificare ferrum cum caliditate, vt fiat clauus: & in isto passu cognoscit intellectus, quod concordantia est causa generationis in elementatis. Elementatiua est ex contrariis qualitatibus habituata & assituata, videlicet ex caliditate, frigiditate, humiditate & siccitate, leuitate, ponderositate, raritate & densitate, vt contrarietas sit causa corruptionis in elementatis. In elementatiua sunt quatuor principia: elementans enim est vnum principium efficiens, mittendo formam in materiam, vt sequatur finis, videlicet elementatum. Adhuc concurrunt in hoc principia huius artis, scil. bonitas, magnitudo, &c. & etiam motus cœli, qui causat in inferioribus motum elementatiue. Amplius in ipsa elementatiua sunt decem prædicamenta, in quibus ipsa est diffusa, & similiter regulæ huius artis. Principia vero sunt intellectiua, maxime obiectiue, regulæ autem subiectiue loquendo comparatiua: & in isto passu cognoscit intellectus, quod principia obiectant obiectum elementatum, & regulæ sustinent illud. Elementatiua est medium existens inter elementa simplicia & elementata, sicut sensus particulares existunt inter sensum communem & sensata. Et in isto passu cognoscit intellectus motũ elementatiue, à quo est influxus; & à quo est refluxus; & in quo subiecta est discursus. Finis elementatiue est habere & generare elementatum, in quo quiescat vltra quod elementatiua nullum appetitum habet. Si enim appeteret aliquid aliud vltra suum elementatum; iam suum elementatum non esset suus propius finis: & sic plus quiesceret in hoc quod non egreditur à sua natura, quam in hoc quod egreditur, & faber plus quiesceret in clauo fabricato, quam in suo filio generato ab eo; & leo plus quiesceret venando, quam suum similem generando, quod est impossibile quare patet, quod finis elementatiue est habere & generare elemẽtum, vt in ipso quiescere possit. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod sic quiescit elementatiua in elementato, sicut vegetatiua in vegetato, & sensitiua in sensato, & imaginatiua in ima-

in imaginato,& intellectus in intellecto. Elementatiua est in subiecto maior quo ad vnam qualitatem, & non quo ad aliam: sicut in pipere est maior quo ad caliditatem, quam quo ad siccitatem: Adhuc quo ad siccitatem magis quam quo ad humiditatem. Item magis quo ad humiditatem, quam quo ad frigiditatem. Et in isto passu cognoscit intellectus, per quem modum maioritas elementatiue est subalternata in subiecto in quo est; verumtamen secundum iuuentutem & senectutem non est sic: nam elementatiua maior est in medio quam in extremitatibus, videlicet in medio ætatis quam in iuuentute & senectute: sicut sol qui maior & calidior est in caliditate in meridie quam in mane & sero effectiue. Elementatiua in æqualitate est assituata. Elementa namq; æquales essentias habent per quātitatem, vt propor[illegible] possit esse in elemētatis; vt ista rosa & illa rosa sunt æquales in specie, & sic de aliis suo modo. Nam alias vnum elementum corrumpet aliud elementum per essentiam & naturam. Aut vnum elementum transmutaret aliud in suam essentiam: sicut si rosa transmutaret liliū aut violam in suā essentiā. Elementatiua in minoritate est assituata; eo q̃ sua principia primitiua fuerunt de nihilo deducta & creata: item elementatiua secundum quod est in minori elementato, est quod de minori quantitate, &c. habituata & assituata:

De elementatiua per regulam deducta.

Quæritur, vtrum elementatiua differat ab elementis per essentiam? Et respondendū est quod non: quod si differrent per essentiam, iam elementa non haberent subiectum in quo essent composita; neque elementatiua esset à generante, sed à creante, & qualitates elementorū mutarentur in nouum subiectum, sicut caliditas ignis quæ est in lapide, non esset eadem per speciem cum caliditate ignis quæ est in sphæra ignis, quod est impossibile; sicut humanitas quæ non differt ab anima & corpore, prout coniunguntur; humanitas enim ex istis est, non autem ex vno tantum. Per primam speciem regulæ C. quæritur, quid est elementatiua? Et respondendum est, quòd sua diffinitio iam superius est data. Per secundam speciem quæritur, elementatiua quid habet in se essentiali- *De elementatiua per regulam deducta.*

ter & ſubſtātialiter? Et dicendū eſt, ipſa habet ſuos correlatiuos, cum quibus eſt, & ex quibus agit in elementatis, videl. in lapide, flamma, planta & animalibus. Per tertiā ſpeciem quæritur, quid eſt in alio? Et eſt dicendū, quod eſt in elementis inſtrumentum cum quo ipſa elementa agunt in elementatis. Adhuc eſt in decem prædicamentis id quod eſt; & eſt in vegetatiua fundamentum. Adhuc eſt elementatiua in potentia ignis imago infinitatis & æternitatis Dei in quantum ignis, ſi haberet ligna infinita combureret infinite & æterne; ſed quia non habet, illa potentia remanet in diſpoſitione tantum, & eſt finita differente infinita materia. Per quartam ſpeciem quæritur, quid habet in alio? Et eſt dicendum, quod habet in ſubiecto in quo eſt, ſuam materiam, & ſuam formā, & quantitatem, & qualitatem, & ſuum motum, & huiuſmodi: ſicut in planta & in animali. Per primam ſpeciem regulæ D. quæritur, elementatiua de quo eſt? Et eſt dicendum, quod eſt de ſuis principiis primitiuis in elementatiuis poſitis & ex illis principiis, vt ex vniuerſali materia & vniuerſali forma ſicut elementa. Per ſecundam ſpeciem quæritur, elementatiua de quo eſt? Et eſt dicendum, quod eſt de ſua ſpecifica forma & materi, aut cū ipſis agat per ſuam ſpeciem elementādo elementata. Per tertiam ſpeciem quæritur, elementatiua cuius eſt? Et eſt dicendum, quod ſubiecti in quo eſt: ſicut pars quæ eſt ſui totius; vt patet in planta quæ generando elementat aliam plātam. Per primā ſpeciem regulæ E q̄ritur, elementatiua quare eſt? Ad quod dicendum eſt, ꝙ eſt eo quia ex elementis eſt compoſita. Per ſecundā ſpeciem regulæ E. quæritur, elementatiua quare eſt? Ad quod dicendum eſt, vt per ipſam elementata ſint. Adhuc vt vegetatiua, ſenſitiua & imaginatiua ab ea ſiue fundatæ, nutritæ & genitæ. Per primam ſpeciem regulæ F. quæritur, vtrum elementatiua habeat quantitatem continuam? Et reſpondendum eſt, quod ſic: vt ſua continua quantitas ſit genus ad quantitatem indiuiduorum, quæ in illis ſunt lineatæ & ſubſtentatæ. Per ſecundam ſpeciem quæritur, vtrum habeat diſcretas quantitates? Et reſpondendum eſt, quod ſic: vt in indiuiduis elementatis habentibus differentes quantitates in

tes in numero: & quantitas sua est punctualis, eo quia est ex quatuor elementis coniuncta & constituta. Per primam speciem G. quæritur, qualis est sua propria qualitas? Et respondendum est, quod illa quam habet per sua propria elementa, sicut cholera quæ est elementata, cui caliditas est sua propria qualitas. Per secundam speciem regulæ G. quæritur, qualis est appropriata qualitas? Et est dicendum, quod siccitas est ei appropriata qualitas. Nam à terra recipit siccitatem; & sic de aliis complexionibus prçter caliditatem, secundum quod à diuersis recipit eas. Per regulam H. quæritur, elemẽtatiua per quem modum cōsistit in tempore? Et respondendum est, quod cōsistit in tempore respectu nunc in quo est. Adhuc consistit in tempore mediante motu in quo est, augmentando, alternando subiectum in quo est, ab vno loco in alterum mutando; & per regulam C. D. K. Per regulam I. quæritur, elementatiua vbi est? Et respondendum est, quod in elementatis: & hoc subiectiue; non autem sicut visus in colorato obiectiue: quoniam nisi elementatiue esset in elemẽtato, iam qualitates non essent in elementato, aut essent sine subiecto, quod est impossibile; vt patet in flamma in qua est caliditas: & in glacie in qua est frigiditas, & huiusmodi. Tamen hic dubitat intellectus, vtrum in sphæra ignis sit siccitas terræ & frigiditas aquæ, cum sint de elementatis inferioribus, humiditate resistente & contrariante siccitati terrç, & caliditate ignis frigiditati aquæ, vsquequo ipse recordatur, quod si omnia elementa non essent in sphæra ignis, neque in qualibet sphæra cuiuslibet elementi alterius esset destructa generalis mixtio eorum; & per consequens mixtiones eorum particulares in elementatis. Nam ad destructionem vniuersalis, sequitur destructio particularis. Item si ignis qui est in sphæra sua calidus per se; & siccus per terram esset siccus per se: adhuc aër qui est humidus per se, & calidus per ignem, esset calidus per se: amplius aqua quæ est in sphæra sua frigida per se & humida per aërem, esset humida per se: & similiter terra quæ est in sphæra sua sicca per se & frigida per aquam, esset frigida per se, & sic essent duæ qualitates cuiuslibet elementi in genere. Sic duæ

caliditates in igne,& duæ humiditates, & duæ frigiditates,& duæ ſiccitates,duæ igneitates, duæ aëreitates, duæ aqueitates,& duæ terreitates,& per conſequens octo elementa, ſicut octo qualitates quæ ſupra dictæ ſunt,quod eſt abſurdum dicere: ſicut eſt abſurdum dicere duas albedines in genere,& duas vegetationes,& duas ſenſationes. Amplius eſſet deſtructus appetitus naturalis,eo quod nõ haberet obiectum: nam ignis vnus non appeteret alium ignem,neque ignis appeteret terram,poſtquam per ſe eſſet ſiccus,& ſic de aliis elementis poteſt dici ſuo modo: & eſſet deſtructa appropriata qualitas; & etiam ſecunda ſpecies regulæ G. ſignificans illam qualitatem. Iterum eſſet deſtructus motus habens appetitum ſurſum: & ille habens deorſum; & per conſequens natura eſſet deſtructa,eo quod non haberet ſubiectum in quo eſſet ſubſtentata: & etiam deſtructa elementatiua; & per conſequens elementata, vegetata & ſenſata. Adhuc omne corpus exiſtens ſub luna eſſet compoſitum in vacuitate finis, in tanto quod finis naturæ eſſet ſic habitus priuatiuus naturæ: ſicut cœcitas viſus,& ſurditas auditus. Et quod hæc omnia ſunt valde impoſſibilia: patet ergo per regulam H. & per diffinitionem veritatis,quod omnia elementata ſunt mixta in ſphæris ſuis & in maſſis ſimiliter,& in elemẽtatis iam magis ſunt mixta & cõpoſita: ſicut in plãtis, in quibus ſunt compoſita cum vegetatiua, & in animalibus cum ſenſitiua & imaginatiua; & hoc mediante elementatiua compoſita cum ipſis. Sed hic miratur intellectus, terra quæ eſt inferius,per quẽ modum poteſt aſcendere ſuperius, videlicet in ſphæram ignis, eo quia aër eſt in medio contrarians terræ. Et ſimiliter ignis deſcendere ad nos inferius,eo quod aqua eſt contraria illi,vſquequo recordatur ſcalam concordantiæ in ſecunda figura deſignatam. Nam ignis deſcendit ſic dando de ſua caliditate aëri; & conuenit cum eo deſcendendo: & aër dando de ſua humiditate aquæ, & conuenit cum ea deſcendendo; & ſic tranſit ignis in aquã per humiditatem calefactam; & aqua deſcendit ad terram, dando ei de ſua frigiditate calefacta & humefacta; & terra aſcendit ad ignem dando ei de ſua ſiccitate calefacta, humefacta & frigefacta. Et quo-

quoniam qualitates non dimittunt suum proprium subiectum, qualitatibus ascendentibus & descendentibus: ideo ascendunt & descendunt. Et sic sequitur circularis motio & mixtio. Per primam regulam K quæritur, elementatiua quomodo est mixta & composita ex quatuor elementis? sed recordatur intellectus paragraphum loci supradictum, in quo solutio quæstionis est implicata & significata; & hoc sufficit ad declarandum quæstionem prælibatam causa breuitatis. Per secundam regulam K. quæritur, elementatiua cum quo elementat elementata? Et respondendum est, quod cum instinctu & appetitu principiorum ex quibus est, sequendo motum quem habet secundum naturam diffinitionum principiorum: & sic de regulis in quibus consistit suus transitus. Et hoc idē dici potest per impressiones, quas habet in decem prædicamentis, suo tamen motu moto per generalem motum cœli. Sed declarare hoc, esset longum: sed ipsa declaratio satis scibilis est scienti hanc artem.

De nono subiecto, quod est de instrumentalitate.

De nono subiecto, quod est de instrumentalitate.

NOnum subiectum est de artificio: & habet tres species. Prima est de moralibus. Secunda de artibus liberalibus. Tertia de mechanicis. De prima, scilicet de moralibus hic tractabimus. De secunda & tertia tractabimus in vndecima parte huius libri, videlicet in applicatione. Sciendum est, quod de moralitate possunt tractari duobus modis, scil. secundum virtutes & secundum vitia. Et primo de iusticia quæ est in genere virtutis, tractabimus.

De iusticia per principia deducta.

De iusticia per principia deducta.

QVoniam iusticia est applicabilis ad suum genus, videlicet ad virtutem quæ est principium vnum huius artis: & similiter de æqualitate potest dici, & ideo sicut ista duo principia sunt deducta per principia & regulas, vt patet in octaua parte huius libri, quæ est de mixtione principiorum: idcirco iusticia applicabilis est ad virtutem & æqualitatem, secundum quod ipsæ sunt deductæ

per principia & regulas. Nam particulare applicabile est ad suum vniuersale secundum conditiones ipsius vniuersalis: sed ad maiorem euidentiã iusticiæ volumus discurrere eam per principia & regulas huius artis. Iusticia est habitus, cum quo iustus iuste agit: quoniam bonitas est ratio bono quod agat bonum; ideo iustum est quod bonus agat bonum. Quapropter quando agit bonum, iuste agit: vnde patet quod iusticia oritur de ratione bonitatis. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod iusticia oritur oriẽte suo actu, & quod bonitas est disponẽs ipsam iusticiam, in quantum est ratio bono, quod ipse agat bonum; quoniam magnitudo est id ratione cuius duratio, &c. sunt magnæ: ideo magnitudo est dispositio magnæ iusticiæ, bonitatis & durationis; vt si bonus agit bonum magnũ & durabile, &c. tunc tẽporis iusticia erit magnus habitus collectus de bonitate, magnitudine, duratione, &c. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod quemadmodum magna iusticia est connexa cum principiis, & ab eis deriuata: sicut bonitas, magnitudo, &c. durant per durationem, sic iusticia durat per illam, supposito tamen, quod non superueniat iniuria. Et in isto passu cognoscit intellectus, per quem modum durat habitus iusticiæ, dato quod homo vtatur altera virtute, aut ipse dormiat. Et in isto passu est intellectus moralis & practicus. Postquam bonitas est ratio bono, quod agat bonum, & magnitudo disponit quod illud bonum sit magnum, & duratio disponit quod sit durabile: & potestas vero est ratio quod bonus possit existere & agere bonum, iusticia disponit vt sit deducta per illud agere, & quando bonus agit bonum, tunc iusticia est orta, & est de potentia in actum deducta. Iusticia per intellectum est intelligibilis, & per voluntatem amabilis. Et ideo intellectus & voluntas ipsa obiectant, postquam iusticia est nata, actus iusticiæ remanent in potentia: ipsa namque iusticia in duratione & potestate, &c. est gubernata. Iusticia per bonitatem, magnitudinem, &c. est disposita; & ideo per voluntatem est amabilis. nam omne bonum est amabile; & ideo quando diligitur cum dispositione bonitatis, magnitudinis, &c. tunc iusticia de potentia in actum deducitur. Iusticia est virtus,

virtus, quæ quidem virtus est suum genus, eo quod sub virtute consistunt multæ virtutes: & ideo sicut virtus in communi oritur ex bonitate, magnitudine, &c. sic iusticia oritur per eundem modum per quem virtus moralis oritur. Et in isto passu cognoscit intellectus, per quem modum particulare cum suo vniuersali regitur & dirigitur. Et isto passu iuristæ debent valde cōgaudere, eo quod iste passus est regula generalis infallibilis ad omnia iura. Iusticia sine veritate esse non potest: & ideo quando est cū illa, sequitur quod illa sic sit cognoscibilis per illum modum, per quem veritas est cognoscibilis in discursu principiorum & regularum. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod iusticia est facilis ad cognoscendum cum discursu veritatis posito in mixtione principiorum regularum. In gloria bonitas, magnitudo, &c. habent delectationem & quietem: ipsam autē habere non possent absq; iusticia. Et ideo quando sunt in delectatione, cōsumentia non mordet: eo quod iusticia est in delectatione. vnde sequitur quod quies conscientiæ significat & declarat iusticiam in illa delectatione. Iusticia ratione differentiæ habet duas partes, videlicet pōdus & proportionem: quo ad pōdus est intensa, sed quo ad proportionem est extensa: & ideo in causis quandoq; requiritur iudicium intensiue, & quandoque extensiue, secundum quod subiectum iudicium est dispositum & ordinatum ad recipiendum iudicium. Iusticia per concordantiam principiorum oritur & viuit: & ideo in cognoscendo concordantiā principiorum ad vnum iudiciū cognoscitur iusticia cum suis conditionibus: nam cognita causa cognoscitur effectus. Iniuria est inimica iusticiæ, eo quod iniuria est habitus priuatiuus, & quod concordantia est amica principiorū: ideo iusticia est habitus positiuus. Nam vnum contrarium cognoscitur per reliquum. Iusticia dicit siue significat essentiam: sed ius significat esse iusticiæ; & quia essentia in suo esse est substentata, ergo iusticia in iure est substentata. vnde patet ex prædictis, quod iudex in principio absolutio est causa efficiens, quæ quidem iusticia est principium formale & ius materiale: eo quia per iusticiā formatum est. Iudicium vero est principium finale: eo quod in ipso est quies. Iusticia est medium inter actorem

& reum, cum quo iudex dat vnicuique ius ſuum. Nam ſicut iuſticia non poteſt eſſe medium abſque iudicare, neque etiam abſque bonificare, magnificare, &c. vt ſuum iudicare ſic ſit mixtum cum bonitate, magnitudine, &c. Finis iuſticiæ eſt quies principiorum: eo quia ſine iuſticia quieſcere non poſſunt. Vnde ſequitur, quod iuſticia eſt ſubiectum finale, in quo principia habent pacem inter actorem & reum, reddendo vnicuique quod ſuum eſt. Iuſticia eſt maior per ſubſtantiam quam per accidens. vnde ſequitur quod ſua maior maioritas eſt ſubſtantialis, & ſua maior minoritas eſt accidentalis. Ipſa quidem maior maioritas eſt cum maiori bonitate, magnitudine, &c. & maior minoritas eſt cum minori bonitate & magnitudine, &c. Et ideo in cauſis iudex debet cognoſcere quæ eſt iuſticia maior aut minor, in cognoſcendo iuſticiam ſubſtãtialem & accidentalem; & iſta noticia eſt in cauſis valde neceſſaria: nam iuſticia quandoque ſtat pro actore ſubſtantialiter, & pro reo accidentaliter, & econuerſo, vt patet per eſſe & bene eſſe: eſſe enim in cauſis dicit neceſſitatem; ſed bene eſſe contingentiam, & in iſto paſſu cognoſcit intellectus, quod neceſſitas nõ habet legem. Æqualitas eſt habitus iuſticiæ: æqualitas quidem generalior eſt ipſa iuſticia. Et ideo ſecundum quod æqualitas eſt diſcurſa in tractatu principiorum; ſic debet iuſticia diſcurri in eodem, vt iam ſupradictum eſt: & in iſto paſſu cognoſcit intellectus, quod bonum & æquum eſt reddere vnicuiq; quod ſuum eſt, cum bonitate, magnitudine, &c. In cauſis vna iuſticia eſt maior altera iuſticia: & illa quæ eſt minor, diſtat magis à magnitudine bonitatis, durationis, &c. quam illa quæ tantum non diſtat ab eodem, & in iſto paſſu cognoſcit intellectus, quod iudex poſſet cognoſcere in cauſis minorem iuſticiam cum minori magnitudine bonitatis, durationis, &c. quæ cum maioritate iuſticiæ concordat.

De iuſticia per regulas deducta.

De iuſticia per regulas deducta.

PEr regulã B. quæritur, iuſticia corrupta in homine, an ipſa reuertatur in eundem numerum, quando iniuria corrumpitur? Et reſpondendum eſt, quod nõ. Nam ſicut natu-

naturaliter materia disponitur & pportionatur successiue, forma in instāti in ea introducitur: sic habitus moralis successiue disponitur & proportionatur, & in instāti perficitur: & ideo quando habitus corrumpitur, ipse in instanti corrumpitur. Per primam speciem regulæ C. quæritur, iusticia quid est? Et respondendum, est, quod est illa forma, cui proprie competit iudicare Per secundam speciem C, quæritur, iusticia quid habet in se essentialiter & substātialiter? Et respondendum est, quod habet suos correlatiuos morales, videlicet iustificatiuum, iustificabile & iustificare, cum quibus est habitus: sed hic dubitat intellectus, vtrum iusticia remaneat habitus, quando homo non vtitur illa, aut dormit, aut vtitur alia virtute? Et respondendum est, quod est sic: iusticia enim non corrumpitur, nisi quando iniuria introducitur. Per tertiam speciem quæritur, quid est iusticia in alio? Et respondendum est, quod est in causis causa, & in aliis virtutibus est connexio earum: sicut humilitas & patientia, quæ iuste se cōueniunt. Per quartam speciem quæritur, iusticia quid habet in alio? Et respondendum est, quod habet obiecta in causis, quæ iuste sunt obiectata, etiam habent impressiones principiorū & regularum, & decem prædicamentorum. Per primam speciem regulæ D. quæritur, iusticia de quo est? Et est dicendum, quod ipsa est de disponentia principiorum & regularum, & decem prædicamentorum, eo quod sub ipsis est. Per secundam speciem quæritur, iusticia de quo est? Et dicendum est, quod ipsa est de sua specifica materia & forma, quæ descendunt per differentiam & proprietatem à generali virtute, vt iustus per iusticiam in iudicio possit agere. Per tertiam speciem quæritur, iusticia cuius est? Et respondendum est, quod est iusti: sicut cappa cappati. Per primam speciem regulæ E. quæritur, iusticia quare est? Et respondendum est, quod est ex tiuis & bilibus & are principiorum collecta est, videlicet ex iustificatiuo, bonificatiuo, &c. & iustificabili & bonificabili, & iustificare, bonificare & magnificare, &c. Et in regulis assituata est per proprietatem & impropria & specifica materia & forma inducta est: nam sicut eadem qualitas, videlicet eadem significatas est per

vnam formam specificam in rosa, & per aliam in viola: sic eadem virtus est per formam & materiam specificas in iusticia, & per alias in prudentia. Per secundã speciem quæritur, iusticia quare est: Et respondendum est, vt principia à quibus descendit habeant actus rectos in causis. Adhuc est, vt ciuitas habeat pacem & bonum publicum. Per primam speciem regulæ F. quæritur, iusticia quanta est? Et respondendum est, quod est quanta continue, siue habeat quantitatem cõtinuam, eo quia est habitus continuus: non autem quia punctualis, neque linealis, quod non est de conditione corporis, neque crescit, neque decrescit; licet suus actus quandoque sit magnus, quandoque paruus: sicutidem martellus, qui quãdoque dat magnum ictum, quandoque paruum, secundum agentis voluntatem vtentis illo ad placitum suum. Per secundam speciem regulæ F. quæritur, quæ sunt suæ quantitates discretæ? Et respondendum est, quod sunt illæ quas habet per differentiam. iusticia enim vnam quantitatem habet in iudice; aliam in actore; aliam vero in reo: sicut eadem aqua vnum situm habet in vase circulari & alium in vase triangulari. Per primã speciem regulæ G. quæritur, iusticia qualis est? Et est dicendum, quod est talis qualis est per bonitatem, magnitudinẽ, &c, sine quibus esse nõ potest. Per secundã speciem G. quæritur, iusticia qualis est? Et est dicendum, quod est talis qualis potest esse per connexionem aliarũ virtutum, quæ habẽt per iusticiã actus rectos. Per regulam H. quæritur, per quẽ modũ consistit iusticia in tempore successiue de vno obiecto in aliud: sicut nauis in motu continuo localiter: sed iusticia consistit sic absq; successione in tempore, in subiecto in quo est, sicut homo sedens in naue mouente, & in motu continuo. Et quo ad species tẽporis illa sufficiã causa breuitatis. Per regulã I. quæritur, iusticia quomodo cõsistit in loco cũ ipsa non sit punctualis, neq; linealis? Ad quod respondendum est, ꝙ cõsistit in loco per illũ modum qui dictus est in regula H. nam mediante subiecto in quo est iusticia, ipsa cõsistit in loco per accidens. Et hoc sufficiat de speciebus loci causa breuitatis. Per primã speciem regulæ K. quæritur: iusticia quomodo est? & respondendum est, ꝙ est per illum modũ

per

per quẽ à suis principiis collecta est: & in regulis posita est cum diffinitionibus principiorũ, & cũ assituationibus regulatum & specierũ. Et hoc significatũ est p hoc quod de ea supradictũ est. Per secundã regulã K. quæritur, iusticia cũ quo est? & respondendũ est, ꝙ est cũ materia & forma specificis ex quibus est: & cũ differentia quę diuidit generalem virtutẽ in multos habitus, & est cum proprietate q̃ specificat ei talem materiã & non aliã, & talem formã & non aliam, vt sit omnino virtus specialis. Adhuc est cum agente qui acquirit ipsam, & est cum bonitate, quod bona est. Et sic de aliis sine quibus esse non potest.

De prudentia per principia deducta.

Deductio prudẽtia per principia.

HOmo subsistẽs ratione bonitatis, quãdo ipsa est ratio bono ꝙ bonus agat bonum, tũc temporis bonus est de prudentia habituatus: quãdo autẽ nõ subsistit ratione bonitatis, tunc temporis est imprudẽs. Homo disponens suã bon[illegible]tem cum magnitudine, vt ipsa sit magna ratio bono ꝙ a[illegible]t magnũ bonum, prudẽs est. Homo antiquus suã prudenti[illegible] perseuerando cum ea in causis, cũ illa quidẽ prudẽs submittit prudentias nouas. Prudẽtia cum potestate potest, & potestas cũ prudentia est gubernata & acquisita. Prudentia est habitus scientiæ per intelligere, & fidei per credere. Prudentia primo & principaliter est habitus per amorẽ: secundarie autẽ per timorem: nã timor cõsequitur amorem. Prudentia quãdo est bona, tũc temporis est virtuosa: quãdo autem est mala, tunc est vitiosa. Prudentia cũ veritate est vera: sed cum falsitate est falsa. Prudentia cum parua pœna disponit magnam gloriam. Prudentia disponit differentias: sed imprudẽtia cõfusiones. Prudentia connectit virtutẽ cum virtute: sed imprudentia, vitiũ cum vitio. Prudentia cõtradicit ignorantiæ quæ est sua inimica: & imprudentia cõtradicit intellectui qui est suus inimicus. Prudentia cõseruat causas secundũ ꝙ ipsę sunt assituatæ in principio. Imprudentia autem illã assituationem corrumpit & destruit. Prudentia disponit medium existens proportionaliter inter principium & finem. Imprudentia autem agit per oppositum. Homo prudens cum fine perfectionis quiescit: sed homo imprudens cũ fine imperfectionis, laborat. Prudentia cum ma-

ioritate bonitatis magnitudinis, est maior. Imprudentia cum maioritate maliciæ est maior. Prudentia cum æqualibus causis æqualificat suos actus: sed imprudentia cum inæqualibus vult illos coæquare. Prudentia cum maioritate fugat imprudentiam: Imprudentia autem cum minoritate fugat prudentiam.

De prudentia per regulas deducta.

Deductio prudentiæ per regulas.

QVæritur, vtrũ prudentia simpliciter sit de genere scientiæ? Et respondendum est, quod non. Nam homo credens veris causis prudẽs est. Per primam speciem regulæ C. quæritur: prudentia quid est? Et est dicendum, quod ipsa est habitus cum quo prudens ante eligit magnum bonum quam paruum, & ad bonas contingentias se disponit, & a malis se deuiat & segregat. Per secundam speciem quæritur: prudentia quid habet in se coessentiale? cui respondendum est, quod habet suos correlatiuos, sine quibus prudens agere non potest. Per tertiam speciem quæritur: quid est prudentia in alio? Et respondendum est, quod est in bonitate bona: sed est mala in malis, & est in virtutibus fortis, & in peccatis debilis. Per quartam speciem quæritur: prudentia quid habet in alio? dicendum est, quod in virtute habet meritum: sed in peccato culpam. Per primam speciem regulæ D. prudentia de quo est? Et respondendum, quod ipsa est de phantasmatibus quæ intellectus acquirit per diligentiam & experientiam, vt fugiat laborem, & in fine quiescat. Per secundam speciem quæritur: prudentia de quibus est? Et est dicendum, quod est de suis tiuis & bilibus, qui solum ei competunt. Per tertiam speciem quæritur: prudentia cuius est? Et dicendum est, quod ipsa est subiecti in quo est, sicut cappa cappati. Per primam speciem regulæ E. quæritur: prudentia quare est? Et respõdendum est, ꝙ est eo quod ex suis tiuis & bilibus specificis cõstituta est. Per dam speciem quæritur, prudentia quare est? Et respondendum est, quod ipsa est propter vtilitatem prudentis, vt cum ipsa acquirat quietem. Per primam speciem regulæ F. quæritur, de continua quantitate prudentiæ? Ad quod respondendum est, quod prudentia in quantum est habitus, habet sic continuam quantitatem: sicut cappa cappati,

cappati. Per secundā speciem quæritur de discreta quantitate prudentiæ? Et respondendum est, quod ipsa habet discretam quantitatem ratione differentiæ suorum correlatiuorum. Per primā speciem regulæ G. quæritur, de prudentia, quæ est sua propria passio & qualitas? Cui respondendum est, quod est prouidentia. Per secundam speciē quæritur, quæ est appropriata qualitas prudentiæ? Et respondendum est, quod est bonitas in bonis, & malicia in malis. Per regulam H quæritur de tempore prudentiæ? Et respondendum est, per regulas C.D.K. Nam illæ significant modū quo prudentia consistit in tempore per hoc quod est; & per ea de quibus est; & per modum quem habet in tempore, quando prudens vtitur prudentia in tempore. Quæritur per regulam I. prudentia vbi est? Et respondendum est, quod in regulis C. D. K. extra quas in subiecto esse nequaquam potest. Adhuc est in factis prudentis cum quibus ipse prudenter agit. Per primam regulam K. quæritur, prudentia quomodo est? Et respondendum est, quod ipsa est per illum modum quem prudens habet, causando ea, & colligendo similitudines principiorum & regularum ex quibus est. Per secundam regulam K. quæritur, prudentia cum quo est? Ad quod respondendum est, quod ipsa est cum prouidentia, diligentia, scientia aut credulitate, dispositione & proportione, sine quibus esse non potest.

De fortitudine per principia deducta.

De fortitudine per principia deducta.

FOrtitudo sub ratione bonitatis nutritur, coloratur & disponitur, & proportionatur & conditionatur. Fortitudo cum magnitudine bonitatis, magnitudinis, durationis, &c. exceptis contrarietate & minoritate, est impugnabilis & defensibilis. Fortitudo antiquata cum duratione bonitatis, magnitudinis sibi submittit fortitudines nouas. Fortitudo cum potestate bonitatis, magnitudinis, &c. omnia potest. Fortitudo fortior est cum intelligere quam cum credere. Fortitudo fortior est cum amore quam cum timore: sine fortitudine nulla virtus est fortis. Fortitudo cum veritate causat audaciam & victoriā. Fortitudo cum delectatione facit hominem magnani-

mum. Fortitudo cum aliis virtutibus diuersificat actus suos. Fortitudo cum maiore virtute maiorem concordantiam habet. Fortitudo in peccatis est habitus priuatiuus. Fortitudo habet principia specifica, vt actus specificos habere possit. Fortitudo est medium existens inter virtutem & virtutem. Fortitudo cum fine vltimo causat audaciam & victoriam. Fortitudo maior est per ea quæ sunt substantialia, quàm per ea quæ sunt accidentalia. Fortitudo est fortior cum causis æqualibus, quàm cum inæqualibus. Fortitudo minor est cum maiori vitio, & etiam est pugnabilis, & deuincibilis cum illo.

De fortitudine per regulas deducta.

De fortitudine per regulas deducta.

VTrum fortitudo sit fortior per prosperitates quàm per aduersitates? Et respondendum est, quod sic. Cum prosperitate enim pugnat cum acritate & amore. Cum aduersitate autem pugnat cum patientia & timore. Quæritur per primam speciem regulæ C. fortitudo quid est? Et respondendum est, quod est habitus ponens fortificabilia contra vitia. Per secundam speciem quæritur, fortitudo, quid habet in se sibi coessentiale? Et respondendum est, quod ipsa habet suos correlatiuos, cum quibus est habitus. Per tertiam speciem quæritur, quid est fortitudo in alio? ad quod dicendum est, quod ipsa est in bonitate bona & magna in magnitudine: nam vna virtus per accidens est habitus alterius virtutis. Per quartam speciem quæritur, quid habet in alio? Et respondendum est, quod habet in bonitate bonum actum: & in magnitudine magnum, &c. & in iusticia iustum: sicut bonitas quæ est fortis in fortitudine. Per primam speciem regulæ D. quæritur, fortitudo de quo est? Ad quod respondendum est, quod ipsa est de actibus superiorum potentiarum, videlicet de intelligere, diligere & recolere. Per secundam speciem quæritur, fortitudo de quo est? Ad quod respondendum est, quod ipsa est de suis tiuis & bilibus, vt ipsa possit habere actum specificum. Per tertiam speciem quæritur, fortitudo cuius est? Cui dicendum est, quod ipsa est subiecti in quo est, eo quod suum instrumentum est. Per primam speciem regulæ E. quæritur, fortitudo

fortitudo quare est? Et est respondendum, quod ipsa est, quod habitus acquisitus est. Per secundam speciē quæritur, fortitudo quare est? Et respondendum est, quod ipsa est, vt alię virtutes contra vitia victoriam habere possint. Per primam speciem regulæ F. quæritur, fortitudo quanta est? Ad quod dicendum est, quod ipsa est tanta quanta ipsa est habitus acquisitus. Per secūdam speciem quæritur, fortitudo quāta est discretiue? Cui respondendum est, quod ipsa habet quantitatem discretam per quā suum actum crescit aut decrescit. Per primam speciem regulæ G. quæritur, quæ est propria qualitas fortitudinis? Ad quod dicendum est, quod virilitas, animositas cum qua est in sua continua qualitate permanens: sicut homo in sua risibilitate. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod essentia sua non crescit, neque decrescit. Per secundam speciem quæritur, quæ est appropriata qualitas fortitudinis? Ad quod respondendū est, quod est iusticia, &c. Nam sicut iusticia per fortitudinem est fortis: sic fortitudo per iusticiam est iusta: & in isto passu cognoscit intellectus, quod virtus per apptopriatā qualitatem crescit, aut decrescit actum suum secundum quod illa qualitas est ei influxa. Per regulam H. quæritur, fortitudo quando cōsistit in tempore? Ad quod respondendum est, quod per illum modum qui significatur per regulam C.D.K. Nam per tertiam speciem C. est in subiecto mobilis & successiua secundum motum & successionem subiecti in quo est. Per quartam autem speciem habet nouitatem: & sic de aliis regulis suo modo. Per regulam I. quæritur, fortitudo vbi est? Et respondendū est, quod ipsa est in victoria; sicut agens in effectu suo: sicut patet per tertiam speciem regulæ C. Et sic de D K. dici potest suo modo. Per primam regulam K. quæritur, fortitudo quomodo est? Et est dicendum, quod ipsa est per illum modum quem habet in diffiniendo se per alias virtutes, causando suas similitudines. Per secundam regulam K. quæritur, fortitudo cum quo est? Ad quod dicendum est, quod ipsa est cum principiis & diffinitionibus aliarum virtutum & cum aliis virtutibus, & maxime cum potestate, voluntate, spe & charitate, sine quibus esse non potest.

De temperantia per principia deducta.

De temperantia per principia deducta.

TEmperantia subsistens rationi bonitatis habet bonũ actum. Temperantia cum magnitudine est magna, & habet magnum actum. Temperantia quanto magis durat, tanto minus de labore habet. Temperantia absq; potestate aliarum virtutum potestatem habere non potest. Temperantia per suum actum est scibilis. Temperantia est amabilis in verbis, & in expensis & in mensa. Temperantia est illa virtus quæ frequentius est necessaria. Temperantia cum veritate causat actum suũ. Temperantia causat quietem, sanitatem & delectationem. Temperantia semper distinguit inter maius & minus eligendo æqualitatem. Temperantia concordat æquales res ad vnum finem. Temperantia maxime contradicit gulæ. Temperantia in principio oportet quod sit fortis, vt sequatur medium, & per mediũ sequatur finis. Temperantia est mediocris mensura diminuendo magis, in augmentando minus. Temperantia cum fine quiescit in labore. Temperantia cum maiore virtute est maior. Temperantia cum rebus æqualibus crescit suum actum. Temperantia cum minoritate laborat, & cum ea est infirma.

De temperantia per regulas deducta.

De temperantia per regulas deducta.

VTrũ temperantia sit necessaria omnibus virtutibus? Et respondendũ est, ꝙ sic: vt virtutes habeant actus tẽperatos. Per primã speciẽ regulæ C. quæritur quid est tẽperantia? Respondendum est, ꝙ est illa virtus, cum quã homo habet actus tẽperatos. Per secundã speciẽ regulæ C. quæritur, temperãtia quid habet in se coessentialiter? Ad quod respondendum est, quod ipsa habet suos correlatiuos, sine quibus esse non potest, cum quibus est habitus subiecti in quo est. Per tertiam speciẽ quæritur, temperantia quid est in alio? Et respondendum est, quod ipsa est in agente mensura, qui cum ea mensurat actus suos temperatos. Per quartam speciem quæritur, temperantia quid est in alio; Cui respondendum est, quod ipsa habet in principiis actum suum, & in iusticia iustum, & prudentia prudentem, & in fortitudine fortem. Per primam speciem

speciem regulæ D. quæritur, temperantia de quo est? Ad quod respondendum est, quod ipsa est de similitudinibus actuum animæ, videlicet de similitudinibus intelligendi, diligendi & recolendi. Per secundā speciem quæritur, temperantia de quo est? Ad quod respondendum est, quod ipsa est de actibus temperatis imaginatiue, sensitiue, in subiecto in quo est. Per tertiam speciem quæritur, temperantia cuius est? Ad quod dicendum est, quod ipsa est subiecti cuius est habitus. Per primam speciem regulæ E. quæritur, temperantia quare est? Cui dicendum est, quod ipsa est. Nam causata est per temperatum ratiocinari, imaginari, sentire. Per secundam speciem quæritur, temperantia quare est? Et respondendum est, quod ipsa est, vt subiectum in quo est, habeat per eam actus temperatos. Per primam speciem regulæ F. quæritur, temperantia quanta est discrete? Ad quod respondendum est, quod ipsa habet quantitatem discretam, cū qua crescit & decrescit suos actus. Per primam speciem regulæ G. quæritur, quæ est propria qualitas temperantiæ? Ad quod respondendum est, quod est abstinentia. Per secundam speciem quæritur, quæ est qualitas appropriata temperantiæ? Et respondendum est, quod est bonitas, magnitudo, æqualitas & iusticia. Per regulam H. quæritur, quando temperantia consistit in tempore? Ad quod dicendum est, quod ipsa consistit per illum modū per quem subiectum in quo est consistit in illo, temperantia existente habitu habet subiectum suos actus cum illa. Per regulam I. quæritur, temperantia vbi est? Et respondendum est, ꝙ est in subiecto in quo est: sicut cappa in cappato, vel efficiens in effectu. Per primam regulam K. quæritur, temperantia quomodo est? Ad quod respondendum est, quod ipsa est per illum modū per quem homo cum actibus superiorum potentiarum secundum intelligere, diligere & recolere, temperat actus inferiorū potentiarum, videlicet imaginari, affari, comedere, &c. Et hoc signatur per regulam C. D. K. Per secundam regulam K. quæritur, temperantia cum quo est? Ad quod respondendum est, quod ipsa est cum iusticia, prudentia, &c.

De fide per principia deducta.

De fide per principia deducta.

PEr analogiã oportet nos discurrere istud capitulũ, vt videamus per quem modũ fides est superius, & intellectus inferius; & primo per bonitatem: quoniã intellectus non potest tantum obiectare Deum quantum ipse obiectabilis est; ideo diuina bonitas est ratio Deo quod præponat se intellectui humano, obiectãdo & credendo: hoc quidem intelligens bonũ est, & tũc temporis intellectus obiectat Deum credendo ipsum esse vnum infinitum & æternũ creatorem, saluatorem, & huiusmodi. Et hoc intellectus facit supra suam naturam, & talem obiectionẽ dicimus esse sanctam fidem admirabilem & bonã. Deus est magnum obiectum, & secundum suam magnitudinẽ intellectus non potest ipsum naturaliter obiectare: idcirco Deus magnificat intellectum, vt magnifice agat supra suam naturam simpliciter credendo; & sic fides ascendit super intellectum: sicut oleum ascendit super aquam. Nam quando intellectus attingit Deum esse vnum cum fide, credit magis esse vnum quam cum intelligere intelligat ipsum esse vnum: intellectus enim altior est per magnitudinem cum credere absq; labore, quam cũ intelligere cum labore. Fides durat per durationem à Deo datam, intelligere autem durat per scientiam acquisitam: vnde patet quod fides est superius, sed intellectus est inferius: & quando homo fide habituatus, peccat per auariciam, aut luxuriam, &c. Fides durat in subiecto sub portione, & cum difformitate. Nam subiectum non est dispositum cum iusticia, prudentia, &c. Sicut asinus qui nõ est dispositus, vt serico sit indutus. Prima causa plus potest quàm secundaria, & quando secunda potest cum prima, tunc potest supra seipsam. Quapropter intellectus potest per primam causam credere in eam; sed quod potest per se, est intelligere Deum & adiuuante tamen credere ad suum intelligere: sicut dixit Esaias: Nisi credideritis, non intelligetis. Sicut aliquis homo qui non erat Philosophus, & in posterum fuit Philosophus, & dum nõ erat Philosophus, credebat Deum esse; sed cum fuit Philosophus, intellexit Deum esse. Et tunc intellectus ascendit

dit ad illum gradum intelligendo, in quo erat credendo. Veruntamen non dico quod propter hoc fides destruatur: sed quod ipsa ascendit in altiorem gradum obiectando, plus credendo Deum esse, quàm intelligendo ipsum esse: sicut oleum in vase in quo est supra aquam: Et qui adderet plus de aqua prædicto vasi, aqua quidem ascenderet ad illum locum in quo erat oleum; Et deinde oleum ascenderet in altiorem locum in quo non erat. Deus est intelligibilis per suam naturam. Et ipse causat quod intellectus humanus intelligat multum per naturam, Deo habituante illum de fide, vt ipse cum fide adiuuet eum ad intelligendum. Intellectus enim plus potest ascendere ad primum intelligibile, videl. ad Deum cum duobus habitibus, quam cum vno tantum: sicut ipse plus potest cum prudentia & fortitudine, quàm cũ prudentia tantũ: quãdo intellectus intelligit obiectum primũ, fides disponit ipsum intellectũ ad intelligendũ. Sicut charitas disponit voluntatem ad amandum obiectum primum. Et sicut voluntas non posset amare obiectum primum sine charitate: sic intellectus non potest intelligere obiectum primum sine fide. Vnde patet, quod sicut charitas non corrumpitur, quando voluntas amat primum obiectum: sic fides non destruitur, quando intellectus intelligit primum obiectum. Nam potentia non contradicit suæ dispositioni communi: Per illam enim ascendit & fortificatur. Fides est virtus existens habitus in intellectu: alioquin fides non posset esse virtus, neque habitus: sicut charitas quæ non posset esse habitus, nisi voluntas esset ei subiectum. Et ideo sicut charitas facit ascendere voluntatem ad amandum obiectum virtuose: sic fides facit ascendere intellectum ad intelligendum obiectum virtuose. Fides cum veritate est habitus intellectus: & ideo quando intelligit obiectum primum cum veritate ipsam intelligit. Nam absque veritate eum intelligere non potest. Et ideo veritas est principium fidei & intellectui commune: Veruntamen fides in veritate est superius in credendo, intellectus autem inferius in intelligendo; & ideo quando intellectus ascendit

in altiorem gradum in veritate: & similiter fides ascendit in altiorem gradum in ipsa veritate. Nam habitus est superius, sed habituatus est inferius: sicut homo cappatus ascendens in montem, cuius corpus est inferius, & sua cappa in ipso superius. Intellectus non potest intelligere Deum, nisi cum labore: sicut homo ascendens in mõtem, qui in illum ascendere non potest, nisi cum labore, sed cũ intellectus ascendit ad Deum cum fide non laborat, sed potius in illo se delectat credendo, & quod potentia altior est sine labore quam cum labore: idcirco intellectus est altior credendo diuinam gloriam, quàm intelligendo. Intellectus non distinguit credendo modaliter & necessarie, sed large & confuse, sed intellectus cum intelligit vere necessarie quidem & inconfuse intelligit; & ideo intellectus in credendo est instantaneus; intelligendo autem successiuus: quare patet quod intellectus altior est in credendo, quàm intelligendo, cuius ratione suus actus est super sua natura credendo: sicut aqua est super sua natura calefaciendo. Fides est habitus à Deo datus, & sic à Deo gubernatur: sicut à Deo creatur: vnde patet quod intellectus non potest talem habitum gubernare, nam super sua natura est: veruntamen disponit se vt succumbat ei, timendo Deum offendere, non credendo in eum. Et sic oritur cõcordantia inter intelligere & credere. Illa lex quæcunque sit per fidem, oportet quod sit vera. Sicut per bonitatem oportet esse bonam: & per magnitudinem magnam, &c. Et ideo lex illa oportet quod sit vera, in qua fides est altior in veritate, & magis contra peccata: & in isto passu cognoscit intellectus, quæ lex oportet quod sit vera; aut lex Christianorum; aut Sarracenorum; aut Iudæorum. Fides in principio disponit intellectum ad intelligendum: vt per regulam B patet. Et quando intellectus est in aliquo gradu in intelligendo: fides disponit illum in illo gradu credendo, vt ascendat in alium gradum intelligendo; & sic de gradu in gradum, quousque intellectus ascendit ad primum obiectum, & in ipso quiescit intelligendo: sed maxime in via credendo. Fides est medium cum quo intellectus acquirit meritum, & ascendit ad primum obiectum: quod quidem influit in-

tellectui

tellectui fidem, vt ipsa sit intellectui vnus pes ad ascendendum. Et intellectus habet alium pedem de sua natura, videlicet intelligere: sicut homo ascendens scalam cũ duobus pedibus. Et in primo scalone, primo ponitur pes fidei. Et in illomet pes intellectus, ascendendo gradatim. Et in secundo scalone, primo ponitur pes fidei: & deinde pes intellectus, ascendendo gradatim cum prioritate fidei, & cum posterioritate intellectus: & similiter sicut in disputatione primo ponitur dubitatio, deinceps affirmatio vel negatio. Credere non est finis intellectus, sed intelligere: veruntamen fides est suum instrumentum ad eleuandum suum intelligere cum credere; & ideo sicut instrumentum consistit inter causam & effectum: sic fides cõsistit inter intellectum & Deum, influxa fide à Deo in subiectum, vt per ipsum quiescat in obiecto primo. Illa fides quæ est maior in bonitate, magnitudine, &c. & etiam in spe, charitate, &c. oportet quod sit vera: sed fides ei contraria quod sit minor & falsa. Alioquin principia positiua succumberent principiis priuatiuis, quod est impossibile. Et in isto passu cognoscit intellectus, quæ fides est maior & verior illa habente maiorem virtutem & maius obiectum. Illa fides quæ plus credit esse æqualitatem in rationibus Dei oportet quod sit vera. Sed illa quæ ponit in illis inæqualitatem oportet quod sit falsa. In Deo namque non est prius neque posterius: quia diuina bonitas, magnitudo, &c. sic oportet quod habeant suos correlatiuos æquales: sicut intellectus & voluntas habeant potentias æquales. Et in isto passu cognoscit intellectus, quæ fides est vera. Cum minore fide intellectus non potest eleuare suum intelligere, sed cum maiore. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod suum maius intelligere non est contra suũ maius credere: sicut in ascensu scalæ vnus pes non est contra alterum; etiam in currere, vnus pes non est contra alterum.

De fide per regulas deducta.

SVpposito quod intellectus possit intelligere de Deo ea quæ per fidem potest credere, fides quidem destrueretur, & per consequens meritum: sicut dicitur; fides non *De fide per regulas deducta.*

habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum? Ad quod respondendum est, quod non. Ratio huius est, quod fides quidem ascendit supra intellectum, vt iam ostensum est: nam meritum fidei consistit prius; Meritum autem intellectus posterius, sed si essent in eodem gradu, bene sequeretur quod dicis. Per primam speciem regulæ C. quæritur, quid est fides? Ad quod respondendum est, quod ipsa est virtus à Deo data, vt per ipsam credamus id quod per eam intelligere non possumus. Per secundam speciem quæritur, quid habet fides in se coessentialiter? Et respondendum est, quod habet suos correlatiuos cum quibus est habitus. Per tertiam speciem quæritur, quid est fides in alio? Ad quod dicendum est, quod ipsa est habitus in intellectu, existens supra habitum quem ipse habet per scientiam, vt apparet per gustum gustantem vinum dolii quo iudicat quale est ipsum vinum gustatum. Sed quod possibile est vinum alterari in alio tempore: ideo intellectus non habet scientiam certam per intelligere, sed per fidem credit quod tale sit. Adhuc fides est in bonitate bona, & in magnitudine magna, &c. Per quartam speciem quæritur, quid habet fides in alio? Et respondendum est, ipsa habet intelligibilitatem in intellectu, & habet in voluntate amabilitatem: ab ipsa enim amata est, & in memoria recolibilitatem, quod ab ipsa recolita est. Per primã speciem regulæ D. quæritur, fides de quo est? Et est respondendum, quod ipsa est de seipsa, eo quod creatura est. Per secundam speciem quæritur, fides de quo est? Et est respondendũ, quod ipsa est de suis tiuis & bilibus, cum quibus ipsa est virtus specialis. Per tertiam speciem quæritur, fides cuius est? Et est dicendum, quod ipsa est subiecti in quo est, sicut cappa cappati. Per primam speciem regulæ E. quæritur, quare est fides? Et est respondendum, quod est eo quod sua causa est. Per secundam speciem quæritur, quare est fides? Et est respondendum, quod ipsa est, vt intellectus per eam possit credere id, quod per seipsum non potest intelligere. Sicut imaginatio est, vt homo imaginetur id quod per sensum non potest sentire. Per primam speciem regulæ F. quæritur, quanta est fides continue? Et respon-

respondendum est, quod ipsa est tanta quantum homo potest cum ipsa obiectare obiecta. Adhuc est continua, eo quod est habitus indiuisibilis. Per secundam speciem quæritur, quanta est fides discrete? Ad quod respondendum est, quod ipsa est tanta quot sunt sui correlatiui, quibus crescit aut decrescit suum actum. Per primam speciē regulæ G. quæritur, quæ est propria qualitas fidei? Et respōdendum est, quod credulitas: Nulli enim alteri virtuti cōpetit. Per secundā speciē quæritur, quæ est appropriata qualitas fidei? Et respondendum est, quod sua bonitas, magnitudo: istæ enim rationes aliis virtutibus cōpetunt, sicut & isti. Per regulam H. quæritur de tempore fidei? Ad quod respondendum est per tertiam speciem regulæ C. quod ipsa est in tempore, eo quod in ipsa est noua. Et per quartam speciem C. ipsa habet corruptionem in tempore, quando homo non credit de Deo ea quæ de illo credere solebat, & est resuscitando in tempore: quando homo resurgit credendo de Deo ea quæ credere solebant de illo. Adhuc est in tempore: nam quandoque habet magnum actum, quandoque paruum. Item est in tempore, quandoque enim obiectat vnum obiectum, quandoq; aliud. Et sic de regula D. K. dici potest suo modo. Per regulam I. quæritur, fides vbi est? Ad quod respondendū est per secundā speciem regulæ C. quod ipsa est in suis correlatiuis: & per tertiam speciem C. respondendum est, quod ipsa est in intellectu, sicut habitus in suo subiecto: & sic de regula D. K. dici potest suo modo. Per primam speciem regulæ K. quæritur, fides quomodo est? Ad quod respōdendum est, ꝙ ipsa est per illum modum quem habet primum obiectum in ponēdo se obiectum intellectui: & credendo ipse intellectus obiectat ipsum supra suū intelligere. Per secundam regulā K. quæritur, fides cum quo est? Et est respondendum, ꝙ ipsa est cū potētia obiecto & actu. Per intellectū quidē est cū potentia qui effectiue & moraliter vtitur fide; & est cū obiecto, videl cū Deo, sine quo esse non potest; & cū actu, videl. cum credere: sed hic dubitat intellectus ipse quærendo, quando non credit, intelligit vbi est fides? Ad quod respondendum est, quod fides est in ipsomet intellectu, eo quod suus habitus est,

Et tunc temporis credere est in illo in potentia, sed reducitur ad actum, quando intellectus credit.

De spe per principia deducta.

De spe per principia deducta.

SPes est habitus memoriæ, vt per ipsam memoria sperando possit ascendere ad primum obiectum, sicut intellectus credēdo. Et primo de bonitate dicemus. Bonum est memoriæ quod recolat naturaliter Deum quantum potest: & quando magis non potest naturaliter adiuuat spes moraliter, Deo obiectante se memoriæ ratione suæ bonitatis: & memoria sic obiectat Deum supra suas vires sperando, sicut voluntas cum charitate ascendit ad Deum amando. Et hoc memoriæ valde est bonum. Memoria magis est magna per duos actus quàm per vnũ tantum, videlicet per sperare & recolere, quàm per recolere tantum. Idcirco magnitudo Dei magnificat memoriam hominis, quando homo magnifice se disponit ad recolendum Deum cum habitu spei: vt memoria quando non potest eum recolere quod possit eum sperare. Et hoc memoriæ magnum est. Spes cum subiecti dispositione durat in subiecto, videlicet cum recolere Deum ratione suæ bonitatis, magnitudinis, æternitatis, &c. Sed quando memoria non se disponit ad recolendum, & peccatum est suus habitus: tunc spes non habet subiectum, in quo durare posset, & sic deficit. Memoria cum suo posse potest recolere, & similiter cum posse Dei mediante spe potest sperare in Deo, & sic analogice loquendo, posse spei est superius: posse autem memoriæ est inferius, ratione cuius posse existens inferius ascendit ad obiectũ cum posse existente superius: sicut posse intelligendi cum posse credendi. Homo peccator intelligens in hora suæ mortis sua magna peccata, & magnam iusticiam Dei; est circa desperationem cum intelligere & recolere. Sed spes quæ est habitus memoriæ, ascendit ad diuinam misericordiam, Deo obiectante se peccatori habenti spem. Et tunc peccator prolongat se ad desperationem: hoc autē facere non posset, nisi spes esset habitus memoriæ. Quãdo homo est in bello, aut in mari cum magna fortuna, aut habet magnam indigentiam alicuius rei; tunc temporis

poris sua voluntas est in tantum remissa & confracta propter nimium timorem, quod ipsa non potest eleuare suum amare ad Deum: sed memoria obiectans Deum cũ spe excitat voluntatem ad amandum illum cum charitate. Et tunc voluntas confortata & consolata est per memoriam. Et sic de intellectu potest dici qui non inuenit aliud remedium, nisi sperare in Deo. Memoria cum spe virtuosa est, sicut volũtas cum charitate. Et sicut voluntas est vitiosa absque charitate: sic memoria sine spe. Quoniam memoria & voluntas sunt inter se ad inuicem coadiuuantes: ideo memoria cum spe adiuuat voluntatem, & voluntas memoriam cum charitate, vt ipsæ sint virtuosæ. Spes cum veritate est vera, & cum falsitate falsa. Et in isto passu cognoscit intellectus quod peccator quando potest fugere à peccato & non vult, sed proponit exire: tunc ipse credit habere spem & ipsam non habet. Spes enim cum peccato non potest participare in subiecto. Peccator cum spe habet delectationẽ: sed absq; spe tristiciam & dolorem. Nam cum spe habet amare: sine spe autem habet odire. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod peccator cum spe ascendit ad amandum: sine spe descendit ad odiendum & desperandum, peruertendo amare & sperare in odire & desperare: tristiciam & dolorem qui sunt in tali peccatore quis posset æstimare. Inter recolere & sperare est differentia: sicut inter intelligere & credere: ratio huius est; quod sperare est superius: sed recolere est inferius. recolere est actus naturalis: sed sperare est actus supernaturalis. Sperare & recolere conueniunt inter se. Nã recolere disponit sperare: supposito tamen quod sperare sit cum bonitate, magnitudine, &c. Et sperare facit ascendere, recolere gradatim, vt sperare per ascensum recolendi possit ascendere. Sicut cappa quæ ascendit in montem per ascensum cappati. Spes legitima & spes spuria opponuntur, in tantum quod in eodem subiecto stare non possunt. Nam aliàs daretur oppositũ in obiecto. Spes legitima est illa quæ est cum bonitate & veritate & huiusmodi: & est contra maliciam & falsitatem. Spes autem spuria est illa, quæ cum malicia & falsitate est contra bonitatem, veritatem, &c. Et in isto passu

dolet memoria quæ tot peccatores recolit habituatos spe spuria & difformata. In principio, homo sperans in Deo est efficiens: & spes est forma. Et illa quæ homo recolit, sunt materia & summum obiectum est finis, recolere subsistente ad sperare. Spes est medium existens inter peccatorem & Deum, eo quod ipsa est nuncius amborũ, Deo influente spem peccatori: & peccatore refluente suũ bonum & magnum recolere Deo. Quando peccator siue homo indigens recolens Deum sine spe inuenit requiẽ in suo recolere. Ratio huius est, quod suum recolere non est in illo gradu in quo inuenitur requies. Quando autem spes iungitur: tunc ascendit recolere cum spe ad illũ gradum in quo inuenitur requies. Illa spes quæ est maior ratione bonitatis magnitudinis, est signum & lumen veræ fidei siue legis. Nam minor fides siue lex non potest stare in maiori spe. Sed maior spes stat in maiori fide siue lege: alioquin esset dare oppositum in obiecto. Et in isto passu cognoscit intellectus, quis populus consistit in lege vera. Sperare & recolere possunt esse inuicem in summo obiecto & in eodem tempore: sed non æqualiter, eo quod sperare est prius: recolere autem posterius. Sicut velle & amare in eodem tempore possunt esse in vno & eodem subiecto. Amare tamen per prius, quod est habitus; velle autem per posterius, quod est habituatus de charitate: sicut in altitudine montis, in qua cappa est supra cappatum. Memoria cum minoritate habet recolere: cum maioritate autem sperare. Et ideo quando appetit eleuare suum recolere siue sperare: suus quidem appetitus est difformatus. Accensus enim est de genere maioritatis. Et ideo memoria quando credit ascendere, ipsa descendit. Et in isto passu cognoscit intellectus, per quẽ modum peccatores cadunt in desperationem. Potentia enim cum minori habitu ascendere non potest; sed cum maiori.

De spe per regulas deducta.

De spe per regulas deducta.

QVæritur, vtrum spes sit habitus memoriæ? Et respondendum est, quod sic: eo quod in tempore necessita-

cessitatis memoria sperando confortat & consolatur intellectum & voluntatem. Et recolere sic ascendit ad summum obiectum per sperare: sicut intelligere per credere: & velle per amare. Item sperare non est de genere certitudinis, quæ quidem est de genere scientiæ: neque enim est de genere volūtatis. Voluntas enim multa vult, in quibus non sperat: vnde sequitur quod postquam spes non est de genere intellectus, neque de genere voluntatis: quod ipsa sit de genere memoriæ. Et cum in anima nō sint nisi istæ res potentiæ supradictæ: amplius spes non est de genere imaginatiue neq; sensitiue. Per primam speciem regulæ C. quæritur, quid est spes? Et respondendum est, quod est virtus cui proprie cōpetit sperare. Per secundam speciem quæritur, spes quid habet in se coessentialiter? Ad quod dicēdum est, quod ipsa habet suos correlatiuos speciales, cum quibus agit per speciem suam. Per tertiam speciem quæritur, quid est spes in alio? Et respondendum est, quod ipsa est virtus specialis in aliis virtutibus, & etiā nuncius consolans & confortans, & consulens, & huiusmodi. Adhuc est in bonitate bona & in magnitudine magna, &c. & est in imaginatiua, imaginabilis: & in sensitiua insensibilis: & in subiecto indiuisibilis. Per quartam speciē quæritur, quid habet spes in alio? Et dicendum est, quod ipsa habet sperare in recolere: sicut charitas habet amare in velle: & fides credere in intelligere. Adhuc habet bonum actum in bonitate: & magnum in magnitudine, &c. & iustum in iusticia, &c. Per primam speciem regulæ D. quæritur, spes de quo est? Et respondendum est, quod est de seipsa, eo quod habitus creatus est. Per secundam speciem quæritur, spes de quo est? Ad quod dicendum est, quod ipsa est de suis specificis similitudinibus deriuatis à relatiuis memoriæ, quarum est habitus. Per tertiam speciem quæritur, cuius est spes? Et est respondendum, quod ipsa est memoriæ, sicut instrumentum est agentis. Per primam speciem regulæ E. quæritur, spes quare est? Ad quod respondendum est, quod ipsa est ex eo quod sua causa est: sicut dies artificialis est, quod sol super terram est. Per secundam speciem quæritur, spes quare est? Et respondendum est, quod ipsa est, vt

memoria possit leuare suum recolere in tempore necessitatis, consulendo, adiuuando, confortando. Consulendo intellectui suum intelligere, & voluntati tuum velle, vt ascendere possint ad summum obiectum. Per primam speciem regulæ F. quæritur, spes quanta est continue? Et est respondendum, quod ipsa habet quantitatem magnā & continuam. Officium enim magnum habet consolando, confortando & eleuando alias potentias ad summum obiectum: sua quidem quantitas indiuisibilis est, cum non sit punctualis, neq; linealis. Per secundam speciem F. quæritur de quantitate discreta spei? Ad quod respondendum est, quod ipsa habet quantitatem discretam respectu suorum correlatiuorum, cum quibus habet differentias, cum quibus crescit aut decrescit ad placitum actus suos. Per primam speciem regulæ G. quæritur, quæ est propria qualitas spei? Et respondendum est, quod est sperare. Nam sperare non competit nisi spei tantum. Per secundam speciem quæritur, quæ est appropriata qualitas spei? Ad quod dicendum est, quod bonitas, magnitudo & huiusmodi. Per regulam H. quæritur de tempore spei? Et est respondendum, quod est in tempore: habitus enim nouus est, & dependet a præteritis. Et est in tempore præsenti, eo quia ipsa est; adhuc quia habet suum actum & ambit tempus futurum: nam illud sperat. Et hoc per regulam C.D.K. signatum est. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod spes in tempore valde magnus habitus est. Per regulam I. quæritur, vbi habet spes actum suum? Et respondendū est, quod ipsa habet illum in memoria recolibilitatem, extra quam non potest habere illum Nam extra recolibilitatem memoriæ obliuio est habitus priuatiuus. Et hoc per regulam C. D.K. signatum est. Per primam regulam K quæritur, spes quomodo est, & quomodo corrumpitur? Ad quod dicendum est, quod ipsa est per modum quem habet memoria, disponendo actum suum cum principiis & cum aliis virtutibus: sicut homo in tempore necessitatis, quādo se non potest adiuuare cum suis virtutibus, adiuuat se cū bonitate Dei, &c. Et similiter cum misericordia & cum charitate Dei, & huiusmodi. Sua verò destructio est, quādo in subiecto in quo

est,

est, euenit peccatū quod malum est, & contra misericordiam & charitatē Dei, ratione cuius peccator priuata spe cadit in desperationē. Per secundā regulam K. quæritur, spes cum quo est? Ad quod respondendum est, ꝙ ipsa est cum dispositione subiecti in quo est; & cū habitibus principiorum & virtutum; & maxime cum summo agente qui ipsam speciem causat, & subiectū ex ea habituat & induit.

De charitate per principia deducta.

CHaritas est habitus voluntatis; & charitas ratione suæ bonitatis eleuat voluntatem ad amandum diuinam bonitatem plus quàm semetipsam. Charitas ratione suæ magnitudinis omnia bona facit cōmunia. Charitas cum sua duratione facit durare, amare cum bonitate, magnitudine, &c. Voluntas cum posse charitatis vincit omnia. Charitas cum magna duratione disponit intellectum ad intelligendū summum intelligibile. Quoniam Deus est summe amabilis: ideo voluntas cum charitate eleuat suum amare ad diligendum plus Deum quā semetipsam. Quoniam Deus est per se amabilis & non per se credibilis, neque sperabilis, in quantum est de se: ideo charitas est altior virtus quàm aliæ virtutes. Charitas cum veritate viuit, & etiam vincit imaginabilia & sensibilia. Charitas in omnibus inuenit delectationem. Charitas non distinguit inter proprium & commune. Charitas ad verum bonum & concordantem finem reducit omnia. Charitas non inuenit contrarium. Voluntas per charitatem est prius in amore: & per velle est posterius in illo. Charitas est mediū existens inter amicum & suum amatum. Charitas in omnibus quiescit. Illa lex cum qua charitas est maior, est & verior quàm aliqua alia lex. Charitas omnia bona coæquat. Charitas cum minoritate est infirma. *Charitas per principia deducta.*

De charitate per regulas deducta.

QVæritur, vtrum charitas sit habitus voluntatis? Et respondendum est, quod sic: vt voluntas cum charitate possit plus Deum diligere quam seipsam. Et proximum tantum quantum seipsam. Per primam *Charitas per regulas deducta.*

ſpeciem regulæ C. quæritur, quid eſt charitas? Et reſpondendum eſt, ꝙ charitas eſt illa virtus, cum qua voluntas aſcendit ad diligēdum Deum & proximum ſuũ ſupra ſuũ poſſe naturale. Per ſecundam ſpeciem quæritur, charitas quid habet in ſe ſibi coeſſentiale? Et reſpondendũm eſt, quod ſuas ſpecificas relationes cum quibus eſt ſpecificata virtus. Per tertiã ſpeciem quæritur, quid eſt charitas in alio? Ad quod dicendum eſt, quod ipſa eſt in bonitate bona, in magnitudine magna, & in omnibus virtutibus imperatrix & gubernatrix. Per quartam ſpeciem quæritur, quid habet charitas in alio? Et reſpondendum eſt, quod ipſa habet in omnibus quicquid vult. Per primam ſpeciem regulæ D. quæritur, charitas de quo eſt? Dicendum eſt, quod ipſa eſt de ſeipſa, eo quod creata eſt. Per ſecundam ſpeciem quæritur, charitas de quo eſt? Cui dicendum eſt, quod ipſa eſt de ſimilitudinibus correlatiuorũ voluntatis, de quibus in ſuo capitulo locuti ſumus. Per tertiam ſpeciem quæritur, charitas cuius eſt? Ad quod reſpondendum eſt, quod eſt voluntatis: nam ſuus habitus eſt. Per primam ſpeciem regulæ E. quæritur, charitas quare eſt? Et eſt reſpondendum, quod ipſa eſt, quod effectus Dei eſt. Per ſecundam ſpeciem quæritur, charitas quare eſt? Et reſpondendum eſt, quod ipſa eſt, vt voluntas poſſit amare Deum ſuper ſuis viribus; & etiam ſuum amicum & ſuum inimicum. Et in iſto paſſu cognoſcit intellectus, quare charitas eſt altior virtus. Per primam ſpeciem regulæ F. quæritur, de quantitate continua charitatis? Ad quod reſpondendum eſt, quod ipſa habet admirabilem quantitatem, eo quod voluntas cum ipſa diligit Deum, & ſuum amicum & ſuum inimicum. Per ſecundam ſpeciē quęritur de quantitate diſcreta charitatis? Et reſpondendum eſt, quod ipſa habet quantitatē diſcretam ratione differentiæ ſuorum correlatiuorum, cum quibus creſcit aut decreſcit ad placitum ſuum actũ, ſua quantitate continua exiſtente ſine diuiſione, & augmentatione, & diminutione. Charitas enim non eſt habitus punctualis, neq; linealis. Per primam ſpeciem regulæ G. quæritur, quæ eſt propria qualitas charitatis? Et reſpondendum eſt, quod eſt ſuum ſpecificum amare.

Per secundam speciem quæritur, quæ est appropriata qualitas charitatis? Ad quod respondendum est, quod bonitas,&c. Nam bona est,&c. Nam iusta est,&c. Per regulā H. quæritur de tempore charitatis? Cui respondendum est per tertiam speciem regulæ C. quod ipsa est in illo sine successione, eo quod habitus spiritualis est, sed est in successione mediante subiecto in quo est,& in quo influit & refluit actus suos, mutando obiecta; & hoc per regulam C. D. K. signatum est. Per regulam I. quæritur, charitas vbi est? Et respondendum est, quod ipsa est in subiecto habituatiue,& in obiecto obiectiue. Et hoc per regulam C. D. K. signatum est. Per primam regulam K. quæritur, charitas quomodo est? Et respondendum est, quod est per illum modum, per quem est similitudo collecta a voluntate deducta per principia, exceptis contrarietate & minoritate: & etiam est in speciebus regularum substentata, Deo existente sua causa & voluntate existente suo obiecto cum dispositione sine peccato. Per secundam regulam K. quæritur, charitas cum quo est? Ad quod respondendum est, quod est cum agente, videlicet cum Deo qui est sua causa; & cum sua voluntate quæ est suum subiectum; & est cum principiis & regulis suo modo, & cum aliis virtutibus, sine quibus esse non potest.

De patientia per principia deducta.

QVoniam patientia est habitus voluntatis: ideo voluntas cum bonitate suæ patientiæ vincit suam maliciam. Voluntas cum magnitudine patientiæ vincit iram. Patientia cum duratione durat contra impatientiam. Patientia cum potestate charitatis & humilitatis omnia vincit. Patientia cū deliberatione intellectus oritur, viuit & nutritur. Patientia cū charitate est de genere humilitatis. Patientia sub charitate est maior virtus quā sub aliqua alia virtute. Contra veram patientiam nulla ira stare potest. Patientia cum passione acquirit lætitiā & delectationem. Patientia non distinguit inter vituperantem & vituperatum. Patientia cum charitate, pietate *De patiētia per principia deducta.*

& humilitate est cõnexa. Patientia nõ curat de vindictã. Patientia in principio habet passionẽ, in fine actionem, & victoriam. Patientia est medium existens inter laborem & quietem. Homo de patientia habituatus semper est in quiete. Patientientia cum maiori labore est maior virtus. Patientia coæquat prosperitates & aduersitates.

Homo cum minoritate patientiæ est in periculo.

Homo cũ minori tate patientiæ est in periculo.

VTrum patiẽtia sit fortior virtus absolute, quam impatientia vitium? Et respondendum est, quod sic, eo quod patientia est habitus positiuus: impatientia autem priuatiuus. Et in isto passu cognoscit intellectus per quẽ modum homo peccat. Per primam speciem regulæ C. quæritur, quid est patientia? Ad quod dicendum est, quod est virtus, quæ mouet voluntatem ad eligendum passiones super viribus suis. Per secundam speciem quæritur, quid habet in se patientia coessentialiter? Ad quod dicendum est, quod habet similitudines passiuas principiorum cum quibus patitur. Per tertiam speciem quæritur, patientia quid est in alio? Et respondendum est, quod ipsa est habitus vincens & pacificãs duos homines inter se litigantes. Et est in prouidentia consolata, quando aliter factum se non potest habere. Per quartã speciem quęritur, quid habet patientia in alio? Et respondendum est, quod ipsa habet in voluntate actionem per prius: & voluntas in seipsa per posterius. Per primam speciem regulæ D. quæritur, patientia de quo est? Et respondendum est, quod ipsa est de suis bilibus specificis cum quibus est specifica virtus. Per tertiam speciem quæritur, patientia cuius est? Cui respondendum est, quod ipsa est voluntatis quæ cum ea summittit se ad passiones. Per primam speciem regulæ E quæritur, patientia quare est? Et respondendum est, quod ipsa est: nam charitas, prudentia, iusticia, fortitudo & humilitas causant illam in disposita & proportionata voluntate, submittendo eam alteri voluntati. Per secundam speciem quæritur, patientia quare est? Ad quod est dicendum, quod vt intellectus & voluntas habeant deliberationem continuam, eligendo vtilia. Per primam speciem regulæ F. quæritur, de

de quantitate continua patientiæ? Et respondendum est, quod ipsa habet continuam quantitatem, eo quod non est habitus punctualis, neque linealis, neque diuisibilis. Per secundam speciem quæritur, de quantitate discreta patientiæ? Ad quod respondendum est, quod ipsa habeat quantitatem discretam. Nam ex pluribus passionibus est. Per primam speciem regulæ G. quæritur, quæ est propria qualitas patientiæ? Et respondendum est, quod passibilitas. Nam ipsa soli patientiæ competit proprie: per virtutem enim patientiæ patiens patitur. Per secundã speciem quæritur, quæ est appropriata qualitas patientiæ? Et respondendum est, quod bonitas, magnitudo, &c. victoria, iusticia, &c. Per regulam H quæritur, de tempore patientiæ? Ad quod respondendum est per tertiam speciem regulæ C. quod ipsa est in tempore noua. Et per quartam speciem eiusdem est in illo successiue, ipsa existente in vno tempore sub vna passione, & in alio tempore sub alia: & sic de aliis secundum quod per regulam C. D. K. signatum est. Per regulam I. quæritur, de loco patientiæ? Et respondendum est, quod sua loca sunt bilitates principiorum, vt cum ipsis & in ipsis sit specifica virtus siue habitus: & hoc per regulam C. D. K. signatum est, Per primam regulam K. quæritur, patientia quomodo est? Et respondendum est, quod ipsa est per illum modum per quem collecta est ex bilibus principiorum in tempore necessitatis cum deliberatione, vt ira & impatientia non oriatur. Et hoc per regulam C. D. K. signatum est. Per secundam regulam K. quæritur, patientia cum quo est? Et respondendum est, quod ipsa est cum deliberatione intellectus & voluntatis: & est cum victoria bonitatis & magnitudinis, &c. excepta contrarietate. Et est cum aliis virtutibus, cum quibus est cõnexa, sine quibus esse non potest.

De pietate per principia deducta.

Voluntas cum bonitate pietatis se disponit ad habendum dolorem de languore proximi sui. Magnitudo pietatis mouet voluntatem ad habendum dolorem magnum de aduersitatibus sui amici & etiam inimici. *De pietate per principia deducta.*

Pietas durat cum charitate,humilitate,patientia & mansuetudine. Voluntas cũ potestate pietatis potest causare in corde suspiria; & in oculis lachrymas & fletus; & in anima tristitiam. Intellectus intelligit quod signa pietatis sunt charitas, humilitas, patientia,mansuetudo,suspiria & fletus. Pietas est amabilis, eo quod cum ipsa voluntas destruit suam crudelitatem. Pietas cum charitate,humilitate, &c. ostendit se esse virtutem. Vera pietas est vera medicina voluntatis. Voluntas cum pietate putat quod suus languor & sua tristitia sint sua gloria & sua delectatio. Pietas mediante habitu charitatis non distinguit inter proprium & cõmune. Homo pius cum pietate concordat & pacificat inimicos. Pietas cum charitate & humilitate,& patientia & mansuetudine,cõtradicit impietati,quæ est sua inimica. Pietas est principium formale & humile:suspiria & fletus sunt sua materia;& actus est suus finis. Pietas in medio charitatis cõsistit. Pietas sine actu non quiescit. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod voluntas cũ pietate se delectat: quando pius dolet,& flet, & suspirat. Illa lex cum qua maior pietas potest haberi, oportet quod sit vera. Homo pius languores suos coæquat cum languoribus proximi sui. Pietas cum minoribus signis ostendit se esse minorem.

De pietate per regulas deducta.

De pietate per regulas deducta.

VTrum charitas sit habitus pietatis? Et respondendum est, quod sic Ratio huius est,quod charitas ratione summi obiecti est prius:pietas autem ratione obiecti inferioris est posterius. Per primam speciem regulæ C quæritur, quid est pietas? Ad quod dicendum est,quod ipsa est virtus, cum qua voluntas mouet se ad habendum dolorem de languoribus proximi sui. Per secundam speciẽ C.quæritur,quid habet pietas in se coessentialiter? Et est dicendũ, quod ipsa habet suos correlatiuos, cum quibus est specialis virtus. Per tertiã speciem quæritur,quid est pietas in alio? Et respondendum est,quod ipsa est virtus significata in suis significatiuis,videlicet in charitate, humilitate,patientia,mansuetudine,suspiriis, fletibus,& huiusmodi: sicut vinum signatur vendi ratione rami existentis coram taberna. Per quartam speciem quæritur,

tur, quid habet pietas in alio? Et respondendum est, quod habet sua signa in homine pio, sicut impietas habet sua signa in homine impio. Per primam speciem regulæ D. quæritur, de quo est pietas? Et respondendum est, quod ipsa est de seipsa, eo quod est habitus acquisitus. Per secundam speciem quæritur, de quo est pietas? Et respondendum est, quod ipsa est ex illa materia signata per sua signa. Per tertiam speciem quæritur, pietas cuius est? Et respōdendum est, quod ipsa est subiecti in quo est: sicut instrumentum agentis. Per primam speciem regulæ F. quæritur, pietas quanta est continue? Et respondendum est, quod ipsa est tanta quanta per sua signa est significata. Per secundā speciem quæritur, quæ est quantitas discreta pietatis? Et respondendum est, quod ipsa habet quantitatem discretam, cum qua auget & decrescit suum actum sine augmentatione & diminutione quantitatis cōtinuæ suæ essentiæ. Per primam speciem regulæ G. quæritur, quæ est propria qualitas pietatis? Et respondendum est, quod cōpassio quam habet de languore proximi sui. Per secundā speciē q̄ritur, quæ est appropriata qualitas pietatis? Et dicendum est, ꝙ tristicia. Nam tristicia est forma cōmunis: & sic de charitate, humilitate, & sic de aliis suis signis. Per regulam H. quæritur, de tempore pietatis? Et respondendum est per tertiam regulā C. quod ipsa est in tempore, quando per sua signa est significata, & sic de aliis C. D. K. signatis. Per regulā I. quæritur, de loco pietatis? Et est respondendum, ꝙ pietas est in homine pio; & est in omnibus illis signis cum quibus est signata. Per primā regulā K. quæritur, pietas quomodo est? Ad quod est dicendum, ꝙ ipsa est per illum modum quem habet homo pius ad acquirēdum illam cum charitate, humilitate, patientia & mansuetudine, &c. Per secundā regulam K. pietas cum quo est? Cui respondendum est, quod ipsa est cū suis signis: sicut faber cum suis instrumētis, videl. cum fornace, incude, martello, forcipibus, &c. Diximus de nouem virtutibus: & sicut diximus de ipsis per principia & regulas: sic potest dici de vitiis con: atiis eis, videl. de iniuria, imprudentia, debilitate cordis, temperātia, infidelitate, desperatione, crudelitate, impatientia, impietate.

De auaricia per principia deducta.

De auaricia per principia deducta.

AVaricia cum sua malicia impedit bonitatem, quod non sit ratio bono quod agat bonũ de bonis. Auaricia cum sua magnitudine magnificat maliciam, durationem, potestatem cum suo actu. Quanto durat auaricia, tãto durat suus actus insatiabilis: & propter hoc auarus augmentando diuitias, credit quiescere, sed non potest. Potestas auariciæ est habitus priuatiuus potestatis, largitatis: sicut surditas potestatis auditus. Quapropter auarus non habet potestatem quiescentem. Sicut fides eleuat intellectum ad credendum veritates super suis viribus; & sic auaricia eleuat intellectum ad credendum falsitatem super viribus suis; & sicut auarus credit esse largus: sic charitas exaltat voluntatem ad diligendum super suis viribus: sic auaricia eleuat illam ad diligendum futura, & non quiescit in his quæ habet. Homo auarus quãto magis habet, tanto magis se credit esse virtuosum. Homo auarus credit hoc quod est verum, quod falsum sit, & econuerso: sicut infidelis. Nam auaricia & falsitas conueniunt: sicut largitas & veritas suo modo. Auarus nõ se delectat in his quæ habet: adhuc enim indigentem se credit, neque in his quæ sperat; non enim habet illa. Homo auarus non distinguit inter largitatem & auariciam, eo quod credit, ꝙ hoc quod est auaricia, sit largitas. Auarus ratione auariciæ cum aliquo homine virtuoso concordantiam habere non potest: nam illa omnibus virtutibus contradicit. Homo auarus quanto magis est diues, tanto magis contradicit proximo suo: quod fini bonorum est contrarius. Homo auarus peruertit principia positiua in priuatiua; & sic quanto magis credit quiescere, tanto magis laborat: sicut aliquis homo credens melius videre cum oculis obcæcatis, quàm cum videntibus. Homo auarus cum sua auaricia omnia coniungit & mensurat. Homo auarus cum fine priuationis quiescit sicut homo patiens famem, & illi placet pati illã. Homo auarus cum maioribus diuitiis est magis auarus; vnde paret, ꝙ quanto magis habet, tanto magis appetit habere. Homo auarus non coæquat: nam auaricia consi-

ſtit in extremis. Minor auaricia minora ſigna habet: ſicut maior maiora habet.

De auaricia per regulas deducta.

VTrum auaricia ſit generalius peccatum obiectiue? Et reſpondendum eſt, quod ſic: quod plura & diuerſa obiectat & appetit. Per primam ſpeciem regulæ C. quæritur, quid eſt auaricia? Et reſpondendum eſt, quod auaricia eſt peccatum, quod deuiat bona à fine ad quem ipſa ſunt. Per ſecundam ſpeciem quæritur, quid auaricia habet in ſe coeſſentialiter? Et reſpondendum eſt, quod habet correlatiuos priuatiuos: ſicut largitas habet ſuos poſitiuos. Per tertiam ſpeciem quæritur, quid eſt auaricia in alio? Et reſpondendum eſt, quod ipſa eſt in homine auaro habitus priuatiuus, cum quo ſibimet cauſat paupertatem, & triſticiam, & laborem: ſicut homo cappatus nimia & magna cappa cauſat ſibimet tędium & laborem. Homo auarus habitu priuato habituatus, in ſuis diuitiis, neque in aliis habet requiem: ſed potius laborem & anguſtiam. Per primam ſpeciem regulæ D. quæritur, auaricia de quo eſt? Et reſpondendum eſt, quod ipſa eſt de ſeipſa: non enim habet naturam, neque eſt creatura, eo quod eſt peccatum, neque eſt virtus. Per ſecundam ſpeciem quæritur, auaricia de quo eſt? Et reſpondendum eſt, quod ipſa eſt ex defectu morali hominis: ſicut ſurditas ex defectu naturæ: nam ſicut ſurditas eſt habitus priuatiuus contra habitum poſitiuum auditus: ſic auarus eſt contra habitum poſitiuum largitatis; & in iſto paſſu cognoſcit intellectus, de quo eſt peccatum. Per tertiam ſpeciem quæritur, cuius eſt auaricia? Et reſpondendum eſt, quod eſt hominis auari: ſicut cappa cappati. Per primam ſpeciem regulæ E. quæritur, quare eſt auaricia? Et reſpondendum eſt, quod illa eſt; quod homo non vult habere largitatem: ſicut nuditas hominis eſt, quod homo indutus non eſt. Per ſecundam ſpeciem quæritur, auaricia quare eſt? Et reſpondendum eſt, vt homo non habeat largitatem, neque requiem in ſuis bonis. Per primam ſpeciem regulæ F. quæritur, de quantitate continua auariciæ? Et eſt reſpondendum, quod ipſa

De auaricia per regulas deducta.

habet quantitatem continuam: nam habitus continuus est; sicut cappa ea ppati. Per secundam speciem quæritur, de quantitate discreta auariciæ? Cui dicendum est, quod ipsa habet quantitatem discretam, vt ipsa possit augere & diminuere actus suos ad placitum. Per primam speciem regulæ G. quæritur, quæ est propria qualitas auariciæ? Ad quod est dicendũ, quod est insaturabilitas: & in isto passu cognoscit intellectus, quod auarus quanto magis habet, tãto magis appetit habere. Per secundam speciem quæritur, quæ est appropriata qualitas auariciæ? Et respondẽdum est, ꝙ est paupertas, labor, tristicia, & huiusmodi. Per regulã H. quæritur, de tempore auariciæ? Et respondendum est, quod homo auarus est in tempore de auaricia habituatus, habens dolorem de præteritis, cogitando quod plura potuisset acquirere & laborat in tẽpore præsenti cum bonis, & habet dolorẽ, quia non vtitur futuris. Et hoc per regulam C.D.K. signatum est. Per regulam I. quæritur, auaricia vbi est? Et est respondendum, quod ipsa est in habitibus priuatiuis, cum quibus est signata & figurata, videlicet in malicia, iniuria, mendacio, inconstantia, & huiusmodi. Et hoc per regulam C. D. K. signatum est. Per primam regulam K. quæritur, auaricia quomodo est? Et est dicendum, quod ipsa est per modum nolendi, videlicet quia voluntas non vult habere largitatem. Per secundam regulam K. quæritur, auaricia cum quo est? Et est respõdendum, quod ipsa est cum potentiis inferioribus contra superiores, videlicet cum imaginatiua, sensitiua, contra intellectum amatiuam & recolitiuam; quæ quidem seipsas difformant cum auaricia bonorum sensibilium & imaginabilium.

De gula per principia deducta.

De gula per principia deducta.

HOmo gulosus cum nimia comestione & potatione facit sibi malum: & tamen credit bene facere. Homo gulosus cum magnitudine magnificat suum malum. Labores hominis gulosi plus durant quàm suæ delectationes. Gulosus cum potestate gulæ non potest contra gulam. Gula est peccatum, quod disponit intellectum

ad

ad credendum quod ipsa non sit peccatum. Gula est peccatum quod disponit voluntatem ad appetendum nimiam comestionem & potationem: sicut fides disponit intellectum ad credendum. Gula est peccatum, quod simpliciter est contra omnes virtutes. Gula est habitus mendax. Nam cum ipsa homo decipit semetipsum; & per ipsam ad infirmitatem & mortem disponit se. Gula causat delectationem in gustu: labores autem & dolores in tactu. Gulosus confundit & intenebrat omnes potentias superiores & inferiores. Gulosus concordat nimiam comestionem cum nimia potatione. Gula contradicit curialitati & sanitati & diuitiis. Gula in principio dat lætitiam: sed in fine dat tristitiam. Gula non mensurat cibum, neque potum. Gulosus causa gulæ non inuenit requiem. Maiores proprietates & delectationes gulosi sunt nimia comestio & potatio. Gulosus non mensura[illegible]um æquali mensura: non enim coæquat suam digestionem & retentiuam cum sua appetitiua: & homo minus gulosus est circa sanitatem; qui autem magis gulosus est circa infirmitatem.

De gula per regulas deducta.

VTrum gula sit maior habitus voluntatis quàm intellectus? Et respondendum est, quod sic. Gulosus namque cum voluntate appetit cibum & potum. Cum intellectu autem discernit inter maius & minus. Vnde sequitur, quod intellectus disponit gulam per ignorantiam, & voluntas per appetitum. Per primam speciem regulæ C. quæritur, quid est gula? Et respondendum est, quod est peccatum, cum quo gulosus nimium comedit & bibit. Per secundam speciem quæritur, gula quid habet in se coessentiale? Et respondendum est, quod habet correlatiuos priuatos contra relatiuos positiuos temperantiæ: sicut homo monstruosus habet suos correlatiuos contra naturales correlationes. Per tertiam speciem quæritur, quid est gula in alio? Et respondendum est, quod ipsa est in mensa incurabilis, & in homine derisibilis, & in societate mendax, & in homine est

De gula per regulas deducta.

pigritia, infirmitas, & dolor, & in marsupio prodigalitas, & in anima peccatū & culpa. Per quartam speciem quæritur, quid habet gula in alio? Ad quod dicendum est, quod habet in subiecto in quo est dominium: nam sicut homo cum obedientia disponit se ad passionem, sic cum gula ad subiugationem. Per primam speciem regulæ D. quæritur, gula de quo est? Et respondendum est, quod ipsa non est de aliquo primitiue. Nam peccatum est; & quia peccatum nihil est, & nihil non est ex aliquo: ideo patet quod gula nō est ex aliquo. Per secundam speciem quæritur, gula de quo est? Et dicendum est, quod ipsa est ex defectiua moralitate hominis: sicut surditas est ex defectiuo motu naturæ. Per tertiam speciem quæritur, gula cuius est? Ad quod dicendum est, quod ipsa est subiecti cuius est: sicut cappa cappati. Per primam speciem regulæ E. quæritur, gula quare est? Et respondendum est, quia habitus acquisitus est per gulosum: sicut cappa per cappatum. Per secundam speciem quæritur, gula quare est? Et respondendum est, vt homo per illam sit derisus, piger, pauper, infirmus, & quandoque mortuus, & in gehenna positus. Per primam speciem regulæ F. quæritur, gula quanta est? Et respondendum est, quod ipsa habet in tantum magnam quantitatem continuam, quod ipsa est indiuisibilis, & gulosus cum ipsa saturari non potest. Per secundam speciem quæritur, quanta est gula discretiue? Ad quod respondendum est, quod ipsa est tanta quot viribus gulosus vtitur, illam augmentando, aut diminuendo actus suos ad placitum suum. Per primam speciem regulæ G. quæritur, quæ est propria qualitas gulæ? Et respondendum est, quod insaturabilitas animæ per gustum vltra suas vires. Et in isto passu cognoscit intellectus, per quem modum gula subleuat appetitum intellectus super viribus illius: sicut ignis subleuat aquā, calefaciendo illam super viribus suis. Per secundam speciem G. quæritur, quæ est appropriata qualitas gulæ? Et huic respondendum est, quod incurialitas, derisio, paupertas, ebrietas & huiusmodi. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod prima species competit animæ. Sed secunda corpori, ratione cuius gula plus efficitur in anima,

&dein-

& deinde in corpore. Per regulam H. quæritur, de tempore gulæ? Et respondendum est, quod ipsa est in illo habitus nouus. Adhuc est in tempore; quod ipsa tempore præterito vtitur. Nam gulosus condolet; quod plus non potauerit & comederit. Et similiter præsenti vtitur, quod mediante illo habet practicam. Et similiter futuro vtitur: quando desiderat comedere & bibere. Item in inferno vtitur illo in quo ipse patietur famem & sitim inæstimabiles & sempiternas. Per regulã I. quæritur, gula vbi est? Et respondendum est, quod ipsa est in suis correlatiuis habitus priuatiuus, & in illis in quibus est. Et hoc per regulam C.D.K. signatum est. Per primam regulam K. quæritur, gula quomodo est? Et est respondendum, quod sicut temperantia est per modum positiuum, sic gula est per modum priuatiuum. Gulosus enim non habet modum, neque mensuram in comedendo, neque in bibendo. Per secundam regulam K. quæritur, gula cum quo est? Ad quod dicendum est, quod est cum sua causa, sicut cappa cum suo cappato, quæ per illum est facta siue artificiata.

De luxuria per principia deducta.

De luxuria per principia deducta.

LVxuria ratione bonitatis tactiue maleficat & inculpat bonitatem castitatis. Luxuria ratione magnæ dulcedinis tactiue magnificat magnitudinem & pœnam ratiocinantem. Et in isto passu cognoscit intellectus, per quem modum oritur conscientia. Luxuria ratione durationis delectabilium corporalium causat durabiles pœnas in inferno. Luxuria submittit potestatem spiritualẽ potestati corporali. Et in isto passu cognoscit intellectus, per quem modũ luxuriosus est ligatus. Luxuria peruertit intellectum ad credendum, quod ipsa non sit peccatum: sicut auaricia peruertit illum ad credendũ, ꝙ ipsa non sit peccatum. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod est obstinatio peccatoris. Luxuria ratione pulchritudinis faciei mulieris filo capit luxuriosum ad amandum turpitudines & fœtores inferiores quos mulier habet in se. Et homo multum filo captus per luxuriam credit se esse multum virtuosum. Et de tali credulitate multum miratur intellectus. Luxuria est habitus mendax, eo quod in-

cipit cum pulchritudine & quiescit in turpitudine. Et hoc quod est malum, habet ipsum pro bono. Luxuriosus per delectationem quã habet in videndo, audiendo, imaginando & cogitando, & tangendo, in via amittit gloriam paradisi, & acquirit pœnas sempiternas omnibus suis potentiis in inferno. Luxuriosus non distinguit inter turpitudines & pulchritudines mulieris: Nam ex istis facit vnũ finem, vnum quietem. Luxuriosus concordat pulchritudines & turpitudines ad vnum finem. Luxuriosus contradicit castitati per luxuriam, vt per castitatem ipse non habeat felicitatem. Veruntamen hoc non credit facere. Luxuria incipit cum sensitiua, & multiplicat causatum cũ imaginatiua, vsquequo in ratiocinatiua sit peccatũ. Finis luxuriæ influit sensitiuæ: & sensitiua refluit fini. Et hoc mediante imaginatiua, vsquequo in peruersa ratiocinatiua peccatum est. Luxuriosus primo quiescit in pulchritudinibus: deinde in turpitudinibus & fœtoribus. Maior luxuria cũ maioribus signis se ostendit & demonstrat. Vir & mulier æqualiter peccant per luxuriam; & non æqualiter se diligunt. Luxuria minor est per corpus: maior autem per animam. Nam per corpus est in fieri: per animã autem est in facto esse.

De luxuria per regulas deducta.

De luxuria per regulas deducta.

VTrum luxuria anteincipiat per imaginationem, quàm per sensum? Et respondendum est, quod sic. Imaginatiua enim propinquior est ratiocinatiuæ quàm sensitiua. Per primam speciem regulæ C. quæritur, quid est luxuria? Et respondendum est, quod ipsa est peccatũ, cui proprie competit luxuriari. Per secundam speciem quæritur, quid habet luxuria in se coessentialiter? Et respondendum est, quod ipsa habet suos correlatiuos cum quibus est peccatum speciale. Per tertiam speciem quæritur, quid est luxuria in alio? Et respondendum est, q̃ ipsa est in anima peccatũ intensum: sed in corpore extensum. Et in isto passu cognoscit intellectus, per quem modũ luxuria est in anima sine successione: & in corpore cum successione. Per quartam speciem quæritur, quid habet luxuria in alio? Et respondendũ est, quod habet in homine

in quo

In quo est, altitudinē per dominationem: sicut cappa in cappato per ornamentum. Per primam speciem regulæ D. quæritur, luxuria de quo est? Et respondendū est, quod ipsa est de seipsa, eo quod est peccatū quod non est de aliquo. peccatum enim nihil est. Per secundā speciem quæritur, luxuria de quo est? Et respondendum est, quod ipsa est de morali monstruositatē, eo quod habitus priuatiuus est in moralibus: sicut surditas in naturalibus. Per tertiam speciem quæritur, luxuria cuius est? Et respondendum est, quod ipsa est subiecti in quo est: sicut cappa cappati. Per primam speciem regulæ E. quæritur, luxuria quare est? Et respondendum est, ꝙ ipsa est quod habitus acquisitus est. Per secundam speciem quæritur, luxuria quare est? Et respondendum est, quod ipsa est, vt non sit castitas: sicut surditas est, vt nō sit auditus: & sicut aqua calida est, vt nō sit frigida. Per primā speciem regulæ F. quæritur, quanta est luxuria continua? Et respondendum est, quod ipsa habet quantitatem continuā, eo ꝙ habitus indiuisibilis est. Per secundā speciē quęritur, luxuria quanta est discretiue? Ad quod est dicendum, ꝙ est tanta quantū luxuria potest augere aut diminuere actus suos: & in isto passu cognoscit intellectus, ꝙ in eadē essentia & etiā habitu cōsistit quantitas discreta ꝑ plures actus differentes numero. Per primā speciē regulæ G. quæritur, quæ est propria qualitas luxuriæ? Et est dicendum, ꝙ est illa per quā est speciale vitium. Sicut caliditas est propria qualitas ignis. Per secundā speciē quærirur, quæ est appropriata qualitas luxuriæ? Et est respondendum, quod est calefactio, cū qua caro luxuriosi crescit. Per regulā H. quæritur, de tempore luxuriæ? Et respondendum est, ꝙ luxuria est in vno tempore per aptitudinem ratione sensitiue & imaginatiue: & in alio tempore per factum esse ratione cōceptus animæ. Et hoc per regulam C. D. K. signatum est. Per regulam I. quærirur, luxuria vbi est? Et est respondendum, quod ipsa est in sensitiua imaginatiua per instrumentalem: in anima autem per essentiam & habitum. Et hoc per regulam C. D. K. significatum est. Per primam regulam K. quæritur, luxuria quomodo est? Ad quod est dicendum, quod ipsa est per modum videndi, audiendi, tangendi, imaginandi. Et per modum animæ concipientis & imperantis,

Per secundam regulam K. quæritur, luxuria cum quo est? Et respondendum est, quod ipsa est cum peruersis motibus: sicut aqua calida quæ est cum sua peruersa & contraria natura, videlicet cum caliditate. Et sicut intellectus cum ignorantia, & auditus cum surditate.

De superbia per principia deducta.

De superbia per principia deducta.

SVperbia ratione suæ maliciæ facit descendere subiectum in quo est: sicut humilitas facit ascendere subiectum in quo est. Magnitudo superbiæ paruificat subiectum suum: sicut humilitas magnificat suum. Duratio superbiæ disponit subiectum, vt ipsum habet in gehenna pœnas sempiternas. Potestas superbiæ contra potestatem humilitatis stare non potest. Ille est superbus qui credit habere sua bona naturalia & suas diuitias à semetipso. Homo diligens plus seipsum quam Deum, est superbus. Superbus quando corrigitur, credit se esse virtuosum: & corrigens quod sit vitiosus. Superbia est habitus mendax: nam credit ascendere & descendit. Et etiã quando credit verum dicere, dicit falsum. Homo superbus non quiescit cum aliquo, neque aliquis cum eo. Superbus non distinguit inter sui superbiam & alterius humilitatem. Superbia cum omnibus vitiis concordantiam habet. Superbia omnibus virtutibus contradicit. Superbia est principium, quod id quod est superius, facit descendere: quod autem inferius est, facit ascendere. Superbia impedit mediũ existens inter principiũ & finem. Quapropter ipsa descendit & non ascendit. Superbus nunquam inuenit quietem. Maior superbia maiora signa habet. Superbus non inuenit sibi æqualem, neque vult socium. Minor superbia est per corpus: maior autem per animam.

De superbia per regulas deducta.

De superbia per regulas deducta.

VTrum superbia sit maxime per intellectum quàm per voluntatem? Et est respondendum, quod per intellectum. nam intellectus est primus in obiectando: Sed voluntas cõsequentia in eligendo. Per primam speciem regulæ C. quæritur, quid est superbia? Ad quod dicendum

dum est, quod ipsa est peccatum, quod quanto credit ascendere, tanto descendit. Per secundam speciem quæritur, superbia quid habet in se coessentialiter? Et respondendum est, quod ipsa habet suos correlatiuos priuatiuos & oppositos relatiuis positiuis humilitatis. Per tertiam speciem quæritur, quid est superbia in alio? Ad quod dicendum est, quod ipsa est in intellectu indicatiua; in voluntate electiua; & in memoria conseruatiua; & in omnibus peccatis imperatrix. Quæritur per quartam speciẽ, quid habet superbia in alio? Et respondendum est, quod ipsa habet in subiecto in quo est descensum, sicut anima in corpore currente motum. Per primam speciem regulæ D. quæritur, superbia de quo est? Et est respondendum, quod ipsa est de suis correlatiuis existentibus priuatiuis ad relatiuos positiuos humilitatis. Sicut nox quæ est absentia diei: & surditas est absentia auditus. Per secundã speciem quæritur, superbia de quo est? Et respondendum est, quod ipsa est de suis correlatiuis specificis, ex quibus est peccatum specificum. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod prima species habet respectum ad defectum sui contrarii: secunda autem ad se tantum. Per tertiam speciem quæritur, superbia cuius est? Ad quod dicendum est, quod ipsa est sui subiecti: nam suus habitus est. Per primam speciem regulæ E. quæritur, superbia quare est? Et est respondendum, quia de subiecto in quo est humilitas, est absentata: sicut cæcitas est in eo, quia de subiecto in quo est visibilitas, est absentata. Per secundam speciem quæritur, superbia quare est? Et respondendum est, quod ipsa est, vt humilitas non possit esse: sicut finis ignis est in cholerico, vt finis aquæ non sit in illo. Per primã speciem regulæ F. quæritur, de continua quantitate superbiæ? Et respondendum est, quod superbia habet illam: nam habitus indiuisibilis est; ipsa enim quando generatur in instanti, generatur. Et quando corrumpitur in instanti, corrumpitur. Per secundam speciẽ quæritur de quantitate discreta superbiæ? Et respondendum est, quod ipsa habet illam. Nam ex pluribus principiis priuatiuis est, videlicet ex priuata bonitate, humilitate, &c. Per primam speciem regulæ G. quæritur, quæ est

prima species superbiæ? Et respondendum est, quod est ascensus indebitus. Per secundam speciem quæritur, quæ est qualitas appropriata superbiæ? Et respondendum est, quod est descensus debitus violentus: contratio autem modo potest dici de humilitate. Per regulam H. quæritur de tempore superbiæ? Et respondendum est per primam speciem regulæ D. quod ipsa est tunc, quando incipit esse, videlicet quando humilitas corrumpitur in subiecto, & superbia introducitur in illo, vt puta quando dicitur; Generatio vnius est corruptio alterius. Et hoc idē signatum est per regulam K. Per regulam I. quæritur, superbia vbi est? Et est respondendum, quod ipsa est in subiecto in quo erat humilitas, aut esse debebat. Et hoc per regulam C. D. K. signatum est. Per primam regulam K. quæritur, superbia quomodo est? Et est respondendum, quod ipsa est per modum cōtrarium modo humilitatis: sicut amare, quod est per modum delectationis: odire autem per modum passionis. Per secundam regulā K. quæritur, superbia cum quo est? Et respondendum est, quod ipsa cùm priuatione humilitatis, obedientiæ, iusticiæ, & huiusmodi; & etiam cum omnibus aliis quæ de ipsa prædicantur.

Auctoritas.

De acedia per principia deducta.

De acedia per principia deducta.

HOmo acediosus ad agendum malum, est velox & sollicitus: sed ad agendum bonum est piger. Acediosus ad euitandum vtile commune est sollicitus. Acedia durat cum superbia, pigritia, ira, & huiusmodi. Acedia impedit homines qui proponunt agere bonum & euitare malum, & non possunt. Nam eorum potestas ab acedia est carcerata. Acedia alterat & inficit intellectū, & ipsa ab illo ignoratur. Acedia facit voluntatem pigrā ad diligendum bonū: sollicitam autem ad amandum malū. Acedia iudicat pigritiam pro virtute: sed diligentiā boni pro vitio. Acedia in veris est pigra: sed in falsis sollicita. Acediosus non se delectat cum habitibus positiuis, sed cum priuatiuis. Acediosus ratione acediæ & pigriciæ sui intellectus nō distinguit, in faciendo scientiam, sed confundit illam. Acediosus concordat suas potentias superiores

riores & inferiores in omnibus potentiis. Nam cum ipsis est piger in acquirendo virtutes. Acediosus contradicit diligentiæ virtutum cum sollicitudine vitiorum. Acedia peruertit principia positiua in priuatiua. Quapropter acediosus murmurat & fingit se vaticinatorem, & dat consilium quando non est necesse, & reprehendit de bonis, & est inimicus finis. Adhuc formam ligat, materiam corrumpit, vt ipse agens de pigricia sit habituatus. Acedia impedit medium, vt principium debitũ non inueniat finem in quo quiescat. Acediosus contra finem quiescit: sed in fine laborat. Nam acedia est inimica finis perfectionis. Maior acedia est fons omnium vitiorum. Acediosus cum sua acedia est fons omnium vitiorum. Acediosus cum sua acedia coæquat actus vitiorum, vt acedia sit fortis contra diligentiam virtutum. Minor acedia est circa minorem diligentiam, circa maiorem autem nequaquam.

De acedia per regulas deducta.

Quæritur, vtrum acedia sit peccatum mortale? Et respondendum est, quod sic: ipsa enim impedit omnes actus virtutum. Sed hic miratur intellectus: cum acedia sit peccatum mortale, & per multa signa sit signata & figurata, quare est ita parum nota ab hominibus, vsquequo recordatur maiorem partem hominum esse habituatam de acedia. Per primam speciem regulæ C. quæritur, quid est acedia? Et respondendum est, quod acedia est peccatum, cum quo acediosus dolet de bonis proximi sui: sed gaudet de malis illius. Per secundam speciem quæritur, quid habet acedia in se coessentialiter? Et respondendum est, q̃ ipsa habet suos correlatiuos qui sunt de correlatiuis priuatiuis charitatis. Nam homo charitatiuus gaudet de bonis proximi sui, & dolet de malis illius. Per tertiam speciem quæritur, quid est acedia in alio? Et respondendum est, quod ipsa est in bonis pigra & maleuola: in malis autem velox & sollicita & electiua. Per quartam speciem quæritur, acedia quid habet in alio? Ad quod dicendum est, quod ipsa habet in omnibus peccatis suos actus. Per primam speciem regulæ D. quæri-

De acedia per regulas deducta.

tur, de quo est acedia? Ad quod dicendum est, quod ipsa est de absentia charitatis in subiecto in quo charitas erat: sicut consequens quod non est, quod suum antecedens non est. Per secundam speciem quæritur, acedia de quo est? Ad quod dicendum est, quod ipsa est de suis priuatiuis, correlatiuis specificis, cum quibus est peccatum specificũ. Per tertiam speciem quæritur, acedia cuius est? Et respondendum est, quod ipsa est subiecti in quo est, sicut surditas surdi. Per primam speciem regulæ E. quæritur, acedia quare est? Et respondendum est, quod ipsa est ex eo quod habitus acquisitus est: sicut dies est, quod sol lucens super terram est. Per secundam speciem quæritur, acedia quare est? Et respondendum est, vt charitas non habeat subiectum in quo existere possit: ipsa namq; habitus priuatiuus est contra habitum positiuum charitatis, impediendo ei finem. Per primam speciem regulæ F. quæritur de continua quantitate acediæ? Et respondendum est, quod ipsa habet illam in omnibus vitiis causatis ab ea. Per secundam speciem quæritur, de continua quantitate acediæ? Et respondendum est, quod ipsa habet illam in omnibus vitiis causatis ab ea. Per secundam speciem quæritur, de quantitate discreta acediæ? Et respondendum est, quod ipsa habet quantitates discretas ratione differentiæ vitiorũ, in quibus habet differentes actus. Per primam speciem regulæ G. quæritur, quæ est propria qualitas acediæ? Ad quod dicendum est, quod est pigricia: nam absque ea agere non potest. Per secundam speciem quæritur, quæ est appropriata qualitas acediæ? Et est respondendum, quod maleuolentia, iniquitas: acediosus enim per eam gaudet de malis, & dolet de bonis. Per regulam H. quæritur de tempore acediæ? Et respondendum est per regulam C. quod ipsa est in illo pigra, vt subiectum in quo est non agat aliquid vtile, dum tempus habet. Per regulam I. quæritur, acedia vbi est? Ad quod dicendum est, quod ipsa est in pigricia animæ imaginationis & sensitiue: quæ quidem negligunt agere bonum, sed diligunt agere malum. Per primam regulam K. quæritur, acedia quomodo est? Et respõdendum est, quod ipsa est per modum existentem contrarium modo charitatis.

Nam ſicut charitas habet modum eſſendi in diligendo bonum proximi ſui, & in odiendo malum de malis illius: ſic acedia eſt per contrarium modum. Per ſecundam regulam K. quæritur, acedia cũ quo eſt? Ad quod dicendum eſt, quod ipſa eſt cum habitibus priuatiuis virtutũ, videlicet cum iniuria, imprudentia, &c. Adhuc eſt cum pigritia, ira & huiuſmodi.

De inuidia per principia deducta.

Inuidus appetit habere bona aliena contra rationem, quapropter malum ſequitur illum in rebus ſpiritualibus. Et ſi hoc vere inuidus ſæpe cognoſceret, iam inuidiã non haberet. Magnitudo inuidiæ cum magnitudinibus aliorum vitiorũ eſt: & ideo cum vnica magnitudine virtutis deuinci non poteſt. Inuidia durat cum duratione aliorum vitiorum: quapropter ſine duratione aliarũ virtutum deuinci non poteſt. Poteſtas inuidiæ eſt radicata in poteſtatibus aliorum vitiorum. Et ideo deuinci non poteſt ſine charitatis poteſtate in poteſtatibus aliarum virtutum. Intellectus inuidioſus eſt peruerſus & alteratus per inuidiam. Non enim cognoſcit eam, cuius cura conſiſtit in hoc, videlicet quod ipſe intelligat eam. Inuidia deuiat voluntatem à ſummo bono: veruntamen curari poteſt reducendo voluntatem ſæpe ad ſummum obiectum, obiectando illud. Inuidus non habet virtutes ſed vitia: idcirco ſi voluerit habere virtutes, mutet ea quæ habet in ea quæ non habet. Inuidus non habet veritatem, ſed falſitatem: idcirco ſeipſum decipit. Cuius cura poteſt adhiberi, videlicet vt ſeipſum non decipiat. Inuidus quando habet ea quæ inuidebat, adhuc in ipſis non quieſcit. Nam ipſum conſcientia mordet. Inuidus tot actus habet diuerſos per inuidiam, quot ſunt aliorum vitiorum: veruntamen curari poteſt ſæpe numerando illos. Inuidia cum aliqua virtute concordantiam non habet, cui cura eſt in cognoſcendo hoc. Inuidia contradicit virtutibus cum habitibus priuatiuis: cuius cura fit cum contrarietate habituum poſitiuorum. Inuidia incipit cum ſenſibilibus, & diſponitur cũ imaginabilibus, & perficitur cum ſpiritualibus, deſtruendo imaginabilia & ſenſi-

De inuidia per principia deducta.

bilia. Inuidia eſt menſura, cũ qua inuidus menſurat iniuriam, imprudentiam, & huiuſmodi. Sed cura conſiſtit per menſuram iuſtitiæ, prudentiæ, & huiuſmodi. Inuidus nõ quieſcit in his quæ obiectat. Nam ea cũ labore deſiderat: cura tamen datur, cum ille labor euitatur, vſquequo ad quietem perueniant. Inuidus cum maiori inuidia maiores labores habet: veruntamen cum maiori charitate poteſt curari, vt maiores actiones habere poſſit. Inuidia cum ſuo actu omnes actus aliorum coæquat. Et huius cura conſiſtit cum charitatis actu, cum quo coæquantur omnes alij actus virtutum. Inuidus ea quæ poſſidet, credit eſſe minora; & quod illa quæ inuidet, ſint maiora: ſed cura conſiſtit quærendo quæ eſt vtilitas & finis illius.

De inuidia per regulas deducta.

De inuidia per regulas deducta.

VTrum inuidia ſit generalius peccatum obiectiue quàm auaricia? Et reſpõdendum eſt, quod ſic. Nam auarus non obiectat tantum quantum inuidus. Auarus namq; hoc quod obiectat, credit habere: inuidus autem multa obiectat quæ ſunt impoſſibilia ad habendum illa. Per primam ſpeciem regulæ C. quæritur, quid eſt inuidia? Ad quod eſt dicendum, quod ipſa eſt peccatum cum quo inuidus appetit habere aliena abſq; ratione. Per ſecundam ſpeciem quæritur, quid habet inuidia in ſe coeſſentialiter? Et reſpondendũ eſt, quod ipſa habet ſuos correlatiuos priuatiuos, cum quibus eſt id quod eſt. Per tertiã ſpeciẽ quæritur, quid eſt inuidia in alio? Et reſpondendũ eſt, quod ipſa eſt in inuido habitus, cum quo inuidioſus ſemper laborat cum triſticia & dolore Per quartam ſpeciem quæritur, quid habet in alio? Ad quod dicendum eſt, quod ipſa habet in inuidioſo altitudinem & præiacentiam: ſicut cappa in cappato. Per primam ſpeciem regulæ D. quæritur, inuidia de quo eſt? Ad quod reſpondendum eſt, quod ipſa eſt de ſuis correlatiuis priuatiuis & ſpecificis, cum quibus eſt peccatum ſpecificum: ſicut ſurditas de ſuis, & audire de ſuis. Per ſecundam ſpeciem quæritur, inuidia de quo eſt? Ad quod reſpondendum eſt, quod ipſa eſt de ſuis ſpecificis relatiuis: ſicut cœcitas de ſuis. Per tertiam ſpeciem quæritur, inuidia cuius eſt? Ad quod

quod respondendum est, quod ipsa est subiecti in quo est habitus: sicut maleuolentia est voluntatis, & obliuio memoriæ, & ignorantia intellectus. Per primam speciem regulæ E. quæritur, inuidia quare est? Et respondendum est, quod est ex eo, quod ipsa est effectus ab inuidioso causatus: sicut surditas est effectus causatus à defectu auditus. Per secundam speciem quæritur, inuidia quare est? Et respondendum est, quod ipsa est vt subiectum in quo est inuidia, patiatur laborem: & in inferno perpetuum dolorem & tristiciam. Per primam speciem regulæ F. quæritur, de continua quantitate inuidiæ? Et respondendum est, quod ipsa habet eam tantam quantam cum ea inuidiosus potest mensurare auariciam, luxuriam, gulam & huiusmodi. Per secundam speciem quæritur, de quantitate discreta inuidiæ? Et respondendum est, quod ipsa habet illam. Nam multos actus differentes numero habere potest. Per primã speciem regulæ G. quæritur, quæ est propria qualitas inuidiæ? Ad quod dicẽdum est, quod est quædam passio quam inuidus habet in appetendo aliena. Per secundam speciem quæritur, quæ est appropriata qualitas inuidiæ? Ad quod dicendum est, quod est iniuria. Nam ipsa contra iusticiam est, & imprudentia contra imprudentiam est, & sic de aliis. Per regulam H. quæritur de tempore inuidiæ? Ad quod dicendum est, quod ipsa est in eo, sicut habitus nouus in subiecto: quia in vno tempore habet vnum actum; & in altero alium. Adhuc quia suum subiectum est aliquo tempore in vno loco & alio tempore in alio loco, & huiusmodi. Per regulam I. quæritur, inuidia vbi est? Et respondendum est, quod ipsa est in anima, à quà fabricata est; & etiam in imaginatione: nam mediante ipsa facta est. Et etiam in sensibilibus, quibus signata & figurata est. Per primam regulam K. quæritur, inuidia quomodo est? Ad quod est dicendum est, quod ipsa est per modũ obiectandi aliena contra rationem cum actibus infectis subiecti, in quo ipsa est. Per secundã regulam K. quæritur, inuidia cum quo est? Et respondendum est, quod ipsa est cum habitibus priuatiuis ex quibus est, videlicet cum malicia, iniuria & huiusmodi.

De ira per principia deducta.

De ira per principia deducta.

VOluntas mouet se cum ira ad odiendum bonũ absq; deliberatione. Et ideo remedium consistit cum deliberatione. Ira cum magno furore vincit omnia: sed remedium datur cum magna abstinentia & deliberatione. Ira quamdiu durat, tamdiu durat suus actus. Remedium consistit in obiectando obiectum peregrinum, & in illo perseuerare. Potestas iræ cum potestate patientiæ & abstinentiæ & etiam deliberationis deuincitur. Ira confundit intellectum, eo quod aufert ab illo intelligere: remedium autem est reddere suum intelligere intellectui. Ira peruertit voluntatem in odiendo, quod debet diligere: suum vero remedium est abstinentia vsquequo resurgat per diligere. Voluntas cum ira est in vitio: remedium vero eius est, vt cum abstinentia sit in virtute. Intellectus cum ira non intelligit virtutem: sed in hoc consistit remedium, videlicet quod per patientiam cognoscat eã. Homo iratus cum odire patitur eam vim, quiescit autem per amare & curatur. Homo iratus non distinguit inter sui malum & alterius malum: remedium vero consistit in distinguendo. Homo iratus concordat vitium cum vitio: sed potest dari remedium in concordando virtutem cum virtute. Homo iratus cõtradicit patientiæ, cuius in medium consistit vt resistatur ei cum patientia. Ira incipit cum audire: sed corrumpitur cum amare. Ira mensurat sine mensura: remedium consistit in mensurando cum mensura. Nullus homo quiescit cum ira: omnis homo cum patientia quiescit. Maior ira absque maiori patientia est impugnabilis; nõ autem econuerso: & in isto passu cognoscit intellectus, quod virtus absolute fortior est vitio. Ira coæquat actus intellectus & voluntatis in furore, quorum remedium potest dari in coæquãdo illos cum abstinentia, patientia & charitate. Minor ira cum maiori patientia deuincitur.

De ira per regulas deducta.

De ira per regulas deducta.

VTrum ira sit generalins peccatum quàm aliquod aliud peccatum? Et respondendum est, quod sic: in

furore namq; intellectus nullā deliberationē habet. Per primā speciē regulæ C, quæritur, quid est ira? Ad quod est dicendū, quod ipsa est peccatum cum quo voluntas sine deliberatione odit bonū & diligit malum. Per secundā speciem quæritur, quid habet sibi coessentiale? Cui respondendum est, quod ipsa habet suos correlatiuos confusos ratione furoris. Per tertiam speciem quæritur, quid est ira in alio? Cui dicendum est, quod ipsa est in voluntate ligamen, cum quo voluntas se ligat ad odiendum absque ratione; & intellectus ad ignorandum; & memoria ad obliuiscendum. Per quartam speciē quæritur, quid habet in alio? Ad quod respondendum est, quod ipsa habet in voluntate imperium, eo quod imperat ei odire bonum & diligere malum. Adhuc habet dominium in intellectu & in memoria. Nam intellectui imperat ignorare: memoriæ autem obliuisci. Per primā speciem regulæ D. quæritur, ira de quo est? Et respondendum est, quod ipsa nō est de aliquo. Nam peccatum est: peccatum namq; non est de aliquo materialiter loquendo. Per secundam speciem quæritur, ira de quo est? Ad quod respondendum est, quod ipsa est de suis specificis correlatiuis, cum quibus est in sua specie. Per tertiam speciem quæritur, ira cuius est? Ad quod est dicendum, quod ipsa est subiecti in quo est. Per primā speciem regulæ E. quæritur, ira quare est? Et respondendum est, quod ipsa est: quia ipsa est in subiecto in quo non sunt charitas, patientia & abstinentia. Per secundā speciem quæritur, ira quare est? Et huic respondendum est, quod est vt virtutes nō habeant actus suos. Per primam speciem regulæ F. quæritur, ira quanta est continue? Et respondendum est, quod ipsa est tanta quantum priuat actus à charitate, patientia, abstinentia, & etiam à iusticia & prudentia, & huiusmodi. Per secundam speciem quæritur, de quantitate discreta iræ? Et huic dicendum est, quod ipsa habet eam quantum crescit aut decrescit actum suum. Per primam speciem regulæ G. quæritur, quæ est propria qualitas iræ? Et dicendum est, quod est furor. Nam soli ei competit. Per secundam speciem quæritur, quæ est appropriata qualitas iræ? Ad quod dicendum est, quod est impatientia, inabstinentia,

&huiuſmodi. Per regulam H. quæritur de tempore iræ? Et dicendum eſt, quod ira eſt in illo. Nam habitus nouus eſt: & in illo multiplicat ſuum actum. Per regulam I. quæritur, ira vbi eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt in voluntate odiendo, & iniuria iniuriando, & huiuſmodi. Et etiam eſt in motu: nam quanto magis mota eſt, tanto magis multiplicat ſuum actum. Per primam regulam K. quæritur, ira quomodo eſt? Ad quod dicendum eſt, quod ipſa eſt modo peruerſo intellectus voluntatis & memoriæ, & imaginationis iræ, peruerſione exiſtente ſub ratione cauſæ furoris & ſine deliberatione. Per ſecundam regulam K. quæritur, ira cum quo eſt? Et reſpondendũ eſt, quod ipſa eſt cum ſenſilibus, imaginabilibus, & etiam cum peruerſa anima, & cum habitibus priuatiuis principiorum, videlicet cum malicia, & huiuſmodi.

De falſitate per principia deducta.

De falſitate per principia deducta.

HOmo falſus decipiẽns alium decipit ſeipſum: cuius cognitio eſt per diffinitionem bonitatis. Falſitas cum ſua magnitudine non cognoſcitur: ſed cognoſcitur cum magnitudine legalitatis. Falſitas durat dum non cognoſcitur: nam quando cognoſcitur, corrumpitur. Falſitas non habet poſſe contra intelligere: ſed contra credere prudentia quidem eſt ſua inimica. Falſitas cum credere decipit intelligere. Falſitas ſub vmbra legalitatis facit ſe diligere: ſed finis legalitatis ipſam oſtendit & probat. Falſitas cum hypocriſia fingit ſe eſſe virtutem: prudentia autem deſtruit & manifeſtat illam qualis eſt. Falſitas cum actu veritatis non agit: vnde ſequitur quod ipſa cum actu veritatis cognoſcitur. Falſitas promittit delectationes, ſed dat pœnas, & per hoc ipſa cognoſcitur. Falſitas non diſtinguit, ſed confundit. Idcirco à diſtinctione cognoſcitur. Homo falſus concordat ſenſibilia & eorum ſigna, vt decipiat imaginationem & intellectum, qui cum ſua concordantia enucleat prædictam falſitatem. Falſitas contradicit fini, cum quo contradicitur falſitati. Falſitas in principio ſe delectat: in fine autem triſtatur, cuius ratione agnoſcitur. Falſitas abſtrahit

ſtrahit medium exiſtens diſpoſitum inter principium & finem. Et ideo per hoc cognoſcitur. Homo falſus in principio quieſcit: in fine autem laborat, ratione cuius ipſa falſitas eſt cognita. Maior falſitas cum maiori legalitate agnoſcitur. Homo falſus coæquat ſimile cum ſimili, cuius ratione falſitas eſt cognita. Falſitas cum minori virtute cognoſcitur.

De falſitate per regulas deducta.

VTrum falſitas ſit ita fortis ſicut legalitas? Et reſpondendum eſt, quod non, eo quod legalitas eſt habitus poſitiuus: ſed falſitas priuatiuus. Per primam ſpeciem regulæ C. quæritur, falſitas quid eſt? Et reſpondendum eſt, quod ipſa eſt peccatum cum quo homo decipit & decipitur. Per ſecundam ſpeciem quæritur, quid habet falſitas in ſe ſibi coeſſentiale? Et reſpõdendum eſt, ꝙ ipſa habet ſuos correlatiuos ex quibus ſua eſſentia cõſiſtit. Per tertiam ſpeciem quæritur, quid eſt falſitas in alio? Et reſpondendum eſt, quod ipſa eſt in ſenſibilibus deceptiua per contraria ſigna: & in imaginatione eſt deceptiua per ignorantiam intellectus: & in fine eſt inimica. Per quartam ſpeciem quæritur, quid habet falſitas in alio? Ad quod eſt dicendum, quod ipſa habet in principiis priuatiuis actus ſuos contra principia poſitiua. Per primam ſpeciem regulæ D. quæritur, falſitas de quo eſt? Et reſpondendum eſt, quod ipſa eſt de ſeipſa. Nam peccatum eſt. Per ſecundam ſpeciem quæritur, falſitas de quo eſt? Ad quod reſpondendum eſt, quod ipſa eſt de ſuis principiis ſpecificis priuatiuis, cũ quibus ipſa eſt ſpeciale peccatum, ſicut ſurditas de ſuis cum quibus eſt monſtruoſitas ſpecialis. Per tertiam ſpeciem quæritur, falſitas cuius eſt? Et reſpondendum eſt, quod ipſa eſt ſubiecti in quo eſt: ſicut habitus. Per primam ſpeciem regulæ E. quæritur, falſitas quare eſt? Et reſpondendum eſt, quod ipſa eſt: quod in ſuo ſubiecto non eſt legalitas. Per ſecundam ſpeciem quærirur, quare eſt falſitas? Et eſt reſpondendum, quod ipſa eſt, vt homo decipiatur: ſicut inſtrumentum eſt, vt mediante

De falſitate per regulas deducta.

illo sit effectus ab aliquo. Per primam speciem regulæ F. quæritur, quanta est falsitas continue? Et respondendum est, quod ipsa est tanta quantum subiectum de ipsa agere potest. Per secundam speciem F. quæritur, quanta est falsitas discretiue? Ad quod dicendum est, quod ipsa habet quantitatem discretam causaram à principiis priuatiuis. Per primam speciem regulæ G. quæritur, quæ est propria qualitas falsitatis? Ad quod est dicendū, quod est deceptio: nam illius actus specialis est. Per secundam speciem quæritur, quæ est qualitas appropriata falsitatis? Ad quod est dicendum, quod est mendacium, hypocrisis & huiusmodi. Per regulam H. quæritur de tempore falsitatis? Et respondendum est, quod ipsa est in tempore, eo quod habitus nouus est, & in illo habet actus suos. Per regulā I. quæritur, falsitas vbi est? Et respondendum est, quod ipsa est in hominibus mendacibus & hypocritis & deceptoribus Per primam regulam K. quæritur, falsitas quomodo est? Et respōdendum est, quod ipsa est per modum figmenti decipiendi & mentiendi & huiusmodi. Per secundam regulam K. quæritur, falsitas cum quo est? Et respondendum est, quod ipsa est cum dissimulatione atque deceptione & huiusmodi: vt per hoc quod dictum est, signatum est.

De inconstantia per principia deducta.

De inconstantia per principia deducta.

Constantia est habitus, in quo bonitas est ratio bono quod agat bonum: & quod inconstantia hoc impedit, ideo ipsa est peccatum. Inconstantia cum magnitudine inconstantiæ deuincitur. Incōstantia quamdiu durat, tamdiu constantia est in priuatione. Potestas inconstantiæ contra potestatem constantiæ non habet posse. Intellectus cum inconstantia non habet forte intelligere. Constantia cum incōstantia non est amabilis. Constantia cum inconstantia non est virtus. Constantia & inconstantia non possunt esse simul in veritate. Inconstantia non est de genere delectationis, sed de genere laboris. Constantia aperit & distinguit differentias: inconstantia autem claudit & obscurat eas. Constantia & inconstantia non concordant in genere neque in specie. De ratione inconstantiæ est, quod in principio debet ei resisti,

resisti. Nam postmodum graue est ei resistere: Quoniam constantiæ est & per prius: ideo omnis inconstantia est per posterius. Constantia coniungit; sed inconstantia disiungit. Homo constans quiescit cum constantia: inconstans autem cum inconstantia laborat. Maior inconstantia supra maiorem constantiam esse non potest, neque habere gradum. Constantia & inconstantia ratione liberi arbitrii æqualiter sunt eligibiles: sed non sunt æqualiter mensurabiles. Minor inconstantia cum maiori constantia de facili vincitur.

De inconstantia per regulas deducta.

De inconstantia per regulas deducta.

VTrum incōstantia sit magis habitus voluntatis quā intellectus? Et respondendum est, quod sic, Voluntas quidem magis est alterabilis quam intellectus. Ratio huius est, quia intellectus est discursiuus: voluntas autem subito est alterabilis. Quapropter intellectus cognoscit, quod remedium contra inconstantiam est auferre subitationem voluntatis, ponendo eam in discursu cum intellectu. Per primam speciem regulæ C. quæritur, quid est inconstantia? Et respondendum est, quod ipsa est riuulus deuiatus à fine cōstantiæ. Per secundam speciem quæritur, inconstantia quid habet in se coessentiale? Ad quod respondendum est, quod ipsa habet suos correlatiuos cum quibus est id quod est. Per tertiā speciem quæritur, quid est inconstantia in alio? Et respondendum est, quod ipsa est in voluntate imperatrix, & in intellectu inobediens, & in imaginatione verecundiosa, & in sensibilibus labilis. Per quartā speciem quæritur, quid habet in alio? Et respōdendum est, quod ipsa habet defectum fortitudinis in voluntate, & in promissione deceptionem. Per primam speciem regulæ D. quæritur, inconstantia de quo est? Ad quod dicendū est, quod ipsa est de semetipsa, eo quod est peccatū. Per secundam speciem quæritur, inconstantia de quo est? Et est dicendum, quod ipsa est ex suis principiis priuatiuis & specificis, cum quibus est hoc quod hoc. Per tertiam speciem quæritur, inconstantia cuius est? Cui respondendum est, quod ipsa est subiecti in quo est suus habitus. Per primā speciem regulæ E. quæ-

ritur, inconſtantia quare eſt? Et reſpondendum eſt, quod ipſa eſt quod in ſubiecto in quo eſt, conſtantia non eſt: ſicut caliditas quæ eſt in aqua calida, nam in ea nō eſt frigiditas. Vnde cognoſcit intellectus, per quem modum ſunt ſimiles habitus naturales habitibus moralibus. Per ſecundam ſpeciem regulæ E. quæritur, incōſtantia quare eſt? Ad quod dicendum eſt, quod ipſa eſt, vt conſtantia nō habeat eſſe. Et in iſto paſſu cognoſcit intellectus, quod peccatum nihil eſt, eo quod eſt contra eſſe. Per primam ſpeciem regulæ F. quæritur, inconſtantia quanta eſt? Et reſpondendum eſt, quod ipſa eſt tanta quantum cōſtantiam impedit. Per ſecundā ſpeciē quæritur, de quantitate diſcreta inconſtantiæ? Ad quod dicendū eſt, quod ipſa habet illā: quod voluntas eſt ſæpe alterabilis in practica. Per primam ſpeciem regulæ G. quæritur, quæ eſt propria qualitas inconſtantiæ? Et reſpondendum eſt, quod eſt alteratio voluntatis. Per ſecundam ſpeciem regulæ G. quęritur, quæ eſt appropriata qualitas inconſtantiæ? Et huic reſpondendum eſt, quod eſt debilitas fortitudinis cordis. Per regulam H. quæritur, de tempore incōſtantiæ? Et reſpondendum eſt, ꝙ ipſa eſt in illo tempore in quo volūtas eſt alterabilis & habituata ex illa. Adhuc eſt in tēpore, in quo volūtas cum incōſtantia agit contra conſtantiā. Per regulam I. quæritur, incōſtantia vbi eſt? Et reſpondendū eſt, quod ipſa eſt in debilitate voluntatis & etiam in priuatione perſeuerantiæ & in ſuis locis ſupradictis. Per primam regulā K. quæritur, inconſtantia quomodo eſt? Cui reſpondendum eſt, quod ipſa eſt per contrarium modum per quem eſt conſtantia: quæ quidem per modū diſcurſiuum, deliberatiuum & electiuum cum prudentia & maxime cum fortitudine. Per ſecundā regulam K. quæritur, inconſtantia cum quo eſt? Et huic reſpondendum eſt, quod ipſa eſt cum ſubitanea alteratione, & eſt cum ſua cauſa cuius eſt effectus, & cum priuatione conſtantiæ, ſicut vmbra quæ eſt cum priuatione lucis. Diximus de nouem ſubiectis diſcurſis ſiue deductis per principia & regulas huius artis; & per ea quæ de ipſis diximus: de aliis quidem peregrinis eis attributis poterit artiſta dicere artificialiter ſimili modo.

DECIMA PARS PRINCIPALIS HVIVS LIBRI, QVÆ EST DE APPLICATIONE.

Decima partis principalis Rubrica.

APplicatio *diuiditur in 15. partes. Prima pars est per implicitum & explicitum. Secunda per abstractum & concretum. Tertia per primam figurã. Quarta per secundam figuram. Quinta per tertiam figuram. Sexta per quartam figuram. Septima per diffinitiones. Octaua per regulas. Nona per tabulam. Decima per euacuationem tertiæ figuræ. Vndecima per multiplicationem quartæ figuræ. Duodecima per mixtionem principiorum. Tertiadecima per nouem subiecta. Quartadecima per centum formas. Quintadecima per quæstiones: & primo de prima parte dicendum est.*

De applicatione per implicitum & explicitum.

Prima pars decimæ partis principalis de applicatione per implicitũ & explicitũ.

APplicatio quæ fit per implicitum & explicitum fiat sic: videlicet quod recipiantur termini qui sunt in quæstione; vt si quæratur, vtrum sit Deus. In quæstione ista per vtrum, est applicata B. & in B. est applicata bonitas & differentia: & sic attista debet se adiuuare cum istis terminis qui sunt sub B. & si vult se iuuare, applicet illos terminos implicatos in ipsa quæstione qui sunt explicati in arte: sicut sunt magnitudo, æternitas, &c. quoniam si Deus est, est per infinitam magnitudinem, æternitatem: & si non sunt infinita magnitudo & æternitas, sequitur quod Deus non sit, & sic habebit cameram B. C. D. Deinceps discurrat per istos terminos ad probandum Deum esse vel ad improbandum, sicut tres termini sunt discursi per principia & regulas: si vero in quæstione sunt duo termini explicati; vt si quæratur, vtrum Deus sit æternus? recurrat ad alium terminum explicatum in ipsa quæstione, videlicet ad potestatẽ, &c. nam si est æternus, potest esse æternus: & si non est, non potest esse æternus. Vlterius si tres sunt termini in quæstione explicati: sicut quærere, vtrum sit bonum, quod Deus sit in tantum infinitus per suam magnitudinem: sicut per suam æternitatem, & sic habetur camera B.C.D. & in B. est implicata bonitas, dif-

ferentia,& vtrum: & in C. magnitudo, concordantia & quid est: & in D. duratio, contrarietas, & de quo. In istis quidem terminis sunt implicatæ diffinitiones & species regularum. Et sic tota camera applicetur ad propositum, scil. ad conclusionem: & sicut exemplificauimus in prædictis: ita potest exemplificari in aliis. Vlterius si quæratur, vtrum Deus sit magis actu per suum intelligere quã per suám æternitatem, applicetur maius ad maioritatem; & minus ad minoritatem. Minus enim est de genere minoritatis. Maius autem de genere maioritatis; & si quæratur, vtrum sit ita potens per suam potestatem: sicut per suam voluntatem, recurratur ad æqualitatem, in qua cõparatio est implicata: sicut maius in maioritate, & minus in minoritate, & si quæratur, vtrum Deus sit iustus, recurratur ad virtutem: iustus enim est de genere virtutis; & recurratur ad bonitatem, cum sit Bonum quod Deus sit iustus, & sic de aliis suo modo.

De applicatione per abstractum & concretum.

Secunda pars decimæ partis principalis quæ est de applicatione per abstractum & concretum.

ISta applicatio quatuor modis est dicenda. Primus modus est, quando termini positi in quæstione habent abstractionem substãtialem: sicut sunt terminus abstractus & concretus, scil. igneitas & ignis. Igneitas quidem est essentia substantialis: ignis autem est terminus concretus & substantialis. Secundus est, quando abstractum est accidentale siue accidens, & suum concretum similiter: sicut quantitas & quantum; quantum dico in quantum est habitus, & sic est accidentale siue accidens. Tertius est, quando abstractum est substantia, & concretum est accidens: sicut igneitas & calidum. Calidum dico in quantum est habitus; quod sic est accidens. Quartus est, quãdo abstractum est accidens, & suum concretum est substantia: sicut albedo & album: & dico album sub ratione corporis de albedine habituati; & sic est substantia & non accidens. Omnes isti quatuor modi sunt implicati in terminis quæstionis & econuerso: & sic debent explicari in conclusione ad istos quatuor modos, vt intellectus non decipiatur per variationem medii.

De

De applicatione per primam figuram.

SEcundum quod dictum est fiat affirmando vel negando, videlicet circulariter per conuersionem subiecti & prædicati: sicut bonitas magna; magnitudo bona; & si non conuertantur sicut æternitas, magnitudo: nam aliqua magnitudo non est æternitas & econuerso; neque aliqua bonitas est magna: quia aliqua bonitas est parua, & sic de aliis suo modo.

Tertia pars decima partis principalis qua est de applicatione per primã figuram.

De applicatione per secundam figuram.

APplicatio per ipsam secundam figuram fit per ipsos triangulos, & per scalas positas super angulos: in quibus scalis est implicatum principium generalissimũ, & principium specialissimum, & principium subalternũ. Principium generalissimum, sicut differentia non habẽs aliquid supra se. Principium specialissimũ, sicut differentia existens inter istum lapidem & istam plantam. Subalternum vero, sicut differẽtia existens inter sensibile & sensibile, &c. Et etiam in ista scala est implicatus ascensus & descensus intellectus: & extra istas scalas ascensus & descensus intellectus nequaquã esse potest implicatus. Dicimus tamen, quod termini secundæ figuræ sunt explicabiles secundum quod in ipsa figura iacent secundũ quod de ipsa dicimus. Vlterius dicimus quod secunda figura est applicabilis ad primã, sicut ponere differentiam inter bonitatem & bonitatem, &c. & ponere cõcordantiam inter bonitatem & bonitatem; vt signatum est in tertia figura.

Quarta pars decima partis principalis qua est de applicatione per secundam figuram.

De applicatione ad tertiam figuram.

APplicatio quæstionis ad tertiam figuram fiat sic: videlicet si materia quæstionis est de B. applicet C. ad B & si non sufficit C. ad B. applicet D. ad B. Et sic deinceps vsque ad cameram B. K. Et respiciat significata camerarum, affirmando aut negando: tali modo quod litera remaneat cum suis cõditionibus & suis significatis. Veruntamen si materia quæstionis competit C. applicentur aliæ literæ ad C. sicut diximus de B. Et hoc idem potest dici de D. E. &c. & talis applicatio est infallibilis, & valde generalis.

Quinta pars decima partis principalis qua est de applicatione ad tertiã figuram.

Sexta pars decimæ partis principalis quæ est de applicatione ad quartã figurã.

De applicatione ad quartam figuram.

APplicatio quartæ figuræ fit sic: videlicet si materia quæstionis competit cameræ B.C.D. applicentur ad ipsam cameram: & si materia competit B.C.& cum E. & non cum D.voluatur circulus minor & ponatur E.sub C. & fiat camera B.C.E. Et recipiatur significata literarum, cum quibus soluatur quæstio: & sicut diximus de istis, & ita potest dici de aliis. Ista applicatio est magis generalis quam illa de tertia figura, eo quod camera est de tribus literis: & in tanto est generalis quod omnes cameras tabulæ continet in se.

Nota applicationẽ cæteris generaliorem.

Septima pars decimæ partis principalis quæ est de applicatione per diffinitiones.

De applicatione per diffinitiones.

SEcundum modum huius artis, artista debet diffinire terminos qui sunt in quæstione, siue sint explicati aut implicati: sicut si quæratur, vtrum Deus sit infinitus? Et tunc respondens debet diffinire Deum & finitatem, dicendo sic: Deus est ens sic perfectum quod extra se non indiget aliquo alio: & infinitas est ens cui competunt infinita correlatiua, sine quibus esse minime potest. Vlterius, sicut dicitur: bonitas est ens ratione cuius bonus agit bonum: sic potest dici, quod magnitudo est id ratione cuius magnus agit magnum, & sic de aliis suo modo. Vlterius quidem terminus positus in quæstione potest quidem multipliciter diffiniri, discurrendo per species regularum. Et primo per species regulæ C. sic. homo est animal rationale: & hoc per primam speciem: per secundam vero speciem, homo est animal habens sua correlatiua propria, videlicet hominificatem, hominificabile & hominificare. Et per tertiam speciem homo est animal in mechanicis agens, sicut in scriptura scribens: & in equo equitãs, & huiusmodi. Et per quartam speciem eiusdem regulæ homo est ens habens maiorem possessionem in brutis & plantis. Per primã speciem regulæ D. homo est ens primitiuum in nobilitate sensitiuitatis. Per secundam speciem homo est ens constitutum ex anima & corpore. Per tertiam speciem homo est ens cui sunt subdita bruta & plantæ, & huiusmodi. Per primam speciem

regulæ E. homo eſt ſubſtantia per ſuam humanitatem. Per ſecundam ſpeciem homo eſt ens creatum ad ſeruiendum Deo cum vegetatiuis & ſenſitiuis. Per regulam F. homo eſt ens quantum & continuum per ſuam elementatiuam, vegetatiuam, ſenſitiuam, imaginatiuam & ratiocinatiuam, ex quibus eſt. Et iſtæ quinque potentiæ ſunt ei partes diſcretæ, eo quia ſunt differentes. Per regulam G homo eſt ens cui proprie competit hominificare, & ens riſibile: & eſt ens ſcribens & equitãs, & huiuſmodi. Per regulam H. homo eſt ens in tempore intelligens, legens, &c. Per regulam I. homo eſt ens in vinea fodiens: & in eccleſia eſt Deum rogans. Per regulam modalitatis homo eſt ens habens modum mechanizandi & generãdi alium hominem. Per regulam inſtrumentalitatis homo eſt ſubſtantia generans alium hominem cum muliere; & cum martello ens eſt agens clauum & huiuſmodi. Et ſicut dedimus exemplum de homine; ita poteſt dari de aliis ſuo modo. Et in iſto paſſu data eſt doctrina per quam homo ſciat facere diffinitiones diuerſimode de vna & eadem re, ipſa cognita per vniuerſas cogitationes ſeu diffinitiones, quæ prius ignota erat. Et ideo artiſta debet diffinire taliter, quod diffinitiones remaneant illęſæ.

De applicatione ad regulas.

Octaua pars decimæ partis principalis quæ eſt de applicatione ad regulas.

QVando quæritur de aliquo dubio, debet artiſta applicare illud dubium ad regulas ſucceſſiue. Nam ſicut criſtallus poſitus in colore rubeo, ſe habituat in ipſo, & etiam ſi ponatur in viridi, ſe habituat de ipſo, & ſic de aliis: ſic quando diſcurritur ignotum per regulas & ſpecies regularum, tunc ignotum eſt coloratum ſiue declaratum per ſpecies regularum, in quibus eſt poſitum ſubiectiue & obiectiue: & tunc intellectus cognoſcit per ſpecies regularum illud quod erat prius ignotum. Et ſicut dedimus exemplum de homine diffinito per regulas, ſed ratione maioris declarationis volumus exemplificare de natura deducta per regulas. Per primam ſpeciem regulæ C. dicimus, quod natura eſt

essentia in suo naturali concreto substentata & mota per actum naturalem, in quo actu est in quiete. Per secundam speciem est essentia habens connaturalia correlatiua: videlicet naturatiuum, naturabile & naturare, sine quibus esse non potest. Per tertiam speciem natura est in subiecto, in quo est actiuũ & passibilis connaturare. Per quartã speciẽ natura habet in subiecto in quo est, actionem & passionem & actũ: & hoc per agẽtem naturalẽ & naturalem formã, materiam & finem, & cum naturalibus instrumentis. Per primam speciem regulæ D. natura est essentia primitiua. Per secundam speciem est de suis correlatiuis ascendendo ad essentiam: & suum concretum est de ipsis descendendo & cõtrahendo. Per tertiã speciẽ natura est subiecti in quo est, eo quod de ipsa naturaliter agit. Per primam speciem regulæ E. natura est: quod est ens continens in se sua correlatiua ex quibus est. Per secundam speciem natura est, vt alia entia habeant existentiam & agentiam naturaliter. Per regulam F. natura est essentia habẽs continuam quantitatẽ & indiuisibilem: & sua concreta sunt ei quantitates discretæ. Per regulam G. natura habet proprias actiones & passiones: sicut natura ignis per calefactionem; approriatas vero habet, sicut habet aqua calefacta quæ habet calefactiuum, calefactibile & calefacere. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod natura est in tempore continue & successiue: continue quidem per quantitatem continuam; successiue autem per discretas quantitates in quibus est natura in tempore. Per regulam I. natura est in loco: sicut contentum in continente, & agens in agibili. Et est in subiecto in quo est substentata & mota. Per regulam modalitatis natura habet modum miscendi, generandi & corrumpendi, & huiusmodi. Per regulas instrumentalitatis natura est cũ suis instrumentis: sicut substantia cum suis accidentibus; & mechanicus cum suis instrumentis; & sic de aliis. Sic quidem natura discursa per species regularum est quidẽ cognita per intellectum, eo quod species significant ei id quod natura est per existentiam & agentiam. Et sicut diximus de natura: ita potest dici de aliis; & etiam de concretis secundum id quod sunt. De miraculo vero non sic

potest

potest dici, cum sit supra naturam. Et sic discurrendo miraculum per regulas, cognoscit intellectus miraculum per suum contrarium: eo quod miraculum intrat speciē regularum per contrarium modum, per quem intrat natura. Et in isto passu cognoscit intellectus, quomodo vnum contrarium cognoscitur per reliquum cum regulis.

De applicatione per tabulam.

Nona pars decimæ partis principalis de applicatione per tabulam.

APplicatio tabulæ est quod termini quæstionum applicentur ad ipsam tabulā. Nā si termini quæstionis conueniunt primæ columnæ, videlicet B. C. D. quæ est prima columna: sicut si quæratur, vtrum esset magnum bonum quod mundus esset ab æterno. Aut si quæratur, vtrum sit actus infinitus: posito quod bonitas sit ratio quod agat bonum: & quod magnitudo sit ratio illius actus quod sit magnus: & quod æternitas faciat durare illum actum, ab æterno & in æternum, oportet idem durare actum infinitum. Vlterius si termini quæstionis competant secundæ columnæ: sicut si quæratur, magnitudo bonitatis, potestatis quare est? Et respondendum est, quod est ꝙ per correlatiua bonitatis, magnitudinis & potestatis; & sic de aliis suo modo. Amplius quælibet columna est applicabilis ad aliam: sicut columna secunda quæ est applicabilis cum prima & cum tertia, eo quod continet de prima B. C. & de tertia similiter; & sic de aliis, cum sint concatenatæ ad inuicem, Et in isto passu cognoscit intellectus quod omnes columnæ possunt applicari ad eandem conclusionem. Et sic cognoscit se valde generalem per ipsam applicationem, quæ est valde generalis. Item: quando quæritur, vtrum mundus sit æternus? tunc secunda camera quæ est B. C. T. B. applicatur ad camerā superiorem. Et sic de camera quæ est B. C. T. C. & sic de aliis vsque ad T. B. C. D. Ratio huius est, quod æternitas est terminus in quæstione explicatus. Adhuc si quæratur, vtrum potestas mundi sit infinita? Applicetur responsio ad columnam B. C. D. sicut est applicata quæstio facta de æternitate mundi; & teneatur negatiua. Nam sicut sequeretur magnum inconueniens, quod mundus esset ab æterno: sic sequeretur magnum inconueniens, quod

mundus haberet potestatem finitam. Et sicut dicimus de mundo: sic de his quæ in se continet, dici potest. Amplius si quæratur, vtrum vnus angelus producat aliũ angelum? Applicetur responsio ad B.C.D. quoniam inter essentiam angeli & hominis siue rosæ, est magna differẽtia. Nã corpus hominis existit sub generali materia elementorum, ratione cuius vnus homo potest producere siue generare alium hominem, & vna rosa aliam. De angelo autem non est sic. Vnus enim angelus non habet de quo producat alium angelum; cum non sit deriuatus ab vna & eadem materia generali angelica, cum sit finitus in sua primitiuitate. Sicut dedimus exemplum per ea quæ diximus de tabula: sic potest dici de pluribus aliis suo modo. Applicatio vero quæ fit per tabulam, requirit quod conseruentur species & regulæ camerarũ, & applicentur ea quæ significant ad propositũ, videl. ad conclusionem, affirmando vel negando conuenienter aut inconuenienter: sicut patet per exemplum supradictum.

De applicatione per euacuationem tertiæ figuræ.

Decima pars decima partis principalis de applicatione per euacuationem tertia figura.

APplicatio quæ fit per tertiam figuram, fit isto modo: videlicet quod termini qui sunt in quæstione explicati, applicentur ad euacuationem tertiæ figuræ, & illi cameræ cui magis termini conueniunt: sicut si quæratur, vtrum sit magnum bonum, quod bonitas & magnitudo habeant correlatiua substantialia: & vtrum illa correlatiua sint in bona & magna concordantia. Et tunc talis quæstio applicetur ad cameram B. C. Et per ea quæ in ipsa camera diximus in capitulo euacuationis, quæstio quidem erit soluta; & sic de aliis quæstionibus, secundum quod termini ipsarum poterunt intrare cameram, affirmando vel negando, & conuenienter aut inconuenienter. Vlterius si fiat quæstio, vtrum in æternitate contrarietas bonitatis ab æterno possit esse. Et applicetur illa quæstio ad cameram B. C. & ad cameram C. D. & ad cameram D. E. Et secundum quod in ipsis cameris dictum est, quæstio quidem erit soluta: & sic de aliis quæstionibus, secundum quod termini ipsarum poterunt intrare cameras, affirmando vel negando cõuenienter

ter aut inconuenienter. Amplius quæstio subalterna applicetur ad quæstionem particularem, & econuerso: sicut si quæratur, vtrum in bonitate sint magna correlatiua? Et ista quæstio applicetur ad istam, vtrũ in bonitate Sortis, vel istius rosæ sint magna correlatiua. Et tũc istæ quæstiones applicentur ad cameram B. C. Et tunc inuenietur responsio iam soluta, per ea quæ dicta sunt. Amplius si quæratur, correlatiua magnitudinis de quo sunt: & correlatiua fortis de quo sunt? Applicentur istæ quæstiones ad cameram C. D. & quæstio subalterna applicetur ad quæstionem particularem: & tunc temporis inuenietur conclusio declarata & signata per ea quæ iam diximus in ipsa camera, & sic de aliis cameris. Et de hoc dabimus exemplum in tractatu quæstionum.

De applicatione per multiplicationem quartæ figuræ.

Diximus, quod multiplicatio quartæ figuræ consistit in quinque modis: videlicet in multiplicatione, in inuentione medii, in probatione maioris propositionis & minoris, in soluendo fallacias, & in doctrina per quam aliæ artes faciliter possunt addisci. Et ideo si artista vult multiplicare plures rationes ad eandem conclusionem, & inuenire multa media, & probare maiorem & minorem propositionem, & soluere fallacias, & faciliter & breuiter docere alias scientias cum ista arte generali: applicet modum quem tenuimus in multiplicatione quartæ figuræ. Nam ille modus est vniuersalis, & per illum modum, modus quidem particularis erit regulatus & Incefactus. Nam in vniuersali relucet particulare & econuerso; & hæc sufficiant, nam satis est declaratum.

Vndecima pars decimæ partis principalis, de applicatione per multiplicationẽ quartæ figuræ.

De applicatione mixtionis principiorum & regularum.

Pars ista in duas partes diuiditur. In prima dicemus de principiis explicatis. In secunda de implicatis, quæ applicabimus principiis explicatis locis regularum huius artis. Ipsa vero principia vocata erunt

Duodecima pars decimæ partis principalis quæst

de applicatione mixtionu principiorum & regularum in duas secatur particulas.

centum formæ: hoc quidem facimus, vt ars sit magis materialis intellectui ad inueniendum multas cõclusiones. De ipsis autem parum intendimus dicere, ex eo quod prolixitatem euitamus. Sed per ea quæ de ipsis dicemus, potest artista cognoscere processum cuiuslibet formæ per omnes regulas: sicut fecimus in deductione principiorũ explicatorum, & etiam per regulas: & primo de prima parte sic dicemus.

Quæstio sub prima parte huius duodecimæ partis.

Prima pars.

SI quæstio continet in se terminos explicatos, sicut si quæratur, vtrum sit ens bonum, magnum & æternũ? recurratur ad capitulũ bonitatis, magnitudinis & æternitatis: & etiam videatur, per quem modum bonitas est discursa per principia & regulas, & sic de aliis principiis: & tunc concludatur affirmando vel negando secundum quod principia sunt tali modo, quod principia & regulæ remaneant illæsæ: & tunc intellectus inueniet veritatem de hoc, de quo quæritur. Quæ veritas erit lucefacta per illum discursum: & sicut dedimus exemplum de bonitate, magnitudine & æternitate; ita potest dari de aliis principiis. Et hæc sufficiant quantum ad primam partem.

De applicatione nouem subiectorum.

Tredecima pars decimæ partis principalis de applicatione nouẽ subiectorum.

DIctum est de nouem subiectis: idcirco si quæstio erit de Deo, applicetur ad primum subiectũ: & discurratur per ipsum sicut Deus est discursus tali modo, quod affirmatiua vel negatiua conueniant cũ textu. Si quæstio est de angelo, applicetur ad secundum subiectum, in quo angelus est discursus: & teneatur de quæstione hoc quod conuenit cum textu. Et sic de aliis subiectis suo modo.

De applicatione ad centum formas.

Decimaquarta pars decimæ partis principa-

VOcamus quidem centum formas. Nam in abstracto ipsas quidem consideramus. aliquæ erunt generalissimæ: aliquæ erunt subalternæ, & cuilibet formæ assignamus suum concretum, vt quælibet forma intellectui magis elucescat, & maxime cum quid sit, sic quidem abstra-

ctum

ctum aut concretum. Nam extra ipsa nullum ens esse potest: & primo de parte prima est dicendum. *lus, qua est de applicatione ad cētum formas.*

De entitate.

Entitas in arte ista est terminus implicatus: & sua diffinitio fieri potest, sicut sunt diffinitiones aliorum principiorum explicatorum huius artis, ideo artista applicet ad diffinitionem bonitatis, magnitudinis, &c. Sicut enim bonitas est causa, quare aliquis bonus agit bonum: sic entitas est causa, quare aliquis bonus agit bonū: sic entitas est causa quare aliquid ens causat aliud ens. Et sicut magnitudo est causa quare bonitas est magna: sic entitas est causa quare bonitas est ens; & sic de alijs. Suū concretum vero est, & ens implicatum in secunda specie D. & in prima E. & ea ex quibus est implicata, quod est in secunda specie C. sunt: & ideo quicquid quæritur de entitate & ente, applicetur ad principia explicata, & ad regulas fiat tale iudicium de ipsa, sicut est factum de ipsa bonitate, magnitudine, &c. *Prima forma de entitate.*

De essentia.

Quoniam entitas & essentia conuertuntur: sequitur quod esse & ens conuertantur; & ideo sicut diximus de entitate & ente: sic possumus dicere de essentia & esse. Si quæritur, vtrum inter essentiam & esse sit differentia. Tunc temporis recurratur ad differentiam, quæ est terminus explicatus, & fiat iudicium secundum quod differentia est discursa per omnia principia &, per omnes regulas, & tunc absque dubio apparebit quod affirmatiua in quæstione est tenenda. Differentia enim est essentia & sua correlatiua sunt in ratione altitudinis abstrahendo, & sua concreta sunt in ratione infinitatis continendo: & sic patet quod differentia consistit inter essentiam & esse. Et ad hoc regula B. consentit. *Secunda forma de essentia.*

De vnitate.

Vnitas est forma, cui proprie competit vnire. Et ipsa quidem est applicabilis bonitati, magnitudini, &c. cum sit bona, magna & cætera. Sicut vnitas est bona per *Tertia forma de vnitate.*

bonitatem, & magna per magnitudinem. Sic bonitas est vna per vnitatem, & magnitudo est alia, vna creatura per ipsam vnitatem, & sic de aliis. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod differentia distinguit inter bonitatem & magnitudinem: vt sicut principia differentia, vt quodlibet principium habeat suam propriam veritatem. Et idcirco si in quæstione est terminus explicatus, recurratur ad hoc quod dictum est in discursu bonitatis & magnitudinis & differentiæ, & fiat responsio secundum quod de ipsis dictum est. Concretum quidem vnitatis est implicatum in concreto bonitatis, magnitudinis, &c. Nã bonus est vnus, & magnus est alius vnus. Ipse vero vnus habet sua correlatiua ex quibus est. Hoc applicabile est ad secundam speciem D. & ad primam E. Et ipsa correlatiua sunt applicabilia ad secundam speciem regulæ C. & ad primam D.

De pluralitate.

Quarta forma de pluralitate.

PLuralitas est forma aggregata de pluribus differentibus numero, vt patet per secundam speciem regulæ C. quæ est suus fons. Ipsa vero applicabilis est ad principia explicata; eo quia bona, magna & æterna est. Et sicut est bona per bonitatem, & magna per magnitudinem, &c. Sic bonitas & magnitudo sunt plures per seipsam pluralitatem. Et etiam sunt plures bonitates differentes specie. Et sic de magnitudine; vt patet per secundam speciem regulæ C. quæ est suus fons. Primæ vero causæ pluralitatis consistunt per differentiam & concordantiam & per æqualitatem, & sic de aliis correlatiuis; & pluralitas est applicabilis ad ipsa principia, & econuerso. Suum vero concretum est applicabile concreto bonitatis, magnitudinis, &c. Sicut patet in elementato quod est bonum magnum, & est vnum ex pluribus constitutum, vt pluralitas in ipso sit substentata.

De natura.

Quinta forma de natura.

NAtura est forma, cui proprie competit naturare. Et quod principia sunt naturalia per naturam: ideo natura est applicabilis ad bonitatem naturalem & magnitudi-

gnitudinem naturalem; & sic natura potest cognosci per discursum principiorum & regularum, & de ipso superius largo modo diximus. Vlterius natura est applicabilis ad correlatiua naturalia bonitatis, magnitudinis, &c. eo quod sine concretis ipsa correlatiua naturalia esse non possunt. Concretum vero naturale applicabile est ad concreta naturalia; vt patet per secundam speciem D. & per primam E. Vlterius quod bonitas vnam naturam habet cum magnitudine, aliam cum duratione, &c. & econuerso: applicabilis est ad mixtionem, vbi diximus de bonitate deducta, & magnitudine, & duratione.

De genere.

Sexta forma de genere.

GEnus est ens consideratum & valde confusum, quod de pluribus differentibus specie prædicatur. De genere autem satis diximus in logica noua quam fecimus. Ipsum quidem applicabile est ad principia explicata, eo quia per ipsum sunt generalia: sicut genus quod per bonitatem est bonum, & per magnitudinem magnum, &c. Ipsum quoque applicabile est correlatiuis explicatis, eo quia ipsa correlatiua sunt generalia per ipsum, & etiam sua correlatiua cognoscuntur per secundam speciem regulæ C. Vlterius suum concretum applicabile est ad secundam speciem regulæ D. & ad primam E. cum quibus cognoscimus, quod genus est ens reale, & per se existens: quod si non, correlatiua principiorum explicatorum generalia esse non possent; neque per consequens principia explicata generalia esse possent.

De specie.

Septima forma de specie.

SPecies in hac arte est principium explicatum, & sua diffinitio est ista. Species est ens quod prædicatur de pluribus differentibus numero. Species quidem applicabilis est ad loca in mixtione, vbi dicimus bonitas magna, &c. Nam bonitas quæ erat generalissima, non omnino est generalis: quando dicitur bonitas magna, eo quod contracta est ad specialem magnitudinem, & sic de aliis. Vlterius applicabilis est ad correlatiua, eo quia quodlibet principiorum explicatorum

habet correlatiua specialia & propria differentia numero per differentiam: & sic species applicabilis est ad differentiam quæ est principium explicatum in arte ista; quæ quidem differentia distinguit genus in plures species differentes numero: sicut homo qui est vna species, & leo alia. Item species applicabilis est ad medium: nam sicut medium consistit inter principium & finem: sic species consistit inter genus & indiuiduū: & in isto passu cognoscit intellectus, quod species necessaria est ens reale: quoniam sicut principium & finis non essent in extremitate medii, nisi medium esset ens reale; sic neque per consequens genus & indiuiduum essent entia realia. Concretum autem speciei est speciale, quod quidem est applicabile ad secundam speciem regulæ D. & ad primam E. cum quibus est cognoscibile: insensibile autem & imaginabile est. Vlterius sunt aliæ species quæ sunt naturales: sicut visibilitas per potentiam visiuam & huiusmodi, quæ consistunt per visum & potentiā: sicut colores & figuræ quæ per visum in subiecto sunt sensati. Vlterius sunt aliæ species, quæ per virtutes morales cōsistunt in potentia: sicut iustificabilitates per iustitiam, & prudētificabilitates per prudentiam: credibilitates per fidem: & speraficabilitates per spem: & illæ species tales sunt phantasmata, sicut imaginabilia imaginationis; & intelligibilia intellectus; & amabilia voluntatis; & memorabilia memoriæ. Verumtamen species virtutum sunt secundariæ.

De indiuiduitate.

Octaua forma de indiuiduitate.

INdiuiduitas est diffinibilis per primam speciem regulæ C. Nam sicut bonitas est ratio bono quod agat bonū: sic indiuiduitas est ratio indiuiduo quod producat indiuiduum; & sicut indiuiduitas est bona per bonitatem, &c. sic bonitas est, &c. indiuiduata per indiuiduitatem: & sic de suis concretis & relatiuis, cum quibus essentia est indiuisibilis: quæ correlatiua bonitatis, correlatiua indiuiduitatis sunt applicabilia, vt intellectus habeat noticiā: ipsa vero correlatiua sentiri neque imaginari possunt, cum sint extra figuram in essentia posita & contenta. Concretum indiuiduitatis est indiuiduum. Et hoc per secun-

dam

dam ſpeciem D. & per primam E. eſt oſtenſibile. In elementatis vero eſt ſenſibile & imaginabile; vt patet per iſtã roſam & iſtum leonem.

De proprietate.

Nona forma de proprietate.

PRoprietas eſt principium explicatum, vt patet per regulam G. Sed in aliis principiis & regulis eſt principiũ implicatum. Et ſua diffinitio eſt applicabilis ad primam ſpeciem regulæ C. Nam ſicut bonitas eſt ratio, quare bonus agit bonum; ſic proprietas eſt ratio quod proprius agat proprium. Et ſicut bonitas habet ſua propria correlatiua per proprietatem: ſic proprietas habet ſua correlatiua bona per bonitatem. Proprietas autem applicabilis eſt ad differentiam. Nam ſicut differentia eſt cauſa differendi: ſic proprietas appropriandi, & ſic de aliis. Vlterius; cõcretum proprietatis eſt proprium ex correlatiuis concretis cõſtitutum, & hoc per ſecundam ſpeciem D. & per primam E. ſignificatum eſt: ſicut iſte homo qui eſt proprium animal, & iſte leo qui eſt aliud proprium animal, & iſte equus, & iſta roſa quæ eſt aliud corpus proprium; & ſic in moralibus: ſicut Sortes qui habet ſuum proprium equum; & Plato ſimiliter, vt patet per tertiam ſpeciem D. Et in iſto paſſu cognoſcit intellectus, à quibus principiis ſcientia iuris oritur, & in quibus principiis conſiſtit, & quibus principiis iuriſta vti debet; & etiã cognoſcit quod iura ſunt applicabilia ad mixtionem principiorum & regularum.

De ſimplicitate.

Decima forma de ſimplicitate.

SImplicitas eſt applicabilis ad principia huius artis, eo quod per ſimplicitatem ſunt principia ſimplicia, ſicut ſimplicitas eſt bona per bonitatem, magna per magnitudinem: & ſicut principia explicata ſunt diſcurſa in mixtione principiorum & regularum: ſic ſimplicitas poteſt diſcurri per omnia principia & regulas. Sua quidem diffinitio eſt per primam ſpeciem regulæ C. nam ipſa eſt forma quare principia ſunt ſimplicia. Simplicitas per ſecundam ſpeciem regulæ C. habet ſua correlatiua ſimplicia: ſicut bonitas quæ habet ſimplices bonificatiuum, boniſi-

cabile & bonificare, & cum simplicitate, & suis correlatiuis consistit vna simplex essentia, habens per primam speciem regulæ D. simplicia & primitiua principia. Concretum vero siue suum esse est simplex. Et hoc signatū est per secundam speciem regulæ D. & per primam E.

De compositione.

Vndecima forma de cōpositione.

Compositio est forma aggregata de pluribus essentiis. Ipsa quidem applicabilis est ad contractionem & obuiationem principiorum explicatorum; vt patet in capitulo bonitatis deductæ in principia: vbi dicitur quod bonitas magna est duplicata, & bonitas magna & durabilis est triplicata, &c. constituendo compositum ex pluribus principiis explicatis. Et in isto passu cognoscit intellectus, vnde oritur compositio, & ad hoc consentit regula K. Vlterius compositio habet sua correlatiua composita, vt per secundam speciem C. patet, & sic in creatis bonitatiuis quidem & magnificatiuis, &c. componuntur magnificabile & bonificabile: & etiam bonificare & magnificare simpliciter componuntur, &c. & inuicem vnam essentiam constituunt: quam essentiā compositionem vocamus. Suum esse siue suum concretum est compositum intellectui luccfacto per secundam speciem regulæ D. & per primam E.

De forma.

Duodecima forma de forma.

Forma est applicabilis ad principia; ideo sicut principium discurritur per principia explicata & regulas: similiter forma potest discurri suo modo: hoc tamen dicimus de forma composita in creatis, eo quod bonificabile est de genere materiæ; sed in Deo non. Forma est illa essentia cum qua agens agit in materia naturaliter. Ipsa quidem forma composita habet sua correlatiua composita; vt supra dictum est. Sed forma simplex in causatis non habet correlatiua, eo quod est vna pars simplex substantiæ, videlicet formificans siue agens quo ad primam speciem E. considerata: & hoc idem de forma accidentali dici potest. Talis quidem forma insensibilis

lis & inimaginabilis eſt, in quantum extra figuram eſt. Concretum vero ſuum ſiue eſſe, eſt formatum: eo quod à forma denominatum eſt. Formatum quod eſt de genere corporis per colorem & figuram, eſt viſibile: & per duriciem tangibile: & in lapide de elementatiua formatum: & in planta de vegetatiua; & ſic de aliis. Et hoc per ſecundam ſpeciem regulæ D. & per primam E. ſignatum eſt.

De materia.

MAteria eſt eſſentia ſimplex paſſiua: & eſt applicabilis ad paſſionem principiorum explicatorum, ſicut ad bonificabile, magnificabile, &c. Quæ quidem ſunt de genere materiæ ratione paſſionis. Materia vero non habet concreta: & hoc per ſecundam ſpeciem regulæ C. eo quia ſimplicitas ponit quod ſit vna ſimplex pars ſubſtantiæ ſua paſſio. Et ſuum principium primitiuum per primam ſpeciem regulæ D. ſignatum eſt. Concretum vero ſiue materiatum eſt compoſitum ex pluribus paſſionibus: ſicut eſt bonificabile, magnificabile, &c. Ipſum vero materiatum per ſecundam ſpeciem regulæ D. & per primam E. eſt declaratum. Ipſum quidem materiatum eſt fons, à quo deriuantur omnes materiæ particulares: ſicut formatum à quo deſcendunt omnes formæ particulares reductæ de potentia in actum. *Decima tertia forma de materia.*

De ſubſtantia.

SVbſtantia eſt applicabilis ad triangulum contractum, in quantum dicit, quod maioritas eſt inter ſubſtantiam & ſubſtantiam, & ideo diſcurſus ſubſtantiæ eſt implicatus in diſcurſu maioritatis per omnia principia & regulas: diffinitio autem eſt applicabilis ad diffinitionē bonitatis, &c. Nam ſicut bonitas eſt ratio bono quod producat bonum: ſic ſubſtantia quo ad ſuum genus, eſt ratio quod producat ſubſtantiatum. Subſtantia quidem habet ſua correlatiua ſubſtantialia, per ſecundam ſpeciem regulæ C. videlicet ſubſtantiatum, ſubſtantiabile & ſubſtantiare. Subſtantiatiuus eſt applicabilis ad bonificatiuum: & magnificatiuum: & ſubſtantiabile eſt *Decima quarta forma de ſubſtantia.*

applicabile ad bonificabile & magnificabile: & substantiare ad bonificare & magnificare. Et in isto passu cognoscit intellectus per quem modum substantia est composita ex forma & materia; & ex ipsis coniuncta; & in tertio numero posita. Concretum vero siue esse est substantiale, vt per secundam speciem regulæ D. & per primam E. signatum est intellectui, & etiam sensitiue & imaginatiue in elementatis.

De accidente.

Decima-quinta forma de accidente.

Accidens est implicatum in triangulo croceo: vbi dicitur maioritas est inter accidens & accidens. Et ideo suus discursus est applicabilis per omnia principia & regulas in triangulo supradicto: discursus supradictus implicatus est. Accidens quidem est forma per se non existens, nisi ad suum finem principaliter se habet: sed ad finem substantiæ. Accidens tamen non habet correlatiua proprie, sed per accidens: eo quod substantia ex ipso est habituata, quanta & situata, &c. In capitulo bonitatis vbi dicitur, bonitas est magna, &c. Accidens oritur eo, quod multiplicatio compositi est. Quanta per quantitatem ortam per accidens. Et quod est assituata in subiecto, situs quidem est ortus per accidens, & sic de relatione quę est accidens, & sic de aliis prædicamentis, & etiam de motu, & huiusmodi. Concretum vero accidens est accidentale, quod applicabile est ad secundam speciem regulæ D. & ad primam E. sicut archa quæ est subiectum accidentale, est eo quod habet accidentalem figuram per artificiū. Et sicut de logico qui accidentaliter est magister. Et sic de aliis suo modo.

De quantitate.

Decima-sexta forma de quantitate.

Quantitas est terminus explicatus in hac arte, scil. in regula F. sed sua diffinitio est applicabilis ad diffinitionem bonitatis, &c. Nam sicut bonitas est ens ratione cuius bonus agit bonū: sic quantitas est ens ratione cuius quantus agit, quantum sua primitiuitas & ortus sunt applicabiles ad capitulum bonitatis deductæ per principia:

quod

quod est vna essentia & magnitudo alia, & quando contrahuntur, sequitur multiplicatio: & per consequens quãtitas sine qua multiplicatio in creaturis fieri non potest. Et hoc per primam speciem regulæ D visum est. Et in isto passu cognoscit intellectus, vnde oritur quantitas. Item quantitas est applicabilis ad correlatiua substantialia per secundam speciem regulæ C. Quæ correlatiua ex quantitate in mensurata sunt per differentiam quæ faciat ipsa differentia, in tanto quod magis neq; minus sunt Quantus autem est suum concretum per ipsam quantitatem mensuratum: sicut albus qui per albedinem est coloratus.

De qualitate.

Qualitas est terminus explicatus, vt patet per regulã G. & sua quidem diffinitio est ad diffinitionem bonitatis applicabilis, &c. Nam sicut bonitas est ens ratione cuius bonus agit bonum: sic qualitas est forma quæ ponit quod bonificans sit qualis, agendo: & bonificatus sit qualis, patiendo. Ipsa quidem qualitas applicabilis est ad correlatiua substantialia per secundam speciem C. quæ correlatiua ex qualitate sunt habituata. Et ipsa qualitas ex ipsis correlatiuis affituata. Per tertiam vero speciem regulæ C. ponit subiectum quale in quo est: quod quidem subiectum quale est suum concretum. Amplius qualitas est applicabilis ad secundam speciem regulæ D. In capitulo bonitatis discursæ per principia & regulas: & sic de magnitudine, &c. Nam bonitas quæ est principium generalissimum, non est qualis, vsquequo est contracta: sicut quando dicitur; qualis est bonitas? & respondetur, quod illa est magna & durabilis, &c. & tunc qualitas orta est per accidens per contractionem principiorum.

Decima-septima forma de qualitate.

De relatione.

Relatio est terminus implicatus: & sua diffinitio applicabilis est ad diffinitionem bonitatis, &c Nam sicut bonus creat bonum per bonitatem: sic relatiuus creat relatum per relationem. Si enim est relatiuus, sequitur relatus. Et econuerso. Si est antecedens, sequitur quod sit

Decima-octaua forma de relatione.

consequens & econuerso. Et si est concordantia, sequitur quod sit pluralitas; & sic de aliis. Relatus est quidem suus concretus de ipsa relatione, & in ipsa habituatus, & huiusmodi. Adhuc relatio existens & accidens est quidem applicabile ad contractionē & mixtionem principiorum cum prima specie regulæ D. & cum secunda regulæ C. Si enim bonitas est magna, sequitur quod habeat correlatiua bona & magna, sine quibus bonitas nequaquā posset esse magna. Et sic de aliis suo modo.

De actione.

Decimanona forma de actione.

Actio est terminus implicatus in correlatiuis; & ad ipsa quidem correlatiua est applicabilis, scilicet ad bonificatiuum, magnificatiuum, &c. & sua diffinitio applicabilis est ad diffinitionem bonitatis, &c. Sicut enim bonitas est ens ratione cuius bonus agit bonum: sic actio est ratio in agente quod agat in passum suo concreto: tamen non est nomen impositum per rectam lineam. Ipsum vero concretum per secundam speciem regulæ D. est signatum. Vlterius actio per primam speciem D. est declarata in correlatiuis per secundam speciem C. & hoc per diffinitionem medii; & sic de aliis suo modo.

De passione.

Vigesima forma de passione.

Passio est terminus implicatus. Et est applicabilis ad correlatiua. Per secundam speciem regulæ C. scilicet ad bonificabile, magnificabile, &c. Ideo sicut illa correlatiua passiua sunt per mixtionem principiorum: sic passio quæ est generale principium, potest deduci per mixtionem principiorum & regularum. Amplius passus est suus concretus, qui in passione est assituatus, & de ipsa habituatus. Ipsa vero passio orta est in contractione & mixtione principiorum: sicut bonitas quæ est passio, inquantum est de magnitudine habituata & econuerso. Et hoc per primam speciem regulæ D. clarum est; & ad hoc regula B. consentit.

De

De habitu.

Habitus est principium, & est implicatum: sed applicabile est ad principia explicata. Sicut enim bonus agit bonum, habituando se de virtute morali bona: sic habituans habituat se de habitu morali ratione habitus, & sic de bonitate habituata de magnitudine. Habituatum vero est suum concretum. Nam sicut album est de albedine habituatum; & cappatus de cappa, & ignis de caliditate; & iustus de iustitia: sic habituatus de habitu. Adhuc per primam speciem regulæ D. & in mixtione principiorum & regularum, cognoscit intellectus vnde habitus oritur: & in quibus subiectis est diffusus. Sicut intellectus qui suum intelligibile intrinsecum habituat de phantasmatibus peregrinis, vt phantasmatibus scitis, intellectus de scientia sit habituatus. Et hoc per regulam B. manifestum est. *Vigesima prima forma de habitu.*

De situ.

Situs est terminus implicatus: sed est applicabilis ad correlatiua per secundã speciem regulę C. & D. & primam E. & etiam ad diffinitionem bonitatis, &c. Sua quidem diffinitio applicabilis est. Nam postquam bonitas est ratio, bono quare bonus agit bonum in essentia bonitatis: sequitur igitur, vt correlatiua bonitatis sint assituata, & econuerso. Et sic situs est accidens causans assituationem in principiis. Vlterius per primam speciem regulæ D. & per contractionem & mixtionem principiorum & regularum cognoscit quidem intellectus, vbi situs est ortus, & vbi ducitur de potentia in actum: sicut bonitas magna quæ est assituata, & econuerso. Et correlatiua bonitatis sunt assituata in correlatiuis magnitudinis, & ad hoc regula B. consentit. *Vigesima secunda forma de situ.*

De tempore.

Tempus est principium explicatum in arte: sed gratia explanationis volumus ostendere per quem modum est applicabile ad omnia principia & regulas: sicut sua diffinitio quæ applicabilis est ad diffinitionem princ·pi. *Vigesima tertia forma de tempore.*

Tempus enim est illud principium, cum quo omnia creata fuerunt noua. Et etiã sua diffinitio applicabilis est ad decimam regulam, eo quod tempus est instrumentum cum quo sunt dies & noctes, & horæ, & motus, & huiusmodi. Adhuc tempus est applicabile ad correlatiua per secundam speciem regulæ C. cum quibus est deductum de potentia in actum: quando agens agit in agibile cum tempore, multiplicando dies, horas, noctes, & sic de aliis. Suum vero concretum est temporificatum.

De loco.

Vigesima quarta forma de loco.

LOcus est principium explicatum deductum per principia & regulas, & sua diffinitio est applicabilis ad diffinitionem principii. Nam locus est principium cũ quo omnia entia sunt continentia & contenta. Ipse quidem est applicabilis ad decimam regulam, eo quod locus est instrumentum, cum quo omnia mobilia sunt mobilia de nouo loco ad nouum locum. Ipse etiam locus applicabilis est ad correlatiua à quibus exit: quando ipsa correlatiua substantialia collocant in seipsis correlatiua peregrina. Sicut ignis in ignibili etiam calore colorat aquam calefactam. Et generans in suo intrinseco generabili generat generatum & huiusmodi. Collocatum autem est suũ concretum.

De motu.

Vigesima quinta forma de motu.

MOtus est principium implicatum & sua diffinitio est applicabilis ad diffinitionem principii, & etiam ad 10. regulam, & sic de aliis. Nam motus est illud principium, cum quo omnia mobilia sunt mobilia; & sua correlatiua exeunt à correlatiuis substantialibus, sicut accidens à substantia. Motus est quidem instrumentum cum quo substantia mouet seipsam localiter, augmentaliter & alteraliter. Localiter, sicut cœlum quod mouet se circulariter cũ suo appetitu qui est de genere motus. Augmẽtaliter, sicut planta crescendo & generando. Alterabiliter, sicut vinum quod mutatur in acetum: & aqua de frigiditate in caliditatẽ: & homo de sanitate in infirmitatẽ; & iusticia in iniuriã, & huiusmodi. Suum autem concretum

tum est res motiua; essentia vero motus est insensibilis & inimaginabilis: scilicet in subiecto in quo est, est sensibilis & imaginabilis: sicut visus qui attingit mouentem & motum, quando martellus mouet clauum. Et tactus qui attingit motum impulsum. Non autem dico quod attingat motum quoad essentiam ipsius motus: scilicet figuram tantum, & sic de aliis suo modo: sicut visus qui attingit lapidem cadentem, sed non attingit essentiam motus, neque lapidis: sed colorem & figuram tantum.

De immobilitate.

Vigesima sexta forma de immobilitate.

IMmobilitas est principium implicatum: sed ad principii diffinitionem sua diffinitio applicabilis est. Nam sic principium est causa, quare entia sunt principiabilia. Sic immobilitas est principiũ, cum quo immobilia sunt immobilia, siue permanentia: ipsa quidem immobilitas est applicabilis ad sua correlatiua intrinseca, à quib. nequaquam separari potest. Sicut forma ab actione, & materia à passione, & calidus a caliditate, & bonus à bonitate, & homo à sua specie, &c. Concretum autem immobilitatis est immobile: correlatiua autem immobilitatis sunt immotiuum, immobile & immouere: sicut in essentia intellectus, & ignis & huiusmodi: in quo sunt intellectiuus, intelligibile & intelligere, & sunt immobilia; & hoc quia sunt permanentia per differentiam & proprietates & differentiam numerorum. nam si essent mobilia, essentia quidem intellectus corruptibilis & alterabilis esset, & huiusmodi: & sic de essentia ignis suo modo. Immobile vero est suum concretum per primam speciem regulæ C. & per regulã D. hoc signatum est. Immobile autem secundum secundã speciem regulæ E. extra se non appetit quietem, & sic de aliis.

De instinctu.

Vigesima septima forma de instinctu.

INstinctus est principium implicatum, & est applicabilis ad sapientiam quæ est principium explicatum; & per consequens est applicabilis ad diffinitionem sapientiæ cum decima regula. Nam sicut sapientia est ens, ratione cuius sapiens intelligit: sic instinctus naturalis est ens ra-

tione cuius subiectum in quo natura est, naturaliter agit secundum totam suam speciem: sicut in planta. Nam suus instinctus se habet ad generare flores, folia, fructus & saporem, & huiusmodi. Et sic de brutis quæ habent instinctum & industriam ad viuendum per secundam speciem regulæ C. Correlatiua instinctus sunt applicabilia ad correlatiua principiorum explicatorum; & sic de aliis speciebus suo modo. Suum vero concretum est res instincta, vt per secūdam speciem regulæ C & per primam E. signatum: & suus finis consistit in secunda specie regulæ E.

De appetitu naturæ.

Xxviij. *Forma de appetitu naturæ.* APpetitus naturæ est principium implicatum: & sua diffinitio applicabiliter est ad voluntates diffinitionis. Nam sicut voluntas appetit obiectum, & ponit ipsum desideratum & de ipso concupiscentiam habet: sic appetitus se habet ad obiectū, vt in ipso quiescat: sicut elementa quæ habent appetitū ad elementandum; & planta ad vegetandum: & ad generare flores, folia & fructus: & ad multiplicare suam speciem in indiuidua. Et ad hoc concurrunt principia explicata: sicut bonitas animalis, quæ est in subiecto, habet appetitum, vt habeat actum suum, scil. bonificare: & hoc per secundam speciē regulæ C. signatum est. Appetitus habet sua correlatiua applicabilia ad correlatiua voluntatis. Ipse etiā appetitus habet suum cōtractum; vt per secundam speciem D. & primam E. signatum est, cum quo mouet se ad secundam speciem regulæ C. vt quiescat, sicut homo qui mouet se cum sua voluntate ad amores siue ad amatum & huiusmodi.

De attractione.

Xxix. *Forma de attractione.* ATtractio est principium implicatum, & est applicabilis ad diffinitionem finis & bonitatis. Nam finis attrahit ad se quietatum, sicut bonificans bonificatū, & voluntas amatum, & anhelitus spiratū, & visus coloratum, & gustus sapidum, & huiusmodi. Correlatiua attractionis applicabilia sunt ad correlatiua principiorum explicatorum per secundam speciem regulæ C. Nam attrahens attrahit attractum in passione suæ essentiæ: sicut ignis aerem in sua calefactione, vt ipse aer sit calefactus: & anhe-

litus

licus aerem, vt ipse aer sit respiratus Et potētia obiectum, vt sit obiectarum, & sic de aliis suo modo Suum vero concretum est res attracta: attrahit enim species, & operationes naturales ad se, vt sit agens, & vt per ipsum principia explicata possint habere actus, & in secunda specie regulę E. quietem, & huiusmodi: sicut magnes quia tota specie sua attrahit ferrum, vt siccitas & frigiditas existētes in ferro artificialiter quiescat in siccitate & frigiditate magnetis, qui est subiectum naturale; & in hoc passu cognoscit Intellectus per quem modum eaquę sunt artificialiter, attrahuntur per ea quæ naturaliter sunt.

De receptione.

Receptio est principium implicatiuum: & sua quidem diffinitio applicabilis est ad diffinitionem principii materialis, sicut attractio ad principium formale, & sicut in correlatiuis tiuus quidem est de genere attractionis, sicut bilis est de genere receptionis: tamē non dico quod receptio habeat correlatiua, quia si haberet; iam sequeretur quod tiuus & bilis essent idem numero; & similiter forma & materia, quod est impossibile. Sed dico quod receptans recipit receptibile peregrinum in passione suæ essentiæ, sicut visus colorem in suo visibili, & intellectus in suo intelligibili species peregrinas recipit, & huiusmodi: Et in isto passu cognoscit intellectus quod obiectum non mouet potentiam, sed potentia mouet se cum obiecto. Nam aliter obiectum esset agens & patiens, & per consequens potentia & actus essent confusi. Et agens & patiens essent idem numero in natura: & illud idem posset dici de attractione & passione, quod est impossibile. Concretum vero receptionis est receptum, quod applicabile est ad secundam speciem regulæ D. & ad primā E. videlicet quod est constitutum de pluribus bilibus in subiecto in quo est. *Xxx. Forma de receptione.*

De phantasmate.

Phantasma siue species applicabilis est ad diffinitionem speciei & voluntatis cum quarta specie instrumentalis: eo quod non agūt nisi cum phantasmatibus. Phantasma quidem est applicabile ad primam speciē regulæ D. *Xxxi. Forma de phantasmate.*

& ad diffinitionem principii & hoc sic. Homo videns equum non imaginatur ipsum, & quando claudit oculos, aut equus est in absentia: tunc imaginatur ipsum, & phãtasma est deductum de potentia subiecti in actum, & receptũ in imaginatione in qua intellectus colligit ipsum, & ponit ipsum in suo intelligibili, vt scientiam habeat, & etiam ponit ipsum in memoria in qua conseruatur, & deinde aliud phantasma acquirit: & sic de voluntate per concupiscibile & irascibile. Et in isto passu cognoscit intellectus per quem modum generatur scientia siue modus, & ad hoc concurrunt omnia principia explicata & regulæ. Nam valde difficile est generale phantasma ratione paruitatis entis in quo est. Concretum autem phantasmatis est res phantasiata de pluribus similitudinibus cõstituta, In brutis autem non transit vltra imaginationem. Nam si transiret: iam bruta haberent scientiam. Sed est permanens in imaginatione, vt industriam habeant ad viuendum: & hoc per regulam B. manifestum est.

De plenitudine.

Trigesima secunda forma de plenitudine.

PLenitudo est principium implicatum: & sua diffinitio applicabilis est ad diffinitionem bonitatis, magnitudinis, &c. Nam plenitudo bonitatis est ratio quod producat bonum. Et plenitudo magnitudinis est ratio quod bonitas sit plena de ipsa, & econuerso. Et sic de aliis in mixtione principiorum & regularum signatum est. Amplius correlatiua plenitudinis sunt applicabilia ad correlatiua bonitatis, quæ sunt plena de correlatiuis plenitudinis. Suum vero concretum est plenum, & hoc est manifestum per secundam speciem D. & per primam, &c. Et maxime quando per secundam speciem regulæ E quietatur. Vacuitas autem est suum oppositum. Et sua diffinitio est applicabilis ad contrarios terminos eius. Et hæc per prædicta de euacuatione sufficiant.

De diffusione.

Trigesima tertia forma de diffusione.

DIffusio est principium implicatum: & sua diffinitio est applicabilis ad diffinitionem bonitatis, differentiæ, &c. Nam bonitas est ratio producens bonum & est diffusiua, & dilatat se in subiecto in quo est, contrahendo se ad

se ad magnitudinē & durationem, &c. differentia distinguentre diffusionem cum suis correlatiuis per secundam speciem signatis. Concretum autem diffusionis est diffusum, & est de diffusione habituatū, & in ipso assituatum, &c. vt per secundam speciem D & per primam E. manifestum est: Oppositum autem diffusionis est restrictio, quæ applicabilis est ad diffinitionem concordantiæ: cum ipsa quidem auarus causat auaritiam.

De digestione.

Digestio est principium implicatum. Et sua diffinitio est applicabilis ad diffinitionem virtutis & maioritatis. Nam innata virtus digerit virtutes peregrinas in sua specie cum sua maioritate: sicut planta in qua digeruntur elementa in sua specie; sic in animali per potum & cibum. Correlatiua vero digestionis applicabilia sunt ad correlatiua virtutis & maioritatis. Suum quidem concretum est digestum de digestione habituatum.

Trigesima quarta forma de digestione.

De expulsione.

Expulsio est principium implicatum: ipsa vero est applicabilis ad diffinitionem cōtrarietatis. Nam vnum contrarium expellit aliud contrarium in subiecto in quo est. Et hoc patet in animalibus per fecem, vrinam & scabiem. Et in planta patet similiter per flores, folia & fructus, quæ in ipsa non habent permanentiam: & sic moraliter de rege expulso de suo regno, & peccatore de gratia Dei, & de fine quare est. Adhuc correlatiua expulsionis applicabilia sunt ad correlatiua contrarietatis. Suum vero concretum est expulsum de expulsione habituatum.

Trigesima quinta forma de expulsione.

De significatione.

Significatio est principium implicatum: sua quidem diffinitio est applicabilis ad omnia principia explicita & regulas. Nam postquam bonitas est ratio, quod producat bonum: bonitas concreta ad magnitudinem significat, quod bonus magnus producat bonum magnum; Et sic de aliis. Correlatiua vero significationis applicabilia sunt ad correlatiua bonitatis, magnitudinis, &c. cum quibus correlatiuis significationis bonitas quidem significat hoc quod est, & ea quæ continet in se: suum autem con-

Trigesima sexta forma de significatione.

cretum est signatum & de ipsa habituatum. Occultatio vero est oppositum significationis, & sua diffinitio, &c. applicabilis est ad terminos oppositos ipsius significationis.

De pulchritudine.

Xxxvij. *Forma de pulchritudine.* PVlchritudo est principium implicatum: & sua diffinitio applicabilis est ad diffinitiones principiorũ explicatorum. Nam bonitas & magnitudo, &c. sunt pulchritudines, exceptis contrarietate & minoritate: tamen minoritas proportionata in subiecto in quo est, pulchra est; vt patet in puero paruo. Correlatiua vero pulchritudinis consistunt per secundam speciem regulæ C. sicut pulchra causa quæ naturaliter causat pulchrum effectum. Et sicut intellectus in imaginatione causat pulchram figurã cum amore, ratione finis per secundam speciem regulæ C. designati: & etiam per regulã G per quam cõsistit pulchra & maxime per propriã qualitatẽ quam per appropriatam. Et similiter per maioritatẽ magis cõsistit pulchritudo quam per minoritatem; vt patet in rhetorica, in qua rhetoricus magis colorat sua verba cum maiori fine quã cum minori.

De nouitate.

Xxxviij. *Forma de nouitate.* NOuitas est forma prima, cuius subiectum habituatur de nouis habitibus: sicut cœlum quod habituatum est de loco, tempore & motu: & sic de omnib⁹ indiuiduis elemẽtatis potest dici. Et hoc per primã speciem regulæ D. signatum est Prima quidem nouitas sic oportuit esse: sicut fuerunt primus motus, & tempus, & locus. Et in isto passu cognoscit intellectus quod extra tempus, locum & motum nulla nouitas esse possit, eo quod simul & semel oportet quod sint. Et ad hoc consentiunt regulæ B.H.I.

De Idea.

Xxxix. *Forma de Idea.* IDea in æternitate est Deus: sed in nouitate est creatura, sicut figura arcæ quæ in meditatione carpentarii fuit noua: ipsa aũt deducta de potentia in actum fuit antiqua. Et satis plane manifestatur in correlatiuis diuinis per secundam speciẽ regulæ C. signatis. Diuinus.n. intelligens in suo proprio intelligibili infinito & æterno, attrahit omnes nouitates ab omni subiecto creato denudatas: quæ quidem nouitates sunt Ideę diuinæ: sed per tertiã speciem eiusdem regulæ sunt creaturæ nouæ, finitæ, & terminatę.

De

De mathematica.

MAthematica est forma cũ qua intellectus humanus denudat substantiam ab accidentibus quæ subsistũt eis, vt genus & species facere possit, cum quib. acquirat & faciat sciẽtiam. Ipsa quidẽ forma mathematica est exemplata & denudata, mediante Idea denũdata ab omnibus creatúris, vt Idea cũ forma mathematica cognoscatur. Et hoc patet per primam speciem regulæ D. & per secũdam speciem regulæ E. & per quartan speciem regulæ K. Talis quidem forma est genus in omnibus formis, quæ deducuntur de potentia in actum, vt patet in nono subiecto. XI. Forma de mathematica.

De ente in potentia existente.

ENs in potentia existens est forma existens in subiecto, in quo est absq; motu, superficie, quãtitate, qualitate & huiusmodi, vt patet in grano in quo arbor est in potentia. Et quando deducitur illa forma de potẽtia in actum, comitantur quidem in tali deductione siue generatione sua accidentia. Et quando prædicta forma orta est cũ antedictis accidẽtibus, iam cum ipsis habituata est; quæ quidem accidentia oriuntur siue orta sunt ex accidentib. in actu existentibus in subiecto, in quo prælibata forma erat in potẽtia. Et in isto passu cognoscit intellectus quomodo vna substantia oritur ab altera substantia: & accidẽtia ex alteris accidentibus naturaliter. Et ad hoc consentit regula D. cum diffinitione bonitatis & potestatis, virtutis, principii & medii. Similiter ad hoc consentit secunda species regulæ E & regulæ G & quarta species regulæ K. XIj. Forma de ente in potẽtia existente.

De puncteitate.

PVncteitas est essentia puncti naturalis quæ est minor pars corporis: punctus quidem tantũ est prope minoritatem, quod indiuisibilis est in tantum, quod neque per sensum neq; per imaginationem attingi potest. Et in isto passu miratur intellectus quomodo de puncto naturali noticiam habere potest, postquam insensibilis & inimaginabilis: sed adiuuat se cum puncto morali obiectato per visum & imaginationem. Et per ipsum quidem ascendit ad cognitionem puncti naturalis, de quo facit scientiam. Et ad hoc consentit regula B. & prima species regulæ D, sic de regula F & I. dici potest. XIij. Forma de puncteitate.

De linea.

xliij. *forma de linea.* Linea naturalis est longitudo constituta ex pluribus punctis continuis: cuius extremitates sunt duo puncta; & est secunda pars corporis. Et dicitur secunda: eo quod ex pluribus punctis constituta est, vt signatum est in regula K & in regula F. puncti quidem quantitatem discretam signant: longitudo autem continuam. Et in hoc patet, quod puncti sign fi ant quantitatem discretam. Nam per punctos linea diuisibilis est, latitudo oritur & causatur ex plurib. lineis continuis; & per cōsequens oritur superficies ex longitudine & latitudine simul existentibus in subiecto, in quo sunt: profunditas autem oritur ex rotunditate punctorum. Nam punctus autem magis est rotundus in natura quam longus & latus; vt patet in ramis frondētibus in arbore. Adhuc ratio huius est, quod circulus ratione cœli, cuius similitudo fortior figura est in motu naturæ quam aliqua alia figura. Et in isto passu cognoscit intellectus quę sunt principia primitiua corporis, videlicet punctus, linea, longitudo, latitudo, superficies & profunditas.

De triangulo.

xliiij. *forma de triangulo.* Triangulus est forma habēs tres angulos tribus lineis contenta: sicut patet in elementatis, in quibus quodlibet elementatum habet suum triangulum: sicut ignis qui habet vnum angulum acutum per calidū & siccum; & alium per calidum & humidum; & alium per siccum & frigidum. Talis quidem triangulus attribuitur igni: ipse enim per calidum & siccum regnat super alios triangulos. Similiter aer habet alium triangulū per humidum & calidum. Amplius aqua per frigidum humidum: iterum & terra alium per siccum & frigidum. Et in isto passu cognoscit intellectus essentias, ex quibus corpus elementatum est plenum, ratione cuius elementa se habent adinuicem ad compositum per differentiam, concordantiam & contrarietatem. Sed miratur intellectus quomodo de talibus triangulis potest habere sciētiam, cum nunquā fuerint in sensu. Sed recordatur triangulū figuræ planę qui sensibilis est, cum quo imaginatur & cognoscit triangulū naturalē, mediante tamen regula K. & secūda specie regulæ D. &c.

De qua-

De quandrangulo.

QVadrangulus naturalis est figura habens quatuor angulos rectos:& in quolibet angulo trianguli sunt implicati duo anguli recti, eo quod sunt de genere trianguli. quodlibet enim elementum habet duas qualitates videlicet vnam propriam, & aliam appropriatam; vt patet in regula G.in quadrangulo quidē ignis habet vnum angulum tanquam rex, aer similiter alium, &c. Et patet quod quadrangulus diuisibilis est in quatuor triangulos æquales cū lineis diametralibus. Et in isto passu cognoscit intellectus per quem modum quadrangulus multiplicatur per quatuor triangulos: & triangulus per tres lineas: & linea per punctos continuos. *xlv. forma de quadrāgulo.*

De circulo.

CIrculus est figura vltima & dicitur vltima: quod perfectior est quam aliqua alia figura. Ipsa enim continet in se omnes alias figuras: ab ipsis quidem descendit & constituta est; vt patet per secundam speciem regulæ D.& per quartam speciem K.Circulus enim causatur ex triangulo, quadrangulo, &c. Intantum vsque quo sunt coniuncti anguli & linea circulari punctaliter ad similitudinem cœli, quæ est maior figura: & ad hæc regula B. consentit. *xlvi. forma de circulo.*

De corpore.

COrpus est substantia ex punctis, lineis & angulis plena ex longitudine, latitudine & profunditate assituata: & ex superficie habituata. Ipsum quidem corpus habet partes coessentiales, scilicet pūctos & lineas & angulos, ex quibus est compositum & plenum, & per tertiam quidem speciem vnum corpus terminatur in altero. Adhuc per secundam speciem D. est ex suis partibus ei coessentialibus per regulam F.habet quantitatem continuam & discretā & per regulam G. est aggregatio communis ex substantia & accidentibus composita: & per regulam H. est in tempore; per regulam I. est in loco. per regulam K. est in motu. Sed miratur intellectus de octaua *xlvii. forma de corpore.*

ſphera, quare ipſa non eſt in alieno loco contenta. Et dubitat vſquequo conſiderat quod corpus eſt finitum, & de figura habituatum: alioquin eſſet ei dare infinitum, quod eſt impoſſibile.

De figura.

Xlviij. *forma de figura.* Figura eſt accidens conſtitutum ex ſitu & habitu: quæ per ſecūdam ſpeciem regulæ C. ſunt ſuæ partes: & per tertiam ſpeciem eiuſdem eſt habitus in corpore: & per quartam habet lineas rectas & curuas. Ipſa quidem figura cum colore eſt obiectum viſus, cum lineis autē & angulis abſque colore eſt obiectum tactus: & cum omnibus prædictis eſt obiectum imaginationis, & in iſto paſſu cognoſcit intellectus quod imaginatio eſt generalior potentia quam viſus, figura autem non eſt obiectum intellectus ſine imaginatione. Et in iſto paſſu cognoſcit intellectus, quod mortuo homine anima retinet ſpecies, quas acquiſiuit cum imaginatione, vt de hac vita & corpore in quo fuit, memoriam habeat.

De generalibus rectitudinibus.

Xlix. *forma de generalibus rectitudinibus.* Rectitudines generales ſunt ſex, quib. corpus eſt centrum per lineas diametrales, vt per eas corpus poſſit eſſe in motu: videlicet ad ſuperius & inferius, ante & retro, dextre & ſiniſtre: iſtæ quidē ſex rectitudines ſunt coeſſentiales motu. Sed miratur intellectus, quare ſunt ſex & non plures, neq; pauciores, ſed recordatur motum, qui non poteſt eſſe perfectus abſq; ipſis: ſi autem eſſent plures aut pauciores, imperfectus quidē eſſet, vt patet per tertiā & quartā ſpeciem regulæ C & per ſecundā ſpeciem eiuſdem ſignatū eſt quod ſex rectitudines prædictæ ſunt coeſſentialiter partes motus, in quo corpus eſt aſſituatū & habituatum. Sed miratur intellectus, quare corpus ſphericum non habet tales rectitudines prędictas: ſicut caput hominis, oculus, & pomum, huiuſmodi. Sed recordatur mundum qui eſt corpus ſphericum: qui quidem mundus non ſubſiſtit illis rectitudinibus, eo quod vltimum corpus eſt, quod cauſat ſuas ſimilitudines in prædictis corporibus ſphericis, vt de eo intellectus notitiam habere poſſit: & ad hoc conſentit regula B. & K.

De monſtruitate.

MOnſtruitas eſt deuiatio motus naturæ à termino a quo ad terminum in quem, in ſubiecto in quo eſt per nimiam influentiam aut indigentiam virtutis corporum ſuperiorum & inferiorum, dextrorũ & ſiniſtrorum, & etiam exiſtentium ante & retro. Tales quidem motus cauſant habitus priuatiuos, videlicet cæcitatem, ſurditatem, & huiuſmodi. Ratio huius eſt: quod extra ſecundam ſpeciem regulæ C. eſt. Et in tertia ſpecie ipſe motus eſt imperfectus, & in quarta ſpecie habet illas imperfectiones deficiente ſecunda ſpecie regulæ C. *L. forma de monſtruitate.*

De deriuatione.

DEriuatio eſt ſubiectum generale, per quod particulare deſcendit ab vniuerſali, ſicut riuulus à fonte: & linea à punctis: & triangulus à lineis: & filius à parentib. per generalia inſtrumenta: & concluſio à ſuis præmiſſis, & per conſequens ab antecedente & ſcientia à rebus, mediante tamen intellectu. Et intellectus ſic cõſiderans deriuationem, cognoſcit per ſecundam ſpeciem regulæ C. quod deriuatio cõtinet in ſe correlatiua eſſentialia, quibus multa particularia deriuantur: ſicut multi filii ab eis parentibus, & multa elementa à quatuor elementis generalibus, & multæ ſcientiæ per vnum intellectum inueniuntur: ipſe quidem intellectus in ſe continet eſſentialia & generalia relatiua cum quib. inquirit & facit multas ſcientias intellectus ab eadem forma ſiue ſpecie deriuatas. Et in iſto paſſu cognoſcit intellectus, quod relatiua ipſius intellectus ſunt ſuperiora, & ſcientiæ inferiores, & ſpecies in medio ſunt: ſicut inter cauſam & effectum: & in iſto paſſu cognoſcit à quo, & quomodo deriuãtur ſciẽtiæ. *Lj. forma de deriuatione.*

De vmbra.

VMbra eſt habitus priuatiuus lucis, qui nõ poteſt habere ſuas rectitudines, de quib. iam ſuperius locuti ſumus: eo quia corpus exiſtens in medio, eũ impedit: & de hoc manifeſte experimentum habemus per vmbram arboris ſiue turris. Sed hic quærit intellectus, vmbra cuius eſt color: & ſignificatio vmbræ quid eſt? Et conſiderat quod aer eſt diafanus: quod extra vmbram recipit colo- *Lij. forma de vmbra.*

rem ſolis & ignis videlicet luciditatem: & in loco in quo eſt vmbra recipit colorem terræ: ſicut cryſtallus in ſubiecto croceo habituat ſe de croceitate: & quādo ponitur in ſubiecto nigro, habituat ſe de nigredine. Et in iſto paſſu cognoſcit intellectus, quod lux eſt color ſolis & ignis: & nigredo eſt color terræ & diaphanitas aeris: & albedo aquæ quæ cauſat albedinem. Qui quidem cryſtallus nihil aliud eſt niſi aqua congelata. Figura autem vmbræ eſt terminus, in quo lux & vmbra terminātur: & ad hoc conſentit diffinitio medii: & ſecunda & quarta ſpecies regulæ C. Sed quærit intellectus, quæ eſt cauſa vmbræ lunæ. Et dubitat vſquequo conſiderat quod luna eſt corpus diaphanum, in quo apparet vmbra terræ. Sed miratur quare non apparet in ſole qui eſt corpus diaphanum. Et dubitat vſque quo recordatur, quod ſol eſt coloratus à ſua luce propria. Et lux lunæ eſt ſic à ſole: ſicut caliditas aeris eſt à caliditate ignis; & hoc probant regulæ G. & B.

De ſpeculo.

Liij. *forma de ſpeculo.*

SPeculum eſt corpus diaphanum, diſpoſitum ad recipiendum omnes figuras ei præſentatas. Sed miratur intellectus cum vitrum ſit corpus diaphanum, quare non recipit figuras, ſicut ſpeculum quod eſt vitrum? Sed recordatur capitulum vmbræ, cum quo declarat dubium. Nam vitrum ſiue plumbum, eſt corpus diaphanum in vtraque parte recipiens diaphanitatem tranſeuntem per ſex rectitudines, de quibus iam locuti ſumus. Sed in ſpeculo non eſt ſic: plumbum enim reſiſtit aliquibus rectitudinibus ratione ſuæ groſſiciei materiæ & ſuæ magnæ compactionis: partes quidem plumbi ſimul adinuicem valde compactæ ſunt. Et ideo ſicut arbor cauſat vmbram, eo quia exiſtit in medio lucis: ſic vitrum exiſtens inter plumbum & acrem & figuram ſiue colorem qui ei præſentatur, generat in ſe vmbram ſimilem figuræ ei præſentatæ per ſimiles habitus & colores. Et in iſto paſſu cognoſcit intellectus quæ ſunt principia vmbræ ſpeculi: vt patet per regulas B & G.

De colore & colorato.

COlor est qualitas existens obiectum visus. Et in colorato habitus: & figura colorati est habitus coloris. Coloratus autem est substantia, in qua color substẽtatur. Color quidem habet correlatiua substantialia: sed color est habitus correlatiuorum substantialium. Et per primam speciem regulæ D. est de seipso: & per tertiam speciem eiusdem est colorati. Color per primam speciem regulæ C est propria qualitas: in homine vero siue in planta vera, sed appropriate est in homine picto siue planta picta, &c. quantitas autem coloris non est ei propria; sed potius est ei appropriata: veruntamen colorati quidem est. Et in isto passu cognoscit intellectus per quem modum vnum accidens est in alio assituatum ratione regulæ G. sicut dictum est de colore & colorato: sic dici potest de caliditate & calido. Liiij. *forma de colore, & colorato.*

De proportione & proportionato.

PRoportio substantialis consistit per relatiua consubstantialia: vt patet per infinitatem cui sunt proportionata sua correlatiua consubstantialia, sine quibus infinitas non posset esse inexistentia & agentia. Finitus quidem non est proportionatus infinienti mediãte infiníre qui ei proportionatur: & hoc idem dici potest de æternante, æternato & æternare; & sic de aliis rationibus diuinis: & similiter potest dici de correlatiuis substantialibus in substantiis creatis: sicut in intellectu in quo intelligens, intelligibile, & intelligere sunt correlatiua ei proportionata naturaliter. Scientia autem non potest esse ei proportionata: non enim potest ei sufficere, sicut ligna igni. Nam plus potest ignis ligna comburere; quam ipsa igni abundare: veruntamen proportio accidentalis in correlatiuis bene potest existere, sicut inter calefactum & calefacere. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod nullum accidens potest proportionari substantiæ quo ad pondus. Nam substantia in plus se habet: accidens autem in minus; & hoc quidem clarum est per diffinitionem maioritatis & minoritatis: secundum Lv *forma de proportione & proportionato.*

tione cuius subiectum in quo natura est, naturaliter agit secundum totam suam speciem: sicut in planta. Nam suus instinctus se habet ad generare flores, folia, fructus & saporem, & huiusmodi. Et sic de brutis quæ habent instinctum & industriam ad viuendum per secundam speciem regulæ C. Correlatiua instinctus sunt applicabilia ad correlatiua principiorum explicatorum; & sic de aliis speciebus suo modo. Suum vero concretum est res instincta, vt per secũdam speciem regulæ C & per primam E. signatum: & suus finis consistit in secunda specie regulæ E.

De appetitu naturæ.

Xxviij. *Forma de appetitu natura.* APpetitus naturæ est principium implicatum: & sua diffinitio applicabilis est ad voluntates diffinitionis. Nam sicut voluntas appetit obiectum, & ponit ipsum desideratum & de ipso concupiscentiam habet: sic appetitus se habet ad obiectũ, vt in ipso quiescat: sicut elementa quæ habent appetitũ ad elementandum; & planta ad vegetandum: & ad generare flores, folia & fructus: & ad multiplicare suam speciem in indiuidua. Et ad hoc concurrunt principia explicata: sicut bonitas animalis, quæ est in subiecto, habet appetitum, vt habeat actum suum, scil. bonificare: & hoc per secundam speciẽ regulæ C. signatum est. Appetitus habet sua correlatiua applicabilia ad correlatiua voluntatis. Ipse etiã appetitus habet suum cõtractum; vt per secundam speciem D. & primam E. signatum est, cum quo mouet se ad secundam speciem regulę C. vt quiescat, sicut homo qui mouet se cum sua voluntate ad amores siue ad amatum & huiusmodi.

De attractione.

Xxix. *Forma de attractione.* ATtractio est principium implicatum, & est applicabilis ad diffinitionem finis & bonitatis. Nam finis attrahit ad se quietatum, sicut bonificans bonificatũ, & voluntas amatum, & anhelitus spiratũ, & visus coloratum, & gustus sapidum, & huiusmodi. Correlatiua attractionis applicabilia sunt ad correlatiua principiorum explicatorum per secundam speciem regulæ C. Nam attrahens attrahit attractum in passione suæ essentiæ: sicut ignis aerem in sua calefactione, vt ipse aer sit calefactus: & anhe-

litus

litus aerem, vt ipse aer fit respiratus Et potētia obiectum, vt fit obiectarum, & sic de aliis suo modo Suum vero concretum est res attracta: attrahit enim species, & operationes naturales ad se, vt sit agens, & vt per ipsum principia explicata possint habere actus, & in secunda spęcie regulę E. quietem, & huiusmodi: sicut magnes qui à tota specie sua attrahit ferrum, vt siccitas & frigiditas existētes in ferro artificialiter quiescat in siccitate & frigiditate magnetis, qui est subiectum naturale; & in hoc passu cognoscit Intellectus per quem modum eaquę sunt artificialiter, attrahuntur per ea quæ naturaliter sunt.

De receptione:

Receptio est principium implicatum: & sua quidem diffinitio applicabilis est ad diffinitionem principii materialis, sicut attractio ad principium formale, & sicut in correlatiuis tiuus quidem est de genere attractionis, sicut bilis est de genere receptionis: tamēn non dico quod receptio habeat correlatiua, quia si haberet; iam sequeretur quod tiuus & bilis essent idem numero; & similiter forma & materia, quod est impossibile. Sed dico quod receptans recipit receptibile peregrinum in passione suæ essentiæ, sicut visus colorem in suo visibili, & intellectus in suo intelligibili species peregrinas recipit, & huiusmodi: Et in isto passu cognoscit intellectus quod obiectum non mouet potentiam, sed potentia mouet se cum obiecto. Nam aliter obiectum esset agens & patiens, & per consequens potentia & actus essent confusi. Et agens & patiens essent idem numero in natura: & illud idem posset dici de attractione & passione, quod est impossibile Concretum vero receptionis est receptum, quod applicabile est ad secundam speciem regulæ D. & ad primā E. videlicet quod est constitutum de pluribus bilibus in subiecto in quo est. *Xxx. Forma de receptione.*

De phantasmate.

Phantasmā siue species applicabilis est ad diffinitionem speciei & voluntatis cum quarta specie instrumentalis: eo quod non agūt nisi cum phantasmatibus. Phantasma quidem est applicabile ad primam speciē regulæ D. *Xxxi. Forma de phantasmate.*

& ad diffinitionem principii & hoc sic. Homo videns equum non imaginatur ipsum, & quando claudit oculos, aut equus est in absentia: tunc imaginatur ipsum, & phātasma est deductum de potentia subiecti in actum, & receptū in imaginatione in qua intellectus colligit ipsum, & ponit ipsum in suo intelligibili, vt scientiam habeat, & etiam ponit ipsum in memoria in qua conseruatur, & deinde aliud phantasma acquirit: & sic de voluntate per concupiscibile & irascibile. Et in isto passu cognoscit intellectus per quem modum generatur scientia siue modus, & ad hoc concurrunt omnia principia explicata & regulæ. Nam valde difficile est generale phantasma ratione paruitatis entis in quo est. Concretum autem phantasmatis est res phantasiata de pluribus similitudinibus cōstituta, In brutis autem non transit vltra imaginationem. Nam si transiret: iam bruta haberent scientiam. Sed est permanens in imaginatione, vt industriam habeant ad viuendum: & hoc per regulam B. manifestum est.

De plenitudine.

Trigesima secunda forma de plenitudine.

PLenitudo est principium implicatum: & sua diffinitio applicabilis est ad diffinitionem bonitatis, magnitudinis, &c. Nam plenitudo bonitatis est ratio quod producat bonum. Et plenitudo magnitudinis est ratio quod bonitas sit plena de ipsa, & econuerso. Et sic de aliis in mixtione principiorum & regularum signatum est. Amplius correlatiua plenitudinis sunt applicabilia ad correlatiua bonitatis, quæ sunt plena de correlatiuis plenitudinis. Suum vero concretum est plenum, & hoc est manifestum per secundam speciem D. & per primam, &c. Et maxime quando per secundam speciem regulæ E quietatur. Vacuitas autem est suum oppositum. Et sua diffinitio est applicabilis ad contrarios terminos eius. Et hæc per prædicta de euacuatione sufficiant.

De diffusione.

Trigesima tertia forma de diffusione.

DIffusio est principium implicatum: & sua diffinitio est applicabilis ad diffinitionem bonitatis, differentiæ, &c. Nam bonitas est ratio producens bonum & est diffusiua, & dilatat se in subiecto in quo est, contrahendo se ad

se ad magnitudinē & durationem, &c. differentia distinguente diffusionem cum suis correlariuis per secundam speciem signaris. Concrerum autem diffusionis est diffusum, & est de diffusione habituatū, & in ipso affituatum, &c. vt per secundam speciem D & per primam E. manifestum est: Oppositum autem diffusionis est restrictio, quæ applicabilis est ad diffinitionem concordantiæ: cum ipsa quidem auarus causat auaritiam.

De digestione.

Digestio est principium implicatum. Et sua diffinitio est applicabilis ad diffinirionem virtutis & maioritatis. Nam innara virtus digerit virtutes peregrinas in sua specie cum sua maioritate: sicut planta in qua digeruntur elemenra in sua specie; sic in animali per potum & cibum. Correlatiua vero digestionis applicabilia sunt ad correlariua virruris & maioritatis. Suum quidem concretum est digestum de digestione habituatum. *Trigesimaquarta forma de digestione.*

De expulsione.

Expulsio est principium implicatum: ipsa vero est applicabilis ad diffinitionem cōtrarietaris. Nam vnum contrarium expellit aliud contrarium in subiecto in quo est. Et hoc patet in animalibus per fecem, vrinam & scabiem. Et in planta paret similiter per flores, folia & fructus, quæ in ipsa non habent permanentiam: & sic moraliter de rege expulso de suo regno, & peccatore de gratia Dei, & de fine quare est. Adhuc correlariua expulsionis applicabilia sunt ad correlatiua contrarietatis. Suum vero concretum est expulsum de expulsione habiruatum. *Trigesima quinta forma de expulsione.*

De significatione.

Significatio est principium implicatum: sua quidem diffinitio est applicabilis ad omnia principia explicita & regulas. Nam postquam bonitas est ratio, quod producat bonum: bonitas concreta ad magnitudinem significat, quod bonus magnus producat bonum magnum; Et sic de aliis. Correlatiua vero significationis applicabilia sunt ad correlatiua bonitatis, magnitudinis, &c. cum quibus correlatiuis significationis bonitas quidem significat hoc quod est, & ea quæ continet in se: suum autem con- *Trigesimasexta forma de significatione.*

cretum est signatum & de ipsa habituatum. Occultatio vero est oppositum significationis, & sua diffinitio, &c. applicabilis est ad terminos oppositos ipsius significationis.

De pulchritudine.

Xxxvij. *Forma de pulchritudine.* PVlchritudo est principium implicatum: & sua diffinitio applicabilis est ad diffinitiones principiorũ explicatorum. Nam bonitas & magnitudo, &c. sunt pulchritudines, exceptis contrarietate & minoritate: tamen minoritas proportionata in subiecto in quo est, pulchra est; vt patet in puero paruo. Correlatiua vero pulchritudinis consistunt per secundam speciem regulæ C. sicut pulchra causa quæ naturaliter causat pulchrum effectum. Et sicut intellectus in imaginatione causat pulchram figurã cum amore, ratione finis per secundam speciem regulæ C. designati: & etiam per regulã G per quam cõsistit pulchra & maxime per propriã qualitatẽ quam per appropriatam. Et similiter per maioritatẽ magis cõsistit pulchritudo quam per minoritatem; vt patet in rhetorica, in qua rhetoricus magis colorat sua verba cum maiori fine quã cum minori.

De nouitate.

Xxxviij. *Forma de nouitate.* NOuitas est forma prima, cuius subiectum habituatur de nouis habitibus: sicut cœlum quod habituatum est de loco, tempore & motu: & sic de omnib9 indiuiduis elemẽtatis potest dici. Et hoc per primã speciem regulæ D. signatum est Prima quidem nouitas sic oportuit esse: sicut fuerunt primus motus, & tempus, & locus. Et in isto passu cognoscit intellectus quod extra tempus, locum & motum nulla nouitas esse possit, eo quod simul & semel oportet quod sint. Et ad hoc consentiunt regulæ B.H.I.

De Idea.

Xxxix. *Forma de Idea.* IDea in æternitate est Deus: sed in nouitate est creatura, sicut figura arcæ quæ in meditatione carpentarii fuit noua: ipsa aũt deducta de potentia in actum fuit antiqua. Et satis plane manifestatur in correlatiuis diuinis per secundam speciẽ regulæ C. signatis. Diuinus.n. intelligens in suo proprio intelligibili infinito & æterno, attrahit omnes nouitates ab omni subiecto creato denudatas: quæ quidem nouitates sunt Ideę diuinæ: sed per tertiã speciem eiusdem regulæ sunt creaturæ nouæ, finitæ, & terminatę.

De

De mathematica.

Mathematica est forma cū qua intellectus humanus denudat substantiam ab accidentibus quæ subsistit eis, vt genus & species facere possit, cum quib. acquirat & faciat sciētiam. Ipsa quidē forma mathematica est exemplata & denudata, mediante idea denudata ab omnibus creaturis, vt Idea cū forma mathematica cognoscatur. Et hoc patet per primam speciem regulæ D. & per secundam speciem regulæ E. & per quartam speciem regulæ K. Talis quidem forma est genus in omnibus formis, quæ deducuntur de potentia in actum, vt patet in nono subiecto. XL. Forma de mathematica.

De ente in potentia existente.

Ens in potentia existens est forma existens in subiecto, in quo est absq; motu, superficie, quātitate, qualitate & huiusmodi, vt patet in grano in quo arbor est in potentia. Et quando deducitur illa forma de potētia in actum, comitantur quidem in tali deductione siue generatione sua accidentia. Et quando prædicta forma orta est cū antedictis accidētibus, iam eum ipsis habituata est; quæ quidem accidentia oriuntur siue orta sunt ex accidentib. in actu existentibus in subiecto, in quo prælibata forma erat in potētia. Et in isto passu cognoscit intellectus quomodo vna substantia oritur ab altera substantia: & accidētia ex alteris accidentibus naturaliter. Et ad hoc consentit regula D. cum diffinitione bonitatis & potestatis, virtutis, principii & medii. Similiter ad hoc consentit secunda species regulæ E & regulæ G & quarta species regulæ K. XLj. Forma de ente in potētia existente.

De punctcitate.

Punctcitas est essentia puncti naturalis quæ est minor pars corporis: punctus quidem tantū est prope minoritatem, quod indiuisibilis est in tantum, quod neque per sensum neq; per imaginationem attingi potest. Et in isto passu miratur intellectus quomodo de puncto naturali noticiam habere potest, postquam insensibilis & inimaginabilis: sed adiuuat se cum puncto morali obiectato per visum & imaginationem. Et per ipsum quidem ascendit ad cognitionem puncti naturalis, de quo facit scientiam. Et ad hoc consentit regula B. & prima species regulæ D, sic de regula F & I. dici potest. XLij. Forma de punctcitate.

De linea.

xliij. *forma de linea.* Linea naturalis est longitudo constituta ex pluribus punctis continuis: cuius extremitates sunt duo puncta; & est secunda pars corporis. Et dicitur secunda: eo quod ex pluribus punctis constituta est, vt signatum est in regula K. & in regula F. puncti quidem quantitatem discretam signant: longitudo autem continuam. Et in hoc patet, quod puncti sign fi ant quantitatem discretam. Nam per punctos linea diuisibilis est, latitudo oritur & causatur ex plurib. lineis continuis; & per cõsequens oritur superficies ex longitudine & latitudine simul existentibus in subiecto, in quo sunt: profunditas autem oritur ex rotunditate punctorum. Nam punctus autem magis est rotundus in natura quam longus & latus; vt patet in ramis frondẽtibus in arbore. Adhuc ratio huius est, quod circulus ratione cœli, cuius similitudo fortior figura est in motu naturæ quam aliqua alia figura. Et in isto passu cognoscit intellectus quę sunt principia primitiua corporis, videlicet punctus, linea, longitudo, latitudo, superficies & profunditas.

De triangulo.

xliij. *forma de triangulo.* Triangulus est forma habẽs tres angulos tribus lineis contenta: sicut patet in elementatis, in quibus quodlibet elementatum habet suum triangulum: sicut ignis qui habet vnum angulum acutum per calidũ & siccum; & alium per calidum & humidum; & alium per siccum & frigidum. Talis quidem triangulus attribuitur igni: ipse enim per calidum & siccum regnat super alios triangulos. Similiter aer habet alium triangulũ per humidum & calidum. Amplius aqua per frigidum humidum: iterum & terra alium per siccum & frigidum. Et in isto passu cognoscit intellectus essentias, ex quibus corpus elementatum est plenum, ratione cuius elementa se habent adinuicem ad compositum per differentiam, concordantiam & contrarietatem. Sed miratur intellectus quomodo de talibus triangulis potest habere sciẽtiam, cum nunquã fuerint in sensu. Sed recordatur triangulũ figuræ planę qui sensibilis est, cum quo imaginatur & cognoscit triangulũ naturalẽ, mediante tamen regula K. & secũda specie regulæ D. &c.

De qua-

De quandrangulo.

QVadrangulus naturalis est figura habens quatuor angulos rectos:& in quolibet angulo trianguli sunt implicati duo anguli recti, eo quod sunt de genere trianguli. quodlibet enim elementum habet duas qualitates videlicet vnam propriam, & aliam appropriatam; vt patet in regula G. in quadrangulo quidē ignis habet vnum angulum tanquam rex, aer similiter alium, &c. Et patet quod quadrangulus diuisibilis est in quatuor triangulos æquales cū lineis diametralibus. Et in isto passu cognoscit intellectus per quem modum quadrangulus multiplicatur per quatuor triangulos: & triangulus per tres lineas: & linea per punctos continuos. xlv. *forma de quadrāgulo.*

De circulo.

CIrculus est figura vltima & dicitur vltima: quod perfectior est quam aliqua alia figura. Ipsa enim continet in se omnes alias figuras: ab ipsis quidem descendit & constituta est; vt patet per secundam speciem regulæ D. & per quartam speciem K. Circulus enim causatur ex triangulo, quadrangulo, &c. Intantum vsque quo sunt coniuncti anguli & linea circulari punctaliter ad similitudinem cœli, quæ est maior figura: & ad hæc regula B. consentit. xlvi. *forma de circulo.*

De corpore.

COrpus est substantia ex punctis, lineis & angulis plena ex longitudine, latitudine & profunditate assituata: & ex superficie habituata. Ipsum quidem corpus habet partes coessentiales, scilicet pūctos & lineas & angulos, ex quibus est compositum & plenum, & per tertiam quidem speciem vnum corpus terminatur in altero. Adhuc per secundam speciem D. est ex suis partibus ei coessentialibus per regulam F. habet quantitatem continuam & discretā & per regulam G. est aggregatio communis ex substantia & accidentibus composita: & per regulam H. est in tempore; per regulam I. est in loco. per regulam K. est in motu. Sed miratur intellectus de octaua xlvii. *forma de corpore.*

ſphera, quare ipſa non eſt in alieno loco contenta. Et dubitat vſquequo conſiderat quod corpus eſt finitum, & de figura habituatum: alioquin eſſet ei dare infinitum, quod eſt impoſſibile.

De figura.

xlviij. *forma de figura.* Figura eſt accidens conſtitutum ex ſitu & habitu: quæ per ſecũdam ſpeciem regulæ C. ſunt ſuæ partes: & per tertiam ſpeciem eiuſdem eſt habitus in corpore: & per quartam habet lineas rectas & curuas. Ipſa quidem figura cum colore eſt obiectum viſus, cum lineis autẽ & angulis abſque colore eſt obiectum tactus: & cum omnibus prædictis eſt obiectum imaginationis, & in iſto paſſu cognoſcit intellectus quod imaginatio eſt generalior potentia quam viſus, figura autem non eſt obiectum intellectus ſine imaginatione. Et in iſto paſſu cognoſcit intellectus, quod mortuo homine anima retinet ſpecies, quas acquiſiuit cum imaginatione, vt de hac vita & corpore in quo fuit, memoriam habeat.

De generalibus rectitudinibus.

xlix. *forma de generalibus rectitudinibus.* REctitudines generales ſunt ſex, quib. corpus eſt centrum per lineas diametrales, vt per eas corpus poſſit eſſe in motu: videlicet ad ſuperius & inferius, ante & retro, dextre & ſiniſtre: iſtæ quidẽ ſex rectitudines ſunt coeſſentiales motu. Sed miratur intellectus, quare ſunt ſex & non plures, neq; pauciores, ſed recordatur motum, qui non poteſt eſſe perfectus abſq; ipſis: ſi autem eſſent plures aut pauciores, imperfectus quidẽ eſſet, vt patet per tertiã & quartã ſpeciem regulæ C & per ſecundã ſpeciem eiuſdem ſignatũ eſt quod ſex rectitudines prædictæ ſunt coeſſentialiter partes motus, in quo corpus eſt ſitnatũ & habituatum. Sed miratur intellectus, quare corpus ſphericum non habet tales rectitudines prędictas: ſicut caput hominis, oculus, & pomum, huiuſmodi. Sed recordatur mundum qui eſt corpus ſphericum: qui quidem mundus non ſubſiſtit illis rectitudinibus, eo quod vltimum corpus eſt, quod cauſat ſuas ſimilitudines in prædictis corporibus ſphericis, vt de eo intellectus notitiam habere poſſit: & ad hoc conſentit regula B. & K.

De

De monstruitate.

L. forma de monstruitate

MOnstruitas est deuiatio motus naturæ à termino a quo ad terminum in quem, in subiecto in quo est per nimiam influentiam aut indigentiam virtutis corporum superiorum & inferiorum, dextrorũ & sinistrorum, & etiam existentium ante & retro. Tales quidem motus causant habitus priuatiuos, videlicet cæcitatem, surditatem, & huiusmodi. Ratio huius est: quod extra secundam speciem regulæ C. est. Et in tertia specie ipse motus est imperfectus, & in quarta specie habet illas imperfectiones deficiente secunda specie regulæ C.

De deriuatione.

Lj. forma de deriuatione.

DEriuatio est subiectum generale, per quod particulare descendit ab vniuersali, sicut riuulus à fonte: & linea à punctis: & triangulus à lineis: & filius à parentib. per generalia instrumenta: & conclusio à suis præmissis, & per consequens ab antecedente & scientia à rebus, mediante tamen intellectu. Et intellectus sic cõsiderans deriuationem, cognoscit per secundam speciem regulæ C. quod deriuatio cõtinet in se correlatiua essentialia, quibus multa particularia deriuantur: sicut multi filii ab eis parentibus, & multa elementa à quatuor elementis generalibus, & multæ scientiæ per vnum intellectum inueniuntur: ipse quidem intellectus in se continet essentialia & generalia relatiua cum quib. inquirit & facit multas scientias intellectus ab eadem forma siue specie deriuatas. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod relatiua ipsius intellectus sunt superiora, & scientiæ inferiores, & species in medio sunt: sicut inter causam & effectum: & in isto passu cognoscit à quo, & quomodo deriuãtur sciẽtiæ.

De vmbra.

Lij. forma de vmbra.

VMbra est habitus priuatiuus lucis, qui nõ potest habere suas rectitudines, de quib. iam superius locuti sumus: eo quia corpus existens in medio, eũ impedit: & de hoc manifeste experimentum habemus per vmbram arboris siue turris. Sed hic quærit intellectus, vmbra cuius est color: & significatio vmbræ quid est? Et considerat quod aer est diafanus: quod extra vmbram recipit colo-

De colore & colorato.

COlor est qualitas existens obiectum visus. Et in colorato habitus:& figura colorati est habitus coloris. Coloratus autem est substantia, in qua color substẽtatur. Color quidem habet correlatiua substantialia: sed color est habitus correlatiuorum substantialium. Et per primam speciem regulæ D. est de seipso: & per tertiam speciem eiusdem est colorati Color per primam speciem regulæ C est propria qualitas:in homine vero siue in planta vera, sed appropriate est in homine picto siue planta picta,&c. quantitas autem coloris non est ei propria; sed potius est ei appropriata: veruntamen colorati quidem est. Et in isto passu cognoscit intellectus per quem modum vnũm accidens est in alio assituatum ratione regulæ G. sicut dictum est de colore & colorato: sic dici potest de caliditate & calido.

Liiij. forma de colore, & colorato.

De proportione & proportionato.

PRoportio substantialis consistit per relatiua consubstantialia: vt patet per infinitatem cui sunt proportionata sua correlatiua consubstantialia, sine quibus infinitas non posset esse inexistentia & agentia. Finitus quidem non est proportionatus infinienti mediãte infinire qui ei proportionatur: & hoc idem dici potest de æternante, æternato & æternare; & sic de aliis rationibus diuinis: & similiter potest dici de correlatiuis substantialibus in substantiis creatis: sicut in intellectu in quo intelligens, intelligibile, & intelligere sunt correlatiua ei proportionata naturaliter. Scientia autem non potest esse ei proportionata: non enim potest ei sufficere, sicut ligna igni. Nam plus potest ignis ligna comburere;quam ipsa igni abundare: veruntamen proportio accidentalis in correlatiuis bene potest existere, sicut inter calefactum & calefacere. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod nullum accidens potest proportionari substantiæ quo ad pondus. Nam substantia in plus se habet: accidens autem in minus; & hoc quidem clarum est per diffinitionem maioritatis & minoritatis: secundum

Lv forma de proportione & proportionato.

autem iustitiam proportio potest dari inter substantiã & accidens: & inter accidens & accidens. Et in isto passu cognoscit intellectus per quem modum membra animalis sunt proportionata in eo, & mores in homine cum quibus subiectum est proportionatum.

De dispositione & disposito:

Lvj. *forma de dispositione & disposito.* Dispositio substantialis est forma, in qua correlatiuã substantialia sunt æqualiter disposita per obiectum, potentiam & actum: sicut in diuina bonitate infinita & æterna, quæ est disposita ratio bono infinito & æterno, quod producat bonum infinitum & æternum, qui est dispositus bonificanti: & sic de bonificare potest dici qui est ei dispositus per bonitatẽ infinitam & æternam: veruntamen est alia dispositio per accidens, quod patet per tertiam speciem regulæ C. sicut Deus qui disponit se ad iudicandum & procedẽdum secundum quod homo se disponit ad recipiendum iudicium aut ad veniam. Non tamẽ dico quoad pondus, sed quoad iustitiam. Deus enim magis se disponit ad hominem ratione suæ bonitatis, quam homo ad ipsum: sicut ignis qui est magis dispositus ad comburendum ligna, quam ligna ad sufficiendum eius combustioni: & sic de intellectu humano potest dici. Intellectus quidem magis est dispositus ad intelligendum obiectum accidentale, quam ipsum obiectum, vt ab eo intelligatur: sicut intelligibilitas lapidis quæ non est intellectui proportionata, altiorem quidem potest intelligere, sicut sensibilitatẽ sentientẽ aut cœli aut angeli, &c. quæ altiores intelligibilitates sunt quam lapidis intelligibilitates, & sic de homine potest dici: homo enim plus potest currere quam currat. Nam non vult currere quantum potest, & sic de aliis suo modo potest dici.

De creatione & creato.

Lvij. *forma de creatione & creato.* Creatio est in æternitate idea per secundam speciem regulæ C quare ab æterno & in æterno est per diuinam sapientiam scita, & per diuinam voluntatem amata: sed in ente creato est habitus & actio respectu tertiæ speciei regulæ C & per quartam speciem eiusdem regu-

læ. Creatio quæ est idea habet creationem quæ creatura est, cum qua habet creatum nouum, passionatum sub ipsa actione, habituatum sub noua creatione. Et in isto passu cognoscit intellectus per quem modum idea trāsit ad ideatum, multiplicando suam similitudinem respectu quartæ speciei regulæ K

De prædestinatione & prædestinato.

Prædestinatio est in sapientia Dei, in æternitate idea, sic est ab æterno sicut in æterno: & hoc ratione correlatiuorum secundæ speciei regulæ C. Intelligens enim æternum in suo proprio intelligibili æterno, intelligit omnia præterita & noua: futura & noua sunt à parte ante, scil. ab æterno: sed præterita & antiqua sunt à parte post scilicet in æterno. Idcirco prædestinatus existens in medio duorum prædictorum terminorum per accidens, est de noua prædestinatione habituatus: sicut cappatus de noua cappa: & ideo prædestinatio vna est per secundam speciem regulæ C. Alia vero per tertiam speciem eiusdem. Nam respectu eiusdem speciei secundæ est idea: sed respectu tertiæ est habitus creatus ad quem habitum se disponit libere prædestinatus ad agendum bonum, sicut cappatus qui est indutus cappa noua: & sicut iudex qui se disponit ad iudicandum per habitum iustitiæ. Alioquin prædestinatio quæ est idea, non haberet modum creandi prædestinationem nouam ab æterno & in æterno obiectatam, quod est falsum, vt patet per quartam regulam K. Et in isto passu gaudet intellectus, eo quia de prædestinatione habet magnam declarationē: sed dolet quod talis declaratio parum est scita in mundo. Nam infuscatio prædestinationis ponit multos homines in errore & in dubitatione.

Lviij. forma de prædestinatione & prædestinato.

De misericordia & misericordiato.

Lix forma de misericordia & misericordiato.

Misericordia est in æternitate idea secundum respectum regulæ C. & respectu tertiæ speciei est habitus existens in prædestinato nouo, qui se disponit ad contritionem, & confessionem, & satisfactionem de com[illegible]

ſis, vt de miſericordia habituetur: ſicut prædeſtinatus de prædeſtinatione per bonas operationes cum ſua libera voluntate amatas. Alioquin niſi peccator diſponeret ſe ad recipiendum veniam; iam non poſſet eſſe habituatus de miſericordia: ſicut homo malus agens malum, non poteſt habere habitum bonitatis. Et in iſto paſſu gaudeant peccatores agentes pœnitentiam. Nam Deus poteſt plus parcere quam homo peccare. Sicut ignis qui plus poteſt de lignis comburere, quam ligna non poſſent ei ſufficere.

De neceßitate & neceßitato.

Lx forma de neceßitate & neceßitato.

NEceſſitas eſt forma, quæ aliter ſe non poteſt habere, & hoc patet per ſecundã ſpeciem regulæ C. & quod abſque neceſſitate eſſe non poteſt; ſequitur quod neceſſitas eſt antecedens & neceſſitatus conſequens eſt: ſicut diuina bonitas infinita & æterna, quæ eſt ratio infinita bono & æterno quod producat bonum æternum & infinitum; & ideo producẽs eſt neceſſitatus ratione bonitatis, & per conſequens productus & producere ſunt neceſſitati. Et in ſecunda ſpecie regulæ C. patet. Vlterius ſequitur alia neceſſitas & neceſſitatus: videlicet ſi homo bonus eſt, ad bonum neceſſitatus eſt. Sed ſi eſt malus, ad malum. Nam iuſtitia Dei ſic neceſſitat iudicium iudicando: ſicut miſericordia Dei ad veniam parcendo; & in iſto paſſu cognoſcit intellectus quod peccator quando ſe diſponit ad recipiendum iudicium, ſemetipſum iudicando: ad pœnitentiam ſe diſponit ad recipiendum veniam. Vlterius cognoſcit intellectus per quem modum miſericordia Dei & iuſtitia neceſſitant actus ſuos in ſubiecto nouo: de cuius notitia intellectus eſt valde gauiſus.

De fortuna & fortunato.

lxi forma de fortuna & fortunato.

FOrtuna eſt actus extra ſecundam ſpeciẽ C. tantum. Et eſt habitus cum quo fortunatus ſe diſponit ad illam bonam fortunam per accidens: ſicut viator iens in peregrinationem qui a caſu inuenit aurum: ipſa quidem fortuna eſt per ſecundam ſpeciem regulæ D. & habet eſſe in ſubiecto in quo eſt per quartam ſpeciem regulæ C. &

eſt

est hoc quod est per tertiam speciem D. Et est extra principium, medium, & finem, concordantiam & contrarietatem: extra autem maioritatem & minoritatem non est. Et in isto passu cognoscit intellectus quod fortuna habet parum de esse quo ad seipsam: sed quo ad fortunatum magnum esse habet.

De ordinatione & ordinato.

ORdinatio est aggregatio multorum principiorum, vt vnum principium cum alio quiescere possit in vno fine. Ordinatum quidem est suum concretum, & est de sua ordinatione habituatum. Ordinatio primo incipitur per secundam speciem regulæ C. vt sit habitus in subiecto in quo est, & habet suam quietem per quartam speciem C. Ipsa quidem ordinatio habet sua principia primitiua; vt patet per primam speciem regulæ D. & per definitionem principii: & est consequentia per diffinitionem concordantiæ, cuius cõtrarietas est sua inimica, deficiente modo per regulam K designato. Lxij. *forma de ordinatione & ordinato.*

De consilio & consulto.

COnsilium est dubitabilis propositio: & consultus est suus finis & quies. Consiliarius vero debet respicere illam dubitabilem propositionem per secundã speciem C. discurrendo regulam B. tentando per quem modum consultus est figuratus cum principiorũ diffinitionibus, & per nouum subiectum in tertia specie C. quod sit habituatus de virtutibus in specie quarta C. cuius habitus sit remotus à vitiis noni subiecti, mediantibus regulis D. E.F.G.H I.K. Lxiij. *forma de cõsilio & consulto.*

De gratia & gratiato.

GRatia est primitiua forma in gratiato posita sine gratis merito, vt patet per primam speciem D. & per maioritatem dantis gratiam, & per minoritatem recipientis ipsam, & etiam per habitum charitatis. Adhuc gratia est in gratiato per diffinitionem bonitatis, & per magnificentiam voluntatis de liberalitate habituatæ: propter quod in isto passu cognoscit intellectus per quem mo- Lxiiij. *forma de gratia & gratiato.*

dum gratia est diffusa in subiecto in quo est: & quando producitur, non impeditur à principiis superioribus sed ab inferioribus: videlicet quando considerat se esse dignum recipiendi gratiam ratione sui meriti: non autem ratione largitatis & benignitatis dantis gratiam.

De perfectione & perfecto.

Lxv. forma de perfectione & perfecto.

PErfectio est forma in subiecto perfecto quieta, cum qua subiectum perfectum quietat se, habituando de ea quæ in subiecto perfecto est habituata, vt patet per tertiam speciem C. Et ista talis perfectio deriuatur à secunda per speciem C. per multos riuulos: videlicet per multa principia & regulas huius artis. Et talis perfectio maxime est moralis, vt apparet in nono subiecto. Veruntamen est perfectio naturalis perfectissima essentialiter & naturaliter, infinite & æterne. Ipsa quidem perfectissima est per sua propria, & consubstantialia relatiua, per secundam speciem C. designata. Perficiens enim de sua perfectione consubstantiali & naturali producit perfectum, & non de aliquo ente, qui quidem perfectus est ei coessentialis, & ambo inuicem, scilicet perficiens & perfectus, perficiunt actum scilicet perficere qui est essentialis & substantialis.

De declaratione & declarato.

Lxvj. forma de declaratione & declarato.

DEclaratio est forma, in qua intellectus distinguendo quiescit mediante diffinitione concordantiæ à diffinitione contrarietatis omnimode segregata. Declaratum est suum, in quo declaratio est habitus, vt patet per tertiam speciem C. Sua vero essentia consistit in secunda specie C. in qua intelligens declarat à se intellectum esse passiuum, & hoc per intelligere. Et in isto passu cognoscit intellectus per quem modum habitus oritur à substantia per accidens: vt declaratio à scientia fieri possit, mediantibus tamen principiis & regulis huius artis.

De

De transubstentatione & transubstentato.

TRansubstentatio est actus naturæ in transubstentato denudato ab vna forma antiqua. Et induitur forma noua vt suus actus possit esse in motu successiue in generalib. & corruptibilibus. Nam absque tali transubsten tatione, natura quidem esset ligata quo ad suum actum substantialem, & etiam quo ad actum suorum accidentium: & immutabilis esset suus habitus priuatiuus, & per consequens diffinitiones suorum principiorum essent destructæ, quod est impossibile. De ea quidem potest habere notitiam artista largo modo in septimo subiecto, in quo vegetatiua deducitur per principia & regulas huius artis. Lxvij. *forma de transubstentatione & transubstentato.*

De alteratione & alterato.

ALteratio est forma nata in alterato: vt patet per tertiam speciem C. Et ista talis alteratio oritur ab alteratione existente in secunda specie C. sicut riuulus à fonte. Et in isto passu cognoscit intellectus vias motus naturalis & moralis. In generatione quidem cognoscit viam naturalem ipsius motus: in generatione autem alterantur forma & materia. Nam alterans in suo proprio alterabili alterat res venientes, vt motus sit in fieri, & in facto esse, mediante diffinitione medii. Alteratio vero moralis est, quando homo mutat se de non habitu in alium, sicut de iustitia in iniuriam, & de ira ad patientiam, & de logica ad medicinam, & de tristitia in gaudium, & huiusmodi. Lxviij. *forma de alteratione & alterato.*

De infinitate & infinitato.

INfinitas est forma habens actum infinitum ab omni finito remota, quæ absq; infinitato nequaquã esse potest. Ratio huius est, quod in subiecto finito sua quies esse non potest. Ipsa quidem infinitas habet suos correlatiuos per secũdam speciem C. Ipsos quidem habere non potest absque infinita bonitate, magnitudine & æternitate, &c. Nam aliter implicaretur contradictio, videlicet quod esset infinita & non infinita, & quod esset impedita & non Lxix. *forma de infinitate & infinitato.*

impedita quod est impossibile. Ipsa infinitas est causa finitatis siue finiti, vt patet per tertiam speciem C. infinitate habente actionem in infinito & in ente finito. Per quartam speciem C finitus sic est habituatus de passione, sicut est habituatus de nouitate. Nā alias haberet vnum habitum infinitum & alium finitum, quod est impossibile. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod sicut finitas habet coessentiales correlatiuos, finientem, finitum & finire: sic & multos melius infinitas habet scilicet infinientem, infinitum & infinire: alioquin natura finitatis se haberet in plus, natura autem infinitatis in minus, quod est impossibile.

De deceptione & decepto.

Septuagesima forma de deceptione & decepto.

DEceptio est habitus positiuus decipientis, & priuatiuus decepti. Et ideo per secundam speciem regulæ C. intelligens causa in suo intelligibili per receptionem, ex qua habituat intelligibilem, & per tertiam speciem regulæ C. Et decipiens est in decepto, in quo causat deceptionem: deceptus autem non decipitur per suam secundam speciem regulæ C. scilicet, in tertia decipitur & in quarta habet habitum deceptionis, cum quo deuiat se à fine ad quem est. Et in isto passu cognoscit intellectus vnde oritur peccatum & vbi permanet.

De honore & honorato.

lxxj forma de honore & honorato.

HOnor est habitus actiuus in honorante: passiuus autem in honorato, & ideo honorans est in plus quam honoratus, eo quod in secunda specie regulæ C. causat habitum honoris: & in tertia est honorans, & in quarta habet habitum honoris: & honoratus recipit: & in tertia recipit: & in quarta eiusdem habet habitum honoris. Et in isto passu cognoscit intellectus, per quem modū idem habitus est in multis ciuis assituatus. Vlterius cognoscit per quem modum vituperans est magis habituatus de vituperatione quā vituperatus Et de tali noticia per artem sic inuenta, est valde gauisus intellectus.

De capacitate & incapacitate.

CApacitas est forma, cũ qua capax tantũ potest cõtinere & respicere, quantũ potest ei euenire. Incapacitas autẽ est in cõtrario. Capacitas quidẽ consistit per secundã speciem regulæ C. per quam est habitus positiuus existẽs in tertia & quarta specie eiusdem regulæ. Et hoc cum diffinitionibus principiorum & speciebus regularum. Incapacitas autem in secunda specie non est causata: habitus namque priuatiuus est & remotus ab omni beneficio principiorum & regularum. Veruntamen incapacitas vicina est diffinitioni cõtrarietatis & minoritatis. Et in isto passu cognoscit intellectus, quid est causa ruditatis intellectus & crudelitatis & impietatis voluntatis. Lxij. *forma de capacitate & incapacitate.*

De existentia & agentia.

EXistentia est forma, cum qua existens existit hoc quod est: & agẽtia est forma mouens existentem ad terminum ad quem: & hoc patet per secundam speciem regulæ C. & per regulam E. & per diffinitionem bonitatis & potestatis & medii. Et si addantur diffinitiones magis sequitur de necessitate, quod existentia sit tanta quanta est agentia. Et in isto passu cognoscit intellectus quod Deus tantum est agens per secundam speciem regulæ C. quantum per primam speciem regulæ E. & est existens de quibus scilicet existentia & agentia notitia haberi potest in primo subiecto in capitulo, in quo Deus diffinitur. Lxxiij. *forma de existẽtia & agentia.*

De comprehensione & apprehensione.

COmprehensio est similitudo infinitatis, & ideo agens comprehensione comprehendit, etiam cũ apprehensione apprehẽdit; sed comprehendit ratione gratiæ infinitatis; sed hic miratur intellectus, quæ est causa quare agens cum cõprehensione obiectat apprehensum, sed recordatur hominem gustantem guttam vini, comprehendendo suam qualitatẽ in gutture, cum qua apprehendit qualitatẽ vini dolii: sicut intellectus qui cum sensu apprehendit essentiam sensati: sed non comprehendit essentiã sensati denudata a sensu. Et in isto passu cogno- Lxxiiij. *forma de comprehensione & apprehensione.*

scit intellectus per quem modū est comprehēdens & apprehendens & per discursum specierū regulæ E. per primā speciem regulæ C. comprehendit diffiniendo, & per secundam apprehendit: quod seipsum non potest comprehendere, eo quod apprehendens est, & per primam speciem C. comprehēdens. Adhuc in tertia specie C. est comprehendens: sed in quarta specie eiusdem regulæ est habituatus de comprehensione & apprehensione. Et in isto passu est intellectus valde altus & subtilis.

De inuentione & inuento.

Lxxv. *forma de inuentione & inuēto.* Inuentio est forma, cum qua intellectus inuenit inuentum, vt per secundam speciem regulæ C. signatur, quod inueniens in suo inuento proprio, inuenit inuenta peregrina: sicut intellectus in suo proprio intelligibili species euenientes facit intelligibiles: & in tertia specie est causa inuenti in inueniendo: in quarta autem specie inuentus est suus habitus Et in isto passu cognoscit intellectus per quem modum facit scientiam, & quod est suum subiectū, videlicet ars ista, eo quia cum principiis & regulis inuenit inuentum.

De similitudine & aßimilato.

Lxxvj. *forma de similitudine & assimilato.* Similitudo est forma, cū qua assimilans assimilat suum assimilatum: ipsa quidem similitudo oritur per principia, sicut per bonitatem, eo quod quælibet ratio est bona: & alia similitudo per secundam speciem regulæ C. sicut assimilans qui assimilat sibi assimilatum videlicet homo pater assimilat sibi filium in specie humana, & ponit suam similitudinem in filio per figuram aut colorem, aut huiusmodi. Amplius bonitas, magnitudo, &c. sunt similes per correlatiuos: nam sicut bonitas habet suos correlatiuos proprios: sic & magnitudo habet. Item bonitas, &c. habet suos correlatiuos similes essentialiter: nam adinuicem sunt vna bonitas, & sic de aliis similitudinibus superioribus primitiuis & causatiuis, à quibus descendunt similitudines inferiores, sensibiles & imaginabiles: sicut plures homines qui sunt similes in specie, & in moribus, & plura luminaria in luce & huiusmodi.

De

De antecedente & consequente.

ANtecedens est forma causans consequentem. Consequens autem est subiectum, cum quo antecedens quiescit: antecedens quidẽ consistit per principia & regulas huius artis: & consequens quidẽ oritur ex ipsis. Nam si agẽs agit cum bonitate & magnitudine, sequitur quod suus actus sit bonus & magnus, & per consequens quod sit possificatus. Et si bonitas est magna per magnitudinẽ, inde sequitur quod magnitudo sit bona per bonitatem. Adhuc si magnitudo est infinita duratio per æternitatem, sequitur quod æternitas sit infinita immensitas per magnitudinẽ: & si potestas est infinita duratio per æternitatem, sequitur quod æternitas sit infinita possificatio per potestatem, & sic de aliis. Vlterius per secundam speciem regulæ C. est antecedens ad tertiam speciem regulæ C. & est antecedens ad quartam speciem regulæ C sicut bonitas cum suo bonificatiuo, bonificabili & bonificare est habitus consecutus in homine. Et si homo habituatur de bonitate, sequitur quod habeat meritum per suam bonitatem. Et sic de aliis antecedentibus & consequentibus: sicut si homo est, sequitur quod animal est: & si duæ præmissæ sunt, sequitur quod conclusio sit in natura. *Lxxvij forma de antecedente & consequente.*

De potentia obiecto & actu.

POtentia est forma cum qua intellectus attingit obiectum. Obiectum autem est subiectum in quo intellectus quiescit: sed actus est connexio potentiæ & obiecti. Et omnes tres consistunt per secundam speciem C. sicut in correlatiuis bonitatis, in quibus bonificatiuus est potentia siue forma. Nam actiuus est bonificatiuus, & obiectum passiuus quidem est: bonificare autem est actus egrediens ab ambobus. Et in isto passu cognoscit intellectus quod falsum asserũt dicẽtes, quod obiectũ mouet potentiã: & verum asserunt dicentes quod potentia mouet se ad obiectũ cum ipso obiecto, in tertia specie C. Potentia est actiua & obiectum est in eodem passu: in quarta autem specie potentia habet actionem: in eadem specie, obiectum habet passionem. Et in isto passu cogno- *Lxxviij forma de potentia, obiecto & actu.*

ſcit intellectus, quod motiuus naturaliter non appetit eſſe immobilis, neque econuerſo. Et in iſto paſſu cognoſcit intellectus quis eſt capax ad recipiendũ magnam declarationem philoſophiæ.

De generatione & corruptione.

Lxxix. forma de generatione & corruptione.

GEneratio in creatis eſt forma, cum qua agens cauſat nouas formas. Sed corruptio eſt forma, cum qua priuat formas antiquas. Et priuatio eſt forma exiſtens in medio earũ. Et in iſto paſſu cognoſcit intellectus per quem modum iſtæ tres formæ cõſiſtũt in ſubiecto in quo ſunt: & generatiuus & priuatiuus ſunt vna forma: & eadẽ potentia quæ generat formas nouas poſitiue: & corrumpit formas antiquas priuatiue cum vno & eodem actu conſtituto, de generare & corrumpere, generabile & corruptibile non ſunt ipſæ: nam diuerſos fines habent adinuicem. Nam generabile eſt circa eſſe; corruptibile autẽ circa nõ eſſe: quamuis ſint ab vno & eodem agente & in eodem ſubiecto: ſicut ignis qui eſt agens, & ab vna quidem caliditate & eadem habet diuerſos actus, vt apparet in deſiccando tegulam, & in diſſoluendo, & in molliendo cerã. Generatio in tertia ſpecie C. eſt actiua. Corruptio autem in eadem eſt paſſiua cum eodem motu naturali. Ratio cuius eſt: quod per quartam ſpeciem ſubiectum habet actionem per generationem, & paſſionem, per corruptionẽ, ipſo ſubiecto habituato de habitu priuatiuo & poſitiuo. Et in iſto paſſu cognoſcit intellectus p quẽ modum generatio, corruptio & priuatio ſunt principia naturalia in elementatis. Diximus de lxxx. formis quæ ſunt principia explicata huius artis, quibus poſſunt applicari principia implicita: ſicut quicquid dicatur de generatione, corruptione & priuatione, applicetur capitulo generationis, corruptionis & priuationis, tali modo quod ea quæ dicta ſunt in ipſo capitulo non ſint læſa: nam per ſe ſunt nota; modo autem intendimus applicare hanc artẽ generalẽ ad artes particulares, vt declaretur per quem modum hæc ars eſt generalis ad omnes alias artes. & vt ſcientes hanc artem alias artes facilius poſſint addiſcere & habere: & primo de Theologia dicemus.

De theologia.

THeologia est scientia in qua loquitur de Deo. Et idcirco primum subiectum per B. designatum est locus in quo loquitur de Deo artificialiter: eo quia ipse discurritur per principia & regulas; & ideo volentes loqui de Deo naturaliter siue artificialiter, recurrant ad prædictum subiectum: & dicant de Deo ea quæ inueniuntur in ipso. Si autem voluerint multiplicare verba quæ sunt in ipso, applicent ea ad verba explicata quæ sunt in prælibato subiecto, tali modo quod verba explicata remaneant illæsa: dicendo sic. Vtrum Deus possit non esse. Et recurratur ad illa quæ de ipso dicuntur per B.C. &c. Et si quæratur, quare Deus non posset non esse, recurratur ad regulam in qua quæritur, quare Deus est: & si quæratur, vtrum Deus possit esse malus: aut vtrum sint plures dii: recurratur ad locum in quo dicitur, quod bonitas est ratio quod producat bonum infinitum & æternum & etiam ad illum locum in quo Deus diffinitur. Item si quæratur, quæ lex est vera, aut lex christianorum, aut iudæorum, aut sarracenorum: recurratur ad subiectum, in quo de Deo loquitur, & respiciatur in eo quo lex implicata est? & si prædicator de Deo vult prædicare, extrahat materiam sermonis de illo subiecto quod est via perditioni magna & valde diffusa materia; & sic de aliis. Et in isto passu cognoscit intellectus per quem modum primum subiectum est ei valde magnum obiectum, de quo multũ gauisus est. lxxx. Forma de theologia.

De philosophia.

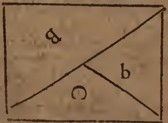
PHilosophia est subiectum, in quo intellectus se contrahit ad omnes artes & scientias: & ideo philosophus per artem istam magnum subiectum intelligendi habere potest. Nam ipse potest philosophari per subiecta de substantia designata per C.D:E.F.G.H.I. & etiam per centum formas, nam philosophus tractat naturaliter de angelis, de cœlo, de homine, de imaginatiua, sensitiua, vegetatiua & elementatiua. De miraculis autem nequaquam: nam supra naturam sunt; quapropter si aliquis quærat philosophice, recurratur ad prædicta subiecta, applicando de quo quæritur eis. Tali autem modo respondeatur quod lxxxj. Forma de philosophia.

id de quo quæritur, remaneat illæsum, tenendo de quæstione affirmatiuam aut negatiuam: nam illa quæ tractantur in antedictis subiectis, clara & manifesta sunt intellectui subtiliter intelligenti. Si autem id de quo quæritur sit implicatum siue peregrinum, applicetur prædictis explicatis: & cum eis respondeatur prælibatę quæstioni. Tali vero modo quod verba explicata & implicata conueniant rationabiliter in conclusione proposita: & in isto passu cognoscit intellectus quod hæc ars est mirabile & valde generale subiectum intellectum philosophi.

De geometria.

Lxxxij. *Forma de geometria.* GEometria est ars inuenta ad mensurandum lineas, angulos & figuras: & quia in hac arte tractatur de quantitate signata per F. & per medium mensurationis, quod designatum est per ipsum F. discursum per B.C.D.E. F.G.I.& K. ideo ipsa quantitas est subiectum geometriæ: sicut mensuræ superiores quæ causant inferiores: nam bonitas est vna mensura secundum suam rationem & magnitudo alia, &c. Et hoc signatur per scalas secundæ figuræ & per species regularum: & idcirco bonitas in tanto quanto est, mensurat bonam & magnam: vt bonus & magnus producat bonum & magnum. Et hoc significatur in loco iu quo locuti sumus de puncto, linea triangulo & quadrangulo, circulo & figura. Amplius mensuræ incipiunt per correlatiuos secundæ speciei regulæ C. & deriuantur in tertiam, in qua sunt habituati mensurans, mensuratum & mensurare. In quarta autem specie mensuratus habet habitum inquantum figuratum: sicut coloratus habet colorem: & hoc significabimus per istas duas figuras subsequentes.

Sequitur prima figura.

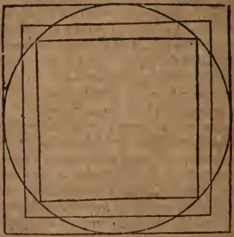

Suppono

Suppono quod iste quadrangulus valeat 4. palmos, & diuidatur in duas partes æquales per lineam diametralem, & vna pars diuidatur in duas, & maior pars vocetur A. secunda B. & tertia C. Modo quæritur, quomodo intellectus incipit inuenire geometriam? Cui respondendum est per diffinitionem principii & per regulam F. H. I. & K. & etiam per subiecta per E. F. G. signata. nam intellectus per visum attingit in ipsa figura nouem angulos. A. enim haberet tres: H. tres: & C. tres. Sed intellectus attingit cum imaginatione duodecim angulos. Nam si A. valet tantum quantum B. & C. tot angulos habet per intellectum cum imaginatione quot habét B. & C. per sensum. sed B. & C. habent sex: ergo A. habet sex: quorum tres sunt actu secundum visum: alteri vero tres sunt in potentia, quos intellectus cum imaginatione attingit extra sensum; quia nunquam fuerunt in sensu, cum quibus geometria de quantitate existenti in potentia facit sciētiam, ipsa quantitate deducta in sensum per similitudinem & per experientiam, talis scientia remanet in intellectu & in imaginatione extra sensum: cui scientiæ secunda species regulæ C. est suum subiectum, & tertia & quarta sunt experientiæ dictæ scientiæ. Et in isto passu cognoscit intellectus per quem modum geometria facit scientiam, videlicet cum quantitate quæ est ei in potentia, mensurat quantitatem quæ est in sensu. Et in isto passu cognoscit intellectus quod falsa est ista propositio: nihil est in intellectu quin prius fuerit in sensu. Nam linea quæ est in intellectu, nunquam fuit in sensu: & sicut tres anguli in potentia qui sunt in A nunquam fuerunt in sensu. Vlterius cum intellectus cum circino non possit mensurare lineam circularem, quomodo ipse potest scire quot palmos habere potest linea circularis si extenderetur. Et tunc intellectus ascendit ad mensuras superiores, quæ sunt extra sensum, de quibus iam locuti sumus. Et post quem modum descendit ad mensuras quæ sunt in sensu, & per diffinitionem medii, & per regulam F. videlicet per fluxum & refluxum, & per quantitatem discretam & continuam mensurat circularem extra sensum, considerando quot palmos habere potest.

Et primo facit istam figuram, in qua sunt tres quadranguli & vnus circulus, vt patet.

Sequitur secunda Figura.

Suppono quod quadrangulus minor æquipolleret quatuor palmis æqualibus, & quadrangulus maior valeat sex palmos, & sic dico quod quicquid consistit inter quatuor & sex, æquipollet quinque palmis: Sed circulus consistit inter quadrangulum maiorem & minorem, vt patet ad sensum; eo quia contentus est per maiorem, & ipse circulus continet minorem contentum linearum: ergo patet necessarie, quod circulus si extenderetur, æquipolleret quinq; palmis existentibus inter sex & quatuor: sicut in numero in quo secunda vnitas existit æqualiter inter primã vnitatem & tertiam, Et hoc idem dici potest de tribus vnitatibus æqualiter existẽtibus in numero nono, quæ æqualiter consistunt inter tres vnitates antepositas & postpositas. Amplius intellectus facit aliam demonstrationem, videlicet ponit vnum quadrangulum rubeum æqualiter inter quadrangulum maiorem & minorem, cum quo quadrat circulum secũdum mensuram continentis & contenti. Nam si circulus continet quadrangulum rubeum, & econuerso, vt patefit in extremitatibus

tibus eorum; tantum valet linea circuli, quantum linea quadranguli: Sed quadrãgulus rubeus æquipollet quinque palmis, eo quod consistit inter quadrangulum minorem & maiorem æqualiter. Et hoc per experientiam haberi potest: si quadrangulus rubeus extenderetur cum circino, ergo linea circularis æquipolleret quinque, si extenderetur. Iterum per hanc demonstrationem videtur quadrangulus rubeus & circulus æquipollere, si quater quatuor valent 16. domos. Et similiter sex quater valent sive æquipollent 24. domibus: ergo inde sequitur quod quinque quater æquipollent 20. domibus. Et sic patet quod quadrangulus rubeus & circulus existentes æqualiter, inter quadrangulum maiorem & minorem adinuicem æquipollẽt. Et in isto passu cognoscit intellectus per quem modum de geometria facit scientiam, mensurando cum hoc quod est extra sensum, in quo sensu datur experientia: sicut carpentator, qui mensurat ita magnam arcam mente sua, quanta ipsa in ligno, in potentia de quo ligno ipse carpentator actu, ita magnam arcam deducit, quãtam mensurauit in potentia in prædicto ligno.

De astronomia.

Astronomia est pars, cum qua astrologi cognoscunt virtutes & motus quos cœlum habet in inferiorib. effectiue: in arte ista loquitur de cœlo per D. designato. Et ideo si quæratur aliquod dubium de cœlo, recurratur ad tertium subiectum, & respondeatur dubio secundum quod explicatur in subiecto cœli: tali autem modo quod hoc, quod dicitur de cœlo, remaneat illæsum, vt si quæratur, vtrum sit aliud cœlum nisi cœlum huius mundi? Et respondeatur negatiue per diffinitionem concordantiæ. Nam si aliud esset cœlum, iam ambo cõuenirent in corporeitate & figura absq; subiecto communi ambobus, & implicarent contradictionem; quod est impossibile. Species enim non possunt esse absque genere, neque distantia & propinquitas eorum esse possunt, vt apparet. LXXIIII. *Forma de astronomia.*

Sequi-

Sequitur tertia figura.

Per istas duas figuras, quarum vna vocatur A. alia vocatur B. quæ quidem distant per partes superiores & inferiores, & non per partes mediocres; vt patet per tres lineas. Nam duæ sunt longæ, & vna breuis est. Et esset dare quod vacuitas esset subiectum linearum longarum & lineę breuis: & sic darentur distantia & propinquitas in subiecto vacuo, quod est impossibile. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod aliud cœlum stellatum non est capax ad essendum, vt non sequatur prædictum inconueniens, neque diffinitio concordantiæ destruatur: tamen dico quod possibile est secundum cœlum esse, eo quod potestas Dei est infinita, & si esset, distantiæ quidem & propinquitates essent in potentia & in dispositione: sed extra cœlos non essent actu, deficiente subiecto, scil. loco existente inter cœlos vacuitate. Sed hic miratur intellectus, quæ est causa cum sol non sit calidus, quæ est ratio, quare calefacit aerem. Sed considerat quod sol sic causat calorem per suam præsentiam: sicut tenebras per suam absentiam, vt dies & noctes esse possint.

De arith-

De arithmetica.

ARithmetica est ars inuenta ad numerandum multas vnitates. Principia arithmeticæ sunt principia huius artis. Nam principia primitiua in quantū sunt primitiua, sunt numeralia. Sicut bonitas quæ est vnum principium in genere, & magnitudo aliud, &c. Et quia principia sunt mixta ad inuicem: ideo componunt numerum numeratum habentem duas species, videlicet numerum parem, sicut duo principia: & imparem sicut tria, aut quinque principia, &c. Et in istis quidem duabus speciebus omnis numerus numeratur. Sunt alia principia numeri per correlatiuos secundæ speciei regulæ C. consideratos: sicut in essentia bonitatis, in qua vnus correlatiuus est bonificans, alter bonificatus, & alter bonificare. Et in istis tribus, numerus perficitur quo ad essentiam bonitatis. Bonitas in numero significat primam vnitatem, & bonificatus secundam ortam à prima vnitate: Bonificare autem tertiam ortam a prædictis. Et quia istæ tres vnitates sunt per numerum parem & imparem: ideo multiplicatur numerus per parem & imparem. Sicut ter tria sunt 9. vnitates; & per compositionem numeri paris & imparis inuenitur quinta vnitas. Nam duo & tres sunt quinque vnitates: Et sic de aliis. Et in isto passu cognoscit intellectus per quem modum arithmeticus componit & multiplicat numerum. Amplius vt arithmeticus multiplicare possit numerum per tertiam speciem C. in figuris; sicut X. vnitates in ista litera X. quæ litera significat X. vnitates, & sic vsque C. & vsq; ad M. & sic de aliis. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod arithmetica est deriuata à geometria. Sicut enim per figuram, quæ est in capitulo geometriæ, linea circularis mensuratur à geometra cum tribus quadrangulis: sic arithmeticus cum istis literis videlicet X. C. D. & M. mensurat mille. Et omnia illa signantur in regula modalitatis, &c. In secunda specie regulæ C. numerus habet figuram. In quarta specie regulæ C in quibus figuris intellectus cum sensu & imaginatione

Lxxxiiij.
Forma de arithmetica.

attingit multas vnitates: ficut intellectus geometriæ, qui attingit cum fenfu hoc quod eft extra fenfum, vt in figura A. & B. dicitur.

De muſica.

Lxxxv. *Forma de muſica.* MVfica eft ars inuenta ad ordinandum multas voces concordantes in vno cantu; ficut multa principia ad vnum finem: & ifta diffinitio fignatur per diffinitionem concordantiæ, & principii diffinitionem. Iterum recepta eft per relationem ad correlatiuos muficæ: ficut enim carpentator concepit figuram arcæ in fua mente; & ipfe eam deducit de potētia in actum. Sic quidem muficus concipit vocem ordinatam in mente: & ipfam deducit in tertiam fpeciem regulæ C. in qua mufica eft habitus cum quo muficus eft practicus. Muficus eft practicus per fex gradus afcendendo & defcendendo, fic dicendo: vt, re, mi, fa, fol, la. Sed hic miratur intellectus, quare funt fex gradus, & non plures neque pauciores. Sed recordatur capitulum rectitudinum fupra tractatum. Et in ifto paffu cognofcit intellectus, per quem modum debet fe iuuare cum centum formis fuperius tractatis applicando illis dubia quæfita. Sed adhuc miratur intellectus de quinque vocibus quare funt quinque, & non plures, nec pauciores. Sed recordatur 4. fpheras elementorum, & quintam effentiam quæ funt per tertium & feptimum fubiectum fignatæ. Et quod ipfæ confiftunt in motu, & quod motus generat fonum, & muficus à fono extrahit vocem. Inde cognofcit intellectus quod ordinata vox primitiua eft per quinque voces fimplices, ex quibus deriuantur literæ confonantes fiue compofitæ. Et fic cognofcit, quare funt quinque vocales, & non plures neq; pauciores. Iterum miratur intellectus, quare litera E. eft magis componibilis, cum aliis literis in alphabeto quam A. & A. quam V. & quare I. & O. non caufant confonantes, ficut faciunt A. & V. Sed recordatur triangulum compofitum ex maioritate, & minoritate, quem intrant literæ vocales. Nam E. habet plus de materia quam A. E. quidem caufat B. C. D. F. G. L M. N. P. R. S. T. & X. In alphabeto autem A. caufat H. K. A quidem maior eft quam V. eo

quod

quod causat duas literas consonantes supradictas: sed V. causat Q. tantum. Et sicut maioritas & minoritas sunt in vocalibus, & per consequens æqualitas est in O. & I. nullam enim consonantem causant. Intellectus sic considerans E. maiorem quam A. ratione materiæ, cognoscit quod E. conuenit cum motu terræ: A. autem cum motu aquæ. Ratio huius est, quod terra habet plus de materia quam aqua. Sed V. conuenit cum motu aeris, quod habet minus de materia quam aqua: O. autem conuenit cum motu cœli, quod figuratur in ore per vocē ad similitudinem figuræ circularis. Sed I. conuenit cum igne ratione gracilitatis & acuitatis, ex eo quod habet minus de materia.

De rhetorica.

Rhetorica est ars inuenta, cum qua rhetoricus colorat & ornat sua verba. Et quod ars ista est generalis: idcirco rhetorico est generale subiectum ad ordinandum sua verba, videlicet vt cum dicitur: Bonitas est magna: & bonitas est æterna, & iam ornatur plus quando coniunguntur, dicendo sic; Bonitas est magna & æterna. Et ideo rhetoricus ornat sua verba quādo colorat pulchrum subiectum cum pulchro prædicato. Sicut prædicari in figura A. omnia principia de vno & eodem subiecto. Est alius modus ornandi siue colorandi, videlicet ornare principium cum suis correlatiuis. Sicut ornare bonitatem cum bonificante, bonificato & bonificare. Adhuc ornare quemlibet relatiuum cum aliis relatiuis dicendo sic: bonus, magnus & æternus producit bonificatum, magnificatum & æternatum. Amplius est alius modus ornandi, videlicet ornare principium cum sua diffinitione, & cum diffinitionibus aliorum principiorum, vt cum dicitur: bonitas bona, magna & æterna est, ratio bono quod producat bonum, magnum & æternum. Sicut logicus inuenit naturales coniunctiones inter subiectum & prædicatum, vt vera conclusio fit in syllogismo. Sic rhetoricus inquirit naturales coniunctiones inter subiectum & prædicatum, vt pulchrum subiectum possit ornari a suo essentiali prædicato, dicendo sic: Domina regiua habet

Lxxxvj. Forma de rhetorica.

pulchram faciem, pulchros capillos, pulchras manus, & huiusmodi. Est adhuc alius modus ornandi subiectū per accidens, vt cum dicitur: Domina regina habet pulchram coronam, & loquitur pulchra verba, & domina regina est bona, & hoc patet per reginam G. Iterum rhetoricus ornat cum voce significatiua, vt cum dicitur: aprilis & maius qui sunt pulchriora vocabula, quam quādo dicitur, october & nouember, eo quia signant flores, & folia, & auium cantum, & renouationem temporis, & rerum generabilium: October autem & nouember nequaquam. Hoc idem potest dici de fontibus, fluminibus, riuulis, pratis, arboribus, vmbris & huiusmodi, quæ sunt pulchra vocabula secundum sensum & imaginationem, & hoc patet per regulam E. Rhetoricus sicut laudat amicum suum cum pulchris verbis applicatis ad finem bonum: sic vituperat & spernit inimicum cum pulchris verbis & remotis & deuiatis à suo fine, vt cum dicitur religioso inhonesto. Si ego fuissem religiosus, habuissem pulchra honesta verba, & hoc patet per diffinitionem finis concordantię & contrarietatis. Adhuc rhetoricus ornat sua verba secundum officium gentium, vt quando homo loquitur de scientia, de largitate, & castitate, & huiusmodi. Et similiter in militia est rhetorica; quando dicitur: homo loquitur de audacia, de probitate & nobilitate, de equo, de ense, &c. Et de arte mercaturæ loqui de argento, de auro, de mercibus preciosis, & huiusmodi. Et in agricultura loqui de campo, ferro, horto, & plantis & animalibus. Nam sicut mercatori est pulchrum vocabulum loqui de auro, &c. sic est pulchrum vocabulum rustico loqui de campo aut ferro, & huiusmodi. Adhuc rhetoricus ornat cum tribus gradibus, videlicet positiuo, comparatiuo & superlatiuo. Sed ornat plus cum comparatiuo, quam cum positiuo; & plus cum superlatiuo, quam cum comparatiuo, vt cum dicitur: rosa est pulchra, sed plus ornat cum dicit: rosa est pulchrior flos quam viola. Etiam plus quando dicitur: rosa est pulcherrima omnium florum. Et hoc patet per diffinitionem maioritatis & minoritatis. Item rhetoricus ornat, quādo colorat pulchrum subiectum cum pulchro adiectiuo, aut deornat pulchrum subiectum cum pulchro

pulchro adiectiuo, vt cum dicitur: regina est bona: regina est inhonesta. Nam inhonesta pulchrius vocabulum est quam malicia. Rhetoricus cum pulchra forma colorat materiam, & cum pulchra materia colorat formam, vt cum dicitur: Corpus humanum habet animam rationalem, & anima rationalis habet corpus bene dispositum ad agendum bonum cum vigore, & huiusmodi. Et hoc est manifestum per scalam principii & suæ diffinitionis. Amplius rhetoricus ornat medium cum pulchro principio, & ornat finem cum pulchro medio: sicut in amore in quo amans bonus amat de sua bonitate bonum amare, & amatus est ornatus & coloratus de suo amare: sicut bonus qui est habituatus de bono habitu. Et hoc patet per diffinitionem principii, medii & finis. Vlterius rhetoricus plus potest ornare sua verba cum principiis substantialibus & necessariis, quam cum accidentalibus siue contingentibus, sic in factis: quod plus est existentia quam apparentia. Ratio huius est; quia principium necessarium plus quiescit in fine, quam accidentale siue contingens. Et hoc patet per triangulum maioritatis & minoritatis, & per diffinitionem principii & finis. Amplius rhetoricus ornat sua verba declarando per possibile & impossibile: & per facile & difficile: & per vtile & inutile: & per frequentius & rarius, & huiusmodi: & hoc patet per regulam B. C. D. &c. Adhuc rhetoricus ornat sua verba cum prouerbiis pulchris applicatis ad propositum; vt patet in rhetorica noua quam fecimus.

De logica.

Logica est ars, cum qua logicus inuenit naturalem coniunctionem inter subiectum & prædicatum, quæ est medium cum quo necessarias conclusiones scit facere. Logicus per diffinitionem medii inuenit medium contiguum, & per conuenientias existentes inter subiectum & prædicatum: & de hoc datur exemplum in multiplicatione quartæ figuræ. Adhuc logicus tractat de quinque prædicabilibus, & de X. prædicamentis: & LXXXiij. *Forma de logica.*

de hoc exemplum in tractatu centum formarum. Item logicus tractat de syllogismo; & de figuris,& de fallaciis, & de omnibus istis iam superius exemplificatum est in multiplicatione quartæ figuræ. Et ideo si de logica aliquod dubium oritur siue quæstio peregrina, reducatur ad ea quæ dicuntur de logica, tenendo de quæstione affirmationem vel negationem tali modo, quod ea quæ dicuntur de logica in hac arte, remaneant illęsa. Adhuc logicus facit prædicatum superioris de inferiori: sicut animal de homine prædicatur, & corpus de animali, & substantia de corpore. Item ponit multiplicitatem generis, ponit genus generalissimum, vt substantia & genus subalternum, vt corpus animal. Et similiter speciei multiplicitatem ponit. Nam ponit species subalternas: sicut sunt omnia illa quæ sunt inter substantiam & hominem in recta linea. Homo autem est species specialissima: sub ipsa enim nihil est, & omnia sunt per triangulum maioritatis, minoritatis, & æqualitatis, & per triangulum principii medii & finis: sicut bonitas quæ est principium generalissimum, quando non contrahitur; quando autem contrahitur in medio, est genus siue principium subalternum, sic dicendo: bonitas est magna. Nam inter generalissimum & specialissimum consistit: sed quando contrahitur ad speciem specialissimam siue ad indiuiduum respectu finis, tunc temporis est principium specialissimum, vt cum dicitur, bonitas hominis siue Petri est magna. logicus tractat de differentia differentiando, & de concordantia concordando, & de contrarietate contrariando: vnde intellectus cognoscit per quem modum logica est applicabilis siue applicanda ad figuram A. & T. & etiam cognoscit per quem modum logicus non potest stare coram artista huius artis; nam logicus volens destruere principia huius artis quæ sunt stabilia & immutabilia, confunditur petendo ab eo quod intēdit concludere: & intellecta conclusione concluditur ei cum stabilitate & immutabilitate principiorum & specierum, regularum, & statim nesciet quomodo euadet. Item logicus tractat de diffinitione considerata per primam speciem regulæ C. tantum: generalis autem artista huius

artis

artis per omnes species regulæ C. tractat. Logicus tractat de secundariis intentionibus adiunctis primis: sed generalis artista tractat de primis per secundam speciem regulæ C. & per primam & quartam de secundariis sicut logicus. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod logica est scientia instabilis siue labilis: hæc autem ars generalis permanens est & stabilis. Item logicus facit conclusionem cum duabus præmissis, generalis autem artista huius artis cum mixtione principiorum & regularum. Adhuc logicus non potest inuenire veram legem cum logica: generalis autem artista cum ista arte inuenit. Nam illa lex est vera quam principia & regulæ huius artis intrare possunt. Amplius logica est ars difficilis ad addiscendum: hæc autem ars est multum facilis ratione mixtionis & concatenationis principiorum & regularum. Et ideo plus potest addiscere artista de hac arte vno mense, quam logicus de logica vno anno.

De grammatica.

Grammatica est ars ad inueniendum modum recte loquendi, recteque scribendi per diffinitionem differentiæ. Grammatica diuiditur in nouē modos. Primus modus est de grammatica, & de numero octo partium orationis. Secundus de casu. Tertius de coniugatione. Quartus de declinatione. Quintus de genere. Sextus de regimine. Septimus de constructione. Octauus de orthographia. Nonus de figura. Grammatica est applicabilis siue applicanda huic arti. Nam sicut grammatica docet modum recte loquendi, recteque scribendi: sic ars ista docet inuenire alias artes. Idcirco grammaticam ad hanc artem applicamus, vt in nostro intellectu magis certa sit & clarificata. Octo sunt partes orationis, videlicet, Nomen, Pronomen, Participium, Verbum, Coniunctio, Præpositio, Aduerbium & Interiectio. Nomen applicabile est principiis huius artis, sicut bonitati, magnitudini, &c. Nomina enim sunt Pronomen, quod eisdem est applicabile siue applicandum: nam Pronomen pro proprio nomine ponitur; principia enim

Lxxxviij. *Forma de grammatica.*

huius artis nomina sunt, vt iam dictum est superius, & proprietatem habent, quia propria nomina sunt ratione generalitatis quam habent. Nam applicari possunt vnicuique facultati. Principia autem alterius facultatis, siue scientiæ non possunt applicari aliis scientiis: non enim habent proprietatem ita generalem, quemadmodum Principia huius artis habent. Verbum est applicandum secundæ speciei regulæ C. videlicet bonificare, magnificare, &c. Significant enim actum quemadmodum & verbum. Participium applicabile est in eadem specie C. vt patet per significatiua bonificantis & bonificati, magnificantis & magnificati, & cætera. Coniunctio implicata est in eadem specie C. scilicet, in bonificare. Nam bonificare coniungit bonificantem & bonificatum ad essendum vnum concretum perfectum: sicut coniunctio coniungit diuersas dictiones ad essendum vnam perfectam orationem. Adhuc aduerbium in eadem specie implicatur, vt cum dicitur, bonificans bene bonificat suum bonificatum. Nam vnumquodque agens bene intendit educere de se suum effectum: ergo ipsi implicatur aduerbium. Præpositio est applicabilis ad quartam speciem regulæ C. vel ad regulam instrumentalitatis. Nam grammaticus de ipsa grammatica facit instrumẽtum cum quo reducit casum ad actum. Interiectio diffinitioni voluntatis est applicanda: per voluntatem enim tristicia aut lætitia maxime indicatur.

De casu est dicendum.

Nominatiuus casus implicatur in secunda specie regulæ C. scilicet in bonificante. Nam bonificans per se est, non descendens ab aliquo alio in quantum est nominatiuus; & est principium aliorum casuum ab eo descendentium. Similiter genitiuus implicatur in secunda specie regulæ C. videlicet in bonificato & bonificare. Bonificatus enim & bonificare à bonificante sunt descendentes: sicut genitiuus à suo nominatiuo. Et étiam ad tertiam speciem regulæ D. potest applicari. Nam illa possessionem signat: sicut genitiuus. Adhuc datiuus implicatur in secun-

in secunda specie regulæ C. scilicet in bonificato & bonificare. Nam bonificans dat ei esse: & ambo, scilicet bonificans & bonificatus, dant esse ad bonificare. Adhuc accusatiuus implicatur in eadem regula, scilicet in tertia specie. In ipsa enim terminatur actus agentis, tanquam in patiente. Accusatiuus enim est ille casus, in quo terminatur actus agentis, tanquam in suo agibili siue patiente. Amplius vocatiuus implicatur in quarta specie eiusdem regulæ: In ipsa namque vocatiuus habet suum vocatum obiectiue. Et etiam in regula B. potest applicari, vt patet bene intuenti naturam prædictæ regulæ. Ablatiuus implicatur in secunda specie C. scilicet in essentia bonificantis, bonificati & bonificare. Nam ipsa est principium & causa istorum trium correlatiuorum essentialiter & naturaliter. Coniugatio est implicata in secunda specie regulæ C. scilicet in essentia & suis correlatiuis; vt in bonitate & suis correlatiuis. Bonitas enim est principium & causa suorum correlatiuorum ab ea descendentium, & se ad inuicem differentium secundum suas diuersas proprietates: sicut in coniugatione est dare aliquod principium, à quo deriuentur voces multæ differentes se ad inuicem per personas & tempora, & motus, & sic de aliis. Declinatio implicatur in secunda specie regulæ C. nam bonificare & bonificatus descendunt à bonificante generando: sicut vnus casus ab alio declinando. Genus implicatur in correlatiuis secundæ speciei regulæ C. Nam in ipsis omne genus implicatur. Bonificans enim signat masculum genus ratione actionis: bonificatus vero fœmininum ratione passionis: bonificare autem ratione neutralitatis in neutrum. Regimen implicatur in maiori potestate & virtute respectu regentis: & etiam in minori potestate & virtute respectu recti siue regibilis. Habenti enim maiorem potestatem & virtutem competit regere & non regi. Sed habenti minorem potestatem & virtutem competit regi & non regere. Comiti quidem competit regere suum simplicem militem, & non econuerso. Constructio implicatur in triangulo principii, medii & finis ratione ordinis debiti. Principium enim prius est medio & fine se-

cundum viam naturæ, & hoc patet per eius diffinitionẽ. Et etiam medium prius est ipso fine, vt etiam patet per eius diffinitionem. Et finis est vltimus, vt patet per eandem rationem. In fine enim principium quiescit: & hoc fit per rectum & debitum ordinem. Sic quidem etiam in constructione suppositum præponitur, & appositũ postponitur, vt cum dicitur, Petrus currit. Non enim bene ordinat, qui vult tectũ pręponere ædificationi domus; Fundamentum autem & paries post ædificare: nam impossibile est. Orthographia in regula modalitatis implicatur. Ipsa enim regula docet, quomodo pars est pars: & quomodo vna pars est in alia parte, siue coniungitur cum alia parte. Adhuc quomodo partes sunt in toto, & totum in suis partibus, & postmodum quomodo totum transmittit extra se suam similitudinem: sic & in orthographia in qua docetur, quomodo litera est hoc quod est, & quomodo vna litera coniungitur cum alia litera, & vna oratio cum alia oratione, & vnus accentus cum alio accentu, &c. Figura implicatur in diffinitione contrarietatis, & concordantiæ diffinitioni quidem contrarietatis applicatur. Nam inquantum figura est vitium factum contra rectam grammaticam, contrariatur grammaticæ. Sed quod ipsa figura potest esse in grammatica per aliquam rationem quam continet in se: ideo diffinitioni concordantiæ applicatur. Nam illa ratione quam habet figura, concordat cum grammatica, & est posita in grammatica: aliter enim non poneretur in ea.

De moralitate.

Lxxxix. *Forma de moralitate.* MOralitas est habitus ad agendum bonũ aut malum. De moribus tractauimus in nono subiecto, & ideo si quæratur de aliqua moralitate quæ sit in ipso subiecto explicata, recurratur ad ipsum subiectũ. si vero fuerit implicata, recurratur ad ea quæ sunt explicata & in ipso subiecto: sicut si quæratur de iniuria, recurratur ad iustitiam. Et si quæratur de largitate, recurratur ad auaritiam. Vnum enim contrarium cognoscitur per reliquum. Qui de vna virtute facit subiectum, & de illa prædicatur principia

cipia huius artis:ipsa quidem virtus multiplicatur & fortificatur, nō quo ad essentiam, sed quo ad actum, vt cum dicitur: Charitas est bona: charitas est magna: charitas est durabilis, &c. Et sic disponit charitatem, quod ipsa sit habitus, cum quo homo agat charitatem bene, & magistraliter, & durabiliter, &c. Qui autem vult destruere vitium, faciat de eo subiectum, & de ipso prædicentur principia huius artis, dicendo sic: Crudelitas est mala: crudelitas quantum est magna, tantum est mala: quantum est durabilis, tantum est mala & periculosa, &c. Qui bene magistraliter vult vti virtute, discurrat eam per euacuationem tertiæ figuræ, vt cum dicitur: Charitas est bona & magna. Deinde quæratur, quid est charitas bona & magna, & sic de aliis quæ continentur in camera B.C. Et postmodum descendat ad cameram B.D. Et sic de aliis: & dicatur, bonitas charitatis de quo durat? Et tunc respōdeatur per illum modum per quem respondetur in illa camera de quæstionibus, quę in illa sunt, tali modo quod non sequatur contrarietas inter hoc quod dicitur in ipsa camera, & hoc quod dicetur de charitate. Et hoc idem suo modo potest fieri de crudelitate. Et ideo per talem modum charitas habebit nutrimentum: sed crudelitas non. Bonum enim per se est amabile, quando cognoscitur cum magnitudine & duratione, per hoc quod superius dictum est. In multiplicatione quartæ figuræ potest moralis vti virtutibus contra vitia, discurrendo virtutem siue vitium per tabulam, inquirendo medium artificialiter: sicut facit logicus secūdum suam artem. Et per talem modum moralis potest se habituare de virtute: denudare se de vitio: sicut de charitate & bonitate, quæ sunt in cōuenientia naturæ moralis, eo quod charitas absque bonitate esse non potest. Sicut homo qui sine animalitate esse non potest. Et de tali artificio & doctrina valde gaudet intellectus. Omne vitium & omnis virtus possunt inueniri per species regularum. Vitium siue virtus est inuenibilis per vnum modum, quo ad vnam speciem, & per alium quo ad alteram. Sicut sensus qui per vnum modum inuenit in pomo colorem, & per alium modū saporem, & per alium grauitatem. A simili charitas discursa per

Documētum ad vitia vitanda.

quatuor species C. iuuenitur diuersimode. Et sic de crudelitate potest dici & inueniri. Qui vult habere virtutes, & euitare vitia, aut qui vult multiplicare virtutem & diminuere vitium, recurrat ad quartum subiectum quod est de homine. Et secundum quod inuenit hominem discursum per principia & regulas, adiuuet se ad acquirendum virtutes, & ad euitandum vitia: & si ad hoc impeditur, recurrat ad subiectum imaginationis, & ad subiectum sensus: & tunc erit magis dispositus ad acquirendum virtutes, & ad euitandum vitia. Si autem omnia ista, non sufficiant, recurrat ad primum subiectum, orando: & tunc videat per quem modum Deus est discursus per principia & regulas, habituando se de spe. Et istud est vltimum remedium. Et si attingit finē, bene quidem. Et si non attingit ipsum, deficit: quia nescit agere artificialiter de ista arte.

De politica.

Xc forma de politica.

POlitica est ars cum qua burgenses procurant publicam vtilitatem ciuitatis. Ipsa quidem deriuatur à moralitate: & ideo politica tractabilis est per nonū subiectum, acquirendo virtutes contra vitia, cum quib. virtutibus publica vtilitas constituatur, discurrendo politicam per principia & regulas huius artis suo modo: sicut discurruntur virtutes & vitia in nono subiecto L. & ipsa est cognita per suam diffinitionem, & per suos correlatiuos per secundam speciem regulæ C. signatos, per tertiam speciem est habitus gentium. Et per quartam speciem gentes habent habitum politicum. Et sic potest discurri polcica per alias species regularum suo modo. Politica est ordo positus in sensu cum virtutibus: sicut in ciuitate, in qua positum est forum rerum, quibus homo vtitur causa necessitatis, sicut victualibus & aliis rebus similibus istis. Vlterius politica est ordo quo ab bene esse: sicut pulchra assituatio vicorum, platearum & aliorum locorum, & ornatus indumentorum, & huiusmodi. Amplius politica requirit in ciuitate muros, valla & armaturas, &c. cum quibus istis omnibus ciuitas possit se defendere à suis inimicis. Inter ciuitatem & suum dominium debent

debent esse priuilegia existentia sub ratione medii: sicut logicus facit inter subiectum & prædicatum cum diffinitione concordantiæ & finis. Et illa priuilegia debent custodire consules, burgenses, vt inter dominium & ciuitatem sit temperamentum & ius determinatum. Politica in ciuitate est forma generalis respectu ciuitatis. In qualibet autem domo ciuitatis est forma specialis: & hoc cum medio, in quo coniunguntur forma generalis & specialis. Et hoc per diffinitionem concordantiæ, & per mixtionem principiorum: ipso tamen medio ab omni contrarietate remoto. Politica metaphysice sana est per mentem sanam consulum virtutibus habituatorum: infirmatur autem & difformatur per consules habituatos vitiis. Politica viuit cum principiis substantialibus & necessariis: sed est in periculo mortis cum principiis accidentalibus & cõtingentibus. Et cum politica non sit subiectum difficile: ideo hæc quæ diximus de ea sufficiant.

De iure.

IVs est actus regulatus in homine de iustitia habituato per primam speciem regulæ C. Quatuor sunt principia primitiua iuris, scilicet ius diuinum, ius gentium, ius naturale, & ius positiuum. Ius diuinum consistit per diffinitionem maioritatis, minoritatis & concordantiæ existentium inter Deum & hominem. Ius gentium consistit per diffinitionẽ concordantiæ & æqualitatis existentium inter hominem & hominem. Ius autem naturale cõsistit necessaria diffinitione rationis, bonitatis, magnitudinis, &c. Sed ius positiuum consistit voluntaria ratione hominis, inueniendo ipsum, ponẽdo diffinitionem bonitatis, magnitudinis, &c. Et in istis terminis siue principiis omne genus iuris continetur per secundã speciẽ regulæ C. Per tertiam speciem C. ius est in alio. Et per quartam speciem eiusdem, actionem habet in iudicato. Iterum ius habet formam & materiam in secunda specie D. & prima E, ex quibus est. In secunda autẽ specie E. iustitia est subiectũ iuris in iudicio: sequitur quod iustitia sit subiectũ, de quo prædicẽtur principia huius artis cũ diffinitionib. eorum, vt cum dicitur: Iustitia est bona: iustitia est magna, &c. Xcj. *forma de iure.*

Vnde ſequitur, quod iuſtitia eſt ratio bona & magna iudici, vt ipſe faciat bonum & magnũ iudicium, &c. Et per hoc patet, quod principia huius artis ſunt formæ ipſius iuſtitiæ, ſine quibus iuſtitia perfecta eſſe non poteſt. Ipſa quidem iuſtitia eſt ſubiectum earum quæ ſubſtentantur in eo. Veruntamen ipſa iuſtitia eſt forma reſpectu iudicis habituati de ipſa. Iterum eſt forma ratiõe actionis quam habet iudex cum ea in iudicato, & per cõſequens patet quod iudicatus eſt ſua materia, conſiderando iſto modo. Nam ſupra ipſum iudicium fit à iudicante: ſicut actus fit in agibili ab agente. Et hoc clare patet per tertiam ſpeciem regulæ C. In iudicio recto & perfecto ſequitur, quod iudex diſcurrat iuſtitiam per principia & regulas huius artis, ſicut diſcurſa eſt in nono ſubiecto. Et ſi hoc facit, iuſtitia cũ iudicio in iudicato eſt forma pfecta & neceſſaria: & ſine aliqua conſcientia dubitatiua iudex vti poteſt ea in ſuo iudicato. Si autem iudex eam non diſcurrat per antedicta, vt ſupra dictum eſt, male quidem contingenter, & etiam cum conſcientia vtitur dubitatiua prædicta iuſtitia, quod eſt animæ ſuæ magnum & terribile periculum. Qui enim magnum damnum dat abſque prudentia & diſcretione, dignus eſt iudicio pænoſo. Ius ſcriptum verum eſt, ſi principia & regulæ huius artis in eo eſſe poſſint. Si autem in eo eſſe nõ poſſunt, tale quidem ius phantaſticum, & fictum, & difformatum eſt. Principia namque huius artis, & regulæ, veræ & neceſſariæ ſunt ſine aliquo defectu. Nam vnumquodque verum & neceſſarium eſt, quod id quod eſt non poteſt aliter ſe habere. Sicut cryſtallus poſitus ſupra diuerſos colores coloratur: ſic leges aut canones quando ponuntur ſiue applicantur iſtis principiis & regulis huius artis colorantur: hoc eſt fortificantur diuerſis rationibus neceſſariis. Et cito iudex per iſtum modum videt veritatem vtriuſque partis, quod non facit abſq; prædictis: imo cum magna diuturnitate temporis & laborioſo ſtudio habet videre veritatem, & adhuc eſt dubitatio. Et in iſto paſſu cognoſcit intellectus quod ius non eſt ars: & quod non poteſt reduci ad artem, reducendo ipſum per prædicta principia & regulas, cum ius non ſit ars: ideo non eſt mirum

Concluſio quare ius non eſt ars.

ſi eſt

& est confusum & prolixum, & intellectus in eo impeditur. Subiectum iuris in anima maxime consistit, tam per memoriam quam per intellectum, quod est contra debitum ordinem potentiarum ipsius animæ. Nam intellectus est primitiuus ad inuestigandum & inueniendum iura: & voluntas est consecutiua ad ipsum in elidendo, deinceps memoria species conseruando. Et q. vniuersale est plus quã particulare, & q memoria est subiectũ particulare particulariũ, ex quibus nõ est scientia: idcirco quo ad plures ius non est bene dispositum, neque bene ordinatum in anima. Et inde patet quod deficientibus principiis, deficit ars. Forma iuris extra suam propriam materiam per regulam G. designatam, agere non potest, neque econuerso. Et ideo necessarium est iuristæ, vt sciat quæ sunt materia & forma iuris. Forma respectu principiorum huius artis est aggregatio tiuorum prædictorum principiorũ videlicet, iustificatiuum, bonifactiuum, magnificatiuum, &c. qua ratione concordantiæ in vna forma conueniunt. Iustificabile autem & bonificabile & magnificabile, &c. sunt materia iuris: forma tamen & materia discursis per rectam lineam regularum cum diffinitionibus principiorum. Et in isto paragrapho applicatum est, quicquid de iure dici potest. In iure intellectus est fortior cum imaginatione quam cum sensu, eo quod altior potentia est imaginatiua quam sensus: & cum intellectus sit altior potentia quam imaginatio: ideo fortior est in seipso quam in imaginatione. Et vt iurista sciat agere de qualibet potentia secundum quod est magis alta & minus alta: consulo iuristę quod de subiectis designatis per E. F. G. habeat notitiam. Consulo quod iurista discurrat per species regularum antequam det iudicium. Aliquod enim iudicium est competens cum vna specie, quod non est competens cum alia: sicut in secunda specie regulæ C. apparet. Nam in ipsa secunda specie, iura oriuntur à necessitate, sed in tertia specie eiusdem regulæ, concurrunt à contingentia, & hoc manifestum est per diffinitionem maioritatis & minoritatis.

Documẽtum pro iuristis.

De medicina.

Xcij. forma de medicina.

MEdicina est habitus, cum quo medicus procurat sanitatem patientis. Medicus debet recurrere ad mixtionem principiorum & regularum huius artis. Nam per illum modum per quem miscentur, habituabit se medicus ad habendum habitum, cum quo sciat facere mixtionem medicinarum, in faciendo decoctiones, vnguenta, emplastra, siiupos, graduando herbas contra morbum. In subiecto per D. designato cœlum discurritur per principia & regulas, & quia principia superiora & regulæ agunt in inferioribus: ideo medicus recurrere debet ad antedicta subiecta, vt ipse videat sub qua cõstellatione infirmus patiatur, cum qua & secundum quã debet agere, siue practicare in patiente. Iterum medicus se debet habituare de subiecto per F. designato, vt ipse sciat vti imaginatione, vt intellectus qui de sensualibus facit scientiam in prædicta imaginatione, sciat ipse ea vti extra sensum, & cum ea descẽdere ad sensum obiectiue, & cum sensu ascendere ad imaginationem, tali modo quod imaginatio sit mediũ existens recte & ordinate inter sensum & intellectum, & hoc cum diffinitione medii Adhuc medicus recurrat ad subiectum per D. signatum, vt sciat vti sensu, videndo colorem infirmi & vrinæ eiusdem, & respiciendo feces ipsius, odorando anhelitum, & audiendo planctus, clamores ipsius, & suum appetitum, & tangendo pulsum, & huiusmodi. Medicus enim qui sensu vti nescit, non est bonus medicus. Amplius recurrat medicus ad subiectum per H. designatum, vt de modo illius, & per quem vegetatiua est discursa, sit habituatus. Per talem quidem modum medicus sciat cognoscere gradum herbarum, & virtutes earundem quas habent in patiente: quoniã si fiet decoctio de vna herba calida in quarto gradu, & sicca in tertio, humida in secundo, & frigida in primo, & de alia herba frigida in quarto, & humida in tertio, & sicca in secundo, & calida in primo, & de alia herba humida in quarto gradu, frigida in tertio, calida in secundo, & sicca in primo, tunc temporis medicus poterit cognoscere per regulam G. quæ herba in decoctione est præua-

Primum documẽtum pro medicis.

Secundũ documẽtum.

Tertium documẽtum.

Nota.

præualens, siue habeat maiorem virtutem. Et ad hoc est dicendum, quod herba calida in quarto gradu est præualens. Ignis enim dominatur supra aerem, dando suam caliditatem. Et aer in aqua, dando ei de sua humiditate, vnde patet quod ignis sit dominus aquæ. Amplius recurrat medicus ad subiectum per I. designatum, vt de modo illius per quem elemẽtatiua est discursa, ipse habituetur cum quo medicus practicet in patiente: medico tamen cognoscente naturam elemẽtorum, & compositionẽ eorum in patiente, & hoc maxime mediantibus regulis F. G. H. I. K. Adhuc ea quæ scripta siue inuenta sunt per Hippocratem, Galenum, & Auicennam, & sic de aliis, applicet medicus principiis & regulis huius artis, & secundum quod applicare ea poterit in ipsis, fiat iudiciũ, exponendo & declarãdo auctoritates eorum. Nam sicut campsor habet veram notitiam & experientiam de bono aut falso auro, fricando ipsum super quendã lapidem nigrum: sic medicus habet veram notitiam experientiarum & scripturarum medicinæ, applicando eas principiis & regulis huius artis, respiciendo quem colorem (metaphorice loquendo) ab ipsis prædictæ scripturæ recipiunt. Et in isto passu valde gaudet intellectus, ratione cognitionis modi positiui, quia ipsa potest reduci ad artem per istam artem necessariis conclusionibus.

De regimine principis.

Regimen est forma cum qua princeps informat & regit suum populum ad bona moralia: & ideo princeps habituet intellectum suum de nono subiecto, cum quo sciet regere & gubernare ipsum. Item recurrat ad alia subiecta: sicut ad subiectum B. cognoscendo & diligendo ipsum: nam per eius cognitionem dirigit se ad regnandum & gubernandum. Adhuc recurrat ad subiectum E. Nam principe cognoscente modum per quem homo est assituatus in principiis & regulis: ipse quidem sciet vti homine, iudicando ipsum, aut ei parcendo. Amplius habeat notitiam subiecti per F. designati, vt ipse sua imaginatione sciat vti in ciuitate, & in bello, & in iudicio, & in consilio, & huiusmodi. Sicut enim rusticus nescit Xciij. *forma de regimine principalis.*

agere equum, currere. Sic princeps absque imaginatione ordinata nescit regnare. Intellectus quidem nescit vti rebus sensibilib. sine ordinata imaginatione. Adhuc princeps debet habere notitiam subiecti per G. designati, vt suo sensu sciat vti quo ad seipsum, & quo ad suos officiales, & quod illa quæ sunt sensibilia deducat de imaginatione ad intellectum, & de intellectu ad nonum subiectum. Si autem princeps dixerit, quod ei hæc sunt difficilia? Respondeatur illi, quod ipse ad hoc faciat secundum posse suum, & vltra posse suum habeat suos sapientes qui sciant facere, & ei consilium dare. Tali autem modo quod principia & regulæ remaneant absque læsione, & princeps cum summo subiecto sit in concordantia, & ab omni contrarietate remotus. Et in isto passu cognoscit intellectus per quem modum regimen principis reduci potest ad artem, & de eo scientiam agere. Et vtinam princeps inueniatur, qui regimen suum ad artem reducat, ad quam disponat filium suum, & ipsum eam doceat, siue doceri faciat. Et per consequens omnibus principibus do pro consilio quod eam addiscant.

De militia.

Xciiij. *forma de militia.* Militia est habitus, cum quo miles iuuat principem, vt possit tenere iustitiam. Miles enim inuentus est, vt per ipsum possit iustitia sustentari. Et ideo miles se debet habituare de iustitia per illum modum, per quem iustitia est discursa per principia & regulas huius artis in nono subiecto, vt de ipsa miles perfectam notitiam habere possit. Quoniam miles indiget prudentia in bello: ideo debet habere eam in habitu, vt cum illa fortior sit cōtra suum inimicum: scire ergo debet eam miles secundum quod est discursa in nono subiecto, vt cum ex artificialiter se defendat à suis inimicis. Nam ars est habitus impugnabilis. Miles quidem habens illam, habet victoriam contra illum qui arte nescit vti. *Fortitudo quid sit.* Fortitudo est virtus fortificans cor hominis, & maxime quando de ipsa scit habere notitiam, & ideo quanto magis ipsam sciuerit, tanto magis causat audaciam. Vnde sequitur quod si miles vult scire perfecte fortitudinem, recurrat ad nonum sub-

subiectum, in quo perfecte ipsa tractatur. Miles sine fide, spe & charitate, in bello non est munitus: & ideo miles se induat prædictis virtutibus, Deo tamen adiuuante per illum modum: per quem discurruntur in nono subiecto. Miles per bonitatem vult esse bonus, & per magnitudinem vult habere magnam victoriam, & honorem, & huiusmodi Et in isto passu cognoscit intellectus, per quem modum militia ad artem reduci potest. Et etiam cognoscit, quod virtutes maiores armaturæ sunt in anima, quam armaturæ corporis, cum quibus est munitus. Nam ars non consistit in corpore: sed in anima tantum. Militi competit, quod sit nobilis genere: nobilitas quidem est magnus habitus in corde, à qua oritur magna audacia faciei & dextræ manus: quæ causant victoriam, audacia cordis existente cum illis. In bello est necessaria magna imaginatio & magnus sensus. Magnitudo prædictorum consistit per discursum virtutum noni subiecti. Nam sicut vnus ensis cum fortiori brachio, deuincit alium ensem existentem in debiliori brachio: sic vnus miles cũ maiori sensu & imaginatione, deuincit alium militem in bello. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod quandoque pauci milites deuincunt multos.

De mercantia.

Mercantia est habitus inuentus, cum quo mercator scit emere & vẽdere, vt ipse suam pecuniam multiplicare possit: sicut in tractatu principiorũ & regularum cognoscitur, videlicet per quem modum vnum principium habet se cum alio: sicut in mercatura emens se habet ad vendentem cum suis principiis & regulis, & vendens similiter ad ementem se habet cum suis, vt quilibet possit habere hoc quod est maius per hoc quod est maius. Vnde sequitur quod ille mercator qui scit discurrere suum intellectum, imaginationem & sensum per principia & regulas huius artis, habet maioritatem scientiæ in emendo & vendendo, quam alius mercator nesciens hunc discursum prædictum. Mercator quicquid agit in emendo aut vendendo, facit illud cum suo intellectu & voluntate & memoria: & ideo debet vti ipsis potentiis *Xcv. forma de mercantia.*

secundum ordinationem naturalem ipsius animæ videlicet quod intellectus sit primitiuus intelligendo, & voluntas consequentia eligendo, & per consequens memoria species conseruando, cū quibus fit emptio & venditio in foro, & ideo mercator vt artificialiter sciat facere, ponat suam imaginationem & suum sensum in mercatura, sine quibus non fiunt emptio & venditio. Et hoc sciet facere, si sciat se habituare de subiectis per C. F. G. designatis. Et in isto passu cognoscit intellectus, per quem modum vnus mercator multiplicat magis pecuniam quam alter. In subiecto de E. tractatur de homine, & per consequens de corpore eius. Nam pars illius est. Et quia emptio & venditio fiunt necessitate corporis: ideo bonus mercator discurrat suum intellectum per subiectum E. vt de rebus necessariis corporis habere notitiam possit. Tertia species & quarta regulæ C. sunt magna subiecta mercatori mediante regula H. & I. Nam eadem mercatura siue res est parui precii & magni secūdum locorum & temporis diuersitatem. Nam res siue mercaturæ habent plus de valore in vno tempore quam in alio: & plus in vno loco quam in altero. Et etiam plus in vno homine causa necessitatis & vtilitatis. In altero autem homine causa boni est & honoris. Amplius secunda species regulæ C. mediante regula G. causat lucrum in emptione & venditione. Proprium enim ad altiorem finem se habet quam appropriatum. Et ideirco res quæ proprie est necessaria homini, magis prolongatur à contingentia, quam res quæ est necessaria per accidens. Mercatura in homine fideli & virtuoso est habitus perfectus: in homine autem deceptore & peccatore est habitus imperfectus, & ideo qui vult esse bonus mercator, habituet se de virtutibus per illum modum per quem tractatur de ipsis in nono subiecto. Nam in mercatura habitus formatus ponit communitatem & societatem in bonis: difformatus autem priuationem communitatis & societatis. Multa alia de mercatura possent dici: sed sufficiant ea quæ dicta sunt causa breuitatis.

De

De nauigatione.

Nauigatio est ars cum qua nautæ sciunt ire per mare: Nauigatio quidẽ descẽdit & oritur à geometria, & motu, tempore & loco mediantibus quo ad suos correlatiuos per secundam speciem regulæ C. signatos, qui sunt motiuus, mobilis, & mouere, tempore & loco mediãtibus. Nauis in vno tempore est in vno loco: & in alio tempore in altero loco. Quoniam geometria & arithmetica descendunt ab arte ista, vt superius probatum est in suis locis: ergo patet per consequens quod ars nauigationis primitiue ab arte ista descendit: secundarie à geometria & arithmetica, vt patet per prædicta. Et ad hoc declarandum, feci hic istam figuram diuisam in quatuor triangulos, vt in ea patet, & est constituta ex angulis rectis, acutis & obtusis. Xcvj. *forma de nauigatione.*

Sequitur figura nauigationis.

Et suppono quod in illo loco in quo sunt quatuor anguli acuti, sit transmontana & portus nauis, & quod ibi sit nauis volens ire per orientem: sed vadit per exaloch, & quando iuerit per quatuor miliaria, ipsa quatuor miliaria penes exaloch non valent nisi tria versus orien-

tem. Ratio huius est, quia in duratione motus primo generatur vnitas siue punctus, & quando nauis inuenit per octo miliaria apud exaloch, ipsa quidem non valent versus orientem nisi sex. Ratio huius est, quia causatur secunda vnitas, quæ cum prima causat vnam lineam compositam ex duabus vnitatibus siue punctis. Et quando inuenit nauis plus per quatuor miliaria, causatur tertia vnitas, & sic causatur triangulus per duodecim miliaria, ter quater causatur quadrangulus, quater tria. Et sic ostenditur per quem modum in motu nauis componitur triangulus & quadrangulus. Per modum quem dedimus de motu nauis per duodecim miliaria, potest nauta cognoscere quod eundo per exaloch, per centum miliaria deuiatur nauis ab oriente per 25. miliaria, naue admittente in quatuor miliariis penes exaloch, vnum miliarium apud orientem, motu nauis prius existente per punctum, deinde per lineam, & postmodum per triangulum, & post per quadrangulum. Si nauis recedit à portu, & vult ire versus orientem, sed cum vadit per meridiem, ipsa quidem deuiatur in duplo ab oriente respectu deuiationis quam facit, quando vadit apud exaloch. Ratio huius est, quia exaloch consistit in medio orientis & meridiei. Et si nauis vadit per lebeich: sed tamen vult ire penes orientem, causatur deuiatio in triplo. Et si vadit per occidentem, causatur in quadruplo. Ostendimus modum, per quem nautæ possunt arbitrari deuiationem loci, ad quem intendunt ire: & motus quem dedimus ei artis ad cognoscendum deuiationem, ostendendo principia generalia, sine quibus nauis non potest esse in motu. Quæ principia sunt hæc, videlicet punctus, linea, triangulus & quadrangulus. Et diminutio vnius miliarii quatuor miliariorum penes exaloch & duorum octo miliariorum penes meridiem, & sic de aliis. Modo intendimus dare doctrinam & artem, per quas nautæ sciant cognoscere, in quo loco maris est nauis, & hoc intendimus exemplificare, ostendendo quantum distat vnus mons ab altero. Suppono quod sit vnus mons penes orientem longe à portu, in quo assistit nauis per 4. miliaria qui vocetur L. talis mons: & quod si alter mōs apud exaloch,

distans

distans à portu per 4. miliaria: & quod ille mons vocetur M. Et quod sit alter mons versus meridiem distans à portu per 4. miliaria, & quod vocetur N. Vlterius suppono quod sit alius mons penes meridiem, distans à portu per 8. miliaria, & quod vocetur O. modo quæritur qantum distat L. ab M & ab N. Et quantum distat O. ab L. & ab M. Ad primam quæstionem & secundam respondemus sic. Figura habet quatuor triangulos, vt per se patet, & 4. & 3. componunt septem: vt triangulus & quadrangulus habeant compositionem: & 7. diuiduntur in duas partes æquales, qualibet habente 3. miliaria cum dimidio. Vnde sequitur quod ab L. vsque ad N. sunt miliaria 3. & dimidium, M. existente in medio L. & N. Ratione cuius distat L. ab M per medietatem miliarium 3. & dimidium. Ad tertiam quæstionem respondemus sic: de portu vsque ad O. sunt 8. miliaria, & ab L. vsque ad N. 3. & dimidium, vt supra probatum est: & sic multiplicant 11. & dimidium. Quapropter apparet, quod L. distat ab O. per 6. miliaria minus quarta, & sic soluta est tertia quæstio. Ad quartam quæstionem respondemus sic: de portu vsque ad O sunt octo miliaria: & de N. vsque sunt duo miliaria minus quarta: & sic sequitur quod M. distat ab O. per medietatem decem miliariorum minus quarta, quæ sunt 5. miliaria minus octaua, & sic soluta est quarta quæstio. Secundum quod data est ars ad cognoscendum distantias existentes inter L. M. N. & O. montium per miliaria supradicta: sic potes cognoscere distantias aliorum montium per miliaria supradicta, multiplicando miliaria per triangulos & quandrangulos. Quoniam sicut arithmeticus multiplicat numerum, numerando ter tria, & quater quatuor: sic nauta potest facere simili modo. Declaratum est ergo per quem modum possunt cognoscere nautæ in quo loco maris est nauis, arbitrando distantias penes transmontanam ad orientem, meridiem atque occidentem exaloch, lebeich, maistre & grech, respectu loci maris in quo consistit nauis. Et ista doctrina est facilis, breuis, & valde vtilis, & generalis. & particularibus applicabilis. Per regulam G. & per subiectum elementatiue cognoscitur, quod si motus ori-

tur ab oriente, ipse habet maiorem inclinationem penes exaloch quam penes græcum. Exaloch enim est humidus & calidus. Græcus autem frigidus & humidus, qui causatur à transmontana. Item si ventus dependet ab exaloch, ipse habet maiorem declarationem penes orientem quam ad meridiem: eo quia meridies est calidus & siccus; & sic de aliis suo modo potest dici. Adhuc nauta debet considerare qualitates aeris. Nam si aer est grossus & frigidus, iam significatum est, quod ventus oritur à transmontana. Si autem aer fuerit tenuis & humidus, signatũ est ꝙ ventus egreditur ab oriente: sed si aer est humidus & subtilis, signatum est quod ventus exit à meridie. Si vero aer est siccus & frigidus, iam signatur quod ventus procedit ab occidente. Nubes secundum colores quos habent signant ventos: sicut nubes rubea signat orientalem ventum, & si habuerit colorem aureum, signat ventum meridianum, & si habuerit colorem album, signat ventum septentrionalem, & si habuerit colorem nigrum, signat ventum occidentalem. Nubes vero quandoque est composita ex pluribus coloribus: & tunc signat mixtionem ventorum, & secundum quod est magis de vno colore quam de alio, signat magis vnum ventũ quam alium. Pluuia quidem secundum illam partem egreditur, à qua ventum illius signat. Et sic de coruscationibus & tonitruo suo modo potest dici. Fauonius aquę maris motum ventorum circularem signat, vento habente talem assituationem: sicut limax siue testudo habet. Qui quidem vẽtus est assituatus circulariter, vt aqua maris ascendat: sicut facit puluis subtilis super terram. Adhuc fibulonus sicut est coloratus, proprium ventum signat: sicut in nubibus dictum est. De transmontana & ferro non oportet loqui: nam de illis experientiam habemus: neque hic est causa quærenda quare attrahit ferrum. Non enim hic est suus locus: sed potius in naturalibus habet locum; naturali quidem competit ista petere & inquirere. Dum intellectus considerat quod supra dictum est de nauigatione, gaudet: quia valde de nauigationis doctrina habituatus est.

De conscientia.

Conscientia est forma, cum qua intellectus affligit animam de commissis, secundum quod in subiecto quarto signatum est: quod scientia est forma actiua per intellectum, quo ad voluntatem est electiua; quo ad memoriam est conseruatiua: ideo qui conscientia bene vult vti, deducat ipsam per nonum subiectũ. Cõscietia magna causatur à diffinitione maioritatis: parua autẽ à diffinitione minoritatis: tẽperata autem & virtuosa à diffinitione æqualitatis & virtutis. Cõscientia oritur à possibili & intelligere, nõ aũt ab impossibili & ignorare. Et ideo tractabilis est cũ diffinit one potestatis & intellectus. Cõscientia deducta per principia & regulas est cognita: & maxime si est deducta per cõmixtionem principiorũ. Nam quodlibet principium declarat eam quo ad seipsum: & quo ad alia principia, ratione cuius conscientia clare causat Et dat pro cõsilio, vt fiat contritio, & confessio, & satisfactio de commissis. Cõscientia oritur à correlatiuis principiorum cum amore: & est in tertia specie cum timore & tristitia. In quarta autem specie subiectum in quo est, habet cum ipsa passionem mediante secunda specie regulæ E. Conscientia antequam fiat peccatum, disponit iustitiam, prudentiam & fortitudinem: post autem peccatum, tristitiam & languores. Et ideo reducẽda est ad diffinitionem principii & regulam H. Conscientia cum bonitate & magnitudine atque perseuerantia viuit. Sed cum malitia & paruitate & inconstantia moritur. Quapropter reducenda est ad diffinitionem bonitatis, magnitudinis & durationis Conscientia fortificatur cum primo subiecto, obiectando ipsum secundum quod est discursum per principia & regulas. Et sic auget actum suum à qua oriuntur contritio, & confessio, & satisfactio. Adhuc per ipsam conscientiam à corde suspiria oriuntur, & ab oculis lachrimæ, & ab ore orationes multæ: & hoc per regulam I. signatum est? Conscientia cum iustitia diuina facit misericordias, & cum magnitudine & æternitate multiplicat illas: cum bonitate autem, magnitudine, & misericordia diuina mediante, cum spe & pœni-

Xcvij. *forma de conscientia.*

tentia dat consolationem hominibus. Conscientia non dormit, nec etiam hominem dormire permittit, ratione amissionis temporis & pœnitentiæ. Et idcirco vigilatio, oratio & diligentia cum timore sunt suæ consanguineæ siue ei vicinæ. Intellectus sic considerans, cognoscit conscientiam sic discursam: quod conscientia sit discursa per principia & regulas, est impugnabilis & infallibilis, de cuius cognitione est valde gauisus.

De prædicatione.

Nonagesimaoctaua forma ve prædicatione.

PRædicatio est forma cum qua prædicator informat populum, ad bonos mores sequendos & vitãdos malos: & maxime si ille modus discursus fuerit per principia & regulas huius artis, & etiam per nouem subiecta, vt intellectus prædicantis & audientium abundet in magna materia, & talis prædicatio valde vtilis & valde facilis est; sicut est valde artificiata & in magno subiecto ædificata & collocata. Prædicator sicut artificiat suum intelligere ad deducendum: sic debet artificiare suam voluntatem ad diligendum voluntatem audiẽtium, vt sermo tantum valeat per existentiam, quantum valet per apparentiam. Et hoc per diffinitionem æqualitatis intellectus & voluntatis, vt in sermone intellectus & voluntas æqualiter quiescant: alioquin sermocinator in sermone suo est habituatus de vana gloria. Prædicator debet artificiare memoriam audientium cum artificio sui sermonis artificiati: si de subiecto prædicator prædicat coniuncta in natura per subiectum, sicut iustitia Dei est magna. Misericordia Dei est magna, & vna istarum est ita magna sicut altera, ratione cuius prædicator debet existere in gaudio & timore, mediante iustitia, prudentia & spe. Et talis habitus timoris & amoris audientium, est valde rationabilis & amabilis: sicut est valde intelligibilis. Prædicator sic debet agere in prædicando, sicut facit intellectus in inueniendo ea de quibus scientia est; intellectus enim facit sciẽtiam de sensitiuis in imaginatione extra sensum. Adhuc facit scientiam de intelligibilibus in semetipso extra imaginationem. Sic prædicator debet descendere ad sensum, dando ei experientias sensibiles, & postmodũ debet

debet ascendere ad imaginationem, dando ei experientias imaginabiles. Adhuc deinceps ad intellectum ascendere debet, dando ei experientias de intelligibilibus. Et sic de voluntate & memoria potest dici suo modo. Si autem hoc non facit, suum quidem sermonem obscurat & confundit; eo quia in memoria audientium labilis est, in intellectu ignotus est, & in voluntate neglectus talis predicator siue sermo. In euacuatióne tertiæ figuræ da exemplum euacuandi cameras, & ideo sermocinator debet euacuare, simili modo dictiones siue propositiones in themate positas. Et etiam debet quærere medium faciendi conclusiones, per illum modum qui datus est in multiplicatione quartæ figuræ: nam per talia intellectus audientium firmior est per intelligere, quam per credere auctoritates sanctorum: eo quia credendo intellectus agit extra suum actum naturalem, qui est intelligere. Nam vnumquodque magis gaudens & contentum est, quando suo proprio actu vti potest; & sicut de intellectu dictum est: ita de voluntate & memoria dici potest suo modo. In geometria dicitur per quem modum facit demonstrationes. Similiter in arithmetica datur exēplū per quem modum arithmeticus numerat vnitates Adhuc in rhetorica dictum est per quem modum rhetoricus ornat sua verba: & ideo sermocinator in sermone suo debet habere habitum geometriæ, arithmeticæ & rhetoricæ, vt ex illis sit habituatus & illuminatus, cum quibus habituet & illuminet intellectum audientium. Prædicator debet esse theologus, vt sciat loqui de Deo, & etiam philosophus, vt sciat effectum applicare ad primam causam discurrendam per subiecta C.D,E.F.G.I.K. signata. Et si prædicator hoc sciuerit facere, magnam atque latam materiam prædicandi habebit. Prædicator in sermone debet diffinire membra siue partes sui thematis, sui sermonis. Nam per diffinitionem populus cognoscit diffinitum. Adhuc debet considerare per quem modum est discursa per principia & regulas, sicut datum est exemplū in centum formis. Et per talem modum intellectus prædicatoris & audientium habebit magnam requiem. Quoniam Deus est cum magnitudine intelligibilis, amabilis, & re-

colibilis: idcirco prædicator debet dare magnã noticiam de Deo, vt multum intelligatur, ametur & recolatur, & hoc poteſt facere cum mixtione principiorum & regularum, & etiam cum primo ſubiecto. Si autem hoc non facit, ſuus quidem ſermo imperfectus & labilis erit. Tria loca ſunt, quorum vnus eſt omnimode perfectus abſque aliqua imperfectione: & iſte eſt æterna & infinita gloria. Alius eſt totaliter imperfectus: & iſte eſt infernus, in quo eſt pœna ſempiterna. Tertius autem eſt partim perfectus, & partim imperfectus, & iſte talis, eſt iſte mundus: & ideo prædicator debet iſtos tres locos recitare, & declarare, & dicere quid ſunt, quid habẽt in ſe, & propter quid ſunt, & quam vtilitatem habent in ſe. Locus enim omnimode perfectus totaliter eſt amabilis, imperfectus penitus eſt odibilis. Qui autem partim perfectus, & partim imperfectus, in parte quidem amabilis eſt ratione ſuæ perfectionis, & in parte odibilis ratione ſuæ imperfectionis. Dum ſic intellectus conſiderat, cognoſcit per quem modum ſermocinator poteſt ſuum ſermonem reducere ad artem prædicandi, vt artificialiter & facilius ſciat facere ſermones: ſicut nos fecimus vnam partem ſermocinandi, in qua ſunt centum & octo ſermones conſtituti ſiue facti artificialiter.

De oratione.

Xcij *Forma de oratione.* ORatio eſt forma cum qua orans loquitur de Deo ſanctifice. Qui bene vult orare, diſponat ſe in bono ſecundum nonum ſubiectum. Nam Deus dignus eſt, vt honoretur cum virtutibus: non autem vitiis. Orator ſiue contemplator orat ſiue contemplatur Deum ad ſimilitudinem euacuationis tertiæ figuræ: ſic vt ipſa oratio eſt ſignata in ipſa figura per euacuationem dicendo ſic. O domine Deus bone & magnifice; poſtquã in te tua altiſſima bonitas & magnitudo habent altiſſimam concordãtiam, diſtinguendo & concordando naturaliter, & tua bonitas & magnitudo ſunt in te rationes, vt producas bonum magnum naturaliter: ſic de tua altiſſima bonitate & magnitudine, quod producas in mundo moraliter ſiue effectiue multa bona & magna, cum quibus tuus populus ſit bonus &

nus &magnus, te benedicendo & magnificando, &tecum concordantiam habendo. Quoniam tu domine es essentia & substantia, in qua tua bonitas & magnitudo habent correlatiuos bonos & infinitos adinuicem distinctos, vt apparet in te. Quoniam tu domine es bonus, & magnus creator: idcirco placeat tibi, quod tuus populus sit in te bonus & magnus laudator & seruitor, vt tu habeas populum tuu bonum & magnum in moribus differentibus & concordantibus. Orator siue contemplator postquã euacuauerit cameram B.C. euacuet cameram B.D. &c O dulcissima bonitas, in subiecto æterno existens distincta diffusione, atq; ab omni contrarietate remota, & es de reipsa primitiua & æterna sine aliqua subiectione: sic de tua benignitate & æternitate q; defendas populum tuum à pœnis sempiternis. Contemplator siue orator postquã euacuauerit totam tertiam figuram ab vno die in alium successiue: deinde transeat ad multiplicationem quartæ figuræ, contemplando & orando per modum ipsius figuræ, videlicet per columnã B C.D. & sic de aliis, considerando medium naturale existens inter subiectũ & prædicatum, & dicat sic: O reuerenda bonitas postquã naturaliter es bona bono magno & æterno in te, & de te sine aliquo alio tibi præiacente: igitur habes ne tuum populum in obliuione? videtur quod sic. Nam in mundo plus est de malo quam de bono. Magnitudo quidem maliciæ magis durat, quam magnitudo bonitatis. absit domine: eo quia de tua benignissima bonitate & magnitudine fuit deducere tuũ populum in tempore, quia non erat, vt ipse in æternum te collaudaret, benediceret & magnificaret. Orator euacuet sic cameram B. C. T. B. dicendo: Domine Deus altissime, tua bonitas magna est tibi ratio, & bona & magna ratio, distinguendo vt producas bonum & magnum à te distinctum correlatiue: non autem quo ad essentiam bonitatis & magnitudinis, eo quod essentia tua vna est. Et quia hoc ita est: ergo tua altissima productio descẽdat ad nos benigniter & magnifice nobis declarando & monstrãdo bonũ & malum, & in magnũ bonum nos inducat, & à magno malo nos defendat. Orator sic orans, iam vnum obiectum obiectãdo posset sicut intellectus qui non

poteſt intelligere alias ſpecies, dum intelligit illas quas inuenit. Et in hoc paſſu cognoſcit intellectus per quem modum orator poteſt cogere ſuam animam, & ligare illam cum ſummo obiecto artificialiter & continue dum orat. Et intellectus recordatus eſt attem philoſophiæ amoris quam fecimus, quæ eſſet bonum ſi aſſociaret prædictam orationem, ſiue coniungeret cum ea. Amplius orator imploret & benedicat Deum, per illum modum per quem Deus eſt diſcurſus in primo ſubiecto. Deus enim non exaudit peccatores contra ſuas rationes, neque etiam contra earum relationes, quia iniuriaret ſibi ipſi; quod eſt impoſſibile. Et in iſto paſſu cognoſcit intellectus quod cum peccator orans ſine conſcientia & contritione nil boni impetrat oratione ſua, animo eum deridet & blaſphemat. Iterum contemplator ſiue orator rogat Deum ſecundum quod ipſe eſt prima cauſa, ſubiectis deſignatis per C.D.E.F.G.I.H.& etiam per K. quo ad virtutes. Nam per cognitionem cauſæ cognoſcitur effectus, & econuerſo. Et in iſto paſſu cognoſcit intellectus quod ſubiectum orationis eſt valde magnum & diffuſum. O orator, in tua oratione dilige plus Deum quam temetipſum, & etiam quam alia: & ſi hoc facis, iuſtus es & prudens, & de charitate & ſanctitate habituatus. Qui habitus eſt amicus tuus in oratione, intantum quod mediante ipſo tua oratio venit ad perfectionem. Si autem hoc non facis, nullum quidem amicum habes: imo Deus eſt tuus inimicus, eo quia eis iniuriam facis. O orator, quando orabis pro commiſſis, iuſticiam Dei tecum teneas diligendo: non autem odiendo; quia ſi ſic, miſericordia Dei non poſſet eſſe tua amica, eo quia iniuſtus eſſes, & tuus habitus eſſet crudelis, & à ſpe, & charitate prolongatus, & etiam tuum amare in odire eſſet peruerſum, de quo odire eſſes in æternum habituatus. O contemplator ſiue orator, ſi non potes intelligere & attingere altitudinem diuinarum rationum & ſuorum actuum: ora credendo. Nam vltra poſſe, nullum reprehenſibile eſt. Verumtamen tale intelligere eſt poſſibile. Tale autem credere in tua oratione erit tuus amicus, & maxime tuum intelligere, ſi ipſum habere potes. O orator, in tua oratione excita tuam conſcientiam, & diſcur-

& discurre ipsam per principia & regulas, & si hoc facis, cum ea impetrabis contritionem. Et si discurras contritionem per principia & regulas, impetrabis motum à corde, à quo egredientur gemitus & suspiria: à corde ad oculos aqua ascendet, madefaciẽdo tuam faciem & tuas manus & vestes, & illam aquam senties calidam, quia à calido & feruente fonte oritur, & illa aqua sancta procurabit tibi confessionem. Et si confessionem discurris per principia & regulas, ipsa ducet te ad satisfactionem & pœnitentiam, quæ quidem coniũget te cum Deo in gloria sempiterna. O orator, in tua oratione considera aduersitates & prosperitates, quas dedit tibi per suum amorem: aduersitates, vt habeas patientiam sub sua iusticia; prosperitates, vt habeas charitatem sub sua gratia. Et postquam per vnum & eundem amorem sunt tibi datæ prospetitates & aduersitates, benedic, lauda & dilige diuinum amorem, & ei gratias quamplurimas redde. Nam cum reali amore Deus ipsas in te amat, & si tu eas in Deo amas, tuus amor procurabit quidem in gloria æterna sempiternum amare. O orator, si tuus intellectus est impeditus per tuum sensum & imaginationem, ascende ad primum subiectum, orando, & discurre teipsum extra sensum & imaginationem. Aut si vis descendere, ora mediante sensu & imaginatione, discurrendo orationem per subiecta designata per G. Et tunc temporis videbis, quod formæ inferiores nihil possunt contra superiores in oratione, & de ista doctrina multum gaudet intellectus. O orator, discurre per nonum subiectum tuam orationem, intelligendo, amando, & recolendo, & timendo, sperãdo, & gratias reddendo, & non quiescas donec à corde tuo suspiria egrediantur, & lachrimæ emanent: si autem absque prædictis quiescas, iam bonus & magnus orator es. O orator adiuua te cum hoc quod dictum est in centum formis, discurrendo vnam formam, & postmodum aliam, & discurre quãlibet formam per principia & regulas, & sic habebis magnum subiectum ad inueniendum multas nouas orationes. O orator ora pro populo. Nam vniuersalis oratio multum placet Deo: deinde ora pro te, & pro amico tuo, & pro mortuis. Et hoc artificialiter, vt supradictum est, vt

tua anima de bona & magna oratione sit habituata, & cũ tali habitu sit cum Deo penitus ligata & concatenata.

De memoria per principia deducta.

Centesima forma de memoria per principia deducta.

QVoniam memoria est ita perfecta potẽtia: sicut intellectus & voluntas, de quib. perfecte pertractauimus in mixtione principiorũ: ideo de ipsa hic volumus tractare perfecte, discurrendo ipsam per principia & regulas, vt illam perfecte cognoscamus, & etiam vt demus doctrinam, videlicet quod sicut eam discurremus per principia & regulas: sic quælibet forma centum formarum potest discurri per principia & regulas. Memoria sicut est bona naturaliter per bonitatem: sic moraliter sua bonitas est ei ratio, quod recolat bonum recolibile obiectiue. Memoria per magnitudinẽ est magna, ratione cuius sua magnitudo est ei ratio, quod agat magnum recolere, cum quo recolat magnum recolibile siue obiectum quod idem est: sicut cappatus habet vnum habitum per cappam, & per tunicam alium cum qua est tunicatus: sic memoria per durationem habet vnam conditionem, & per potestatem aliam. Nam per duratione facit durare suum recolere, & tractat de præteritis, & per potestatẽ habet aliam cõditionem, & tractat de possibili. Memoria vnam conditionem habet cum intellectu, & aliam cum voluntate. Nam per intellectum recipit species desideratas aut oditas: & per illum modum per quem recipit species à voluntate, per eundem modum ei reddit. Memoria est habitus virtuosus naturaliter, eo quia naturaliter recolit obiectum virtuose, moraliter habet habitum virtuosum. Quando autem recolit habitum vitiosum, habet habitũ vitiosum per accidens. Memoria per veritatem est vera, & per eam vere attingit obiectum recolendo: quando attingit ipsum respectu finis, est habitus iustus & verus, quando autẽ attingit obiectum contra finem vltimũ, est habitus iniustus & falsus. Et in isto passu cognoscit intellectus per quẽ modum causantur virtutes & vitia. Memoria cum gloria habet delectationem, recolendo, & cum pœna habet tristiciam. Item quando appetit recolere, & non potest recolere, habet pœnam cum qua est habitus passiuus & priuatiuus.

Memo-

Memoria cum differentia recolit diuersimode obiecta: nam sicut intellectus cognoscit differentias obiectorum; sic memoria recolit illas. Ratio huius est; quia differentia est ita generale principium siue instrumentum memoriæ sicut intellectui. Memoria ratione concordantiæ concordat in obiecto cum intellectu & voluntate, recolendo obiectum, intellectum, & amatum, aut oditum, vt obiectum patiatur per istas potentias in eodem tempore. Memoria cum contrarietate contradicit quandoque intellectui & voluntati, non reddendo eis species quas appetunt recuperare, quia non est disposita ad reddendum species: aut intellectus & voluntas non appetunt recuperare, quia memoria non reddit eis per illum modum, per quem intellectus & voluntas tradiderunt ei: aut intellectus est lentus, & voluntas nimis prompta, & econuerso: aut intellectus appetit vnam speciem, & voluntas aliam. Homo in principio agit recolendo, & memoria est sua forma siue instrumentum cum quo recolit obiectum, & ipsum obiectum est subiectum siue materia, recolens autem est suus finis, & quando ipsum recolere impeditur, memoria quidem patitur, & per consequens agens. In memoria memorati est medium inter memorantem & memoralem, cum quo memorans, memorabileque coniunguntur: supposito quod mensuratio sit per rectam lineam æqualiter terminatam inter memorantem & memoralem. Termini memoriæ sunt tres, videlicet potentia, obiectum & actus; extra istos, memoria non habet posse. Et per finem priuationis memoria est habitus priuatus, sicque deficientibus actu & obiecto ad eam: sicut deficientibus luce & colore ad oculos: finis autem vltimus memoriæ est recolere recolibile. Memoria ratione maioritatis vna est maior alia per essentiam siue per quantitatem: vna enim memoria habet maiorem actum quam alia. Vlterius quando memoria habet maiorem actum, ipsa quidem est maior habitus, non dico, quod sua essentia crescat aut decrescat, eo quia non est diuisibilis neque corruptibilis, cum sit potentia spiritualis, sed cum homo agat cum memoria ad placitum. Et sic tamen ea quandoque recolit multum: quandoque paruum.

Memoria naturaliter & æqualiter existit inter intellectũ & voluntatem, vt æqualiter recipiat & reddat species intellectas & dilectas verumtamen quandoque recipit species dilectas non intellectas. Et hoc est quando credit, & non intelligit ratione placiti agentis, qui magis desiderat credere quam intelligere. Memoria cum minoritate est circa nihil: vnde sequitur quod quando ipsa obliuiscitur, est habitus priuatiuus ratione minoritatis.

De memoria per regulas deducta.

Decima-quinta pars decimæ partis principalis de memoria per regulas deducta.

QVæritur, vtrum memoria citius recipiat species ab intellectu quam à voluntate? Et respondendum est quod sic: ratio huius est, eo quia intellectus facit scientiam, & voluntas habet deliberationem ratione suæ libertatis. Per primã speciem regulæ C. quæritur, quid est memoria? Et dicendum est, quod est potentia cui proprie competit recolere. Per secundam speciem quæritur, quid habet memoria in se coessentialiter? Ad quod dicendum est, quod ipsa habet suos correlatiuos, videlicet memoratiuum, memorabile & memorare. Per tertiam speciem quæritur, memoria quid est in alio? Et est dicendũ, quod ipsa est in bonitate bona obiectiue, supposito quod intellectus & voluntas quiescant in illo obiecto. Et est in malicia mala, posito quod voluntas diligat illud malum. Adhuc memoria est in subiecto habitus, cum quo custodit sciẽtiam. Per quartam speciem quæritur, quid habet memoria in alio? Cui respondendũ est, quod habet in bono obiecto bonitatem, & in magno magnitudinem, &c. cum habet actum in subiecto & in obiecto. Per primã speciem regulæ D. quæritur, memoria de quo est? Et est respondendum quod est de seipsa: nam creata est, & ipsa quidẽ non est genita, nec facta ex aliquo ei præiacente. Per secundam speciem quæritur, memoria de quo est? Ad quod dicendum est, quod est de suis specificis materia & forma, cum quibus agit per suam speciem. Per tertiam speciem eiusdem regulæ quæritur, memoria cuius est? Et respondendum est quod ipsa est subiecti, in quo est: sicut pars est sui totius naturaliter aut moraliter, sicut cappa cappati. Per primam speciem regulæ E. quæritur, memoria quare

est?

est? Ad quod respondendum est, quod ipsa est constituta ex sua forma & materia. Per secundam speciem eiusdem regulæ quæritur, memoria quare est? Ad quod dicendum est, quod illa est, vt entia sint recolita. Adhuc est, vt de præteritis homo possit habere scientiam. Per primā speciem regulæ F quæritur, verum memoria habeat quantitatem continuam, cum ipsa non sit linealis? Cui respondendum est quod sic. Nam potentia spiritualis, & finita est, & indiuisibilis. Omne quidem ens finitum est quantum. Et si aliquid ens spirituale est finitum, ipsum quidem est quantum: quare patet quod memoria habet quantitatē continuam. Per secundam speciem quæritur, verum memoria habeat quantitatem discretam? Et respondendū est quod sic: vt per differentiam suos correlatiuos supradictos habere possit: per memoratiuū enim habet vnum correlatiuū, & per memoriale habet alterū; & per memorare habet alterum. Qui autem dicit memoriam nō habere illos correlatiuos, dicit quidem eam esse vacuatam & indigentem natura sua, quod est impossibile: quare patet quod memoria habet quantitatē discretam ratione correlatiuorum. Per primam speciem regulæ G quæritur, quæ est propria qualitas memoriæ? Et respondendū est, quod est sua recolibilitas, sicut in homine risibilitas. Per secundam speciem quæritur, quæ est appropriata qualitas memoriæ? Ad quod respondendū est, quod est habitus moralis, videlicet iustitia, spes, &c. aut iniuria, &c. aut grammatica, &c. aut militia, &c. aut agricultura, &c. Per regulam H. quæritur, verum memoria sit in tempore? Et respondendū est quod sic: eo quia noua est mediante motu subiecti in quo est: sicut anima mota in corpore mobili. Et sic de aliis speciebus regulæ H. potest dici suo modo, quas habet per C. D. K. designatas: quarum declarationē dimittimus artistę bene intuenti causa breuitatis. Cum memoria nō habeat superficiem, quæritur, verum ipsa sit in loco? Et respondendum est quod sic: sicut pars in suo toto sine contactu: sicut in corpore elementato in quo sunt elementa composita absq; contactu, contactus quidē impedit compositionem, vt patet in monte denariorum & lapidum, qui quidem non est compositus, sed aggregatus. Quæritur

per primam speciem regulæ K. quomodo posset homo disponere memoriam ad recolendum, quod ipse optat recolere: & non potest illud recolere? Et respondendum est quod modus cõsistit in hoc, videlicet quod homo applicet diffinitiones principiorum & species regularum ad similitudines, quas optat recolere. Nam sicut intellectus per similitudinem attingit similatum: sic memoria per similitudinem recolit obiectum desideratum. Nam si quis videt aliquem hominem similem filio suo, ipse tam cito recolit filium suum per similitudinem illius. Per secundam speciem K. quæritur, memoria cum quo obliuiscitur? Ad quod respondendum est, quod cum minoritate discursa per omnia principia & species regularum. Nam sicut maioritas causat habitum positiuum: sic minoritas priuatiuum suo modo. Dictum est de centum formis, & data est doctrina per quam artista sciat discurrere quamlibet formam per principia & regulas huius artis. Et in fine formarum ostensum est, per quem modum artes liberales per hanc artem faciliter addisci possunt.

VNDECIMA PARS PRINCIPALIS.

De vndecima parte principali quæ est de quæstionibus.

Rubrica vndecimæ partis principalis.

Hac pars in sex partes siue loca diuiditur. Prima pars est de quæstionibus, quas faciemus per tabulam. Secunda pars est illa, quam faciemus de quæstionibus per euacuationem tertiæ figuræ. Tertia pars est, quam faciemus de quæstionibus per multiplicationem quartæ figuræ. Quarta est de quæstionibus quas faciemus per mixtionem principiorum. Quinta est de quæstionibus quas faciemus per nouem subiecta. Sexta est de quæstionibus centum formarum. Verumtamen de quæstionibus aliquas soluemus & aliquas transmittemus ad loca huius libri: in quibus solutiones earum sunt implicatæ & signatæ; & in illis quas soluemus, docebimus practicam huius artis, & dabimus doctrinam ad soluendum alias quæstiones peregrinas quæ possunt

ctio manifesta B.T.B.C. Vtrum in simplici essentia bonitatis possit existere differētia & concordantia? Et respondendum est, quod sic, posito ipsa bonitas habeat suos correlatiuos per secundā speciem C. signatos, qui quidem per differentiam sunt plura, & per concordantiam sunt idem per essentiam. Quæritur, quid sunt differentia & concordantia in essentia bonitatis? Et respōdendum est per tertiam speciem regulæ C. quod ipsę sunt id, quod ipsę sunt: adhuc sunt ipsamet bonitas B. T. B. D. Supposito quod mundus sit æternus: vtrum in sua bonitate possent esse inuicem differentia & contrarietas? Et respondendum est quod non: nulla.n. bona differentia coram contrarietate æterna stare posset. quæritur, bona differentia de quo est? & respondendū est, quod ipsa est de correlatiuis per secundam speciē D. designatis B.T.C D. Supposito quod mundus sit æternus: vtrum in sua bonitate æterna possint esse inuicem concordantia & contrarietas? Et respondēdum est quod non: aliter enim concordantia haberet bonum actum concordandi & contrariandi ab æterno & in æterno, & etiam contrarietas, quod est impossibile Quæritur, quid est magna contrarietas bonitatis? & respondēdum est, quod est videlicet quod bonitas sit in subiecto naturali, quod sit habituatū de morali malicia: sicut in homine peccatore C D. T B. Quæritur, quid est magna differentia æternitatis? & respondendū est, quod est illa quam habet æternitas per suos correlatiuos. quæritur, magna differētia æternitatis, de quo est? & respondendum est per primam speciē regulæ D quod ipsa est de seipsa. Nam æternitati nulla causa potest esse præiacens C.D.T.C. Quæritur, quid est magna concordantia cœli: & respondendum est, quod sui correlatiui cum quibus est hoc, quod est, & mouet seipsum. Quæritur, magna concordantia cœli de quo est? & respondendum est, quod ipsa est de suis correlatiuis cum quibus habet motum, & naturam: & mouet & naturat omnia corpora inferiora C. D. T. D. Quæritur, quid est magna contrarietas prudentiæ & luxuriæ? & respondendum est, quod est moralis contrarietas. Quæritur, de quo durat moralis contrarietas? & respondēdum est, quod ipsa durat de habitibus positiuis & priuatiuis ad

inuicem resistentibus in subiecto in quo simul nō possunt stare C.T.B.C. Vtrum iustitia & prudentia habeant magnam differentiam & concordantiam? & respondendum est, quod sic: eo quia causant magnos actus per magna merita. Quæritur, quid est magna differentia & concordantia iustitiæ & prudentiæ? & respondendum est, quod magni relatiui cum quibus differunt & concordant C.T.B.D. Vtrum in essentia magna possit esse differentia & contrarietas? Et respondendum est, quod sic: posito quod essentia sit composita: sicut essentia hominis & elementorum. Sed in essentia simplici nequaquam C.T.C.D. Posito quod in magnitudine simplici essent concordantia & contrarietas: quæritur, quid esset illa magnitudo? Et respondendum est, quod esset essentia impossibilis. Quæritur magna concordantia & contrarietas de quo sunt? Et huic dicendum est per primam speciē regulæ D. quod est de seipsis. Nam supra magnitudinem nullum eius præiacet D.T.B.C. Vtrum in æternitate sint differentia concordantia? & respondendum est, quod sic: nam alias in æternitate bonitas non esset ratio, quod ipsa ageret bonum. Namque æternitas sine concordantia haberet aliquid cum quo distaret à contrarietate & ociositate; quod est impossibile. Quæritur, differentiæ concordantiæ existentes in æternitate de quo sunt? & respondendum est, quod ipsę sunt de suis correlatiuis per primam speciem & secundam regulæ D. Quæritur, quid sunt in æternitate differentia & concordantia? Et respondēdum est, quod ipsę sunt ipsamet æternitas D.T.B.D. Vtrum in æternitate possit esse inuicem differentia & contrarietas? Et respondendum est, quod non: quia si sic, æternitas esset composita ex pluribus essentiis contrariis & corruptibilibus; vt patet in elementatis. Posito, quod cœlum esset ex pluribus essentiis contrariis: quæritur, de quo esset sua duratio? Ad quod dicendum est, quod ipsa esset ex habitibus positiuis & priuatiuis quod est impossibile D.T.C.D. Posito quod in essentia angeli esset concordantia & contrarietas: quæritur, duratio angelica de quo esset? Et respondendum est, quod ipsa esset de suis contrariis; quod est impossibile. quæritur, quid est duratio angeli? Et respondendum

sunt solus secundum modum, per quem solnemus alias quæstiones Ratio, quare transmittemus aliquas quæstiones ad sua loca, est quia euitamus prolixitatem, & quia illi qui sciunt istam artem, poterunt illas soluere per earum loca, in quibus solutiones earum sunt implicata. Item dicimus quod per quæstiones quas faciemus, dabimus doctrinam ad faciendū quæstiones, abstrahendo illas à significatis regularum.

In tabula sunt 84 columnæ, & quia euitamus prolixitatem: ideo nolumus facere quæstiones de omnibus columnis: sed tantummodo de septem columnis per quas dabimus doctrinam ad faciendum & soluendum quæstiones per omnes columnas tabulæ.

De quæstionibus primæ columnæ B. C. D. T.

Prima pars vndecima partis principalis de quæstionibus primæ columnæ B. C. D. T.

PEr istam columnam iam fecimus quæstiones, vt patet in tabula in qua probamus, quod mundus non est æternus. Sed vt videatur, quod columna est generalis, volumus iterare eam, abstrahendo ab ea aliquas quæstiones. Et sicut ipsa est generalis; sic aliæ columnæ sunt generales. Per cameram B.C.D. quæritur, vtrum sit aliqua bonitas infinita & immensa per bonificationem, sicut æternitas per durationem? Et respondendum est, quod sic: alioquin æternitas non esset tota bona, neque tota magna; quod est impossibile. Quæritur, quid est infinita & immensa bonitas? Et respondendum est, quod est essentia habens in se multos, infinitos & immensos correlatiuos per secundam speciem C. signatos. Quæritur, infinita & immensa duratio de quo est? Et respondendum est per primam & secundam speciem regulæ D. & per secundam regulæ C. Et ad hoc testatur regula B. quod ipsa est de correlatiuis æternis bonitatis & magnitudinis, sine quibus æternitas non potest esse infinita & immensa B. C. T. B. Vtrum bonitas possit esse magna sine distinctione? Et respondendum est quod non, eo quia non esset naturaliter ratio bono quod ageret bonum, cum in omni agere oporteat esse distinguere. Quæritur, quid est magna distinctio bonitatis? Et respondendum est, quod illa est de suis correlatiuis, in quibus est substentata, & cum quibus habet naturam, & est essentia

perfecta B. C. T. C. Vtrum bonitas possit esse magna sine concordantia? Et respondēdum est quod non. Nam sicut contrarietas se habet ad nō esse: sic concordantia ad esse. Quæritur, quid est magna magnitudo bonitatis? Et respondendum est, quod est, vt ipsa habeat correlatiuos ei naturales B. C. T. D. Quæritur, vtrum angelus sit maior cœlo? Et respōdendum est, quod sic. Ratio huius est; quia angelus habet correlatiuos, cum quibus obiectat Deum: cœlum vero non. Quæritur, quid est magna contrarietas cœli? Et respondendum est, quod est immobilitas quam habet, posito quod ipsum non moueat se. Sicut ignis haberet magnam cōtrarietatem, si per suam leuitatem non posset per semetipsum se mouere. Quæritur, de quo est magnus motus cœli? Et respondendū est quod est de suis correlatiuis per secūdam speciem regulæ C designatis B. D. T. B. Vtrum in æternitate sit differentia? Et respondendum est, quod sic: vt ipsa possit habere suos correlatiuos, sine quibus non haberet naturam, neq; bonitatem infinitam. Quæritur, bonitas motus cœli de quo est? Et respōdendū est, quod ipsa est de seipsa, vt per suos correlatiuos signatum est B. D. T. C. Vtrum diuina bonitas & diuina magnitudo concordent? Et respondendum est, quod sic: nam sine concordantia diuina bonitas non haberet infinitam magnificationem, neq; diuina magnitudo infinitam bonificationem. Quæritur, quid est magna concordantia diuinæ æternitatis & diuinæ bonitatis? Et huic dicendum est, quod est essentia suorum correlatiuorū, videlicet bonificatiui, æternificatiui quę conueniunt in vno numero, & bonificabile & æternabile in altero; & bonifacere & æternare in altero. & isti tres conueniunt in vna essentia bonitatis & æternitatis essentialiter B. D. T. D. Vtrū inter diuinam bonitatem & ęternitatem sit cōtrarietas? Et respondendū est, quod sic, supposito quod æternitas impediat bonitati actum suum & è conuerso, quod est impossibile. Supposito quod inter diuinā bonitatem & æternitatem esset contrarietas: quæritur, illa contrarietas de quo esset? Et respondēdum est, quod ipsa esset de principiis priuatiuis existentibus cōtra correlatiuos positiuos bonitatis & æternitatis, quod est impossibile: & contradictio ma-

ſpondendum eſt, quod eſt concordantia ab omni contrarietate remota T. B. C. D. Quæritur, vtrum differentia poſſit eſſe ſubiectum concordantiæ & contrarietatis? & reſpondendum eſt, quod non; eo quia concordantia ſe habet ad eſſe: contrarietas autem ad non eſſe in ſubiecto in quo ſunt. quæritur, quid eſt differentia in cōcordantia, & contrarietate? Et reſpondendum eſt, quod differentia in concordantia eſt principium poſitiuum: & in contrarietate priuatiuum. Quæritur, de quo durat differentia? & reſpondendum eſt, quod ipſa durat de ſuis correlatiuis concordantibus per eſſentiam ab omnibus contrarietatibus remotam.

De quæſtionibus ſecundæ columnæ C.D.E.T.

De quæſtionibus ſecundæ columnæ C. D. E. T.

QVæritur, quæ eſt magna poteſtas æternitatis & reſpondendum eſt, quod eſt poteſtas infinita & æterna, vt per ſuos correlatiuos ſignatum eſt. quæritur, de quo eſt magna poteſtas æternitatis? Et reſpondendum eſt, quod eſt de æternis correlatiuis. Magna poteſtas æternitatis quare eſt? & reſpondendum eſt, quod eſt ex eo, quia æternitas poteſt habere infinitos & æternos correlatiuos C. D. T. C. Quæritur, quid eſt infinita concordantia æternitatis? & reſpondendum eſt, quod ipſa eſt infinita eſſentia & æterna. quæritur, infinita & æterna eſſentia de quo eſt? Et reſpondendum eſt, quod ipſa eſt de infinitis & æternis correlatiuis, ſine quibus non poſſet eſſe infinita & æterna C. D. T. D. Suppoſito quod in æternitate eſſet contrarietas: quæritur, quid eſſet illa contrarietas? & reſpondēdum eſt, quod ipſa eſſet infinita & immenſa eſſentia, ex contrariis infinitis & æternis conſtituta. quæritur, magnitudo æternitatis de quo eſt? Et reſpondendum eſt, quod eſt de ſuis correlatiuis, ſine quibus ſua magna magnitudo eſſet finita & ocioſa C.D.T.E. quæritur, quid eſt magnum principiū æternitatis? & reſpondendū eſt, quod eſt eſſentia ęterna & infinita. quæritur, magnum principiū æternitatis de quo eſt? & reſpondendū eſt, quod eſt de ſuis correlatiuis infinitis & æternis. quæritur principium infinitum & æternum quare eſt? Et reſpondendū eſt, quod eſt

ex eo quia æternitas habet infinitos correlatiuos ab omni ociositate segregatos C.E.T.C. Quæritur, quid est infinita potestas? & respondendũ est quod ipsa est infinita concordantia. Quæritur, quare est infinita potestas? Et respondendum est quod est, quia habet infinitos correlatiuos C.E. T. D. quæritur, infinita potestas de quo est? Et respondendum est, quod ipsa est de suis correlatiuis ab omni contrarietate remotis. quæritur, quare est potestas sine contrarietate? Et respondendum est, quod ipsa est essentia infinita ab omni contrarietate separata C. E. T. E. Quæritur quare est infinitũ principium? & respondendũ est quod est: nam in semetipso habet suos infinitos correlatiuos, in quibus quiescit. quæritur, quare est potestas infinita? & huic dicendũ est quod est ex eo quia ipsa nõ potest sine subiecto infinito C.T C D. quæritur, quid est magna concordantia? Et respondendum est, quod ipsa est magna essentia ab omni contrarietate remota. quæritur, magna concordantia de quo est? & respondẽdum est, quod est ex suis magnis correlatiuis, primitiuis, &c. quæritur, quid est magnum principium? Et respondendum est, quod est magna concordantia ab omni cõtrarietate remota. quæritur, quare est magnum principium? & respondendũ est, quod est ex eo, quia habet magnos correlatiuos C.D T E. quæritur, quid est magna cõtrarietas principii? Et respondendum est, quod est essentia euacuans principium à suis correlatiuis. quæritur, de quo est magnũ principium? Et respondendum est, quod est de suis correlatiuis à contrarietate remotis. Vel est de suis correlatiuis quibus cõtrarietas minime potest contradicere siue resistere D.E.T.E. Æternitas & potestas quare concordant? Et respondendũ est, quod ipsę concordant, vt possint existere & agere ab æterno & in æterno. Concordantia ęternitatis & potestatis quæritur, quid est? & respondendum est, quod est essentia æternè potens. Quæritur, cõcordantia æternitatis & potestatis de quo est? Ad quod dicendum est, quod ipsa est de æternatiuo & possificatiuo, æternabili & possificabili, & æternare & possificare D. E. T. D. Quæritur, quare contrarii fines nõ possunt esse ab æterno? Et respondendũ est, quod ex eo quia in ęternitate est quies, Quęritur, quies æterni-

æternitatis de quo est? Et respondendum est, quod est de suis correlatiuis ab omnibus contrariis remotis D.E.T.E, Potestas æterna quare potest ab æterno & in æterno? Et respondendum est, quia ipsa est primitiuitas æterna. Potestas æterna quare est principium æternum? Et respondendum est, eo quia potest ab æterno & in æterno D.T, C.D. Posito quod cœlum sit æternum, quæritur, quæ est sua æterna concordantia & contrarietas? Et respondendum est quod sua concordantia est vna æternitas actiua & passiua: & sua contrarietas est alia æternitas, quæ est actiua & passiua, quod est impossibile. Nam æternitas non potest esse ex contrariis, cum sit infinita. Contrarietas æterna de quo est? Et respondendum est quod ipsa est de subiecto naturali, & habitu morali: sicut si cappatus esset indutus cappa ignitiua D.T.C.E. Quæritur, quid est principium æternitatis? ad quod respondendum est, videlicet quod est concordantia suorum correlatiuorum, Quæritur, cōcordantia æternitatis de quo est? & respondendū est quod est, ex correlatiuis æternitatis E.T.C.D, Quæritur, quare concordantia & contrarietas non possunt esse vna potestas? Et huic dicendum est, ex eo quia concordantia tendit ad esse: contrarietas autem ad non esse contrarietas. Quæritur, quid est contrarietas corporis & animæ in homine? Et respondendum est, quod est ex contrariis finibus siue contrariis correlatiuis E T. C. E, Quæritur, quæ est potestas prudentiæ & potestas superbiæ? & respondendum est, quod potestas superbiæ est habitus priuatiuus: prudentiæ autem positiuus. Quæritur, quare potestas superbiæ & potestas prudentiæ non sunt vna potestas? Cui dicendum est. quod propter hoc quia diffinitio concordantiæ non potest concordare illas in vno fine, cum sint contraria principia E.T.D.E. Quæritur, quare potestas non potest esse ex contrariis principiis? & huic dicendum est. Nam potestas habet principia relatiua & segregata à contrarietate per concordantiam. Quæritur, contraria principia de quo sunt? Et respondendum est, quod ipsa sunt ex contrariis finibus T, C D.E. Quæritur, quare concordantia est principium primitiuum: sed contrarietas est consecutiuum? Et re-

ſpondendũ eſt, ꝙ cõcordantia eſt principium poſitiuum: cõtrarietas aute priuatiuũ. Quæritur, quid eſt primitiuitas concordantiæ, & poteſterioritas contrarietatis? & reſpondẽdum eſt, quod primitiuas concordantiæ eſt quando plures res ſe habent ad vnum. Poteſterioritas contrarietatis eſt, videlicet quando multa non ſe habent ad vnum. Quæritur, vtrum concordantia, & contrarietas ſint ex vno & eodem principio? & reſpondendum eſt, quod non: quia non ſe habent ad vnum finem.

De quæſtionibus tertiæ columnæ D. E. F. T.

De quæſtionibus tertiæ columnæ D.E.F.T.

QVæritur, quare Deus eſt ita potẽs per ſuam æternitatem: ſicut per ſuum intellectum? & reſpondendum eſt, quia ſua æternitas & ſuus intellectus ſunt vna & eadẽ poteſtas. Quæritur, poteſtas æternitatis de quo eſt? & reſpõdendum eſt, quod eſt ex ſuis correlatiuis vt poſſit per ipſos ab æterno, & in æterno exiſtere & agere. Quæritur, poteſtas æternitatis quanta eſt? & reſpondendũ eſt, quod ipſa eſt tanta per poſſificationem, quánta eſt per durationem D. E. T. D. Quæritur, quare contrarietas non poteſt eſſe in poteſtate æterna? & dicendum eſt, quod poteſtas æterna ita eſt infinita per poſſificationẽ, ſicut per durationem. Quæritur, poteſtas æterna de quo eſt? & reſpondendum eſt, quod eſt de ſeipſa; vt patet per primam & ſecundam ſpeciem regulæ D. & E. D. E. T. E. Quæritur, quare Deus non habet principium? Reſpondẽdum eſt, quia ipſe habet poteſtatem æternam, cui nulla alia poteſtas præiacet. Quæritur, poteſtas cœli de quo eſt? Cui dicendum eſt, quod eſt de ſeipſa, quia non eſt ex aliquo principio ſibi præiacente deriuata D. E. T. F. Quæritur, poteſtas cœli quanta eſt? & reſpondendum eſt, quod eſt tanta quanta ſunt ſua correlatiua. Quæritur quare cœlum eſt mobile? reſpondendum eſt, quod eſt mobile per ſua correlatiua: vt patet per primã ſpeciem regulæ E. & per ſecundã eiuſdem eſt mobile, vt eſſent in inferiorib. mobilitates. Quæritur, motus cœli de quo eſt? & reſpondendum eſt, ꝙ eſt de ſuis correlatiuis, ſine quibus non haberet motum naturaliter in ſe, nec extra ſe D. F. T. D. Quæritur, correlatiua æternitatis quot ſunt? & reſpondendum eſt, quod ſunt tot correlatiua

gendi. Quæritur, intelligere quantus existit inter intelligentem & intelligibilem? Vade ad capitulum intellectus, & ad paragraphos per principium & medium signatos, &c. & ad paragraphum videlicet quantitatis T. D. E. F. Quæritur, influentia influens in homine de quo est? Vade ad paragraphos contrarietatis principii & medii, qui sunt de subiecto hominis in subiecto cæli. Quæritur, quare cœlum agit in homine? Vade ad regulam E existentem in subiecto cœli, & in subiecto hominis. Quæritur, quantum cœlum est imaginabile? Vade ad quantitatem existentem in subiecto cœli, & in subiecto hominis, & in subiecto imaginationis per suam potestatem.

De quæstionibus quartæ columnæ E. F. G. T.

QVæritur quare Deus potest tantum quantum per suam sapientiam & voluntatem? Et respodendum est per regulam E. & per primam speciem regulæ G. Nam Deus ita est infinitus per suam infinitam potestatem, sicut per suum infinitum intellectum & voluntatem. Quæritur, diuina potestas quanta est? Et respondendum est quod ipsa est tanta quanta est scibilis per infinitum intellectum & voluntatem infinitam. Quæritur, diuina potestas qualis est? Et respondendum est, quod est talis qualis ipsa voluntas est E. F. T. E. Quæritur, quare diuina potestas est principium infinitum? Et respondendum est, quia per suum intellectum est scita infinitè. Quæritur, diuina potestas quantum est scibilis? Et respondendum est, quod est tantum quantum suus intellectus est infinitus E F. T. F. Quæritur, quare posse est in diuina potestate medium? Et respondendum est, quia in diuino intellectu est intelligere medium. Quæritur, posse diuinæ potestatis quantum est? Et respondendum est, quod est tantum quantum est intelligere diuinum E. F. T. G. Quæritur, quare finis consistit tantum per diuinam potestatem, quantum per diuinum intellectum? & respondendum est per hoc, quia Deus est infinitus tantum per suum posse, quantum per suum intelligere. Quæritur, finis diuinæ potestatis quantus est? & respōdendum est, quod est tan-

De quæstionibus quarta columna E.F.G.T.

tus quantus est finis intellectus. Quæritur, finis diuinæ potestatis qualis est: & respondendum est, quod est talis qualis competit infinito possificare E.G.T.E. Quæritur, quare diuina potestas est principium infinitū? & respondendum est, quod suum posse amatur per diuinam voluntatem. Quæritur, qualis potestas est amata infinite? & respondendum est, quod est illa, quæ habet correlatiuos infinitos E.G.T.F. Quæritur, quare diuina voluntas potest plus amare vnum hominē quam omnes? Vade ad diffinitionem voluntatis, & potestatis, & medii, & etiam ad scalam medii secundæ figuræ. Quæritur, qualis homo est magis amabilis à diuina voluntate? & respondendum est, quod est ille quem diuina voluntas potest plus diligere. Quæritur, quare aliquis homo est magis amabilis quā omnes? & respōdendum est, quia diuina voluntas est absoluta in amando Quæritur, quo medio potest Deus magis amare hominem? Vade ad diffinitionem voluntatis, potestatis, & medii, & etiam ad scalam medii E.G.T G. Quæritur, quare finis diuinæ potestatis est tantum amabilis, quantum finis diuinæ voluntatis? & dicendum est, quod diuina potestas est tantum potens, quantum diuina volūtas est volens. Quæritur, qualem finem potest diuina voluntas magis amare? & respondendum est, quod est illa quam diuinus intellectus potest magis intelligere. Et in isto passu cognoscit intellectus qualis lex est magis amabilis E.T.E.F. Quæritur, quare Deus potuit principiare mundum nouum? Vade ad regulam E. & ad diffinitionem medii. Quæritur, nouitas mundi quanta est? & respondendum est, quod est tanta quanta diuina potestas ipsam mensurare potest. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod impossibile est mundum esse ab æterno E. T.E.G. Quæritur, quare Deus potest principiare maius principium? & respondendum est, quia potest principiare maiorē finem. Quęritur in quali principio habet Deus maius posse? Vade ad regulā G. & ad diffinitionem potestatis & finis E.T.F.G. Quæritur, quare Deus potest causare maius medium & maiorem finem? & respondendum est, quia habet potestatem infinitam. Quæritur, maius medium creatum quale est? & respondendum est, quod

latiua diuini intellectus:alioquin diuina æternitas impediretur per æternam contrarietatem, quod est impossibile. Quæritur, correlatiua æternitatis ex quo sunt?& respondendum est,quod sunt ex seipsis, & hoc contrarietas æterna non potest impedire,quia non est D.F.T.E. Quæritur,quare æternitas non habet quantitatem?& respondẽdum est, eo quia est ex correlatiuis infinitis. Quæritur, æternare æternitatis quantus est? & respondendum est, quod est tantus quãtus est intelligere diuinus. Quæritur, æternare ex quo est?& respondendũ est, quod est ex æternante & æternato:sicut intelligere diuinus est ex intelligẽte & intellecto D.T.D.E. Quæritur, quare in æternitate contrarietas non est principium? & respondendum est,ꝙ est ex eo,quia æternitas nõ est corruptibilis, neq; peccatrix. Supposito ꝙ in æternitate esset cõtrarietas:quæritur illa de quo esset? & respondendũ est, quod est de contrariatiuo & æternatiuo, contrariabili & æternabili,& contrariare & æternare,quod est impossibile D T.D.F. Quæritur, mediũ existẽs inter fortitudinẽ & fidẽ ex quo est? & respondendũ est,ꝙ est ex virtutib. sicut genus ex suis speciеb. Quæritur, quanta est contrarietas inter fidẽ & infidelitatẽ?& respondendum est, ꝙ tanta est quantum inter se differunt,& ipsa autẽ contrarietas extra animã non est in subiecto, in quo inuicẽ infidelitas & fidelitas stare non possunt D.T.E.F. Quæritur, quare æternitas est primum principiũ? & respondendum est, quod æternare est in ipsa primum medium. Quæritur in principio æterno, medium quantum est? & respondendum est, quod est tantum quantũ est mensuratũ per æternitatẽ & æternatum. Quæritur,principiare æternum de quo est?& respondendum est, quod est de æternante principiante, & æternato principiato E.F.T.D. Posito quod intellectus non sit coniunctus cum corpore hominis. Quæritur, quare est homo? & respondendum est, quod homo est non deficiente ei secunda specie D. & E. Quæritur,homo de quo est?& respondendum est per secundam speciem regulæ D. ꝙ ipse est de corpore & anima rationali. Quæritur, contrarietas hominis quãta est? & respondendũ est ꝙ ipsa est tanta,quãtæ sunt suæ partes cõtrariæ ad inuicẽ E.F.T.E.

Quæritur, si potestas Dei est tantum prius, sicut suus intellectus? Et respondendum est quod sic, eo quia sunt idem principium. Quæritur, quare in potestate diuina non est materia? Et respondendum est eo quia est infinitas in qua materia esse non potest E. F. T. F. Quæritur, quare in diuina potestate oportet esse medium? Et respondendum est, quod in intelligere diuino, intelligere est medium, & hoc probat regula E. Quæritur, posse diuinæ potestatis quantum est? Et respondendum est, quod est tantum quantum est suus possificatiuus & suus possificabilis infinitus E. T. D E. Quæritur, principia hominis de quo sunt? Vade ad scalam anguli D. secundæ figuræ: & vade ad secundam speciem regulæ D. Quæritur, quare homo habet liberum arbitrium? Et respondēdum est per primam speciem regulæ E. eo quia est de principiis contrariis: per secundam autem speciem signatum est, quod habet liberum arbitrium, vt acquirat meritum E. T. D. F. Quæritur, quare potestas imaginatiue non est ex contrariis? Et respondendum est, ex eo quia suum medium est simplex Quæritur, medium imaginatiue de quo est: & vade ad secundam speciem regulæ D Quæritur, medium imaginatiue quantum est? Et respondendum est, quod est tantum, quantum est mensuratum per imaginatiuum & imaginabile E. T. E F Quæritur, quare homo habet potestatem existendi & agendi? Et respondendum est, quia sua principia sunt ad hoc naturaliter disposita. Quæritur quantum homo potest existere & agere? Et respondendum est, quod tantum quantum sua principia sunt ad hoc disposita F. T. D. E. Quæritur, principia intellectus de quo sunt? Vade ad primam & secundam speciem D. Quæritur principia intellectus quare sunt? Vade ad regulam E. Quæritur, principia intellectus quot sunt? Vade ad correlatiuos intellectus F. T. D. E. Quæritur instinctus cœli de quo est? Vade ad primam & secundam speciem regulæ D. Quæritur, instinctus imaginatiuæ quantus est? Vade ad capitulum imaginatiuæ per intellectum & per medium signarum F. T. E. F. Quæritur, quare medium intellectus est? Et respondendum est, ex eo quia absque medio intellectus non esset principium intelligendi.

quod est illud in quo diuina potestas habet maius posse, & in quo posse ipsum medium potest magis quiescere. Quæritur, maius medium creatum quantum est? & respondendum est, quod tantum quantum Deus potest ipsum causare F. G T. E. Quæritur, quare Deus tantum diligit aliquod principium, quantum diuina sapientia ipsum potest intelligere? & respondendum est, quia diuina voluntas tantum potest per amare, quantum diuinus intellectus per intelligere. Principium maius quantum est amabile? & respondendum est, quod est tantum amabile quantum est intelligibile, quale principium est magis amabile? & respondēdum est, quod est illud, quod est magis intelligibile F. G. T. F. Quæritur, quale medium est intelligibile & amabile? Ad quod dicendum est, quod est illud quod Deus magis potest intelligere & amare. Maius medium quantum est intelligibile & amabile? & respondendum est, quod est tantum quantum Deus potest intelligere & amare F. G. T. G. Quæritur, qualis finis est magis intelligibilis & amabilis? & respondendum est, quod est ille quem Deus potest magis intelligere & amare. Quæritur, maior finis quantus est? & respondendum est, quod est tantus quantum Deus potest intelligere & amare. Et in isto passu cognoscit intellectus qualis lex est vera per scalam differentiæ & concordantiæ F. T. E. F. Quæritur, quare diuinus intellectus intelligit maius principium creatum, quam intelligere potest? Vade ad diffinitionem intellectus & principii & maioritatis, & ad regulam E. Quæritur, quantum est maius medium quod esse potest? & huic est addendum, quod tantum quantum per diuinum intellectum est magis intelligibile F. T. E. G. Quæritur, quare diuinus intellectus intelligit maius principium? & respondendum est, quia intelligit maiorem finem. Quæritur quale est illud principium quod Deus magis intelligere potest? & respondendum est, quod est illud quod in maiori fine quiescere potest. Principium quod in maiori fine quiescere potest, quantum est? & respondendum est, quod est tantum quantum per diuinum intellectum est intelligibile in maiori fine F. T. F. G.

Quæritur, quale medium est magis intelligibile? & respondendum est, quod est illud, quod Deus potest magis intelligere. Illud medium quod Deus potest magis intelligere quantum est? & est dicendum, quod est tantum quantum diuinus intellectus ipsum intelligere potest G. T. E. F Quæritur quale principium est magis amabile? & respondendum est, quod est illud quod diuina voluntas potest magis amare. Quare aliquod principium est magis amabile? & respondendum est, quia diuina voluntas potest ipsum magis amare. Mediū magis amabile quantum est? Cui respondendum est, quod est tantum quantum diuina voluntas potest ipsum magis amare G. T. E. G. quæritur, quale medium diuina voluntas potest magis amare? & respondendum est, quod est illud quod in maiori fine quiescere potest? Quæritur, quare diuina voluntas debeat amare maius principium? Et respondendum est, quia maius principium est magis amabile E. F. T. G. Quæritur, quale medium est magis amabile? & huic dicendum est, quod est id in quo maior finis potest quiescere. Maius medium quod in maiori fine quiescere potest, quantum est? & respondendum est, quod est tātum quantum diuina voluntas id amare potest T. E F G Quæritur, quare in principio oportet dare medium? Cui dicendum est, vt principium per ipsum medium possit transire ad finem I. & in ipso quiescere. Medium per quod principium transit ad finem quantum est? & respondendum est, quod est tantum quantum mensuratum est inter suum principium & finem. Quæritur, quale medium est magis mensurabile? & respondendum est, quod est id quod magis existit inter principium & suum finem.

De quæstionibus quintæ columnæ
E. G. H. T.

De quæstionibus quintæ columnæ. QVæritur, qualis virtus est magis intelligibilis? & respondendum est, quod est illa, qua diuinus intellectus maiorem non potest intelligere. Quæritur, virtus qua diuinus intellectus maiorem intelligere non potest, quanta est? Ad quod dicendum est, quod illa est tanta quod diuina voluntas eam magis amare non potest.

Quæri-

Quæritur, virtus quam Deus non potest magis intelligere & amare, quando fuit? & respondendum est, quod fuit antequam virtus quæ non est magis intelligibilis & amabilis F.G.T.F. Quale medium est magis intelligibile? & respondendum est, quod est illud, quod est magis amabile. Quæritur, medium quod est magis amabile quantum est? & respondendum est, quod est tantum: quantū diuinus intellectus potest ipsum intelligere F G T.G Quæritur, qualis finis mundi est magis amabilis? & respōdendum est, quod est ille, quo diuinus intellectus non potest magis intelligere. Quæritur, maior finis mundi quantus est? & respondendum est, quod est tantus, quantum diuinus intellectus magis intelligere potest F G.T.H. Quæritur, qualis substantia est magis amabilis & intelligibilis? & respondendum est, quod est illa, quæ est remota ab omni accidente. Substātia remota ab omni accidēte quando fuit? & respondendum est, quod fuit antequā illa quæ absq; accidente esse non possunt. Maior substantia creata quanta est? & respondendum est, quod est tanta quod maior à diuino intellectu & diuina volūtate intelligi non potest, nec amari F H.T.F. Medium quod maius a diuino intellectu non potest intelligi, quando fuit? & respondendum est, quod fuit antequā illud medium, quod non est tantum virtuosum. Maior virtus creata quantum est intelligibilis? & respondendum est, quod est tātum quantū diuinus intellectus ipsam intelligere potest F.H.T.G. Maior finis virtutis quādo fuit? & respondendū est, quod fuit antequam virtus finis quæ non est tantum intelligibilis. Maior finis virtutis creatæ quantus est? & dicendum est, quod est tantus quātum diuinus intellectus illum intelligere potest F.G.T.H. Maior virtus intellectus quādo fuit? & respondendum est, quod antequam minor virtus intellectus Maior virtus intellectus quanta est? & respondendum est, quod est tanta quantā diuinus intellectus illam intelligere potest F.T.F.G. Qualis finis medii potest à Deo melius intelligi: & respondendum est, quod est finis qui est sui intelligere. Finis maioris intelligere quantus est? Cui dicendum est, quod est tantus quantus diuinus intellectus F.T.F.H. Quæritur, maius mediū intel-

lectus quando fuit. Ad quod dicendũ est, quod fuit tunc quando maior intellectus fuit. Maius mediũ intellectus quantum est? & respondendũ est, quod est tantum quantũ intellectus maior est F.T.G H. Maior finis intellectus qualis est? & dicẽdum est quod est talis quod maiorem diuinus intellectus intelligere nõ potest. Maior finis intellectus quantus est? & respondendum est, quod est tantus quanta substantia absq; accidente esse potest. Substantia quare sine accidente esse potest quando fuit? & dicendũm est, quod fuit antequam substantia quæ sine accidẽte esse nõ potest G.H.T.F. Quæritur, quale medium virtutis est magis diligibile? & respondẽdum est, quod est illud ꝙ est in virtute magis amabile. Quæritur, mediũ quod est magis amabile quãdo fuit? & dicẽdum est, ꝙ fuit antequam medium quod non est tantum amabile. Medium voluntatis quantũ est? & respondendũ est, quod est tantũ quantũ virtuosum esse potest G.H.T.G. Quæritur, qualis virtus est magis amabilis. Ad quod dicendum est quod est illa quæ causat maiorẽ finem. Finis maioris virtutis quãdo fuit? & respondendum est, quod fuit tunc quando magis amata fuit G.H.T.H. Quæritur; qualis virtus potest esse maior creatura? & dicendum est, quod est illa quæ potest magis amari. Virtus quæ potest magis amari quãdo fuit? & respõdendum est, quod fuit antequam virtus quæ non est tantum amabilis G.T.F.G. Quæritur, per quale medium acquiritur maior finis? & respõdendum est per illud q̃do nullum aliud potest amari. Finis qui non potest magis amari, quantus est? Ad quod dicendum est quod ipse est tantus quantus finis voluntatis esse potest G.T.F.H. Quæritur, quale mediũ est maius quod esse potest? & respondendum est, quod est illud quod magis diligi nõ potest. Medium quod magis diligi nõ potest quando fuit? & respõdendum est, quod est tunc quando maior voluntas est. Maior voluntas quanta est? & respõdendum est, quod est tanta quantum maius amare est G.T.G H. Quæritur, maior finis voluntatis qualis est? & respondendum est, ꝙ est talis qualis est per maius amare. Finis qui est ꝑ maius amare quando fuit? & dicendum est, quod fuit antequam finis qui non est per maius amare H.T.F.G. Quæritur; qualis

qualis virtus se habet ad maiorem finem? & respondendum est, quod est illa quæ habet maius medium. Virtus habens maius mediũ quanta est? Ad quod dicendum est, quod est tanta quãtum est suum medium. Virtus habens se ad maiorem finem quando fuit? & respondendum est, quod ipsa fuit antequam virtus habens se ad minorem finem. H.T.G.H Quæritur, qualis finis est maior? & respondendum est, quod est ille in quo maior virtus quiescit. Virtus quiescens in maiori fine quando fuit? Cui respondendum est? quod fuit antequã substantia quæ absque accidente esse non potest T.F.G.H. Qualis finis est in maiori priuatione? Ad quod dicendum est, quod est ille qui est contra maiorem perfectionẽ. Finis qui est in maiori perfectione quando fuit? & respondendum est, quod fuit antequã finis qui est in maiori priuatione. Finis existẽs in maiori priuatione quantus est? & respondendum est, quod est tantus à quanto maiori fine perfectionis deriuatus est.

De quæstionibus sextæ columnæ G.H.I.T.

De quæstionibus sextæ columnæ G.H.I.T.

QVæritur, qualis lex est magis vera, & respondendũ est, quod est illa quæ causat maiores virtutes, Quæritur, vbi est maior lex, & respondendum est, quod est in maioribus virtutibus. Quæritur, voluntas quando est virtuosa & vera? & respondendum est, quod est tunc quando est habituata de spe, pietate & charitate G H T.G Quæritur qualis lex se habet ad magis virtuosum finem? & respondendum est, quod est illa quæ causat altiorem spem, charitatem & virtutem. Quæritur, voluntas quando est virtuosa? & dicendum est, quod est tunc quando se habet ad virtuosissimum finem G.H.T.H. Quæritur, qualis lex est maior? & respõdendum est, quod est illa in qua sunt maiores spes & charitas. Quæritur, voluntas quando est maior? & respondendum est, quod est tunc, quando de maiori charitate & spe habituata est G.H.T.I. Quæritur, qualis qualitas est virtuosa? & respõdendum est, quod est illa quæ consistit per æqualem amorem, amatũ & amare. Quæritur, vbi est æqualitas virtuosa amantis & amati? & respondendum est, quod illa est in voluntate, in qua

charitas est altior virtus. Quæritur, quando in voluntate est altior virtus? & respondendū est, quod est tunc, quādo æquales habet suos correlatiuos G I. T.G. Quæritur, qualis voluntas est vera? & respondendū est, quod est illa quæ se habet ad verum finem. Quæritur, vbi est finis verus? & respondendū est, q est in voluntate de spe & patiētia habituata G.I.T H. Quæritur, qualis patientia est maior? & respondendum est, q est illa, quæ est in voluntate ex maiori spe habituata. Quæritur, vbi est maior veritas? & respondendū est, quod est in voluntate ex maiori spe & patientia habituata. Quæritur, quando est maior veritas? & dicendum est, quod est tunc quando à maiori voluntate est amata G.I.T.I. Quæritur, vbi sunt æquales veritas & voluntas? & dicendum est, quod in Deo Quæritur, qualis voluntas est vera? & respondendum est, quod est illa quæ est ex veris correlatiuis G.T.G H. Quæritur qualis finis est maior? & dicēdum est, quod est ille cui competit à maiori voluntate amari. Quæritur, quādo est maior voluntas? Et respondendum est, quod est tunc quando obiectat maiorem finem sperando G.T.G I. Quæritur, vbi voluntas & finis sunt æquales? Ad quod dicendum est, quod in subiecto in quo spes & patiētia sunt æquales. Quæritur, qualis æqualitas est magis amabilis? & respōdendum est, quod est illa quæ est ex correlatiuis voluntatis G.T.H I. Quæritur, qualis voluntas est maior? & respondendū est, quod est illa in qua est maior charitas Quæritur, quando est maior charitas? & dicendum est, quod est tunc quādo in voluntate est maior æqualitas. Quæritur, vbi est maior charitas? & respondendum est, quod est in voluntate in qua est maior æqualitas H.I.T.G. Quæritur, virtus quæ est charitas in quo fine quiescit? & dicendum est, quod est in fine vero. Quæritur, qualis finis est verus? & respondendum est, quod est ille in quo est charitas. Quæritur, quando est charitas? & dicendum est, quod est tunc quando est patientia H.I.T.H. Quæritur, vbi est maior charitas? & respondendum est, quod est, vbi est maior veritas. Quæritur, quando est maior charitas? & respondendum est, quod est tunc, quando est maior veritas H.I.T.I. Quæritur, voluntas & veritas vbi sunt æquales? & respōdendum est,

est, quod in subiecto in quo conuertuntur, Quæritur, patientia & charitas quãdo sunt æquales? & respondendum est, quod est tunc, quando virtus & veritas sunt æquales H. G. T. H. Quæritur, quando voluntas est maior? & respondendũ est, quod maior quando se habet ad maiorem finem extra suas vires per charitatem. Quæritur, qualis charitas est maior? & dicendum est, quod est illa quæ cum maiori spe habet conuenientiã H G. T. I. Quæritur, quãdo in fine est æqualitas? Cui dicendum est, quod est tunc, quando in ipso fine sunt proportionatæ spes, charitas & patiẽtia. Quæritur, qualis æqualitas est virtuosa? & respõdendum est, quod est illa, quæ consistit per æquales fines virtuosos. Quæritur, vbi sint æquales fines virtuosi? & dicendum est, quod est in proportione spei, patiẽtiæ & charitatis H. T. H I. Maior æqualitas vbi est? Cui dicendũ est, quod est in illa lege, in qua virtutes magis possunt esse æquales. Quæritur, quando est maior æqualitas? Ad quod dicendum est quod est tunc quando est maior spes & patientia I. T. G. H Quæritur, qualis veritas est maior? & dicẽndum est, quod est illa quæ se habet ad maiorẽ finem. Quæritur, vbi spes est maior? & dicẽdum est, ꝙ est in illa lege, per quam homo sperat maiorem finem. Maior lex quando fuit incepta? Cui dicẽndum est, quod tunc quando maior veritas fuit incepta G. T. G I. Quæritur, vbi spes & patientia sunt æquales? Ad ꝙ dicendum est, quod est in fine earum. Quæritur, qualis æqualitas est magis vera? & respondendum est, quod est illa quæ se habet ad veriorem finem G. T. H I. Quæritur, in qua veritate est maior æqualitas? & respondendũ est, quod est in illa, quæ habet veriores correlatiuos. Quæritur, quando est maior æqualitas? Ad quod dicendum est, quod tunc quando habet maiores correlatiuos T. G. H. I Quæritur, in quo fine virtutes esse possunt magis æquales? & respondẽdum est, quod est in illo, in quo spes, patientia & charitas habent maiores aptitudines. Quæritur, qualis homo est maior? & respondendum, quod est ille, in quo virtutes sunt magis æquales, aut fuerunt. Quæritur, quando fuit maior homo? & respondendum est, quod tunc quando maior finis fuit inceptus.

De quæstionibus septimæ columnæ H. I. K. T.

De quæstionibus septimæ columnæ H. I. K. T.

QVæritur, quando habet charitas patientia & pietas actus suos? & respondendum est, quod est tunc quando homo vtitur ipsis. Quæritur, vbi est via gloriæ? & respondendū est, quod est vbi charitas est, patientia & pietas. Quæritur, via gloriæ quando est? & respōdendum est, ꝙ ipsa est per modum quem habent inuicē charitas, patientia & pietas. Quæritur, cum quo est via gloriæ? & respondendum est, quod est cum charitate patientia & pietate. H I. T. H. Quæritur, quādo charitas & patientia sunt maiores? & respondendū est, quod est tunc, quando sunt contra maiorem iram & falsitatem. Quæritur, in quo sunt maiores homine charitas & patientia? & respondēdum est, quod est in illo, qui ædificauit maiorem legem & magis virtuosam H. I. T. I. Quæritur, vbi ignis vegetatur? & respondendum est, ꝙ est in vegetatiua: sicut vegetatiua vegetat in sensitiua. Quæritur, quare virtus & veritas sunt æquales? & respondendum est, quod est in suis correlatiuis H. I. T. K. Quæritur, vbi virtus est in minoritate? Ad quod dicendū est, ꝙ est in minori veritate. Quæritur, quando charitas & patientia & pietas sunt in minoritate? Cui dicendum est, quod est tunc quando ira, falsitas & inconstantia pugnant fortiter contra illas. Quæritur, quando ira, falsitas & inconstantia pugnant contra charitatē, patientiam & pietatem? & respondendum est, quod est cum minoritate charitatis, patientiæ & pietatis H. K T. K Quæritur, quādo charitas & pietas sunt maiores? & respondendum est, quod est tunc, quando charitas & pietas pugnant viriliter contra iram & inconstantiam. Quæritur, quando charitas & pietas vincunt iram & inconstantiam? & respondendum est, quod vincunt eas per modum maiorem quem habent contra minorem modum iræ & inconstantiæ. Quæritur, cum quo charitas & pietas vincunt irā & incōstantiam? Ad quod dicēdum est, ꝙ cum maioribus actibus quos habent H. K. T. I. Quæritur, vbi charitas habet maiorē delectationē? & dicendū est, quod in maiori æqualitate suorum correlatiuorum.

Quæ-

Quæritur, quãdo charitas habet maiorẽ delectationem? & dicendũ est, quod tunc quando est coniuncta cum pietate & patientia. Quæritur, quando charitas est coniuncta cum patientia & pietate? Ad quod dicendum est, ꝙ per modum iunctarum similitudinum Quæritur, cum quo charitas est coniuncta cum pietate & patientia? & respondendum est, quod cum correlatiuis suarum virtutum H K.T.K. Quæritur, quãdo charitas & pietas distãt à minoritate? & respondendum est, quod tunc quando sunt maiores contra iram & inconstantiam. Quæritur, quomodo charitas & pietas distant à minoritate? & respondendum est, quod tunc quãdo sunt maiores contra iram & inconstãtiam. Quæritur, quomodo charitas & pietas distãt à minoritate? & respondendũ est, ꝙ est per modum quẽ habent in existẽdo à maioritate. Quæritur, cum quo charitas & pietas distant à minoritate? & respondendum est, ꝙ cum maioritate quã habent ad inuicem H.T.H.I. Quæritur, vbi charitas est maior? & respondendum est, ꝙ in maiori substantia ab omni accidente denudata Quæritur, quãdo æqualitas est in maiori æqualitate? Ad quod dicẽdum est, quod tunc habet maiorem actum iunctum cum actu patientiæ H.T.H.K. Quæritur, quando charitas & pietas sunt maiores? & respondendũ est, ꝙ quando sunt in practica contra minorem iram & inconstantiam. Quæritur, quando charitas & pietas distant à minoritate? & respondendum est, quod per modum quem habent per maioritatem. Quæritur, cum quo Ira & inconstantia deuincunt charitatem & pietatem? & respondendum est, quod cum minoritate charitatis & pietatis H. T. I. K. Quæritur, quando charitas patientia & pietas sunt minores? & respondẽdum est, quod tunc quando ira, falsitas & inconstãtia sunt maiores. Quæritur, vbi charitas, patientia & pietas sunt minores? & respondendũ est, quod in illo subiecto in quo ira, falsitas & inconstantia expellunt ipsas. Quæritur, quomodo ira, falsitas & incõstantia corrumpunt charitatem, pietatem & patientiam? & respondendum est, quod per modum quem habent, coequando se ad inuicem contra charitatem, patientiam & pietatem. Quæritur, cum quo ira falsitas & inconstantia

corrumpunt charitatem, patientiam & pietatem? & respondendũ est quod cum minoritate quam habent charitas, patientia & pietas I.K.T.H Quæritur, vbi gloria acquisita est maior? & respondendum est, quod in maioritate legis. Quæritur, quomodo maior gloria fuit acquisita? & respondendum est, quod quando verior homo ædificauit veriorem legem. Quæritur, quomodo verior gloria fuit acquisita? & respodendum est, quod per maiorem modum quem habebant charitas, patientia & pietas. Quæritur, cum quo maior gloria fuit acquisita? & respondendum est, quod cum homine de maiori charitate, patientia & pietate habituato I.K.T.I. Quæritur, vbi veritas & gloria sunt æquales? & respondendum est, quod in substantia ab omni accidente separata. Quæritur, quomodo veritas & gloria sunt æquales? & respondendum est, quod per modum quem habent ad inuicem per æquales correlatiuos. Quæritur, cum quo veritas & gloria sunt æquales? & respondendum est, quod cum suis correlatiuis æqualibus I.K.T.K. Quæritur, minor gloria vbi est? & respondendum est, quod est in minore veritate, charitate, patientia & pietate. Quæritur, quando minor gloria est in veritate? & respondendum est, quod tunc quando charitas, patientia & pietas habent lentos actus? Quæritur, quando minor gloria est in veritate? Ad quod dicẽdum est, ꝙ per modum quẽ habent charitas, patientia & pietas. Quæritur, cum quo minor gloria est in minori veritate? Ad quod dicendum est, quod cum minoribus actibus charitatis, patiẽtiæ & pietatis I.T..K I. Quæritur, vbi est maior veritas? & respondendum est, quod est vbi est sua maior æqualitas. Quæritur, quando est maior veritas? & dicendum est, quod tunc quando est sua maior æqualitas I.T.H.K. Quæritur, vbi est minor charitas? Ad quod dicendum est, quod est in minori charitate, patientia & pietate. Quæritur, quãdo est minor charitas? & respondendum est, quod tunc quando patientia & pietas sunt minores. Quæritur, quomodo charitas est minor? & respondendum est, quod per modum quem habent patientia & pietas. Quæritur, cum quo charitas est minor? ad quod dicendum est, quod cum minoritate, patientia

& pie-

& pietate I. T. I. K. Quæritur, vbi veritas est minor? & respondendum est, quod est minor in sua minori æqualitate. quæritur, quando veritas est minor? & respondendum est, quod per modum minorem quem habet in sua æqualitate. quæritur, cum quo veritas est minor? & respondendum est, quod cum minori lege K.T.H.I. Quæritur, vbi est maior gloria? & respondēdum est, quod est, vbi est sua maior æqualitas. quæritur, quando est maior gloria? & respondendum est, quod est tunc quando est sua maior æqualitas. quæritur, quomodo est maior gloria? & respōdendum est, quod est per modum quem habent sua correlatiua consubstantialia existentia æqualia ab omnibus accidentibus separata. Quæritur, cum quo est maior gloria? & respondendum est, quod est cum maioritate suorum correlatiuorum. quæritur, quando maior gloria & minor gloria sunt inuicem? & respondendum est, quod est tunc quando anima cōiuncta est cum corpore. quæritur, quando maior gloria & minor gloria consistunt in minori subiecto? & respondendum est, quod est per modum quē habent sensitiua & imaginatiua cum minoritate, & ratiocinatiua cum maioritate. Quæritur, quomodo minor gloria & maior gloria consistunt in subiecto adinuicem? & respondendum est, quod est per actus substantiales & accidentales. Quæritur, cum quo maior gloria & minor gloria consistunt in subiecto? & respondendum est, quod est cum sensitiuis, imaginatiuis & ratiocinatiuis K. T. H. K. Quæritur, quando est maior gloria? & respondendum est, quod est per modum subiecti ab omni minoritate remotum. quæritur, cum quo est minor gloria? ad quod dicendum est, quod est cum minori actu ipsius gloriæ T.H. I, K. Quæritur, vbi est maior minoritas? & respondendum est, quod est in peccato siue in minori æqualitate. quæritur, quando est minor æqualitas? & respondendum est, quod est tunc quando est maior æqualitas in priuatione. quæritur, cum quo est minus peccatum? & respondendum est, quod est cum sensitiua sine electione animæ. quæritur, quando est minus peccatum? ad quod dicendum est, quod est cum sensitiua tantum; & tunc est peccatum veniale.

De quæstionibus euacuationis tertiæ figuræ.

Secunda pars Vndecimæ partis principalis, quæ est de quæstionibus euacuationis tertiæ figuræ.

IN euacuatione tertiæ figuræ sunt iam factæ multæ quæstiones generales & solutiones earum: & sic possunt fieri quæstiones & solutiones particulares, tenendo eundem modum quem tenuimus in vniuersalibus. Modus enim particularis oritur & deriuatur ab vniuersali modo: sicut effectus à sua causa. Dicitur in camera B. C. quod bonitas est magna: postmodum vtrum bonitas sit magna? & quia B significat Deum, bonitatem, differentiam, iustitiam & auaritiam. C. autem significat angelum, magnitudinem, concordantiam, prudentiam, gulam; vt dictum est iam in alphabeto. Ideo possunt abstrahi de camera B. C. multæ quæstiones particulares; vt quando quæritur, vtrum diuina bonitas sit magna? Vtrum in diuina bonitate sint correlatiua distincta? Vtrum in diuina bonitate sit concordantia? Postmodum potest quæri. Quid est in Deo bonitas magna? Quid sunt in diuina bonitate correlatiua? Et quid est in diuina bonitate sua concordantia? Et deinde potest quæri per secundam speciem regulæ C. diuina bonitas magna quid habet in se sibi coessentiale? Et de differentia & concordantia potest dici. & postmodum potest quæri per tertiam speciem regulæ C. sic quærere: diuina bonitas magna quid est in alio? & diuina differentia quid est in alio? & diuina concordantia quid est in alio? Deinde qualiter diuina bonitas magna quid habet in alio? Diuina differentia quid habet in alio? & diuina concordantia quid habet in alio? & omnibus istis factis, qualibet quæstio potest solui: tenendo eundem modum quem tenuimus in soluendo quæstiones generales, descendēdo à solutione vniuersali ad particularem, concordando & inconueniens euitando. Nullum enim vniuersale est contra suum particulare, & econuerso. Sed exemplificare hoc, esset nimis prolixum. Quapropter dimittimus solutiones artistæ huius artis causa breuitatis. Nam si quocunque modo fiat quæstio de diuina bonitate & magnitudine: extrahatur solutio à diffinitione Dei; & à diffinitione bonitatis, & magnitudinis, concordando diffinitiones & species regularum, tenendo

tenendo affirmatiuam aut negatiuam. Et ista regula est infallibilis: sicut exemplificauimus de diuina bonitate & magnitudine: ita potest dici suo modo de bonitate & magnitudine angelica; & de bonitate & magnitudine iustitiæ; & de bonitate & magnitudine prudentiæ; & de malicia; & magnitudine auariciæ; Et de malicia & magnitudine gulæ. Et sicut diximus de camera B. C. sic potest dici de quæstionibus, quæ sunt implicatæ in camera B. D. & in camera B. E. Et sic de aliis cameris quæ sunt in tertia figura. Et hæc sufficiant causa breuitatis de quæstionibus quæ possunt fieri per tertiam figuram. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod tertia figura est valde generale, a quo possunt abstrahi quasi innumerabiles quæstiones particulares & solutiones earum.

De quæstionibus multiplicationis quartæ figuræ.

MVltiplicatio quartæ figuræ est quinque modis, vt dictum est. Et sicut fit multiplicatio quinque modis: sic possunt fieri quæstiones quinque modis. Et sic de primo modo & aliis aliquid dicemus. Primus modus subdiuiditur in quatuor partes. Prima est: quãdo probat, quod mundus est nouus per viginti rationes. Et hoc per columnam B. C. D. Et sicut dicitur de mundo: sic potest dici de his quæ signantur per B. C. E. in alphabeto, faciendo solutiones cuiuslibet signati suo modo. sicut B. quod significat Deum, bonitatem, differentiam, iusticiam, auariciam. Et sic de C. quod significat angelum, magnitudinem, &c. Et D. quod significat cœlum, æternitatem, &c. Et sic qualibet quæstio particularis suam solutionem implicatam habet. Quæ quidem solutio potest reduci ad artem tenendo modum istius artis. Et sicut diximus de primo modo: ita potest dici de aliis suo modo. Et hæc sufficiant de multiplicatione quartæ figuræ causa breuitatis.

Tertia pars decimæ partis principalis de quæstionibus.

De quæstionibus mixtionis principiorum & regularum.

Quarta pars decimæ partis principalis de quæstionibus.

IN mixtione principiorum & regularum ostenditur quando quodlibet principium discurretur per alia

Quæritur, quale medium est magis intelligibile? & respondendum est, quod est illud, quod Deus potest magis intelligere. Illud medium quod Deus potest magis intelligere quantum est? & est dicendum, quod est tantum quantum diuinus intellectus ipsum intelligere potest G. T. E. F Quæritur quale principium est magis amabile? & respondendum est, quod est illud quod diuina voluntas potest magis amare. Quare aliquod principium est magis amabile? & respondendum est, quia diuina voluntas potest ipsum magis amare. Mediũ magis amabile quantum est? Cui respondendum est, quod est tantum quantum diuina voluntas potest ipsum magis amare G. T. E. G. quæritur, quale medium diuina voluntas potest magis amare? & respondendum est, quod est illud quod in maiori fine quiescere potest? Quæritur, quare diuina voluntas debeat amare maius principium? Et respondendum est, quia maius principium est magis amabile E. F. T. G. Quæritur, quale medium est magis amabile? & huic dicendum est, quod est id in quo maior finis potest quiescere. Maius medium quod in maiori fine quiescere potest, quantum est? & respondendum est, quod est tãtum quantum diuina voluntas id amare potest T. E F G Quæritur, quare in principio oportet dare medium? Cui dicendum est, vt principium per ipsum medium possit transire ad finem I. & in ipso quiescere. Medium per quod principium transit ad finem quantum est? & respondendum est, quod est tantum quantum mensuratum est inter suum principium & finem. Quæritur, quale medium est magis mensurabile? & respondendum est, quod est id quod magis existit inter principium & suum finem.

De quæstionibus quintæ columnæ E. G. H. T.

De quæstionibus quintæ columnæ.

QVæritur, qualis virtus est magis intelligibilis? & respondendum est, quod est illa, qua diuinus intellectus maiorem non potest intelligere. Quæritur, virtus qua diuinus intellectus maiorem intelligere non potest, quanta est? Ad quod dicendum est, quod illa est tanta quod diuina voluntas eam magis amare non potest.

Quæri-

Quæritur, virtus quam Deus non poteſt magis intelligere & amare, quando fuit? & reſpondendum eſt, quod fuit antequam virtus quæ non eſt magis intelligibilis & amabilis F.G.T.F. Quale medium eſt magis intelligibile? & reſpondendum eſt, quod eſt illud, quod eſt magis amabile. Quæritur, medium quod eſt magis amabile quantum eſt? & reſpondendum eſt, quod eſt tantum: quantū diuinus intellectus poteſt ipſum intelligere F G T.G Quæritur, qualis finis mundi eſt magis amabilis? & reſpōdendum eſt, quod eſt ille, quo diuinus intellectus non poteſt magis intelligere. Quæritur, maior finis mūdi quantus eſt? & reſpondendum eſt, quod eſt tantus, quantum diuinus intellectus magis intelligere poteſt F G.T.H. Quæritur, qualis ſubſtantia eſt magis amabilis & intelligibilis? & reſpondendum eſt, quod eſt illa, quæ eſt remota ab omni accidente. Subſtātia remota ab omni accidēte quando fuit? & reſpondendum eſt, quod fuit antequā illa quæ abſq; accidente eſſe non poſſunt. Maior ſubſtantia creata quanta eſt? & reſpondendum eſt, quod eſt tanta quod maior à diuino intellectu & diuina volūtate intelligi non poteſt, nec amari F H.T.F. Medium quod maius a diuino intellectu non poteſt intelligi, quando fuit? & reſpondendum eſt, quod fuit antequā illud medium, quod non eſt tantum virtuoſum. Maior virtus creata quantum eſt intelligibilis? & reſpondendum eſt, quod eſt tātum quantū diuinus intellectus ipſam intelligere poteſt F.H.T.G. Maior finis virtutis quādo fuit? & reſpondendū eſt, quod fuit antequām virtus finis quæ non eſt tantum intelligibilis. Maior finis virtutis creatæ quantus eſt? & dicendum eſt, quod eſt tantus quātum diuinus intellectus illum intelligere poteſt F.G.T.H. Maior virtus intellectus quādo fuit? & reſpondendum eſt, quod antequam minor virtus intellectus Maior virtus intellectus quanta eſt? & reſpondendum eſt, quod eſt tanta quanta diuinus intellectus illam intelligere poteſt F.T.F.G. Qualis finis medii poteſt à Deo melius intelligi: & reſpondendum eſt, quod eſt finis qui eſt ſui intelligere. Finis maioris intelligere quantus eſt? Cui dicendum eſt, quod eſt tantus quantus diuinus intellectus F.T.F.H. Quæritur, maius mediū intel-

lectus quando fuit. Ad quod dicendũ est, quod fuit tunc quando maior intellectus fuit. Maius mediũ intellectus quantum est? & respondendũ est, quod est tantum quantũ intellectus maior est F. T. G. H. Maior finis intellectus qualis est? & dicẽdum est quod est talis quod maiorem diuinus intellectus intelligere nõ potest. Maior finis intellectus quantus est? & respondendum est, quod est tantus quanta substantia absq; accidente esse potest. Substantia quare sine accidente esse potest quando fuit? & dicendũm est, quod fuit antequam substantia quæ sine accidẽte esse nõ potest G.H.T.F. Quæritur, quale medium virtutis est magis diligibile? & respondẽdum est, quod est illud ꝙ est in virtute magis amabile. Quæritur, mediũ quod est magis amabile quãdo fuit? & dicẽdum est, ꝙ fuit antequam medium quod non est tantum amabile. Medium voluntatis quantũ est? & respondendũ est, quod est tantũ quantũ virtuosum esse potest G H. T. G. Quæritur, qualis virtus est magis amabilis. Ad quod dicendum est quod est illa quæ causat maiorẽ finem. Finis maioris virtutis quãdo fuit? & respondendum est, quod fuit tunc quando magis amata fuit G.H.T.H. Quæritur, qualis virtus potest esse maior creatura? & dicendum est, quod est illa quæ potest magis amari. Virtus quæ potest magis amari quãdo fuit? & respõdendum est, quod fuit antequam virtus quæ non est tantum amabilis G. T. F. G. Quæritur, per quale medium acquiritur maior finis? & respõdendum est per illud quo nullum aliud potest amari. Finis qui non potest magis amari, quantus est? Ad quod dicendum est quod ipse est tantus quantus finis voluntatis esse potest G.T.F.H. Quæritur, quale mediũ est maius quod esse potest? & respondendum est, quod est illud quod magis diligi nõ potest. Medium quod magis diligi nõ potest quando fuit? & respõdendum est, quod est tunc quando maior voluntas est. Maior voluntas quanta est? & respõdendum est, quod est tanta quantum maius amare est G. T. G H. Quæritur, maior finis voluntatis qualis est? & respondendum est, ꝙ est talis qualis est per maius amare. Finis qui est ꝑ maius amare quando fuit? & dicendum est, quod fuit antequam finis qui non est per maius amare H. T. F. G. Quæritur, qualis

qualis virtus se habet ad maiorem finem? & respondendum est, quod est illa quæ habet maius medium. Virtus habens maius mediū quanta est? Ad quod dicendum est, quod est tanta quātum est suum medium. Virtus habens se ad maiorem finem quando fuit? & respondendum est, quod ipsa fuit antequam virtus habens se ad minorem finem. H. T.G.H Quæritur, qualis finis est maior? & respondendum est, quod est ille in quo maior virtus quiescit. Virtus quiescens in maiori fine quando fuit? Cui respondendum est? quod fuit antequā substantia quæ absque accidente esse non potest T.F.G.H. Qualis finis est in maiori priuatione? Ad quod dicendum est, quod est ille qui est contra maiorem perfectionē. Finis qui est in maiori perfectione quando fuit? & respondendum est, quod fuit antequā finis qui est in maiori priuatione. Finis existēs in maiori priuatione quantus est? & respondendum est, quod est tantus à quanto maiori fine perfectionis deriuatus est.

De quæstionibus sexta columnæ G.H.I.T.

Quæritur, qualis lex est magis vera, & respondendū est, quod est illa quæ causat maiores virtutes. Quæritur, vbi est maior lex, & respondendum est, quod est in maioribus virtutibus. Quæritur, voluntas quando est virtuosa & vera? & respondendum est, quod est tunc quando est habituata de spe, pietate & charitate G H T.G Quæritur qualis lex se habet ad magis virtuosum finem? & respondendum est, quod est illa quæ causat altiorem spem, charitatem & virtutem. Quæritur, voluntas quando est virtuosa? & dicendum est, quod est tunc quando se habet ad virtuosissimum finem G.H.T.H. Quæritur, qualis lex est maior? & respōdendum est, quod est illa in qua sunt maiores spes & charitas. Quæritur, voluntas quando est maior? & respondendum est, quod est tunc, quando de maiori charitate & spe habituata est G. H. T.I. Quæritur, qualis qualitas est virtuosa? & respōdendum est, quod est illa quæ consistit per æqualem amorem, amatū & amare. Quæritur, vbi est æqualitas virtuosa amantis & amati? & respondendum est, quod illa est in voluntate, in qua

De quæstionibus sexta columna G.H.I.T.

charitas est altior virtus. Quæritur, quando in voluntate est altior virtus? & respondendū est, quod est tunc, quādo æquales habet suos correlatiuos G.I.T.G. Quæritur, qualis voluntas est vera? & respondendū est, quod est illa quæ se habet ad verum finem. Quæritur, vbi est finis verus? & respondendū est, quod est in voluntate de spe & patiētia habituata G.I.T.H. Quæritur, qualis patientia est maior? & respondendum est, quod est illa, quæ est in voluntate ex maiori spe habituata. Quæritur, vbi est maior veritas? & respondendū est, quod est in voluntate ex maiori spe & patientia habituata. Quæritur, quando est maior veritas? & dicendum est, quod est tunc quando à maiori voluntate est amata G.I.T.I. Quæritur, vbi sunt æquales veritas & voluntas? & dicendum est, quod in Deo. Quæritur, qualis voluntas est vera? & respondendum est, quod est illa quæ est ex veris correlatiuis G.T.G H. Quæritur qualis finis est maior? & dicēdum est, quod est ille cui competit à maiori voluntate amari. Quæritur, quādo est maior voluntas? Et respondendum est, quod est tunc quando obiectat maiorem finem sperando G.T.G I. Quæritur, vbi voluntas & finis sunt æquales? Ad quod dicendum est, quod in subiecto in quo spes & patiētia sunt æquales. Quæritur, qualis æqualitas est magis amabilis? & respōdendum est, quod est illa quæ est ex correlatiuis voluntatis G.T.H I. Quæritur, qualis voluntas est maior? & respondendū est, quod est illa in qua est maior charitas. Quæritur, quando est maior charitas? & dicendum est, quod est tunc quādo in voluntate est maior æqualitas. Quæritur, vbi est maior charitas? & respondendum est, quod est in voluntate in qua est maior æqualitas H.I.T.G. Quæritur, virtus quæ est charitas in quo fine quiescit? & dicendum est, quod est in fine vero. Quæritur, qualis finis est verus? & respondendum est, quod est ille in quo est charitas. Quæritur, quando est charitas? & dicendum est, quod est tunc quando est patientia H.I.T H. Quæritur, vbi est maior charitas? & respondendum est, quod est, vbi est maior veritas. Quæritur, quando est maior charitas? & respondendum est, quod est tunc, quando est maior veritas H.I.T.I. Quæritur, voluntas & veritas vbi sunt æquales? & respodendum est,

est,quod in subiecto in quo conuertuntur, Quæritur, patientia & charitas quādo sunt æquales?& respondendum est, quod est tunc, quando virtus & veritas sunt æquales H. G. T. H. Quæritur, quando voluntas est maior? & respondendū est, quod maior quando se habet ad maiorem finem extra suas vires per charitatem. Quæritur, qualis charitas est maior?& dicendum est, quod est illa quæ cum maiori spe habet conuenientiā H G.T.I. Quæritur, quādo in fine est æqualitas? Cui dicendum est, quod est tunc, quando in ipso fine sunt proportionatæ spes, charitas & patiētia. Quæritur, qualis æqualitas est virtuosa?& respōdendum est, quod est illa, quæ consistit per æquales fines virtuosos. Quæritur, vbi sint æquales fines virtuosi? & dicendum est, quod est in proportione spei, patiētiæ & charitatis H.T.H I. Maior æqualitas vbi est?Cui dicendū est, quod est in illa lege, in qua virtutes magis possunt esse æquales. Quæritur, quando est maior æqualitas? Ad quod dicendum est quod est tunc quando est maior spes & patientia I. T. G H Quæritur, qualis veritas est maior?& dicēndum est, quod est illa quæ se habet ad maiorē finem. Quæritur, vbi spes est maior? & dicēdum est, ꝙ est in illa lege, per quam homo sperat maiorem finem. Maior lex quando fuit incepta?Cui dicendum est, quod tunc quando maior veritas fuit incepta G. T. G I. Quæritur, vbi spes & patientia sunt æquales? Ad ꝙ dicendum est, quod est in fine earum. Quæritur, qualis æqualitas est magis vera? & respondendum est, quod est illa quæ se habet ad veriorem finem G. T. H I. Quæritur, in qua veritate est maior æqualitas?& respondendū est, quod est in illa, quæ habet veriores correlatiuos Quæritur, quando est maior æqualitas?Ad quod dicendum est, quod tunc quando habet maiores correlatiuos T.G.H.I Quæritur, in quo fine virtutes esse possunt magis æquales?& respondēdum est, quod est in illo, in quo spes, patientia & charitas habent maiores aptitudines. Quæritur, qualis homo est maior? & respondendum, quod est ille, in quo virtutes sunt magis æquales, aut fuerunt. Quæritur, quando fuit maior homo? & respondendum est, quod tunc quando maior finis fuit inceptus.

De quæstionibus septima columna H.I.K.T.

De quæstionibus septima columna H.I.K.T.

QVæritur, quando habet charitas patientia & pietas actus suos? & respondendum est, quod est tunc quando homo vtitur ipsis. Quæritur, vbi est via gloriæ? & respondendũ est, quod est vbi charitas est, patientia & pietas. Quæritur, via gloriæ quando est? & respõdendum est, ꝙ ipsa est per modum quem habent inuicẽ charitas, patientia & pietas. Quæritur, cum quo est via gloriæ? & respondendum est, quod est cum charitate patientia & pietate H.I.T.H. Quæritur, quãdo charitas & patientia sunt maiores? & respondendũ est, quod est tunc, quando sunt contra maiorem iram & falsitatem. Quæritur, in quo sunt maiores homine charitas & patientia? & respondẽdum est, quod est in illo, qui ædificauit maiorem legem & magis virtuosam H.I.T.I. Quæritur, vbi ignis vegetatur? & respondendum est, ꝙ est in vegetatiua: sicut vegetatiua vegetat in sensitiua. Quæritur, quare virtus & veritas sunt æquales? & respondendum est, quod est in suis correlatiuis H.I.T.K. Quæritur, vbi virtus est in minoritate? Ad quod dicendũ est, ꝙ est in minori veritate. Quæritur, quando charitas & patientia & pietas sunt in minoritate? Cui dicendum est, quod est tunc quando ira, falsitas & inconstantia pugnant fortiter contra illas. Quæritur, quando ira, falsitas & inconstantia pugnant contra charitatẽ, patientiam & pietatem? & respondendum est, quod est cum minoritate charitatis, patientiæ & pietatis H.K.T.K. Quæritur, quãdo charitas & pietas sunt maiores? & respondendum est, quod est tunc, quando charitas & pietas pugnant viriliter contra iram & inconstantiam. Quæritur, quando charitas & pietas vincunt iram & inconstantiam? & respondendum est, quod vincunt eas per modum maiorem quem habent contra minorem modum iræ & inconstantiæ. Quæritur, cum quo charitas & pietas vincunt irã & incõstantiam? Ad quod dicẽdum est, ꝙ cum maioribus actibus quos habent H.K.T.I. Quæritur, vbi charitas habet maiorẽ delectationẽ? & dicendũ est, quod in maiori æqualitate suorum correlatiuorum.

Quæ-

Quæritur, quādo charitas habet maiorē delectationem? & dicendū est, quod tunc quando est coniuncta cum pietate & patientia. Quæritur, quando charitas est coniuncta cum patientia & pietate? Ad quod dicendum est, ꝙ per modum iunctarum similitudinum Quæritur, cum quo charitas est coniuncta cum pietate & patientia? & respondendum est, quod cum correlatiuis suarum virtutum H K.T,K. Quæritur, quādo charitas & pietas distāt à minoritate? & respondendum est, quod tunc quando sunt maiores contra iram & inconstantiam. Quæritur, quomodo charitas & pietas distant à minoritate? & respondendum est, quod tunc quādo sunt maiores contra iram & inconstātiam. Quæritur, quomodo charitas & pietas distāt à minoritate? & respondendū est, ꝙ est per modum quē habent in existēdo à maioritate. Quæritur, cum quo charitas & pietas distant à minoritate? & respondendum est, ꝙ cum maioritate quā habent ad inuicem H.T.H.I. Quæritur, vbi charitas est maior? & respondendum est, ꝙ in maiori substantia ab omni accidente denudata Quæritur, quādo æqualitas est in maiori æqualitate? Ad quod dicēdum est, quod tunc habet maiorem actum iunctum cum actu patientiæ H.T.H.K. Quæritur, quando charitas & pietas sunt maiores? & respondendū est, ꝙ quando sunt in practica contra minorem iram & inconstantiam. Quæritur, quando charitas & pietas distant à minoritate? & respondendum est, quod per modum quem habent per maioritatem. Quæritur, cum quo Ira & inconstantia deuincunt charitatem & pietatem? & respondendum est, quod cum minoritate charitatis & pietatis H. T. I. K. Quæritur, quando charitas patientia & pietas sunt minores? & respondēdum est, quod tunc quando ira, falsitas & inconstātia sunt maiores. Quæritur, vbi charitas, patientia & pietas sunt minores? & respondendū est, quod in illo subiecto in quo ira, falsitas & inconstantia expellunt ipsas. Quæritur, quomodo ira, falsitas & incōstantia corrumpunt charitatem, pietatem & patientiam? & respondendum est, quod per modum quem habent, coæquando se ad inuicem contra charitatem, patientiam & pietatem. Quæritur, cum quo ira falsitas & inconstantia

corrumpunt charitatem, patientiam & pietatem? & respondendũ est quod cum minoritate quam habent charitas, patientia & pietas I.K.T.H Quæritur, vbi gloria acquisita est maior? & respondendum est, quod in maioritate legis. Quæritur, quomodo maior gloria fuit acquisita? & respondendum est, quod quando verior homo ædificauit veriorem legem. Quæritur, quomodo verior gloria fuit acquisita? & respodendum est, quod per maiorem modum quem habebant charitas, patientia & pietas. Quæritur, cum quo maior gloria fuit acquisita? & respondendum est, quod cum homine de maiori charitate, patientia & pietate habituato I.K.T.I. Quæritur, vbi veritas & gloria sunt æquales? & respondendum est, quod in substantia ab omni accidente separata. Quæritur, quomodo veritas & gloria sunt æquales? & respondendum est, quod per modum quem habent ad inuicem per æquales correlatiuos. Quæritur, cum quo veritas & gloria sunt æquales? & respondendum est, quod cum suis correlatiuis æqualibus I.K.T.K. Quæritur, minor gloria vbi est? & respondendum est, quod est in minore veritate, charitate, patientia & pietate. Quæritur, quando minor gloria est in veritate? & respondendum est, quod tunc quando charitas, patientia & pietas habent lenios actus? Quæritur, quando minor gloria est in veritate? Ad quod dicẽdum est, q; per modum quẽ habent charitas, patientia & pietas. Quæritur, cum quo minor gloria est in minori veritate? Ad quod dicendum est, quod cum minoribus actibus charitatis, patiẽtiæ & pietatis I.T..K I. Quæritur, vbi est maior veritas? & respondendum est, quod est vbi est sua maior æqualitas. Quæritur, quando est maior veritas? & dicendum est, quod tunc quando est sua maior æqualitas I.T.H.K. Quæritur, vbi est minor charitas; Ad quod dicendum est, quod est in minori charitate, patientia & pietate Quæritur, quãdo est minor charitas? & respondendum est, quod tunc quando patientia & pietas sunt minores. Quæritur, quomodo charitas est minor? & respondendum est, quod per modum quem habent patientia & pietas. Quæritur, cum quo charitas est minor? ad quod dicendum est, quod cum minoritate, patientia & pie-

& pietate I. T. I. K. Quæritur, vbi veritas est minor? & respondendum est, quod est minor in sua minori æqualitate. quæritur, quando veritas est minor? & respondendum est, quod per modum minorem quem habet in sua æqualitate. quæritur, cum quo veritas est minor? & respondendum est, quod cum minori lege K. T. H. I. Quæritur, vbi est maior gloria? & respondēdum est, quod est, vbi est sua maior æqualitas. quæritur, quando est maior gloria? & respondendum est, quod est tunc quando est sua maior æqualitas. quæritur, quomodo est maior gloria? & respōdendum est, quod est per modum quem habent sua correlatiua consubstantialia existentia æqualia ab omnibus accidentibus separata. Quæritur, cum quo est maior gloria? & respondendum est, quod est cum maioritate suorum correlatiuorum. quæritur, quando maior gloria & minor gloria sunt inuicem? & respondendum est, quod est tunc quando anima cōiuncta est cum corpore. quæritur, quando maior gloria & minor gloria consistunt in minori subiecto? & respondendum est, quod est per modum quē habent sensitiua & imaginatiua cum minoritate, & ratiocinatiua cum maioritate. Quæritur, quomodo minor gloria & maior gloria consistunt in subiecto adinuicem? & respondendum est, quod est per actus substantiales & accidentales. Quæritur, cum quo maior gloria & minor gloria consistunt in subiecto? & respondendum est, quod est cum sensitiuis, imaginatiuis & ratiocinatiuis K. T. H. K. Quæritur, quando est maior gloria? & respondendum est, quod est per modum subiecti ab omni minoritate remotum. quæritur, cum quo est minor gloria? ad quod dicendum est, quod est cum minori actu ipsius gloriæ T. H. I, K. Quæritur, vbi est maior minoritas? & respondendum est, quod est in peccato siue in minori æqualitate. quæritur, quando est minor æqualitas? & respondendum est, quod est tunc quando est maior æqualitas in priuatione. quæritur, cum quo est minus peccatum? & respondendum est, quod est cum sensitiua sine electione animæ. quæritur, quando est minus peccatum? ad quod dicendum est, quod est cum sensitiua tantum; & tunc est peccatum veniale.

tenendo affirmatiuam aut negatiuam. Et ista regula est infallibilis: sicut exemplificauimus de diuina bonitate & magnitudine: ita potest dici suo modo de bonitate & magnitudine angelica; & de bonitate & magnitudine iustitiæ; & de bonitate & magnitudine prudentiæ; & de malicia; & magnitudine auariciæ; Et de malicia & magnitudine gulæ. Et sicut diximus de camera B. C. sic potest dici de quæstionibus, quæ sunt implicatæ in camera B.D. & in camera B. E. Et sic de aliis cameris quæ sunt in tertia figura. Et hæc sufficiant causa breuitatis de quæstionibus quæ possunt fieri per tertiam figuram. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod tertia figura est valde generale, a quo possunt abstrahi quasi innumerabiles quæstiones particulares & solutiones earum.

De quæstionibus multiplicationis quartæ figuræ.

MVltiplicatio quartæ figuræ est quinque modis, vt dictum est. Et sicut fit multiplicatio quinque modis: sic possunt fieri quæstiones quinque modis. Et sic de primo modo & aliis aliquid dicemus. Primus modus subdiuiditur in quatuor partes. Prima est: quādo probat, quod mundus est nouus per viginti rationes. Et hoc per columnam B. C. D. Et sicut dicitur de mundo: sic potest dici de his quæ signantur per B. C. E. in alphabeto, faciendo solutiones cuiuslibet signati suo modo. sicut B. quod significat Deum, bonitatem, differentiam, iusticiam, auariciam. Et sic de C. quod significat angelum, magnitudinem, &c. Et D. quod significat cœlum, æternitatem, &c. Et sic qnælibet quæstio particularis suam solutionem implicatam habet. Quæ quidem solutio potest reduci ad artem tenendo modum istius artis. Et sicut diximus de primo modo: ita potest dici de aliis suo modo. Et hæc sufficiant de multiplicatione quartæ figuræ causa breuitatis.

Tertia pars decimæ partis principalis de quæstionibus.

De quæstionibus mixtionis principiorum & regularum.

Quarta pars decimæ partis principalis de quæstionibus.

IN mixtione principiorum & regularum ostenditur quando quodlibet principium discurretur per alia

principia & regulas, faciendo de subiecto prædicatum, & econuerso: sicut bonitas magna, bonitas æterna, bonitas potens, &c. Magnitudo bona, magnitudo æterna, magnitudo potens, &c. Idcirco si fiat quæstio de bonitate & magnitudine? & de bonitate & æternitate, &c. recurratur ad capitulum bonitatis & paragraphum bonitatis & magnitudinis. & si quæstio est de bonitate & æternitate, recurratur ad paragraphum bonitatis & æternitatis, & sic de aliis, & extrahantur solutiones ab illis locis in quibus solutiones sunt signatæ; & hoc sic. Dicitur in primo paragrapho in capitulo bonitatis, quod bonitas est per se ratio bono, quod agat bonum siue producat. Sed quia est magna ratio duplicata bono per magnitudinem quod producat magnum bonum: idcirco si quæratur, vtrum bonitas sit ratio Deo, quod producat magnum bonum: concedatur per ea, quæ superius dicta sunt. Vlterius dicitur 3. paragrapho in capitulo bonitatis, quod bonitas per durationem est durabilis, & sic per durationem est ratio triplicata, vt bonus agat bonum, magnum & durabilem, vt paret quod si fiat quæstio, vtrum diuina bonitas sit ratio Deo, quod ipse producat bonum æternum siue durabile, recurratur ad capitulum bonitatis in tertio paragrapho, & abstrahatur a textu solutio, causa mixtionis, diffinitionis, bonitatis & durationis, & sic de aliis. Vlterius: quid est illud bonum magnum, quod Deus producit? Recurratur ad capitulum bonitatis & regularum, per quas bonitas est deducta: sicut quādo dicitur, quid est bonitas? Et tunc respondeatur per illum textum ad quæstionem secundum diffinitionem bonitatis. Si quæratur, Deus de quo producit bonum? Recurratur ad capitulum bonitatis, & ad paragraphum regulæ D. in quo quæritur bonitas de quo est? & ab illo textu extrahatur solutio, & sic de aliis. Sicut dedimus exemplum de bonitate Dei: ita potest dici de bonitate angeli suo modo; & de bonitate iustitiæ, & de bonitate prudentiæ; & de malicia auariciæ & gulæ; & sic de aliis suo modo specifico. Et hæc de quæstionibus mixtionis sufficiant causa breuitatis. Et hoc quia ars est sufficiens ad faciendum & soluendum alias quæstiones. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod mixtio principiorum est subiectum

iectum valde generale ad faciendum multas quæstiones. Et quod in textu solutiones sunt implicatæ & signatæ.

Et hæc de quarta parte decimæ partis principalis.

De quæstionibus nouem subiectorum: & primo de primo subiecto quod est Deus. Et de primo per principia.

Quinta pars vndecimæ partis principalis, quæ est de quæstionibus nouē subiectorum: & primo de primo subiecto, quod est Deus. Et primo per principia.

AD euitandum prolixitatem, aliquas quæstiones proponimus facere de Deo, & à textu abstrahere, & per textum soluere, ad dandum doctrinam, quomodo artista sciat abstrahere quæstiones à textu, & soluere eas per illum textum, a quo abstrahuntur. Alias quæstiones intendimus facere, & à textu abstrahere: sed non soluere causa breuitatis: sed ad textum debitum eas reducere, ad dandam doctrinam, per quem modum artista sciat soluere quæstiones per textum debitum. Qui quidem textus est generalis ad multas quæstiones: Et istum modum & ordinem proponimus tenere in aliis subiectis. Vtrum per aliquem modum sit necessarium, quod Deus producat bonum? Solutio: vade ad subiectum Dei in paragrapho bonitatis. Quæritur, quare Deus creauit mundum? Solutio: vade ad secundum paragraphum. Vtrum Deus producat bonum infinitum? Solutio in tertio paragrapho. Vtrum Deus possit creare ens infinitum? Solutio in quarto paragrapho est signata. Vtrum æternitas habeat actum infinitum & connaturalē? Solutio in quinto paragrapho. Vtrum Deus potuisset creasse cœlum infinitum & æternum? Solutio in sexto paragrapho. Vtrum Deus sit necessitatus ad producendum infinitum? Solutio in septimo paragrapho. Vtrum posse primū sit causa omnis posse creati? Solutio in octauo paragrapho. Vtrum Deus cum suo intellectu necessitet se ad producendum infinitum intelligibile? Solutio in nono paragrapho. Quæritur, quare in via ignoratur ab aliquibus summus productus? Solutio in decimo paragrapho. Vtrum sit dare volitum productum infinitum? Solutio in vndecimo paragrapho. Quæritur, quę est causa charitatis creatæ? Solutio in duodecimo paragrapho. Vlterius respondendum est, vt vo-

luntas creata obiectaret summum amatum super suis viribus, adiuuante charitate. Vtrum Deus mediante suâ virtute infinita producat virtuosum infinitum? Solutio in decimotertio paragrapho. Quæritur, quæ est prima causa virtutum moralium? Solutio in decimoquarto. Vtrum diuina veritas possit esse ociosa, quo ad suam rationem? Solutio in 15. Quæritur, quare sunt virtutes creatæ? Solutio in 16. Vtrum Deus possit tantum de sua gloria quantum ipse est? Solutio in 17. Quæritur, quare est alia vita? Solutio in 18. Vtrum diuinæ rationes sine aliqua distinctione possint habere actus infinitos? Solutio in 19. Quæritur, quid est prima causa multitudinis entium differentium genere, specie, & numero? Solutio in 20. Vtrum in Deo sit coessentialis concordantia? Solutio in 21. Quæritur, quare Deus creauit vnum mundum & non multos? Solutio in 22. Quæritur, quare in Deo non est contrarietas? Solutio in 23. Quæritur, quare Deus habet nolle, cum suum velle sit infinitum? Solutio in 24. Vtrum Deus sit principium in se perfectum? Solutio in 25. Quæritur, quare Deus creauit principiare? Solutio in 26. Vlterius vt cognosceretur creare infinitum: vtrum Deus tantum sit infinitus per suum intrinsecum agere, sicut per suum intrinsecum existere? Solutio in 27. Quæritur, quare Deus creauit media naturalia? solutio in 28. Vtrum diuinæ rationes quiescant in seipsis? Solutio in 29. Quæritur, quare Deus creauit fines perfectos? Solutio in 30. Vtrum Deus esset maior simpliciter: posito quod suæ dignitates non haberent actus infinitos? Solutio in 31. Quæritur, quare Deus creauit maioritates, & cum quo creauit illas? Solutio in 32. Vtrum in Deo sit æqualitas? Solutio in 33. Quæritur, quare Deus creauit æqualitates? Solutio in 34. Vlterius creauit Deus æqualitates sic cum sua æqualitate, sicut creauit bonitates cum sua bonitate. Quæritur, quare in Deo non est minoritas? Solutio in 35. Cum in Deo non sit minoritas, quare creauit minoritates? Solutio in 36. Vlterius: quia vnum contrarium magis cognoscitur per reliquum.

De quæstionibus Dei per regulas factis.

Quæritur; vtrum Deus sit ens necessarium: vade ad primum paragraphum regularum primi subiecti. *De quæstionibus Dei per regulas factis.*
[...]erius quæritur, quomodo probatur Deum esse? Solu-
[...] in eodem paragrapho, & in aliis. Quæritur, quid est
[...] necessarium? Solutio in secundo paragrapho, & in
[...] consequentibus. Quæritur, quomodo Deus diffini-
[...]? Solutio: vade ad capitulum diffinitionis Dei primi
[...]iecti. Vtrum Deus de se sit actus purus? Solutio in
[...]tia regula primi subiecti. Quæritur, vtrum in Deo a-
[...]id sit de aliquo? Solutio in eadem regula in secunda
[...]cie. Quæritur, quare Deus est necessarium ens? Solu-
[...] in quarta regula in prima specie. Vtrum Deus sit Deus
[...]Deo? Solutio in eadem regula in secunda specie. V-
[...]m in Deo sit quantitas? Solutio in regula F Quæritur
[...]Deo per æqualitatem? & respondendum est per regu-
[...] G. Vtrum actus æternus sit in tempore? Solutio in
[...]ula H. Vtrum Deus sit collocatus siue contentus? So-
[...]o in regula I. Quæritur, per quem modum Deus exi-
[...] Solutio in prima regula K. Quæritur; quomodo Deus
[...]? Solutio in eadem regula. Quæritur, Deus cum
[...] est hoc quod est? Solutio in secunda regula K.
[...]æritur, Deus cum quo agit hoc quod agit? Solutio in
[...]em regula. Fecimus quæstiones de Deo per princi-
[...] & regulas: quapropter si fiat quæstio peregrina de
[...], applicetur ad textum siue locum ei competentem;
[...]luatur per ipsum, tenendo affirmationem aut nega-
[...]em, tali modo quod textus non destruatur. Vlterius
[...] Deo multæ fiunt quæstiones, teneatur modus ter-
[...]iguræ & septem columnarum prædictarum, in qui-
[...] fecimus quæstiones: & dentur eis solutiones per sci-
[...] signatas. Et hoc docet capitulum applicationis.
[...]uc si artista vult habere multa media ad proban-
[...] aliquid de Deo, recurratur ad capitulum multipli-
[...]onis quartæ figuræ, quod docet inuenire multa
[...]ia, & docet probare per prius & posterius. Quo-
[...]n de Deo non potest probare aliquid per prius, &
[...] si quæstio indiget probatione per æqui[...]rantiam?

sicut si aliquis vellet probare, vtrum sit aliqua & infinita potestas, probetur per infinitam æternitatem. Vlterius qui vult probare per æquipatantiam: sicut quando quæritur, quare in anima intellectus, memoria & voluntas sunt æquales? Ad quod respondeatur, quia Deus est æqualiter intelligibilis, & amabilis, & recolibilis. Vlterius si quæratur, quare sufficiunt in qualibet potentia animæ tria correlatiua per secundam speciem C. designata? Et respondendum est quod in qualibet ratione diuina sufficiant tria correlatiua. Si quæratur, quare Deus creauit vnum mundū, & non multos? Sic probetur, videlicet quod Deus est vnum: idcirco creauit vnum mundum. Si quæratur, quare Deus diligit vnam creaturam plus quam aliam? Respondendum est, quia quando creauit mundum, intelligit maiorem finem creationis quam potuit intelligere. Adhuc si quæratur, vtrum Deo competat magis creare maiora quam minora? Respondendum est, quod sic. Nam maiora magis conueniunt cum suis dignitatibus quam minora; & sic de aliis.

De quæstionibus secundi subiecti, quod est de angelo: & primo per principia.

De quæstionibus secundi subiecti, quod est de angelo. & primo per principia.

QVare angelus peccauit, postquā Deus creauit ipsum totum bonum? Et respondendum est per diffinitionem maioritatis & minoritatis. Adhuc, vtrum angeli in sua locutione habeant instrumentum? Et respondendum est, quod sic: videlicet bonitatem & alia principia eis cōnaturalia, quodlibet habente sua correlatiua, & hoc signatum est per primum paragraphum capituli angelorum. Quæritur, vtrum vnus angelus producat alium angelum? Solutio in primo paragrapho. Quæritur, quæ est causa magis angeli? Solutio in secundo paragrapho. quæritur, vtrum angelus sit corruptibilis? Solutio in tertio paragrapho. Quæritur, quæ sint instrumenta angelorum? Solutio in quarto paragrapho Cum angelus non habeat oculos, quomodo intelligit colores? Solutio in quinto. Quæritur, quomodo angelus potest diligere sensibilia? Solutio in sexto. Quæritur, angelus quomodo acquirit meritum?

ictum? solutio in septimo. quæritur, cum quo angelus faciat scientiam? solutio in octauo. Quæritur, quæ sint delectationes angelorum? solutio in nono. quæritur, vtrum in essentia angeli sint multæ res differentes numero? solutio in decimo. Quæritur, angeli cum quo conueniunt? solutio in vndecimo. quæritur, angelus bonus & angelus malus per quem modum sunt contrarii. Adhuc quæritur, quæ est pœna mali angeli? solutio in duodecimo. Vtrum angelus sit compositus? solutio in decimotertio. Vtrum angelus habeat quantitatem? solutio in decimoquarto. Vtrum angelus sic ita perfectus per suam voluntatem, sicut per suam bonitatē & suum intellectum; sicut per suam bonitatem & suum intellectum, sicut per suam voluntatem? solutio in 15. quæritur, quare angelus habet potestatem in inferioribus? solutio in 16. Vtrum sit bonum quod in angelo suus intellectus, voluntas & memoria sint æquales naturaliter? solutio in 17. Cum angelus sit bonus naturaliter, quæ est causa, quare est malus moraliter? solutio in decimo octauo,

De quæstionibus angeli per regulas.

Quæritur, per quem modum probatur, quod angeli sint? solutio in prima regula. Quæritur, angelus quomodo diffinitur? solutio in secunda. Quæritur, quid natura angeli. quæritur, de actionibus & passionibus angelorum. Cum angelus non habeat imaginationem, cum quo intelligit imaginabilia? Omnes istæ quæstiones soluuntur per secundam regulam supradictam. Quæritur, quæ sunt principia innata angeli: quæritur, quæ est forma angeli, & quæ est eius materia? quæritur, angelus malus ... est? solutio in tertia regula. Quæritur, angelus per quem modum habet causas? quæritur, vtrum angelus quiescat cum vno fine, aut cum pluribus? solutiones in quarta regula. Quæritur, de quantitate continua & discreta angelorum: posito quod angelus non habere materiam: vtrum possit recipere passiones? solutiones in quinta regula. quæritur de qualitatibus specificis angeli: cum quibus agit specifice: & similiter de qualitatibus appropriatis, cum quibus agit moraliter? solutiones in sexta

De quæstionibus angeli per regulas.

regula. Quæritur de succeſſione & continuatione angelorum, cum angelus non ſit corporeus: vtrum habet menſuras temporis? ſolutiones in ſeptima regula. Vtrum angelus ſit collocatus? Vtrum angelus tranſeat per medium? ſolutiones in octaua regula. quæritur, per quem modum angelus exiſtit in ſeipſo, & agit extra ſeipſum? Quæritur, per quem modum angelus patitur? ſolutiones in nona regula. quæritur, vnus angelus cum quo intelligit alium? Quæritur, angelus cum quo tentat homines? quæritur, angelus cum quo mouet lapides? ſolutiones in decima regula per K. ſignata. Vtrum angelus patiatur per ignem? dicimus quod ſic: vt patet per prius & per primam ſpeciem E. & per ſecundam G. & per diffinitionem diuinæ poteſtatis. Nam ſi Deus vult, quod angelus poſſit mouere lapides ſine corpore: ſimiliter per diuinam poteſtatem poteſt pati per ignem. quæritur, vtrum angeli ſint noſtri nuncii & adiutores? & reſpondendum eſt, quod ſic. Quoniam ſicut cœlum cum ſuis principiis innatis eſt coadiuuatiuum principiis elementatis effectiue & naturaliter, vt habeant actus ſuos: ſic angeli adiuuant, non vt habeamus virtutes morales, & hoc per regulam B. & C. probari poteſt.

De quæſtionibus tertii ſubiecti, quod eſt de cœlo per principia.

De quæſtionibus tertii ſubiecti, quod eſt de cœlo per principia.

VTrum bonitas cœli cauſet bonitates inferiores. quæritur, quare fiunt monſtruoſitates? Quæritur, quod ſaturnus dicitur malus: cum non ſit ex contrariis? Solutio in primo paragrapho bonitatis tertii ſubiecti. Poſito quod cœlum non eſſet per ſe mobile. quæritur, vtrum per ſe, eſſet magnum & durabile? Solutio in ſecundo. Vtrum cœlum moueat ſeipſum? Solutio in tertio. Vtrum cœlum cum poteſtate ſua poſſit mouere inferiora? Solutio in quarto. Cum cœlum non habeat intellectum: quomodo ſe ordinat ad mouendum inferiora? Solutio in quinto. Cum cœlum non habeat volũtatem; quid eſt cauſa quod moueat inferiora ad habendum appetitum? Solutio in ſexto. Vtrum cœlum cum ſua virtute moueat virtutes inferiores ſupra poſſe elementati, vegetati & ſenſati: ſicut

charitas

aritas mouet voluntatem supra suas vires ad amandum mmum obiectum & suum inimicum? & respondēdum t quod sic: cœlum tamen naturaliter, charitas autem oraliter: vade ad 7. Quæritur, vtrum cœlum habet veitatem innatam, cum qua causet veritates inferiores? Sotio in octauo. Cum cœlum non habeat voluntatem, uæritur, vtrum ipsum habeat delectationem? solutio in ono. Vtrum cœlum habeat differentias innatas ad dif-onendum differentias inferiorum elementatorum? so-tio in 10. Vtrum concordantia cœli sit ei principium in-atum, cum qua disponat concordantias & aptitudines feriores? solutio in 11. Vtrum cœlum habeat contrarie-tem innatam? solutio in 12. Vtrum cœlum habeat prin-pium innatum, cum quo principiat aptitudines inferio-s? & respondendum est, quod sic. Nam sicut artifex cum iima deducit figuram archæ de potentia in actum: sic rmas sensibiles & vegetabiles; vade ad 13. Vtrum cœ-m habeat medium innatum, cum quo moueat & di-onat media inferiora? solutio in 14. Quæritur, quis est aior finis cœli naturaliter, sine quo quiescere non po-st? solutio in 15. Vtrum cœlū habeat maioritatem cum ia disponat & habituet aptitudines inferiores? solutio 16. Vtrum cœlum habeat æqualitatem innatam cum ia coæquet & proportionet æqualitates inferiores? so-tio in decimo septimo. Quæritur, quid est minoritas eli? Solutio in 18.

De quæstionibus cœli per regulas factis.

Q Væritur, quare cœlum non est ab ęterno, cum ipsum non sit corruptibile? Vade ad regulam B. tertii sub-cti. Posito quod cœlum non moueat seipsum: quæri-r, vtrum esset primum mobile naturaliter? Solutio in gula C. Quæritur, vtrum cœlum habeat correlatiuos natos formaliter; & naturaliter sine quibus non posset usare correlatiuos inferiores? solutio in secunda specie . Quæritur, vtrum cœlum recipiat maius & minus? so-tio in tertia specie C. Quæritur, quid habet cœlum inferioribus? solutio in quarta specie C. Quæritur, iare cœlum est incorruptibile. Solutio in prima spe-e D. Vtrum cœlum habeat principia specificata, cum

De quæstionibus cœli per regulas factis.

quibus agat specifice? Solutio in secunda specie D. Quæritur, vtrum motus cœli possit resistere miraculis? Solutio in tertia specie D. Quæritur, vtrum cœlum sit necessarium? Solutio in prima specie E. Vtrum sine motu cœli possint esse mobilitates inferiores naturaliter? Et respondendum est quod non. Nam sicut voluntas sine charitate non posset habere ad amandum Deum supra seipsam, neque ad amandū suum inimicum: sic ignis, &c. non se posset habere ad mouendum aquam naturaliter sine motu cœli. Cœlum enim est prius: ignis autem posterius. Et vade ad secundam speciem E. Quæritur, quare cœlum agit cum quantitate obliqua in se: cum recta autem extra se? Quæritur, vtrum cœlū habeat quantitates discretas: cum ipsum sit in continuo motu? Solutiones in regula F. Quæritur, quare cœlum agit per speciem specificam? Quæritur, vtrum caliditas & siccitas sint qualitates appropriatæ solis? Solutiones in regula G. Quæritur, per quem modum tempus cœli habet rationem causæ & causati, cœlo existente ei subiecto? Solutio in regula H. Vtrum cœlum sit in loco? Solutio in regula I. Quæritur, per quem modum cœlum agit in inferioribus? Et respondendum est, quod agit per suum modum in modo inferiori: sicut prius in posterioritate per suum modum. Quæritur, cœlū cum quo agit in inferioribus? & respondendum est, quod cum suis principiis innatis: sicut causa, quæ cum suis causis causas causat.

De quæstionibus 4. subiecti, quod est de homine: & primo per principia.

De quæstionibus 4. subiecti, quod est de homine: & primo per principia.

QVæritur, vtrum homo agat bonū per suam speciem? Solutio in principio in quarto subiecto capituli hominis. Vtrum in homine multæ magnitudines sint ei rationes quod agat magnum? Solutio in secundo paragrapho. Vtrū homo durat dupliciter? Solutio in tertio. Vtrū homo habeat specificam potestatem ad agendum? Solutio in quarto. Vtrum in specie humana sit vnicus intellectus ad plures? Solutio in quinto. Vtrum in specie humana sit vna voluntas aut plures? Solutio in 6. Quæritur, virtutes morales à quo causantur? Solutio in 7. Vtrum intelle-

ntellectus humanus attingat essentias rerum? solutio in 8. Cum anima non sit de natura corporis: quæritur, quare tristatur de labore corporis? solutio in 9. Quæritur, per quem modum homo facit scientiam, amationem & memorationem? solutio in 10. Posito quod homo non esset coniunctus: vtrum anima sensitiua, imaginatiua & ratiocinatiua possit obiectare idem obiectum? solutio in 11. Vtrum peccatum sit naturale? solutio in 12. Vtrum primitiua causalia includantur in homine? solutio in 13. Quæritur, per quem modum anima & corpus coniunguntur? Quæritur, vtrum humidum radicale vniatur nutrimentali? Vlterius quæritur, per quem modum homo viuit & moritur? Adhuc quæritur, per quem modum homo transit in tertium numerum. Istæ quæstiones sunt signatæ & solutæ in 14. medii. 4. subiecti. Vtrum in homine coniungantur multi fines differentes specie & numero? solutio in 15. Quæritur, quare sunt maiores potentiæ & minores in homine? solutio in 16. Vtrum homo sit æqualiter coniunctus & cōpositus? solutio in 17. Quæritur, per quem modum homo habet inclinationem ad peccandum? solutio in 18. paragrapho.

De quæstionibus hominis per regulas.

QVare homo cognoscitur magis per affirmationem quam per negationem? solutio in regula B. quarti subiecti. Quæritur, per quem modum de homine possunt fieri plures diffinitiones, quam de aliquo alio ente creato. Vtrum homo sit magis cognoscibilis quam angelus, aut cœlum, aut brutum, aut planta, aut lapis, aut elementum? Hæ quæstiones soluuntur in paragrapho regulæ C. in prima specie. Quæritur, ex quibus homo est compositus? solutio in secunda specie C. Vtrum embrio in matrice nutriat se, aut nutriatur: moueat se, aut moueatur? solutio in 3. specie C. Quæritur, quid habet homo in seipso? solutio in 4. specie. Quæritur, quæ sunt principia primitiua hominis? solutio in prima specie D. Posito quod homo non esset compositus ex anima & corpore. Quæritur, ipse de quo esset? solutio in secunda specie D. Vlterius *De quæstionibus hominis per regulas.*

quæritur, vtrum homo moriatur, vel pars eius? solutio in eadem specie. Posito quod anima moreretur: vtrum Deus esset sibimet iustus? solutio in 3. specie D. Quæritur, quare homo per suam animam est ens necessitatum? solutio in prima specie E. Vtrum anima hominis sit immortalis? solutio in secunda specie E. Posito quod homo non esset coniunctus: vtrum haberet quantitatem continuam? solutio in prima specie F. Cum anima non sit in corpore per contractum: quæritur, per quem modum homo est quantus? solutio in secunda specie F. Vtrum hominificatio sit magis propria qualitas in homine quam risibilitas? solutio in regula G. Quæritur, vtrum homo sit magis qualis per virtutem quam per vitium? & respondendum est, quod sic: habitus enim positiuus plus portat quam habitus priuatiuus: & vade ad secundam speciem G. Vtrum homo sit in fieri, aut in facto esse? solutio in regula H. Vtrum homo sit in seipso? solutio in regula B. Vtrum homo sit sensibilis? & respondendum est quod non. Nam accidentia sunt sensibilia: substantia autem non, sed intelligibilis. Cum homo non sit sensibilis: quæritur, quomodo ipse intelligitur: & respondendum est, quod intellectus plus potest per se, & per imaginationem, & per sensum quam per sensum tantum. Et vade ad regulam K. Quæritur, cum quo homo est vniuersalis? solutio in secunda regula K. Cum essentia hominis non sit sensibilis, cum quo est intelligibilis? & respondendum est quod sicut Deus est amatus super vires voluntatis per charitatem: sic humanitas est intelligibilis per intellectum super vires sensus. Quæritur, cum quo homo resuscitabitur: & respondendum est, quod cum iusticia Dei & suis meritis.

De quæstionibus quinti subiecti, quod est imaginatiua per principia discursa.

De quæstionibus quinti subiecti, quod est imaginatiua per principia discursa.

Vtrum essentia imaginationis sit maxime per obiectationem, vt abundantia bonitatis consistat inter potentiam intellectiuam & sensitiuam? Vade ad primum paragraphum bonitatis quinti subiecti. Vtrum magnitudo imaginationis sit instrumentum obiectiuæ potentiæ ra-

tiæ ratiocinatiuæ? Solutio in secundo paragrapho. Vtrum in brutis imaginatio sit potentia altior? solutio in tertio. Vtrum imaginatiua habeat potestatem in sensitiua, & non econuerso? solutio in quarto. Vtrum imaginatiua habeat instinctum specificum, vt agat per suam speciem? solutio in quinto. Vtrum imaginatiua habeat appetitum specificum, vt agat per suam speciem? solutio in sexto. Vtrum imaginatiua habeat specificam virtutem? solutio in septimo. Vtrum brutum per imaginationem attingat suam essentiam & aliorum essentias? & respondendum est quod non: quia aliter ipsum faceret scientiam, quod est impossibile: & vade ad octauum paragraphum. Vtrum imaginatio in brutis moueat se cum obiecto, aut obiectum moueat eam? solutio in nono. Vtrum imaginatiua sine sua differentia specifica esset sufficiens potentia? solutio in decimo. Et vtrum speculum sit maxime imago & signum imaginationis? solutio in eodem. Vtrum imaginatio sit potentia obiectiua per concordantiam potentiæ & obiecti? solutio in vndecimo. Vtrum imaginatio sit potentia communis læticiæ & tristiciæ? solutio in duodecimo. Vtrum imaginatio sine sua specifica materia posset recipere species peregrinas? solutio in decimotertio. Vtrum imaginatione deficiente siue ipsa non existente inter intellectum & sensum, ipse intellectus posset facere scientiam? solutio in 14. Vtrum imaginatio habeat quietem specificam & perfectam? solutio in 15. Vtrum imaginatio habeat specificam maioritatem? solutio in 17. Vtrum potentia imaginationis consistat æqualiter inter potentiam ratiocinatiuam & sensitiuam? & respondetur, quod sic proportionaliter: sed quo ad pondus non. Et vade ad 17. paragraphum. Vtrum imaginatio sit minor in bruto quam in homine? & respondendum est, quod sic: Brutum enim non potest imaginari montem aureum. Et vade ad 18. paragraphum.

De quæstionibus imaginatiuæ per regulas. *De quæstionibus imaginatiuæ per regulas.*

VTrum imaginatio sit de essentia corporis? solutio in regula B. Quæritur, per quem modum de imagi-

natione maior noticia haberi potest? solutio in regula C, in prima specie. Vtrum imaginatio habeat imaginabile commune ei specificum? solutio in secunda specie regulæ C. Quæritur, quid est imaginatio in homine & in bruto? solutio in 3 specie C. Vtrum imaginatio habeat aptitudines & receptiones in sensatis? solutio in 4. specie C. Vtrum imaginatio sit species? solutio in prima specie D. Vtrum imaginatio sine sua specifica materia possit esse materia passiua? Solutio in secunda specie D. Vtrum imaginatio sit instrumentum? solutio in tertia specie D. Vtrum imaginatio habeat causas specificas? solutio in prima specie E. Vtrum mundus esset perfectus absque imaginatione? solutio in secunda specie E. Quæritur, imaginatio quanta est? solutio in prima specie F. Quæritur, quæ est causa quare imaginatio crescit aut decrescit suum actum sine augmentatione & diminutione suæ essentiæ? solutio in secunda specie F. Quæritur, quid est propria proprietas imaginationis? solutio in prima specie. G. Vtrum imaginatio habeat habitum, cum ipsa sit habitus intellectus? solutio in secunda specie G. Quæritur, per quem modum imaginatio sit in tempore, cum per se sit immobilis? solutio in regula H. Quæritur, imaginatio vbi habet suum actum? solutio in regula I. Quæritur, imaginatio quomodo obiectat obiectum? solutio in prima regula K. Quæritur, imaginatio cum qua complexione est actiua siue receptiua? solutio in secunda regula K. Quæritur, cum quo imaginatiua decipitur? & respondendum est, quod cum nimio instinctu & appetitu. Quæritur, quare imaginatiua est insensibilis? & respondendum est: potentiæ namque inferiores non ascendunt ad attingendum superiores potentias.

De quæstionibus 6 subiecti quod est de sensitiua per principia deducta.

De quæstionibus 6. subiecti, quod est de sensitiua per principia deducta.

VTrum sensus posset sentire sensatum sine bonitate? Solutio in primo paragrapho sexti subiecti. Quæritur, in quo sensu particulari sensitiua est magis magna? Solutio in secundo. quæritur, sensitiua cum quo durat? solutio

Solutio in iij. Vtrum sensus senset per suam speciem? Solutio in iiij. Vtrum sensus habeat instinctum? Solutio in v. Vtrum sensus habeat appetitum, & quare visus se delectat in videndo? Solutio in sexto. Vtrum sensus habeat virtutes specificas? Solutio in vij. Et vtrum sensus vere sensat sensatum? Solutio in viij. Quæritur, quare pulchritudo est dispositio sensus? Solutio in ix. Vtrum iudicium sensus consistat per communem sensum aut particularem? Solutio in x. Quæritur, quæ est causa, quare sensus sensat sensatum? Solutio in xi. Quæritur, quid decipit sensum? Solutio in xij. Quæritur, per quem modum sensus est assituatus in suis causis? Solutio in xiij. Vtrum sensus particularis sit medium inter sensum communem & sensibilem? Solutio in xiiij. Vtrum sensare peregrinum descendat à sensare intrinseco? Solutio in eodem. Vtrum olfactus sit sensus? Solutio in eodẽ Vtrum sensus habeat finem innatum? Solutio in xv. Vtrum aliqua maioritas sit principium innatum sensui? Solutio in xvi. Quæritur, vtrum aliqua æqualitas sit principium innatum sensui? Solutio in xvij. Vtrum aliqua minoritas sit de essentia sensus? Solutio in xviij.

De quæstionibus sensus per regulas discursi.

Quæritur, vtrum sensus sit de sensu? Et vtrum sensus sit insertus in vegetato? Et quando homo moritur, sensus quo vadunt? Solutiones in regula B. sexti subiecti. Quæritur, quid est sensitiua? Solutio in secundo capitulo: & in prima specie regulæ C. Nam ibi est sua diffinitio implicata. Quæritur, vtrum sensus possit sensare absque correlatiuis innatis? Solutio in secunda specie C. Quæritur, quid est sensus in sensatis obiectiue? Solutio in iij. specie C. Vtrum aliquod obiectum sit de essentia sensus? Solutio in eadem. Vtrum sensus possit habere obiectum extrinsecum sine obiecto intrinseco? Solutio in iiij. specie C. Vtrum sensitiua hominis sit intantum naturalis sicut in bruto? Solutio in prima specie D. Vtrum sensus sine sua specifica materia possit esse actiuus atq; receptiuus? Solutio in secunda specie D. Vtrum sensus communis possideat sensus particulares? Solutio in specie D. Vtrum sen- *De quæstionibus sensus per regulas discursi.*

ſus abſque ſpecifica forma & materia poſſit eſſe? ſolutio in prima ſpecie E. Quæritur, vtrum ſenſus communis ſit, ſicut ſint ſenſus particulares? & vtrũ ſenſus particulares ſint: vt ſint obiecta ſenſata? ſolutiones in ſecunda ſpecie E. Quæritur, quantitas ſenſitiuæ ex quo eſt? ſolutio in regula F. Vtrum ſine quantitate diſcreta ſenſus particulares poſſint eſſe? & reſpondendum eſt quod non: eo quia quilibet ſenſus eſt quantus. Vtrum propria qualitas ſenſus cauſet appropriatam qualitatẽ ſenſati? ſolutio in prima ſpecie G. Quæritur, ſenſibilitas lapidis à quo eſt? & reſpondendum eſt, quod ipſa eſt, ab habitu ſenſus. Et vade ad ſecundam ſpeciem G. Vtrum ſenſibilitas lapidis remaneat in tempore clauſis oculis? & reſpõdendum eſt quod non: ſicut ſecunda viſio oculotum non remanet in oculis clauſis. Et vade ad regulam H. Quæritur, vbi ſenſus ſenſat ſenſatum? ſolutio in regulæ I. Vtrum ſenſus attingat ſubſtantiam? & dicendum eſt quod ſic: inquãtum eſt cum ea coniunctus: non autem inquantum eſt ab ea ſeparatus. Sicut viſus qui non attingit ſubſtantiam lapidis? eo quia cum ipſa non eſt coniunctus. Quæritur, per quem modum ſenſitiua ſenſat ſenſatum? ſolutio in ſpecie regulæ K. Quæritur, vtrum ſenſitiua ſenſat ſenſatum cum ſimilitudine quam ſenſit, quæ ſimilitudo eſt habitus ſenſati: ſicut cappa cappati? & vade ad ſecundam regulam K. Vtrum ſenſitiua ſint coniuncta cum ſuo proprio ſubiecto? Ad quod dicendum eſt quod ſic: vt patet per ptimam diffinitionem concordantiæ & medii, & vt principium habeat medium, per quod tranſire poſſit ad ſuum finem. Vtrum ſenſus ſit coniunctus cum ſenſato: puta cum lapide aut audibili, &c. Et reſpondendum eſt quod non; eo quia habitus appropriatus & nouus eſt: ſicut cappa in cappato; cappa eſt enim non cõiuncta cum cappato, ſed eſt ei applicata per contactum.

De quæſtionibus vegetatiuæ per principia.

De quæſtionibus vegetatiuæ per principia.

VTrum vegetatiua ſit bona abſque actu bonitatis? Et vtrum ſit bona per ſuam bonitatem ſpecificam? ſolutio in primo paragragho ſeptimi ſubiecti. Vtrum vegetati-

getatiua quæ est in brutis: & illa quæ est plantis sint vna & eadem? solutio in secundo. Posito quod vegetatiua non esset coniuncta cum vegetato: vtrum vegetatum haberet, de quo durare posset? solutio in tertio. Vtrum vegetatiua sit potens per suam potestatem specificam? solutio in quarto. Vtrum vegetatiua habeat instinctum aut vegetatum? Respondendum est, quod vegetatum habet instinctum per vegetatiuam: sicut ignis per caliditatem, & artifex per artem. Et vade ad quintum. Quæritur, quid est appetitus vegetatiuæ, & à quo oritur? solutio in sexto. Vtrum vegetatiua sit in veritate sua assituata: & econuerso. Et vtrum vegetatum sit vere vegetatum? solutio in octauo. Quæritur, quæ est causa, quare vegetatiua habet delectationem)? & respondendum est ex eo quod habet appetitum: & vade ad nonum. Vtrum vegetatiua habeat differentiam innatam? solutio in decimo. Et quare viridis color generalior est in plantis quam alius? solutio in eodem. Vtrum inter vegetatiuam & vegetatum sit concordantia perfecta: sicut ipsa est inter ratiocinatiuũ & rationabile, & inter imaginariuum & imaginabile, & inter sensitiuum & sensibile? solutio in vndecimo. Quæritur, quæ est causa corruptionis vegetatiuæ? solutio in duodecimo. Quæritur, vegetatiua per quem modum est principium? solutio in decimo tertio. Quæritur, per quem modum vegetatiua stat sub ratione medii, & per quem modum animalia viuunt de ea? solutio in decimoquarto. Quæritur, per quem modum vegetatiua stat sub ratione finis? solutio in decimoquinto. Quæritur, vtrum vegetatiua habeat maioritatem generalem innatam, à qua descendant maioritates particulares. Adhuc quæritur, an in specie humana vnus homo est maior altero? Et an in eadem arbore vnus fructus est maior alio? Vade ad decimum sextum. Vtrum vegetatiua sine qualitate posset coæquare multas plantas in eadem specie: sicut multas rosas? Vade ad decimum septimum. Vtrum vegetatiua sine minoritate posset habere officium maiorificandi? solutio in decimooctauo.

De quæstionibus vegetatiuæ per regulas.

De quæstionibus vegetatiuæ per regulas.

QVæritur, vtrum in animali vegetatiua sit sensata? Et vtrum sensatum sit vegetatum? solutio in ipsa regula. V[illegible] est respondendum quod sic; vt animal possit transire in tertium numerum. Quæritur, quid est vegetatiua? solutio in prima specie E. Vtrum vegetatiua posset habere actum sine correlatiuis sibi innatis? solutio in secunda specie C. Quæritur, per quem modum vegetatiua est assituata in elementatiua, & in x. prædicamentis? solutio in iij. specie C. Vtrum vegetatiua sit in elementatiua plantata? solutio in iiij. specie C. Vtrum vegetatiua sit potentia primitiua ad vegetandum? solutio in prima specie D. Vtrum vegetatiua possit esse sine suis correlatiuis innatis? solutio in secunda specie D. Vtrum vegetatiua sit subdita animali in quo est? solutio in tertia specie D. Vtrum vegetatiua sit habitus necessitatus in subiecto in quo est? solutio in prima specie E. Quæritur, vtrum vegetatum sit in vegetatiua, aut in seipso per illam. Vtrum vegetatiua possit esse sine quantitate continua cum continuo motu? solutio in prima specie F. Posito quod vegetatiua non haberet quantitatem discretam: vtrum ipsa vegetatiua posset esse de sua essentia, sine qua ipsa non posset esse in motu successiuo? solutio in secunda specie F. Vtrum vegetatiua possit agere sine proprietate specifica Adhuc quæritur, quod est nomen illius proprietatis? solutio in prima specie G. Quæritur, quæ est qualitas appropriata vegetatiuæ? solutio in secunda specie G. Vtrum vegetatiua consistat in motu continuo per suam quantitatem continuam, & in motu successiuo per suam quantitatem discretam? solutio in regula H. Quæritur, vtrum vegetatiua habeat locum sibi connaturalem? solutio in regula I. Cum potentia visiua vegetatiua, quæ est altior potentia quam vegetatiua: quare non attingit substantiam plantę, sicut vegetatiua attingit eam: ex eo quia vegetatiua participat cum ea per contactum: visiua autē nō. Quæritur, per quē modum vegetatiua vegetet? solutio in prima regula K Quæritur, cum quo aliquod vegetatū vegetat aliud vegetatum? solutio in regula K. Quæritur,

ritur, vtrum vegetatiua sit sensibilis? Ad quod dicendum est, quod non: eo quia est inferior potentia quam sensitiua. Vtrum vegetatiua moueat seipsam? & respondendum est, quod sic: vt patet per diffinitionem suam, & per suos correlatiuos, & per suum instinctum & appetitum.

De quæstionibus elementatiuæ per principia discursa.

QVæritur, vtrum sit bonum quod elementa existant sub elementatis: solutio in primo paragrapho. Posito quod elementa non existerent in elementatis: vtrum elementatiua existeret perfecte magna? solutio in secundo. Vtrum corrumpatur elementum, aut elementatum? solutio in tertio. Vtrum elementatiua elementet de elementis elementata? solutio in quarto. Vtrum quodlibet elementum agat per suam speciem? solutio in quinto. Quæritur, quæ est causa motiua elementatorum? solutio in sexto. Vtrum virtutes elementatorum descendant ab vna virtute? solutio in septimo. Vtrum alchimia sit possibilis? solutio in octauo. Quæritur, quæ est causa intensitatis & extensitatis in elementatis? solutio in nono. Vtrum elementa sunt actu in elementatis? solutio in decimo. Quæritur, quæ est causa temperantiæ elementorum? solutio in vndecimo. Quæritur, quæ est causa corruptionis in elementatis? solutio in duodecimo. Vtrum aliqua obiectatio sit de essentia elementorum: & vtrum vnum elementum sit subiectum alterius? solutiones in 13 Et vtrum in elementis mixtio sit antecedens, & compositio consequens? solutio in eodem. Vtrum inter elementa & elementata sit dare medium? solutio in decimo quarto. Quæritur, quid est quies elementatiuæ siue elementorum? solutio in decimoquinto. Quæritur, per quem modum maioritas elementatiuæ est assituata in elemẽtatis? solutio in decimosexto. Vtrum elementa aliquo modo sint æqualia? solutio in decimoseptimo. Quæritur per quem modum minoritas est in assituata in elementatis? solutio in decimooctauo.

De quæstionibus elementatiuæ per regulas.

De quæstionibus elementatiuæ per regulas.

De quæstionibus elemētatiuæ per regulas.

QVæritur, vtrum elementa sint composita, & si sunt composita, quæritur, vbi sunt composita? solutio in regula B. quæritur, quid est elementatiua? solutio in octauo subiecto. Vtrum correlatiua elemētatiuæ sint substātialia? solutio in secunda regula C. Vtrum elementatiua vel elementa possint agere de seipsis siue elementatio? solutio in tertia specie C. Item quæritur, vtrum in elementatiua sit imago infinitatis Dei. Vtrum elementatiua habeat in elementis & elementatis suum esse? solutio in 4. specie C. Quæritur, vtrum elementatiua sit principium primitiuum ad elementandum? solutio in prima specie D. Quæritur, vtrū elementatiua elemētet elementata ex elementis: sicut vegetatiua ex elementis vegetat ipsa? solutio in secunda specie D Vtrum elementatiua sit possessa ab elementis aut ab elementatis. solutio in tertia specie D. Quæritur, quæ sunt causæ elemētatorū? solutio in prima specie E. Quæritur, vtrū absentatis elemētis ab elemētatiua, ipsa esse posset in quiete. solutio in 2. specie E. Vtrū elementatiua habeat continuā quantitatē per omnia elementa? solutio in prima specie F. Quæritur, quare elementatiua habet discretas quantitates? & respondendum est quod sic: ex eo quia ipsa est ex elemētis, & vade ad secundā speciem F. Quæritur, quæ est propria qualitas elemētatiuæ: & vtrum sint duæ caliditates differentes genere, & sic de duabus siccitatibus, solutio in prima specie G Vtrum elementatiua habeat qualitates appropriatas? solutio in secunda specie G. Vtrum elementatiua sit mouens & mota? solutio in regula H. Vtrum elementatiua sit in elementatis essentialiter: & vtrum transit in sphæram ignis? solutiones in regula I. Quæritur, elemēta per quem modum intrant compositionem? solutio in prima regula K. Quæritur, elementatiua cum quo consistit in motu generationis & corruptionis? solutio in secunda regula K. Quæritur, elementatiua quomodo est assituata in elementatis? Vade ad regulam modalitatis. Vtrum elementatiua sit habitus elementatorum? Vade

ad capitulum habitus in centũ formis. Quæritur, vtrum elementatiua elementet elementata in materia elementatorum? vade ad suos correlatiuos per secundã speciem regulæ C. significatos. Vtrum sit vnus ignis aut plures: & vtrum sit quintum elementum? Vade ad diffinitionem finis & concordantiæ.

De quæstionibus noni subiecti, quod est de virtutibus & vitiis.

SICVT sensus communis cum suis sensibus particularibus sensat sensibilia, sic anima cum suis potentiis virtuificat virtuificabilia, & vitiat vitiabilia. Et quia hoc facit mediantibus principiis huius artis, vtitur virtutibus & vitiis artificialiter, sicut logicus qui cum principiis logicæ vtitur syllogismis; quapropter secundum modum prædictum intendimus facere quæstiones, & per ipsum modum significantur solutiones, & primo de iustitia dicemus.

De quæstionib. noni subiecti, quod est de virtutib. & vitiis.

De quæstionibus iustitiæ per principia.

QVæritur vtrum iustitia cum sua bonitate causet bona iusta? solutio: vade ad primum paragraphum iustitiæ in nono subiecto. Vtrum iustitia cum sua magnitudine magnificet magna iustificabilia? solutio in 2. paragrapho Quæritur, per quẽ modum durat iustitia? solutio in iij. Quæritur, vtrum anima habituet se de posse iustitiæ: quomodo causent iusta? solutio in iiij. Quæritur, per quem modũ iustitia existit in potẽtia? solutio in v. Quæritur per quem modum iustitia est amabilis? solutio in vj. Quæritur, quomodo iustitia oritur, & ad iura applicatur? solutio in vij. Vtrum anima sine virtute possit causare iustitiam, & iustitia iustificabilia? solutio in viij. Adhuc quæritur, per quem modum iurista faciliter possit addiscere iura naturalia? solutio in eodem. Vtrũ iustitia causet quietem cum iustificabilibus? solutio in ix. Quæritur, cum quo principio iurista potest cognoscere iustitiam intensam & extensam? solutio in x. Quæritur, per quem modum cognoscitur iustitia? solutio in vndecimo Quæritur, cum quo cognoscitur iniuria? solutio in xij. Quæritur, per quẽ modum iustitia & ius differũt? solutio in xiij.

De quæstionibus iustitia per principia.

Item quæritur, per quem modũ iustitia se habet ad principia naturalia? solutio in eodem. Vtrum iustitia habeat medium specificum? solutio in xiiij. Quæritur, quid est finis iustitiæ? solutio in xv. Quæritur, quæ sint causæ maioritatis iustitiæ? solutio in xvi. Quæritur, cum quo principio huius artis iustitia habet maiorem cõuenientiam? solutio in xvij Quæritur, cum quo minor iustitia cognoscitur? solutio in xviij.

De quæstionibus iustitiæ per regulas.

De quæstionibus iustitiæ per regulas.

QVæritur vtrum iustitia corrupta in homine ipsa reuertatur in eundem numerum, quando iniuria corrumpitur? solutio in prima regula videlicet B. in capitulo iustitiæ in nono subiecto. Quæritur, quid est iustitia? solutio in prima specie C. Quæritur, iustitia cum quibus est habitus specificus? solutio in secunda specie C. Quæritur, quid est iustitia in iustificabilibus? & respondendum est, quod est sic in iustificabilibus causa moraliter: sicut sensitiua in sensibilibus naturaliter; & vade ad tertiam speciem C. Quæritur, vtrum iustitia habeat dispositionem obiectiuam? solutio in quarta specie G. Quæritur, quæ sunt principia primitiua iustitiæ? solutio in prima specie D. Quæritur, quæ sunt principia specifica iustitiæ, cum quibus est forma specifica? solutio in secunda specie D. Quæritur, quid est possessor iustitiæ? solutio in tertia specie D. Quæritur, quare iustitia est necessitata? solutio in prima specie E. Quæritur, quare iustitia est? solutio in secunda specie E. Quæritur vtrum iustitia habeat quantitatem continuam? solutio in prima specie F. Vtrum iustitia in subiecto in quo est sit in fieri, aut in facto esse? solutio in secunda specie F. Quæritur, quæ est qualitas propria iustitiæ? solutio in prima specie G. Quæritur, quæ qualitates sunt appropriatæ iustitiæ? solutio in secunda specie G Quæritur, per quem modum iustitia existit localiter successiue? solutio in regula H. Cum iustitia non sit punctalis neq; linealis, per quem modum consistit in loco, & vincat iustificabilia? solutio in regula I. Quæritur, per quem modum consistit iustitia in theorica & practica? solutio in prima regula K. Quæritur iustitia cum quibus

bus est hoc quod est? solutio in secunda regula K. Quæritur, iustitia cum quo generatur & corrumpitur? & respondendum est; quod generatur cum suis principiis positiuis: & corrumpitur cum priuatione suorũ accidẽtium. Quæritur, ius naturale quomodo est? Vade ad paragraphum modalitatis supradictum. Quæritur, ius positiuum cum quo est, & respõdendum est, quod ipsum est cum credere & supponere, & cum contingentibus obiectatis à voluntate & à memoria extra intelligere.

De quæstionibus prudentiæ per principia.

Vtrum anima sic causet prudentificabilia cum prudentia, sicut sensus communis sensat cum suis particularibus sensibilibus sensibilia: & respondendum est, quod sic: alioquin prudẽtia non esset specifica virtus: neq; anima haberet illud cũ quo posset præuidere & eligere bonum, & euitare malum. Quæritur, per quem modum homo se habituet de prudẽtia: solutio in primo paragrapho prudentiæ in nono subiecto. Quæritur, vtrum magnificare bonitatem sit de ratione prudentiæ? solutio in secundo. Quæritur, per quem modum vna prudentia præualet alteri: solutio in tertia. Vtrum prudentia sine prouidentia sit ita potens? solutio in iiij. Quæritur, prudẽtia cuius est habitus? solutio in v. Quæritur, qualis prudentia est primitiua & qualis consecutiua? solutio in vi. Quæritur, prudentia per quem modum est per rectam lineam aut per obliquam? solutio in vij. Vtrum omnia præuidibilia sint vtilia? solutio in viij. Quæritur, quare prudentia eligit laborem? solutio in ix. Quæritur, per quem modũ prudentia & imprudentia differunt? solutio in x. Vtrum prudentia absq; alia virtute possit habere existentiam? solutio in xi. Quæritur, prudentia & imprudentia per quæ media sunt cõtrarietas ad inuicem: solutio in xij. Quæritur, per quem modum prudentia & imprudentia bellant in subiecto? solutio in xiij. Quæritur, per quẽ modum prudentia & imprudentia opponuntur per medium? solutio in xiiij. Quæritur, per quem modum prudens & imprudens se habent ad finem? solutio in xv. Quæritur, per quem modum prudentia & imprudentia opponuntur in maio-

De quæstionibus prudentiæ per principia.

ritate? solutio in xvi. Quæritur, vtrum prudentia & imprudentia se impugnant in æqualitate? solutio in xvij. Vtrum prudentia cum minoritate possit esse in subiecto? & respondendum est? quod non. Nam de ratione prudentiæ est eligere maioritatem, & vade ad xviij.

De quæstionibus prudentiæ per regulas.

De quæstionibus prudẽtia per regulas.

QVæritur, quare prudentia supponit cõtingentiam? solutio in regula *B*. Quæritur, quid est prudentia? solutio in prima specie regulæ C. Vtrum correlatiui intellectus sint habituati ex correlatiuis prudentiæ? Et respondendum est quod sic: vade ad secundam speciem C. Quæritur, prudens quid habet per prudentiam? solutio in quarta specie C. Quæritur, quæ sunt principia primitiua prudentiæ? solutio in prima specie D. Quæritur, per quem modũ prudẽtia est virtus specifica? solutio in secunda specie D. Quæritur, vtrum prudentia aliquo modo possit esse peccatum? & respondendum est quod sic: ratione subiecti quod ipsa male vtitur: sic amare quod est peccatum, quomodo per ipsum diligitur, & vade ad tertiam speciem D. Quæritur, de prudentia quare ipsa est formaliter? solutio in prima specie E. Vtrum discretio & dispositio sint de genere prudentiæ? & respondendum est quod sic: & vade ad secundã speciem E. Vtrum prudentia sit mensura prudentiæ? & respondendum est quod sic: & vade ad primam speciem F. Quæritur, quæ est causa quare prudentia habet quantitates discretas? solutio in secunda specie F. Vtrum prudentia sit propria quantitas prudentiæ? solutio in secunda specie G. Quæritur, vtrum malitia aliquo modo possit esse qualitas prudentiæ? & & respondendum est quod sic: sicut instrumentum quod potest esse malum, quando malus agens cum ipso male agit: & vade ad secundam speciem G. Quæritur, vtrum prudentia stet magis per præuidere futura, quam per eligere præsentia? Ad quod dicendum est quod sic: ratio huius est, quia futura sunt plura per contingentia, quam entia præsentia per experientiam, & vade ad regulam H.

Quæ-

Quæritur, prudentia in quibus principiis magis consistit? & respondendum est, quod in bonitate, intellectu, virtute, differentia fine & maioritate: & vade ad regulam I. Quæritur, per quem modum homo vtitur prudentia? solutio in prima regula K. Quæritur, prudentia cum quibus principiis est fortis? solutio in secunda regula K. Et quæritur, vtrum essentia prudentiæ quiescat, crescat aut decrescat in subiecto in quo est? & respondendum est quod non: eo quia habitus indiuisibilis est, quia ipsa non est punctalis, neque linealis. Sed de hoc miratur intellectus: quare actus prudentiæ crescit, donec considerat discretas quantitates, quas habet.

De quæstionibus fortitudinis: & primò per principia.

De quæstionibus fortitudinis, & primo per principia.

QVæritur, vtrum posita fortitudine, ponantur fortificabilia: sicut posita potentia visiua ponuntur visibilia? & respondendum est quod sic: quia si non, iam fortitudo non posset habere phantasmata: sicut potentia visiua non posset habere visibilia. Quæritur, fortitudo cum quibus nutritur & gubernatur? solutio in primo paragrapho fortitudinis noni subiecti. Quæritur, fortitudo cum quibus est impugnabilis? solutio in secundo. Quæritur, per quem modum fortitudo est vincens & dominans? solutio in tertio. Quæritur, quæ est causa quare fortitudo est fortis? solutio in quarto. Quæritur, fortitudo cum quo est magis fortis? solutio in quinto. Vtrum fortitudo sit fortior cum timore quam cum amore? Ad quod dicendum est, quod cum amore. Amor enim est causa timoris. Et vade ad sextum paragraphum. Quæritur, vtrum absque fortitudine aliqua virtus possit esse fortis? & respondendum est quod non. Nam aliter essent duæ fortitudines differentes specie. Et vade ad septimum. Quæritur, per quem modum homo est audax? solutio in octauo. Quæritur, quare homo est magnanimus? solutio in nono. Quæritur, per quem modum fortitudo & prudentia conueniunt ad inuicem? solutio in x. Quæritur, fortitudo cum quo est maior? solu-

tio in xi. Quæritur, fortitudo quomodo corrumpitur? solutio in xij. Vtrum fortitudo sine phantasmatibus potest esse specifica virtus? solutio in xiij. Vtrum fortitudo existat medium inter iustitiam & prudentiam, & inter iustitiam & temperantiam, & inter prudentiam & temperantiam? & respondendum est quod sic: vt virtutes sint maiores in medio quã in extremitatibus: & vade ad xiiij. Fortitudo cum quo causat victoriam? solutio in xv. Fortitudo quomodo vincit accidentia? solutio in xvi. Quæritur, quare fortitudo fortior est cum æqualitate quam cum inæqualitate? & respondendum est ex eo quod sua correlatiua sunt æqualia: & vade ad regulam B. & in xvij. Quæritur, fortitudo cum quo deuincitur? solutio in decimooctauo.

De quæstionibus fortitudinis per regulas.

De quæstionibus fortitudinis per regulas.

Quare charitas est fortior cum prosperitatibus quam cum aduersitatibus? solutio in regula B. noni subiecti. Quæritur, quid est fortitudo? solutio in prima specie regulæ C. Quæritur, fortitudo vtrum habeat fortificabilia in potentia per fortificabile innatũ? solutio in ij. specie C. Vtrũ fortitudo sit habitus aliarũ virtutũ. & respondendũ est quod sic. Nã sine ipsa non essent fortes. solutio in iij. Vtrum fortitudo habeat in principiis suis sua phantasmata? solutio in iiij. specie C. Quæritur, quæ sunt principia primitiua fortitudinis? solutio in prima specie D. Quæritur, per quã naturam fortitudo habeat sua phantasmata? solutio in secunda specie D. Vtrum fortitudo sit subiecti in quo est sine dispositione? solutio in tertia specie D. Quæritur quare fortitudo habet in potentia fortificabilia specificabilia? Et in actu quomodo est in practica? solutio in prima specie. Quæritur, quare aliæ virtutes in bello habent victoriam contra vitia? solutio in secunda specie E. Quæritur, fortitudo quanta est in aliis virtutibus, & respõdendum est, quod ipsa est tanta quanta est victoria earum: & vade ad primam speciem F. Vtrum fortitudo habeat actus mensuratos? solutio in secunda specie F. Vtrum essentia, prudentia crescat aut decrescat? solutio in prima specie G. Quæritur, quare actus chari-

charitatis crescit aut decrescit ad placitum? solutio in secunda specia G. Quæritur, vtrum fortitudo sit in tempore: cum per se sit in continuo instanti? solutio in regula H. Quæritur, vtrum fortitudo sit in victoria virtutum? solutio in regula I. Quæritur, fortitudo quomodo causatur? solutio in prima regula K. Quæritur, fortitudo cum quibus habitibus est magis habituata? solutio in 2. regula K. Quæritur, fortitudo vtrum fortior sit cum imaginatiua, quam cum sensitiua? & respondendum est, quod sic, eo quod cum imaginatiua est deliberatiua, cum sensitiua nequaquam.

De quæstionibus temperantiæ: & primo per principia.

De quæstionibus temperātiæ: & primo per principia.

VTrum posita temperantia, ponantur temperabilia: sicut posita potentia auditiua, ponuntur audibilia? & respondendum est quod sic? nam sicut auditus esset frustra sine audibilibus: sic temperātia sine temperabilibus. Et in isto passu cognoscit intellectus, quod quælibet virtus specifica causat suas specificas virtutes: sicut antecedens suum consequens. Et ideo intellectus per ea quæ cognoscit est valde moralis. Quæritur, quare temperantia est amabilis? solutio in primo paragrapho temperantiæ. Quæritur, vtrum temperantia sit magna, quomodo est difficilis? solutio in secundo. Vtrum temperantia noua sit facilis? solutio in tertio. Vtrum temperantia possit existere per se? solutio in quarto. Quæritur, vtrum temperantia extra scibilitatem sit à contingentia? solutio in quinto. Vtrum temperantia sine amabilitate periclitetur? solutio in sexto. Quæritur, quare temperantia frequentius est necessaria quam alia virtus? & respondendum est, quia gula quotidie pugnat contra illam? solutio in septimo. Quæritur, quare tempetantia conuenit cum virtute? & respondendum est per hoc, quia sine virtute non posset vincere gulam? & solutio in 8. Quæritur, quare temperatia est vtilis. solutio in nono. Quæritur, temperantia cum quo principio habet maiorem vigorem? solutio in decimo. Quæritur, temperantia cum quo

tendit ad quietem?solutio in vndecimo. Quæritur, quid est magis inimica temperantiæ, aut gula, aut auaritia? solutio in duodecimo. Quæritur, tēperantia in quo tempore magis indiget fortitudine?solutio in 13. Quæritur, temperātia vbi mensurat?solutio in 14. Quæritur, quare labor est quies temperantiæ? & respondendum est, vt acquirat meritum cum labore: & vade ad 15. Quæritur, temperantia cum quo est maior? solutio in 16. Quæritur, actus temperantiæ cum quo est? solutio in 17. Temperantia cum quo est infirma? solutio in 18.

De quæstionibus temperantiæ per regulas.

De quæstionibus temperātiæ per regulas.

QVæritur, temperantia per quem modum participat cum aliis virtutibus?solutio in regula *B*. Quæritur, temperantia quid est? solutio in prima specie C. Quæritur, temperantia cum quibus, & vbi causat sua temperabilia, videlicet suas species? solutio in secunda specie C. Quæritur, temperantia quid est in subiecto in quo est? solutio in tertia specie C. Quæritur, temperantia quid habet in aliis virtutibus? solutio in quarta specie C. Quæritur, quæ sunt principia primitiua temperantiæ? solutio in prima specie D. Vtrum temperantia absque imaginatione possit habere actum suum?solutio in secūda specie D. Quæritur, vtrum temperātia sit hominis aut animæ? & respondendum est, quod vtriusque, sed maxime hominis, eo quia homo cum anima causat ipsam, & in tertia specie D. Quæritur, temperantia quare est formaliter? solutio in prima specie E. Quæritur, temperantia, quare est? & respondendum est, vt sint temperabilia, & vade ad secundam speciem E. Quæritur, temperantia quanta est? solutio in prima specie F. Quæritur temperantia quot quantitates discretas habet? & respondendum est, quod tot quot sunt sua temperabilia, & in 2. specie F. Quæritur, quæ est propria qualitas temperantiæ? solutio in prima specie G. Quæritur, vtrum temperabilitates principiorum sint secundariæ qualitates temperantiæ ? solutio in secunda specie G. Quæritur, quomodo temperantia causat suas species in tempore?solutio in regula H. Quæritur, temperantia vbi causat suas species?solutio in regu-

la

la I. Quæritur, temperantia quomodo temperat temperabilia? & respondendum est per similitudinem, videlicet per illum modum per quem sensus sensat sensibilia, & vade ad primam regulam K. Quæritur, temperantia cum quo est? & respondendum est, quod ipsa est cum iustitia, prudentia, &c. Quæritur, vtrum temperantia sit altior virtus quam castitas? & respondendum est quod sic, extense: intense vero non.

De quæstionibus fidei per principia.

VTrum posita fide, ponantur sic credulilates: sicut posito olfactu, ponantur odorabilitates? & respondendum est quod sic: nam sicut olfactus esset vacuus sine odorabilitatibus, sic fides sine credulitatibus. Quæritur, quæ est causa quare intellectus agit super sua natura? solutio in primo paragrapho fidei in nono subiecto. Quæritur, quæ est causa quare credere ascendit super intelligere? solutio in secundo. Quæritur, quid est fides in homine peccatore? solutio in tertio. Vtrum fides & intellectus se possint habere circa eundem intellectum? solutio in quarto. Quæritur, per quem modum intellectus ascendit cum fide ad summum obiectum? solutio in quinto. Vtrum intellectum possit intelligere summum obiectum sine fide? solutio in sexto. Vtrum fides sit habitus intellectus? solutio in septimo. Quæritur, quis est prius in veritate, aut fides aut intellectus? solutio in octauo. Quæritur, quare intellectus ascendit cum labore intelligendo: sed cum delectatione credendo? solutio in nono. Quæritur, per quem modum intellectus est instantaneus & successiuus obiectando? solutio in decimo. Quæritur, per quem modum intelligere & credere concordant in eodem obiecto? solutio in vndecimo. Quæritur, per quod signũ cognoscitur, quæ lex est vera, aut lex Christianorum, aut Iudæorum, aut Sarracenorum, solutio in 12. Quæritur, per quẽ modum fides est dispositio intellectus? solutio in 13. Quæritur, per quem modum fides & intellectus ascendunt ad obiectum? solutio in 14. Quæritur, per quem modum in via fides existit inter intellectum & Deum? solutio in 15. Quæritur, vtrum dua

De quæstionibus fidei per principia.

leges oppositæ possint esse veræ & bonæ? solutio in 16. Quæritur, quæ sunt signa, cum quibus cognoscit vera fide & falsa fides? solutio in 17. Vtrum maius intelligere sit contra maius credere? solutio in 18.

De quæstionibus fidei per regulas.

De quæstionibus fidei per regulas.

QVæritur, quod meritum sit prius aut fidei, aut intellectus? solutio in regula B. Quæritur quid est fides? solutio in 1. specie C. Quæritur, per quem modū fides est habitus? solutio in 2. secunda specie C. Quæritur per quē modum vnus habitus consistit super alium? solutio in tertia specie C. Quæritur, quid habet fides in potentia animæ, & econuerso? solutio in quarta specie C. Vtrum fides sit a generante, aut à creante? solutio in 1. specie D. Vtrū fides agat per formā specificam? solutio in secūda specie D. Vtrum fides sit possessa ab intellectu? & respondendum est quod sic: nam ipsa est habitus ipsius intellectus, & vades ad tertiam speciem D. Quæritur, fides à quo dependet? solutio in prima specie E. Vtrum fides sit, vt intellectus habeat altum intelligere siue credere? solutio in secunda specie E. Quæritur, fides quanta est? solutio: vade ad primam speciem F. Quæritur, quæ sunt quantitates discretæ fidei? & respondendum est, quod suæ crudelitates: & vade ad secundam speciem regulæ F. Quæritur, fides cum quo agit? solutio in prima specie G. Quæritur, quid est dispositio fidei? solutio in secunda specie G. Quæritur, per quem modum fides consistit in tempore, cum sit immobilis, & quando ipsa corrumpitur, vtrum eadem fides resurgat? solutio in regula H. Vtrum fides sit intellectus? solutio in regula I. Quæritur, per quem modum Deus causat fidem? solutio in prima regula K. Quæritur fides cum quo est? solutio in secunda regula K. Vtrum fides sit in prima? & respōdendum est quod non: eo quod intellectus & ipsa non possunt esse in eodem gradu. Vtrum infidelis habeat fidem? & respondendum est quod non: eo quod non; fides enim absque eius veritate esse non potest.

De

De quæstionibus spei in nono subiecto: Et primo per principia.

De quæstionibus spei in nono subiecto: Et primo per principia.

VTrum spes sit causa sperabilium, sicut gustus gustabilium? Et respondendum est quod sic: alioquin non esset virtus, verumtamen spes causat sperabilia moraliter: gustus autem gustabilia naturaliter. Vtrum spes sit habitus memoriæ, sicut charitas voluntatis & fides intellectus? solutio in primo paragrapho capituli spei in nono subiecto. quæritur, memoria cum quo ascendit ad summum obiectum? solutio in secundo. Quæritur, spes cum quo durat? solutio in tertio. quæritur, quid est in memoria potestas superior & potestas inferior? solutio in quarto. quæritur, quid est magnus amicus hominis in hora suæ mortis? solutio in 5. Quæritur, quid est magna amica hominis in suis aduersitatibus? solutio in 6. Quæritur, memoria cum quo est virtuosa? solutio in 7. quæritur, quæ est spes formata & spes difformata? solutio in 8. Quæritur, quare spes causat læticiam: suum autem oppositum tristiciam? solutio in 9. Quæritur, quæ differentia inter sperare & recolere? solutio in 10 Quæritur, per quē modum recolere & sperare se disponunt adinuicem? solutio in 11. Quæritur, vtrum spes legitima & spes spuria possint esse in eodem subiecto? solutio in 12. Quæritur, quæ est infirmitas memoriæ? solutio in 13. Quæritur, spes per quem modum est medium inter Deum & hominem? solutio in 14. Quæritur, per quem modum spes causat quietem? solutio in 15. Quæritur, per quem modum spes est signum veræ legis? solutio in 16. Vtrum sperare & recolere se possint coæquare in assumendo summum obiectum? solutio in 17. quæritur, per quem modum peccatores cadunt in desperationem? solutio in 18.

De quæstionibus spei per regulas.

De quæstionibus spei per regulas.

VTrum spes sit habitus memoriæ? solutio in 9 subiecto in capitulo spei in regula B. Quæritur, quid est spes? solutio in prima specie C. quæritur, spes cum quibus agit per suam speciem? solutio in 2. specie C. quæritur, quid est spes in alio? solutio in 3. specie C. Quæritur, spes

cuius est aptitudo? solutio in 4. specie C. Vtrum spes sit à generante aut à creante? & respondendum est, quod ipsa est creante, eo quia supra subiectum est ædificata: sicut cappa supra cappaium; & vide in prima specie D. Quæritur, correlatiui spei à quibus deriuantur? solutio in 2. specie D. Quæritur, spes cuius est instrumentum? solutio in tertia specie D. quæritur, spes quare est spes? solutio in 1. specie E. Quæritur, spes quare est? solutio in secunda specie E. Vtrum spes sit indiuisibilis? solutio in prima specie F. Quæritur, spes in quo crescit & decrescit? solutio in secunda specie F. Quæritur, quid est proprius actus spei? solutio in prima specie G. Quæritur, quæ sint secundariæ proprietates spei? solutio in secunda specie G. Quæritur, per quem modum omnia tempora in spe compræhenduntur? solutio in regula H. Quæritur, spes vbi causat suas species? solutio in regula I, quæritur, spes cum quo generatur aut corrumpitur? solutio in prima regula K. Vtrum spes sit cum dispositione subiecti in quo est solutio in 2. regula K. Vtrum spes sit altior virtus quam iusticia? & dicendũ est quod sic: eo quia iusticia mensurat cum mensura; Spes autem supra mensuram. Vtrum spes sit amica misericordiæ? respondendum est, quod sic: eo quia sua ancilla est. Vtrum spes sit thesaurus pauperum? & dicendum est quod sic: eo quia causat læticiam & fugat tristiciam. Quæritur, quid est inimica spei? Et dicimus quod obliuio. Vtrum spes causat iusticiam? & respondendum est quod sic: homo enim sperans in Deo iustum se reddit.

De quæstionibus charitatis, & primo per principia.

De quæstionibus charitatis & primo per principia.

VTrum charitas sit causa charitabilium: sicut tactus est causa tactibilium? & dicimus sic: si enim charitas non esset causa charitabilium, non posset esse habitus voluntatis: sicut tactus sensus communis non esset causa ad iudicandum sensibilia. Quæritur, quare charitas est habitus voluntatis? solutio in primo paragrapho charitatis in nono subiecto. Quæritur, quare charitas facit omnia bona communia? solutio in secundo. Quæritur, charitas cum quo facit durare seipsam? solutio in 3. Quæritur, chari-

haritas quare vincit omnia? solutio in 4. quæritur, per uem modum charitas est dispositio intellectus ad intelgendum summum intelligibile? solutio in 5. Quæritur, um quo voluntas se disponit adamandum summum aabile? solutio in 6. quæritur, quare charitas est altior irtus quam aliæ virtutes? solutio in 7. Quæritur, cum uo charitas vincitur, & cum quo vincit imaginabilia & ensibilia? solutio in 8. Quæritur, quare charitas in omibus inuenit delectationem? & respondendum est ex eo, uia ipsa eleuat voluntatem supra imaginabilia & sensiilia? & solutio in 9. Quæritur, quare charitas non quætea quæ sua sunt? solutio in decimo. Quæritur, quæ est e ratione charitatis? solutio in vndecimo. Quæritur, uare charitas non inuenit contrarium? Respondendum t per hoc quia ipsa vincit illud: & solutio in duodecimo. Quæritur, per quem modum charitas habet prius posteus? solutio in decimo tertio. Quæritur, quid est nunusinter amicum & summum amatum? solutio in decio quarto. Quæritur, voluntas cum quo in omnibus quicit? solutio in decimo quinto. Quæritur, cum quo chatas est signum veræ legis? & respondendum est, quod im maioritate; & vade ad 16. Quæritur, quid est signum aritatis? solutio in 17. Quæritur, quid est corruptio chatatis? solutio in decimo octauo.

De quæstionibus charitatis per regulas.

VTrum charitas sit habitus voluntatis? Solutio in regula B. in nono subiecto. quæritur, quid est charis? solutio in prima specie C. quæritur, charitas habens ecificas species, cum quibus est specifica virtus? solutio secunda specie C. Quæritur, quid est charitas in aliis rtutibus? solutio in tertia specie C. Quæritur, quare aritas habet quicquid vult? & respondendum est per oc, quod est altior virtus omnibus virtutibus: & vade quarta specie C. Quæritur, quare charitas est infu & non acquisita? Et respondendum est per hoc, quia r acquisitionem non posset esse ita alta virtus sic- est, nisi per infusionem; & vide in prima specie D.

De quæstionibus charitatis per regulas.

quæritur, charitas ex quo est? solutio in secunda specie D. Quæritur, quare qualitas est voluntatis? solutio in tertia specie D. Quæritur, quid est causa charitatis? solutio in prima specie E. Quæritur, quare charitas est? solutio in secunda specie E. Quæritur, vtrum charitas habeat magnam quantitatem? solutio in prima specie F. Vtrum essentia charitatis crescat aut decrescat? & respondendum est quod non: ipsa enim non est habitus punctalis neque linealis: & vade ad secundam speciem F. Quæritur, quid est primitiua quantitas charitatis? solutio in prima specie G. Quæritur, quæ est secundaria qualitas charitatis? solutio in secunda specie G. Quæritur, per quem modum charitas est instantanea & successiua? solutio in regula H. Quæritur, charitas vbi est? solutio in regula I. quæritur, charitas quomodo est? solutio in prima regula K. Quæritur, charitas cum quo est? solutio in secunda regula K. Quæritur, per quod homo potest cognoscere, si ipse habet charitatem aut non? & respondendum est per ea quæ de illa superius dicta sunt.

De quæstionibus patientiæ in nono subiecto: & primo per principia.

De quæstionibus patientiæ in nono subiecto & primo per principia.

VTrum patientia sit sic causa patibilium: sicut affectus affectibilium est causa? & respondendum est quod sic. Nam sicut affectus non esset sensus absque affectibilibus: sic nec patientia esset virtus absque patibilibus. Quæritur, patientia cum quo est habitus voluntatis? solutio in primo paragrapho patientiæ in nono subiecto. Quæritur, voluntas cum quo vincit iram? solutio in secundo. Quæritur, patientia cum quo est fortis? solutio in tertio. Vtrum patientia cum abstinentia & prudentia sit potens? solutio in quarto. Quæritur, patientia cum quo viuit? solutio in quinto. Patientia cum quo est de genere humilitatis? solutio in sexto. Patientia cum qua virtute est magis alta? solutio in 7. Vtrum vera patientia quietat ea quæ sua sunt? solutio in octauo. Vtrum patientia fugat tristitiam? solutio in nono. Vtrum patientia distinguat inter suum amicum & suum inimicum? solutio in decimo. Quæritur, patientia cum quibus virtutibus est connexa?

nera? solutio in vndecimo. Quæritur, quare patientia vincit? solutio in 12. Quæritur, patientia quid habet in causis? solutio in 13. Quæritur, patientia inter quæ est medium? solutio in 14. Quæritur, homo patiēs cum quo quiescit? solutio in 15. quæritur, patiētia cum quo est maior virtus? solutio in 16. Quæritur, quod est officium patientiæ? solutio in decimo septimo. Quæritur patientia, cum quo periclitatur? solutio in 18.

De quæstionibus patientiæ per regulas.

Quæritur, quare patientia absolute est fortior quam impatientia? solutio in regula B. quæritur, quid est patiētia? solutio in 1. specie C. quæritur, patientia cū quib. patitur? solutio in secunda specie C. Vtrum patientia sit in charitate mansueta, & in prudentia discreta? solutio in 5. specie C. Vtrum voluntas per patientiam habeat ea quæ vult? solutio in 4. specie C. quæritur, quæ sunt principia primitiua patientiæ? solutio 1. specie D. quæritur, quæ sunt principia secundaria patientiæ? solutio in 2. specie D. Quæritur, voluntas cum quo descendit ad eligendum passiones? solutio in 3. specie D. quæritur, patientia cum quibus virtutibus est necessitata? solutio in prima specie E. quæritur, patientia quare est? solutio in secunda specie E. Vtrum essentia patientiæ habeat cum quo crescat? solutio in prima specie F. Vtrum patientia habeat qualitates discretas? solutio in secunda specie F. quæritur, quæ est propria proprietas patientiæ? solutio in prima specie G. Quæritur, quæ sunt secundariæ qualitates patientiæ? solutio in secunda specie G. quæritur, per quem modum patientia est in tempore instātanea per illam nouitatem quam accipit in sui creatione; & successiua de vno in aliud? solutio in regula H. Quæritur, quæ sunt loca patientiæ? solutio in regula I. quæritur, patientia quomodo acquiritur? solutio in prima regula K. quæritur, patientia cum quo fortificatur? solutio in secunda regula K. Quid est ante contra iram, aut patientia aut abstinentia? & respondendum est quod patientia. Nam ipsa abstinentia à patientia oritur. Vtrum patientia causetur æqualiter à

De quæstionibus patientiæ per regulas.

fortitudine & prudentia? Respondendum est quod sic? alioquin iam patientia non esset fons abstinentiæ.

De quæstionibus pietatis in nono subiecto: Et primo per principia.

De quæstionibus pietatis in nono subiecto, & primò per principia.

VTrum pietas sit causa pietabilium: sicut imaginatio est causa imaginabilium? & dicimus quod sic. Quia sicut imaginatio non esset habitus sine imaginabilibus: sic pietas sine pietabilibus. Quæritur, cum quo voluntas se disponit ad habendum dolores proximi sui? solutio in primo paragrapho pietatis in nono subiecto. quæritur, vtrum suspiria & fletus sint signa magnæ pietatis: solutio in secundo paragrapho. quæritur, pietas cum quo durat? solutio in tertio. Quæritur, quæ sunt signa potestatis pietatis? solutio in quarto. quæritur, cum quo intellectus cognoscit pietatem? solutio in quinto. quæritur, quare pietas est amabilis? solutio in sexto. Pietas cum quibus se ostendit esse virtutem? solutio in septimo. Quæritur, quid est medicina crudelis voluntatis? solutio in octauo. Voluntas cum quo se consulat? solutio in nono. Quæritur, quare pietas non distinguit inter proprium & commune? solutio in decimo. Homo pius cum quo pacificat inimicum? solutio in vndecimo. Pietas cum quo vincit impietatem? solutio in duodecimo. Quæritur, quid est materia pietatis? Et respondendum est quod superbia: non tamen dico per rectam lineam; sed per obliquam, videlicet est occasio, sed non tamen causa? & vade ad decimū tertium. Vtrū pietas sit in extremis? solutio in decimo quarto. Quæritur, cum quo voluntas se delectat in suis aduersitatibus? solutio in decimo quinto. Vtrum maior pietas sit maius signum veræ legis solutio in decimo sexto. Quæritur, pietas cum quo mensurat? solutio in 17. Quæritur, vtrum absentia suspirii & fletus sit signum minoris pietatis? solutio in decimo octauo.

De quæstionibus pietatis per regulas.

De quæstionibus pietatis per regulas.

VTrum charitas sit habitus pietatis? solutio in regula B. in nono subiecto in capitulo pietatis. Quæritur,

tur, quid est pietas? solutio in prima specie C. Quæritur, pietas cum quibus agit specifice? solutio in secunda specie C. quæritur, pietas cuius est signum? solutio in tertia specie C. Quæritur, quid habet pietas in subiecto in quo est? solutio in quarta specie C. Quæritur, quæ sunt principia priora pietatis? solutio in prima specie D. Vtrum suspiria & fletus sint signa significantia materiam pietatis? solutio in secunda specie D. Vtrum pietas sit voluntatis?]& respondendum est sic: eo quia suus primus motor est, & vade ad tertiam speciem D. Quæritur, cum quo cognoscitur quantitas pietatis? solutio in prima specie F. Quæritur, cum quo pietas crescit aut decrescit actum suum? solutio in secunda specie. Quæritur, quæ est propria qualitas pietatis? solutio in prima specie G. Quæritur, quæ est secundaria qualitas pietatis? solutio in secunda specie G. Quæritur, quomodo cognoscitur pietas? solutio in regula H. Quæritur, vbi est pietas; solutio in regula I. Quæritur, pietas quomodo acquiritur? solutio in prima regula K. Quæritur, pietas cum quibus est: solutio in secunda regula K. Quæritur, pietas cum quibus est: quomodo generat suspiria & fletus. dicendum est, quod per modum quem habet charitas ad mouendum cum pietate imaginatiua mouentem sensitiuam calefaciendo cor, vt influat suspiria, cum quibus calefaciat ascendentem ad oculos calefactos, à quorum calore aquam fugit lachrimando. Diximus de nouem virtutibus: & sicut diximus de illis per principia & regulas; sic potest dici de vitiis ei contrariis modo contrario, videlicet de iniuria, imprudentia, debilitate cordis, intemperantia, infidelitate, desperatione, crudelitate, impatientia & impietate.

De quæstionibus vitiorum in nono subiecto per principia & regulas deductorum: Et primo de auaricia.

De quæstionibus vitiorum in nono subiecto per principia & regulas deductorũ & primo de auaritia.

VTrum auaritia habeat suas species, sicut largitas suas. Et dicimus quod sic: alioquin ipsæ non haberent cum quo essent contrariæ. Quæritur, auaricia cum quo impedit largitatem? Solutio in primo paragrapho in capitulo auariciæ in nono subiecto. Quæritur,

auaritia cum quo magnificat malum? Solutio in 2. Quæritur, quare auarus non quiescit? solutio in 3. Vtrum auarus possit quiescere auaritia? solutio in 4. Quæritur, quare auarus creditur esse largus? solutio in 5. Vtrum auaritia eleuet volūtatem super viribus largitatis? solutio in 6. Vtrum homo auarus sub habitu auariciæ credat aut intelligat? solutio in 7. Quæritur, an homo auarus hoc quod est verum credat esse falsum? Solutio in 8. Vtrum auarus habeat cum auaritia aliquid in quo quiescat? solutio in 9. Quæritur, homo auarus, vtrum credit hoc quod est auaricia, sit largitas? solutio in decimo. Vtrum homo auarus cum homine iusto prudente concordare possit? solutio in vndecimo. Quæritur, quare homo auarus est malus vicinus siue socius? solutio in 12. Quæritur, homo auarus quomodo se habet cum principiis causalibus? solutio in 13. Homo auarus cum quo mensurat ea quæ habet? solutio in 14. Vtrum homo auarus quiescat cum habitibus priuatiuis: sicut largus cum positiuis? solutio in 15. Quæritur, quid est maioritas auariciæ? solutio in 16. quæritur, quare auaricia non consistit in medio? solutio in 17. Vtrum minoritas auariciæ sit contra largitatem? solutio in decimo octauo.

De quæstionibus auariciæ per regulas.

De quæstionibus auariciæ per regulas.

VTrum auaricia sit generalius peccatum? solutio in regula B. quæritur, quid est auaricia? solutio in prima specie C. quæritur, quæ sunt correlatiua auariciæ? solutio in 2. specie C. quæritur, quare auaricia est de genere paupertatis. solutio in 3. specie C. Quæritur, quid habet homo auarus in suis diuitiis? solutio in 4. specie C. Vtrum auaricia habeat naturam? & respondēdum est quod non: eo quod largitas habeat eam, & vide in prima specie D. quæritur, peccatum auariciæ de quo est? solutio in secunda specie D. Vtrum homo auarus sit auariciæ? & respondendum est quod sic: quia sicut largus est largitatis, & vide in tertia specie D quæritur, auaricia quare est? solutio in prima specie E. quæritur, vtrum auaricia sit, vt homo non quiescat? solutio in secunda specie E. Vtrum auaricia sit commixta cum largitate? solutio in prima specie F. quæritur,

ritur, auaricia cum quo crescit aut decrescit actus suos? Solutio in secunda specie F. Quæritur, quare homo auarus quantò magis habet, tantò plus appetit habere? solutio in prima specie G. Quæritur, quæ sunt proprietates appropriatæ auariciæ? Solutio in secunda specie G. Quæritur, quomodò homo auarus vtitur tempore? Solutio in regula H. Quæritur, auaricia vbi est? Solutio in regula I. Quæritur, quomodo auaricia est? Solutio in prima regula K. Item respondendum est, quod ipsa est per modum nolendi: sicut largitas est per modum volendi. Quæritur, auaricia cum quo est? Solutio in secūda regula K. Vtrum peruersum velle & peruersum nolle sint causæ auariciæ? & dicimus, quod sic. Ratio huius est, quia rectum velle & rectum nolle sunt causæ largitatis.

De quæstionibus gulæ, & primo per principia.

De quæstionibus gulæ, & primo per principia.

VTrum gula sic causet gulositatem videlicet suas species: sicut temperantia temperalitates? & dicimus, quod sic: quia si non, iam gula non haberet cum quo esset peccatum specificum: sicut temperantia habet cum quo est virtus specifica. Quæritur, homo gulosus, vtrū cognoscit quod nimia comestio facit sibi malum, & tamē credit quod faciat sibi bonum? & respondendum est quod habitus gulositatis facit ipsum credere hoc quod est supra suū intelligere; & vide in primo paragrapho noni subiecti in C. gulæ. quare homo gulosus credit, quod nimia potatio non sit malum? & respondendum est quod magna gulositas magnificat credere: & paruificat intelligere: & vide in 2. Quæritur, quare homo est gulosus, postquā delectationes quas habet per gulam, non durant tantum quantum pœnæ quas per illas patitur? & dicendum est, quod est ex eo, quia supponit & non intelligit: & vide in tertio. Quæritur, quare homo gulosus sub habitu gulæ est ligatus? solutio in 4. Quæritur, quæ est dispositio ad peccandum? solutio in 5. Quæritur, quæ est causa peruersi appetitus voluntatis? solutio in 6. Quare gula est contra omnes virtutes? solutio in 7. Quæritur, cum quo homo in mensa decipit seipsum? solutio in 8. Quæritur, cū quo gula, in quo sensu causat delectationes, & in quo dolores? solutio in 9.

Quare gulosus non distinguit inter infirmitatem & sanitatem? solutio in 10. Quæritur, homo gulosus cum quo vtitur concordantia? solutio in vndecimo Gula quorũ est inimica? solutio in 12. Quæritur, quæ sunt signa gulæ? solutio in 13. Vtrum gulosus peruertat mensuram & immensuram? solutio in decimo quarto. Quæritur, quare homo gulosus non inuenit quietem? solutio in 15. Item respondendum est, quia ipse cum gula inquirit quietem. quæritur, quæ sunt maiores prosperitates gulosi? solutio in 16. Quæritur, cum qua mensura gulosus mensurat principia innata vegetatiuę? solutio in decimo septimo. Quæritur, cum quo homo gulosus est contra charitatem? solutio in decimo octauo.

De quæstionibus gulæ per regulas.

De quæstionibus gulæ per regulas.

VTrum gula dependeat magis à voluntate quam ab intellectu? Solutio in regula B. quæritur, quid est gula? solutio in prima specie C. Quæritur, quę sunt monstruositates gulæ? solutio in secunda specie C. Quæritur, quid est gula in subiecto in quo est? solutio in tertia specie C. Quæritur, gula quid habet in subiecto in quo est? solutio in quarta specie C. quæritur, gula quare non est de aliquo? solutio in prima specie D. Vtrum gula sit de habitibus priuatiuis? solutio in 2. specie D. Quæritur, vtrum gula sit animæ aut corporis? & respondendũ est, quod ipsa est animæ primo: secundarie autem corporis. Nam peccatum in anima & per animam incipit, & deinde per corpus, & vide in tertia specie D. Vtrum gula sit a necessitate aut à contingentia? solutio in prima specie E. Quæritur, gula quare est? solutio in secunda specie E. Quæritur, quare gulosus non potest moraliter saturari: sed tantum saturatur sensibiliter? solutio in prima specie F. Adhuc est respondendum, quod ipsa est tanta, quantum gulosus suum actũ augmentare potest Quæritur, per quem modum gula subleuat appetitum voluntatis, imaginationis & gustus? solutio in prima specie G quæritur, quæ species gulæ competunt animæ, & quæ corpori? solutio in secunda specie G. Quæritur, quando se habet gula in tempore? solutio in regula H. Quæritur, quæ sunt loca gulæ

gulæ? solutio in regula I. Quæritur, gula quomodo est? Respondendum est, quod ipsa est per contrarium modum temperantiæ, & vade ad primam regulam K. quæritur, gula cum quo est? solutio in secunda regula K. Quæritur, vtrum gula distet magis à iusticia quam à prudentia? & respondendum est quod sic? eo quia temperantia quæ est suum oppositum, consistit per æqualitatem. Vtrum gula distet æqualiter à fortitudine & prudentia? & respondendum est quod sic: eo quia absque temperantia in ipsis esse non potest.

De quæstionibus luxuriæ per principia.

VTrum luxuria causet luxuriabilia: sicut castitas causat castabilia? & dicimus quod sic. Alioquin luxuria non haberet cum quo resisteret castitati. Quæritur, cum quo luxuria resistit castitati? solutio in primo paragrapho. Quæritur, per quem modum luxuria est occasio conscientiæ? solutio in secundo. quæritur, culpa de quo grat? solutio in tertio. Quæritur, per quem modum luxuriosus est ligatus? solutio in 4. quæritur, luxuriosus an credat quod luxuria non sit peccatum? solutio in quinto. Quæritur, luxuria quare cum plerisque signis causat actus substantiales? solutio in 6. Vtrum luxuria faciat ascendere credere supra intelligere? solutio in 7. Quæritur, luxuriosus cum quo decipit seipsum? solutio in octauo. Luxuriosus cum quo disponit se ad labores? solutio in nono. quæritur, quare intellectus luxuriosi est obstinatus, solutio in decimo. quęritur, an pulchritudo & turpitudo cōcordant? solutio in vndecimo. Vtrum luxuria sit habitus contrarietatis? Ad quod dicendum est quod sic: eo quia ipsa est habitus peruersus, & vide in duodecimo. Luxuria quomodo est peccatum? solutio in decimo tertio. Quæritur, imaginatio est instrumentum luxuriæ? solutio in decimo quarto. quæritur, quid est vltimus finis luxuriosi? solutio in decimo quinto. Maior luxuria cum quo cognoscitur? solutio in decimo sexto. Quæritur, quare luxuria coætanee se multiplicat? solutio in 17. Quæritur, per quem modum luxuria in suo subiecto consistit in vno, & eodem tempore in fieri, & in facto esse? solutio in 18.

De quæstionibus luxuriæ per principia.

De quaestionibus luxuriae per regulas.

De quaestionibus luxuriae per regulas.

QVare luxuria citius incipitur per imaginatiuã quam per sensitiuam, cum sua signa sint sensibilia? solutio in regula B. Quaeritur, quid est luxuria? solutio in prima specie C. Quaeritur, vtrum luxuria agat per suam speciem? solutio in secunda specie C. Quaeritur, luxuria vbi est peccatum intensum, & vbi instantaneum, & in instanti, & vbi est in successione? solutio in tertia specie C. Quare luxuria habet in homine luxurioso tam magnam potestatem? & respondendum est ex eo, quia suus habitus est. Solutio in quatta specie C. Cum luxuria sit habitus causans malum magnum: quare dicitur, quod ipsa nihil est? solutio in prima specie D. Quaeritur, vtrum luxuria dependeat à mõstruositate morali? solutio in secunda specie D. Quaeritur, vtrum homo sit luxuriae, & econtra? solutio in tertia specie D. quaeritur, quare luxuria est? & est dicendum, quod ipsa est, quia sua causa sua est: & vade ad primam speciem E. Quaeritur, quare luxuria est habitus priuatiuus, cum sit instrumentum subiecti in quo est? solutio in secunda specie E. Vtrum luxuria habeat quantitatem continuam? solutio in prima specie F. Vtrum luxuria corrumpatur, corrumpendo actus suos? solutio in secunda specie F. quare est prima qualitas luxuriae? solutio in prima specie G. Quae est secundaria luxuriae qualitas? solutio in secunda specie G quaeritur, per quem modum luxuria est in tempore? solutio in regula H. Quaeritur, luxuria vbi causat suas species? solutio in regula I. quęritur, luxuria quomodo est? solutio in prima regula K. quaeritur, luxuria cum quo est? solutio in secunda regula K. quaeritur, luxuria cum quo generatur; & cum quo corrumpitur? & respondendum est, quod ipsa generatur cum corruptione castitatis: & corrumpitur cum castitatis generatione. quaeritur, quid est remedium luxuriae? & est respondendum, quod est recordari saepe ea, quae de ipsa dicta sunt: & imaginari poenas infernales, & gloriam coelestialem.

De quae-

De quæstionibus superbiæ per principia.

De quæstionibus superbiæ per principia.

VTrum superbia sit causa superbilium: sicut humilitas humilium? & respondēdum est, quod sic: eo quia sunt habitus contrarii. Quæritur, an superbia ascendendo descendet? solutio in 1. paragrapho. Quæritur, an superbia minorificat subiectum suum, cum ipsa appetat ipsum esse magnum? solutio in secundo. quare superbia est inimica subiecto in quo est? solutio in tertio. quæritur, quare potestas superbiæ contra potestatem humilitatis stare non potest? ad quod dicendum est ex eo, quod superbia est habitus priuatiuus: humilitas autem positiuus. Vtrum superbia sit habitus superius per credere, & descendat per intelligere? solutio in 5. Quæritur, quare est homo superbus: & quare per superbiam descendat: & quare per velle descendit? solutio in 6. Vtrum superbia sit per credere aut per intelligere? solutio in septimo. Vtrum superbia sit de genere vitiorum? solutio in octauo. Quæritur, quare homo superbus non quiescit? Respondendum est per hoc, quia humilis quiescit; & vide in 9. Quæritur, quare homo superbus non distinguit? & respondendum est per hoc, quia non cognoscit semetipsum: & vide in decimo, quare superbia habet concordantiam cum omnibus vitiis: ex eo, quia humilitas cum omnibus virtutibus concordat; & vide in vndecimo. quare superbia contradicit virtutibus propter hoc, quia humilitas contradicit omnibus vitiis? & solutio in 12. Vtrum superbia sit occasio humilitatis? solutio in 13. quæ est causa quare superbia descendit? solutio in 14. quare subiectum cum quo superbia est, non quiescit ob hoc, quia ipsum cum humilitate quiescit? solutio in 15. Cum quo maior superbia cognoscitur? solutio in 16. quare superbia non vult socium æqualem? solutio; quia humilitas vult illum: & vade ad 17. Vtrum superbia sit magis per sensum quam per intellectum: posito tamen quod intellectus credat? solutio in 18.

De quæstionibus superbiæ per regulas.

De quæstionibus superbiæ per regulas.

QVæritur, in qua potentia animæ superbia est inferius & in qua superius? Solutio in regula B. Quæritur,

quid est superbia? solutio in prima specie C. Quare superbia est peccatum specificum? solutio in secunda specie C. Quæritur, quid est superbia in aliis peccatis? Solutio in tertia specie C. quid habet superbiam in subiecto in quo est? solutio in 4. specie C. Superbia de quibus est habitus priuatiuus: solutio in prima specie D. Quæritur, quæ sunt primariæ species superbiæ, & quæ sunt secundariæ? solutio in secunda specie D. Vtrum superbus aliquo modo sit superbiæ? solutio dicendum est, quod sic: quia ab ipsa captus est. Et vade ad tertiam speciem D. Quare est superbia? solutio in prima specie E. Quæritur, superbia quo tendit? solutio in secunda specie E. Vtrum superbia cum quantitate continua corrumpatur? solutio in prima specie F. Quæritur, quare superbia habet quantitates discretas? solutio in secunda specie F. Quæritur, quæ est prima passio superbiæ? solutio in prima specie G. Quæritur, quæ est appropriata passio superbiæ? solutio in secunda specie G. Quæritur, superbia quando incipitur? solutio in regula H. Superbia vbi causat suas species? solutio in regula I. Quæritur, superbia quomodo est? solutio in prima regula K. Quæritur, superbia cum quo est? solutio in secunda regula K. Vtrum superbia inhæreat aliis peccatis? & dicendum est quod sic. Ratio huius est, quia humilitas inhæret aliis virtutibus. Vtrum superbia insit angelo maligno? & dicendum est, quod sic: nam ipse inhæret malo.

De quæstionibus acediæ per principia.

De quæstionibus acediæ per principia.

QVæritur, vtrum acedia habeat per suā naturam acedibilia: sicut sollicitudo sollicitabilia? Et respondendum est quod sic: vt habeant cum quibus sint contrariæ. Quæritur, vtrum acediosus ratione suæ maliciæ sit acediosus? solutio in primo paragrapho. Quæritur, quę acedia ambit pigritiā & sollicitudinem? solutio in secundo. Quæritur, acedia cum quibus durat? solutio in tertio. Quare homo volens agere bonum, est negligens? solutio in 4. Quare intellectus sub habitu acediæ ignorat eam? solutio in 5. Cum voluntas sit creata ad diligendum bonum; quare odit illud? solutio in sexto. Quare acedia iudicat

dicat diligentiam pro vitio? ſolutio in ſeptimo. Quare acedia in veritate eſt pigra? ſolutio in octauo. Quare acediolus delectatur in malis: & pigratur in bonis? ſolutio in nono. quare acedia eſt inimica ſcientiæ? ſolutio in decimo. quæritur, acedia quomodo agit per concordantiam? ſolutio in vndecimo. Quæritur, acedia cui eſt contraria? ſolutio in duodecimo. quæritur, pigritia quomodo ſe habeat in cauſis? ſolutio in 13. Quæritur, acedia per quem modum impedit bonum? ſolutio in 14. quare acedioſus ſemper eſt in labore? ſolutio in 15. quæritur, quid eſt fons vitiorum? ſolutio in 16. Quæritur, per quem modum acedia eſt fortis? ſolutio in 17. Quæritur, minor acedia cui eſt propinqua? ſolutio in 18.

De quæſtionibus acediæ per regulas.

De quæſtionibus acediæ per regulas.

QVæritur, acedia quare minus cognoſcitur quam aliud peccatum? ſolutio in regula B. Quæritur, quid eſt acedia? ſolutio in prima ſpecie C. Correlatiua acediæ à quo ſunt? ſolutio in ſecunda ſpecie C. Acedia quid eſt in aliis vitiis? ſolutio in 3. ſpecie C. quæritur, quid habet pigritia in bonis? & quid habet in malis? ſolutio in 4. ſpecie C. Quæritur, quare acedia eſt habitus priuatiuus? ſolutio in prima ſpecie D. Acedia de quibus eſt? ſolutio in ſecũda ſpecie D. Vtrum acedia ſit ligamen acedioſi ad agendum malum? ſolutio in tertia ſpecie D. Acedia quare agit per ſuam ſpeciem? ſolutio in prima ſpecie E. Quæritur, quare eſt acedia? ſolutio in ſecunda ſpecie E. Vtrum acedia poſſit eſſe mixta cum aliis vitiis ſine quantitate continua. ſolutio in prima ſpecie F. quare acedia habet actus ſucceſſionis, cum non ſit punctalis, neque linealis? ſolutio in ſecunda ſpecie F. Quæritur, quæ eſt propria qualitas acediæ? ſolutio in prima ſpecie G. quæritur, quæ ſunt paſſiones appropriatæ? ſolutio in ſecunda ſpecie G. Acedioſus, quando vtitur tempore? ſolutio in regula H. Quæritur, acedia vbi eſt? ſolutio in regula I. Acedia quomodo eſt genita? ſolutio in prima regula K. Acedia cum quibus efficitur? ſolutio in ſecunda regula K. Quæritur acedia à quo cauſatur magis, aut ab intellectu, aut à voluntate & eſt reſpondendum diſtinguendo

videlicet quod ipsa causatur ab intellectu per pigritiam; & à voluntate magis per sollicitudinem. Ratio huius est; quia intellectus in acquirendo species laborat: voluntas autem nequaquam. Quare ociositas & sollicitudo sunt species acediæ? & respondendum est, quia intellectus non habet inhærentiam ad verum propter pigritiam; & ideo causat ociositatem: voluntas autem propter inhærētiam quam habet ad malum, causat sollicitudinem.

De quæstionibus inuidiæ, & primo per principia.

De quæstionibus inuidiæ & primo per principia.

VTrum inuidia habeat inuidiabilia, sicut sensitiua sensibilia? Ad quod dicendum est quod sic: alioquin inuidia non esset peccatum specificum. Verumtamen sensitiua habet species naturaliter: inuidia autem moraliter. Vtrum appetere bonum absolute sit bonum? solutio in primo paragrapho. Vtrum aliqua virtus per se possit destruere inuidiam? solutio in secundo. Quæritur, per quem modum deuincitur inuidia? solutio in tertio. quæritur, cum quibus potestatibus inuidia deuincitur? solutio in quarto. quæritur, quæ est cura cōtra inuidiam? solutio in quinto. Quæ est corruptio inuidiæ? solutio in sexto. Inuidiosus vtrum per quod mutatur sui habitus potest esse virtuosus? solutio in septimo. Per quem modum inuidiosus seipsum decipit? solutio in octauo. quare inuidia nōn dat delectationem subiecto in quo est? solutio in nono. Quæritur, per quem modum inuidiosus in numerando vitia, potest curari sua inuidia? solutio in decimo. Intellectus per quem modum agit contra inuidiam? solutio in vndecimo. Inuidia & charitas cum quibus habitibus se habent? solutio in duodecimo. Quæ est dispositio inuidiæ? solutio in decimo tertio. Quæritur, cum qua mensura destruitur mensura inuidiæ? solutio in decimo quarto. Vtrum inuidia possit causare quietem? solutio in decimo quinto. Cum qua maioritate maioritas inuidiæ deuincitur? solutio in decimo sexto. Cum qua æqualitate deuincitur æqualitas inuidiæ? solutio in decimo septimo. Inuidiosus per quem modum se habet ad sua & ad aliena? solutio in decimo octauo.

De

De quæstionibus inuidiæ per regulas.

QVare inuidia est generalius peccatũ quàm auaritia? solutio in regula B. Quæritur quid est inuidia? solutio in prima specie C. Inuidia cum quibus est hoc quod est? solutio in secunda specie C. Inuidia quid est in suo subiecto? solutio in tertia specie C. quæritur, inuidia de quibus est peccatum specificum? solutio in prima specie D. Inuidia de quibus est secundariè? solutio in secunda specie D. Vtrum inuidia sit ignorãtia intellectus & maleuolentia voluntatis? solutio in tertia specie D. Inuidia quare est effectus? solutio in prima specie E. Vtrum inuidia sit inimica subiecti, in quo est? solutio in secunda specie E. Inuidia quanta est? solutio in prima specie F. Quare inuidia potest habere multos actus differentes numero? solutio in secunda specie F. Quæ est prima passio inuidiæ? solutio in prima specie G. Quæritur, quæ est appropriata passio inuidiæ? solutio in secunda specie G. Inuidia per quem modum consistit in tempore? solutio in regula H. Signa inuidiæ vbi sunt? solutio in regula I. Quæritur, inuidia quomodo est? solutio in prima regula K. Inuidia cũ quibus signis cognoscitur? solutio in secunda regula K. Quæritur, vtrum inuidia descendat ab intellectu aut à voluntate? & huic dicendum est, quod ab vtroque: ab intellectu quidem ratione superbiæ: sed à voluntate ratione auaritiæ. Vtrum memoria & imaginatio sint potentiæ communes inuidiæ? Cui dicendum est quod sic: eo quia ipsæ sunt potentiæ communes intellectui & voluntati. *De quæstionibus inuidia per regulas.*

De quæstionibus iræ, & primo per principia.

VTrum tot irascibilia sint sub ira, quod charitabilia sunt sub charitate? Et dicimus quod non. Sicut in natura non sunt tot monstruositates, sicut perfectiones. Quæritur, quid est remedium iræ? solutio in principio capituli siue in primo paragrapho, qui est idem. Quæritur, cum quo ira deuincitur? solutio in secundo. Vtrum actus iræ sit sua duratio? solutio in tertio. Potestas iræ cum qua potestate deuincitur? solutio in quarto. Per quẽ modum *De quæstionibus iræ: & primo per principia.*

prudentia vincit iram? solutio in quinto. Charitas per quem modum crescit actum suum? solutio in vj. Quomodo voluntas transit de ira in virtutem? solutio in septimo. Per quem modum irasci est supra intelligere? solutio in octauo. Homo iratus cũ quo patitur, & cum quo resurgit ab ira? solutio in nono. Quare homo iratus non distinguit inter sui malum & alterius malum? solutio in decimo. Homo iratus cũ quibus concordat: & cum quibus discordat? solutio in vndecimo. Quæritur, quæ est domina iræ? solutio in duodecimo. Ira cum quo generatur: & cum quo corrumpitur? solutio in decimo tertio. Quæritur, cum quo ira mensuratur? solutio in decimo-quarto. Quare homo non quiescit cum ira? Respondendũ est per hoc, quia ira non quiescit, sed patiẽtia, & vade ad decimumquintum. Quæ est maior, aut patiẽtia absoluta, aut ira absoluta? solutio in decimosexto. Quæritur, quare coæquabilia sint de genere iræ? solutio in decimo-septimo. Quæ potest esse minor, aut patientia aut ira? solutio in xviij.

De quæstionibus iræ: per regulas.

De quæstionibus iræ per regulas.

VTrum ira sit generalius peccatum? solutio in regulã B Quæritur, quid est ira? solutio in prima specie C. Quare ira est habitus cõfusus? solutio in secunda specie C. quid est ira in anima? solutio in tertia specie C. Quare ira quanto magis tangitur, tanto magis multiplicatur? solutio in quarta specie C. Vtrum ira sit de seipsa? solutio in prima specie D. Ira de quibus principiis est? solutio in secunda specie D. Vtrum ira habeat dominium? solutio in tertia specie D. Ira quare est effectus? solutio in prima specie E. Ira quare est? solutio in secunda specie E. quanta est ira continue? in prima specie F. Ira quare crescit aut diminuit actus suos: ex eo quia irascibilia sunt species eius? & vide in secunda specie F. Vtrum furor sit propria passio iræ? solutio in prima specie G. Quæ sunt secundariæ passiones iræ? solutio in secunda G. Per quem modum ira consistit in tempore? Et dicimus, quod per suam quantitatem est indiuisibilis: & per discretam per quam crescit aut decrescit actus suos successiue, & vade ad regulam H.

Ira vbi est? solutio in regula I. Ira quomodo est? solutio in prima regula K. Quæritur, ira cum quo est? solutio in secunda regula K. Quæritur, quæ est materia iræ? Ad quod dicendum est, quod irascibilia. Quæ est forma iræ? Ad quod dicendum est, quod irascibilitas cum qua mouet irascibilia. Quis est actus iræ? dicendum est, quod irasci qui est ortus ab actione & passione.

De quæstionibus falsitatis per principia.

Quæritur, vtrum Falsitas habeat tot falsificabilia, quot legalitas habet legabilia. Et respondendum est quod non: quia falsitas est habitus priuatiuus, legalitas autem positiuus. Vtrum homo falsus possit tantum falsificare, quantum homo legalis verificare? Et dicendum est quod non: eo quia bonitas est habitus legalitatis: malitia autem falsitatis? Et solutio est in primo paragrapho. Falsitas cum quo cognoscitur? solutio in secũdo. Falsitas cum quo corrumpitur? solutio in tertio. Falsitas cum quo habet posse? solutio in quarto. Quęritur, falsitas cum quo decipit intellectum? solutio in quinto. Quod est signum falsitatis? solutio in sexto. Vtrum hypocrisis sit habitus falsitatis? solutio in septimo. Quare falsitas cognoscitur? solutio in octauo. Per quem modum delectationes pœnæ sunt signa falsitatis? solutio in nono. Vtrum falsitas confundat differentias, vt ipsa non cognoscatur? solutio in decimo. Quæritur, falsitas quomodo decipit imaginationem? solutio in vndecimo. Cum quo falsitas deprehenditur? solutio in duodecimo. Quomodo per principia causalia falsitas cognoscitur? solutio in decimotertio. Per quem modum medium est signum falsitatis? solutio in decimoquarto. Falsitas per quem modum apprehenditur. solutio in decimoquinto. Maior falsitas cum qua maioritate cognoscitur? solutio in decimosexto. Æqualitas per quem modum est signum falsitatis? solutio in decimoseptimo. Vtrum mendacium sit licitum: aut maior veritas sciri possit? & respondendum est quod sic: posito tamen quod falsitas non sit causa sed occasio. Et vade ad xviij.

De quæstionibus falsitatis per principia.

De quæstionibus falsitatis per regulas.

De quæstionibus falsitatis per regulas.

Vtrum falsitas sit ita fortis in tentatione sicut legalitas? & respondendum est, quod non: eo quia fortitudo quæ est virtus, concordat cum legalitate. Et vade ad regulam *B*. Falsitas quid est? solutio in prima specie C. Essentia falsitatis cum quibus est? solutio in secunda specie C, Quid est falsitas in aliis habitibus? solutio in tertia specie C. Quæritur, aptitudo falsitatis per quem modum est? solutio in quarta specie C. Quod est principium primitiuum falsitatis? solutio in prima specie D. Vtrum falsitas agat per suam speciem? solutio in secunda specie D. Falsitas à quo dependet plus, aut à voluntate, aut ab intellectu? Ad quod dicendum est, quod à voluntate tanquam à causa? ab intellectu autem tanquam ab instrumento, & vide in tertia specie D. Quæ est causa falsitatis? solutio in prima specie E. Falsitas ad quem terminum tendit? solutio in secunda specie E. Falsitas quanta est continue? solutio in prima specie F. Quæ est materia augmentationis & diminutionis falsitatis? solutio in secunda specie F. Quæ est primaria passio falsitatis? solutio in prima specie G. Quæ est secundaria passio falsitatis? solutio in secunda specie G. Vtrum falsitas cum sua discreta quantitate sit in successione cum continua in subiecto in quo est? solutio in regula H. Falsitas vbi est? solutio in regula I. Falsitas quomodo est? solutio in prima regula K. Falsitas cum quo est? solutio in secunda regula K. Quæritur, cui repugnat magis falsitas, an prudentiæ aut charitati? & respondendum est, quod charitati tanquam agno; & prudentiæ tanquam leoni. Falsitas cui impugnat magis, aut imaginationi, aut sensui? & dicendum est, quod imaginationi cum mendacio: sed sensui cum hypocrisi.

De quæstionibus inconstantiæ per principia.

De quæstionibus incõstantiæ per principia.

Vtrum inconstantia habeat species sicut constantia? & respondendum est quod sic: alioquin non posset esse habitus malus & mendax, & huiusmodi. Quare inconstantia est peccatum? solutio in principio capituli inconstantiæ, siue in primo paragrapho. Inconstantia cum quo

quo deuincitur? solutio in secundo. Quare constantia corrumpitur? solutio in tertio. Quare potestas incõstantiæ non potest contra potestatem constantiæ: ex eo quia potestas constantiæ conuenit cum esse: inconstantiæ autem cum non esse? & vide in quarto. Et in isto passu cognoscit intellectus qua de causa homo potest resurgere à peccato. Quare inconstantia debilitat intellectum: ex eo quia ipsa est habitus alterationis? & vide in quinto. Quare inconstantia aliquo modo non est amabilis? solutio in sexto. Quod est figmentum cõstantiæ? solutio in septimo. Vtrum veritas sit communis constantiæ & incõstantiæ? solutio in octauo. Quare inconstantia est de genere laboris propter hoc quia constantia est de genere quietis? & vide nonum. Quid agit inconstantia per differentiam? solutio in decimo. Per quem modum concordantia est signum inconstãtiæ? solutio in vndecimo. Per quem modum prudentia est inimica inconstantiæ? solutio in duodecimo. Quare inconstantia est posterius? solutio in decimotertio. Quare perseuerantia est inimica inconstantiæ? solutio in decimoquarto. Vtrũ finis possit esse communis constantiæ & inconstantiæ? solutio in decimo quinto. Quare maior inconstantia non potest esse supra maiorem constantiam: ex eo quia esse antecedens: non esse autem consequens? & vide in decimosexto. Constantia & inconstantia per quem modum sunt æquales? solutio in decimoseptimo. Quare constantia faciliter deuincitur? solutio in xviij.

De quæstionibus inconstantiæ per regulas.

QVæritur, inconstantia cum qua potentia animæ est magis connexa? solutio in regula B. Quid est inconstantia? solutio in prima specie C. Inconstantia cum quo est peccatũ specificum? solutio in 2 specie C. Inconstantia quid est in potentiis hominis? solutio in tertia specie C. Quid habet inconstantia in voluntate & in intellectu? solutio in quarta specie C. Vtrum essentia inconstantiæ descendat ab alia essentia? solutio in prima specie D. Inconstantia ex quibus principiis specificis est? solutio in

De quæstionibus incõstantiæ per regulas.

secunda specie D. Cuius est inconstantia? solutio in tertia specie D. Quæ similitudo cōsistit inter habitus morales & habitus naturales? solutio in prima specie E. Quæritur, per quem modum intellectus cognoscit quod peccatum nihil est? solutio in secūda specie E. Quantitas inconstantiæ cum qua mensura mensuratur? solutio in prima specie F. Quantitas inconstātiæ in qua potentia est? solutio in secunda specie F. Quæ est passio prima inconstantiæ? solutio in prima specie G. Quæ est secundaria passio incōstantiæ & quæ est sua dispositio? solutio in secunda specie G. Per quem modum inconstantia consistit in tempore? solutio in regula H. Inconstantia vbi est? solutio in regula I. Inconstantia quomodo est? solutio in regula K. Inconstantia cum quo est? solutio in secunda regula K. Quæritur, constantia cum quibus virtutibus pugnat maxime contra inconstantiam? & respondendum est, quod cum fortitudine spei & charitatis. Quæritur, incōstantia cum quibus vitiis pugnat magis contra constantiam? Ad quod dicendum est, quod cum auaritia, superbia & gula. Diximus de quæstionibus vitiorum, & etiam de nouem subiectis: & data est doctrina per quem modum possunt solui quæstiones supradictæ & etiam peregrinæ: tenendo modum quem tenuimus.

De quæstionibus vndecimæ partis principalis huius libri, quæ est applicatio, ad centum formas.

De quæstionibus Vndecimæ partis principalis huius libri, quæ est de applicatione ad centum formas.

IN parte ista faciemus quæstiones, & solutiones earum transmittemus ad rubricas seu capitula, quæ sunt in decima parte implicatæ: quas solutiones dimittimus intellectui bene intuenti. Adhuc supra quodlibet capitulum faciemus multas quæstiones: & quælibet solutio in quolibet paragrapho, erit implicata, secundum quod textus ei competit, videlicet prima quæstio ad primum paragrahpum, & secunda ad secundum, & ita transmittetur. Non autem nominabimus siue assignabimus paragraphum causa breuitatis, scilicet in fine quæstiones & solutioines transmittemus ad capitulum siue rubricam: verum.

veruntamen aliquas quæstiones proponimus confestim soluere.

De quæstionibus per explicitum & implicitum.

QVæritur, per quem modum fiunt applicationes per explicitum & implicitum? Quomodo applicantur ad quæstionem isti termini vtrum Deus sit: quomodo applicantur ad quæstionem isti termini, videlicet vtrũ Deus sit æternus? Quomodo applicatur ad istam quæstionem, videlicet vtrum sit bonum quod Deus sit intantum infinitus per suam magnitudinem, sicut per suam æternitatem? Quomodo applicantur ad propositum, videlicet vtrum Deus sit magis actu per suum intellectum, quam per suam æternitatem? Quomodo applicantur ad propositum ista principia, videlicet, vtrum Deus sit iustus? Vade ad decimam partem huius libri ad rubricam per explicitum & implicitum, in qua solutiones harum quæstionum sunt implicatæ. *De quæstionibus per explicitum & implicitũ.*

De quæstionibus per abstractum & concretum.

QVæritur, quomodo fit applicatio principiorum per abstractum & concretum? Et respondendum est, quod p quatuor modos nominatos in decima parte huius libri, & in prędicta rubricra. Per primum modum: sicut si quæratur, vtrum ignis & igneitas differunt? applicentur ad bonitatem & magnitudinem, &c. cum correlatiuis eorũ, & apparebit differentia inter abstractum & concretum. Per secundum: vtrum inter quantitatem & quantum sit differentia? applicetur bonitas accidentalis per abstractum, & bonum morale concretum quod est quantum. Per tertium, vtrum inter caliditatem & calidum sit differentia? Ad hoc applicetur bonitas substantialis ad calidum; & applicetur bonum accidentaliter. Per quartum, vtrum inter albedinem & album sit differẽtia? Applicetur bonitas accidẽtalis ad albedinem, & bonum substantiale ad album: sicut ad hominem album qui est substantia. Et vade ad decimam partem ad rubricam supra signatam. *De quæstionibus per abstractum & concretũ.*

De quæstionibus applicationis primæ figuræ.

De quæstionibus applicationis primæ figuræ.

VTrum de Deo possit fieri probatio separata à probatione propter quid per æquiparantiam,& quia vt cum dicitur: vtrum in Deo bonitas & magnitudo conuertantur? Ad istam quæstionem applicentur æternitas, potestas, &c. cum suis diffinitionibus & cum suis correlatiuis earum per regulam C. significatis, vt fiat circulatio subiecti & prædicati, & vade ad applicationem primæ figuræ.

De quæstionibus applicationis secundæ figuræ.

De quæstionibus applicationis secundæ figuræ.

QVæritur, quomodo fit applicatio ad secundam figuram: sicut si quæratur, vtrum sit differentia inter bonitatem & bonitatem? applicentur termini quæstionis ad scalam differentiæ. Vlteriùs si quæratur, quæ sunt principia generalissima subalterna & specialissima. Item si quæratur, per quem modum secunda figura est applicabilis siue seruiens primæ figuræ: vade ad applicationem secundæ figuræ.

De quæstionibus applicationis tertiæ figuræ.

De quæstionibus applicationis tertiæ figuræ.

SI quæratur, vtrum bonitas sit magna sine concordantia? aut vtrum bonitas possit habere concordantiam sine differentia; aut quæ sunt correlatiua bonitatis? applicentur ad cameram *B*.C. & teneatur hoc quod per signa cameræ significatur:& vade ad applicationem tertiæ figuræ.

De quæstionibus applicationis quartæ figuræ.

De quæstionibus applicationis quartæ figuræ.

SI quæratur, vtrum diuina bonitas sit in tanto magna: sicut diuina æternitas?& vtrum Deus sit in tanto potens per suam potestatem, sicut per suum intellectum & suam voluntatem? applicentur termini primæ quæstionis ad cameram *B*.C.D.Et termini secundæ quæstionis ad cameram E.F.G. Et teneatur hoc quod literæ camerarum significant: & vide ad applicationem quartæ figuræ.

De quæstionibus applicationis diffinitionum.

SI quæratur aliquid de aliquo: applicetur hoc de quo quæritur ad diffinitionem, videlicet diffinire eum: & concludere de ipso per suam diffinitionem: sicut si quæratur. Vtrum Deus habeat actum infinitum? Deus est ens infinitum: ergo Deus non est infinitus sine actu infinito: & sic de aliis. & vade ad applicationem diffinitionum. *De quæstionibus applicationis diffinitionum.*

De quæstionibus applicationis per regulas.

SI quæratur aliquod dubium: applicetur illud ad regulas cum sua diffinitione, & discuratur per omnes regulas, & tunc tale dubium declarabitur per regulas & species earum, & sua declaratio faciet tale dubium transire ad affirmationem vel ad negationem. Et ista regula est infallibilis: sicut signum quod vere & infallibiter significat hoc cuius est signum: idem exemplum datur in nouem subiectis: & vade ad applicationem regularum. *De quæstionibus applicationis per regulas.*

De quæstionibus applicationis tabulæ.

SI quæratur? vtrum sit actus infinitus & æternus? applicetur ad primam columnã: & quæratur per regulam C. Quid est actus infinitus: & quid est in bonitate per diffinitionem bonitatis: & quid est in magnitudine per diffinitionem magnitudinis: & quid est in æternitate per diffinitionem æternitatis? Et hoc per tertiam speciem regulæ C. significatum est: post concluditur secundum hoc quod literæ significant. Et sic de aliis. Et vade ad applicationem tabulæ. *De quæstionibus applicationis tabulæ.*

De quæstionibus applicationis & euacuationis iij. figuræ.

APplicatio euacuationis tertiæ figuræ fit isto modo, videlicet quod si in quæstione bonitas est vnus terminus, & magnitudo alius terminus, aut si bonitas est vnus terminus & concordantia est alius terminus, & sic de aliis: applicetur quæstio ad camerã B.C. & euacuetur ista camera secundum modum datum in euacuatione tertiæ figuræ. *De quæstionibus applicationis & euacuationis iij. figuræ.*

figuræ: & applicentur quæ hauriuntur ab ipsa camera ad propositum:¦& vade ad applicationem euacuationis tertiæ figuræ.

De quæstionibus applicationis & multiplicationis quartæ figuræ.

De quæstionibus applicationis & multiplicationis quarta figura.

QVæritur, per quem modum ad vnam & eãdem conclusionem scit homo inuenire xx. rationes. Quæritur, quomodo inuenitur medium inter subiectũ & prædicatum ad faciendum sillogismum: Quomodo maior & minor propositiones sillogismi probantur? Quomodo soluuntur fallaciæ per istam artem? Quomodo aliæ scientiæ per istam artem faciliter addisci possunt? Et vade ad applicationem quartæ figuræ.

De quæstionibus applicationis & mixtionis principiorum & regularum.

De quæstionibus applicationis & mixtionis principiorũ & regularum.

QVæritur, quomodo principium cum principio misceetur ad soluendas quæstiones? quõ principia & regulæ miscentur ad soluendum quæstiones: quæritur, per quem modum principia implicata applicantur ad principia explicata: sicut centum formæ, aut aliæ formæ peregrinæ? Vade ad applicationem mixtionis principiorum & regularum.

De quæstionibus applicationis nouem subiectorum

De quæstionibus applicationis nouem subiectorum

QVæritur, si quæstio est de Deo, aut de angelo, aut de cœlo, aut de homine, aut de imaginatiua, aut de sensitiua, aut de vegetatiua, aut elementatiua, aut de moralibus, ad quæ loca videlicet recurrere, & solutionem inuenire? Vade ad applicationem nouem subiectorum.

De quæstionibus applicationis centum formarum, & primo de entitate.

De quæstionibus applicationis cẽtũ formarũ: & prime de entitate.

QVæritur, quid est entitas? Quæritur, quid est concretũ entitatis? Quæ est differentia inter entitatem & ens? & respondendum est per secundam speciem regulæ C. cum qua sunt concreta. Hoc idem dici potest per secundam

cundam speciem regulę D. & per primã E. Et vade ad centum formas ad primum capitulum entitatis.

De quæstionibus essentiæ.

Vtrum entitas & essentia conuertantur? Et respondendum est quod sic? alioquin esse & ens non conuerterentur. Vtrum inter essentiam & esse sit differentia? Vade ad centum formas, & ad capitulum de essentia. *De quæstionibus essentiæ.*

De quæstionibus bonitatis.

Quæritur, quid est vnitas? Quare ista bonitas est vna? Quare ista magnitudo est vna? vtrum in creatis bonitas, magnitudo, &c. differunt? Et si differant, quaritur, quare differant? Ad quod respondendum est, vt vnitas sit iuncta multis vnitatibus: sicut differentia multis differentibus numero. Quid est concretum vnitatis? & si dicatur vnum esse? quæro, quare est suum concretum? Respondeo, vt vnitas habeat subiectum in quo sit sustentata, & vt differentia possit sic intrare inter vnitatem & vnum: sicut inter essentiam & esse? & vade ad tertium capitulum, quod est de vnitate. *De quæstionibus bonitatis.*

De quæstionibus pluralitatis.

Quæritur, quid est pluralitas? Quid est fons pluralitatis? quid est causa differentiæ bonitatis & magnitudinis, &c? Quid est concretum pluralitatis? vade ad quartum capitulum, quod est de pluralitate. *De quæstionibus pluralitatis.*

De quæstionibus naturæ.

Quæritur, quid est natura? Vtrũ aliqua principia substantialia sint naturalia? & respondendum est, quod sic: vt patet per secundam speciẽ regulæ C. quod est concretum naturæ? Natura cum quib. est mixta? Vade ad v. capitulum, quod est de natura. *De quæstionibus naturæ.*

De quæstionibus generis.

Quæritur, quid est genus? Genus quibus principiis est applicabile. Vtrum bonũ absolutum sit genus? & sic de magno, &c. Vtrũ bonitas sit magis generalis substãtialiter q̃ accidẽtaliter? & respondendum est ꝙ sic. Bonitas enim per substantiam est prius: per accidẽs autẽ posterius, *De quæstionibus generis.*

Vtrum genus sit ens reale extra animam? & respondendum est quod sic: nam aliter anima crearet differentiam inter speciem & speciem, quod est impossibile. Vtrũ brutum animal possit imaginari genus? & respondendum est quod non: aliter enim faceret scientiam. Adhuc etiam quia imaginatio non attingit obiectum abstractũ cum linea, figura, colore, & sic de aliis imaginationibus, sed ipsa concretum attingit, sed ipsum concretum attingit cum ipsis: & vade ad vj. capitulum, quod est de genere.

De quæstionibus speciei.

De quæstionibus speciei.

QVæritur, quid est species? Species ad quæ loca huius artis est applicabilis? Forma per quem modum agit per suam speciem? Vtrum species sit ens reale extra animam? Vtrum genus sine specie possit participare cum indiuiduo? Quid est concretum specie? quæ est differentia inter speciem naturalem & moralem? quæ sunt species virtutum & vitiorum? vade ad vij. capitulum quod est de specie.

De quæstionibus indiuiduitatis.

De quæstionibus indiuiduitatis.

QVæritur, quid est indiuiduitas? quomodo indiuiduitas est diffinibilis? Quæ sunt correlatiua indiuiduitatis? quare indiuiduum est indiuisibile? Vtrum indiuiduum esset extra animam: posito quod species non esset extra animam? quare correlatiua indiuiduitatis non sunt sensibilia? quid est concretum indiuiduitatis: ex eo quia indiuiduitas habet concreta indiuisibilia? Vade ad viij. capitulum quod est de indiuiduitate.

De quæstionibus proprietatis.

De quæstionibus proprietatis.

QVæritur, quid est proprietas? Proprietas per quem modum est principium implicitum in hac arte: Diffinitio proprietatis ad quam regulam est applicabilis? Quare proprietas est ratio proprio: cum ipsum producat proprium. Vtrum proprietas sit causa appropriandi: sicut differentia differẽdi. Concretum proprietatis ex quibus est? Proprietas quomodo se habet in naturalibus & moralibus? Proprietas per quem modum est causa scientiarum? Et sic de mechanicis, vade ad nonum capitulum, quod est de proprietate.

De quæstionibus simplicitatis.

Quæritur, quid est simplicitas? Simplicitas cuius est causa? Simplicitas quibus est applicabilis? Quæ sunt correlatiua simplicitatis? Vade ad x. capitulum, quod est de simplicitate. *De quæstionibus simplicitatis.*

De quæstionibus compositionis.

Quæritur, quæ est compositio? Compositio quãtum est applicabilis? Quæritur, vnde oritur compositio? quæ sunt correlatiua composita? Vtrum compositio possit esse in composito: posito quod sua principia simplicia non sint in subiecto essentialiter? & respondendum est quod non: eo quia compositum non haberet aliquid ex quo esset: & correlatiua compositionis & secunda species D. & prima E in mundo non essent: & vade ad xi. capitulum quod est de compositione. *De quæstionibus compositionis.*

De quæstionibus formæ.

Quæritur, quid est forma? Forma quibus principiis est applicabilis? Quæ est differẽtia inter formã creatam & increatam? Vtrum forma habeat correlatiua? quare actio est de ratione formæ? vtrum forma possit agere extra sua correlatiua? quare forma est extra sensum? Quod est concretum formæ? Vade ad xij. capitulum quod est de forma. *De quæstionibus formæ.*

De quæstionibus materiæ.

Quæritur, quid est materia? Materia quibus principiis huius artis est applicabilis? Vtrum materia habeat correlatiua? Ad quod dicendum est quod non: nam ipsa iam esset de genere actionis. Concretum materiæ ex quibus est? Quis est vniuersalis fons materię. Vade ad xiij. capitulum, quod est de materia. *De quæstionibus materiæ.*

De quæstionibus substantiæ.

Quæritur, quid est substãtia? Substantia quibus principiis est applicabilis? Vtrum substantia habeat correlatiua? Vtrum omnis substantia creata sit composita ex forma & materia? quod est concretum substantiæ? quare *De quæstionibus substantiæ.*

substantia est per se existens? Et respondendum est ex eo, quia per formam est agens: & per materiam est patiens: & per coniunctionem earum est composita; quare substantia substat accidentibus ex eo quod sine ipsis esse non potest, neque agere? Vtrum substantia sit sensibilis? Et dicimus quod non, quia sensus non potest tantum obiectare cum accidentibus, quantum substantia est. Et vade ad xiiij. capitulum de quaestionibus substantiae.

De quaestionibus accidentis.

De quaestionibus accidentis. Quaeritur quid est accidens? Accidens vbi est applicabilis? Vtrum accidens se habeat ad suum finem principaliter aut ad alium? Accidens a quo oritur? Quod est concretum accidentis? Quaeritur, vtrum duplex sit accidens, videlicet vnum intrinsecum: aliud extrinsecum? Vtrum sensus attingat accidens intrinsecum? Vtrum imaginatio possit imaginari accidens intrinsecum absque accidente extrinseco siue sensibili? Vtrum intellectus sine accidente intrinseco & extrinseco possit facere scientiam? Et vade ad xv. capitulum, quod est de accidente.

De quaestionibus quantitatis.

De quaestionibus quantitatis. Quaeritur, quid est quantitas? Vade ad diffinitionem bonitatis, & diffinias quantitatem secundum modum diffinitionis bonitatis, dicendo sic: quantitas est ens ratione cuius quantus quantificat quantum. quantitas à quibus oritur? Vtrum causa quantitatis sit consequentia? Quae sunt primae mensurae quantitatis? Quid est concretum quantitatis, vade ad xvi, capitulum, quod est de quantitate.

De quaestionibus qualitatis.

De quaestionibus qualitatis. Diffinitio qualitatis per quem modum potest inueniri? vade ad diffinitionẽ bonitatis, & diffinias ipsam secundum modum bonitatis, dicendo sic: qualitas est ens ratione cuius qualis agit quale. Qualitas cuius est habitus applicatus? qualitas in quibus est assituata? quid est concretum qualitatis? qualitas à quo oritur? Et quare est accidens? vade ad xvij. capitulum, quod est de qualitate.

De

De quæstionibus relationis.

QVæritur, relatio quibus terminis est applicabilis, vt homo sciat ipsam diffinire? Quid est relatus? Vtrum cõtractio sit principium relationis? Vtrum principiũ sine correlatiuis posset esse principium? vade ad xviij. capitulum, quod est de relatione. *De quæstionibus relationis.*

De quæstionibus actionis.

Actio quibus est applicabilis, vt sit terminus explicatus? Vtrum actio sit ratione cuius agens agit agibile? Vtrum concretum actionis sit actionatum? Concretum actionis cum quibus est designatum & declaratum? vade ad 19. capitulum, quod est de actione. *De quæstionibus actionis.*

De quæstionibus passionis.

PAssio quibus principiis est applicabilis, vt diffiniatur? Vtrum generabilitas sit fons passionis? Vtrum passio sit ens à quo oritur passus? Vtrum passus sit cõcretum passionis? Passio per quem modum est accidens? Vade ad 20. capitulum, quod est de passione. *De quæstionibus passionis.*

De quæstionibus habitus.

HAbitus per quem modum est applicabilis ad principia huius artis, vt cum ipsis diffiniatur? Per quẽ modũ habitus naturalis & moralis differunt? Quid est concretum habitus & quid habituet eum? Habitus à quo oritur? Vtrum sit dare habitum intrinsecum & extrinsecum? vade ad 21. capitulum, quod est de habitu. *De quæstionibus habitus.*

De quæstionibus situs.

SItus quibus principiis huius artis est applicabilis? cum quo potest diffiniri? Vtrum situs sit accidens? in quo correlatiua entium assituãtur? Quid est concretum situs? Situs à quo oritur? & vbi est? vade ad 22. capitulum, quod est de situ. *De quæstionibus situs.*

De quaestionibus temporis.

De quaestionibus temporis.

TEmpus quid est? Quaeritur, tempus quibus principiis est applicabile? Tempus eum quo est mulplicatum? Vtrum motus sit signum temporis? Quid est concretum temporis? Vade ad 23. capitulum quod est de tempore.

De quaestionibus loci.

De quaestionibus loci.

LOcus quid est? Locus ad quae principia explicata est applicabilis? Vtrum locus sit mobilis? Locus à quibus oritur? quod est cōcretum loci? Vtrum collocabile & mobile sint signa loci? & respondendum est quod sic? Vade ad 24. capitulum, quod est de loco.

De quaestionibus motus.

De quaestionibus motus.

MOtus ad quae principia est applicabilis? Correlatiua motus à quibus correlatiuis oriuntur? Vtrum natis correlatiuis motus nascatur motus? Vtrum motus absolutus sit innatus? Vtrum motus innatus sit sensibilis? Vtrum mobile sit dispositio motus? vtrum in cursu motus sit mouens: & motus? vtrum appetitus sit causa motus? vtrum coelum mediante motu habeat correlatiua? quod est concretum motus? Vtrum coelum quiescat in motu aut in mobili? Vade ad 25. capitulum, quod est de motu.

De quaestionibus immobilitatis.

De quaestionibus immobilitatis.

IMmobilitas quid est? immobilitas quibus principiis est applicabilis? Quod est inconcretū immobilitatis? Quae sunt correlatiua immobilitatis? immobile quare est immobile? quaeritur, per quem modum aliquid mobile est immobile? vade ad 26. capitulum, quod est de immobilitate.

De quaestionibus instinctus naturae.

De quaestionibus instinctus naturae.

INstinctus naturalis quid est? Instinctus naturalis quib. principiis est applicabilis? Quod concretum instinctus naturalis? quaeritur, quid est generalis fons, per quem qualibet forma agit secundam suam speciem? vade ad 37. capitulum, quod est de instinctu naturae.

De quæstionibus appetitus naturalis.

Appetitus naturalis per quem modum diffiniri potest? Appetitus naturalis quibus principiis applicari potest? Quare principia generalia præcedunt appetitum? Quæ sunt causæ concreti appetitus? Vtrum appetitus quiescit extra appetibile? Appetitus ex quo durat? Appetitus ex quo crescit? Vtrum appetitus sit mouens & motus? vade ad 28. capitulum, quod est de appetitu naturali. *De quæstionibus appetitus naturalis.*

De quæstionibus attractionis.

Quæritur, diffinitio attractionis quomodo fieri potest? Attractio ad quæ principia est applicabilis? vtrum attractio alio modo sit de genere passionis? Vtrum attrahens attrahat attrahibile extra suam essentiam? Attrahens ex quo attrahit attractibile? quid est concretum attractionis? vtrum attrahibile sit subiectum attractionis: & ipsa sit habitus attractibilis? Quare est attractio? vtrum attrahens attrahat per suam speciem? Attractiones morales à quibus attractionibus deriuantur? vade ad 29. capitulum, quod est de attractionibus. *De quæstionibus attractionis.*

De quæstionibus receptionis.

Receptio quid est? Receptio ad quæ principia est applicabilis? vtrum receptio respectu suorum correlatiuorum sit de genere actionis vel passionis? quæritur, receptio vbi recipit receptibile? de quo recipit illud? & quare recepit illud? vtrum recipiens sit de genere potentiæ: & corruptibile de genere obiecti? Vtrum potentia moueat secum obiecto: aut obiectum moueat potentiam? Quod est concretum receptionis? Vtrum sit genus generalissimum & receptibile sit subalternum? & vtrum receptibile habeat species? Vada ad 30. capitulum, quod est de receptione. *De quæstionibus receptionis.*

De quæstionibus phantasmatis.

Phantasma quid est? Phantasma vt diffiniri possit, quibus principiis est applicabilis? Vtrum phantasmata sint in subiecto in potentia per possibile: aut in obiecto per *De quæstionibus phantasmatis.*

cto per materiam? potentia vbi recipit phantasmata? vtrum phantasmata possint generari sine potentiæ passione? vtrum phantasmata sint in fieri per sensum & imaginationem sine intellectu in facto esse? Per quem modum generatur scientia siue mos? Per quem modũ idem phantasma recipitur in diuerso modo in anima? Quare phantasma est magis generale in homine quàm in brutis? Vtrum phantasiatum sit subiectum siue concretum phantasiæ? vtrum phantasiatum sit constitutum ex similitudinibus principiorum? Vtrum phantasma sit in sensu? vade ad 31. capitulum, quod est de phantasmate.

De quæstionibus plenitudinis.

De quæstionibus plenitudinis.

PLenitudo quid est? Diffinitio plenitudinis quibus principiis est applicabilis? vtrum potentia sine correlatiuis possit esse plena? vtrum elementatum absq; essentiis elementorum sit plenum? vtrum ociositas sit vacuitas potentiæ, quod est concretum plenitudinis? vtrũ plenum possit impleri cum non plenis? vtrum correlatiua principiorum sint genera plenitudinis? vtrum plenum dicat esse & non plenum non esse? vtrum habitus positiuus sit de genere plenitudinis: & habitus priuatiuus de genere vacuitatis? vtrum generatio tendat ad plenum: & corruptio ad non plenum? vade ad 32. capitulum, quod est de plenitudine.

De quæstionibus diffusionis.

De quæstionibus diffusionis.

DIffusio quid est? Et sua diffinitio ad quæ principia est applicabilis? Quot sunt correlatiua diffusionis? vtrum bonitas sine sua diffusione innata possit se diffundere extra aliam essentiam? vtrum diffusum sit subiectum diffusionis? & vtrum ipsa sit habitus diffusi? vtrum diffusio significet essentiam? vtrum diffusum significet genus; & restrictio species? vtrũ diffusio sit causa largitatis: & restrictio auaritiæ? vade ad 33. capit. quod est de diffusione.

De quæstionibus digestionis.

De quæstionibus digestionis.

DIgestio quid est? & sua diffinitio quibus principiis est applicabilis? correlatiua digestionis ad quæ correlatiua sunt applicabilia? Quod est concretum siue subiectum di-

ctum digestionis? vtrum species potentiarum digerant & digeruntur. Et vtrum per eundem modum digeruntur in sensitiua: sicut in vegetatiua & imaginatiua: sicut in sensitiua & irrationatiua: sicut in imaginatiua? vade ad 34. quod est de digestione.

De quæstionibus expulsionis.

Expulsio quid est? Et in quibus principiis sua diffinitio est applicabilis? Quæ sunt signa expulsionis? & in quibus subiectis ipsa signa consistunt? Vtrum vnum phantasma expellit aliud phantasma: sicut in vegetatiua folium nouum expellit folium vetus? Vtrum actus vnius habitus expellit alium actum alius habitus? Quod est concretum expulsionis? Vtrum peccatum expellatur a gratia diuina? Et respondendum est, quod non; quia nunquam fuit in ipsa: sed expellitur a peccatore per ipsam. Vade ad 35. capitulum, quod est de expulsione. *De quæstionibus expulsionis.*

De quæstionibus significationis.

Significatio quid est? & sua diffinitio quibus principiis est applicabilis? Vtrum bonus sit signum bonitatis: & econuerso? Occultatio quid est? & sua diffinitio quibus principiis est applicabilis? Vtrum occultus sit signum occultationis, & econuerso? Vtrum esse sit signum essentiæ & econuerso? Vtrum accidens sit signum substantiæ & econuerso? Vtrum magnitudo bonitatis sit signum bonitatis, & econuerso. Vtrum vnum contrarium sit signum sui contrarii, & econuerso. Vtrum imaginatio sine signo possit imaginari: & intellectus sine signo possit intelligere? Vtrum actus sit signum potentiæ? Vtrum affatus sit signum mentis? Vtrum sensibile sit signum sensus? Vtrum subiectum sit signum prædicati, & econuerso? vade ad 36. capitulum, quod est de significatione. *De quæstionibus significationis.*

De quæstionibus pulchritudinis.

Pulchritudo quid est? & sua diffinitio quibus principiis est applicabilis? Vtrum magnitudo sit pulchritudo bonitatis? Vtrum correlatiua sint pulchritudines bonitatis? Vtrum virtutes morales sint pulchritudines. *De quæstionibus pulchritudinis.*

Vtrum maioritas sit pulchritudo virtutis? Vtrum vitia sint pulchritudines hominum? Vtrum maior fides sit pulchritudo maioris legis? Vtrum dispositio & proportio sint pulchritudines. Vtrum vltimus finis sit pulchritudo: vade ad 37. capitulum quod est de pulchritudine.

De quæstionibus nouitatis.

De quæstionibus nouitatis

NOuitas quid est? Vtrum effectus possit esse sine nouitate. Vtrum tempus & locus possint esse sine nouitate; & econuerso? Quare secunda nouitas antiquat primam nouitatem. Vtrum infinitas & æternitas sint de genere nouitatis. Quare nobilitas consistit magis per antiquitatem quam per nouitatem. Quare noua placent hominibus: ex eo quia sumus in via? Vtrum motus possit esse sine nouitate? Vade ad 38. capitulum, quod est de nouitate.

De quæstionibus Ideæ.

De quæstionibus Ideæ.

IDea quid est? Et sua diffinitio Ideæ quibus principiis est applicabilis? Vtrum Idea eadem possit esse extra correlatiuos diuinos. Vtrum nouitas sit effectus Ideæ? Vtrum effectus Ideæ impediat ipsam? Vtrum finitum & nouum impediat infinitum & æternum; & econuerso? Vtrum Ideatum sit similitudo siue signum Ideæ? vtrum Ideæ sint infinitæ per causam, & finitæ per effectum? vade ad 39. capitulum, quod est de Idea.

De quæstionibus mathematicæ.

De quæstionibus mathematicæ.

MAthematica quid est? Vtrum mathematica sit causa omnium scientiarum? Vtrum mathematica sit signum Idearum? Quare mathematica est extra naturam: ex eo, quia extra animam non est? Quare corpus est diuisibile in infinitum: ex eo, quia mathematica est instrumentum infinitatis diuisionis? Quare mathematica est signum infinitatis? Vtrum mathematica sit, sicut habitus intellectus quo ad infinita intelligibilia: sicut fides quo ad infinita credibilia? vade ad 40. capitulum, quod est de mathematica.

De quæ-

De quæstionibus entis in potentia.

ENs in potentia existens quid est? vtrum ens existens in potentia sit extra motum, quantitatem & huiusmodi? Quæritur, quomodo generantur accidentia? Vtrum vnum accidens oriatur ab altero: sicut motus à motu; & quantitas à quantitate & huiusmodi. Per quem modum substantia oritur ab altera substantia; & vnum accidens ab alio accidente; & accidens à substantia? vade ad 41. capitulum, quod est de ente in potentia. *De quæstionibus entis in potentia.*

De quæstionibus puncteitatis.

PVncteitas quid est? Quare punctus est? Vtrum punctus sit in sensu & imaginatione? Vtrum solus intellectus attingit punctum naturalem; cum punctus naturalis nunquam in sensu, nunquam in imaginatione? Quæritur, cum quo intellectus facit de ipso scientiam? Quare punctus est indiuisibilis? Vade ad 42. capitulum, quod est de puncteitate. *De quæstionibus puncteitatis.*

De quæstionibus lineæ.

LInea quid est? Quare linea est secunda pars corporis? Vtrum linea sit ex punctis? Quæ est prima pars corporis? Quæ sunt primitiuæ causæ quantitatis continuæ & discretæ? Posito quòd linea non sit ex punctis: vtrum ipsa sit diuisibilis? Quæ est causa longitudinis? Quæ est causa latitudinis? Superficies à quo causatur? Profunditas à quibus oritur? Quæ autem est in generatione, aut rotunditas, aut longitudo, aut latitudo, aut profunditas? Quæ sunt principia primitiua corporis? Quare circumferentia est altior figura? vade ad 43. capitulum, quod est de linea. *De quæstionibus lineæ.*

De quæstionibus trianguli.

TRiangulus quid est? & vbi est triangulus naturalis? Per quem modum vnus angulus trianguli regnat super alios. Per quem modum triangulus est assituatus in generatione & corruptione? Quæritur, angulus trianguli ex quibus est compositus in elementato? quot trianguli sunt assituati? Corpus ex quibus est plenum: vtrum ali- *De quæstionibus trianguli*

quid sit in intellectu quod nunquam fuerit in sensu? Vade ad 44 capitulum quod est de triangulo.

De quæstionibus quadranguli.

De quæstionibus quadranguli

QVadrangulus quid est? Quadrangulus est diuisibilis in quatuor angulos æquales. Quadrangulus naturalis habet quatuor angulos rectos. Per quem modum in elementatis fit multiplicatio naturalis? Quare in naturalibus prima multiplicatio fit per lineam: & secunda per angulum acutum: & tertia per angulum rectum: & vltima per circulum? Vtrum in naturalibus, punctus & circulus sint extremitates? Quæ causæ sunt rectitudinum & obliquitatum? Vade ad 45. capitulum, quod est de quadrangulo.

De quæstionibus circuli.

De quæstionibus circuli.

CIrculus quid est? Quare circulus est vltima figura? quare circulus continet in se omnes alias figuras extensiue, non econuerso? Quæ sunt partes primitiuæ circuli? Circulus quare est maior figura, quæ esse potest? Vtrum circulus sit signum infinitatis? vtrum motus circularis sit signū operis infiniti? vade ad 46. capitulum, quod est de circulo.

De quæstionibus corporis.

De quæstionibus corporis.

COrpus quid est? Quæ sunt partes corporis differentes specie? Vtrum corpus sit ex pluribus speciebus constitutum? Quare corpus agit per suam speciem? vtrum aliqua species sit ex pluribus speciebus constituta? Quare corpus tantummodo diuisibile sit? Et quare corpus habet quantitatem continuam & discretam? Quare vnum corpus terminatur in alio corpore? Corpus ex quibus est compositum? Quare octaua sphæra non est in loco? Quomodo corpus consistit in tempore, loco & motu? quare omne corpus est finitum, vtrum in corpore sit motus intrinsecus & extrinsecus? vade ad 47. capitulum, quod est de corpore.

De quæstionibus figuræ.

De quæstionibus figuræ.

FIgura quid est? Figura per quem modum est diuersimode sensibilis & imaginabilis? Figura ex quibus est?

Vtrum

Vtrum figura sit obiectum formæ, vel signum subiectiuæ materiæ? Figura cui sensui est maius obiectum? Vtrum anima retineat sensibilitates per figuram post mortem? Vade ad 48. capitulum, quod est de figura, &c.

De quæstionibus generalium rectitudinum.

De quæstionibus generalium rectitudinum.

QVare sunt sex rectitudines? & quare sunt sex, & non plures, neque pauciores? Quæ sunt centri cauernæ? Et vtrum motus esset possibilis sine sex rectitudinibus? Vtrum rectitudines sex sint partes coessentiales ipsius motus? Vtrum linea diametralis sit vna rectitudo septem rectitudinum? Cum octaua sphæra sit corpus; quare non habet septem rectitudines, ex eo quia figura octaua non habet in sua essentia lineam diametralem? Vade ad 49. capitulum, quod est de septem rectitudinibus.

De quæstionibus monstruositatis.

De quæstionibus monstruositatis.

MOnstruositas quid est? Vtrum monstruositas sit diuinatio motus in naturalibus? Vtrum monstruositas consistat in medio habitus positiui & priuatiui? Vtrum possit dari generalis monstruositas, à qua descendunt monstruositates particulares? Vtrum monstruositas sit extra correlatiuos naturales? vade ad 50. capitulum, quod est de monstruositate. Adhuc quæritur, vtrum monstruositas sit à contingentibus? dicendum est, quod sic: eo quia ipsa non habet rectum instinctum & appetitum.

De quæstionibus deriuationis.

De quæstionibus deriuationis.

DEriuatio quid est? vtrum deriuatio contineat in se correlatiua? Quæ sunt causæ deriuationis? qui sunt effectus deriuationis? Vtrum motus sit possibilis sine deriuatione? vtrum ex dispositione & proportione sequatur deriuatio? A quo & quomodo deriuantur scientiæ; & sic quæratur de mechanicis: & vade ad 51. capitulum, quod est de deriuatione.

De quæstionibus vmbræ.

De quæstionibus vmbræ.

VMbra quid est? vtrũ vmbra sit habit⁹ priuatiuus? Quę est causa vmbrę? Color cuius est? & figurę vmbrę cuius

est? Vmbra quomodo est? vtrum sit vna vmbra generalis à qua descendant omnes vmbræ particulares? Cum cristallus sit diaphanus: quare est vmbrosus? Cum sol & luna sint corpora diaphana: quare luna est corpus vmbrosum; sed sol non? Cum speculum sit diaphanum: quare est vmbrosum. vtrum monstruositas sit vmbra naturæ? Vtrum ignorantia sit vmbra intellectus? vtrum peccatũ sit vmbra virtutis? vade ad 52. capitulum, quod est de vmbra.

De quæstionibus speculi.

De quæstionibus speculi.

SPeculum quid est? Quare speculum recipit figuras: & vitrum simpliciter non. vmbra speculi à quo est? Quæ sunt principia vmbræ speculi? quare speculum integrum causat vnam vmbram: & quando est diuisum, plures eiusdem speciei: & respondendum est per hoc quod sua quantitas est continua & diuisa. vade ad 53. capitulum, quod est de speculo.

De quæstionibus coloris & colorati.

De quæstionibus coloris & colorati.

COlor quid est? Color quid est in supradicto? Correlatiua coloris, de quibus correlatiuis sunt habitus? Color ex quibus est? Vtrum possit dari vnus color, sub quo sunt plura colorabilia? vtrum color coloret aerem per suam speciem? Color quomodo est propria passio & appropriata? Quare visus non potest attingere colorem absque figura? Per quem modum vnus habitus est supra alium? Quare non sunt multæ albedines differentes specie? Et respondendum est ex eo, quod color est genus generalissimum: & vade ad 54. capitulũ, quod est de colore.

De quæstionibus proportionis & proportionati.

De quæstionibus proportionis & proportionati.

PRoportio quid est? & sua diffinitio ad quæ principia est applicabilis? Principia proportionis quæ sunt: Vtrum proportio sine dispositione & conditione esse possit? vtrum proportione sit monstruositas? Quare infinitum & finitum non porportionantur? Posito quod infinitum non haberet correlatiuum: vtrum finitum esset ei proportionatum? Vtrum nouitas proportionetur æternitati?

Et

Et vtrum in infinitate possit esse proportio? Vade ad 55. capitulum, quod est de proportione & proportionato.

De quæstionibus dispositionis & dispositi.

Dispositio quid est? Quæ est dispositio substantialis, & quæ accidentalis? Vtrum lapis sit tantum dipositus, quod sit sensatus, quantum sensus est dispositus ad sentire. Vtrum sensus sit tantum dispositus, quod sit imaginatus, quantum imaginatio est disposita ad imaginandum? Vtrum imaginatio sit tantum disposita, quod sit intellecta, quantum intellectus ad intelligere? Vtrum Deus sit magis dispositus quod sit intellectus, quam intellectus humanus ad intelligere? Vtrum intellectus sit magis dispositus ad credere in Deum, quam ad intelligendum ipsum? Et respondendum est quod sic: mediante tamen fide. Vtrum Deus sit magis dispositus recoli, quam memoria recolere ipsum? & respondendum est quod sic: alioquin frustra esset spes. Vtrum Deus sit magis dispositus amari quam voluntas humana ad diligendum ipsum? & respondendum est quod sic: alioquin frustra esset charitas. Vtrum Deus sit magis dispositus ad creare mundum, quam mundus ad esse creatus? & respondendum est quod non: effectus enim non tantum est capax per suam passionem quantum causa per suam actionem. Aliter enim cœlum esset ita capax ad essendum magnum extensiue & infinite, sicut ad essendum creatum ab æterno; quod est impossibile: propter quod intellectus cognoscit quod impossibile est cœlum esse ab æterno, & de hac cognitione voluntas valde lætatur. Vade ad 56. capitulum, quod est de dispositione. Adhuc quæritur: vtrum Deus sit tantum dispositus ad agendum infinite per suam infinitatem & æternitatem, quãtum ad intelligendum & volendum per suum intellectum & voluntatem? & respondendum est quod non: nam in Deo non est prius neque posterius. Vtrum Deus sit magis dispositus ad creandum maiorem creaturam quam minorem? Ad quod dicendum est quod sic: sicut maior efficiens est magis dispositus ad faciendum maius quam minus. Omnibus istis sic consideratis, intellectus & voluntas sunt valde dispositi ad lætandum.

De quæstionibus dispositionis & dispositi.

De quæstionibus creationis & creati.

De quæstionibus creationis & creati.

CReatio quid est? Quare est creatio in creatore & in creato? Creatio per quem modum transit de Idea in Ideatum? vade ad 57. capitulum, quod est de creatione & creato.

De quæstionibus prædestinationis.

De quæstionibus prædestinationis.

PRædestinatio quid est? vtrum prædestinatio sit Idea? Quare in prædestinatione Idea præcedit Ideatū creatum? Prædestinatus per quem modum consistit in prædestinatione? Prædestinatio per quem modum est diuersimode? Per quem modum prædestinatio & liberum arbitrium se habent in subiecto in quo sunt? Posito quod prædestinatio corrumperet liberum arbitrium: vtrum mundus esset creabilis: & iusticia Dei suum actum in ipso habere posset? vade ad 58. capitulum, quod est de prædestinatione.

De quæstionibus misericordiæ.

De quæstionibus misericordiæ.

MIsericordia quid est? Vtrum misericordia sit in æternitate idea? Vtrum aliqua misericordia sit Deus? Vtrum Deus sit magis dispositus ad parcendum, quam peccator ad peccandum? Vtrum prædestinatio & misericordia in subiecto nouo conueniant? sicut in æternitate? Vtrum prędestinatio possit impedire actum misericordię & iusticiæ? & respondendum est quod non. Et vade ad 59. capitulum, quod est de misericordia.

De quæstionibus necessitatis & necessitati.

De quæstionibus necessitatis & necessitati.

NEcessitas quid est? Necessitas quid est in Deo? Necessitas quid est in subiecto nouo? Vtrum diuina iusticia & diuina misericordia necessitent hominem ad gloriam, ipso faciente pœnitentiam de commissis. Vtrum misericordia & iusticia Dei possint tātum necessitare hominem ad beatitudinem iudicando & parcendo, quam prædestinatio & diuina sapientia per intelligere? & vade ad 60. capitulum, quod est de necessitate & necessitato.

De quæstionibus fortunæ & fortunati.

Fortuna quid habet? Vbi est subiectum fortunæ? Quæ sunt principia fortunæ? Vtrum fortuna habeat plus de esse per suum effectum quam per semetipsam? vtrum fortuna fortunet fortunatum: aut fortunatus fortunet seipsum cum fortuna: sicut sciens qui facit se scientē cum intellectu? & respondendum est quod non: quia sciens facit se scientem cum intelligere: fortunatus autem facit se fortunatum cum ignorantia. Fortuna quomodo est? vade ad 61. capitulum, quod est de fortuna. *De quæstionibus fortunæ & fortunati.*

De quæstionibus ordinationis & ordinati.

Ordinatio quid est? Ordinatio vbi incipit: & vbi quiescit? quæ sunt principia primitiua ordinationis? vtrum prędestinatio & cœlum possint destruere ordinationem hominis, & plantarum, & animalium, & elementorum? vade ad 62. capitulum, quod est de ordinatione. *De quæstionibus ordinationis & ordinati.*

De quæstionibus consilii & consulti.

Consilium quid est? Consilium ad quæ principia est applicabile? vtrum consilium habeat principia generalia, cum quibus sit generale? vtrum consilium discursum per principia & regulas sit formatum: & non discursum per ipsas sit difformatum? vtrum consilium discursum per principia & regulas sit assertiuum: & non discursum per ipsas sit dubitabile & periculosum? vtrum consilium de contingentibus sit periculosum? Quare consilium consistit magis per prius quam per posterius? vtrum ignorantia & peccatum sint inimicæ consilii? vade ad 63. capitulum. *De quæstionibus cōsilii & consulti.*

De quæstionibus gratiæ & gratiati.

Gratia quid est? Gratia cum quibus principiis cognoscitur? vtrum gratia possit esse in subiecto in dispositio? vtrum gratia possit esse absque charitate? vtrum spes cum gratia sit formata? vtrum fides sine gratia sit frustra? Quæ virtutes requirunt maiorem dispositionē ad recipiendum gratiam: aut cardinales aut theologicales. Gratia quare est: & de quo est: & quāta est? Et vtrū propria passio? *De quæstionibus gratiæ & gratiati.*

Gratia quomodo eſt? & vbi eſt? & cum quo eſt? & vade ad 64. capitulum.

De quæſtionibus perfectionis & perfecti.

De quæſtionibus perfectionis & perfecti.

PErfectio quid eſt? Perfectio à quo deriuatur? Perfectio cum quibus quieſcit: & in quo quieſcit? vtrum ſumma perfectio ſcit perficere perfectum de perfecto? vtrum perfectum poſſit perficere perfectum de imperfecto? vtrum potẽtia ſine actu ſit perfecta? vtrum vltimus finis ſit de genere perfectionis? vtrum perfectio moralis ſit ſignum perfectionis naturalis? vade ad 65 capitulum.

De quæſtionibus declarationis & declarati.

De quæſtionibus declarationis & declarati

DEclaratio quid eſt? Intellectus vbi declarat dubium? Declaratio per quem modum oritur tanquam habitus? quid eſt materia declarationis in hac arte. vade ad 66. capitulum.

De quæſtionibus tranſſubſtantiationis, & tranſſubſtantiati.

De quæſtionibus tranſſubſtantiationis, & tranſſubſtantiati.

TRanſſubſtantiatio quid eſt? vtrum tranſſubſtantiatio ſit in fieri aut in facto eſſe. Tranſſubſtãtiatio quare eſt? Tranſſubſtantiatio quomodo fit? Cum quo fit tranſſubſtantiatio? Tranſſubſtantiatio ex quo eſt? Tranſſubſtantiatio quomodo conſiſtit in tẽpore & loco? vade ad 67. capitulum.

De quæſtionibus alterationis.

De quæſtionibus alterationis.

ALteratio quid eſt? Alteratio naturalis & alteratio moralis per quem modum differunt? Vtrum alteratio naturalis conſiſtit per potentiam innatam: & moralis per natam? Alteratio ex quo eſt? & quare eſt? & quomodo eſt? & vbi eſt? & cũ quo eſt? vade ad 68. capitulum.

De quæſtionibus infinitatis & infinitati.

De quæſtionibus infinitatis & infinitati.

INfinitas quid eſt? Vtrum infinitas habet correlatiuos ſibi coeſſentiales & naturales? Infinitas cum quibus eſt conditionata. Vtrum infinitas poſſit impediri. Vtrum ent infinito competant magis infinite quam finito finire

Vtrum,

Vtrum potentia quam habet ignis ad comburendum infinita ligna, si haberet illa, sit signum infinitatis diuinæ & infinire diuini? Vtrum virtus quam habet intellectus humanus durans in æternum, & haberet sufficientiam obiectorum, & multiplicaret numerum infinitum intelligendo, & sit de voluntate diligendo, sit signum infinitatis & sui infinire. Posito quod cœlum haberet memoriam innatam, & motum in æternum numeraret & recoleret dies infinitos: quæritur, vtrum ista memoria esset signum infinitatis & æternitatis & actuum earum, scilicet infinire & æternare? & respondendum est quod sic; vt per locum à minori patet: & regula B. hoc negare non potest; & vade ad 69. capitulum.

De quæstionibus deceptionis & decepti.

De quæstionibus deceptionis & decepti.

DEceptio quid est? habitus positiui & priuatiui per quem modum differunt in deceptione? Vtrum decipiens decipiat seipsum: & sic de decepto? Deceptio ex quo fit: & quomodo fit: & quomodo cognoscitur; & cum quo fit: & cũ quo cognoscatur? & vade ad 70. capitulum.

De quæstionibus honoris & honorati.

De quæstionibus honoris & honorati.

HOnor quid est? Quare honorans est per prius: & honoratus per posterius? Quare vituperans est magis vituperatus quam ille cui infertur vituperatio? Quare petens sibi honorem nõ potest ab ipso saturari? & respondendum est ex eo, quia soli Deo debetur honor ab omnibus. Quæritur, vtrum petẽs magis honorem pro se quam pro Deo, peccet plus quam alius qui peccat per auariciam? aut per aliud peccatum? Vtrum Deus requirat aliud ab hominibus, nisi honorẽ sibi? Quod est magis signum honoris Dei, aut honor honorantis, aut honor honorati? vade ad 71. capitulum.

De quæstionibus capacitatis & incapacitatis.

De quæstionibus capacitatis & incapacitatis.

CApacitas quid est? Capacitas & incapacitas in quo differunt? Quid est causa ruditatis intellectus? Quare intellectus est magis capax ad numerandum vnitates infinitas in numero: posito quod sufficerẽt ei obiecta quam ignis ad comburendum omnia corpora, si de lignis habe-

ret sufficientiam. Vtrum intellectus de se sit magis capax ad intelligendum quam ad ignorandum? vade ad 72. capitulum.

De quaestionibus existentiae & agentiae.

De quaestionibus existētia & agentia.

Existentia quid est? Agentia quid est? vtrum aliqua existentia possit tantam agentiam in se continere, quanta ipsa est? Vtrum principia primae figurae possint existere in aliqua essentia sine agentia? vtrum intellectus separatus possit tantum intelligere quantū existere? vtrum principia possint esse in subiecto absque posse potestatis? vade ad 73. capitulum, quod est de existentia.

De quaestionibus comprehensionis & apprehensionis.

De quaestionibus comprahensionis & apprahensionis.

Comprehensio quid est? & apprehensio quid est? intellectus per quem modum est comprehendens & apprehendens? Quare sensus non potest tantum comprehendere sensibile sentiendo, quam intellectus intelligendo? vtrum intellectus possit magis comprehendere intelligibilia quam ignis ignibilia? Quare potentiae impediuntur per apprehensionem & non per comprehensionem? Vtrum coelum mouens in aeternum cōprehenderet plures dies quam ignis plura ligna ad comburendū? Ad quod dicendum est quod sic: eo quia coelum causaret dies in sua essentia: ignis autem non causaret in se, neque in alio ligna. Vtrum per comprehensionem & apprehensionem intellectus, coelum & ignis sint similia signa infinitatis Dei creationis mundi? Vade ad capitulum 74.

De quaestionibus inuentionis & inuenti.

De quaestionibus inuentionis & inuenti.

Inuentio quid est? Quid est inuentum? Intellectus vbi inuenit inuentum? Vtrum inuentio sit habitus innatus? Vtrum intellectus posset inuenire inuentum extra suam essentiam? Intellectus quomodo & cum quo inuenit inuentum? Vtrum inuentum sit subiectum scientiae? Vtrum imaginatio inueniat imaginatum extra suam essentiam? Et vtrum sensus inueniat sensibile extra suam essentiam? Vade ad 75. capitulum.

De quæstionibus similitudinis & similati.

Similitudo quid est? Similitudo à quibus oritur? Similitudo ex quibus est? Agens & patiens in quibus sunt similes? Quæritur, quomodo diuersa sunt similia? Quare similitudo sine concordantia esse non potest? Quæ sunt similitudines superiores & inferiores? Prius & posterius in quibus sunt similia? Vtrum Deus habeat sibi simile? Vtrum vna similitudo moueat aliam? Vtrum vnum simile sit de altero simili? Vtrum intellectus habeat consimilia? Vtrum plures sint similitudines quam dissimilitudines? Vade ad 76. capitulum. *De quæstionibus similitudinis & similati.*

De quæstionibus antecedentis & consequentis.

Antecedens quid est? Et consequens quid est? Vtrum inter antecedentem & consequentem sit dare medium necessarium? Vtrum antecedens & consequens possunt esse absque correlatiuis principiorum? Vtrum vltimus finis sit antecedens aut consequens? Vade ad 77. capitulum. Adhuc quæritur, cum homo sit inferius, & animal superius: quare homo est antecedens; animal autem consequens? Quare antecedens est prius: consequens autem posterius? solutiones in prædicto capitulo. *De quæstionibus antecedentis & consequentis.*

De quæstionibus potentiæ, obiecti & actus.

Potentia, obiectum & actus qui sunt? Vtrum actus consistat in medio potentiæ & obiecti? Vtrum actus sit mouens & motus? Vtrum potentia sit mouens & mota? Vtrum potentia moueat se cum obiecto aut obiectum simpliciter moueat potentiam? Vtrum mobilitas obiecti sit per prius aut per posterius? Vtrum sit dare obiectum intrinsecum & extrinsecum actui quod obiectū est prius: aut intrinsecum aut extrinsecum? Vade ad 78 capitulum. *De quæstionibus potentiæ, obiecti, & actus.*

De quæstionibus generationis, & corruptionis, & priuationis.

Generatio quid est? Corruptio quid est? Priuatio quid est? Vtrū generatio & corruptio & priuatio sint simul & semel in subiecto? Vtrū generatio sit actiua: & corruptio sit passiua? Vtrum idē agens sit gignēs & corrūpens? Vtrū *De quæstionibus generationis, & corruptionis, & priuationis.*

Vtrum maioritas sit pulchritudo virtutis? Vtrum vitia sint pulchritudines hominum? Vtrum maior fides sit pulchritudo maioris legis? Vtrum dispositio & proportio sint pulchritudines. Vtrum vltimus finis sit pulchritudo: vade ad 37. capitulum quod est de pulchritudine.

De quæstionibus nouitatis.

De quæstionibus nouitatis

Nouitas quid est? Vtrum effectus possit esse sine nouitate. Vtrum tempus & locus possint esse sine nouitate; & econuerso? Quare secunda nouitas antiquat primam nouitatem. Vtrum infinitas & æternitas sint de genere nouitatis. Quare nobilitas consistit magis per antiquitatem quam per nouitatem. Quare noua placent hominibus: ex eo quia sumus in via? Vtrum motus possit esse sine nouitate? Vade ad 38. capitulum, quod est de nouitate.

De quæstionibus Ideæ.

De quæstionibus Ideæ.

Idea quid est? Et sua diffinitio Ideæ quibus principiis est applicabilis? Vtrum Idea eadem possit esse extra correlatiuos diuinos. Vtrum nouitas sit effectus Ideæ? Vtrum effectus Ideæ impediat ipsam? Vtrum finitum & nouum impediat infinitum & æternum; & econuerso? Vtrum Ideatum sit similitudo siue signum Ideæ? vtrum Ideæ sint infinitæ per causam, & finitæ per effectum? vade ad 39. capitulum, quod est de Idea.

De quæstionibus mathematicæ.

De quæstionibus mathematica.

Mathematica quid est? Vtrum mathematica sit causa omnium scientiarum? Vtrum mathematica sit signum Idearum? Quare mathematica est extra naturam: ex eo, quia extra animam non est? Quare corpus est diuisibile in infinitum: ex eo, quia mathematica est instrumentum infinitatis diuisionis? Quare mathematica est signum infinitatis? Vtrum mathematica sit, sicut habitus intellectus quo ad infinita intelligibilia: sicut fides quo ad infinita credibilia? vade ad 40. capitulum, quod est de mathematica.

De quæstionibus entis in potentia.

ENs in potentia existens quid est? vtrum ens existens in potentia sit extra motum, quantitatem & huiusmodi? Quæritur, quómodo generantur accidentia? Vtrum vnum accidens oriatur ab altero: sicut motus à motu; & quantitas à quantitate & huiusmodi. Per quem modum substantia oritur ab altera substantia; & vnum accidens ab alio accidente; & accidens à substantia? vade ad 41. capitulum, quod est de ente in potentia. *De quæstionibus entis in potentia.*

De quæstionibus puncteitatis.

PVncteitas quid est? Quare punctus est? Vtrum punctus sit in sensu & imaginatione? Vtrum solus intellectus attingit punctum naturalem; cum punctus naturalis nunquam in sensu, nunquam in imaginatione? Quæritur, cum quo intellectus facit de ipso scientiam? Quare punctus est indiuisibilis? Vade ad 42. capitulum, quod est de puncteitate. *De quæstionibus puncteitatis.*

De quæstionibus lineæ.

LInea quid est? Quare linea est secunda pars corporis? Vtrum linea sit ex punctis? Quæ est prima pars corporis? Quæ sunt primitiuæ causæ quantitatis continuæ & discretæ? Posito quòd linea non sit ex punctis: vtrum ipsa sit diuisibilis? Quæ est causa longitudinis? Quæ est causa latitudinis? Superficies à quo causatur? Profunditas à quibus oritur? Quæ autem est in generatione, aut rotunditas, aut longitudo, aut latitudo, aut profunditas? Quæ sunt principia primitiua corporis? Quare circumferentia est altior figura? vade ad 43. capitulum, quod est de linea. *De quæstionibus lineæ.*

De quæstionibus trianguli.

TRiangulus quid est? & vbi est triangulus naturalis? Per quem modum vnus angulus trianguli regnat super aliis. Per quem modum triangulus est assituatus in generatione & corruptione? Quæritur, angulus trianguli ex quibus est compositus in elementato? quot trianguli sunt assituati? Corpus ex quibus est plenum: vtrum ali- *De quæstionibus trianguli.*

quid sit in intellectu quod nunquam fuerit in sensu? Vade ad 44 capitulum quod est de triangulo.

De quæstionibus quadranguli.

De quæstionibus quadranguli.

QVadrangulus quid est? Quadrangulus est diuisibilis in quatuor angulos æquales. Quadrangulus naturalis habet quatuor angulos rectos. Per quem modum in elementatis fit multiplicatio naturalis? Quare in naturalibus prima multiplicatio fit per lineam: & secunda per angulum acutum: & tertia per angulum rectum: & vltima per circulum? Vtrum in naturalibus, punctus & circulus sint extremitates? Quæ causæ sunt rectitudinum & obliquitatum? Vade ad 45. capitulum, quod est de quadrangulo.

De quæstionibus circuli.

De quæstionibus circuli.

CIrculus quid est? Quare circulus est vltima figura? quare circulus continet in se omnes alias figuras extensiuè, non econuerso? Quæ sunt partes primitiuæ circuli? Circulus quare est maior figura, quæ esse potest? Vtrum circulus sit signum infinitatis? vtrum motus circularis sit signũ operis infiniti? vade ad 46. capitulum, quod est de circulo.

De quæstionibus corporis.

De quæstionibus corporis.

COrpus quid est? Quæ sunt partes corporis differentes speciе? Vtrum corpus sit ex pluribus speciebus constitutum? Quare corpus agit per suam speciem? vtrum aliqua species sit ex pluribus speciebus constituta? Quare corpus tantummodo diuisibile sit? Et quare corpus habet quantitatem continuam & discretam? Quare vnum corpus terminatur in alio corpore? Corpus ex quibus est compositum? Quare octaua sphæra non est in loco? Quomodo corpus consistit in tempore, loco & motu? quare omne corpus est finitum, vtrum in corpore sit motus intrinsecus & extrinsecus? vade ad 47. capitulum, quod est de corpore.

De quæstionibus figuræ.

De quæstionibus figuræ.

FIgura quid est? Figura per quem modum est diuersimode sensibilis & imaginabilis? Figura ex quibus est?

Vtrum

Vtrum figura sit obiectum formæ, vel signum subiectiuæ materiæ? Figura cui sensui est maius obiectum? Vtrum anima retineat sensibilitates per figuram post mortem? Vade ad 48. capitulum, quod est de figura, &c.

De quæstionibus generalium rectitudinum.

De quæstionibus generalium rectitudinum.

QVare sunt sex rectitudines? & quare sunt sex, & non plures, neque pauciores? Quæ sunt centri cauernæ? Et vtrum motus esset possibilis sine sex rectitudinibus? Vtrum rectitudines sex sint partes coessentiales ipsius motus? Vtrum linea diametralis sit vna rectitudo septem rectitudinum? Cum octaua sphæra sit corpus; quare non habet septem rectitudines, ex eo quia figura octaua non habet in sua essentia lineam diametralem? Vade ad 49. capitulum, quod est de septem rectitudinibus.

De quæstionibus monstruositatis.

De quæstionibus monstruositatis.

MOnstruositas quid est? Vtrum monstruositas sit diuinatio motus in naturalibus? Vtrum monstruositas consistat in medio habitus positiui & priuatiui? Vtrum possit dari generalis monstruositas, à qua descendunt monstruositates particulares? Vtrum monstruositas sit extra correlatiuos naturales? vade ad 50. capitulum, quod est de monstruositate. Adhuc quæritur, vtrum monstruositas sit à contingentibus? dicendum est, quod sic: eo quia ipsa non habet rectum instinctum & appetitum.

De quæstionibus deriuationis.

De quæstionibus deriuationis.

DEriuatio quid est? vtrum deriuatio contineat in se correlatiua? Quæ sunt causæ deriuationis? qui sunt effectus deriuationis? Vtrum motus sit possibilis sine deriuatione? vtrum ex dispositione & proportione sequatur deriuatio? A quo & quomodo deriuantur scientiæ; & sic quæratur de mechanicis: & vade ad 51. capitulum, quod est de deriuatione.

De quæstionibus vmbræ.

De quæstionibus vmbræ.

VMbra quid est? vtrũ vmbra sit habit⁹ priuatiuus? Quę est causa vmbrę? Color cuius est? & figurę vmbrę cuius

est? Vmbra quomodo est? vtrum sit vna vmbra generalis à qua descendant omnes vmbræ particulares? Cum cristallus sit diaphanus: quare est vmbrosus? Cum sol & luna sint corpora diaphana: quare luna est corpus vmbrosum, sed sol non? Cum speculum sit diaphanum: quare est vmbrosum. vtrum monstruositas sit vmbra naturæ? Vtrum ignorantia sit vmbra intellectus? vtrum peccatũ sit vmbra virtutis? vade ad 52. capitulum, quod est de vmbra.

De quæstionibus speculi.

De quæstionibus speculi.

SPeculum quid est? Quare speculum recipit figuras: & vitrum simpliciter non. vmbra speculi à quo est? Quæ sunt principia vmbræ speculi? quare speculum integrum causat vnam vmbram: & quando est diuisum, plures eiusdem speciei: & respondendum est per hoc quod sua quantitas est continua & diuisa. vade ad 53. capitulum, quod est de speculo.

De quæstionibus coloris & colorati.

De quæstionibus coloris & colorati.

COlor quid est? Color quid est in supradicto? Correlatiua coloris, de quibus correlatiuis sunt habitus? Color ex quibus est? Vtrum possit dari vnus color, sub quo sunt plura colorabilia? vtrum color coloret aerem per suam speciem? Color quomodo est propria passio & appropriata? Quare visus non potest attingere colorem absque figura? Per quem modum vnus habitus est supra alium? Quare non sunt multæ albedines differentes specie? Et respondendum est ex eo, quod color est genus generalissimum: & vade ad 54. capitulũ, quod est de colore.

De quæstionibus proportionis & proportionati.

De quæstionibus proportionis & proportionati.

PRoportio quid est? & sua diffinitio ad quæ principia est applicabilis? Principia proportionis quæ sunt: Vtrum proportio sine dispositione & conditione esse possit? vtrum proportione sit monstruositas? Quare infinitum & finitum non porportionantur? Posito quod infinitum non haberet correlatiuum: vtrum finitum esset ei proportionatum? Vtrum nouitas proportionetur æternitati? Et

Et vtrum in infinitate possit esse proportio? Vade ad 55. capitulum, quod est de proportione & proportionato.

De quæstionibus dispositionis & dispositi.

De quæstionibus dispositionis & dispositi.

DIspositio quid est? Quæ est dispositio substantialis, & quæ accidentalis? Vtrum lapis sit tantum dipositus, quod sit sensatus, quantum sensus est dispositus ad sentire. Vtrum sensus sit tantum dispositus, quod sit imaginatus, quantum imaginatio est disposita ad imaginandum? Vtrum imaginatio sit tantum disposita, quod sit intellecta, quantum intellectus ad intelligere? Vtrum Deus sit magis dispositus quod sit intellectus, quam intellectus humanus ad intelligere? Vtrum intellectus sit magis dispositus ad credere in Deum, quam ad intelligendum ipsum? Et respondendum est quod sic: mediante tamen fide. Vtrum Deus sit magis dispositus recoli, quam memoria recolere ipsum? & respondendum est quod sic: alioquin frustra esset spes. Vtrum Deus sit magis dispositus amari quam voluntas humana ad diligendum ipsum? & respondendum est quod sic: alioquin frustra esset charitas. Vtrum Deus sit magis dispositus ad create mundum, quam mundus ad esse creatus? & respondendum est quod non: effectus enim non tantum est capax per suam passionem quantum causa per suam actionem. Aliter enim cœlum esset ita capax ad essendum magnum extensiue & infinite, sicut ad essendum creatum ab æterno; quod est impossibile: propter quod intellectus cognoscit quod impossibile est cœlum esse ab æterno, & de hac cognitione voluntas valde lætatur. Vade ad 56. capitulum, quod est de dispositione. Adhuc quæritur: vtrum Deus sit tantum dispositus ad agendum infinite per suam infinitatem & æternitatem, quãtum ad intelligendum & volendum per suum intellectum & voluntatem? & respondendum est quod non: nam in Deo non est prius neque posterius. Vtrum Deus sit magis dispositus ad creandum maiorem creaturam quam minorem? Ad quod dicendum est quod sic: sicut maior efficiens est magis dispositus ad faciendum maius quam minus. Omnibus istis sic consideratis, intellectus & voluntas sunt valde dispositi ad lætandum.

De quæstionibus creationis & creati.

De quæstionibus creationis & creati.

CReatio quid est? Quare est creatio in creatore & in creato? Creatio per quem modum transit de Idea in Ideatum? vade ad 57. capitulum, quod est de creatione & creato.

De quæstionibus prædestinationis.

De quæstionibus prædestinationis.

PRædestinatio quid est? vtrum prædestinatio sit Idea? Quare in prædestinatione Idea præcedit Ideatū creatum? Prædestinatus per quem modum consistit in prædestinatione? Prædestinatio per quem modum est diuersimode? Per quem modum prædestinatio & liberum arbitrium se habent in subiecto in quo sunt? Posito quod prædestinatio corrumperet liberum arbitrium: vtrum mundus esset creabilis: & iusticia Dei suum actum in ipso habere posset? vade ad 58. capitulum, quod est de prædestinatione.

De quæstionibus misericordiæ.

De quæstionibus misericordiæ.

MIsericordia quid est? Vtrum misericordia sit in æternitate idea? Vtrum aliqua misericordia sit Deus? Vtrum Deus sit magis dispositus ad parcendum, quam peccator ad peccandum? Vtrum prædestinatio & misericordia in subiecto nouo conueniant? sicut in æternitate? Vtrum prędestinatio possit impedire actum misericordię & iusticiæ? & respondendum est quod non. Et vade ad 59. capitulum, quod est de misericordia.

De quæstionibus necessitatis & necessitati.

De quæstionibus necessitatis & necessitati.

NEcessitas quid est? Necessitas quid est in Deo? Necessitas quid est in subiecto nouo? Vtrum diuina iusticia & diuina misericordia necessitent hominem ad gloriam, ipso faciente pœnitentiam de commissis. Vtrum misericordia & iusticia Dei possint tātum necessitare hominem ad beatitudinem iudicando & parcendo, quam prædestinatio & diuina sapientia per intelligere? & vade ad 60. capitulum, quod est de necessitate & necessitato.

De

De quæstionibus fortunæ & fortunati.

Fortuna quid habet? Vbi est subiectum fortunæ? Quæ sunt principia fortunæ? Vtrum fortuna habeat plus de esse per suum effectum quam per semetipsam? vtrum fortuna fortunet fortunatum: aut fortunatus fortunet seipsum cum fortuna: sicut sciens qui facit se scienté cum intellectu? & respondendum est quod non: quia sciens facit se scientem cum intelligere: fortunatus autem facit se fortunatum cum ignorantia. Fortuna quomodo est? vade ad 61. capitulum, quod est de fortuna. *De quæstionibus fortunæ & fortunati.*

De quæstionibus ordinationis & ordinati.

Ordinatio quid est? Ordinatio vbi incipit: & vbi quiescit? quæ sunt principia primitiua ordinationis? vtrum prędestinatio & cœlum possint destruere ordinationem hominis, & plantarum, & animalium, & elementorum? vade ad 62. capitulum, quod est de ordinatione. *De quæstionibus ordinationis & ordinati.*

De quæstionibus consilii & consulti.

Consilium quid est? Consilium ad quæ principia est applicabile? vtrum consilium habeat principia generalia, cum quibus sit generale? vtrum consilium discursum per principia & regulas sit formatum: & non discursum per ipsas sit difformatum? vtrum consilium discursum per principia & regulas sit affectiuum: & non discursum per ipsas sit dubitabile & periculosum? vtrum consilium de contingentibus sit periculosum? Quare consilium consistit magis per prius quam per posterius? vtrum ignorantia & peccatum sint inimicæ consilii? vade ad 63. capitulum. *De quæstionibus cõsilii & consulti.*

De quæstionibus gratiæ & gratiati.

Gratia quid est? Gratia cum quibus principiis cognoscitur? vtrum gratia possit esse in subiecto indisposito? vtrum gratia possit esse absque charitate? vtrum spes cum gratia sit formata? vtrum fides sine gratia sit frustra? Quæ virtutes requirunt maiorem dispositioné ad recipiendum gratiam: aut cardinales aut theologicales. Gratia quare est: & de quo est: & quãta est? Et vtrũ propria passio? *De quæstionibus gratiæ & gratiati.*

Gratia quomodo est? & vbi est? & cum quo est? & vade ad 64. capitulum.

De quæstionibus perfectionis & perfecti.

De quæstionibus perfectionis & perfecti.

PErfectio quid est? Perfectio à quo deriuatur? Perfectio cum quibus quiescit: & in quo quiescit? vtrum summa perfectio scit perficere perfectum de perfecto? vtrum perfectum possit perficere perfectum de imperfecto? vtrum potẽtia sine actu sit perfecta? vtrum vltimus finis sit de genere perfectionis? vtrum perfectio moralis sit signum perfectionis naturalis? vade ad 65 capitulum.

De quæstionibus declarationis & declarati.

De quæstionibus declarationis & declarati

DEclaratio quid est? Intellectus vbi declarat dubium? Declaratio per quem modum oritur tanquam habitus? quid est materia declarationis in hac arte. vade ad 66. capitulum.

De quæstionibus transsubstantiationis, & transsubstantiati.

De quæstionibus transsubstantiationis, & transsubstantiati.

TRanssubstantiatio quid est? vtrum transsubstantiatio sit in fieri aut in facto esse. Transsubstãtiatio quare est? Transsubstantiatio quomodo fit? Cum quo fit transsubstantiatio? Transsubstantiatio ex quo est? Transsubstantiatio quomodo consistit in tẽpore & loco? vade ad 67. capitulum.

De quæstionibus alterationis.

De quæstionibus alterationis.

ALteratio quid est? Alteratio naturalis & alteratio moralis per quem modum differunt? Vtrum alteratio naturalis consistit per potentiam innatam: & moralis per natam? Alteratio ex quo est? & quare est? & quomodo est? & vbi est? & cũ quo est? vade ad 68. capitulum.

De quæstionibus infinitatis & infinitati.

De quæstionibus infinitatis & infinitati.

INfinitas quid est? Vtrum infinitas habet correlatiuos sibi coessentiales & naturales? Infinitas cum quibus est conditionata. Vtrum infinitas possit impediri. Vtrum enti infinito competant magis infinire quam finito finire

Vtrum,

Vtrum potentia quam habet ignis ad comburendum infinita ligna, si haberet illa, sit signum infinitatis diuinæ & infinire dinini? Vtrum virtus quam habet intellectus humanus durans in æternum, & haberet sufficientiam obiectorum, & multiplicaret numerum infinitum intelligendo, & sit de voluntate diligendo, sit signum infinitatis & sui infinire. Posito quod cœlum haberet memoriam innatam, & motum in æternum numeraret & recoleret dies infinitos: quæritur, vtrum ista memoria esset signum infinitatis & æternitatis & actuum earum, scilicet infinire & æternare? & respondendum est quod sic; vt per locum à minori patet: & regula B. hoc negare non potest; & vade ad 69. capitulum.

De quæstionibus deceptionis & decepti.

DEceptio quid est? habitus positiui & priuatiui per quem modum differunt in deceptione? Vtrum deci piens decipiat seipsum: & sic de decepto? Deceptio ex quo fit: & quomodo fit: & quomodo cognoscitur; & cum quo fit: & cũ quo cognoscatur? & vade ad 70. capitulum. *De quæstionibus deceptionis & decepti.*

De quæstionibus honoris & honorati.

HOnor quid est? Quare honorans est per prius: & honoratus per posterius? Quare vituperans est magis vituperatus quam ille cui infertur vituperatio? Quare petens sibi honorem nõ potest ab ipso saturari? & respondendum est ex eo, quia soli Deo debetur honor ab omnibus. Quæritur, vtrum petẽs magis honorem pro se quam pro Deo, peccet plus quam alius qui peccat per auariciam? aut per aliud peccatum? Vtrum Deus requirat aliud ab hominibus, nisi honorẽ sibi? Quod est magis signum honoris Dei, aut honor honorantis, aut honor honorati? vade ad 71. capitulum. *De quæstionibus honoris & honorati.*

De quæstionibus capacitatis & incapacitatis.

CApacitas quid est? Capacitas & incapacitas in quo differunt? Quid est causa ruditatis intellectus? Quare intellectus est magis capax ad numerandum vnitates infinitas in numero: posito quod sufficerẽt ei obiecta quam ignis ad comburendum omnia corpora, si de lignis habe- *De quæstionibus capacitatis & incapacitatis.*

De quæstionibus similitudinis & similati.

Similitudo quid est? Similitudo à quibus oritur? Similitudo ex quibus est? Agens & patiens in quibus sunt similes? Quæritur, quomodo diuersa sunt similia? Quare similitudo sine concordantia esse non potest? Quæ sunt similitudines superiores & inferiores? Prius & posterius in quibus sunt similia? Vtrum Deus habeat sibi simile? Vtrum vna similitudo moueat aliam? Vtrum vnum simile sit de altero simili? Vtrum intellectus habeat consimilia? Vtrum plures sint similitudines quam dissimilitudines? Vade ad 76. capitulum. *De quæstionibus similitudinis & similati.*

De quæstionibus antecedentis & consequentis.

Antecedens quid est? Et consequens quid est? Vtrum inter antecedentem & consequentem sit dare medium necessarium? Vtrum antecedens & consequens possunt esse absque correlatiuis principiorum? Vtrum vltimus finis sit antecedens aut consequens? Vade ad 77. capitulum. Adhuc quæritur, cum homo sit inferius, & animal superius: quare homo est antecedens; animal autem consequens? Quare antecedens est prius: consequens autem posterius? solutiones in prædicto capitulo. *De quæstionibus antecedentis & consequentis.*

De quæstionibus potentiæ, obiecti & actus.

Potentia, obiectum & actus qui sunt? Vtrum actus consistat in medio potentiæ & obiecti? Vtrum actus sit mouens & motus? Vtrum potentia sit mouens & mota? Vtrum potentia moueat se cum obiecto aut obiectum simpliciter moueat potentiam? Vtrum mobilitas obiecti sit per prius aut per posterius? Vtrum sit dare obiectum intrinsecum & extrinsecum actui quod obiectũ est prius: aut intrinsecum aut extrinsecum? Vade ad 78 capitulum. *De quæstionibus potentiæ, obiecti, & actus.*

De quæstionibus generationis, & corruptionis, & priuationis.

Generatio quid est? Corruptio quid est? Priuatio quid est? Vtrũ generatio & corruptio & priuatio sint simul & semel in subiecto? Vtrũ generatio sit actiua: & corruptio sit passiua? Vtrum idẽ agens sit gignẽs & corrũpens? Vtrũ *De quæstionibus generationis, & corruptionis, & priuationis.*

De quæstionibus geometriæ.

Geometria quid est? Quod est subiectum geometriæ? Geometria cum quo mensurat mensurabile? Vtrum theologus possit sic mensurare principia primæ figuræ: sicut geometria angulos acutos & rectos? Mẽsuræ a quibus principiis oriuntur? Quæ sunt subiecta mensuræ. Vtrum quãtitas sit habitus quanti? Geometria per quod principium explicitum est explicata in arte ista? Vtrum nouem subiecta sint subiecta geometriæ? Vtrum Geometria possit mensurare nouem subiecta secundum modum eorum? Geometria cum quo principio: & per quem modum est discursa per artem istam? Quæritur, vbi sunt loca applicabilia ad geometriam? Et respondendum est, quod illic vbi locutum est de quantitate. Per quem modum intellectus inuenit geometriam & vtitur ipsa. Geometria per quem modum à sensatis abstrahit mensuras mathematicas: & multiplicat illas Per quem modum geometria cum angulis sensibilibus multiplicat angulos extra sensum. Vtrum geometria faciat scientiam de quantitate sensata: aut de quantitate extra sensum. Vtrum geometria sit subiectum, siue signum, siue instrumentum theologo, ad mensurandum naturam: & morali ad mensurandum moralitatem. In geometria quæ sunt mensuræ prius, & quæ per posterius? Per quem modum geometria potest mensurare lineam circularem extensam: & quadrare circulum. Circulus per quem modum quadrari potest: hoc est mensurare lineam circularẽ cum linea quadrangulari, & econuerso. Vade ad lxxxij. capitulum.

De quæstionibus geometria.

De quæstionibus astronomiæ.

Astronomia quid est? Vtrum astronomia dependeat à geometria. Vtrum sit alia octaua sphæra, siue alius mundus siue aliud cœlum stellatum? Cum sol non sit calidus, quare calefacit aerem? Multæ aliæ quæstiones possent fieri de astronomia: quarum solutiones sunt implicatæ in tertio subiecto, quod est de cœlo. Sicut si quæratur: posito quod esset alia sphæra: vtrum essent distantiæ

De quæstionibus astronomia.

& propinquitates inter ipsas in actu aut in potentia? vade ad lxxxiij capitulum.

De quaestionibus arithmetica.

De quaestionibus arithmetica. ARithmetica quid est? Vtrum arithmetica dependeat à geometria? Quæ sunt principia primitiua arithmeticæ? Quæ est causa numeri? Numerus quot species habeat? Vtrum numerus par sit prius, aut numerus impar? Quæ sunt correlatiua numeri? Quæritur, per quem modum prima vnitas est principium numeri: & prima & secunda tertiæ vnitatis? Quare numerus perficitur in tribus vnitatibus? Vtrum tertia vnitas sit ita propinqua primæ vnitati, sicut secundæ. quæ est prima multiplicatio numeri. Per quem modum geometria & arithmetica sunt similes? vade ad lxxxiiij. capitulum.

De quaestionibus musica.

De quaestionibus musica. MVsica quid est? Quare est? Cũ quibus principiis diffinitio musicæ significatur? Quare sunt sex gradus musicæ? Quæ sunt principia primitiua vocis? Quare sunt v. vocales, & nõ plures, neq; pauciores? Vox à quo oritur? Consonantes à quibus oriuntur? Quare ista litera E. est magis componibilis cum aliis literis in alphabeto, quam A. & A. quam V. & quare I. & O. non causant consonantes, sicut faciunt A. & V. Vocales per quem modum applicantur diuersimodis elementis? Quæritur, quare O. in voce attribuitur cœlo Vtrum musica descendet à geometria, vade ad lxxxv. capitulum.

De quaestionibus Rhetoricæ.

De quaestionibus rhetoricæ. RHetorica quid est? Quare rhetorica est? Quæ sunt principia rhetoricæ: Rhetoricus quomodo cum vno principio colorat & ornat aliud? Quomodo subiectum ornatur cum prædicato? Quomodo subiectum ornatur cum suis correlatiuis? Quomodo vnum relatiuum ornatur cum alio? Per quem modum subiecta ornantur cum diffinitionibus? Quomodo rhetoricus ornat proportionem cum naturali medio subiecti & prædicati? Rhetoricus

ricus quomodo ornat propositionem cum media accidentali. Cum quibus vocibus significatiuis colorat sua verba. Quare vox significãs turpe significatum non est de ratione rhetoricæ. Quare senectus, mors, october & nouember & huiusmodi, sunt signa turpium significatorũ? Quomodo rhetoricus cum pulchris verbis laudat amicum, & vituperat inimicum? Quomodo rhetoricus cum pulchris verbis secũdum officium ornat sua verba? Cum quot gradibus rhetoricus ornat sua verba? Quomodo rhetoricus ornat substantiuum cum adiectiuo? Quomodo rhetoricus ornat & colorat formam cum materia & econuerso? Rhetoricus cum quo medio colorat principium & finem? Quare rhetoricus ornat magis sua verba cum principiis substantialibus quam cum accidentalibus? Quomodo rhetoricus colorat sua verba cum possibili & impossibili? Quomodo rhetoricus colorat sua verba cum prouerbiis siue exemplis, Vade ad lxxxvj. capitulum.

De quæstionibus logicæ.

De quæstionibus logicæ.

LOgica quid est? Logicus cum quo concludit necessarie? Quomodo logicus inuestigat & inquirit mediũ inter subiectum & prædicatum? Quomodo logicus tractat de quinque prædicabilibus & de decem prædicamentis? Logica quibus principiis huius artis est applicabilis? Quare logicus non potest stare contra naturalem? Per quem modum cognoscitur, quod hæc ars est generalis & logica particularis? Quare logica est labilis & insatiabilis: sed hæc ars nequaquam? Quare logica non sufficit ad inueniendum veram legem? Hæc autem ars sic? quomodo ars ista & logica differunt? Cum scientia ista contineat in se logicam: quare est magis facilis ad addiscendũ & magis permanens quam logica? vade ad lxxxvij. capitulum.

De quæstionibus grammaticæ.

De quæstionibus grammaticæ.

GRammatica quid est? Grammatica in quot modos diuiditur? Quomodo grammatica applicatur ad hanc artem? Nomina grammaticæ quibus principiis

ſunt applicabilia? Pronomen quibus principiis eſt applicabile? Verbum quibus locis huius artis eſt applicabile? Participium in arte iſta vbi implicatur? Coniunctio vbi implicata eſt in hac arte? Aduerbium vbi implicatur: Præpoſitio vbi implicatur? Interiectio vbi eſt implicata? Nominatiuus caſus vbi implicatur? Genetiuus caſus vbi implicatur? Datiuus caſus vbi applicabilis? Accuſatius caſus vbi eſt implicatus? Vocatiuus caſus vbi eſt implicatus? Ablatiuus caſus vbi eſt applicandus? Declinatio vbi eſt applicabilis? Coniugatio vbi eſt applicanda? Genus vbi eſt applicandum? Regimen vbi implicatur? Conſtructio vbi eſt applicanda? Orthographia vbi eſt applicanda? Figura vbi eſt implicanda? Quæritur, vbi eſt fons grammaticæ in hac arte? Vade ad lxxxviij. capitulum.

De quæſtionibus moralitatis.

De quæſtionibus moralitatis.

MOralitas quid eſt? Quæritur, vbi ſunt loca moralitatum in hac arte? Quomodo virtus multiplicatur? quomodo vitium multiplicatur? quomodo per tertiam figuram homines virtutibus bene vtuntur, & per illam vitia corrumpuntur? Quomodo virtutes & vitia ſunt inueſtigabiles per quartã figuram quomodo virtus & vitium inueniuntur? per quem modum homo lucratur virtutes aut peccata? Et quod eſt ſubiectum de iſtis? Quæritur per quem modum homo poteſt eſſe altus in oratione & contemplatione? Vade ad lxxxix. capitulum.

De quæſtionibus politicæ.

De quæſtionibus politicæ.

POliticaquid eſt? Politica vnde oritur? Vtrum politica ſit tractabilis cum nouo ſubiecto? Publica vtilitas quomodo tractabilis eſt. Politica cum quibus correlatiuis cognoſcitur? Quomodo politica eſt ordo in ſenſitiuis? Vtrum politica contineat in ſe bene eſſe? Vtrum politica deſcendat à rhetorica? Quæ ſunt conditiones politicæ? Quæ eſt forma generalis politicæ, & quæ eſt particularis? Politica cum quibus habitibus eſt ſana: & cum quibus eſt infirma? Politica ex quibus viuit, & cum quibus moritur? vade ad xc. capitulum.

De quæstionibus iuris.

IVs quid est? quot sunt principia primitiua iuris? quod est subiectum iuris? Ius diuinum quibus principiis attribuitur? Ius gentium quibus principiis attribuitur? Ius naturale quibus principiis attribuitur? Ius positiuum quibus principiis attribuitur. Ius per quem modum consistit in alio? Quid habet ius in alio? Ius vbi habet suam formam & suam materiam? Ius ex quo est? Ius quare est? Ius quomodo se habet in iudicio? Vtrum iustitia sit forma iuris, & vtrum sit subiectum iuris? Per quem modum iustitia potest esse forma iuris & subiectum eius? Iustitia cum quibus principiis est discursiua & inuenta? Iustitia per quem modum transit de necessitate ad contingentiam? Per quem modum cognoscitur ius scriptum esse verum? quod est ius difformatum, siue fictum, siue phantasticum? Quæritur, per quē modum, ius est verum & ius necessarium? Per quem modum ius positiuum ad ius verum & necessarium reduci potest? Vtrum ius positiuum quod nòn potest reduci ad ius necessarium, sit ius? Ius quo est tentabile & cognoscibile? Ius per quem modum probatur, & fortificatur, & declaratur? Quæritur, vtrum ius sit, scientia? Vtrum ius scriptum sit magis per credere quam per intelligere? Per quem modum iura intelligibilia & credibilia differunt? Conscientia per quæ iura consistit magis aut per iura credibilia, aut per iura intelligibilia? Vtrum sanitas iuris consistat per intelligere: & infirmitas sua consistat per credere? Quare ius scriptum constat magis per memoriam quam per intellectum? quare ius scriptum tantum prolixum? Vtrum credere & recolere sint causæ prolixitatis iuris? Ius scriptum per quē modum est assituatum in potentiis animæ? Vtrum esset bonū translatare ius de credere ad intelligere? Per quem modum inueniuntur forma & materia iuris? Vtrum iuristæ faciant iniuriam iuri? Et si faciant per quem modum ipsam faciunt? vade ad xci. capitulum. Multæ aliæ quæstiones possent fieri: quarū in paragraphis supradictis solutiones sunt implicatæ. Sed miratur intellectus, quare maiores domini non reducunt ius ad ipsum ex eo

De quæstionibus iuris.

quia intellectus est prius: memoria autem posterius.

De quæstionibus medicinæ.

De quæstionibus medicinæ.

MEdicina quid est? Medicina quibus principiis est reducibilis? Sanitas cum quibus principiis est subiectum medicinæ? Per quem modum medicus ex mixtione prima causat mixtionem secundam medicinarum? quæ sunt principia primitiua medicinæ? Vtrum medicina requirat, quod imaginatio medici imaginatur imaginabilia per sensibilia? Vtrum intellectus posset facere scientiam de medicina? Vtrum medicina sit scientia? Medicina per quam potentiam animæ est per prius? & per quam posterius? Per quod principium siue principia medicus vti scit medicina, quæ sunt signa medicinæ? Vtrum signa medicinæ repræsententur primo ad intelligere: & deinde ad credere, & sic de imaginatione & sensu. Quare medicina est ita difficilis & prolixa. In decoctione herbarum, quæ herba habet maiorem virtutem, & quem minorem. Facta decoctione de rosa & viola, quæ istarum præualet in virtute? Quomodo medicus sciat graduare decoctionem siue vnguentum? Vtrum vegetatiua & elementatiua sint subiectum medicinæ: & si sunt? Quæritur, per quem modum sunt discursibiles per ipsam? Medicina scripta per antiquos, quomodo est tentabilis per principia & regulas huius artis? Quæritur, per quem modum medicina positiua potest reduci ad naturalem medicinam? Quæritur, vtrũ medicina sit sana per intelligere: sed infirma per credere? Vade ad xcij. capitulum. Multæ aliæ quæstiones possent fieri de medicina, quarũ solutiões sunt in prędictis paragraphis implicatæ.

De quæstionibus regiminis.

De quæstionibus regiminis.

REgimen quid est? Quod est subiectum regiminis? Vtrum virtutes sint viæ regiminis: & si sunt? Quæritur, si sunt per illum modũ per quem sunt discursæ in ix subiecto. Vtrum virtutes quæ non discurruntur per principia generalia, sint occultæ? Vtrum virtus occulta sit à contingentia? Vtrũ princeps indigeat cognoscere Deum per illum modum, per quem est discursus in i subiecto: & si hoc nesciat cognoscere? Quæritur, vtrũ debeat habere

consi-

consiliarium qui hoc sciat cognoscere? Vtrum princeps indigeat cognitione hominis: & si ipsam nõ habet, Quæritur, vtrum debeat habere hominem cognoscentem illum per quartum subiectum? Vtrum principi competat habere cognitionem imaginationis per quintum subiectum? Vtrum principi competat habere notitiam sexti subiecti? Per quem modum regimen principum ad artem reduci potest? Vtrum princeps teneatur docere filium suum regimen artificialiter? Vade ad xciij. capitulum.

De quæstionibus militiæ.

De quæstionibus militiæ.

Militia quid est? Vtrum victoria sit subiectum militiæ? Quare est militia? Vtrum miles teneatur scire quid est iustitia? Vtrum miles debeat habere prudentiam? Vtrum miles debeat habere fortitudinem? Quæ sunt altiores armaturæ militum, vt sint vincentes non deuicti? Vtrum militia ad artem liberalem reduci posset? Vtrum nobilitas sit habitus militiæ? Vtrum militi competat imaginatio discursa per 5. subiectum? & sensitiua per 6 Quare aliquando pauci milites deuincunt multos? Et vade ad 94 capitulum.

De quæstionibus mercaturæ.

De quæstionibus mercaturæ.

Mercatura quid est? Emens & vendens cum quibus principiis habere se debent? Quod est subiectum mercaturæ? Vtrum acquirere maius pro minori sit subiectum mercaturæ? Per quem modum mercator se debet habere supra subiectum mercaturæ cum natura potentiarum animæ? Vtrum vnus mercator sit melior mercator quam alter: per hoc quia iste scit melius vti potentiis inferioribus & superioribus quam alter? Per quem modum vnus mercator scit vti melius potentiis inferioribus & superioribus quam alter? Vtrum mercatura positiua possit reduci ad artem istam? Per quem modum vnus mercator multiplicat magis pecuniã quam alter? Vtrum mercator cũ subiecto E. sciat se prolõgare à cõtingentia. Per quẽ modũ mercator debet vti tẽpore, loco & psonis? Cum quo mercator sciat vti proprio appropriato in mer-

catura? Mercatura cum quo cognoſcitur, quod ipſa eſt habitus perfectus ementis & vendentis? Vade ad xcv. capitulum.

De quæſtionibus nauigationis.

De quæſtionibus nauigationis.

NAuigatio quid eſt? Nauigatio à quibus artibus deſcendit? Quod eſt ſubiectum nauigandi? Quæ figura eſt imago nauigationis? Vtrum imago ſiue figura ſit ſubiectum nauigationis? Quæritur per quem modum miliaria cauſantur & multiplicantur per rectam lineam & obliquam. Si quatuor miliaria cauſant tria, inde quæritur quare bis quatuor cauſant ſex? Per quem modum differunt theorica & practica in nauigatione? Quare quatuor miliaria cauſant tria miliaria? Item quæritur, quare octo penes meridiem & tria cum dimidio de L. vſque ad M. cauſant 6. miliaria minus quarta? Per quem modum cognoſcitur motus compoſitus ex lineis rectis & obliquis? per quem modum nautæ cognoſcunt, in quo loco maris eſt nauis? per quam artem nautæ cognoſcunt longitudines & propinquitates mõtium? per quem modum vnus ventus habet maiorem inhærentiam ad vnum ventũ quã aliũ? Quomodo nautæ cognoſcunt qualitates ventorum? Quomodo nautæ cognoſcunt longitudines & propinquitates ventorum? Quomodo cognoſcitur qualitas pluuiæ? Quomodo per colores nubium cognoſcuntur venti? Quomodo pluuia ſignificat talem ventum & non alium? Fauonius quos ventos ſignificat? Fauonius quomodo eſt aſſituatus? Et vade ad xcvj. capitulum.

De queſtionibus conſcientiæ.

De quæſtionibus conſcientiæ.

COnſcientia quid eſt? Cõſcientia per quem modum eſt aſſituata in anima? Vtrum per nouum ſubiectum ſit diſpoſitio conſcientiæ? Quæ eſt cauſa conſcientiæ magnæ? Quæ eſt cauſa conſcientiæ paruæ? Subiectum conſcientiæ temperatæ cum quibus eſt? Conſcientia vnde oritur? & vnde non? Conſcientia quibus diffinitionibus principiorum eſt tractabilis? Conſcientia cum quibus cognoſcitur? Qui ſunt effectus conſcientiæ? Vtrum effe-

ctus

ctus conſcientiæ ſint ſigna? conſcientia vbi eſt cum amore, & vbi cum timore? Per quem modum conſcientia conſiſtit in tempore. Conſcientia cum quibus viuit: & cum quibus moritur? Conſcientia cum quo fortificatur? Conſcientia quomodo creſcit? Conſcientia cum quibus ligat, & cum quibus diſſoluit? Cõſcientia quare non dormit? Quomodo intellectus artificialiter cognoſcit, & attingit cõſcientiã artificialiter? vade ad 97. capitulum.

De quæſtionibus prædicationis.

Prædicatio quid eſt? Quid eſt ſubiectum prædicationis? Quæ eſt magna materia prædicationis? Vtrum prædicatio ſine artificio ſit magna? Vtrum prædicatio ſine arte ſit à contingentibus? Per quem modum prædicatio eſt facilis & laudabilis? Prædicatio per quem modum eſt fructuoſa aut periculoſa? Quæritur, per quem modum prędicator debet ordinare & coæquare intellectum ſuum & voluntatem? vtrum in ſermone memoria ſine artificio ſit ocioſa? Per quem modum vana gloria poteſt eſſe quandoque in ſermone? Vtrum intellectus & voluntas æqualiter debeant quieſcere in ſermone? Per quem modum prædicator debet habituare audientes ex amore, & timore in ſermone? Per quem modum intellectus debet eſſe diſcurſiuus per potentias inferiores & ſuperiores in ſermone? Vtrum prædicator debeat magis vti naturali medio inter ſubiectum & prædicatum quam medio accidentali? vtrum media naturalia & accidentalia exiſtentia inter ſubiectum & prædicatum inueniatur in nouo ſubiecto? Per quem modum ſermo eſt inutilis? Cum ſermones ſint multi: miratur intellectus quare gentes non dimittunt magis peccata vſquequo recordatus eſt, ex eo quia ſermocinatores non docent medium naturale exiſtens inter ſubiectum & prædicatum? per quem modum vocabula poſita in themate ſint declaranda & euacuanda? Vtrum ſermo ſit magis vtilis per credere quam per intelligere? Vtrum ſermocinator indigeat habitu geometriæ, arithmeticæ & rhetoricæ & logicæ? Quare ſermocinator debet eſſe theologus & phyſicus? vtrum ſer- *De quæſtionibus prædicationis.*

mocinator debeat se inhærere ad diffinitiones vocabulorum, per quem modum est facilis ad inueniendum? Vtrum prædicator teneatur dare magnam notitiam de Deo? Sermocinator quibus tribus locis debeat applicare sermonem suum? Per quē modum sermo ad artem reduci potest? vade ad 98. capitulum.

De quæstionibus orationis.

De quæstionibus orationis.

ORatio quid est? Quæritur quomodo fit bona oratio? Quomodo fit maxima, altissima & dulcissima oratio? Quomodo contemplator ascendit ad orandum essentiam Dei cū principiis & regulis primæ figuræ? Quomodo contemplator ascendit ad orandum Deum & suas dignitates cum secunda figura? Quomodo orator ascendit ad orandum Deum per columnas siue per tabulam? Quomodo contemplator ascendit ad orandum Deum per illum modū per quem ipse est discursus per primum subiectum? Quomodo contemplator ascendit ad orandum Deum per 9. subiecta signata per C D.E.F.G.H.I.K. Quomodo oratio est formata aut difformata, fructuosa aut damnosa? Quomodo per iustitiam fit oratio? Quomodo fit oratio credendo siue per fidem? Quomodo fit oratio per cōscientiā? Quomodo fit oratio cum prosperitatibus & aduersitatibus? Quomodo fit oratio per sensum & imaginationem? Quomodo fit oratio per intellectum, memoriam & voluntatem? Quomodo fit oratio per centum formas? Quomodo contemplator orat pro communi & pro speciali? vade ad 99. capitulum.

De quæstionibus memoriæ.

De quæstionibus memoriæ.

MEmoria quid est? Per quem modum memoria perfecte cognoscitur? Quæ est causa qua memoria sit disposita, vt ipsa sit bona moraliter. Vtrum memoria habeat ita magna recolibilia: sicut intellectus intelligibilia, & voluntas amabilia. Quomodo memoria est conditionata à præteritis? Quomodo memoria potest per potestatem? Quomodo memoria est conditionata per intellectum aut voluntatem? Quomodo memoria se habet cum virtute siue cum vitio? Per quem modum memoria

est

est vera siue falsa? Per quem habitum memoria causat delectationẽ aut tristitiam? Vtrum memoria habeat differentiam recolendo, sicut intellectus intelligendo? Vtrum memoria habeat sua concordabilia, sicut intellectus & voluntas, habent sua? Quare memoria contradicit intellectui & voluntati? Quomodo memoria se habet cum principio? Vtrum memoria habeat medium siue coessentiale? Quis est finis memoriæ? Quomodo memoria est habitus priuatiuus? Vtrum vna memoria sit maior alia? Vtrum essentia memoriæ augeatur aut diminuatur? Vtrum memoria sit æqualiter communis intellectui & voluntati? Quomodo memoria se habet cum intelligere & credere, cum velle & odire? Memoria quomodo est habitus priuatiuus? Vade ad centesimum capitulum.

De quæstionibus memoriæ per regulas.

De quæstionibus memoriæ per regulas.

QVæritur, vtrum memoria citius recipiat species ab intellectu quam à voluntate? Cum iam sit quæsitum quid est memoria? Modo quæritur, quid habet in se memoria essentialiter? Memoria quid est in scientia? Vtrum memoria habeat actum in subiecto & obiecto? Vtrum memoria sit ex seipsa? Vtrùm memoria agat per suam speciem? Memoria cuius est? Vtrum memoria sit ex materia & forma? Memoria quotendit? Quare memoria est indiuisibilis? Vtrum memoria absque quantitate discreta possit habere correlatiuos? quæ est propria aut appropriata passio memoriæ? Memoria quomodo consistit in tempore? Quare memoria est fortior in præteritis quam in futuris? Memoria vbi conseruat suas species? Quomodo memoria disponitur ad obiectum? Memoria cum quo obliuiscitur? Vade ad rubricam, in qua est memoria discursa per regulas: Dictum est de quæstionibus vndecimæ partis huius libri: & data est doctrina per quam artista sciat facere quæstiones & ad loca transmittere: & in soluendo quæstiones consistit maxime practica huius artis.

DVODECIMA PARS PRINCIPALIS HVIVS OPERIS, *quæ eſt de habituatione.*

Duodecima pars principalis huius operis quæ eſt de habituatione.

HÆc pars eſt de habituatione huius artis: & diuiditur in tres partes. Quarum prima eſt de 3 partibus, in quas hæc ars diuiditur. Et illas artiſta huius artis habituare debet, vt ipſe ſciat applicare quæſtionem ad illum locum: ſiue loca quæſtioni diſpoſitum? ſiue diſpoſita ſecundum conditionem materiæ quæſtionis. Secunda pars eſt, videlicet quod habituet modum & proceſſum huius artis tenendo modum textus ad probandum & ſoluendum quæſtiones peregrinas iſto modo, per quem ſunt explicatæ in textu: ſicut vnum exemplum quod per aliud eſt exēplificatum & declaratum. Tertia pars eſt, videlicet quod ipſe habeat modum multiplicandi quæſtiones & ſolutiones ad vnam & eandem concluſionem, vt per tertiam & quartam figuram ſignificatum eſt. Et hæc de habituatione ſufficiant cauſa breuitatis.

DECIMATERTIA PARS PRINCIPALIS HVIVS OPERIS, *quæ eſt de doctrina.*

Decimatertia pars principalis huius operis quæ eſt de doctrina.

PArsiſta eſt de doctrina: & ipſa diuiditur in 4. partes. Quarum prima eſt, vt artiſta bene ſciat alphabetum per figuras, & definitiones regulas, & aſſituationem tabulæ cordetenus. Secunda pars eſt, quod ipſe declaret bene textum ſcholaribus ratiocinabiliter, & non liget ſecum auctoritatibus aliorum, & quod ſcholares prælegant textum. Et ſi ſcholares dubitauerint in aliquo, petant à magiſtro illud. Tertia pars eſt, quod magiſter faciat quæſtiones coram ſcholaribus, & ſoluat eas rationabiliter ſecundum artis proceſſum: nam abſque ratione artiſta non poteſt bene vti iſta arte. Vnde ſciendum, quod hæc ars tres amicos habet, videlicet ſubtilitatem intellectus, & rationem, & bonam intentionem. Sine iſtis quidem

quidem nullus hanc artem addiſcere poteſt Quarta pars eſt, quod magiſter faciat ſcholaribus quæſtiones, vt ipſi de illis reſpondeant ei. Et dicat illis quod multiplicent rationes ad vnam & eandem concluſionem, ad hoc vt inueniant loca, ratione quorum ſciant reſpondere & multiplicare. Si vero ſcholares neſciant reſpondere, nec rationes multiplicare, nec loca inuenire: tunc magiſter doceat ſcholares de prædictis.

SCiendum quod ſunt tres gradus comparationis, ſcilicet bonus, melior, optimus: & ſic iſta ſcientia habet tres gradus ad addiſcendum ſecundum ſeipſam. Nam homo habens optimum intellectum & fundatum in logica & in naturalibus, & diligentiam: poterit ipſam ſcire duobus menſibus, vno menſe pro theorica, & altero menſe pro practica Homo habens intellectū meliorem fundatū in logica & in naturalibus, & diligentiā: poterit ipſam ſcire 4. menſibus, duobus per theoricam & duob. per practicā. Homo habens intellectū ſubtilē & bonū & fundatum in logica & in naturalibus, & bonam diligentiam, poterit ipſam ſcire in medio anno: videlicet tribus menſibus per theoricam, & tribus per practicam. Et ſi non poterit addiſcere iſto tempore ſignum eſt quod habet rudem intellectum, & quod non habet bonam diligentiam, aut eſt occupatus in aliis. Et talis homo nunquam ipſam addiſcere poterit: veruntamen ad addiſcendum hanc artem citius conſulo, quod primo addiſcatur ars breuis, quæ ſic intitulatur. Deus cum tua gratia, ſapientia & amore, incipit ars breuis, quæ eſt imago artis generalis. Nam iſta ſcita ab intellectu ſubtili & fundato, ipſe poteſt ſcire generalem artem.

FINIS.

INDEX ELEGANS LOCVPLES ARTIS MAGNÆ, &c. M. Raymundi Lullij, amplißimi.

appe-

D.

E.

F.

Infini-

Pote-

Vege-

FINIS.